

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

MARDİN MASALLARI: İNCELEME-METİN

RUGEŞ DEMİR

DOKTORA TEZİ

PROF. DR. EYÜP AKMAN

HAZİRAN - 2023

KASTAMONU

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Ruş DEMİR

ÖZET**DOKTORA TEZİ****MARDİN MASALLARI: İNCELEME-METİN****RUGEŞ DEMİR****KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI****DANIŞMAN: PROF. DR. EYÜP AKMAN**

Mardin masallarını derleme ve inceleme olmak üzere iki aşamada ele alan bu çalışmanın amacı yörede anlatılan masalları derleyip incelemek ve aynı zamanda Mardin şehrinde masal anlatma geleneğinin günümüzdeki durumunu tespit etmektir. Tarihte pek çok önemli uygarlığa ev sahipliği yapmış Mardin, folklorik malzeme açısından zengin bir kenttir. Fakat Mardin yöresinin masalları ile ilgili yapılan çalışmalar sınırlı sayıda ve dar bir çerçevede kalmıştır. Bu bakımdan bu çalışmada “Alan Araştırması Yöntemi” ile masal metinleri kayıt altına alınmış ve masallar bağlamsal özellikler, tip, motif ve formel unsurlar yönünden incelenmiştir. Masallarda tespit edilen tipler Aarne-Thompson’ın “The Types of the Folktale” ve Eberhard-Boratav’ın “Typen Türkischer Volksmarchen” (TTV) kataloglarına göre tasnif edilmiştir. Mardin masallarında yer alan motiflerin ise Stith Thompson tarafından hazırlanan “Motif-Index of Folk-Literature” adlı çalışmaya göre karşılıkları tespit edilmiş ve Mardin masallarında nadir ve sık geçen motifler tahlil edilmiştir. Kaynak kişilerden alınan bilgilere göre Mardin’de masal anlatma geleneği zayıflamaya başlamıştır. Kitle iletişim araçlarının kırsal kesimlere ulaşması, köy ve şehir hayatındaki yaşamın birbirine benzemesi, şehre göçün başlaması ve geleneği bilen kaynak kişilerin vefat etmesi gibi nedenler bu geleneği olumsuz etkilemiştir. Mardin il merkezi ve ilçelerinde yürütülen çalışmada kaynak kişiler ile yapılan görüşmeler neticesinde 120 masal kaydedilmiştir. Fakat bazı masalların eksik olması sebebiyle 80 masal incelenmiştir. Yapılacak yeni derleme çalışmaları ile yörenin sözlü kültür ürünleri kaybolmaktan kurtulacak ve gelecek nesillere ulaştırılacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: Masal, derleme, tip, motif, Mardin

Haziran 2023, 583 Sayfa

ABSTRACT**PH.D THESIS****TALES OF MARDİN: REVIEW-TEXT****RUGEŞ DEMİR****KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE****SUPERVISOR: PROF. DR. EYÜP AKMAN**

The aim of this study, which deals with the tales of Mardin in two stages as compilation and analysis, is to compile and examine the tales told in the region and to determine the current situation of the tale-telling tradition in the city of Mardin. Mardin, which has hosted many important civilizations in history, is a city rich in folkloric materials. However, the studies on the tales of the Mardin region were limited in number and in a narrow framework. In this respect, in this study, tale texts were recorded with the “Field Research Method” and the tales were examined in terms of formal elements, contextual features, type and motif. The types identified in the fairy tales were classified according to the catalogs of Aarne-Thompson’s “The Types of the Folktale” and Eberhard-Boratav’s “Typen Türkischer Volksmärchen” (TTV). The motifs in Mardin tales were determined according to the study named “Motif-Index of Folk-Literature” prepared by Stith Thompson and the rare and frequent motifs in Mardin tales were analyzed. According to the information received from the source people, the tradition of telling tales has begun to weaken in Mardin. The reasons such as the mass media reaching the rural areas, the decrease in the difference between village and city life, the beginning of migration to the city and the death of the source people who knew the tradition negatively affected this tradition. In the study carried out in Mardin city center and its districts, 120 fairy tales were recorded as a result of the interviews with the source people. However, due to the incompleteness of some tales, only 80 tales were included in the study. With the new compilation studies to be made, it is important to save the oral narrative culture of the region from extinction and to keep it alive.

KEYWORDS: Tale, collection, type, motif, Mardin,

June 2023, 583 Page

TEŞEKKÜR

Doktora süreci boyunca desteklerini esirgemeyen, engin bilgisi ve sonsuz anlayışıyla her zaman yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Eyüp AKMAN'a sonsuz teşekkür eder, kendilerine minnet ve şükranlarımı sunarım. Tez süreci boyunca sunmuş olduğu kıymetli görüşleri, gösterdiği ilgi, alaka ve akademik yönlendirmeleriyle tezime katkıda bulunan ve konuya farklı bakış açılarıyla bakmamı sağlayan kıymetli hocam Doç. Dr. Gülten KÜÇÜKBASMACI ve Prof. Dr. Naciye YILDIZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez Jüri üyeleri olan Prof. Dr. Ömer YILAR'a ve Dr. Öğretim Üyesi Tuğba BAYRAKDARLAR'A teze katkıları için teşekkür ederim. Ayrıca masalların yaşatılmasına gönül veren, günümüzde her türlü olumsuzluklara rağmen masal anlatan ve çalışmamızda bize yardımcı olan kıymetli kaynak kişilere çok teşekkür ederim.

RUGEŞ DEMİR

Kastamonu, 2023

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ.....	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışma Hakkında Genel Bilgiler	1
1.1.1 Çalışmanın Amacı.....	1
1.1.2 Çalışmanın Yöntemi	2
1.1.3 Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	3
2. MARDİN HAKKINDA GENEL BİLGİLER	4
2.1 Mardin İsmi	4
2.2 Mardin'in Kısa Tarihçesi.....	5
2.3 Mardin'in Genel Coğrafyası ve İklimi	8
2.4 Mardin'in Turistik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı	9
3. MASAL TÜRÜNE GENEL BİR BAKIŞ	12
3.1 Masalın Kavramsal Çerçevesi	12
3.2 Masalların Özellikleri.....	13
3.3 Masalların İşlevleri	15
3.4 Masalların Kaynakları.....	16
3.5 Masalların Sınıflandırılması	17
3.6. Türk Masalları Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	22
3.6.1 İlk Doktora Tezleri.....	24
3.6.2 Kitaplar.....	25
3.6.3 Diğer Doktora Tezleri	29
3.6.4 Yüksek Lisans Tezleri.....	33

3.6.5 Makaleler.....	39
3.6.6 Mardin Masallarıyla İlgili Yapılan Çalışmalar.....	42
3.6.7 Mukayeseli Çalışmalar.....	43
4. MARDİN MASALLARININ BAĞLAM (YARATIM, İCRA VE AKTARIM) ÖZELLİKLERİ	47
4.1 Mardin’de Masal Anlatma Geleneği.....	48
4.2 Anlatıcıların İcra, Dil ve Üslup Özellikleri	55
4.3 Anlatım Ortamı ve Zamanı.....	60
4.4 Masal Ortamında Dinleyiciler	61
4.5 Kaynak Kişiler Hakkında Genel Bilgiler	66
5. MARDİN MASALLARININ YAPISAL (TİP-MOTİF-FORMEL) AÇIDAN İNCELENMESİ.....	69
5.1 Mardin Masallarının Tip Yapısı	69
5.2 Mardin Masallarının Motif Yapısı	164
5.3 Mardin Masallarının Formel Yapısı.....	230
6. MARDİN MASALLARINDA GEÇEN MOTİFLERİN TAHLİLİ	236
6.1 Mardin Masallarında Nadir Görülen Motiflerin Tahlili	239
6.1.1 Ölüp-Dirilme.....	240
6.1.2. Cüce.....	243
6.1.3 Görünmezlik	244
6.1.4 Hayvanla Evlenme	246
6.1.5 Büyülü Nesneler: Tarak, Tokmak ve Kazan	248
6.1.6 Cin.....	251
6.1.7 Hain Gelin.....	253
6.1.8 Hain Baba	255
6.1.9 Hırsız/Hırsızlık.....	256
6.1.10 Üvey Anne	258
6.1.11 Kıyafet Değiştirme	261
6.1.12 İmtihan.....	264
6.1.13 Çocuksuzluk.....	266
6.1.14 Öküz/İnek	267
6.1.15 Balık	270
6.1.16 Koyun/Koç.....	273

6.1.17 Sihirli Tüy	274
6.1.18 Kadının Çiçeğe Dönüşmesi	276
6.1.19 Kadının Dut Ağacına Dönüşmesi	276
6.1.20 Mucizevî Tedaviler	276
6.1.21 Yüzükle Tanıma	277
6.1.22 Büyülü Şifalı Bitki	277
6.1.23 Ölü Anneden Tavsiye	277
6.1.24 Alt Dünyaya Hayvan Sirtında İnme	277
6.1.25 Dağda Yaşama	277
6.1.26 Konuşan Ağaç	278
6.1.27 Mezardaki Ölünün Konuşması	278
6.1.28 Değiştirilen Mektup.....	278
6.1.29 Yalandan Ölü veya Uyku Numarası Yaparak Aldatma	278
6.1.30 Sahtekâr Din Adamı	279
6.1.31 Hamam	279
6.1.32 İkizlerin Doğumu	279
6.1.33 Baba, Kızının Evliliğine Muhalefet Olur	279
6.1.34 Terk Edilen Çocuklara Hayvan Yardım Eder.....	280
6.1.35 Kaderin Değişmezliği.....	280
6.1.36 Kör Talih.....	280
6.1.37 Küçük Hayvan Büyür.....	280
6.1.38 Zinanın Hile ile Keşfedilmesi	280
6.1.39 Yasaklanan Bölge.....	281
6.1.40 En Genç Oğulun Zaferleri	281
6.1.41 Terk Edilen veya Kaybolan Çocuğu Değirmenci Kurtarır	281
6.1.42 Konuşan Hayvanlar	281
6.1.43 Çocuklara Ad Verme.....	282
6.2. Mardin Masallarında Sık Görülen Motiflerin Tahlili.....	282
6.2.1 Rüya	282
6.2.2 İğne.....	285
6.2.3 İffetsizlik.....	290
6.2.4 Kuyu	295
6.2.5 Hızır.....	297

6.2.6	Dua	300
6.2.7	Hayvanların Dilini Bilme	304
6.2.8	Yılan	306
6.2.9	Kuş	309
6.2.10	Âşık Olma	311
6.2.11	Dev	313
7.	MASAL METİNLERİ	316
8.	SONUÇ	553
	KAYNAKLAR	558

ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Görsel 1 Mardin.....	4
Görsel 2 Mardin evleri	10
Görsel 3 Telkari.....	11
Görsel 4 Mardin masalcılar buluşması 2016.....	50
Görsel 5 Mardin masalcılar buluşması 2017	50
Görsel 6 Mardin masalcılar buluşması 2018.....	51
Görsel 7 Mardin’de masal anlatımı gösterisi	51
Görsel 8 Mardin Anadolu masal evi	52
Görsel 9 Mardin Anadolu masal evi	52

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1 Kaynak kişi bilgileri.....	68
Tablo 2 TTV'ye göre Mardin masallarının tip dağılımı.....	71
Tablo 3 Mardin masallarının motif dağılımı	169
Tablo 4 Mardin masallarında nadir görülen motiflerin tekrarlanma sıklığı.....	244
Tablo 5 Mardin masallarında sık görülen motiflerin tekrarlanma sıklığı	288

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

AaTh	: Antti Aarne – Stith Thompson
MIFL	: Motif-Indeks of Folk Literature
TTV	: Typen Türkischer Volksmarchen
Bs	: Baskı
C	: Cilt
S.	: Sayı
Çev	: Çeviren
KK.	: Kaynak Kişi
M.	: Mardin

1. GİRİŞ

1.1 Çalışma Hakkında Genel Bilgiler

1.1.1 Çalışmanın Amacı

Halk edebiyatı ürünleri, halkın içinde gelişen, yayılan ve kaynağı doğrudan halk olan anlatılardır. Sözlü anlatılar olarak adlandırılan bu ürünler toplumların kültürü, bakış açısı ve yaşam tarzı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu ürünlerden biri şüphesiz masallardır. Masal, dilden dile, kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze kadar gelmiş önemli bir türdür. Masallar, dünyanın hemen hemen her bölgesinde anlatılmaktadır. Farklı toplumlarda anlatılan benzer masallara da rastlamak mümkündür. Bu açıdan bakıldığında masallar insanlık tarihi kadar eski bir türdür ve evrensel bir nitelik taşımaktadır. Geçmişte masal anlatma geleneği canlı bir şekilde icra edilirken günümüzde bu geleneğin zayıfladığı ve giderek unutulduğu görülmektedir.

Günümüzde pek çok il ve ilçenin folklor ürünleri derlenip incelenmiştir. Fakat zengin bir folkloru sahip olan Mardin ilinin halk anlatıları ile ilgili akademik çalışmalar sınırlı kalmıştır. Mardin'in sözlü anlatılarının derlenmesine yönelik bazı çalışmalar yapılmış olsa da müstakil olarak yapılan çalışmaların sayısı azdır. Bu bakımdan öncelikle Mardin'in halk anlatıları ile ilgili akademik çalışmaların eksikliği belirlenmiş ve bu konuda kapsamlı bir çalışma yapılmaya karar verilmiştir. Bu kararla *Mardin Masalları: İnceleme-Metin* başlıklı doktora tezi, saha çalışması yapılarak derleme, metne aktarma ve inceleme esasına göre incelenmiştir.

Mardin Masalları: İnceleme-Metin başlığını taşıyan çalışmada, Mardin yöresinde yüzyıllardır sözlü gelenek yolu ile nesilden nesile aktarılan masallar ele alınmıştır. Çalışmanın amacı, zengin bir halk edebiyatına sahip olan Mardin yöresinde merkez, ilçe ve köylerde var olan masalları tespit etmek ve Mardin'de masal anlatma geleneğinin günümüzdeki durumunu belirlemektir. Araştırmanın kapsam ve içeriği göz önünde bulundurulduğunda, ülkemizin her yöresinde olduğu gibi Mardin ilinde de yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan sözlü edebiyat ürünlerinden olan masallar tespit edilmiş ve arşivlenmiştir. Böylece yörenin sözlü kültür ürünlerinden olan masalların yeni nesillere ulaştırılması sağlanmıştır.

1.1.2 Çalışmanın Yöntemi

Mardin Masalları: İnceleme-Metin adlı doktora tez çalışmasında, folklor ürünlerinin derlenmesinde tercih edilen alan (saha) araştırması yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada halk anlatılarının derlenmesinde sık kullanılan “görüşme” yöntemi kullanılmış ve bu doğrultuda kaynak kişilerden masallar derlenmiştir.

Tez çalışması için sahaya çıkılmadan önce derleme için neler yapılması gerektiğine yönelik hazırlıklar yapılmış ve yöre ile ilgili yapılan akademik çalışmalar incelenmiştir. Ayrıca masal anlatıcılarının yerleşim yerleri tespit edilmiş, derleme yapılacak yerlerin ileri gelenleri ile görüşülmüş ve derleme için gerekli araçlar önceden temin edilmiştir. Çalışmada masalları anlatacak kaynak kişiler belirlenirken Mardin yöresinin kültürünü yakından bilen ve masal anlatma becerisi olan kişilere ulaşılmıştır. Kaynak kişilere sorulacak olan sorular önceden hazırlanmış ve “yönlendirilmiş görüşme” tekniğine başvurulmuştur. Anlatıcının doğal ortamına müdahale edilmeden yapılan bu derleme çalışması, kaynak kişilerin hassasiyetleri göz önüne alınarak gerçekleştirilmiştir.

Mardin şehir merkezinde gerçekleştirilen derleme çalışmalarında pek bir sıkıntı yaşanmamasına rağmen, kırsal kesimde özellikle uzak köylerde yaşayan kişilere ulaşmak konusunda bazı problemlerle karşılaşmıştır. Özellikle derleme zamanının pandemi dönemine denk gelmesi, masalların kayıt altına alınmasını zorlaştırmıştır. Salgın sebebiyle masal anlatmak istemeyen pek çok anlatıcının yanında bizleri anlayışla karşılayan anlatıcılar da olmuştur. Masallar ses kaydı yapılarak ve gerektiğinde yazılarak kaydedilmiştir.

“Mardin Masallarının Bağlam (Yaratım, İcra ve Aktarım) Özellikleri” başlığında yöredeki masal çalışmaları ve masal anlatma geleneğinin durumu, kaynak kişiler, anlatıcıların dil ve üslup özellikleri, anlatım ortamı, anlatım zamanı ve dinleyici kitlesi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümde kaynak kişilere yöneltilen sorulara verilen cevaplar değerlendirilmiş ve böylelikle Mardin’de masal anlatma geleneğinin günümüzdeki durumu tespit edilmiştir. Ayrıca kaynak kişilerin masal anlatımları esnasında icra şekilleri ve stilleri de gözlenerek değerlendirilmiştir.

Mardin’den derlenen masalların formelleri, tipleri ve motifleri tespit edilmiştir. Tespit edilen tipler Aarne-Thompson’ın *The Types of the Folktale* ve Eberhard-Boratav’ın

Typen Türkischer Volksmärchen (TTV) kataloglarına göre tasnif edilmiştir. Mardin masallarında yer alan motifler ise Stith Thompson tarafından hazırlanan *Motif-Index of Folk-Literature* adlı çalışmaya göre karşılıkları tespit edilmiştir. Derlenen masalarda yer alan motifler, Motif Index'te yer alan ve 23 ana başlık altında sınıflandırılan motiflere göre değerlendirilmiştir. Motif bakımından zengin olan Mardin masallarının formel yapısı da verilmiştir. Dolayısıyla masalların incelenmesinde metin merkezli bir yaklaşım kullanılmıştır. "Mardin Masallarında Geçen Motiflerin Tahlili" bölümünde ise Mardin masallarında nadir ve sıkça görülen motifler tespit edilerek tahlil edilmiştir.

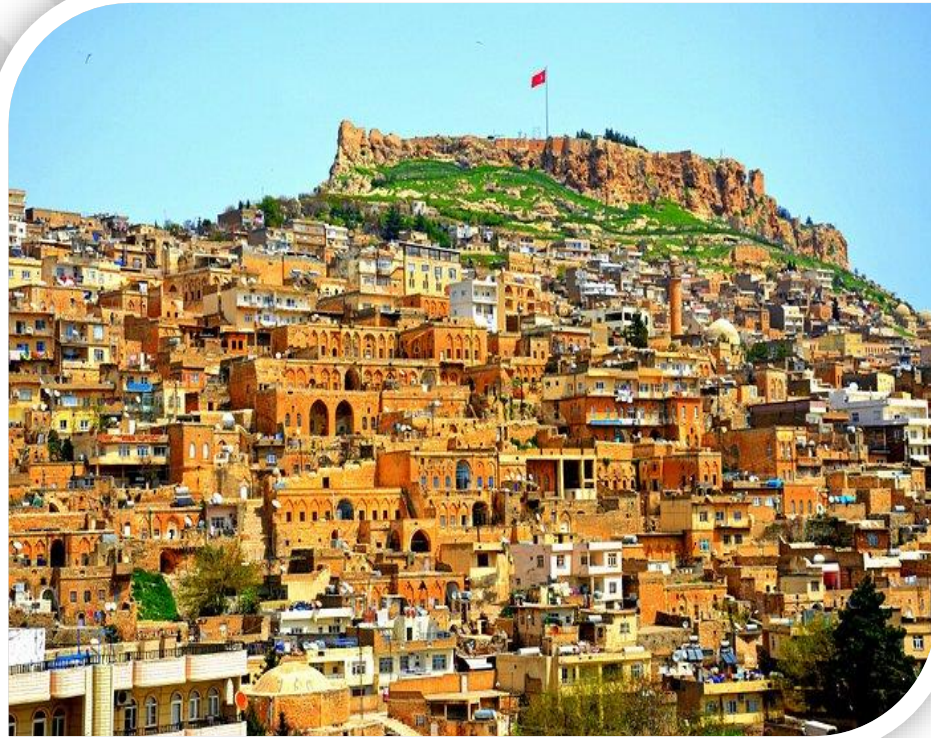
1.1.3 Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlıkları

Mardin Masalları: İnceleme-Metin adlı doktora tezi, Mardin ilinde saha çalışması yapılarak 120 masal arasından seçilen 80 masal metninin bağlam, tip, motif ve formel açısından incelenmesinden oluşmaktadır. Çalışma, Mardin merkez ve ilçelerinde yapılan saha çalışmaları neticesinde 27 kaynak kişiden 80 masal derlenerek hazırlanmıştır. Kaynak kişilerin yaş ortalaması 40-65 arasındır. Derlenen masalların anlatıcılarının 16'sı kadın, 11'i ise erkektir.

Mardin ilinde yapılan derleme çalışması sadece il merkezi ile sınırlandırılmayıp tüm ilçelere yayılmıştır. Bu hedef doğrultusunda Mardin'in tüm ilçelerinden (Artuklu, Dargeçit, Derik, Kızıltepe, Mazıdağı, Midyat, Nusaybin, Ömerli, Savur, Yeşilli) ve ilçelere bağlı belirli köylerden masal malzemeleri tespit edilmiştir. Böylece çalışma, sadece Mardin il merkezi ile sınırlı kalmayıp Mardin'in bütün ilçelerini kapsayan geniş çaplı bir derleme çalışması niteliğindedir.

2. MARDİN HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Mardin tarih boyunca birçok etnik unsuru bünyesinde barındırmış ve pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış önemli bir kültür şehridir. Tarihi İpek yolu üzerinde bulunan ve sırasıyla Emeviler, Artuklular, Akkoyunlular ve Osmanlılara ev sahipliği yapmış olan Mardin, bu dönemlerde yapılan anıtsal nitelikteki yapıları ile bir ilim kenti olmuştur. Bu bölgede Müslüman, Hristiyan, Yakûbi, Süryânî Nestûri, Yezîdi, Yahûdi ve Keldânî gibi farklı din ve kültüre sahip toplumlar bir arada yüzyıllarca barış içinde yaşamıştır. Türk kültürünün çeşitli zenginlikleriyle dolu olan bu şehir, folklor alanında da zengin bir yapıya sahip olmuştur.

Görsel 1 Mardin

2.1 Mardin İsmi

Mardin isminin kaynağı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Mardin ismi ilk olarak IV. yüzyılda Romalı Tarihçi “Ammianus Marcellinus” tarafından “Maride” olarak adlandırılmıştır (Erkanal, 2005: 23). Marde kelimesi, Süryanice bir kelime olup “Tek kale” anlamına gelmektedir. Süryaniler arasında önemli bir bilim adamı olan ve

aynı zamanda yirminci asrın son Mardin metropoliti¹ olarak bilinen Hanna Dolapönü de Mardin'in eski isminin “Ardobe” olduğunu ifade etmiştir (Dolapönü, 1972: 16).

Bu görüşlerin yanında Mardin ismiyle ilgili rivayetler de mevcuttur. Bunlardan biri Mardin kalesinin eski adının “Kal’atu’l-Gurrah” olduğu ve “Karga Kalesi” anlamına geldiğiyle ilgilidir. Rivayete göre Fars hükümdarlarından birinin “Mardin” isminde hasta bir oğlu vardır. Hükümdar, doktorların önerisiyle hasta oğlunu, havası ve suyu güzel olan bir yere götürmek ister. Uzun uğraşlar sonucunda en iyi yerin “Karga Kalesi” olduğu düşünülerek hasta çocuk bu bölgeye getirilir. Kısa sürede çocuk bu bölgede sağlığına kavuşur. Bu nedenle hükümdar, buraya çocuğun ismini verir. O günden sonra bu bölgeye Mardin denilmeye başlanır.

Bir diğer rivayet ise şu şekildedir: Acem halkından Din adlı bir rahip, mecusi ayini yapar. Din'in şöhreti Horasan ve Irak taraflarına kadar ulaşır ve farklı bölgelerden kendisine çeşitli hediyeler gönderilir. Din adlı rahip, “Arsus b. Caris” tarafından öldürülür ve kale ele geçirilir. Bu olay üzerine “Ateşperest Din öldü” anlamına gelen “Matedin” kelimesi kullanılmıştır. Bu kelime, halk arasında söylene söylene değişikliğe uğramış ve zaman içerisinde “Mardin” kelimesine dönüşmüştür (Zengin, 1995: 5).

Söz konusu rivayetlere dayanılarak Süryaniler, kente Süryanice “kale” anlamına gelen “Merdin”, “Merdi”, “Merdo”, “Mirdo”, “Merde”, “Marda” ve “Mardin” gibi isimler vermiştir. Bizanslılar “Maride”, “Mardia”; Ermeniler “Merdin”; Araplar “Maridin”; Osmanlılar ise “Mardin” olarak isimlendirmiştir (Anonim, 2009).

2.2 Mardin'in Kısa Tarihçesi

Mardin ilinin tarihi hakkında yapılan çalışmalara bakıldığında ilin tarihî ile ilgili kesin bir bilgiye ulaşmak mümkün olmamıştır. Ancak Mardin değişik isimler altında M.Ö. 3500 yıllarına kadar uzanan tarihî süreçte her zaman önemli bir konumda yerini almıştır (Demirkent, 2005). Batılı kaynaklar, Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bu bölgeye “Mezopotamya” adını vermiştir. Araplar da bu bölgeyi ikiye ayırarak güneyine “Sevad” ve “Irak”, kuzeyine de “El-Cezire” demişlerdir. Mardin ise Fırat ve

¹ Ortodokslarda patrikten sonra gelen ve bir bölgenin din işlerine başkanlık eden din adamı.

Dicle nehirleri arasında kalan toprakların kuzeyini ifade eden ve Arapça “Ada” anlamına gelen El-Cezire bölgesinde yer almıştır (Noyan, 2008).

Mardin konum itibarıyla Babiller, Asurlular, Hititler, Urartular, Persler, Selçuklular, Emeviler, Abbasiler, Anadolu Selçukluları, Artuklular ve Osmanlı İmparatorluğu gibi devletler sürecinde önemli bir merkez olarak kullanılmıştır. M.Ö. 3500’lü yıllarda Halef şehrini merkez olarak kabul eden Subariler, Mardin ilinin de ilk hâkimleri olarak bilinmişlerdir. Subarilerden sonra Mardin ili M.Ö. 2850 yıllarında 30 yıl kadar Sümerlerin idaresi altında kalmıştır. Sümerlerin idari yapısı zayıflayıp bozulduktan sonra il, Akat Krallığı’nın hâkimiyetine geçmiştir. Ancak bu dönemden sonra Mardin, Akatlarla anlaşarak M.Ö. 2500 yıllarında kurulan Akat - Sümer uygarlığı içinde yer almıştır (Öztürk, 1997: 6).

M.Ö. 2500 yıllarında Babil devleti, Akat - Sümer devletini mağlup etmiş ve Mardin’i egemenliği altına almıştır. M.Ö. 1925 yıllarında Hititlerin eline geçen Mardin, Hititlerin kendi topraklarına dönmesiyle, İran tarafından gelen “Ari” ırkına mensup “Midiler”in idaresi altına girmiştir. M.Ö. 1367 yılında ise Asurlular bölgede hâkimiyet kurmuştur. Bu dönemde çeşitli devletlerin hâkimiyeti altında kalan Mardin’e 552 yılında Pers devleti hâkim olmuş ve yaklaşık olarak bir yıl egemenlik kurmuştur (Dolapönü, 1972: 25). 237-131 yılları arasında ise Selakidler, Perslere savaş açmış ve Mardin’i egemenliği altına almıştır. Selakidler döneminde Mardin’de ticaret kolonileri kurulmuş ve şehir ekonomik yönden gelişmeye başlamıştır. M.Ö. 131 yılında ise Mardin, Urfa Krallığı sınırlarına katılmıştır. M.S. 166- 249 yılları arasında Urfa Krallığı, Romalıların egemenliği altında kalmıştır. Dolayısıyla Mardin ili ve çevresi de bu yıllarda Romalıların hâkimiyetinde kalmıştır (Dolapönü, 1972: 21).

Bizans Devleti Dönemi: Bizanslıların Sasaniler ile yaptıkları mücadeleler Mardin için önemli olmuştur. Bizanslıların Sasani baskılarına maruz kalmaları sonucu İmparator Fokas doğu seferine çıkmış ve Dara Kalesini, Amida, Harran, Urfa ve Halep kentlerini geri almıştır. 614 yılına gelindiğinde ise Sasani Kralı Baraz tüm doğu topraklarının Kapadokya’dan Suriye’ye kadar olan kısmını istila etmiştir. Ancak Bizans İmparatoru Heraklios, 624 yılı içinde Mardin ve çevresini geri alarak Dicle kıyılarına kadar ilerlemiştir. Kısacası Bizanslılar 641 yılına kadar Mardin’de hüküm sürmüşlerdir. Mardin Tur-Abdin ve Dara ile birlikte 640 senesi sonlarında İyaz b. Ganem kumandasındaki İslam ordusu tarafından savaş yapılmaksızın fethedilmiştir. X. yüzyıl

sonlarına doğru ise Mervanlı adıyla geçen bölge, 1086 yılında Büyük Selçuklu Devleti'nin hâkimiyetine girmiştir (Öztürk, 1997: 8).

Artuklular Dönemi: Sultan Melikşah'ın vefatından sonra bazı saldırılara uğrayan Mardin, 1106 yılında Artuk Bey'in oğullarından Necmeddin İlgazi tarafından fethedilmiştir. Artukoğulları Devleti'nin Mardin tarihinde; Haçlı ordularıyla Selçuklu Türkleri'nin mücadelesinde büyük önemi bulunmaktadır. Artuklular ilk dönemlerinde halktan düşük vergi almaları sonucu, "Diyar-ı Rebia" halkının Mardin ve çevresine yerleşmelerini sağlamışlardır. Böylece bu bölge kısa sürede imar edilmiştir (Taştemiz, 2003: 43-46). Artukoğulları Devleti Mardin'de XII. yüzyıldan itibaren yaklaşık üç asır hüküm sürmüştür. Bu zaman zarfında Eyyubi devleti ve diğer devletler tarafından saldırıya uğramış olsa da ele geçirilememiştir. 1232 yılında Melik el-Kamil bölgenin en sağlam kalesi olan Mardin hariç, bütün Diyarbakır bölgesini işgal etmiştir (Göyünç, 1991: 10). 1240 yılında Anadolu Selçuklu hükümdarı, II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Eyyubiler tarafından ele geçirilen bölgeyi kurtarıp hâkimiyet sağlamıştır. 1243 Köseadağ Savaşı'nda Anadolu Selçuklularını yenen Moğollar, Anadolu'yu işgal etmiştir. 1260'ta El Malik el Said, Moğollara karşı mücadele vermiştir fakat oğlu El Muzaffer, Moğolların hükümlerini kabul ederek Mardin hanedanlığını kurtarmıştır. Sultan Salih, Karakoyunluların Mardin'i almaları üzerine Mardin'i Musul ile değiştirmiş ve böylece buradaki Artuklu hükümlerini sona ermiştir.

Karakoyunlu Dönemi: 1366 yılında Karakoyunlu hükümdarı Bayram Hoca, Mardin ilini kuşatmış ve o bölgede hâkimiyet kurmuştur (Göyünç, 1991: 10). Karakoyunlu hükümdarlarından Bayram Hoca, Moğolların birbirleriyle mücadelesinden faydalanarak kendi aşiretlerini sahneye çıkarmıştır. Böylece Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun uç bölgelerinde Türkmen hâkimiyeti kurulmuştur. Mardin'de Karakoyunlu hâkimiyeti yaklaşık 61 yıl kadar sürmüş ve bu zaman zarfında sadece Karakoyunlular tarafından idare edilmiştir (Öztürk, 1997: 10).

Akkoyunlu Dönemi: Akkoyunlu Devleti'nin kurucusu Kara Yülük Osman Bey, 1407 yılında Mardin'i yeniden kuşatmıştır. Mardin ili, Akkoyunlular Dönemi'nde çok önemli kültürel gelişmeler yaşamıştır. Mardin'deki Akkoyunlu hâkimiyeti, Safevi hükümdarı Şah İsmail'in 1508'de Mardin'i ele geçirmesine kadar sürmüştür. Bu süre içerisinde Mardin, Hamza B. Kara Yülük (1435-1444) Cihangir B. Ali B. Kara Yülük (1444-1469), Kasım b. Cihangir tarafından idare edilmiştir (Paydaş, 2007: 308-311).

Safavi Dönemi: 1508 yılında Şah İsmail, Mardin'i ele geçirerek şehrin kontrolünü ele almıştır. Safavilerin yükselmesiyle birlikte Osmanlılar, Anadolu'da üstünlüğü yakalamıştır. Dolayısıyla Mardin her iki devletin savaşına tanıklık etmiştir. Osmanlılar tarafından bir yıl süren kalenin kuşatması sonucunda Yavuz Sultan Selim, 1516'da Mardin'i fethederek Osmanlı topraklarına katmıştır.

Osmanlılar Dönemi: Osmanlı Devleti 16. yüzyılda zirveye çıkmasına rağmen daha sonraları devleti iyi yöneten idarenin modernize edilememesi, gerekli reformların yapılamaması ve buna benzer sebeplerden dolayı devlet gerilemeye başlamıştır. Bunun dışında uluslararası ticaret yollarının yön değiştirmesi, endüstriyel devriminin gerçekleştirememesi gibi nedenlerden dolayı da devlet çöküşe sürüklenmiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında, Sykes-Picot Anlaşması (16 Mayıs 1916) ile birlikte Osmanlı Devleti'nin parçalanmak istenmesi sonucunda aralarında Mardin'in de bulunduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin İngiliz ve Fransız Güçleri arasında paylaşılması hedeflenmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün gayretleriyle Mardin, Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nden (23 Nisan 1920) ve Cumhuriyet'in 1923'te ilanından önce işgale şiddetle karşı çıkmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti: Bu dönemde Misak-ı Milli yayımlanmıştır ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin toplanmasından sonra olağanüstü yetkilerle Ankara'daki Meclis'e katılmak üzere Türkiye'nin her ilinden beşer milletvekili seçilmesi için seçim kararı açıklanmıştır. İstanbul Meclisi üyesi olarak 1919'da Mardin'den seçilen Derviş Vural da Ankara'da yeni oluşturulan meclise katılmıştır. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin kurulmasından sonra Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetle birlikte Mardin, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir ili olarak kabul edilmiştir (Göyünç, 1991: 46).

2.3 Mardin'in Genel Coğrafyası ve İklimi

Mardin, tarihsel süreç içerisinde çeşitli uygarlıklara sahne olmuş bir şehirdir. Anadolu ile Irak-Suriye arasında bir köprü vazifesi görmekle beraber İpek yolu güzergâhında bulunması açısından da gerek iktisadi gerekse siyasi yönden günümüze kadar önemini korumuştur.

Mardin ilinin doğusunda Şırnak ve Siirt, batısında Şanlıurfa, güneyinde Suriye ve Irak, kuzeyinde ise Batman ve Diyarbakır illeri bulunmaktadır. Şehir, 39.56° - 42.54° Doğu boylamları ile 36.55° -38.51° Kuzey enlemleri arasında yer almaktadır (Yaşayan Tarih

Mardin, 2000: 45). Bir başka yönüyle Mardin ili Mardin/Midyat eşiğinin güney yamaçları üzerinde, Yukarı Dicle havzasını el-Cezire ovasına bağlayan geçit yerinde, İran, Azerbaycan ve Anadolu'dan gelip Suriye, el-Cezire ve Irak'a giden kadim yollara hâkim bir konumda kurulmuştur (Taştanir, 2003: 43-51). Mardin şehri sahip olduğu bu coğrafi konumundan dolayı ele geçirilmesi zor ve savunmaya dayanıklı bir şehir olmuştur. Mardin'in dokuz ilçesi bulunmaktadır. Bu ilçeler şunlardır: Kızıltepe, Nusaybin, Midyat, Ömerli, Dargeçit, Derik, Mazıdağı, Savur ve Yeşilli.

Dağların büyük bir yer tuttuğu Mardin'de ekonominin tarım ve hayvancılığa dayanması açısından ovalar da ayrı bir öneme sahiptir. Mardin ili sınırında doğal göl bulunmamaktadır. Mardin yeraltı kaynakları bakımından da pek zengin bir il değildir. İldeki madenlerden biri çimento hammaddesidir. Mardin'in iklimine bakıldığında çöl ikliminin etkili olduğu ve kuzeyindeki dağların oluşturduğu yüksek basınç sebebiyle kış aylarının soğuk, yaz aylarının ise kurak geçtiği bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında doğal bitki örtüsü yönünden epey yoksuldur. İlin yalnızca yüksek dağ yamaçları ve akarsu boylarında meşe ve benzeri ağaçlardan oluşan ormanları mevcuttur. Şehrin geri kalan kesimleri ise bozkır görünümündedir. Bu bakımdan Mardin'de karasal iklim hâkimdir (Atçı ve Orundaş, 2000: 40). En yüksek sıcaklık değerlerine ağustos ayında, en düşük sıcaklık değerlerine ise ocak ayında ulaşılmaktadır.

2.4 Mardin'in Turistik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı

Günümüzde Türk, Arap, Kürt, Süryani, Keldani ve Şemsilerden oluşan etnik yapısı ve çok kültürlülüğü ile ön plana çıkan Mardin, önemli turistik kentlerden bir tanesi olmuş ve taş mimarisi ile dikkat çekmiştir. Bu bakımdan Mardin, asırlar boyunca topraklarında yaşayan medeniyetlerin bırakmış oldukları eserlerle zengin birikimini günümüze kadar getirmeyi başarmıştır. "Mimari, etnografik, arkeolojik, tarihî ve görsel değerleri ile zamanın durduğu izlenimini veren Venedik ve Kudüs'ten sonra tümüyle kültürel miras kabul edilen, dünyanın yaşanır üç sit kentinden biri" olmuştur (Gündüz, 2011: 80).

Görsel 2 Mardin evleri

Mardin’de dağlar büyük bir yer tutmaktadır. Bu bakımdan ilin ekonomisi genellikle tarım ve hayvancılığa dayalıdır.

Bunun dışında Mardin, el sanatları alanında da gelişmiştir. Çoğunlukla Süryaniler tarafından yapılan “Telkâri” sanatı adı verilen gümüş işçiliği bu yörede yapılmaktadır. Anadolu’da 2500 yıllık bir geçmişe sahip bu sanatın önemli merkezlerinden biri Mardin’in Midyat ilçesidir (Gültekin vd., 2021: 752).

Görsel 3 Telkâri

Süsleme açısından son derece zengin olan Mardin el sanatları, gerek renk, motif ve kompozisyon yönlerinden, gerekse Mardinlilere özgü süsleme geleneğinin ve kültürünün bu sanatın yakın ilişkide bulunduğu diğer kültürlerden kolayca ayırmak mümkün olmuştur (Kamiloğlu, 2009: 37). El sanatları son yıllardan Mardin’de daha fazla rağbet görmeye başlamıştır. Bu açıdan el sanatlarının yeniden canlandırılması için büyük çabalar verilmektedir. Kuyumculuk, gümüşçülük, bakırcılık, kalaycılık, kilim dokumacılığı, taş oymacılığı, el nakışları, çömlekçilik ve semercilik Mardin’de önemli olan diğer sanatlardır.

Mardin’in demografik yapısına bakıldığında dinsel ve etnik açıdan çeşitli unsurları bir arada tutan heterojen bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu bakımdan il, kültürlerarası geçişkenliğin gözlenebildiği ve farklı dinsel ve etnik grupların kimliklerini koruyabildiği bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır (Uygur, 2015: 2). Mardin’in nüfusu her geçen gün artarak devam etmektedir. Resmî rakamlara göre Mardin’in yüzölçümü 8.858 km²’dir Mardin’in nüfus yoğunluğu ise 97/km²’dir. 2020 yılına göre ilin nüfusu 8.041 derece artmıştır. 2022 yılının verilerine göre Mardin nüfusu 868.509. şeklinde açıklanmıştır fakat bu nüfus verisi, eski yılların nüfus artış hızlarına göre tahmini hesaplanmıştır (URL 1).

3. MASAL TÜRÜNE GENEL BİR BAKIŞ

3.1 Masalın Kavramsal Çerçevesi

Halk edebiyatının sözlü anlatım türlerinden biri olan masal, dilden dile, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar gelmiş önemli bir türdür. Masallar bir toplumun hayatı, yaşayış tarzı, dili ve kültürü hakkında önemli bilgiler veren bir kültür hazinesidir. Bugüne kadar masallarla ilgili olarak çok sayıda araştırma yapılmıştır. Özellikle bilimsel çalışmalarda Türk araştırmacılardan Pertev Naili Boratav, Şükrü Elçin, Saim Sakaoğlu, Bilge Seyidoğlu, Umay Günay, Ali Berat AlpTekin ve Esmâ Şimşek; yabancı araştırmacılardan Grimm Kardeşler ve Ignacs Kunos gibi isimler masal türü üzerine araştırmalar yapmış ve masal türünü tanımlamışlardır.

Folklor araştırmalarında önemli çalışmaları bulunan halkbilimci Pertev Naili Boratav (2016) *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı* adlı eserinde masal türünü şu şekilde tanımlamıştır: “Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlarından ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayâl ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı.” Halk edebiyatı araştırmalarında önemli bir isim olan Şükrü Elçin (2011) de *Halk Edebiyatına Giriş* adlı eserinde masalı “Bilinmeyen bir yerde, bilinmeyen şahıslara ve varlıklara ait hadiselerin macerası, hikâyesi.” şeklinde açıklamıştır.

Saim Sakaoğlu (1973) *Gümüşhane ve Bayburt Masalları* adlı kitabında masalı, “Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür” şeklinde ifade edilmiştir. Bilge Seyidoğlu (1986) *Erzurum Masalları* adlı çalışmada masalı; şu şekilde açıklamıştır: “Halk arasında yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü olayların bulunduğu bir varmış bir yokmuş gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda yedi içti muratlarına erdiler yahut onlar erdi muratlarına biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana gibi belirli sözlerle sona eren, zaman ve mekân kavramlarıyla kayıtlı olmayan biz sözlü anlatım türü”.

Ali Berat AlpTekin (2002) de *Taşeli Platosu Masalları* isimli çalışmada masalı şu şekilde tanımlamıştır: “Masal, nesirle söylenmiş ve dinleyicileri inandırmak gibi bir iddiası olmayan, tamamı ile hayâl mahsulü olan mensur bir türdür.” Umay Günay’a (1975) göre ise masal şu şekildedir: “Birçok araştırmacının kabul ettiği gibi sadece çocukları eğlendirmek için anlatılan bir edebi tür değil, aynı zamanda okuryazar olmayan halk için okuryazar halkın romanı ve hikâyesi olmaktadır. Masal, roman ve hikâyenin ilk şekli olarak kabul edilebilir.”

Masallarla ilgili önemli çalışmaları olan Esmâ Şimşek (2001) *Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması* adlı doktora çalışmasında masalı; “Genellikle özel kişiler tarafından, kendine mahsus olağanüstü zaman, mekân ve şahıs kadrosu içerisinde, yaşanan hayat ile hayâl edilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği; klişe sözlerle başlayıp, yine klişe sözlerle biten hayal mahsulü sözlü anlatım türüdür” şeklinde açıklamıştır.

İbrahim Dilek (2007) de masalı şu şekilde ifade etmiştir: “İnsanın gerçekte gerçeküstünü harmanlayıp, olmasını hayal ettiği dünyada, geçmişte belirsiz bir zamanda, sıradan insanların çoğu kez gerçeküstü güçlerle donanıp olağan veya olağanüstü varlık ve olaylarla mücadelesinin anlatıldığı hikâyeler”.

Türk masalları üzerine çalışan ve Türk halk edebiyatına önemli katkıları olan Macar Türkolog Ignacs Kunos ise masalla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

Masallar, hem eski zamanların dinini ve bu dinlerin nasıl olduklarını hem de geçmişte yaşayanların edebiyatlarını, yargılarını, yazılmış tarihlerden fazla anlatır. Masal dediğimiz şey, her milletin dönen aynasıdır. Bu aynaya bakacak olursak hem eskilerin ibadetlerini hem eski zamanların ahlakını da görmüş oluruz (2019: 112).

Görüldüğü üzere masalla ilgili pek çok farklı tanım yapılmıştır. Yapılan bu açıklamaları göz önüne alırsak masalı; “Hayal ile gerçeğin birleştiği olayları, doğrudan veya sembolik olarak sözlü bir şekilde anlatan, kendine has özel bir üsluba ve anlatıcıya sahip olan, dinleyicilerin anlatma ihtiyacını gideren ve inandırmak iddiasında olmayan nesir bir türdür” şeklinde ifade edebiliriz.

3.2 Masalların Özellikleri

3.2.1 Masalların Şekil Özellikleri

- Masallar genellikle nesir şeklindedir fakat zaman zaman manzum parçaları olan örneklere de rastlanabilmektedir.
- Hayvan masalları ve fıkra tipindeki masallar hariç diğer masallar, hacim bakımından biraz daha uzun anlatılardır.
- Masalların başında, sonunda ve ortasında belirli görevleri olan ve “formel” adı verilen kalıplaşmış sözler bulunmaktadır. Bu kalıplaşmış sözler, masalı masal yapan özelliklerin başında gelmektedir.
- Masallarda genellikle geçmiş zaman ve geniş zaman kalıpları kullanılır.

- e) Masalların dili sade ve anlaşılır olmakla birlikte ait oldukları toplumun veya anlatıldıkları yörenin ağız özelliklerini taşırlar. Bu bakımdan masallar ait olduğu toplumun ağız araştırmaları için önemli bir kaynak görevi görürler.

3.2.2 Masalların İçerik Özellikleri

- a) Masallarda olağanüstü kahramanlar bulunmaktadır: Peri, dev, cin, uçan atlar ve insanlar gibi konuşan hayvanlar vb.
- b) Masallarda olağanüstü olaylar bulunmaktadır: Hayvanlarla konuşma, havada uçma, cinsiyet değiştirme, görünmez olma, bir anda bir yerden başka bir yere geçme vb.
- c) Masallarda periler diyarı ve yer altı dünyası gibi genellikle hayali mekânlar vardır fakat gerçekçi mekânlar da yer almaktadır.
- d) Masallarda genellikle iyi kahramanlar masalın sonunda ödüllendirilir, kötü kahramanlar ise cezalandırılır.
- e) Masallarda belli başlı tipler, bazı karakteristik özellikleri ile ön plana çıkar. Örneğin; Keloğlan, kurnazlığı ve zekiliği ile, üvey anne, kötülüğü ve zulmü ile dikkat çeker.
- f) Masallarda eğlendirme, ders verme ve eğitime işlevleri ön plandadır.
- g) Masallar belirli bir zıtlık üzerine kuruludur: İyilik-kötülük, zenginlik-fakirlik vb.
- h) Masal metinlerinde halk kültürüne ait pek çok unsuru görmek mümkündür. Evlilik, akraba ilişkileri ve inanışlar örnek verilebilir.
- i) Masal kahramanları acı veya sıkıntı çekmeden, kendini kanıtlamadan mutluluğa erişemezler (Şimşek, 2001: 3-9 ve Günay, 1992: 324-327).

3.2.3 Masalların Üslup Özellikleri

- a) Masalların dili genellikle sade ve anlaşılırdır. Halkın gündelik konuşma dili ve yerel kelimeler masallarda sıkça kullanılır.
- b) Masallar özellikle duyulan geçmiş zaman eki olan “-mış/miş” ile anlatılır. Bunun yanında şimdiki zaman eki olan “-yor” da sıkça kullanılır.
- c) Masal anlatıcısı bulunduğu bölgenin diline ve anlatılan mekâna göre masalı farklı biçimlerde anlatabilir. Ayrıca masallar, Türkçenin söz varlığını ve zenginliğini yansıtmaları açısından da önemlidir.

- d) Masalcılar masal anlatırken hazır kalıpları yani formelleri kullanır. Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, az gitmiş uz gitmiş vb.

3.3 Masalların İşlevleri

Dünden bugüne hemen hemen her konuda anlatılan masalların belli başlı işlevleri bulunmaktadır. Yapılan incelemelere bakıldığında masalların daha çok “eğlendirme” ve buna bağlı olarak “eğitme” işleviyle ön plana çıktığı görülmektedir. Bu da masalların çocuklarla özdeşleşmiş bir tür olduğu varsayımından dolayıdır.

Masalların işlevleri ile ilgili pek çok akademik çalışma yapılmış ve bu çalışmaların büyük çoğunluğu masalların eğitim işlevlerine yönelik olmuştur. Konuyla ilgili kapsamlı ve temel çalışmalar arasında Muhsine Helimoğlu Yavuz’un *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri* adlı çalışması yer almaktadır. Doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışmada masalların eğitim işlevleri beş ileti üzerinden açıklanmıştır. Bu işlevler; “etik iletiler”, “psikolojik iletiler”, “sosyolojik iletiler”, “ekonomik iletiler” ve “öteki iletiler”dir. Çalışmada masalların insan kahramanlarının işlevsel özellikleri hakkında bilgilere yer verilmiş ve bu işlevler kadın kahramanlar, erkek kahramanlar ve çocuk kahramanlar üzerinden örneklendirilmeye çalışılmıştır (2002: 37-61).

Masalların eğitimsel işlevlerine değinen Seda Gedik de masalların çocukların dilsel, bilişsel, ruhsal gelişimine, değerler gelişimine ve kültürel aktarımına katkı sağladığını belirtmiştir. Gedik, çocuğun masaldaki kurmaca dünya sayesinde gerçek dünyayı daha kolay algıladığını ve bu durumun da çocuğu bilişsel olarak hayata daha sağlıklı bir şekilde hazırladığını ifade etmiştir. Ruhsal gelişim tarafı da masallarda, kahramanın birçok zorlukla karşılaşması ve vazgeçmeden amacına ulaşabilmek için önüne çıkan her zorluğun üstesinden gelmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Dilsel ve kültürel aktarım işlevleri de yine masallar aracılığıyla olmaktadır. Çünkü bir masal metni ait olduğu toplumun hayata bakış açısı, gelenekleri, görenekleri, değerleri ve toplumsal ilişkileri gibi unsurları bünyesinde barındırır. Bu açıdan bakıldığında masalların, toplumun kültürel değerlerini öğretmesinde ve kazandırmasında yardımcı olduğu görülmektedir (2020: 356-367).

Ali Fuat Bilkan da *Masal Estetiği* isimli çalışmasında masalların işlevleri ile ilgili benzer düşünceler ifade etmiştir:

Masallar, çocukların his ve hayal dünyalarını geliştirerek onların soyut düşünceye hazırlamaktadır. Çocuğun iç dünyası masaldaki hayal dünyasına çok benzediği için çocuk masaldaki olağanüstü durumları yadırgamamakta ve bunları kendisine kolayca mal edebilmektedir. Masallardaki gerilim, korku, serüven çocuğun ruhsal gelişimi bakımından önemlidir. Çocuk masal kahramanları ile bütünleşerek zorlukların üstesinden gelmeyi başarma deneyimlerini girişmekte ve böylece kendisine güven hissi de kazanmaktadır. Masallardaki iyi kötü savaşında hep iyinin kazanması çocuğun hayatını da etkilemekte ve çocuk günlük hayatında sürekli iyi rolü oynamayı benimsemektedir (2020: 14).

Masallar aynı zamanda çocuklara dinlemesini, hayal kurmasını, merak etmesini, düşünmesini ve kendini bilmesini öğretir (Önal, 2021: 17-28). Masalların, çocukları eğlendirmesi ve bilgilendirmesi dışında iyileştirici ve şifa verici işlevleri de bulunmaktadır. Çocukların hayal gücünü geliştirmek için masallar terapi niyetine kullanılmaktadır (Uzun, 2020: 109-113).

Mungan (2022) ise “Mardin Masallarının İşlevsel Açıdan Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında masalların pek çok farklı işlevini tespit etmiştir. Mungan, “Hoş masalların Vakit Geçirme, Eğlenme ve Eğlendirme İşlevi, Değerlere, Toplum Kurumlarına ve Törelere Destek Verme İşlevi, Eğitim veya Kültürün Gelecek Kuşaklara Aktarılması İşlevi, Toplumsal ve Kişisel Baskılardan Kurtulma İşlevi” dışında on ayrı işlev tespit etmiştir. Bunlar şu şekildedir: “Halkbilimsel Unsurları Aktarma İşlevi, Dili Koruma ve Dilsel Öğeleri Aktarma İşlevi, Yöre Tanıtımına Katkı Sağlama İşlevi, Bir Araya Gelme İşlevi, Sanala Yaklaşma-Sanaldan Uzaklaşma İşlevi, Bağlam Hakkında Bilgi Verme İşlevi, Anlatıcı Hakkında Bilgi Verme İşlevi, Süreklilik Sağlama İşlevi, Estetik İşlev ve Örtük İşlev” gibi işlevler tespit etmiştir. Dolayısıyla yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda masalların pek çok işlevsel özelliğe sahip olduğu açıktır.

3.4 Masalların Kaynakları

Masal araştırmacıların çoğu masalların kaynakları üzerinde durmuştur. Dünyanın çeşitli yerlerinde masallar derlenip incelendiğinde mit ve masalların birbirine benzediği fark edilmiştir. Bu bakımdan masal üzerine çalışan araştırmacılar bu durumun sebebini ve masalların ilk olarak nerede doğup yayılmış olabileceğini düşünmüş ve bu konuda belirli görüşler ileri sürmüşlerdir.

Dünya masal araştırmalarında öncü isim olan Grimm Kardeşler'in *Çocuk ve Ev Masalları* adlı çalışmalarının ikinci baskısında masal kaynaklarıyla ilgili ifade ettiği görüşleri önem taşımıştır. Grimm Kardeşler fikirlerini iki şekilde açıklamıştır: Bunlardan birincisi "Hint Avrupa Teorisi", ikincisi ise "Parçalanan Mitler Teorisi"dir (Günay, 1975: 17). Bu doğrultuda masallar ve mitlerle ilgili teoriler üretilmiştir. Max Müller'in popüler olan "Güneş Mitleri Teorisi" çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Masalın kaynağıyla ilgili öne sürülen pek çok teoriden sadece üç tanesi ön plana çıkmıştır. Bunlar; Mitolojik Görüş, Hindolojik Görüş ve Antropolojik Görüş'tür. Bu görüşler hakkında kısaca bilgi vermekte yarar vardır:

Mitolojik Görüş: Sanskritçeyi Hint-Avrupa dillerinin temeli sayan bu görüşe göre masalların kaynağı mitolojiye dayanmaktadır. Bu sebeple masalların kaynağının Hint Mitolojisi'nde aranması gerektiği savunulmuştur. Bu teorinin başlıca temsilcileri ise M. Müller, J. Fiske, A. de Gubernatis ve S. G. Cox'tur (Günay, 1975: 17-18). Ayrıca tarih öncesi görüşü savunan G. Huete'nin bu konu ile ilgili görüşleri de önemli olmuştur. Huete'ye göre masalların kaynağı, Hindistan'dır. Bu anlamda Hint mitolojisine ait metinler ve özellikle "Vedalar", masalların kaynağı olarak kabul edilebilir (Sakaoğlu, 2016: 5-7).

Hindoloji Görüşü: Bu görüşün temel iddiası, farklı milletlerde görülen benzer masalların toplumların kültürel ve tarihî ilişkilerinden kaynaklanmasıdır. Söz konusu görüşe göre masalların kaynağı Hint masal kitaplarıdır. Pançatantra, Vetalapancavincati ve Çakasaptati gibi masal kitapları bu görüşe kaynaklık etmiştir (Çobanoğlu, 2016: 110-115).

Antropolojik Görüş: Masalın kaynağı ile ilgili Hindistan'ın ve Hint masal kitaplarının öne çıkarılmasını kabul etmeyen bu görüşün temsilcileri E. Taylor ile Andrew Lang'tır. Bu kişilerin temel iddiaları, masalların geçmiş dönemlere ait izler taşıdığı ve masalların gerçek hayatın bir yansıması olduğudur (Günay, 1975: 18).

3.5 Masalların Sınıflandırılması

Masal araştırmalarının en temel problemlerinden biri masalların sınıflandırılması olmuştur. Bilindiği üzere masalla ilgili yapılan ilk çalışmaların çoğu, masal anlatılarının derlenmesi ve toplanması şeklinde olmuştur. Çalışmaların fazla olması sebebiyle epeyce bir malzeme birikmiştir. Bu malzeme yığınının düzenlenmesi başka

bir ifadeyle daha sistematik bir hâle getirilmesi için pek çok araştırmacı malzemenin sınıflandırılmasına ihtiyaç duymuştur. Çalışmaların fazla olması sebebiyle epeyce bir malzeme birikmiş ve bu nedenle masal metinlerinin sınıflandırılmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu konuda ilk çalışmalar Avrupalı bilim insanları tarafından yapılmıştır.

Masalların sınıflandırılmasıyla ilgili ilk çalışmayı 1864 yılında J. G. Von Hahn yapmıştır. Hahn tarafından yapılan bu ilk sınıflandırma çalışması tarihî bir değere sahiptir fakat bu ilk tasnif çalışması diğer araştırmacılar tarafından çok rağbet görmemiştir. Hahn'dan sonra masal tasnif çalışmalarını Kaarle Krohn'un öğrencisi olan Antti Aarne devam ettirmiştir. Antti Aarne, Krohn'lar tarafından derlenen masalların tasnif işini üstlenmiştir. Bu sınıflandırmada her bir tip için ayrı ayrı numaralar verilmiştir. 540 masalı içinde barındıran bu tasnif çalışması daha sonra 1999 masallık bir katalog olarak hazırlanmıştır. Böylece katalogun ileride geliştirilebilmesine imkân tanınmıştır (Sakaoğlu, 2016: 27- 28).

Aarne, masal tipleri katalogunda masalları üç başlık altında şu şekilde sınıflandırmıştır:

“I. Hayvan Masalları (1-299)

II. Asıl Masallar (300-1119

III. Anekdotlar ve Şakalar (1200-1999)” (Sakaoğlu, 2016: 29).

Stith Thompson, hocası Antti Aarne'nin masal tipleri sınıflandırmasını genişleterek tip sayısını beş ana başlığa çıkartarak tekrar incelemiştir. Böylece 1999 masallık kadro, 2499 masal tipi kadrosuna çıkarılmıştır. Günümüzde de en yaygın şekilde kullanılan katalog, Thompson'ın geliştirdiği bu sınıflandırma olmuştur. Masalları tiplerine göre tasnif eden bu örnek çalışmanın genel sınıflandırma sistematığı ise şu şekildedir:

“I. Hayvan Masalları (1-299)

II. Asıl Halk Masalları (300-1199)

III. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar (1200-1999)

IV. Zincirlemeli Masallar (2000-2399)

V. Sınıflandırmaya Girmeyen Masallar (2400-2499)” (Thompson ve Aarne, 1964: 19-20).

Hans J rg Uther, Aarne ve Thompson’un sınıflandırmasını biraz değiştirerek (The Types of International Folktales) yayımlanmıştır. Uther’in sınıflandırması ise şu şekildedir:

- “I. Hayvan Masalları (1-299)
- II. Sihir (B y ) Masaları (300-749)
- III. Dinî Masallar (750-849)
- IV. Gerçekçi Masallar- Kısa Hikâyeler (850-999)
- V. Aptal Dev Masalları (1000-1199)
- VI. Fıkralar ve şakalar (1200-1999)
- VII. Zincirlemeli Masallar (2000-2399)” (Uther, 2004).

Türk masallarının tipleri konusunda Eberhard ve Boratav’ın 1953 yılında hazırladığı *Türk Masal Tipleri Kataloğu* (*Typen Türkischer Volksm rchen TTV*) oldukça önemli bir çalışmadır. 378 Türk masal tipini içeren bu çalışma, 23 başlık altında incelenmiştir (Oğuz vd., 2013: 152). Ancak bu sınıflandırma çalışmasında tipler numaralandırılırken herhangi bir boşluk bırakılmamıştır. Bu bakımdan çalışma, ekleme yapmaya müsait değildir. Bahsedilen bu sınıflandırmanın sistematığı ise şu şekildedir:

- “A. Hayvan Masalları (1-22)
- B. Hayvan ve İnsan (22-33)
- C. Hayvan veya bir ruh bir insana yardım eder (34-82)
- D. Tabiatüstü bir ruh veya hayvanla evlenme (83-109)
- E. İyi ruhla ve evliyalarla yaşama (110-122)
- F. Kaderin hâkimiyeti (123-142)
- G. Rüya (143-145)
- H. Kötü ruhlarla yaşama (146- 168)
- I. Sihirbazlar (169-184)
- J. Bir kız sevgili bulur (185-196)
- K. Bir erkek sevgili bulur (197-222)
- L. Fakir kız zenginle evlenir (223-238)

M. Kıskançlık ve iftira (239-255)

N. Hor görülen koca kahramandır (256-258)

O. Zina ve baştan çıkartma (259-280)

P. Acayip icraat ve olaylar (281-289)

R. Realist masallar (302-310)

S. Acayip tesadüfler (311-316)

T. Komik hikâyeler (317-322)

U. Aptal, tembel erkek ve kadınlar (323-338)

V. Hırsız ve dedektif (339-349)

W. Akıllı, hilekâr veya cimri kadın ve erkekler (350-378)” (Sakaoğlu, 2016: 30-31).

Türk masalları üzerine yapılan bir diğer önemli çalışmayı Warren S. Walker ile Ahmet Edip Uysal yapmıştır. Bu iki araştırmacı Türkiye’de derledikleri masalları İngilizce’ye tercüme ederek yayınlamış ve TTV’deki 23 başlığı 7’ye indirmiştir. *Tales Alive in Turkey* adlı eserdeki tasnif Mehmet Özçelik’in doktora çalışmasında şu şekilde yer almaktadır:

“1. Tabiatüstü Varlıklar

2. Şaşırtıcı ve hünerli istidlali masallar

3. Mizahi Masallar

4. Ahlaki Masallar

5. Köroğlu

6. Dini küçük düşürücü Masallar

7. Fıkralar” (1993: 6).

Türk masalları ile ilgili yapılan sınıflandırmalardan biri de Saim Sakaoğlu’na aittir. Sakaoğlu masalları şu şekilde sınıflandırmıştır:

“I. Hayvanlarla İlgili Masallar

II. Yaşanabilen Olaylarla İlgili Masallar

III. Olağanüstülüklerle İlgili Masallar

IV. Güldüren Masallar” (Sakaoğlu, 2002: 179).

Bilge Seyidoğlu da Erzurum yöresinden derlediği 70 masal metni üzerinden bir sınıflandırma yapmıştır. Seyidoğlu, masalları “Alelâde Halk Masalları” ve “Şakalar ve Anektodlar” şeklinde iki başlık altında değerlendirmiştir. Seyidoğlu’nun sınıflandırması şu şekildedir:

“I. Alelâde Halk Masalları

- a) Harikulade Masallar
- b) Dini Masallar
- c) Realist Masallar

II. Şakalar ve Anektodlar” (1975: 75-76).

Ali Berat Alptekin ise *Taşeli Masalları* adlı çalışmasında masalları sınıflandırırken S. Thompson’ın “The Types of the Folktale” adlı çalışmasındaki sınıflandırmayı kullanmıştır. Sınıflandırma ise şu şekildedir:

“I. Hayvan Masalları

II. Asıl Halk Masalları

III. Fıkralar

IV. Zincirlemeli Masallar

V. Bu Gruba Girmeyen Masallar” (2002: 35-38).

Türk masallarını Mehmet Tuğrul *Mahmut Gazi Köyünün Halk Edebiyatı* adlı doktora tezinde, Naki Tezel de *Türk Halk Masalları Üzerine Bir İnceleme* adlı makalesinde tasnif etmiştir (Oğuz vd., 2013: 153).

Çalışmada Mardin masalları ile ilgili herhangi bir sınıflandırma yapılmamıştır. Masal metinlerinin sınırlı olmasından dolayı bir sınıflandırma yapmanın doğru olmadığı kanaatine varılmıştır. Mardin masalları ile ilgili bir sınıflandırmanın yapılabilmesi için öncelikle yeterli sayıda masal metninin derlenmesi veya toplanması gerekmektedir. Ayrıca Mardin masallarında bazı türlerin iç içe girdiği tespit edilmiştir. Örneğin hikâye, efsane, destan ve menkıbeye ait birkaç metnin masal formatında anlatıldığı görülmüştür.

3.6 Türk Masalları Üzerine Yapılan Çalışmalar

Geçmişten günümüze sözlü gelenek içerisinde dilden dile, kuşaktan kuşağa anlatılan masallar, her ne kadar sözlü kültür ürünleri olsa da onları yazılı kültürde de görmek mümkün olmuştur. Fakat masalların yazıya geçirilişi geç bir tarihte başlamıştır. Bu sebeple masal türü ile ilgili ilk çalışmalar 19. yüzyılda olmuştur. Yapılan ilk çalışmalar daha çok saha çalışmasına yönelik olup batılı araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Türk masal araştırmalarının tarihi ile ilgili bilgilere Saim Sakaoğlu, *Gümüşhane ve Bayburt Masalları* ve *Masal Araştırmaları* isimli eserlerinde detaylı olarak yer vermiştir.

Sakaoğlu'nun verdiği bilgilere göre Rus Türkolog Radloff, 1886-1907 yılları arasında Türk boylarının halk edebiyatı ürünlerini derlediği *Proben der Volksliteratur der Türkschen Stame* adlı 10 ciltlik eserinde birçok masal metnine yer vermiştir (2016: 47). Türk masal araştırmaları içinde önemli isimlerden biri de Macar Türkolog Ignacs Kunos'tur. Pek çok alanda yaptığı derlemelerde Türk masallarına ayrıca önem veren Kunos'un *Türk Halk Edebiyatı* adlı eserinde masallar ve bu masalları nasıl derlediğiyle ilgili verdiği bilgiler, masal araştırmaları için önem taşımıştır (Sakaoğlu, 1973: 50-51).

Türkiye halkbilimi sahasında masal ile ilgili yapılan ilk çalışma, K.D.² imzası ile yayımlanan *Türk Masalları* adlı eserdir. Ziya Gökalp tarafından ilk defa tanıtımı yapılan bu çalışmada on üç Türk masalı bulunmaktadır. Ziya Gökalp de masal araştırmalarında önemli bir isimdir. Gökalp, derlediği masalları *Altın Işık* ve *Kızıl Elma* isimli eserlerinde toplamıştır (Sakaoğlu, 1973: 53-54).

Türk masal araştırmaları ve derlemeleri konusunda diğer bir önemli isim Pertev Naili Boratav'dır. Boratav'ın 1955 yılında yayımladığı *Zaman Zaman İçinde* ve daha ileriki yıllarda yayımladığı *Az Gittik Uz Gittik* adlı eserleri, masal araştırmaları için önemli kaynaklardır. W. Eberhard ile hazırladığı *Typen Türkisher Volksmarchen* adlı tip kataloğu da Türk masal araştırmalarını uluslararası bir boyuta taşımıştır (Sakaoğlu, 2016: 66-67).

Pertev Naili Boratav'ın öğrencisi Mehmet Tuğrul (1969) da folklor araştırmalarında önemli bir isimdir. 1945 yılında *Mahmutgazi Köyü 'nde Halk Edebiyatı* isimli doktora

² İlyas Kayaokay, *Türk Masal Araştırmacılığında Yüz Yıllık Bir Muamma: Bir "Hanım" Olduğu Sanılan "K.D." Müstear Adı Kime Aittir?* adlı çalışmada bu kişinin "Kâşif Dehrî" rumuzunu kullandığını ve asıl adının "Dağıstanlı Hüseyin Kâmi Bey" olduğunu belirtmiştir (Kayaokay, 2019).

tezini tamamlayan Tuğrul, çalışmasında Mahmutgazi Köyü'nden derlediği folklor ürünlerini incelemiştir. Çalışmada 105 masal metni yer almıştır. Tuğrul bu çalışmasından hareketle Malatya ilinden derlediği on iki masalı daha sonra *Malatya'dan Derlenmiş Masallar* (1946) adıyla yayımlamıştır.

Masal araştırmaları içinde önemli çalışmalar ortaya koymuş bir diğer araştırmacı Eflatun Cem Güney'dir. "Masalcı Baba" olarak bilinen Güney, var olan masalları farklı bir tarzda yazarak masal çalışmalarına destek vermiştir. Güney'in *En Güzel Türk Masalları*, *Bir Varmış Bir Yokmuş*, *Evvel Zaman İçinde*, *Gökten Üç Elma Düştü* ve *Az Gittim Uz Gittim* adlı masal kitapları bulunmaktadır (Alptekin, 2002: 7).

Masal araştırmaları alanında önemli isimlerden biri de Tahir Alangu'dur. Alangu 1943 yılında tamamladığı *Masal Araştırmaları Sahasına Toplu Bir Bakış ve Türk Halk Masallarının İç Yapısı ve Kahramanları Üzerine Bir Deneme* isimli mezuniyet tezi ve 1961-67 yıllarında yayımladığı *Billur Köşk Masalları* ve *Keloğlan Masalları* ile masal araştırmalarına katkı sağlamıştır (Sakaoğlu, 2016: 72). *Billur Köşk Masalları* adlı kitapta on dört masal metnine ve bu masalların tip numaralarına yer verilmiştir (Alangu, 2012).

Masal çalışmaları, 1970'li yıllarda Mehmet Kaplan'ın Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne gelmesiyle hareketlenmiştir. Bu yıllarda Mehmet Kaplan danışmanlığında Türkiye'de masal üzerine ilk doktora çalışmaları yapılmıştır. Saim Sakaoğlu'nun *Gümüşhane Masalları*, Bilge Seyidoğlu'nun *Erzurum Masalları*, Umay Günay'ın *Elazığ Masalları* adlı çalışmaları bu alana öncülük etmiştir. 1990-2000 yılları arasında da masal türüyle ilgili çalışmalar hız kazanmıştır. Günümüzde ise masallar üzerine yapılan çalışmalar artarak devam etmektedir.

Türkiye'de masalların bilimsel yönden incelenip değerlendirilmesinde özellikle Pertev Naili Boratav, Saim Sakaoğlu, Bilge Seyidoğlu, Umay Günay, Ali Berat Alptekin ve Esmâ Şimşek'in çok büyük katkıları vardır. Bu bakımdan bu araştırmacılara ait masal çalışmaları son derece önem taşımaktadır. Türk masalları üzerine yapılan çalışmalar, çok sayıda lisansüstü tez ve kitapta detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu bakımdan bu bölümde masalla ilgili ilk çalışmalara, son beş yılda yayımlanan masalla ilgili akademik kitaplara, 2000 yılından itibaren hazırlanmış doktora tezlerine, son beş yılda

yayınlanan yüksek lisans tezleri ve bazı öncü dergilerde yayınlanan masal konulu makalelere yer verilmiştir:

3.6.1 İlk Doktora Tezleri³

1. Mehmet Tuğrul (1945). Mahmutgazi Köyü'nde Halk Edebiyatı. Ankara Üniversitesi.

Mehmet Tuğrul tarafından 1945 yılında tamamlanan “Mahmutgazi Köyü'nde Halk Edebiyatı” adlı çalışması 1969 yılında kitap olarak yayımlanmıştır. Pertev Naili Boratav'ın danışmanlığında tamamlanan tezde 105 masal metni yer almaktadır. Eser, masal konusuyla ilgili önemli bilgiler içeren ilk doktora tezi olma özelliği taşımaktadır (Tuğrul, 1969).

2. Saim Sakaoğlu (1973). Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil (Gümüşhane ve Bayburt Masalları), Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Saim Sakaoğlu tarafından 1973 yılında tamamlanan “Gümüşhane ve Bayburt Masalları” adlı doktora tezi 2002 yılında kitap olarak yayımlanmıştır. Mehmet Kaplan danışmanlığında tamamlanan tezde 70 masal metni yer almaktadır. Eser, masal konusuyla ilgili önemli bilgiler içeren temel çalışmalar arasında yer almaktadır (Sakaoğlu, 2002).

3. Bilge Seyidoğlu (1972). Erzurum Halk Masalları Üzerine Bir Araştırma. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Bilge Seyidoğlu tarafından 1972 yılında tamamlanan “Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar” adlı doktora tezi Mehmet Kaplan danışmanlığında hazırlanmıştır. 1999 yılında kitap olarak yayımlanan çalışmada Erzurum yöresinden derlenen 70 masal metni bulunmaktadır (Seyidoğlu, 2016).

4. Umay Günay (1974). Elazığ Masalları (İnceleme-Metin), Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Umay Günay tarafından 1974 yılında tamamlanan “Elazığ Masalları (İnceleme-Metin)” adlı doktora tezi Mehmet Kaplan danışmanlığında hazırlanmıştır. 1976 yılında kitap olarak yayımlanan tezde 70 masal metni bulunmaktadır. Propp

³ Bu başlık altında verilen çalışmalar daha sonra kitap olarak yayımlanmıştır.

metodunun Türk masallara uygulanması açısından bir ilk olan bu çalışma, Türk masal çalışmaları bakımından büyük bir öneme sahiptir (Günay, 1975).

5. Ali Berat Alptekin (1982). Taşeli Platosu Masallarında Motif ve Tip Araştırması – İnceleme. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Ali Berat Alptekin tarafından 1982 yılında tamamlanan “Taşeli Masalları” adlı doktora tezi, 2002 yılında kitap olarak yayımlanmıştır. Çalışmada Taşeli Platosu’ndan derlenen 70 masal metni bulunmaktadır. Eserde, Taşeli’nden derlenen masalarda tip ve motif incelemesi yapılmıştır (Alptekin, 2002).

6. Esmâ Şimşek (1990). Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması, Elazığ: Fırat Üniversitesi.

Esmâ Şimşek tarafından 1990 yılında tamamlanan “Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması” adlı doktora tezi, Ali Berat Alptekin danışmanlığında hazırlanmıştır. 2001 yılında kitap olarak yayımlanan çalışmada 70 masal metni yer almaktadır. Bu çalışmadaki masal metinleri Osmaniye, Kozan, Ceyhan ve Kadirli yörelerinden derlenmiştir (Şimşek, 2001).

7. Muhsine Helimoğlu Yavuz (1996). Masalların Eğitim İşlevleri ve Dil Öğretimindeki Yeri. Ankara Üniversitesi.

Muhsine Helimoğlu Yavuz tarafından 1996 yılında doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışmada masalların eğitim işlevleri ile ilgili bilgilere yer verilmiş ve işlevler, beş ileti üzerinden açıklanmıştır. Bu işlevler; “Etik iletiler, psikolojik iletiler, sosyolojik iletiler, ekonomik iletiler ve öteki iletiler”dir. Çalışmada masalların insan kahramanlarının işlevsel özellikleriyle ilgili önemli bilgilere yer verilmiş ve bu işlevler “Kadın kahramanlar, erkek kahramanlar ve çocuk kahramanlar” üzerinden örneklendirilmeye çalışılmıştır (Yavuz, 2002).

3.6.2 Kitaplar

Çalışmanın bu başlığında son beş yılda masalla ilgili yayınlanan inceleme kitapları tespit edilmiş ve kitapların içerikleri hakkında kısa bilgilere yer verilmiştir.

1. Aydın Parmaksız, *Freud Bana Masal Anlatsa*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2017.

Aydın Parmaksız tarafından kaleme alınan çalışma, peri masallarının biçim ve içerik özellikleri ile peri masallarında yer alan kahramanların gelişim evrelerini konu edinmektedir. Türk ve dünya edebiyatında bilinen Hansel ve Grethel, Dev Anası ile Keloğlan, Kül Kedisi ve Rapunzel gibi masalları psikanalitik açıdan inceleyen Parmaksız, eserinde on masal tahliline yer vermiştir (Parmaksız, 2017).

2. Yasemin Uzun, *Fantastik Edebiyat ve Masal - Analitik Psikoloji Yaklaşımına Göre*, İstanbul: Kriter Yayınevi, 2020.

Yasemin Uzun bu çalışmasıyla fantastik edebiyatın masal türü ile olan ilişkisini incelemiş ve konuyla ilgili önemli örnekler vermiştir. Carl Gustav Jung tarafından geliştirilen “Analitik Psikoloji Yaklaşımı”, fantastik edebiyatın ilk basamağı sayılan masallara uygulanmıştır. Ayrıca eserde masal anlatıcılığı, masal terapisi ve masalların eğitimde kullanılmasıyla ilgili bilgilere de yer verilmiştir (Uzun, 2020).

3. Mustafa Gültekin, *Masal Anası Kezban Karakoç ve Repertuarı*, İstanbul: Grafiker Yayınları, 2019.

Mustafa Gültekin tarafından kaleme alınan kitap, Kezban Karakoç adlı masal anlatıcısını konu edinmektedir. Çalışmada masal türünün kavramsal çerçevesi, masal anlatma geleneği ve masalın gerçeklikle ilişkisi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca çalışmada Kezban Karakoç isimli masal anlatıcısı tanıtılmış ve anlatıcıdan derlenen masallara yer verilmiştir (Gültekin, 2019).

4. Melek Özlem Sezer, *Masallar ve Toplumsal Cinsiyet*, İstanbul: Kor Yayınları, 2019.

Melek Sezer bu çalışmayla pek çok masalı, toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirmektedir. Eser, masal araştırmaları üzerine çalışma yapacak olanlara masalın ideolojisi hakkında önemli bilgiler vermektedir. Ayrıca Sezer, bu çalışmasıyla 2010 Oğuz Tansel Halkbilimi Ödülü’nü almıştır (Sezer, 2010).

5. Sacide Fikret Çobanoğlu, *Türk Mitolojisinden Masallar 1-2*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2020.

Çobanoğlu tarafından kaleme alınan bu kitap çalışması, Türk dünyası destan geleneğinden ve mitolojisinden seçilmiş masalları içermektedir. Destan-masal ilişkisini konu edinen kitap, masal külliyyatına katkı sağlamıştır (Çobanoğlu, 2020).

6. Ali Fuat Bilkan, *Masal Estetiği*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2020.

Bilkan tarafından kaleme alınan eser, “Masalın Masalı”, “Estetiğin Kurgulanması” ve “Masal Okumaları” adlı üç bölümden oluşmaktadır. Masalların içinde estetik kurguların nasıl ele alındığı hakkında bilgi veren Bilkan, örnek masallar üzerinden metin analizlerine yer vermiştir (Bilkan, 2020).

7. Aslı Karataş, *Uyuyan Güzel Uyandı*, İstanbul: Nemesis Kitap Yayınları, 2020.

Aslı Karataş’ın çalışması, masalların feminist kuram açısından değerlendirmesini konu edinmiştir. Çalışmada masal üzerinden toplumsal cinsiyet rolleri eleştirilmiş ve masalın gündelik hayattaki yansımalarına değinilmiştir. (Karataş, 2020).

8. İrfan Polat, *Türk Masal ve Efsanelerinde Olağanüstü Güçler ve Varlıklar*, İstanbul: Selenge Yayınları, 2020.

İrfan Polat tarafından kaleme alınan kitap, Türkiye sahasında derlenmiş masal ve efsanelerde yer alan korku duygusunu konu edinmiştir. Çalışmada korkuyla ilişkisi olan bazı güçler ile varlıklar tespit edilmiş ve tespit edilen bu öğeler çeşitli metinler üzerinden analiz edilmiştir (Polat, 2020).

9. Ünsal Yılmaz Yeşildal, *Masal ve Peri (Anadolu Sahası Türk Masalları Örneğinde)*, Konya: Palet Yayınları, 2020.

Yeşildal tarafından kaleme alınan eser, yedi bölümden oluşmaktadır. “Bir Edebi Tür ve İnsan”, “Mitten Masala”, “Peri Masalları”, “Masal ve Fantezi”, “Dişiliğin Sembolizmi”, “Kadından Peri Kızına Bir Cinsin Yolculuğu” ve “Anadolu Sahası Türk Masallarındaki Peri Kahramanlar ve Bu kahramanların Fonksiyonel Tasnifi” gibi bölümlerden oluşan eser, masalın ideolojisi hakkında önemli bilgiler içermektedir. (Yeşildal, 2020).

10. Seçkin Sarpkaya, *Türklerin Şeytani Masalları*, İstanbul: Karakum Yayınevi, 2021.

Sarpkaya tarafından hazırlanan bu çalışma “Türkiye Sahası Masal ve Efsanelerinde Demonolojik Varlıklar” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Çalışmada Türk masallarında yer alan demonolojik varlıklar ve korku unsurları yer almıştır (Sarpkaya, 2021).

11. Mehmet Naci Önal, *Kim Uyur Kim Uyanık? Türk Masal İncelemeleri*, İstanbul Ötüken Yayınları, 2021.

Önal tarafından hazırlanan bu kitap çalışması “Masalların İşlevleri” ve “Masal Dünyasının Sırları” isimli iki ana bölümden oluşmuştur. Kitapta masalların sembolik dilleri, masalların yerelleşmesi ve masallarda bulunan bazı temel kavramlar ile ilgili önemli bilgilere yer verilmiş ve konular, çeşitli örnekler üzerinden incelenmiştir (Önal, 2021).

12. Ayşe Benek Kaya, *Tıngır Mingır - Kaynağından Sivas Masalları*, İstanbul: Vilayet Yayınları, 2021.

Kaya’nın kaleme aldığı bu kitapta seksen Sivas masalı yer almıştır. 23 kaynak kişiden derlenen bu masallarda Keloğlan ile ilgili on masal bulunmaktadır. Kaynak kişilerin geneli 1920-1950 yılları arasında yaşadığından derlenen masallar önem taşımıştır (Kaya, 2021).

13. Ayşe Benek Kaya ve Serhat Sabri Yılmaz, *40 Gün 40 Gece Kaynağından Türk Masalları*, İstanbul: Vilayet Yayınları, 2021.

Kaya ve Yılmaz tarafından kaleme alınan bu kitapta 56 kaynak kişiden derlenen 80 masal metni yer almıştır. Masallar 14 şehirden (Sivas, Adıyaman, Tokat, Amasya, Şanlıurfa, Giresun, Ankara, Erzincan, Kırşehir, Malatya, Siirt, Elazığ, Erzurum, Kayseri, Nevşehir) derlenmiştir (Kaya ve Yılmaz, 2021).

14. Abdulkadir Önkol, *Anadolu’nun Yaşayan Masalları*, İstanbul: Karakum Yayınevi, 2021.

Önkol tarafından kaleme alınan bu kitapta usta masal anlatıcısı Fatma Önkol’dan derlenen masallar yer almıştır (Önkol, 2021).

15. Necati Demir, *Anadolu Türk Halk Masalları*, Ankara: Altınordu Yayınları, 2021.

Necati Demir tarafından hazırlanan “Anadolu Türk Halk Masalları” isimli çalışma on ciltten oluşmaktadır ve oldukça hacimli olan bu eserde toplamda 1638 masal metni yer almaktadır. Hemen hemen tüm illerden masallara yer verilen bu çalışma, Türk masal külliyyatı için önem taşımaktadır (Demir, 2021).

16. Fatma Ahsen Turan, Habibe Yazıcı Ersoy, Şengül Demirel (Editör). *Doğu’dan Batı’ya Masalın Serüveni Dünya Masalları*, Ankara: Nobel Kültür Yayınları, 2022.

Fatma Ahsen Turan editörlüğünde yapılan bu çalışma, akademik anlamda konuyla ilgili ilk çalışma özelliği taşımaktadır. Çalışmada Çin’den Hindistan’a, Türkiye’den

Norveç'e geniş coğrafyadaki masallar ele alınmıştır. Çalışmanın sonunda ülkelere ait masal metinlerine yer verilmiştir. Ayrıca eserde dünya masallarının benzer ve farklı yönleri ortaya konulmuştur (Turan, 2022).

3.6.3 Diğer Doktora Tezleri

Çalışmanın bu başlığında 2000 ve 2023 yılları arası masal üzerine yapılan çalışmalar yer almaktadır.

1. Aziz Kılınç (2001). “Yakaafşar Kasabası Anlatı Türleri Üzerine Bir İnceleme (hikâye, masal, fıkra)”. (Danışman: Prof. Dr. Kemal Yüce). Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
2. Yılgün İlkay İpkırmaz (2002). “Hint Masallarındaki Motifler”. (Danışman: Doç. Dr. Korhan Kaya). Ankara Üniversitesi.
3. Rabia Kocaaslan Uçkun (2003). “Gagauz Masallarının Tip ve Motif Yapısı Bakımından İncelenmesi”. (Danışman: Prof. Dr. Fikret Türkmen). Ege Üniversitesi, İzmir.
4. İbrahim Dilek (2003). “Altay Masalları”. (Danışman: Prof. Dr. İsa Özkan). Gazi Üniversitesi, Ankara.
5. Nedim Bakırcı (2004). “Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerinde Bir İnceleme”. (Danışman: Prof. Dr. Saim Sakaoğlu). Selçuk Üniversitesi, Konya.
6. Hüseyin Baydemir (2004). “Özbek Halk Masalları (İnceleme-Metin)”. (Danışman: Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
7. Hasan Güneş (2006). “Grimm Masallarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri”. (Danışman: Prof. Dr. Yüksel Kocadoru). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
8. Zeynep Çetinkaya (2007). “Masalların Türkçe Öğretimindeki Yeri ve Önemi”. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yardımcı). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
9. Gönül Gökdemir (2008). “Kıbrıs Türk Kültüründe Masal Geleneği”. (Danışman: Özkul Çobanoğlu). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
10. Kadriye Türkan (2008). “Türk Dünyası Masal Geleneğinde Şamanistik Unsurlar”. (Danışman: Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

11. Esra Lüle Mert (2009). “Türkçenin Sözcükçülüğü Açısından Eflatun Cem Güney’in Derleyip Yazdığı Masallar”. (Danışman: Prof. Dr. Cahit Kavcar). Ankara Üniversitesi.
12. Neşe Işık (2009). “Türk Masallarının Sembolik Açısından Çözümlemesi”. (Danışman: Prof. Dr. Esmâ Şimşek). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
13. Meriç Harmancı (2010). “Türk Masallarında Keloğlan Tipi”. (Danışman: Prof. Dr. Aynur Koçak). Kocaeli Üniversitesi.
14. Mustafa Gültekin, (2010). “Tataristan Masalları Üzerinde Bir Araştırma”. (Danışman: Prof. Dr. Metin Ekici). Ege Üniversitesi, İzmir.
15. Handan Kasımoğlu (2010). “Van Yöresine Ait Türk Halk Masalları”. (Danışman: Prof. Dr. Pakize Aytaç). Gazi Üniversitesi, Ankara.
16. Ahmet Saçkesen (2010). “Özbek Masallarının Tip ve Motif Yapısı”. (Danışman: Prof. Dr. Ali Duymaz). Ege Üniversitesi, İzmir.
17. Burak Gökbulut (2010). “Kıbrıs Türk Masalları ile Uygur Türk Masalları Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma (İnceleme-Metinler)”. (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Aça), Ege Üniversitesi, İzmir.
18. İbrahim Erşahin (2011). “Kahramanmaraş Masalları Üzerine Tip ve Motif Araştırması”. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Gülhan Atnur). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
19. Atiye Nazlı (2011). “Binbir Gece Masalları’nın Anadolu Türk Masallarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma”. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Seyit Emiroğlu). Selçuk Üniversitesi, Konya.
20. Seyfullah Yıldırım (2012). “Kazak Türk Folklorunda Epik Anlatmalar (İnceleme-Metin)”. (Danışman: Prof. Dr. İsa Özkan). Gazi Üniversitesi, Ankara.
21. Mehtap Solak Sağlam (2012). “Yakut (Saha) Masalları Üzerine Bir Dil İncelemesi (Giriş, İnceleme, Metinler, Dizin)”. (Danışman: Prof. Dr. Gürer Gülsevin). Ege Üniversitesi, İzmir.
22. Gökmen Boztilki (2012). “Eğitim Boyutuyla Türk Edebiyatında Fantastik ve Masalsı Ögeler”. (Danışman: Prof. Dr. Yıldız Kocasavaş). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

23. Kamile Özer Aytekin (2013). “Aile İçi Etkileşim ve Masallar ile Desteklenmiş Beslenme Eğitiminin 5-6 Yaş Çocukların Beslenme Biçimlerine Etkisinin İncelenmesi”. (Danışman: Prof. Dr. Nurhan Ünüsan). Selçuk Üniversitesi, Konya.
24. Sibel Turhan Tuna (2013). “Türk Masallarının Varoluşçuluk Açısından İncelenmesi”. (Danışman: Doç. Dr. Mehmet Naci Önal; Prof. Dr. Ali Osman Gündoğan). Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla
25. Yavuz Uysal (2014). “Hakas Masalları (İnceleme-metinler)”. (Danışman: Doç. Dr. Bayram Durbilmez). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
26. Fatih Ege (2015). “Arketipsel Sembolizm Bağlamında Kuzeydoğu Anadolu Masallarının Analizi”. (Danışman: Prof. Dr. Erdoğan Altınkaynak). Ardahan Üniversitesi, Ardahan.
27. İbrahim Gümüş (2015). “Türk Masallarının Max Lüthi Yaklaşımıyla Çözümlemesi”. (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Öcal Oğuz). Gazi Üniversitesi, Ankara.
28. Erkan Karagöz (2016). “Tatar-Başkurt sihirli masalları üzerine karşılaştırmalı motif çalışması - (Aktarma – motif tespiti (Motif-index of folk literature’ye göre) – Motif dizini)”. (Danışman: Prof. Dr. Naciye Yıldız), Gazi Üniversitesi. Ankara.
29. Olcay Saltık (2016). “Derlenmiş Masallar ile Kurgulanmış Masalların Çocuğa Göreliliği”. (Danışman: Prof. Dr. Sedat Sever). Ankara Üniversitesi, Ankara.
30. Fevziye Alsaç (2017). “Anadolu Masallarında Yapı, İzlek ve Masal Kahramanlarının Tip Tahlili”. (Danışman: Prof. Dr. Ebru Şenocak). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
31. Seval Kasımoğlu (2017). “Binbir Gece Masallarında Kahraman İzleği: Şehriyar’ın Farkındalık Yolculuğu”. (Danışman: Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz). Ankara Üniversitesi, Ankara.
32. Fadime Tikbaş Apak (2017). “Anadolu Sahası Türk Masallarındaki Olağanüstülük Motifi ve Uygulamalı Halk Bilimi”. (Danışman: Doç. Dr. Bekir Şişman). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

33. Mustafa Sargın (2018). “Tokat Masalları Üzerine Araştırma ve İncelemeler”. (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Naci Önal). Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
34. Fatoş Yalçınkaya (2018). “Uygur Sihir Masallarının Tip ve Motif Yapısı Bakımından İncelenmesi”. (Danışman: Prof. Dr. Alimcan İnayet). Ege Üniversitesi, İzmir.
35. Nesrin Duman (2018). “Peri Masalları ve Çizgi Animasyon Filmlerindeki Zihin Durumlarının İncelenmesi”. (Danışman: Prof. Dr. Gökhan Oral). İstanbul Üniversitesi.
36. Aliye İlkay Yemenici (2019). “Türkçe Öğretiminde Masallarla Yapılan Etkinliklerin Dinleme Becerilerine Etkisi”. (Danışman: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel). Gazi Üniversitesi, Ankara.
37. Yılmaz Kaval (2019). “Tunceli’den Derlenen Masallar (Metin-İnceleme)”, (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Derya Özcan). Uşak Üniversitesi, Uşak.
38. Seda Gedik (2019). “Anadolu Sahası Masal ve Efsanelerinde Yılan-Şahmaran”. (Danışman: Doç. Dr. Muvaffak Duranlı). Ege Üniversitesi, İzmir.
39. Meltem Yılmaz (2019). “Kırşehir’den Derlenen Masalların Kohlberg’in Zihinsel Ahlaki Gelişim Kuramına Göre İncelenmesi”. (Danışman: Prof. Dr. Salahaddin Bekki). Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
40. Serkan Balcı (2019). “Türk Dünyası Masalları Tip Kataloğu”. (Danışman: Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
41. Seçkin Sarpkaya (2020). “Tebriiz Türk Masalları Üzerinde Bir İnceleme”. (Danışman: Prof. Dr. Metin Ekici). Ege Üniversitesi, İzmir.
42. Ayşe Arzu Ertizman (2020). “Billur Köşk Masalları”. (Danışman: Prof. Dr. Abdulkadir Emeksiz). İstanbul Üniversitesi.
43. Dınara Ashımova (2020). “Kazak Masalları Üzerine Bir Değerlendirme”. (Danışman: Prof. Dr. Erdoğan Altınkaynak). Ardahan Üniversitesi, Ardahan.
44. Tuğba Bayrakdarlar (2020). “Türkmen Masallarında Aile Motifleri Üzerine Bir İnceleme”. (Danışman: Prof. Dr. Naciye Yıldız). Gazi Üniversitesi, Ankara.
45. Şahin Bütünler (2020). “Masal ve Mitoloji: Türk Masallarında Kültlerin Çözümlemesi” (Danışman: Prof. Dr. Pervin Ergun). Gazi Üniversitesi, Ankara.

46. Sinan Yaman (2021). “Anadolu Sahası Türk Masallarının Holbek Yöntemine Göre İncelenmesi”. (Danışman: Metin Özarslan). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
47. Hasan Savaş (2021). “Tabu ve Mülkiyet İlişkisi Bağlamında Anadolu Sahası Türk Masalları”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aziz Ayva). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
48. Ayşegül Melisa Çal (2022). “Pamuk Prenses Masalının ‘Masumiyetin Dayanılmaz Çekiciliği’ ve ‘Greta’ Filmlerinde Postmodern Yansıması Üzerine Eleştirel Söylem Çözümlemesi”. (Danışman: Doç. Dr. İhsan Karlı). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
49. Dianna Orovec Borbely (2022). “Macar Masallarında ve Efsanelerinde Şamanizm”. (Danışman: Prof. Dr. İbrahim Çeşmeli). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
50. Hacer Akçaalan (2022). “Toplumsal Cinsiyet Rollerine Bağlamında Kütahya Masalları”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Derya Özcan Güler). Uşak Üniversitesi, Uşak.

3.6.4 Yüksek Lisans Tezleri

Türkiye sahasında masal üzerine çok sayıda yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Türe yönelik çalışmaların sayılarının fazla olması sebebiyle bu bölümde sadece son altı yılda yapılan tezlere yer verilmiştir:

1. Lale Tunçbilek (2017). “Şereflikoçhisar Masallarının Propp Metoduna Göre İncelenmesi”. (Danışman: Prof. Dr. Salahaddin Bekki). Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
2. Melek Ceylan (2017). “Afyonkarahisar Masallarında Şamanizm İzleri”. (Danışman: Doç. Dr. Ahmet Ali Aslan). Ardahan Üniversitesi, Ardahan.
3. Yeliz Bahadır (2017). “Uşak’tan Derlenen Masallar Üzerine Bir İnceleme”. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Derya Özcan). Uşak Üniversitesi, Uşak.
4. Sonuç Akyol (2017). “Sırduu Sandık/Comoktor (Sihirli Sandık/Masallar) Adlı Kırgızca Masal Kitabı (Metin ve İnceleme)”. (Danışman: Doç. Dr. Abdulselam Arvas). Karatekin Üniversitesi, Çankırı.
5. Esmâ Özcan (2017). “Türk Dünyası Masallarının Değerler Eğitiminde Kullanılabilirliği”. (Danışman: Doç. Dr. Rıfat Kütük). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

6. Ahmet Serdar Arslan (2017). “Çankırı Masalları”. (Danışman: Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
7. Sedat Gürsu (2017). “Bingöl/Kığı Yöresi Masal Örnekleri ve Tahlili”. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yazıcı). Bingöl Üniversitesi, Bingöl.
8. Emine Mediha Ulutan (2017). “Macar Halk Masalları ve Söylenceleri ile İslamiyet Öncesi Türk Destanlarındaki Ortak Motifler”. (Danışman: Doç. Dr. Bülent Gül). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
9. Esra Çam (2018). “Yunt Dağı Yörük Masalları: Metin ve Bağlam Merkezli Bir İnceleme”. (Danışman: Doç. Dr. Pınar Fedakar). Ege Üniversitesi, İzmir.
10. Tuğba Tümen (2018). “Naki Tezel’in Masalları ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ramazan Çiftlikçi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
11. Tuyça Obruk Canpolat (2018). “Türk ve Alman Halk Masallarında Biçim ve Doğaüstü Unsurlar”. (Danışman: Doç. Dr. Erkan Zengin). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
12. Recep Demir (2018). “Anadolu Masallarında Suç ve Ceza Motifi”. (Danışman: Prof. Dr. Şahin Köktürk). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
13. Büşra Gökalp (2018). “Bingöl Masallarında – Seçilmiş Örneklerde- Sembolik Masal Çözümlemeleri”. (Danışman: Prof. Dr. Hikmet Tan). Bingöl Üniversitesi, Bingöl.
14. Hasan Mutlu Pelin (2018). “Türk ve Alman Masallarının Kadın-Erkek İlişkileri Yönünden Karşılaştırılması”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akkaya). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
15. Cem Altay (2018). “Tercüme-i Elfü’l-Leyle ve Leyle (Binbir Gece Masalları Tercümesi) Giriş-Metin-İnceleme”. (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Dursun Erdem). Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
16. Duygu Bozkır (2018). “Coğrafya Eğitiminde Değer Kazandırmada Masalın Kullanımı”. (Danışman: Prof. Dr. Ülkü Eser Ünaldı). Gazi Üniversitesi, Ankara.
17. Ümit Çiftbaş (2019). “Türk Halk Masallarında Şiddet”. (Danışman: Prof. Dr. Eyüp Akman). Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.

18. Hayrettin Adlığ (2019). “İdil Masal ve Efsaneleri”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Şakire Balıkcı). Artuklu Üniversitesi, Mardin.
19. Emine Eroğlu (2019). “Anadolu Sahası Türk Halk Masalları ve Halk Hikâyelerinde ‘Su’ Motifi”. (Danışman: Doç. Dr. Cafer Özdemir). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
20. Müfide Kuvvetli (2019). “Türk ve Alman Masallarında Sağlık Teması”. (Danışman: Doç. Dr. Funda Gülay Kadioğlu). Çukurova Üniversitesi, Adana.
21. Büşra Öner (2019). “Elâzığ Masallarından Seçilmiş 15 Masalın Yeniden Yazımı ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi”. (Danışman: Prof. Dr. Hamiye Duran). Gazi Üniversitesi, Ankara.
22. Sıla Topçam (2019). “Masal Anlatıcılığı ve Günümüz Masal Anlatıcılığında Hazırlanma Süreçleri”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Banu Ayten Akın). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
23. Büşra Çimen (2019). “Erzurum Masallarında Olağanüstü Güçler ve İşlevleri”. Danışman: Prof. Dr. Orhan Bilgin ve Prof. Dr. Sebahat Deniz. 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul.
24. Sonay Çalışoğlu (2019). “Zonguldak Masalları (Araştırma-İnceleme-Metin)”. (Danışman: Doç. Dr. Gül Banu Duman). Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
25. Mine Ayan (2019). “Şanlıurfa Masalları”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Gültekin). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
26. Aslıhan Nur Kandemir (2019). “Anadolu Masallarında Kitonyen Unsurlar ve Bu Unsurların Masallardaki İşlevleri”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ümral Deveci). Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
27. Çiğdem Heybetli (2019). “Anadolu Sahası Türk Masallarında Kozmografya ve Tabiat”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aziz Ayva). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
28. Gülcan Çaymaz (2019). “Kırgız ve Anadolu Masallarındaki Hayvan Motifleri ile Bu Masalların Dil ve Üslup İncelemesi”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kundakçı). Karabük Üniversitesi, Karabük.

29. Berfin Sıla Kepez, (2020). “Yaşayan Geleneksel ve Modern Masal Anlatıcıları: Bağlamsal Kurama Göre İnceleme”. (Danışman: Prof. Dr. M. Öcal Oğuz). Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara.
30. Esra Burcu Göncü (2020). “Türk Masallarında Din Adamı Tipolojisi”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt Metin Türkteş). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
31. Güldem Özbalık, (2020). “Binbir Gece Masallarında Aşk ve Vuslat”. (Danışman: Prof. Dr. Sevin Arslan). Çağ Üniversitesi, Mersin.
32. Işıl Kar Tekgöl, (2020). “Tunceli Masallarına Arketipsel Sembolik Bir Yaklaşım.” (Danışman: Prof. Dr. Aynur Koçak). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
33. Hilal Şimşek Eger (2020). “Anadolu Sahası Türk Masallarında Taş”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aziz Ayva). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
34. Hatice Meltem Ergüt (2020). “Ignacs Kunos’un Derlediği Türk Masalları’nın Propp Metoduyla İncelenmesi.” (Danışman: Prof. Dr. Metin Özarslan). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
35. Derya Yıldız (2020). “Azerbaycan Masallarında Kahramanlar”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fatih Şayhan). Ardahan Üniversitesi, Ardahan.
36. Nurdan Yeşilyurt (2020). “Anadolu Sahası Hayvan Masallarında Mitolojik Unsurlar Üzerine Bir Araştırma.” (Danışman: Doç. Dr. Şerife Seher Erol Çalışkan). Bartın Üniversitesi, Bartın.
37. Rümeysa Meliha Günay (2020). “Erzurum İl Merkezine Bağlı Beş Köyde Kültür Değişimleri Açısından Masal Anlatma Geleneği Üzerine Bir İnceleme”. (Danışman: Prof. Dr. Gülhan Atnur), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
38. Eren Odaman (2020). “Anadolu Türk Masalları ile Hint Masallarında Karşılaştırmalı Kadın Tipleri”. (Danışman: Prof. Dr. Zekeriya Karadavut). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
39. Ceyhan Kaçmaz (2020). “Anadolu Halk Masalları ile Kırgız Halk Masallarının Karşılaştırmalı Araştırması”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Shurubu Kayhan). Kültür Üniversitesi, İstanbul.
40. Mert Çakır (2020). “Karakalpak Realistik Masalları (İnceleme-Metin)”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ünsal Yılmaz Yeşildal). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

41. Gülcan Korkmaz (2020). “Kazak Çocuk Masallarında Kullanılan Motifler ve Masalların Türkçe Öğretimine Faydaları”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kundakçı). Karabük Üniversitesi, Karabük.
42. Abdullah Mutlu (2020). “Türk Dünyası Hayvan Masallarının Değerler Aktarımı Bakımından İncelenmesi”. (Danışman: Doç. Dr. Remzi Can). Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
43. Leyla Funda Arslantaş (2020). “Gelenekselden Moderne Masal Anlatıcılığının Evrilmesi: Hatay Örneği”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gönül Reyhanoğlu). Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
44. Cemre Urhan (2020). “Türk Folklor Araştırmaları Dergisi’ndeki Masalların İncelemesi”. (Danışman: Doç. Dr. Seyfullah Yıldırım). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
45. Sezer Kardaş (2020). “Bitlis Halk Masallarının Çocuğa Uygunluğu ve Değerler Eğitime Katkısı Üzerine Bir İnceleme”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Erhan Şen). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
46. Dilek Akın Aydın, (2021) “Melek Özlem Sezer’e Ait Masal Kitaplarının Söz Varlığı ve İçerdiği İletiler Açısından İncelenmesi”. (Danışman: Doç. Dr. Yasin Kılıç). İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı.
47. Bahar Kadioğlu, (2021). “Kadın ve Şifa: Bir Sağaltım Aracı Olarak Masal Anlatıcılığı Üzerine Bir Araştırma”. (Danışman: Doç. Dr. Melike Kaplan). Ankara Üniversitesi, Ankara.
48. Cemali Demir (2021). “Anadolu Sahası Türk Masallarında Renk Sembolizmi”, (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ömer Saraç). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
49. İlknur Tataş (2021). “Ayşe Benek Kaya’nın “Has Bahçe’nin Gülleri-Sivas Masalları” İsimli Kitabında Yer Alan Masalların Tıp Çözümlemesi”, (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Özlem Demren). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
50. Kevser Taşçı (2021). “Naki Tezel’in “Türk Masalları” Kitabında Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kadın-Erkek İlişkileri”. (Danışman: Doç. Dr. Erhan Akın). Siirt Üniversitesi, Siirt.

51. Pelin Yılmaz (2021). “Kırşehir’den Derlenen Masallardaki Kelimelerin Anlam İyileşmesi ve Anlam Kötüleşmesi Bakımından İncelenmesi”, (Danışman: Doç. Dr. Mahmut Sarıkaya). Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
52. Döne Özhanlı (2021). “Ege Bölgesi Masallarında Değerler”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Özçelik). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
53. Kader Temir (2021). “Anadolu Masallarından Hareketle Çocuk Bilinçaltına Yolculuk”. (Danışman: Prof. Dr. Esmâ Şimşek). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
54. Ahmet Sevinç (2022). “Kuzeybatı Bursa Masalları”. (Danışman: Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
55. Sema Bayram (2022). “Anadolu Masallarında İyilik ve Kötülük Motifi”. (Danışman: Doç Dr. Ebru Şenocak). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
56. Hayriye Sema Mungan (2022). “Mardin Masallarının İşlevsel Açıdan Değerlendirilmesi”. (Danışman: Dr. Öğretim Üyesi: Hatice Kübra Uygur). Artuklu Üniversitesi, Mardin.
57. Büşra Al (2022). “Geleneksel Masal Anlatılarının Çağdaş Eğitim Modellerine Göre İncelenmesi”. (Danışman: Doç. Dr. İbrahim Seçkin Aydın). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
58. Tayyib Gümüşer (2022). “Anadolu Sahası Masalları ile Grimm Masallarının Büyü Motifi Açısından Karşılaştırılması”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Huri Yiğit). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
59. Şadiye Erdik (2022). “Türk Masallarında İmtihan Motifi -Az Gittik Uz Gittik ve Zaman Zaman İçinde-”. (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Derya Özcan Güler). Uşak Üniversitesi, Uşak.
60. Gökçe Kılıç (2022). “Özbek Masallarında Kahramanın Erginlenmesi”. (Danışman: Prof. Dr. Selami Fedakâr). Ege Üniversitesi, İzmir.
61. Ceyda Yıldırım (2022). “Anadolu Masallarında ‘Erkek’ Tipi”. (Danışman: Prof. Dr. Esmâ Şimşek). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
62. Aysun Küçük Güneş (2022). “Anadolu Sahası Halk Masallarında Giyim Kuşam ve İşlevleri”. (Danışman: Doç. Dr. Adem Balkaya). Kafkas Üniversitesi, Kars.

63. Aybüke Karabacak (2022). “Kimlik ve Ötekilik Bağlamında Nevşehir Masalları”. (Danışman: Doç. Dr. Tuğrul Balaban). Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
64. Emine Işıkelekoğlu (2022). “Anadolu Türkleri’nin Halk Masallarında Erkek ve Erkekleşme”. (Danışman: Doç. Dr. Şirin Yılmaz). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
65. Münevver Yavuz (2022). “Anadolu Masallarında Kılavuz Hayvanlar”. (Danışman: Prof. Dr. Halil İbrahim Şahin). Balıkesir Üniversitesi.

3.6.5 Makaleler⁴

Türkiye sahasında masal üzerine çok sayıda makale yazılmıştır. Türe yönelik çalışmaların sayılarının fazla olması sebebiyle bu bölümde sadece 2000’li yıllardan bu yana belli başlı dergilerde yayımlanan çalışmalara yer verilmiştir:

1. Ensar Aslan (2000). “Masal Araştırmaları ve Korkak Ali Masalı Üzerinde Bir İnceleme”, Milli Folklor, S. 52, s. 33-46.
2. Ömer Yılar (2000). “Dede Korkut Kitabındaki Bamsı Beyrek ile Anadolu’da Anlatılan Bey Böyrek Hikâyeleri ve Masalları Üzerine Motif Bakımından Bir Karşılaştırma Denemesi”, Milli Folklor, S. 48, s. 43-47.
3. Namık Aslan (2004). “Şekil Değiştirme Motifinin Anlatılarımızdaki Bazı Yansımaları Üzerine”, Milli Folklor, S. 64, s. 37-43.
4. Ali Berat Alptekin (2009). “Türk Masal ve Halk Hikâyelerinde Görmeyen Gözün Tedavi Edilmesi Motifi Üzerine”, Milli Folklor, S. 81, s. 18-26.
5. Abdulbasit Sezer (2009). “Murathan Mungan’da Masal Motifleri”, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 2, Sayı 3-4, s. 116 – 132.
6. Umay Günay (2009). “Türk Masallarında Geleneksel ve Efsanevi Yaratıklar”. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 2, Sayı 3-4, s. 84 – 115.
7. Kürşat Öncül (2010). “Masallardaki Devlet Kuşu Motifi”, Milli Folklor, S. 85, s. 175-181.

⁴ Bu bölüm “Milli Folklor”, “Folklor/Edebiyat”, “Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları”, “Motif Akademi Halkbilimi” ve “Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü” adlı dergilerde yayımlanan makalelerle sınırlandırılmıştır.

8. Zekeriya Karadavut (2010). “Kırgız Masallarında Mitolojik Unsurlar”, Milli Folklor, S. 85, s. 71-80.
9. Mehmet Naci Önal (2010). “Bir Dobruca Masalı: Mahmut Pehlivan”. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Cilt 17, Sayı 43, s. 1 – 14.
10. Ramil Aliyev (2011). “Masallarda Efsane ve Masal Yapısalcılığı”. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 4, Sayı 7, s. 38 – 44.
11. Kadriye Türkan (2012). “Türk Dünyası Masallarında Su Kültü”, Milli Folklor, S. 93, s. 135-148.
12. Mustafa Gökçeoğlu (2013). “Kıbrıs Türk ve Azerbaycan Masallarındaki Ortak Dil Özellikleri”. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 6, Sayı 11, s. 179 – 195.
13. Kadriye Türkan (2015). “Anadolu Masallarında Çok Eşlilik”, Milli Folklor, S. 107, s. 43-57.
14. Mehmet Önal, Ali Gündoğan ve Sibel Turhan Tuna (2015). “Türk Masallarında Varoluşçuluk Tasarımı Üzerine”. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 53, s. 121-147.
15. Kadriye Türkan (2016). “Kıbrıs Türk Masallarında Şamanistik Evren Tasavvuru”. Folklor/Edebiyat Dergisi, C. 22, S. 88, s. 193-203.
16. Seval Kasımoğlu (2017). “Şehriyar’ın Bin Bir Masal Gecesi Balının Karnı Sembolünün Bir Örneği Olarak Masal Diyarı”. Folklor/Edebiyat Dergisi, 23(90), s. 59-72.
17. Nevin Akkaya (2017). “Kıbrıs Türk Masallarında Değerler”. Folklor/Edebiyat Dergisi, 23(90), s. 231-244.
18. Metin Eren (2017). “Anadolu Sahası Türk Masallarında Dua Motifi”. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 58, s. 355 – 375.
19. Serkan Türkoğlu (2018). “Masal’dan Mesnevi’ye Cariye Teveddüd Hikâyesi”. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 61, s. 15 – 34.
20. Mehmet Emin Bars (2018). “Ziya Gökalp’in Masalları Fakelore Örnekleri Olarak Kabul Edilebilir mi?”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. Sayı 61, s. 145 – 157.

21. Berkant Örkün (2018). “Jack Goody’nin Kavramsal Dünyasında Mit, Destan, Efsane ve Masal”. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 11, Sayı 22, s. 127 – 140.
22. Mustafa Eren (2018). “Üç Akil Masalının Ulubey (Ordu) ve Yusufeli (Artvin) Varyantının Mukayesesi”. Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, s. 35 – 44.
23. Derya Özcan ve Yılmaz Kaval (2019). “Tunceli Masallarında Şekil Değiştirme Motifi”. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 12, Sayı 26, s. 317 – 329.
24. Cansu Daşdemir (2019). “Erler Karısına Koca Olmaya Giden Keloğlan Masalı Üzerine Arketipsel Bir Çözümleme”. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 12, Sayı 28, s. 991 – 1000.
25. İlknur Tataş Kırılmış (2019). “Derlenmiş Türk Halk Masallarının Çocuk Edebiyatı için Yeniden Yazılması”. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 64, s. 253 – 270.
26. Fatma Zehra Uğurcan ve Aynur Koçak (2020). “Aptal Oğlan” ın Mizah Bağlamında Varoluşu: Şor Masalları Örneği”. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 13, Sayı 30, s. 555 – 565.
27. Derya Özcan ve Yeliz Bahadır (2020). “Uşak Masallarında Olağanüstülükler Motifi”. Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, Cilt 3, Sayı 4, s. 268 – 285.
28. Nükte Sevim Derdiçok ve Hande Devrim Küçükebe (2021). “Bağlamın Eş ve Benzer Metin Oluşumuna Etkisi: İzmir’den Derlenen Bir Masal Örneği”. Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 6, s. 249 – 267.
29. Fatma Zehra Uğurcan ve Aynur Koçak (2021). “Mitik Anlatılardan Masal ve Destanlara Köprü Sembolizmi”. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 14, Sayı 34, s. 439 – 451.
30. Fatoş Yalçinkaya (2021). “Uygur Masallarındaki Seçilmişler ve Rüyaları”. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 14, Sayı 35, s. 895 – 908.
31. Erkan Karagöz (2021). “Masallarda Başlayış Formelleri: İdil-Ural (Tatar ve Başkurt) Masalları Örneği”, Milli Folklor, 16 (128), s. 60 – 75.
32. Erkan Karagöz (2021). “Masallarda Bitiş Formelleri: İdil Ural (Tatar) Masalları Örneği”. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 14, Sayı 36, s. 1207 – 1226.

33. Seval Şahin (2021). “Klasik Masalın Modern Masaldaki Tezahürü: Bilge Karasu’nun “Avından El Alan” Masalı”. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 27(1), s. 1-14.
34. Metin Ekici ve Seçkin Sarpkaya (2021). “Tebrizli İran Türklerinde Masal Anlatıcısı Tipolojisi ve Kültürel Kimlik”, *Milli Folklor*, Cilt 17, Sayı 130, s. 58 – 69.
35. Tahir Aşırov (2022). “Sovyet Türkmenistanı’nın İlk Yıllarında Halk Bilimi Çalışmaları: Masal Örneği. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, s. 282 – 290.
36. Seval Kasımoğlu (2022). “Türk Masallarında Anne Motifinin Psikanalitik Çözümlemesi”. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 39, s. 743 – 753.
37. Satı Kumartaşlıoğlu, (2022). “Zincirlemeli Masalların Tekerlemelerle Olan Yapısal Benzerliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Milli Folklor*, Cilt 17, Sayı 135, s. 5 – 17.
38. Birsal Sağıroğlu, (2022). “Dünya Güzeli Masalında Sözlü Kültürün İzleri: Tekrarlı Yapılar ve Döngüsel Zamanlar”, *Milli Folklor*, Cilt 17, Sayı 133, s. 92 – 101.
39. Derya Özcan Güler ve Hacer Akçaalan (2022). “Ali Ali Kız Ali” Adlı Kütahya Masalının Toplumsal Cinsiyet Rollerine Bağlamında İncelenmesi”. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, Cilt 28, Sayı 112, s. 1021 – 1042.

3.6.6 Mardin Masallarıyla İlgili Yapılan Çalışmalar

Mardin masallarıyla ilgili akademik çalışmalara bakıldığında doktora düzeyinde müstakil bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Konuyla ilgili sadece yüksek lisans düzeyinde çalışmalar bulunmaktadır. Mardin folkloruyla ilgili ilk akademik çalışmalar, Mardin Artuklu Üniversitesi dışında daha çok komşu illerdeki üniversitelerde yapılmıştır. Başta Diyarbakır Dicle Üniversitesi, Konya Selçuk Üniversitesi, Ardahan Üniversitesi ve Ankara Hacettepe Üniversitesi’nde yüksek lisans düzeyinde doğrudan veya dolaylı olarak masal ile ilgili tezler rastlanılmaktadır. Bu tezlerin künye bilgileri ve içeriği kısaca şu şekildedir:

1. 2008 yılında Diyarbakır Dicle Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde Hatice Kübra Uygur, “Midyat Halk Kültürü Monografisi” adlı tez çalışmasında üç masal metnine yer vermiştir. Prof. Dr. Ensar Aslan danışmanlığında hazırlanan bu

çalışmada Mardin'in Midyat ilçesi monografik açıdan incelenmiş ve Mardin halk kültürüyle ilgili pek çok öge derlenmiştir (Uygur, 2008).

2. 2010 yılında aynı üniversitede Mehmet Rağıp Ete, “Mardin Süryanilerinin Halk Kültürü Üzerine Monografik Bir İnceleme” adlı tez çalışmasında on iki masal metnine yer vermiştir. Prof. Dr. Ensar Aslan danışmanlığında hazırlanan bu çalışmada Mardin Süryanilerinin halk kültürü incelenmiştir (Ete, 2010).

3. 2012 yılında Konya Selçuk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Ali Ünal Ayan, “Mardin Folkloru” adlı tez çalışmasında on beş masal metnine yer vermiştir. Dr. Aziz Ayva danışmanlığında hazırlanan bu çalışmada Mardin'in halk bilimi unsurları (Masal, efsane, halk hikâyesi, fıkra, mani, ninni, ağıt, bilmece, geçiş dönemleri, halk hekimliği, halk meteorolojisi, halk mutfacı, çocuk oyunları, halk oyunları, halk inanmaları, giyim kuşam) derlenmiştir (Ayan, 2012).

4. 2019 yılında Ardahan Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi Zeynettin Demir, “Mardin İli Midyat İlçesinde Yaşayan Mahalmilerin Folklor ve Etnografyası” adlı tez çalışmasında beş masal metnine yer vermiştir. Dr. Öğr. Üyesi Fatih Şayhan danışmanlığında hazırlanan çalışmada Mahalmilerin gelenekleri, görenekleri, inanışları, doğum, evlilik, ölüm pratikleri ve sözlü kültür ürünleri derlenip incelenmiştir (Demir, 2019).

5. 2022 yılında Mardin Artuklu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencisi Hayriye Sema Mungan, “Mardin Masallarının İşlevsel Açıdan Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında elli masal metnine yer vermiştir. Dr. Öğretim Üyesi Hatice Kübra Uygur danışmanlığında hazırlanan bu çalışmada Mardin masalları işlevsel açıdan incelenmiştir (Mungan, 2022).

3.6.7 Mukayeseli Çalışmalar

Türkiye’de karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarına yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren önem verilmeye başlanmıştır. 1937 yılında Şerif Hulusi’nin “Her Ay” dergisinde çıkan ‘Mukayeseli Edebiyat’ adlı yazısı, konuyla ilgili ilk yayın olma özelliği taşımaktadır. Bu başlıkta yazar, hem ‘ulusal’ edebiyat tarihinin sağlayacağı bilginin diğer milletlerin edebiyatlarını tanıyınca daha da zenginleşeceğinin altını çizmiş; hem de batıda gelişmekte olan karşılaştırmalarının tarihçesinden söz etmiştir (Aydın, 2019: 148). Halkbilimi tarihindeki karşılaştırmalı çalışmalar ise daha çok bir

türün ilk nerede ortaya çıktığına yönelik olmuştur. Konumuz olan masal türü ile ilgili de mukayeseli çalışmalara rastlanmaktadır. Fakat bu çalışmaların sayısı sınırlı kalmıştır. Yapılan çalışmalar genellikle motiflerin mukayesesiyle ilgili olmuştur. Bu bölümde masal türü üzerine mukayeseli çalışmaların kısaca içeriklerine değinilmiştir:

1. Ahmet Ali Arslan (1998) “Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar” isimli çalışmasında Kars masallarını formel unsur, kahraman ve çevre (mekan, eşya) yönünden Britanya masallarıyla karşılaştırmıştır. Arslan, bu çalışma ile masallar yoluyla Kars ve Britanya kültürünün farklı ve benzer yönlerini ortaya koymuştur.
2. Canan Soysal (2002) “Türk ve Alman Masallarından Örnek Metinlerde Motif Karşılaştırması” adlı çalışmasında Türk ve Alman halk masallarında geçen motifleri tespit etmiş ve bu motiflerin benzer ve farklı yönlerini ortaya koymuştur.
3. Kiyoto İto (2005) “Türk Japon Hayvan Masallarının Karşılaştırılması” adlı çalışmasında Türk ve Japon hayvan masalları arasındaki benzerlik ve farklılıkları tespit etmiştir. Türk ve Japon masalları üzerinde karşılaştırmalı bir çalışma yapılmadığından bu çalışma ilk olma özelliği kazanmıştır. Eserde, Türk ve Japon hayvan masallarının tip numarası ve motif sırası verilmiş ve masallar temler, kahramanlar, çevre, şekil, formeller, dil ve üslup yönünden incelenip karşılaştırılmıştır.
4. Burak Gökbulut (2010) “Kıbrıs Türk Masalları ile Uygur Türk Masalları Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma” adlı doktora çalışmasında Uygur ve Türk masallarının yapısal (Olay örgüsü, motif, tasvir), işlevsel ve içerik özellikleri (zaman, mekân, kahraman, çatışma) yönünden mukayesesini yapmıştır. Çalışmanın sonucunda Kıbrıs ve Uygur Türk masalları arasında pek çok benzerlik tespit edilmiştir.
5. Iryna Smolik (2013) “Türk ve Rus Halk Masallarında Kadın İmgesi” adlı tez çalışması mukayeseli çalışmalar arasında yer almıştır. Çalışmada otuz Türk halk masalı ile otuz Rus halk masalı seçilmiş ve bu masallar üzerinden kadın imgesi incelenmiştir. Yapılan incelemeler neticesinde farklı coğrafyada ve farklı kültürlerin etkisinde olan iki ülkenin halk masallarındaki kadın imgeleri araştırılmış ve karşılaşılan benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuştur.

6. Mariia Talianova (2015) “Türk ve Rus Halk Masallarında Kadın Arketipinin Karşılaştırılması” adlı çalışmasında Türk ve Rus masal anlatma geleneğinin ortak ve farklı yönlerini ortaya koymuş ve masallardaki kadın arketiplerini tespit etmiştir. Yapılan mukayese neticesinde Türk ve Rus halk masallarında kadın arketipinin var olduğu ve bu arketipe psikolojik, mitolojik ve tarihî açılardan bakılabileceği sonucuna varılmıştır.

7. Erkan Karagöz (2016) “Tatar-Başkurt Sihirli Masalları Üzerine Karşılaştırmalı Motif Çalışması (Aktarma–Motif Tespiti (Motif-Index Of Folk Literature’ye Göre) – Motif Dizini)” adlı çalışmasında motif yönünden Tatar masallarını, Başkurt masallarıyla mukayese etmiştir.

8. Mehmet Ölçer (2019) “Türk ve Kore Hayvan Masallarının Karşılaştırılması” adlı tez çalışmasında Türk ve Kore hayvan masallarını tema, kahraman ve mekân yönünden mukayese etmiştir. Hayvan masalları üzerinden iki kültürün benzerlik ve farklılıklarını ortaya koyan çalışmada ortak pek çok öge tespit edilmiştir.

9. Merve Yılmaz (2019) “Türk, Alman, Balkan ve Rus Masallarının Değerler Eğitimi Açısından Mukayesesi” adlı tez çalışmasında farklı kültürlerden alınan masalları değerler eğitimi yönünden mukayese etmiş ve elde edilen verilerden hareketle söz konusu milletlerde hangi değerlerin ön plana çıktığını tespit etmiştir. Ayrıca elde edilen veriler değerlendirilerek ortak evrensel değer yargılarına ulaşılmıştır.

10. Buse Deniz (2019) “Türk ve Alman Masallarının Doğu-Batı Sentezi Kapsamında Topluma Gönderdiği İletiler Yönünden İncelenmesi ve Karşılaştırılması” adlı çalışmasında benzerlik ve farklılıklar açısından Türk ve Alman masallarında topluma iletilen mesajların tespitini ve mukayesesini yapmıştır. Böylece iki farklı kültüre ait olan masalların ortak noktalarına ulaşılmıştır.

11. Sunay Akkaya (2019) “Bir Masal Karşılaştırması: Rapunzel ile Mahbub-ı Dilber” adlı çalışmasında bir Avrupa masalı olan Rapunzel ile Adıyaman yöresinden derlenen Mahbub-ı Dilber adlı masalı şekil özellikleri, zaman, mekân, motif ve şahıs kadrosu kapsamında karşılaştırmıştır. Çalışmada sonuç olarak; her iki masal arasında farklılıklardan çok benzer yönlerinin olduğu görülmüştür.

12. Ceyhun Kaçmaz (2020) “Anadolu Halk Masalları ile Kırgız Halk Masallarının Karşılaştırmalı Araştırması” adlı tez çalışmasında Anadolu ve Kırgız halk masallarının

tema, kahraman, mekân ve eşya yönünden mukayesesini yapmıştır. İki farklı coğrafyanın masallarında tespit edilen benzerlik ve farklılıklar; iki kültürün folklorik öğelerinin birbirine benzediğini ve benzer gelişim aşamalarından geçtiğini göstermiştir.

13. Gizem Tanrıverdi (2021) “Gürcü-Türk Masallarının Karşılaştırmalı İncelenmesi ve Gürcü Halk Masallarının Türkçe Çevirisi” adlı tez çalışmasında Türk ve Gürcü masallarını özellik (biçim ve içerik) ve formel unsurlar yönünden karşılaştırmış ardından benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymuştur.

14. Eren Odaman (2020) “Anadolu Türk Masalları ile Hint Masallarında Karşılaştırmalı Kadın Tipleri” adlı tez çalışmasında Türk masalarında ve Hint masallarında yer alan kadın tiplerini mukayese etmiştir. Tipler, kadınların yaş aralığına, varlık biçimine, sosyal konumuna, temsil ettikleri tipe ve masalın sonundaki durumlarına göre değerlendirilmiş ve karşılaştırılmıştır.

Yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle birbirinden farklı coğrafyalarda ve farklı dillerde derlenen masalların tip, motif, kahraman, zaman ve mekân yönünden incelendiği görülmüştür. Bu çalışmalarda varılan sonuç ise iki farklı kültüre ait masalların birbirine benzemesi ve benzer gelişim dönemleri geçirmesi olmuştur.

4. MARDİN MASALLARININ BAĞLAM (YARATIM, İCRA VE AKTARIM) ÖZELLİKLERİ

Masal; temelde anlatıcı, metin ve dinleyici ekseninde oluşan bir türdür. Masallar, anlatıcılar tarafından belli bir bağlamda dinleyicilere aktarılır. Bağlam, kelime anlamı itibarıyla bir anlatı türünün yaratılması ve aktarılması ile ilgili bir kavramdır. Masalların bağlam özellikleri denilince de akla masalın kim tarafından, ne zaman, nerede, nasıl bir üslupla ve kime anlatıldığı gibi özellikler gelmektedir.

Dan Ben Amos, halk bilgisi ürünlerinin üretme sürecinin nakletme esasına dayalı olduğunu belirtir ve masalların icrası ile icracılarına dikkat çeker (Ben-Amos, 2006: 28-32). Dolayısıyla masal gibi icraya dayalı türlerde anlatıcıdan dinleyiciye, belli bir zaman ve mekânda, geleneklere bağlı bir şekilde estetik kaygı çok gözetilmeden düşüncelerin aktarımı önemli olmuştur.

Halk bilgisi ürünlerinin icrasındaki süreçte anlatıcı önemli bir yere sahiptir. Anlatıcının bireysel özellikleri, bulunduğu yer ve dinleyici kitlesi gibi hususlar, sözlü kültür ürünlerinin aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır. İlhan Başgöz konuyla ilgili fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Masalı her anlatan onu, bir ölçüde yeniden yaratıyor ve masalın yaşadığı her çevre ona kendi renklerini ve nakışlarını vuruyordu. Her masal bir çeşitleme idi ve her çeşitleme bir yeni yaratma. (Başgöz, 1988: 26).

Başgöz, aynı masal farklı kişiler tarafından anlatıldığında da çok farklı özellikleri görmenin mümkün olduğunu belirtir. Bu konuda Rus halkbilimci Mark Konstantinoviç Azadovski'nin görüşleri de önemlidir. Azadovski, masal anlatıcıları arasından Natalie Osipovna Vinokurova adlı kişiyi seçer ve onun hayat hikâyesi üzerinden masal anlatıcılarıyla ilgili düşüncelerini ortaya koyar. Azadovski yaptığı çalışmalar neticesinde masal anlatıcılarının anlattığı masal ile sıkı sıkıya bağlı olduğunu belirtir. Kısacası masal anlatıcıları, masallarını anlatırken kendi kişiliklerini, duygularını, ahlak anlayışlarını, kişisel beğenilerini ve hayat deneyimlerini anlatıya yansıttığını başka bir deyişle anlatıcıların, hayatını ve dünyasını anlatmak için masalı bir vasıta olarak gördüklerini ifade eder (Azadovski'den akt. Başgöz, 2002: 39-40).

Çalışmamızın bu bölümünde Mardin'de yaptığımız alan araştırması sonucunda kaynak kişilerden elde ettiğimiz veriler ışığında Mardin masallarının bağlam özellikleri belli bir örneklem dâhilinde ele alınmıştır.

4.1 Mardin’de Masal Anlatma Geleneği

Türk kültürünün zengin ve işlenmiş ürünleri arasında yer alan masallarla ilgili saha çalışmaları geçmişten günümüze artarak devam etmektedir. Masallarla ilgili çok fazla saha çalışması bulunmasına rağmen Mardin ve yöresiyle ilgili olarak sınırlı sayıda araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Oysa Mardin, halk edebiyatı ürünleri bakımından zengin bir folklorla sahiptir. Mardin masalları da bu zengin kültürel geleneğin bir parçası olarak önem taşımaktadır. Konuyla ilgili olarak kaynak kişilerin verdiği bilgilerden önce yörede masalla ilgili yapılan bazı çalışmalar hakkında açıklama yapmakta yarar vardır.

İbrahim Yılmaz, “Kültürel Zenginlik Bakımından Mardin” adlı çalışmasında Mardin’de sözlü kültür ürünlerinin anlatıldığı ortamla ilgili önemli bilgiler vermiştir. Yılmaz, geçmişte Mardin’de “Kürsil Defe” adlı bir geleneğinin olduğundan ve bu geleneğin uzun kış geceleri yapıldığından bahsetmiştir. Bu gecede misafirlerin bir evde toplandığı ve yaşlı kişiler tarafından masallar, halk hikâyeleri ve efsaneler anlatıldığı ifade edilmiştir. Anlatımın bağlamı şu şekilde belirtilmiştir:

Özellikle uzun kış gecelerinde yaşlı kişiler tarafından, masallar, halk hikâyeleri, efsaneler anlatılırdı; hikâye anlatılan evler konuklarla dolup taşardı. Anlatılan hikâyeler çoğunlukla uzun olur, gece yarısına kadar hatta sabaha kadar sürer, kimi zaman bazı hikâyelerin günlerce devam ettiği de olurdu (Yılmaz, 2009: 51).

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle beraber bu gelenek zayıflamış ve hızla kaybolmaya başlamıştır. Bunun dışında son yıllarda Mardin’de masal anlatımı ile ilgili birtakım programlar düzenlenmiştir.

Mardin Müzesi, 2016 yılında Somut Olmayan Kültürel Mirasımızın korunması, tanıtılması ve yaşatılması için, “Mardin Masalcılar Buluşması” adlı bir program düzenlemiştir. Programda Anadolu’nun farklı şehirlerinden gelen anlatıcılar, Mardin’de buluşmuş ve farklı dillerde masallar anlatmıştır.

masallar anlatılmıştır. Program beş gün boyunca halka ücretsiz bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

Görsel 6 Mardin masalcılar buluşması 2018

Görsel 7 Mardin’de masal anlatımı gösterisi

2021 yılında ise yörede Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı “Mardin Anadolu Masal Evi” açılmıştır. Evin açılışını, dönemin Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk yapmış ve o tarihten sonra masal evi, hizmet vermeye başlamıştır. İçinde masal salonu, drama odası, resim ve müzik atölyeleri bulunan “Mardin Anadolu Masal Evi”nde şehrin

kültürel dokusuna uygun olarak Türkçe, Arapça ve Kürtçe dillerinde masal anlatımı gerçekleştirilmektedir.

Görsel 8 Mardin Anadolu masal evi

Görsel 9 Mardin Anadolu masal evi

Bunun dışında kaynak kişilerden alınan bilgilere göre başta Mardin olmak üzere Mardin'in belirli ilçelerinde bazı kafelerde masal geceleri düzenlendiği ve o gecede bazı anlatıcılar tarafından masallar anlatıldığı belirtilmiştir. Dolayısıyla masal yönünden zengin bir yere sahip olan Mardin'de bugün hâlâ masal ile ilgili programlara rastlamak mümkün olmuştur.

Mardin'deki masal anlatma geleneği hakkında masal anlatıcılarına yöneltilen *Mardin'de Masal Anlatımının Durumu Nedir?* sorusuna karşılık alınan cevaplar derlenmiş ve bunlar aşağıda sunulmuştur:

Kaynak kişilerden Emine A. (KK. 2), eskiden evde çok masal anlattığını ama şimdilerde kendisi dâhil pek kimsenin anlatmadığını, anlatılsa dahi çok dinlenmediğini belirtmiştir. Kaynak kişiler içinde en yaşlı olan Emine A., torunlarının telefon ve tableten başlarını kaldırmamasından şikâyet ederek artık masalın onları cezbetmediğini söylemiştir. Fakat anlatıcı arada sırada elektrikler kesildiği zaman torunlarına “Şahmaran” masalını anlattığını, ancak o zaman çocukların onu dinlediğini ifade etmiştir. Anlatıcı toplamda on bir masal anlatmış fakat bunlardan beş tanesini hatırlayamadığı için yarıda bırakmıştır. Bu bakımdan çalışmada kaynak kişinin eksiksiz bir şekilde anlatabildiği altı masal incelemeye alınmıştır.

Kaynak kişilerden Sabri O. (KK. 23), eskiden Mardin'de masal anlatan kişilerin çok olduğunu fakat günümüzde ciddi anlamda geleneğin zayıfladığını ifade etmiştir. Kaynak kişi, bundan on sene öncesinde yaklaşık kırk masal bildiğini fakat şimdilerde sadece beş altı tane hatırlayabildiğini, bunların “Hâkim ile İmam”, “Üvey Annenin Hain Planı” Dünyadaki Üç Şey” İnsaf Kalmadı Mürvet Kalmadı” ve Botan Beyi ile Yahudi” adlı masallar olduğunu söylemiştir. Anlatıcı, günümüzde üç ayda ya da altı ayda bir ortam sağlandığında ancak o zaman masal anlatabildiğini dile getirmiştir.

Bir diğer kaynak kişi olan Abdullah D. (KK. 22), eskiden hem çok masal bildiğini hem de çok masal anlattığını söylemiştir. Kaynak kişi, şimdilerde de masal anlatma geleneğini korumak için her sohbet ortamına girdiğinde mutlaka konuştukları konuyla ilgili bir masal anlattığını belirtmiştir. Örneğin çevresinden birileri bir hata yaptığında ya da bir cahillik yaptığında kaynak kişi, o şahıs üzerinden cahillikle veya yapılan hatayla ilgili bir masal anlattığını dile getirmiştir. Kaynak kişi ayrıca torunlarından telefon ve interneti nasıl kullanıldığını öğrendiğini ve fırsat buldukça da internetten ve Youtube uygulamasından masallar ve hikâyeler dinlediğini ifade etmiştir. Başka bir kaynak kişi olan Mehmet A. Y. (KK. 18), torunlarının artık masalları televizyondan ve internetten dinlediğini söyleyerek canlı masal anlatma geleneğinin zayıfladığını dile getirmiştir.

Bir diğer masal anlatıcısı olan Süleyman T. (KK. 26), çocukların artık masal dinlemek istemediğini ve özellikle uzun masallar anlatırken çocukların çok sıkıldığını ifade

etmiştir. Ayrıca kaynak kişi, bazen çocukların kendisine “Bu masal ne zaman bitecek” diye soru sorduğunu belirtmiştir. Durum böyle olunca kaynak kişimiz daha çok kısa masallar bildiğini ve bunları da hızlı hızlı anlattığını söylemiştir. Uzun masalların çocukları çok sıktığını söyleyen kaynak kişilerden biri de Zehra Ç. ’dir. Zehra Ç. (KK. 12), eskiden çok masal anlattığını fakat şimdilerde kendisini dinleyen kimse olmadığı için masalları unuttuğunu ve doğal olarak anlatamadığını belirtmiştir. Kaynak kişi bize anlattığı üç masaldan ikisini karıştırmış ve sonunu getirememiştir. Bu bakımdan çalışmada kaynak kişinin eksiksiz bir şekilde anlattığı bir masal incelemeye alınmıştır.

Şerif K. (KK. 25), günümüzde artık masal dinleyen çocukların sayısında epeyce bir azalma olduğunu söyleyerek canlı masal anlatımının önemini kaybetmeye başladığını ifade etmiştir. Anlatıcı, anneannesinden masal dinleyerek büyüdüğünü ve o masallardan çok şey öğrendiğini belirtmiştir. Kaynak kişi, günümüzde televizyon kanallarında masal programlarının yapıldığını ve gerekli teknik bilgilerle programın eğlenceli bir hale getirildiğini söylese de canlı masal anlatımının yerini hiçbir şeyin tutmadığını vurgulamıştır.

Cemile M. (KK. 3), küçükken masalları daha çok rahmetli anneannesinden ve dedesinden dinlediğini belirtmiştir. Anlatıcı, evde bazen çocuklara masal anlattığını fakat çocukların masalı dinlerken sıkıldığını ve o anda çocukların ellerine telefon aldığını ifade etmiştir. Kaynak kişi bu durumdan şikâyet etmiştir. Derleme esnasında da M., ikinci masalını anlattıktan sonra masalı durdurup “Bu zamane çocuklarına artık masallar olmuyor, bu telefonlar akıllarını başlarından aldı” diyerek çocuklarının masal dinlemediğini ve dinlerken sıkıldığını dile getirmiştir. Kaynak kişi bugün Mardin’de artık hiç kimsenin bir şey anlatma hevesinin kalmadığını söylemiştir.

Hanım Y. (KK. 8), adlı kaynak kişimiz yaz aylarında çiftçilik yaptıklarını, kış aylarında ise evde sobanın başında vakit geçirdiklerini belirterek masalları o zaman anlatabildiğini ifade etmiştir. Kaynak kişi evde sık sık elektriklerin kesildiğini ve bu ortamda da akıllarına masal anlatmaktan başka bir şey gelmediğini söylemiştir. Çocuklarının bazı gecelerde kendisinden masallar anlatmasını istediklerini, kendisinin de onları kırmadığını ve onlara daha çok “Çingene Kızı” ve “Emek Dersi” masallarını anlattığını belirtmiştir. Ayrıca anlatıcı, Mardin’de masal anlatımının durumuyla ilgili olarak da çocukların aslında her zaman masallara ihtiyaç duyduğunu ve hiçbir zaman

masal anlatma geleneğinin bitmeyeceğini dile getirerek kendisinin kış ayları boyunca hem kendi çocuklarına hem de komşu çocuklarına masallar anlattığını söylemiştir.

Necat Y. (KK. 19), adlı masal anlatıcısı küçükken masal dinleyerek büyüdüğünü ve masalların çocukların kişisel ve ruhsal gelişimine çok katkı sağladığını belirtmiştir. Anlatıcı eskiden masalları daha çok annesinden ve anneannesinden dinlediğini ve daha sonra büyüyüp evlendiğinde kendi çocuklarına anlattığını ifade etmiştir. İki oğlan ve iki kız olmak üzere dört çocuğa sahip olduğunu söyleyen kaynak kişi, her akşam çocuklarına kitaplardan masallar seçtiğini ve okuduğunu belirtmiştir. Ayrıca zamanında annesinden ve anneannesinden dinlediği masalları unuttuğunu söyleyen kaynak kişi, günümüzde artık hiçbir masalı hatırlamadığını, sadece kitaplardan okuduğu kadarıyla birkaç masal ismi bildiğini vurgulamıştır. Mardin’de masal anlatma geleneği ile ilgili bilgi veren Y., sonuç olarak günümüzde artık ne masal anlatanlara ne de dinleyenlere rastladığını dile getirmiş ve bu durumdan şikâyetçi olduğunu ifade etmiştir.

Mardin’in Yeşilli ilçesinde ikamet eden Nesibe K. (KK. 13), adlı masal anlatıcısı da günümüzde artık masal anlatanların çok az olduğunu, buna sebep olan kişilerin de çocuklar olduğunu ifade etmiştir. Anlatıcı günümüz çocuklarının eskiye dair hiçbir şeye tahammülü olmadıklarını ve tüm günlerini “Kafasını telefona sokarak” geçirdiklerini belirtmiştir. Ayrıca kaynak kişi, telefonun iyisi kötüsü fark etmeden beyinlerini oyunlarla bozan çocukların artık masal dinlemediğini ve kendisinin de anlatma heyecanının kalmadığını söylemiştir. Anlatıcı, sadece ayda yılda bir de olsa uzun kış geceleri, elektrikler kesildiğinde yaşı küçük olan çocuklarına “Zerka Zera” masalını anlattığını, onu anlatınca bazen dinlediklerini söylemiştir. Zerka Zera masalında Hut adında bir canavar olduğundan çocukların dikkatini çektiği ifade edilmiştir.

Yeter B. (KK.1), Fatma M. (KK. 4), Hanife D. (KK.5), Hülya A. (KK.6), Saadet G. (KK. 7), Hazal A. (KK.9), Meryem D. (KK.11) ve Melahat D. (KK. 15) adlı kişiler Mardin’de masal anlatma geleneğinin giderek zayıfladığını ve bir süre sonra artık hiç kimsenin masal anlatmayacağını ifade etmişlerdir.

Verilen bilgiler doğrultusunda Mardin’de masal anlatan kişilerin giderek azaldığı ve gelişen teknoloji ile birlikte masal anlatma geleneğinin zayıfladığı görülmektedir. Mardin’de masal anlatma geleneğinin zayıflamasında bir diğer etken ise çocukların

yetişkinlerle ve yaşlılarla olan iletişimlerinin kopmasıdır. Bu bakımdan yörede masal anlatma geleneği eskisi gibi devam etmemektedir. Fakat alan araştırmasına çıkılıp gerekli kaynak kişilerden masal talep edildiği zaman anlatıcılığın devam ettiği görülmektedir.

4.2 Anlatıcıların İcra, Dil ve Üslup Özellikleri

Masal türü, performansa dayalı bir tür olduğundan anlatıcının masalı sunum şekli ve icrası önem taşımaktadır. Bu icranın da her anlatıcı ve bağlam için benzer ve değişken özellikleri mevcuttur. Seçkin Sarpkaya, masal anlatıcısının icrasıyla ilgili olarak üzerinde durulması gereken özelliklerin başında anlatıcının duruşu, sesi, jest ve mimiklerle icranın süresi gibi özelliklerin geldiğini ifade etmektedir (2021: 213). Mehmet Naci Önal da masallardaki doku (dilsel) ile ilgili olarak anlatıcının beden dili, vurgu, ton, ezgi, konuşma hızı, süre ve duraklardan oluşan dilin kullanılma biçimi gibi özelliklere dikkat çekmiştir (2021: 124).

Öncelikle derleme çalışmasında masal anlatan kaynak kişiler, Mardin'in kozmopolit bir yer olmasından kaynaklı olarak farklı dillerde masallar anlatmışlardır. Bunlar içerisinde bazı kaynak kişiler masalları Türkçe anlatırken bazıları da Kürtçe anlatmıştır. Kürtçe anlatılan masallar Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olan öğrenciler aracılığıyla günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Bu bakımdan masallar, ağız özelliği olmadan verilmiştir. Masallar, Türkçeye aktarılırken çeşitli yerlerde cümle düşüklükleri olmuştur. Bu tarz cümle düşüklükleri tarafımızca tamamlanmıştır. Bunu yaparken özellikle masal metinlerinde yer alan motifler, kalıp ifadeler ve masalın diğer asli unsurlarına dokunulmamış, bunlar olduğu gibi aktarılmıştır.

27 kaynak kişiden 16'sı masalları Kürtçe anlatmıştır. Bu kişiler şunlardır: "Meryem D. (KK.11), Necat Y. (KK.19), Nesibe K. (KK.13), Zeynep T. (KK.14), Asya D. (KK.16), Mehmet A. Y. (KK.18) , Melahat D. (KK.15), Zehra Ç. (KK.12) , Abdullah D. (KK.22), Metin D. (KK.21), Sabri O. (KK.23), Hanım Y. (KK.8), Şerif K. (KK.25), Hazal A. (KK. 9), Özlem Y. (KK.10), Metin A. (KK.20)."

Kaynak kişilerin masal icrası sırasında dikkatimizi çeken hususlar şu şekildedir: Kaynak kişilerden Emine A. (KK.2), masalları evin oturma odasında normal günlük kıyafetleriyle anlattı. Kaynak kişi, masalları yavaş bir tonda ve kısık bir sesle aktardı. Ara sıra hatırlayamadığı yerleri de gelini yardımıyla tamamladı. Emine A., masalları

anlatmadan önce sesinin kaydedilmemesini, buna gerekçe olarak da günah olduğunu gelini vasıtasıyla bizlere ilettiler. Biz de olabildiğince hızlı bir şekilde masalları deftere yazarak yetiştirmeye çalıştık. Masalda bazı anlamadığımız yerleri tekrar anlatmasını istediğimizde kaynak kişi masalın o kısmını tekrar etti. Böylelikle masalların yazıya geçirilmesi konusunda bir sıkıntı yaşamadık. Kaynak kişi masalları anlattıktan sonra fotoğraf çekmemize izin verdi fakat kimseye göstermememiz konusunda bizleri sık sık uyardı. “Saç Teli”, “Kız Babası Olmak”, “Dev Kız”, “Dilsiz Ayşe” ve “Halifenin Koyunu” adlı masalları anlatan kaynak kişi, masalları yavaş anlattığından her masal yaklaşık 10-12 dakika sürdü.

Sabri O. (KK. 23), ayağındaki rahatsızlık sebebiyle evin oturma odasında ayaklarını uzatarak, günlük kıyafetleri olan gömleği ve kumaş pantolonuyla masalları anlattı. Masalları heyecanlı ve yüksek bir sesle anlatan anlatıcı, masalın can alıcı yerlerinde yanında taşıdığı ve yürümek için kullandığı bastonundan yararlandı. Bazen de bastonunu yere şekiller çizmek için ve yönleri tarif etmek için kullandı. Kaynak kişi, masalları anlatırken sık sık ara sözlere başvurdu. Son derece rahat bir şekilde masalları aktaran kaynak kişi, ara ara çayını içerek, dinlenerek hatta bazen torunlarına ve oğullarına laf atarak ve akıl vererek masallarını anlattı. Ayrıca kaynak kişi, masallarını anlattıktan sonra uzun süredir masal anlatmadığını, bizler vesilesiyle anlattığını ve bunun için mutlu olduğunu dile getirdi. Kaynak kişi yedi masal anlattı fakat bunların ikisini pek hatırlayamadığı için sonunu bağlayamadı. “İnsaf Kalmadı Mürvet Kalmadı”, “Dünyadaki Üç Şey”, “Üvey Annenin Hain Planı”, “Hâkim ile İmam” ve Botan Beyi ile Yahudi” masallarını anlatan kaynak kişi her masalı yaklaşık 9-10 dakikada anlattı.

Abdullah D. (KK. 22), evin bahçesinde sandalyede oturarak, günlük kıyafetleri olan beyaz gömlek ve siyah kumaş bir pantolonla masalları anlattı. Etrafında kardeşleri, oğulları ve hanımı bulunan kaynak kişi masalını onlara dönerek anlattı. Masal anlatırken evin sahipleri çay, gofret ve bisküvi gibi ikramlarda bulundular. Kaynak kişi bir yandan çayını içerek bir yandan da tütün sigarasını sararak masalları aktardı. Anlatıcı, anlattığı her masalı bitirdiğinde masalın ana fikrini ve mesajını tekrar etti ve masal içerisinde de bol bol ara söz kullandı. Hatta anlatıcı, bazı yerlerde masal anlatmayı durdurup bize tavsiyeler verdi. Özellikle anlattığı “Çimenin Rengi”

masalında cahillerle tartışmamamız konusunda bizleri uyardı. Toplamda dört masal anlatan kaynak kişinin her masalı yaklaşık 5-6 dakika sürdü.

Necat Y. (KK. 19), ev ortamında normal günlük kıyafetleriyle masalını anlattı. Kaynak kişi, eskiden çok masal bildiğini ama sonradan hepsini unuttuğunu ifade etti. Anlatıcı, masalı anlatırken olabildiğince yüksek sesle ve hareketli bir şekilde anlatmaya başladı. Masalın ortasında kaynak kişi, annesinin kulaklarının çok duymadığını bundan dolayı yüksek sesle anlattığını belirtti. Anlatıcı, “Sahte Doktor” adlı tek bir masal anlattı ve masal yaklaşık olarak 6 dakika sürdü.

Osman T. (KK. 17), köyün kahvehanesinde sandalyede oturarak sobanın yanı başında normal bir ses tonuyla masallarını anlattı. Havalar soğuk olduğundan ve pandemi şartları gereği kaynak kişi maske taktı ve mesafe kurallarına dikkat etti. Kaynak kişi, maskeyi çıkarmadığından dolayı anlattığı masallar ses kaydına net bir şekilde geçmedi. Bu yüzden anlatılan masallar deftere yazılarak kayıt altına alındı. Osman T., gayet rahat ve sakin bir ses tonuyla masallarını anlattı. Kaynak kişi bir süre sonra “Boğazım kurudu” diyerek kahveciden çay rica etti. Çayını ve sigarasını içerek masallarını anlatmaya devam etti. Daha çok gerçekçi masallar anlatan kaynak kişinin anlattığı masallar şu şekildedir: “Haso Ağa”, “Üç Şeyden Anlayan Derviş”, “Dünyanın En Kötü Şeyi” ve “Abdest Alan Çıplak Ayı”. Anlatıcının her masalı yaklaşık 6-7 dakika sürdü.

Süleyman T. (KK. 26), günlük kıyafetleri olan şalvar ve gömlekle masallarını anlattı. Kaynak kişi, evin bahçesinde ayakta durarak dört masal anlattı. Anlattığı masalları oldukça sakin bir ses tonuyla aktaran kaynak kişi, ara ara çevresindekilere bakıp kendisini dinleyip dinlenmediklerini kontrol etti. Ayrıca kaynak kişi masalların bazı kısımlarında ses tonunu değiştirerek aktardı. Anlatıcının anlattığı masallar olan “Kel Vezir”, “Dükkân Sahibi”, “Koçun Akıbeti” ve “Hacı Şeyhmus” yaklaşık 8-10 dakika sürdü.

Cemile M. (KK. 3), adlı kaynak kişi, masalları evin salonunda koltuğa oturarak anlattı. Bizim geldiğimizi gören anlatıcı, beyaz bir örtüyle başını örttü ve siyah, uzunca bir elbise giydi. Masalları biraz hızlı anlatan kaynak kişi, jest ve mimiklerini sıkça kullandı. Arada masal anlatmayı durdurup, evdekilere “Misafirimize çay getirin, yanında bir şeyler getirin” diyerek masalına kaldığı yerden devam etti. Cemile M., “Padişahı Kışkanan Vezir”, “Kardeşlerin İmtihanı”, “Tilki ile Yılan” ve “Eşeklerin

Eşekliği” isimli dört masal anlattı. Anlatıcının her masalı yaklaşık olarak 7-8 dakika sürdü.

Kaynak kişilerden Hülya A. (KK. 6), anlattığı altı masalı evde bir koltukta oturarak, sakin ve yavaş bir ses tonuyla, açık ve akıcı bir şekilde, günlük kıyafeti olan uzun bir elbiseyle, doğrudan bizlere bakarak anlattı. “Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan”, “Garip ile Nasip”, “Seyfo Ağa’nın Rüyası”, “Felaket Şimdi mi Gelsin Sonra mı Gelsin?”, “Köyün Çapkın Hocası” ve “Zalim Yengeler” adlı masallarını anlatan kaynak kişi, eskiden daha çok masal bildiğini ama şimdilerde kendisini kimsenin dinlemediğini ve doğal olarak bildiği masalları unuttuğunu söyledi. Arap asıllı olan anlatıcı, sesinin kaydedilmesinin günah olduğunu söyleyerek ses kaydı alınmasına ve fotoğraf çekilmesine izin vermedi. Altı masalı yazmanın zor olacağını söylediğimizde de acelesi olmadığını, yavaş yavaş anlatacağını belirtti. Anlatıcı, masalları anlatırken elini ve kolunu hiç oynatmadan gayet sakin bir şekilde bize bakarak anlattı. Kaynak kişi, bazen kendisine yetişemediğimizi fark edince olayı biraz geriden tekrar etti ve kaldığı yerden daha yavaş bir tempoyla devam etti. Anlatıcının anlattığı her masal yaklaşık 8-10 dakika sürdü.

Bir diğer kaynak kişi olan Hanife D. (KK. 5), masalları kendi evinin salonunda koltuğa oturarak anlattı. Kaynak kişinin başında beyaz bir örtü ve üzerinde renkli bir fistan vardı. Kaynak kişimizin o sırada başı ağrıdığı için başını ince bir örtüyle bağladı. Masalları yavaş bir şekilde anlatan kaynak kişinin ara ara kendiliğinden öfkeli olduğu ve hararetli bir şekilde anlattığı zamanlar oldu. Bu durumu kaynak kişinin kızına sordüğümüzde kız, annesinin az önce gelini ile tartıştığını, ondan bu kadar öfkeli olduğunu söyledi. Buradan anlaşılıyor ki anlatıcının o an ki ruh hali masal anlatımı üzerinde etkili olan bir unsurdur. Anlatıcı toplamda “Kambur Adam” ve “Yanlış Dua.” adlı iki masal anlattı. Kaynak kişi masalları yaklaşık 9-10 dakika sürdü.

Saadet G. (KK. 7), evin bahçesinde yerde bağdaş kurarak masallarını anlattı. Anlatıcı, masallarına yavaş bir anlatımla başladı. Masal anlatacağı için heyecanlı olan kaynak kişinin üstünde normal günlük kıyafetler vardı. 63 yaşında olan kaynak kişi Arap asıllı olduğundan ara ara masalı anlatırken farkına varmadan Arapça kelimeler kullandı. Kaynak kişinin gelini, kaynanasının Arapça kelimeler kullandığının farkına vardı ve kaynanasına esprili bir şekilde durumu anlatmaya çalıştı. Kaynak kişi bunun üzerine masal anlatmayı durdurdu ve gelinine “Ne yapayım çok fazla dil bilmek suç mu? Sen

de olsan sen de karıştırırdın” şeklinde cevap verdi ve güldü. Ortamdaki herkes bu şakaya güldükten sonra kaynak kişi masalını anlatmaya devam etti. Anlatıcı sadece “Saf Tüccarın Karısı” ve “Kayıp Deve” isimli iki masal anlattı. Kaynak kişi, “Saf Tüccarın Karısı” adlı masalı anlatırken ara ara masalı bölüp ara söz kullanarak bizlere bazı tavsiyelerde bulundu. Yaklaşık olarak her masal 7-8 dakika sürdü.

Nesibe K. (KK. 13), belindeki rahatsızlıktan dolayı masallarını gelininin evinde kanepede uzanarak anlattı. Anlatıcı, hasta olduğundan ve korona tehlikesi sebebiyle sosyal mesafeyi korudu ve masallarını o şekilde bizlere aktardı. Kaynak kişi, maske taktığı için sesinin net bir şekilde ses kaydına geçmediğinin farkına vardık ve bunun üzerine masalları deftere yazmaya başladık. Kaynak kişi masallarını yavaş bir şekilde anlattı ve jest, mimiklere hemen hemen hiç başvurmadı. Çay içeceği vakit kendini doğrultan ve maskeyi çıkaran anlatıcı, masalları biraz daha canlı bir şekilde anlatmaya başladı. Kaynak kişi toplamda yedi masal anlattı fakat masalların bir tanesi eksik olduğundan çalışmada incelemeye alınmadı. Anlatılan diğer altı masal şunlardır: “Altın Sarısı Kız”, “Bezirgâncı ve Hanımları”, “Yaşlı Kadın ile Tilki”, “Sevim ile Canavar”, “Kurnaz Kuş”, “Yılan ile Serçe”. Anlatıcının anlattığı masallar ortalama 6-7 dakika sürdü. Anlatıcı, hasta olduğunu ve giyiminin çok müsait olmadığını belirterek fotoğraf çekilmesine izin vermedi.

Metin D. (KK. 21), masallarını bahçede günlük kıyafetleriyle bir sandalyeye oturarak anlattı. “Üç Öküz” ve “Üşengeçlik Yarışı” adlı iki masal anlatan kaynak kişi, masalları hızlı bir şekilde anlattı. Bu sırada jest ve mimiklere pek başvurmadı. Bu durum dinleyicilerin olmamasından da kaynaklanabilir. Kaynak kişinin anlattığı iki masaldan sadece biri incelemeye alındı. Her masal yaklaşık 5-6 dakika sürdü.

Şerif K. (KK. 25), masallarını günlük normal kıyafetleriyle evin bahçesinde yerde bağdaş kurarak anlattı. Ayrıca anlatıcı masallarını yüksek bir ses tonuyla, jest ve mimiklere başvurarak gerçekleştirdi. Diğer kaynak kişilere göre yaşça küçük olan Şerif K, toplamda üç masal anlattı. Her masal yaklaşık 10 dakika sürdü. Kaynak kişinin annesi, bizlere çay ve bisküvi ikramında bulunurken oğluna “Hâkim ile Hırsız masalını anlatmayı unutma” dedi. Oğlu da “Bu bitsin onu da anlatacağım” şeklinde cevap verdi. Kaynak kişinin annesi oğlunun iyi masal anlattığını, kendisinin ise heyecanlanıp anlatamadığını söyledi. Kaynak kişi, bir yandan çayını yudumlarken bir yandan da bizlere bakarak masalı akıcı bir şekilde dile getirdi.

Sonuç olarak; icra, dil ve üslupla ilgili verilen bilgilere göre anlatıcıların masallarını genellikle gündelik kıyafetlerle ve normal bir ses tonuyla aktardığı, icra sırasındaki ruh hâllerinin masal anlatımına, anlatıcının dil kullanımının ve söz dağarcığının masal metinlerine yansımaları görülmüştür.

4.3 Anlatım Ortamı ve Zamanı

Masal, belli bir mekân ve zaman aralığında anlatılan türlerdendir. Bu bakımdan kaynak kişiler masallarını buna göre şekillendirirler. Çalışmanın bu kısmında derleme yapılan kaynak kişilerin masal anlattığı yer ve zaman unsurlarıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir. Alan araştırmasında kaynak kişilere “Masalı kimden dinlediniz?”, “Masalı nerede ve ne zaman dinlediniz?” soruları yöneltilmiştir. Alınan cevapların değerlendirilmesi ise şu şekildedir:

Kaynak kişilerden Emine A. (KK. 2), masallarını gündüz vakti 12:00’a doğru evin oturma odasında anlattı.

Yeter B. (KK. 1), Cemile M. (KK. 3), Fatma M. (KK.4), Hanım Y. (KK. 8), Hazal A. (KK. 9), Sabri O. (KK. 23), Metin A. (KK. 20), Metin D. (KK. 21) ve Necat Y. (KK. 19), masallarını evlerindeki salonda anlattı.

Anlatıcılardan Şerif K. (KK. 25), Saadet G. (KK.7), Süleyman T. (KK. 26), Abdullah D. (KK. 22), Melahat D. (KK. 15), Zeynep T. (KK. 14), masallarını gündüz vakti evin bahçesinde anlattı.

Osman T. (KK. 17) ve Abdurrahman A. (KK. 24), masallarını bir kahvehanede anlattı.

Meryem D. (KK. 11), Zehra Ç. (KK. 12) ve Nesibe K. (KK. 13) masalları evde akşam yemeğinden sonra anlattı.

Masallar mülakat yöntemiyle derlendiğinden dolayı kaynak kişilerin yaşadıkları yerlerde yapay bir ortam oluşturularak kayıt altına alınmıştır. Bu anlamda masalcıların günlük hayatlarındaki programlarının uygunluk durumu, masal anlatımı üzerinde belirleyici bir unsur olmuştur.

Derleme yapılan kaynak kişilerin hemen hemen tamamı Mardin’de masal anlatma geleneği ile ilgili bilgi verirken masalları evlerinde, akşam uyumaya yakın saatlerde anlattıklarını ve dinlediklerini ifade etmişlerdir. Kaynak kişilerden biri geçmişte çok nadir de olsa masalların kahvehanelerde anlatıldığını belirtmiştir (KK.17). Birkaç

anlatıcı da masalları anlatma konusunda zamanın ve mekânın fark etmediğini, istenilen yerde masalın anlatılıp dinlenildiğini dile getirmiştir.

Sonuç olarak; masalın nerede ve ne zaman anlatıldığına yönelik sorulara kaynak kişilerin verdiği bilgilere göre masalların uygun olan her ortam ve zaman diliminde icra edilebildiği sonucuna ulaşılmıştır.

4.4 Masal Ortamında Dinleyiciler

Masal; sözlü gelenekte anlatıcı, metin ve dinleyici üçgeninde var olur. Masalda dinleyici unsuru, masal anlatıcısı için olmazsa olmaz bir kuraldır. Bu bakımdan masal anlatıcısıyla birlikte dinleyicilerin tavrı ve davranışlarının incelenmesi de önemli olmuştur. Mardin’de masal anlatıcılarından mülakat yöntemiyle metin derlendiği sırada ortamda çeşitli yaş ve gruplardan kişiler bulunmuştur. Masal ortamında az da olsa bir dinleyicinin olması kaynak kişilerin anlatma tarzını ve üslubunu etkilemiştir.

Örneğin Emine A. (KK. 2), masalları anlattığı sırada kaynak kişinin yanında iki gelini ve iki torunu vardı. Torunların yaşları 12-13 arasındaydı. Anlatıcı, masalları anlatırken gelin ve torunlar da dinleyici olarak ortamda bulundular. Torunlarının masalı dinlerken tepki vermedikleri ve keyif almadıkları gözlemlendi. Kaynak kişinin gelinleri ise kaynanalarını pürdikkat dinledi. Gelinler, anlatıcının masalı anlatırken unuttuğu bazı yerleri hatırlattı. Kaynak kişi masalını bitirdikten sonra bizlere ve gelinlere “Anlatabildim mi?” sorusunu yöneltti. Bizler de “Gayet iyi anladık” şeklinde cevap verirken gelinler “Maşallahın var, hepsini hatırladın” diyerek kadına moral verdi. Anlatıcı aldığı bu cevaplar üzerine keyiflendi ve “Madem öyle, bir tane daha anlatayım” diyerek yeni bir masala giriş yaptı. Dolayısıyla buradaki dinleyicilerin tepkisi anlatıcının üzerinde önemli bir etki yaratmıştır.

Abdullah D. (KK. 22), masalları anlattığı esnada yanında iki kardeşi, iki oğlu ve hanımını vardı. Yaşları birbirine yakın olan anlatıcının kardeşleri, ağabeyleri Abdullah’ı pürdikkat dinledi. Kaynak kişi, masalını bitirdikten hemen sonra anlattığı masalla ilgili çıkarılması gereken dersleri anlattı. Anlatıcının kardeşleri ve oğulları da başını sallayarak anladıklarını ve beğendiklerini belli etti. Anlatıcı bazı masallarda espriler yaparak bizleri ve ortamdaki dinleyicileri güldürdü. Dinleyicilerin bu şekilde tepki vermesi anlatıcının aynı espriyi tekrar tekrar yapmasına neden oldu. Kaynak kişi,

dinleyicilerden gelen tepki ile çok arayı açmadan başka bir masal hatırladığını söyleyerek anlatmak istedi.

Şerif K. (KK. 25), masalını anlattığı esnada yanında iki arkadaşı vardı. Anlatıcı, masalını anlatmaya başlamadan önce arkadaşlarına “Bu masalı bilirsiniz, eğer takıldığım, unuttuğum bir yer olursa beni düzeltin” diyerek masalına başladı. Kaynak kişi masalları anlatırken dinleyici olan arkadaşları ve bizler anlatıcıyı pürdikkat izledik. Kaynak kişi, ara ara dinleyicilere yani arkadaşlarına “Sen olsan ne yapardın?” diyerek masalın seyrini değiştirmeye çalıştı. Dinleyicilerden gelen cevap üzerine anlatıcı “O, sen kadar akıllı değil” diyerek masal kahramanının yaptığı ahmaklıkları anlattı. Dinleyici konumunda olan arkadaşları, anlatılan masalları beğendiklerini dile getirdi.

Nesibe K. (KK. 13), masalları anlattığı esnada yanında iki oğlu ile iki kızı vardı. Oğlanlar 17-18 kızlar ise 14-15 yaşlarındaydılar. Kaynak kişi, odada tek kalmayalım, yabancılık çekmeyelim diye çocuklarını odaya çağırdı. Hatta kaynak kişi çocuklardan yana bir çekingeniz ve rahatsızlığınız olursa onları dışarı alabileceğini söyledi. Hiçbir sıkıntı olmayacağını dile getirmemiz üzerine anlatıcı, masallarını anlatmaya başladı. Kaynak kişi, masallarını anlatırken bazı yerlerde masal kahramanlarının isimlerini unuttu. Kızlar, annelerine yardımcı olmak için bahsi geçen kahramanın başka bir masalda yer aldığını dile getirdi. Anlatıcı, çocuklardan aldığı bilgiyle masalı baştan anlattı, ardından diğer karıştırdığı masalı da anlattı. Kaynak kişi masalı bitirdikten sonra bizlere ve dinleyicisi olan ev halkına “İyi anlattım mı?” diye sordu. Çocuklardan ve bizlerden yeterince övgü aldıktan sonra başka masallar da anlatmaya başladı.

Osman T. (KK. 17), isimli kaynak kişi, masallarını bir kahvehane ortamında anlattı. Kahvehane, pandemi şartları nedeniyle çok kalabalık olmasa da içeride yaklaşık 5-6 kişi vardı. Kahvehanede bulunan kişiler, kaynak kişinin arkadaşları olduğundan bizlerle beraber masalları dinlediler. “Haso Ağa”, “Üç Şeyden Anlayan Derviş”, “Dünyanın En Kötü Şeyi” ve “Abdest Alan Çıplak Ayı” olmak üzere dört masal anlatan kaynak kişi, masalları anlatırken masalın kahramanlarını hep arkadaşlarına benzetti. Örneğin “Dünyanın En Kötü Şeyi” adlı masalda geçen açgözlü veziri, o an kahvehanede masalı dinleyen Rıza isimli arkadaşına benzetti. Rıza dâhil olmak üzere diğer arkadaşlar da gülererek “Hayır o kişi daha çok kahveci Memet’e benziyor” şeklinde cevaplar verdiler. Anlatıcı, masalda geçen soruları dinleyici olan bizlere ve

arkadaşlarına da sordu. Örneğin bizlere “Dünyanın En Kötü Şeyi Nedir?” sorusunu sordu. Oradaki dinleyici kitlesi “Yalan, güvensizlik, hırsızlık, ahlaksızlık” gibi cevaplar verdiler. Kaynak kişi, verilen cevapların doğru olmadığını söyledi ve masalı kaldığı yerden anlatmaya devam etti.

Cemile M. (KK. 3), masallarını kendi evinde anlattı. Kaynak kişi masal anlatırken yanında bir kızı ve bir oğlu vardı. Bizlerle beraber Cemile Hanım’ın çocukları da masalı dinledi. Çocuklar masalları bir süre dinledikten sonra ellerine telefon alıp oynamaya başladı. Bunu fark eden kaynak kişi, masal anlatmayı durdurdu ve çocuklarına “Misafirlerimize çay getirin, yanında bir şeyler getirin” dedi. Anlatıcı, ikinci masalını anlattıktan sonra “Zamane çocuklarına artık masallar olmuyor, bu telefonlar akıllarını başlarından aldı” diyerek çocuklarından şikâyetçi olduğunu belirtti.

Hülya A. (KK. 6), masallarını anlatırken yanında iki kız kardeşi ve 9-10 yaşlarında küçük bir oğlu vardı. Kaynak kişi masalları anlatırken küçük oğlan, elindeki akıllı telefonla oyun oynadı. Anlatıcının anlattığı masallar dikkatimizi çekti ama çocuğun dikkatini çekmedi. Kaynak kişimizin kız kardeşleri ortamda hiç ses çıkarmadan masalları bizimle beraber dinlediler.

Abdurrahman A. (KK. 24), isimli kaynak kişi de masallarını bir kahvehane ortamında anlattı. Anlatıcı masal anlattığı sırada kahvehane biraz kalabalıktı. Bir yandan okey ve iskambil kâğıtlarıyla oynayan, bir yandan da gazete okuyan ve sohbet edenler vardı. Anlatıcı masallarını icra ederken bizle beraber kendisini dinleyen dört kişi vardı. Bunlardan üçü anlatıcının arkadaşlarıydı. Anlatıcı birinci masalını bitirdikten sonra içlerinden bir arkadaş müsaade isteyerek çıktı. Kaynak kişi “Sihirli Ceviz” masalını anlatırken diğer arkadaşların sıkıldığını fark ettik. Bir süre sonra diğerleri de kalkınca kaynak kişiyle tek kaldık. Kaynak kişi, etrafta kendisini dinleyen pek kimse kalmayınca masalları hızlı bir şekilde anlatmaya başladı. Dinleyiciler varken yaklaşık yedi masal bildiğini söyleyen anlatıcı, dinleyiciler gittikten sonra kalan dört masalı hatırlayamadım diyerek bitirdi. Görüldüğü üzere dinleyicilerin yokluğu ve ortamdan uzaklamaları, masal anlatıcısı üzerinde olumsuz etki yaratmıştır.

Zeynep T. (KK. 14), masalları anlattığı sırada yanında komşuları ve komşularının çocukları vardı. Ev kalabalık olduğundan kaynak kişi ayrı bir odada da anlatabileceğini belirtti. Dinleyicilerin varlığının masal anlatıcısının anlatım tarzını etkilediğini

bildiğimizden ayrı bir odaya geçmenin şart olmadığını dile getirdik. Anlatıcı, masalları anlattığı sırada komşuları, çocuklarını susturmaya çalıştı. Çocukların bir kısmı gürültü yapmaya devam edince onları salona götürdüler. Odada sadece kaynak kişi ve komşu kadınlar kaldı. Anlatıcı masalı daha çok bizlere bakarak anlattı. Zeynep T., masalı bitirdikten sonra komşulardan biri bu masalın sonunun böyle olmadığını belirterek masalın son kısmını kendisi de dile getirdi. Kaynak kişi bu durumu hoş karşılamadı.

Necat Y. (KK. 19), masalları anlattığı sırada yanında yaşlı annesi vardı. Necat Bey, eskiden çok masal bildiğini ama sonradan hepsini unuttuğunu ifade ederek ne anlatacağını uzun süre düşündü. Daha sonra korkuyla ilgili bir tane hatırladığını söyleyerek “Sahte Doktor” masalını anlatmaya başladı. Kaynak kişi ortamda bulunan annesine “Ana beni iyi dinle, bunu eskiden sen de çok anlatırdın” dedi ve masalı anlatmaya başladı. Kaynak kişinin annesinin kulakları biraz ağır işitiyordu. Bu sebeple kaynak kişi, masalı yüksek bir ses tonuyla anlattı. Anlatıcı, masalın bir yerinde durdu ve annesinin kulaklarının çok duymadığından bu kadar yüksek sesle konuştuğunu belirtti, ardından masalını anlatmaya devam etti. Anlatıcı masalını bitirdikten sonra annesine masalı hatırlayıp hatırlamadığını sordu. Kadın, kafasını sağa sola sallayarak masalı hatırlamadığını ifade etmeye çalıştı.

Metin D. (KK. 21), masalları anlattığı ortamda bizden başka kimse yoktu. Anlatıcı, masalları bahçede bir sandalyeye oturarak anlattı. “Üç Öküz” ve “Üşengeçlik Yarışı” adlı masalları bildiğini ve bu masalı rahmetli anneannesinden dinlediğini söyleyen kaynak kişi, masalları hızlı bir şekilde anlattı. Kaynak kişinin masalları hızlı bir şekilde anlatıp bitirmesi dinleyicinin olmaması ile ilgilidir.

Metin A. (KK. 20), masalını anlattığı esnada ortamda anlatıcının iki arkadaşı vardı. Kaynak kişi, masalını anlatmaya başlamadan önce arkadaşlarına “Beni dikkatlice dinleyin” diye tembihledi. Anlatıcı, masalları anlatırken dinleyici olan arkadaşları onu dikkatlice dinledi ve masal bitene kadar da ses çıkarmadı.

Kaynak kişilerle yapılan derlemede sordüğümüz sorulardan biri “Masalı kimlere anlatırsınız?” sorusudur. Kaynak kişilerin hemen hemen hepsi aynı cevabı verseler de farklı görüş belirtenler de olmuştur. Örneğin masal anlatıcılarından Osman T. (KK. 17), çocuklukta babalarının kendilerini toplayıp masal anlattığını ve günümüzde de kendisinin çocuklara anlattığını söyleyerek masalın daha çok çocuklara hitap ettiğini dolayısıyla masalın asıl dinleyicilerinin çocuklar olduğunu belirtmiştir. Bir başka

kaynak kişi de (KK. 18), masalların çocuklara hitap eden bir tür olduğunu belirterek bildiği masalları sadece çevresindeki çocuklara anlattığını dile getirmiştir.

Sonuç olarak; Mardin’de saha çalışması, derleme kurallarına uygun bir şekilde gerçekleştirilmiş ve 27 kaynak kişiden 120 masal derlenmiştir. Bu masallardan sadece 80 tanesi incelemeye alınmıştır. Derlemeler yapılırken kaynak kişilere bu kayıtların bilimsel bir çalışma için kullanılacağı ve masalların kaybolmasını önlemek için derleneceği özellikle belirtilmiştir. Bunu söylememizdeki amaç, kaynak kişilerin bildiklerini paylaşmada rahat olmalarını sağlamaktır. Çünkü kaynak kişiler bildiklerini anlatmada isteksiz olmuş ve bu durumu garip karşılamıştır. Daha açık bir ifadeyle hiçbir kaynak kişi sebepsiz masal anlatmak istememiş, gerekli açıklamalar sonrasında kaynak kişiler, masal anlatmaya ikna edilmiştir.

Masalın anlatıldığı icra ortamı doğrudan kaynak kişinin yani anlatıcının anlatım şeklini, anlatma süresini ve içeriğini etkilediği için çalışmamızda büyük önem taşımaktadır. Yaptığımız derlemede genellikle masalın anlatıldığı ortam, bir evin odası veya bahçesi olmuştur. Fakat kalabalık bir ortamda yani misafirlerin olduğu bir ortamda da derlenen masallar olmuştur. Bu masallar sağlıklı bir ortamda derlenmediğinden masallar ses kaydına anlaşılır bir şekilde alınamamıştır. Bu nedenle masallar derlenirken bir yandan da not alınarak eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla, icra ortamında gürültünün olmadığı, anlatıcının o an başka bir işle uğraşmadığı, çocukların veya diğer dinleyici kişilerin anlatıyı bölmediği durumlarda kaynak kişi masalını dikkatli ve heyecanlı bir şekilde dile getirmiştir. Bu bağlamda icra ortamının anlatıcı üzerinde ve icra kalitesinde doğrudan etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Saha çalışması sürecinde belli başlı sorunlarla karşılaşmıştır. Bunlar şu şekilde gruplandırılmıştır: Kaynak kişi ile ilgili sorunlar, derleyiciyle ilgili sorunlar, dil ile ilgili sorunlar ve zaman/mekân ile ilgili sorunlar.

a) Kaynak kişi ile ilgili sorunlar

Saha çalışması sürecinde kaynak kişilerin çoğu masal anlatmak istememiştir. Diğer bir ifadeyle kaynak kişiler masal anlatmaya çekinmiştir. Bu sebeple öncelikle masal anlatıcılarına çalışmanın bilimsel bir çalışma için kullanılacağı ifade edilmiştir. Buna rağmen birkaç anlatıcı, masal anlatmak istememiştir. Kaynak kişilere ulaşma konusunda anlatıcıların cinsiyeti de önemli bir mesele olmuştur. Bunda derleyen

kişilerin cinsiyet faktörü de etkilidir. Nitekim bazı kadın anlatıcılar, masal anlatma konusunda erkeklerle aynı ortamda bulunmasını doğru bulmamış ve hatta seslerinin kaydedilmesinin günah olduğunu söyleyerek ses kaydına izin vermemiştir.

Bir başka konu ise kaynak kişilerle olan iletişimdir. Köyde yaşayan bazı anlatıcılarla derlemenin günü ve saati konusunda bir uzlaşmaya varılsa da birkaç anlatıcı salgına yakalanmış ve bu yüzden derleme ertelenmiştir. Hatta süreç içerisinde bir kaynak kişi vefat etmiştir. Yine derleme esnasında derleyici, salgından etkilenmiş ve bu sebeple bir süre derleme yapamamıştır. Dolayısıyla süreç içerisinde anlatıcıların bir kısmından sosyal mesafe korunarak masallar derlense de bir kısmı masal anlatmak istememiştir.

b) Dil ile ilgili sorunlar

Derlemede dil ile ilgili bazı problemler yaşanmıştır. Mardin'in kozmopolit bir yapıya sahip olması yörede pek çok dilin konuşulmasını beraberinde getirmiştir. Bu bakımdan çoğu anlatıcı birden fazla dili bilmekte ve konuşmaktadır. Örneğin bir kaynak kişi Türkçe masallar anlatırken farkında olmadan ara ara Arapça kelimeler ve cümleler kurmuştur. Bu da bazı masalların anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Bu sebeplerden dolayı dille ilgili problemlerde pek çok yöre insanından destek alınmıştır.

c) Zaman/mekân ile ilgili sorunlar

Zaman ve mekân ile ilgili sorunlar daha çok gidilen yerlerin uzaklığı ile ilgilidir. Kırsal kesimde özellikle uzak köylerde yaşayan kişilere ulaşmak zor olmuştur. Gidilen köylerde herhangi bir pansiyon bulunmadığından zaman zaman kaynak kişilerin evinde misafir olarak kalınmıştır.

4.5 Kaynak Kişiler Hakkında Genel Bilgiler

Mardin'den derlenen masalların bağlam özelliklerini belirleyen önemli bir konu Mardinli masal anlatıcılarıdır. Masal, performansa dayalı bir tür olduğundan kaynak kişinin cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, mesleği, doğum ve ikamet yeri, anlatımına ve performansına etki etmektedir. Bu bakımdan anlatıcının bilgilerine ulaşmak ve performansını gözlemlemek masalın bağlamı açısından oldukça önem taşımaktadır.

Çalışmanın bu kısmında kaynak kişilerin adı-soyadı, yaşı, ikamet yeri, mesleği, eğitim durumu ve masalı kimden dinlediğine yönelik bilgilerine yer verilmiştir. Kaynak kişilerin bilgileri şu şekildedir:

S.	Adı-Soyadı	Yaş	İkamet Yeri	Meslek	Eğitim Durumu	Masalı Kimden Öğrendiği
1	Yeter B.	32	Mardin/Kızıltepe	Ev Hanımı	Lise Mezunu	Babasından
2	Emine A.	85	Mardin/Merkez	Ev Hanımı	İlkokul terk	Annesinden
3	Cemile M.	45	Mardin/Midyat	Ev hanımı	İlkokul terk	Annesinden
4	Fatma M.	32	Mardin/Mazıdağı	Ev hanımı	İlkokul terk	Babasından
5	Hanife D.	45	Mardin/Nusaybin	Ev hanımı	İlkokul terk	Annesinden
6	Hülya A.	42	Mardin/Ömerli	Ev Hanımı	Lise mezunu	Babasından
7	Saadet G.	63	Mardin/Derik	Ev hanımı	İlkokul terk	Annesinden
8	Hanım Y.	45	Mardin/Artuklu	Çiftçi	İlkokul terk	Babasından
9	Hazal A.	67	Mardin/Midyat	Ev hanımı	-	Babasından
10	Özlem Y.	40	Mardin/Dargeçit	Ev hanımı	İlkokul terk	Annesinden
11	Meryem D.	28	Mardin/Yeşilli	Ev hanımı	Üniversite mezunu	Babasından
12	Zehra Ç.	55	Mardin/Merkez	Ev hanımı	İlkokul terk	Dedesinden
13	Nesibe K.	48	Mardin/Yeşilli	Ev hanımı	Lise Mezunu	Babasından
14	Zeynep T.	28	Mardin/Yeşilli	Ev hanımı	Lise mezunu	Babasından
15	Melahat D.	35	Mardin/Merkez	Ev hanımı	İlkokul terk	Babasından
16	Asya D.	33	Mardin/Merkez	Ev hanımı	İlkokul terk	Babasından
17	Osman T.	40	Mardin/Yeşilli	Serbest Meslek	Ortaokul terk	Babasından
18	Mehmet A.Y.	65	Mardin/Midyat	Serbest Meslek	İlkokul terk	Annesinden
19	Necat Y.	42	Mardin/Mazıdağı	Esnaf	Lise terk	Annesinden
20	Metin A.	27	Mardin/Derik	Çiftçi	Lise mezunu	Babasından

21	Metin D.	31	Mardin/Kızıltepe	Esnaf	Üniversite mezunu	Dedesinden
22	Abdullah D.	68	Mardin/Midyat	Serbest Meslek	İlkokul terk	Dedesinden
23	Sabri O.	67	Mardin/Midyat	Serbest Meslek	İlkokul terk	Dedesinden
24	Abdurrahman A.	39	Mardin/Mazıdağı	Serbest Meslek	İlkokul terk	Annesinden
25	Şerif K.	29	Mardin/Savur	Serbest Meslek	Üniversite öğrencisi	Annesinden
26	Süleyman T.	58	Mardin/Nusaybin	Serbest Meslek	Lise mezunu	Dedesinden
27	Faruk A.	40	Mardin/Ömerli	Çoban	İlkokul terk	Babasından

Tablo 1 Kaynak kişi bilgileri

Tablodan hareketle çalışmada 27 kaynak kişiden masallar derlenmiştir. 27 masal anlatıcısının 11'i erkek, 16'sı kadındır. 16 kadın anlatıcının 15'i ev hanımı, 1'i çiftçidir. Bu bakımdan derleme genellikle ev ortamında yapılmıştır. Erkek anlatıcılarda ise 7'si serbest meslek, 2'si esnaf, 1'i çiftçi, 1'i çobandır. Çalışma esnasında Artuklu, Dargeçit Derik, Kızıltepe, Mazıdağı, Midyat, Nusaybin, Ömerli, Savur, Yeşilli olmak üzere Mardin ilinin tüm ilçelerinden masallar derlenmiştir. Mardinli masal anlatıcılarının 35-60 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Ayrıca derleme yapılan kaynak kişilerin hemen hemen tamamı okuryazardır. Dolayısıyla anlatılan masallar yerel ağızla değil, İstanbul Türkçesiyle aktarılmıştır.

5. MARDİN MASALLARININ YAPISAL (TİP-MOTİF-FORMEL) AÇIDAN İNCELENMESİ

5.1 Mardin Masallarının Tip Yapısı

Bu çalışma kapsamında incelenen 80 masal metni Aarne-Thompson'ın *The Types of the Folktale* kataloğu ve Eberhard-Boratav'ın *Typen Türkischen Volksmärchen* (TTV) kataloğuna göre tasnif edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

1. *Hayvan Masalları*: Mardin masallarında 12 adet hayvan masalı yer almaktadır. (12, 17, 18, 22, 27, 46, 51, 54, 55, 58, 64, 79).

2. *Asıl Halk Masalları*: Mardin masallarında 61 adet asıl halk masalı yer almaktadır. (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80).

3. *Fıkralar ve Anekdötler*: Mardin masallarında 5 fıkra türünde masal yer almaktadır. (11, 43, 53, 65, 68).⁵

4. *Zincirleme Masallar*: Mardin masallarında 2 adet zincirlemeli masal örneği bulunmaktadır. (19, 56).

5. *Sınıflamaya Girmeyen Masallar*: Mardin masallarında sınıflamaya girmeyen masal metni yer almamaktadır.

Bu çalışmada *The Types of the Folktale* adlı eserinde yer alan tiplere benzer 17 masal tipi tespit edilmiştir: (7, 8, 9, 15, 28, 30, 31, 35, 36, 46, 51, 57, 69, 73, 76, 79, 80).

Yukarıda görüldüğü üzere masalların büyük bir çoğunluğunu asıl halk masalları oluşturmaktadır. Zincirleme masallar ise Türk masalları içerisinde az anlatılan masal çeşitleri olup derlemiş olduğumuz masallarda “Aldım Verdim” ile “Dervişin Su Testi” masalları bu gruba girmektedir.

Typen Türkischen Volksmärchen (TTV) kataloğuna göre Mardin masallarının tip dağılımı ise şu şekildedir:

⁵ Bu metinler tam olarak fıkra türünde masallar olmasa da sahip olduğu formel özellikler ile masal olarak ele alınmıştır.

Masal Tipi	Tipin Numara Aralığı	Bu Çalışmada Yer Alan Masalların Numaraları
A. Hayvan Masalları	1-22	-
B. Hayvanlar ve İnsanlar	22-33	51
C. Hayvanlar veyahut Ruhlar Bir İnsana Yardım Ediyorlar	34-82	28, 46, 57, 76, 79, 80
D. Tabiatüstü Bir Hayvan ve Ruhla Evlenme	83-109	-
E. Azizler ve İyi Ruhlarla Macera	110-122	15
F. Kaderin Hükmü	123-142	30, 31
G. Rüyalara	143-145	-
H. Kötü Ruhlarla Olan Macera	146-168	7, 50
İ. Sihir Bilgisi Olan İnsanlar	169-184	-
J. Bir Kız Sevgiliyi Kazanıyor	185-196	-
K. Bir Delikanlı Sevgiliye Kavuşuyor	197-222	29, 36
L. Fakir Kız Zenginle Evleniyor:	223-238	44
M. Kıskançlık ile İftira	239-255	9

N. Hor Görülen Hoca Kendini Kahraman Olarak Gösteriyor	256-258	-
O. Boşanma ve Baştan Çıkarma	259-280	-
P. Garip İşler ve Vakalar	281-289	-
Q. Garip Davalar	290-301	69
R. Realist Masallar	302-310	-
S. Garip Tesadüfler	311-316	-
T. Komik Hikâyeler	317-322	-
U. Aptal ve Tembel Adamlarla Kadınlar	323-338	68
V. Hırsızlar ve Dedektifler	339-349	35, 60
W. Akıllı, Atılgan veya Cimri Adamlarla Kadınlar	350-378	8, 73

Tablo 2 TTV'ye göre Mardin masallarının tip dağılımı

Tabloda görüldüğü üzere 80 masaldan 22 tanesinin tip numarası Eberhard-Boratav'ın tip kataloğunda tespit edilmiştir. 58 masal ise TTV'de yer almadığından tip numarası gösterilememiştir.

Mardin masallarının tip sıralaması verilirken Eberhard-Boratav ve Aarne-Thompson'un kataloglarında yer alan tip numaraları belirtilmiştir. Bu iki tip kataloğunda yer almayan veya tespit edilemeyen masalların tip numaraları (-) işareti ile gösterilmiştir.

Çalışmada tip numarası verilirken aşağıdaki sıralama dikkate alınmıştır:

1. Masalın adı,
2. Masalın TTV ve AaTh kataloglarındaki tip numaraları,
3. Masal anlatanın adı soyadı,
4. Masalın olay sırası,
5. Yayılma Sahası

- 1) TTV’de ilgili tipin yayılma sahası

- 2) Belirli eserlerdeki varyantları

Masalların yayılma sahası başlığı, “TTV’deki yayılma sahası” ve “İlgili masalın başka varyantları” olmak üzere iki kategoride incelenmiştir. 1. alt başlıkta, ilgili tipin TTV katalogundaki yayılma sahası olduğu gibi iktibas edilmiştir. 2. alt başlıkta ise masalın belirli eserlerdeki varyantları künye bilgileriyle (yazarın soyadı, eserin yayım tarihi ve sayfa numarası) beraber belirtilmiştir.

Çalışmada 13 masalın varyantı tespit edilmiştir. Varyantlar tespit edilirken esas alınan çalışmalar ise şunlardır: Pertev Naili Boratav, *Zaman Zaman İçinde* ve *Az Gittik Uz Gittik*; Saim Sakaoğlu, *Bayburt ve Gümüşhane Masalları*; Bilge Seyidoğlu, *Erzurum Masalları*; Umay Günay, *Elazığ Masalları*; Ali Berat Alptekin, *Taşeli Masalları* ve *Hayvan Masalları*; Esma Şimşek, *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*; Muhsine Helimoğlu Yavuz, *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*.

MASAL 1

1. Yanlış Dua

2. EB: -, AaTh -

3. Hanife Demir

4. Olay Sırası

- a. Bir genç ve yaşlı iki dilenci sarayın önünde dilenirler. Padişahın karısı, saraydan her çıktığında genç ve yaşlı dilenci yüksek sesle dua eder.
- b. Genç dilenci, “Allah’ım beni padişah eşinin yardımından mahrum bırakma” diye dua ederken yaşlı dilenci, “Allah’ım sen beni hayrından ve bereketinden mahrum bırakma” diye dua eder.
- c. Padişahın eşi, dilencilerin dualarını işitir ve genç dilencinin ettiği dua hoşuna gider.
- d. Kadın, dua eden iki dilenci için sofrayı hazırlar. Yaşlı dilencinin sofrasına iki altın koydururken genç dilencinin sofrasına ise bir pişmiş tavuk koydurur ve tavuğun içine de on altın bilezik bırakır.
- e. Genç dilenci kendisine verilen sofrada tavuğun içine bakmaz ve kendi sofrasını iki altın karşılığında yaşlı dilenciye satar.
- f. Padişahın karısı on gün boyunca sofrayı hazırlar ve dilencilere gönderir. Genç dilenci, her seferinde kendi sofrasını yaşlı dilenciye satar.
- g. Padişahın karısı, genç dilenciye durumunu sorar. Genç dilenci durumunun kötü olduğunu, yaşlı dilenciye altın verilirken kendisine sadece tavuk verildiğini söyler.
- h. Padişahın karısı, dilenciye olan biteni anlatır. Genç dilenci bu duruma üzülür.
- i. Padişahın karısı dilenciye, bileziklerin yaşlı dilencinin kısmeti olduğunu ve ettiği duaları kendisine değil, Allah’a etmesi gerektiğini söyler.
- j. Genç dilenci hatasını anlar ve bu durumdan ders alır.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 2

1. Kambur Adam ile Cinler

2. EB: -, AaTh: -

3. Hanife Demir

4. Olay Sırası

- a. Bir adam sırtındaki kamburdan şikâyet eder. Birçok hekime gitmesine rağmen çare bulamayan adam, bir süre sonra kamburuyla beraber yaşamaya alışır.
- b. Bir gün kambur adam hamama gider. Orada kimsecikler olmamasına rağmen hamamda çalgı sesleri duyar.
- c. Bir süre sonra ses çıkaranların cinler olduğunu öğrenen adam, hiç bozuntuya vermez ve onlarla oynamaya başlar. Cinler bir süre sonra kendilerini hiç rahatsız etmeyen hatta memnun eden kambur adamı tedavi ederler.
- d. Bu duruma sevinen adam başından geçenleri çevresine anlatır.
- e. Bunları duyan başka bir adam, sırtındaki kamburdan kurtulmak için ertesi gün hamama gider ve cinleri bekler.
- f. Cinler bu adama da görünür fakat adam, cinlerden rahatsız olur ve orada oflayıp puflamaya başlar. Cinler de bu durumdan rahatsız olur ve adama ceza olarak bir kambur daha verir.
- g. Kambur adam üstünde bir ağırlık hisseder ve aynanın karşısına geçer. Aynaya bakan adam, sırtında iki kambur görür.
- h. Adam, başına gelenleri çevresine anlatır. Çevredekiler cinleri haklı bulur.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 3

1. Ekmek Hakkı Su Hakkı

2. EB: -, AaTh: -

3. Yeter Bayındır

4. Olay Sırası

- a. Fakir bir oğlan çalışmak için gurbete çıkar.
- b. Anne, oğlunu gurbete gönderirken “Darda kalana ve yolda kalana yardım et” diye tembihler.
- c. Çocuk yolda karnı aç bir cüceyle karşılaşır. Çocuk ekmeğini ve suyunu cüceyle paylaşır. Cüce buna karşılık olarak oğlana, yolun ilerisinde tehlikeli bir büyücüyle karşılaşacağını söyler.
- d. Oğlan yolda uyuyan bir büyücü görür. Oğlan bir çuval alıp büyücünün kafasına geçirip ellerini bağlar ve büyücünden kendisini zengin bir ülkeye götürmesini ister.
- e. Büyücü teklifi kabul eder ve oğlanı başka bir memlekete götürür.
- f. Tanımadığı bir memlekete gelen oğlan, burada padişahın kızına talip olur ve onunla evlenmek ister.
- g. Oğlan, kızla ilgili tehlikeli sırları bilmez ve onunla nikâhlanıp düğün yapar. Cüce, oğlanı görünce durumu anlar.
- h. Gerdek gecesi kızın ağzından bir yılan çıkar ve oğlanı yutar. Cüce, yılanı dışarı çıkartır ve oğlanı kurtarır.
- i. Cüce, oğlana yaptığı ilk yardımın ekmek hakkı, ikincisinin ise su hakkı olduğunu söyler.
- j. Kız ile oğlan yilandan kurtulur. Oğlan, annesiyle beraber zengin bir hayat sürer.

5. Yayılma Sahası:

MASAL 4

1. Şükreden Kadın

2. EB: -, AaTh: -

3. Yeter Bayındır

4. Olay Sırası

- a. Köyün birinde yaşayan bir karı koca kıtlık sebebiyle sıkıntı çekerler. Kadın kocasına bir öküz verir ve satmasını söyler.
- b. Adam öküzü hayvan pazarında satamayınca öküzü bir keçi ile takas eder.
- c. Başka bir adam elindeki horozunu bu adamın keçisiyle takas etmeyi teklif eder. Adam teklifi kabul edip horozu alır ve yoluna devam eder.
- d. Yolda fakir bir adamla karşılaşan adam, horozu adamın sarığıyla takas eder.
- e. Yolun kenarındaki nehirden su içmek isteyen adam, başındaki sarığı suya düşürür.
- f. Adamın perişan halini gören başka birisi başından ne geçtiğini sorar. O da başından geçenleri anlatır.
- g. Adam ona eve eli boş gidince karısının ne tepki vereceğini sorar. Adam, hanımının kızmayacağını söyler. Genç adam buna şaşırır ve adamın hanımının kızmaması durumunda kendisine yedi deve yükü kadar yiyecek vereceğini söyler.
- h. Genç adamla beraber eve gelen adam, başından geçenleri hanımına anlatır. Hanım her seferinde olaya iyi tarafından bakarak şükreder.
- i. Bunu gören genç adam bu duruma şaşırır ve adama yedi deve yükü kadar yiyecek verir.
- j. Adam kıtlık bitene kadar hanımıyla beraber bolluk içinde yaşar.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 5

1. Vefa

2. EB: -, AaTh -

3. Yeter Bayındır

4. Olay Sırası

- a. Yıllarca çocuğu olmayan bir çiftin durumunu duyan şifacı bir kadın bu çifte yardım etmek ister.
- b. Şifacı kadın, çiftin evine gider ve onlara yardım edeceğini fakat karşılığında çocuğa isim vermek istediğini söyler.
- c. Teklifi kabul eden çiftin dokuz ay sonra bir kız çocukları olur. Genç çift, şifacı kadına haber vermez ve çocuğa bir isim verirler.
- d. Şifacı kadın çocuğun dünyaya geldiğini duyar ve çiftin evine gider. Şifacı kadın çocuğun kulağına on dört yaşına geldiğinde eline iğne batacağını ve öleceğini fısıldar.
- e. Anne, şifacı kadının dediklerini duyunca ona göre tedbir alır ve kızını tek başına dışarı göndermez.
- f. Kız on dört yaşına geldiğinde tek başına ormana gitmek ister. Kızın ormanda eline iğne batar ve ölür.
- g. Kızın annesi ve babası şifacı kadına tekrar gidip yardım isterler.
- h. Şifacı kadın yardım eder ve kadın tekrar hamile kalır.
- i. Dokuz ay sonra kadının çocuğu dünyaya gelir. Anne şifacı kadını evine davet eder ve çocuğuna isim vermesini ister.
- j. Şifacı kadın çocuğun kulağına üç defa “Vefa Vefa Vefa” diye fısıldar ve ismini Vefa koyar.
- k. Anne ile baba bu sefer endişelenmeden çocuklarını büyütürler ve güzel bir hayat sürerler.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 6

1. Saç Teli

2. EB: -, AaTh -

3. Emine Arık

4. Olay Sırası

- a. Cemal adında fakir bir adam, hanımı ve çocuklarıyla beraber köyde yaşar ve geçimini sağlamak için hamallık yapar.
- b. Cemal'in bulunduğu köyün insanları çok açgözlü ve art niyetli oldukları için ona çok iş yaptırıp az para verirler.
- c. Kurban Bayramı yaklaşır ve tüm köylüler bayram alışverişine çıkar fakat Cemal'in parası olmadığı için çocuklarına bir şey alamaz.
- d. Çocukların ısrarına dayanamayan anne, Cemal'e çarşıya gitmesini ve giyecek bir şeyler bulup getirmesini söyler.
- e. Çarşıda bir giysi dükkânının önünden gelip giderken dükkân sahibi Cemal'i fark eder ve onu içeri davet eder. Cemal olan biteni dükkân sahibine anlatır.
- f. Dükkân sahibi ona giysi vereceğini fakat karşılığında bir saç teli istediğini söyler. Cemal saçından bir tel koparıp verir ve karşılığında birkaç giysi alır.
- g. Eve doğru dönerken elindeki poşetleri gören köylüler, Cemal'e bu giysileri nereden bulduğunu sorar. Cemal olan bitenleri köylülere anlatır.
- h. Köylüler bedava giysi almak için Cemal'in tarif ettiği dükkâna akın eder. Dükkân sahibi, köylülerin art niyetli olduklarını anlayınca onlara bir ders vermek ister.
- i. Dükkân sahibi, köylülere Cemal'in fakir olduğu için yardım ettiğini ve ondan aldığı dualarla malını üçe katladığını söyler.
- j. Köylüler bunun üzerine bir şeyler alıp doğruca Cemal'in evine giderler ve ona yardım ederler. O günden sonra da herkesin işleri yolunda gider.
- k. Cemal ailesi ile beraber mutlu bir hayat sürer.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 7

1. Dev Kız

2. EB: 148, AaTh: 315 A

3. Emine Arık

4. Olay Sırası

- a. Çocuğu olmayan bir padişah, bir gün sarayına gelen ağzı dualı bir adamın karnını doyurur ve ona yatacak yer verir.
- b. Ağzı dualı adam, padişaha çocuğunun olması için dua eder ve bir süre sonra padişahın karısı hamile kalır.
- c. Padişahın bir oğlu ile bir kızı dünyaya gelir. Padişahın kızı daha küçükken tuhaf hareketler sergiler.
- d. Oğlan bir akşam kız kardeşini takip eder. Kızın bir deve dönüştüğünü ve önüne ne geçerse yediğini görür.
- e. Oğlan gördüklerini babasına anlatır. Padişah da iki defa kızının deve dönüştüğünü görünce onu ortadan kaldırmak ister ve çeşitli planlar düşünür.
- f. Padişah ve oğlunun yaptığı planlar sonuçsuz kalır. Oğlan bir gün kız kardeşinin kolunu baltayla keser.
- g. Oğlan odadaki bacanın ağzına içi ateş dolu bir pantolon asar ve kız kardeşinin gelmesini bekler. Kız pantolonu aşağıya çekince bacadaki ateş yüzüne dökülür ve gözleri kör olur.
- h. Padişah kör olan kızını öldürür. Bir süre sonra pişmanlık duyan padişah, kızının dirilmesi için Allah'a dua eder. Kız dirilir.
- i. Padişah gündüzleri kızıyla ilgilenir, geceleri de odaya kilitleyerek tedbirini alır.

5. Yayılma Sahası:

1. a) Hasan oğlan, 1, 33 (Konya); b) Kavakdibi 42 (Kavakdibi)

2.-

MASAL 8

1. Kız Babası Olmak

2. EB: 374, AaTh: 514

3. Emine Arık

4. Olay Sırası

- a. Yaşları kırkiki bulan iki erkek kardeşten birinin tüm çocukları erkek, diğerinin ise kızdır. Erkek evladı olan adam, kız çocukları olan kardeşiyle dalga geçer.
- b. Kız çocukların babası çevresi tarafından dışlanır. Adam, yüzü asık bir şekilde eve gelir ve durumu kızına anlatır.
- c. Büyük kız bu duruma üzülür ve babasına “Amcamın oğluyla gurbete çıkalım, hangimiz babası için daha çok para biriktirir görelim” diye bir teklifte bulunur.
- d. Baba ve kardeş bu teklifi kabul ederler. Oğlan gurbette bir şey yapmazken kız, bir sarayda erkek kılığına girerek çalışmaya başlar.
- e. Oğlan eve boş dönmek istemediği için çuvala yosun, pislik ve kurbağalar doldurup gelir.
- f. Padişahın oğlu, oğlandan şüphelenmeye başlar fakat kız her şeyin üstünden gelir ve bir altın çuvala evine döner.
- g. Kızın ve oğlanın babası, evlatlarının getirdiği çuvallara bakarlar. Kızın babası evladıyla gurur duyarken oğlanın babası bu duruma öfkelenir.
- h. Padişahın oğlu, Ali diye bildikleri oğlanın sonradan kız olduğunu öğrenir ve kızla evlenmek ister. Baba, kızını padişahın oğluna verir ve kız çok zengin olur.
- i. O yörede artık kimse kız çocuğuna sahip babalar ile dalga geçmez.

5. Yayılma Sahası:

1. a) Gönen, 1, 4 (Gönen) ; b) Bayburt, 1, 69; (Trabzon) ; c) Yürükler, s. 136 – 9 (Muğla); d) Develi 1, 5; e) Ankara 6, 7 (Çankırı); f) İstanbul 1, 212; g) İstanbul 1, 214; h) Ankara 46, 11; i) Ankara 3, 11 (Çubuk bei Ankara); j) Ankara 16, 13 (Ankara); k) Ankara 40, 12 (Ankara); l) Ankara 56, 11; m) Hasanoğlan 1, 29, n) Bayburt 1, 44, (Bayburt); o) Ankara 12, 9.

2. Elazığ, (Günay, 2011: 88-89).

MASAL 9

1. Dilsiz Ayşe

2. EB: 245, AaTh: 883A

3. Emine Arık

4. Olay Sırası

- a. Yedi erkek kardeş, gurbete çalışmaya giderken kız kardeşleri Ayşe'yi köyün imamına emanet ederler.
- b. Ayşe imamın evinde bir odada kalır. İmam, Ayşe'ye göz koyar ve odaya girmek ister. Ayşe kapıyı açmaz.
- c. İmam istediğini elde edemeyince Ayşe'nin erkek kardeşlerine bir mektup gönderir. Mektupta kıza iftira atılır.
- d. Erkek kardeşler mektubu alır almaz köye dönüp kızı öldürmek ister. Bu görevi en küçük kardeşe verirler.
- e. Küçük kardeş, Ayşe'yi öldürmeye kıyamaz ve onu ormana terk eder.
- f. Ormanda tek başına kalan Ayşe korkudan dilini yutar ve bir daha konuşamaz.
- g. Ormanda Ayşe'yi gören zengin bir avcı, Ayşe'ye âşık olur ve onu evine götürür.
- h. Bir gece Ayşe uykudan çılgık atarak uyanır ve dili çözülür. Ayşe başından geçenleri kocasına anlatır. Kocasını da Ayşe'nin kardeşlerini bulur ve onlara durumu bildirir.
- i. Ayşe'nin ağabeyleri kız kardeşlerinden helallik alır ve imamı köyden kovar.
- j. Ayşe kardeşlerine kavuşur. İmam da cezasını bulur.

5. Yayılma Sahası

1. a) Billur köşk, s. 21-36, Marchen, s. 17-28; b) Kunos s. 142-150 (Adakale); c) Ankara 1, 58 (Aksaray); d) Sivas folkloru 2, 276 bis 282 (Sivas); e) Türk masalları, s. 71-77; f) Ankara 2, 22; g) Develi 2, 13; h) Ankara 4, 8 (Elmadağ bei Ankara); i) Kastamonu 1, 8 (Kastamonu); j) Eskişehir, 2, 16; k) Ankara 8, 13 (Kayseri); l) Kastamonu 3,1 (Kastamonu); m) Ankara 16, 15 (Sarıkamış); n) Ankara 17, 5 (Tekirdağ); o) Ankara 25, 8 (Ankara); p) İstanbul 1, 31 (Kadıköy); q) Amasya 1,1 r) Ankara 42,11 (Erzurum); s) İzmir 2, 6; t) Ankara 43,2 (Bitlis); u) Bursa 1,10

(Artvin); v) Ankara 49, 1; w) Hasanoğlu 1,1; x) Bayburt 1,5; y) Bayburt 1,16; z) Gümüşhane 1,22; aa) Ankara 1273,4; ab) Ankara 35; ac) Caferoğlu 1, s. 147-150 (Kars); ad) Caferoğlu, Sivas s.41-47 (Sivas); ae) Caferoğlu 3, 17-120 (Çankırı); af) Kars 2,29; ag) Kars 2,86 (Göle); ah) Kars 2, 121; ai) Caferoğlu 5, 181-183 (Akçaabad); aj) Caferoğlu 5, 195-198 (Trabzon); ak) Jarring 2, 39-48 (Kaşgar in Turkestan); al) Jarring 2, 11-19 (Kaşgar); am) Xoros 21-122; an) Caferoğlu 7, 57-61 (Kayseri); ao) Kastamonu 4,7 (Taşköprü).

2. Adana-Osmaniye (Yavuz, 2002: 393-395).

MASAL 10

1. Halifenin Koyunu

2. EB: -, AaTh: -

3. Emine Arık

4. Olay Sırası

- a. Süleyman ailesi ve akrabaları ile arası bozulunca memleketini terk eder ve başka bir memlekette bir halifenin yanına gider.
- b. Kısa sürede çalışkanlığı ve dürüstlüğüyle hem halkın hem de halifenin beğenisini kazanarak halifenin yardımcısı olur.
- c. Süleyman sürekli kendisini sevdiğini söyleyen halifeyi ve eşini imtihan etmek ister.
- d. Süleyman, halifenin koyunları çok sevdiğini bildiğinden pazardan bir koyun satın alır. Karısına halifenin koyununu çaldığını söyler ve bunu kimseyle paylaşmamasını ister.
- e. Süleyman bir gün eşinin kalbini kırar. Eşi bunun üzerine eşinin halifenin koyununu çaldığını herkese yayar.
- f. Bu bilgi halifenin kulağına gider ve halife, Süleyman için idam kararı verir.
- g. Süleyman'ın ailesi ve akrabaları bu olayı duyar ve şehre gelir.
- h. Süleyman'ın ailesi onu idam sehpasından almaya başarır. Halk buna itiraz edince Süleyman bu duruma öfkelenir ve halka gerçekleri anlatır.
- i. Süleyman gerçekleri anlattıktan sonra halife ve yöre halkı çok pişman olur. Halife, Süleyman'dan helallik ister ve tahtını ona bırakır.
- j. Süleyman ülkenin halifesi olur ve bu vesileyle de akrabaları ile barışır.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 11**1. Olmayan Altınlar****2. EB: -, AaTh: -****3. Emine Arık****4. Olay Sırası**

- a. İki kardeş tarlada çalışırken zengin olmanın hayallerini kurarlar.
- b. Kardeşlerden biri diğerine yerde dört yüz altın bulunca ne yapacağını sorar.
- c. O da üç yüz altını kendine alacağını, kalan diğer yüz altını da ona vereceğini söyler.
- d. Kardeşler arasında olmayan altınların kavgası çıkar.
- e. Yoldan geçen biri onları ayırır ve neden kavga ettiklerini sorar.
- f. Kardeşler olan biteni anlatır. Dört yüz altını duyan adamın gözleri fal taşı gibi açılır ve onlardan yüz altın ister.
- g. Kardeşler olmayan altınları isteyen yabancı adamı döver.
- h. Adam şaka yaptığını söyleyerek işin içinden sıyrılır.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 12

1. Aslanın Zulmü

2. EB: -, AaTh: -

3. Faruk Altın

4. Olay Sırası

- a. Aslan ormandaki diğer hayvanlara zulmeder.
- b. Hayvanlar aslanın tavırlarından rahatsız oldukları için toplanıp aslana gider.
- c. Aslan dertlerini anlatmaya gelen diğer hayvanları geldiğine pişman eder ve onlardan her öğün et getirmelerini ister.
- d. Hayvanlar her gün sırayla aslana et götürür. Bir gün tilki bu duruma isyan eder ve hayvanları etrafına toplayıp bir plan yaptığını anlatır.
- e. Diğer hayvanlar, tilkinin planına destek verir.
- f. Tilki, aslanın yanına gider ve aslana yolda eti getirirken karşısına başka bir aslanın çıktığını ve eti alıp gittiğini söyler.
- g. Aslan bu duruma öfkelenir ve diğer aslanın nereye gittiğini söyler.
- h. Tilki, aslanı arkasına alır ve onu timsahlarla dolu derin bir kuyunun yanına getirir.
- i. Aslan kuyuya yaklaşınca diğer hayvanlar bir anda ortaya çıkıp aslana bir darbe indirir.
- j. Aslan, timsah dolu kuyuya düşer.
- k. Hayvanlar, aslandan kurtulur ve rahat bir nefes alır.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 13

1. Kız Kardeşin Bedduası

2. EB: -, AaTh: -

3. Faruk Altın

4. Olay Sırası

- a. Bir adamın hanımını vefat eder. Çocuklarına bir süre bakan adam daha sonra bir kadınla evlenir.
- b. Üvey anne bir zaman sonra çocukları evde istememeye başlar ve onlara eziyet eder.
- c. Kız bir sabah evden çıkmak için hazırlanırken üvey anne, sürahinin içine birkaç yılanlık koyar.
- d. Kız akşam eve dönerken su içer ve yılanları yutar. Ne yuttuğunu bilmeyen kız, durumu üvey annesine anlatır fakat üvey anne ona endişelenmemesini söyler.
- e. Üvey anne türlü türlü yemeklerle kızın karnını doyurur ve kilo almasını sağlar. Kızın zamanla karnı büyür.
- f. Üvey anne, kızı namussuzlukla suçlar ve babasına söyler. Babası da oğlundan kız kardeşini öldürmesini ister.
- g. Kardeşini öldürmeye kıyamayan oğlan, kızı ormana terk eder.
- h. Kız dere kenarında uyuyakalır. Kızın karnındaki yılanlar, dere kenarında başka yılanlarla konuşur ve kızın ağzından dışarı çıkarlar.
- i. Bir anda karnı küçülen kız, ormanda dolaşırken bir çobana rast gelir ve onunla evlenir.
- j. Günün birinde kızın kapısını iki kişi çalar. Kız, evine misafir gelenlerin babası ve kardeşi olduğunu görür ve onlara olan biteni anlatır.
- k. Baba, kızına zarar veren karısını ormana atarak cezalandırır ve çocuklarıyla beraber mutlu mesut bir hayat sürer.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 14

1. Padişahı Kışkanan Vezir

2. EB: -, AaTh: -

3. Cemile Mutlu

4. Olay Sırası

- a. Zamanın birinde çocuğu olmayan padişah, bir gün karısının gebe kaldığını öğrenir.
- b. Vezir ve karısı, padişahın çocuk sahibi olmasını istemedikleri için çocuğun doğmasına engel olmaya çalışırlar.
- c. Vezirin karısı, padişahın karısına doğacak çocuğun babasını öldürüp tahtına geçeceğini söyler ve onu inandırır.
- d. Kadın, padişaha çocuğu düşürdüm diyerek yalan söyler. Zamanla karnı büyüyen kadın, kalın kıyafetler giyerek karnındaki şişkinliği saklar.
- e. Kadın çocuğunu doğurur ve bir sepetin içine koyup suya bırakır.
- f. Bir balıkçı sepeti bulur ve sepetin içindeki çocuğu evlat edinir.
- g. Günün birinde padişah tebdili kıyafet ile pazarda dolaşırken kendisine benzeyen bir çocuk görür ve onu saraya getirtir. Çocuğu çok seven padişah onu yanına alır.
- h. Vezir, karısıyla birlikte yeniden planlar yapar. Padişahın karısına ve çocuğuna iftira atarlar.
- i. İftiralara inanan padişah, karısına ve çocuğa idam cezası verir. Daha sonra padişah, çocuğun ailesini de idam etmek ister.
- j. Balıkçı, padişaha çocuğun gerçek babası olmadığını söyler. Padişahın hanımı durumu anlar ve eşine gerçekleri anlatır.
- k. Gerçek suçluların vezir ve karısı olduğu ortaya çıkar.
- l. Padişah, veziri idam ettirir.
- m. Padişah eşine ve çocuğuna kavuşur.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 15

1. Kardeşlerin İmtihanı

2. EB: 110, AaTh: -750 D

3. Cemile Mutlu

4. Olay Sırası

- a. Üç kardeş gurbete çalışmaya giderler.
- b. Kardeşler zengin olmak için Allah'a dua eder.
- c. Hızır, üç kardeşin duasını işitir ve onlara yardım etmek ister fakat öncesinde onları imtihan etmeyi düşünür.
- a. Hızır, kardeşlerin rüyasına girer. Uykuda olan küçük kardeş rüyasında görünmez olduğunu görür. Hızır, kardeşlerin hepsini sırayla bir günlüğüne görünmez kılar.
- b. Küçük oğlan, görünmez olduğunun farkına varır. O gün hem ağabeylerinin hayatını kurtarır hem de yolda parasını düşüren bir adama yardım eder.
- c. Hızır ertesi gün ortanca kardeşi görünmez kılar. Oğlan bu durumu fırsat bilir ve önüne çıkan herkesin parasını çalıp hırsızlık yapar.
- d. Hızır ertesi gün büyük oğlanı görünmez yapar. Büyük kardeş de sabah kalkıp görünmez olduğunu fark edince karşıdan gelen bir koyun sürüsünün çobanını öldürür ve koyunlarını alıkoyar.
- e. Hızır, büyük ve ortanca kardeşin çaldığı her şeyi ellerinden alır.
- f. Hızır, küçük oğlana dileğini sorar. Oğlan, ağabeylerinden uzak bir yerde anne ve babasıyla beraber yaşamayı diler.
- g. Hızır, küçük kardeşin isteklerini yerine getirir.

5. Yayılma Sahası

1. a) Hasanoğlan 1, 44 (Hasanoğlan).

2. -

MASAL 16

1. Hayırsız Evlat

2. EB:- AaTh:-

3. Cemile Mutlu

4. Olay Sırası

- a. Bir adam, yaşlı ve hasta babasına bakar.
- b. Gelin, kayınbabasına hizmet etmekten bıkar ve adamın evden gitmesini ister.
- c. Gelin, kocasına durumu anlatır ve artık kayınpederine bakmak istemediğini söyler.
- d. Adam, yaşlı babasını evden atmak istemez ve karısını ikna etmeye çalışır.
- e. Bir süre sonra karısına söz geçiremeyen adam, babasını götürmek durumunda kalır. Oğlan, babasını sırtına bindirip bir dağın tepesine bırakır.
- f. Yaşlı adam gözleri iyi görmediği için etrafı eşelemeye başlar.
- g. Babasının yeri eşelemesine anlam veremeyen oğlan bu duruma şaşırır ve ona nedenini sorar.
- h. Yaşlı adam kendisinin de zamanında babasını buraya terk ettiğini ve yerde kemiklerinin kalıp kalmadığını kontrol etmek için toprağı eşelediğini söyler.
- i. Yaşlı adam zamanında babasını dağa terk ettiği için pişman olur ve hatasını anlar.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 17**1. Eşeklerin Eşekliği****2. EB: -, AaTh: -****3. Cemile Mutlu****4. Olay Sırası**

- a. Eşeklerin bol olduğu bir memlekette bir semer ustası yaptığı semerlerle eşeklerin canını acıtır.
- b. Bir gün eşekler toplanır ve canlarını acıtan bu semercinin gitmesi ve yerine yeni bir semercinin gelmesi için dua ederler.
- c. Eşeklerin duası kabul olur ve memlekete başka bir semerci gelir. Yeni semer ustası, eşeklere daha sert semerler yapar.
- d. Eşekler yeniden toplanıp Allah'a dua eder ve memlekete yeni bir semerci isterler.
- e. Eşeklerin bu duası da kabul olur ve memlekete yeni bir semer ustası gelir. Bu semer ustası da eşeklerin canını çok acıtır.
- f. Bunun üzerine eşekler yeniden toplanıp Allah'a dua eder. Ancak bu kez yeni bir semerci değil, eşeklikten kurtulmayı dilerler.
- g. Allah onların bu dualarını kabul eder ve memlekete pamuktan semerler yapan bir usta gönderir.
- h. Eşekler bu duruma sevinir ve şükreder.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 18

1. Beş Başlı Yılan ile Akıllı Kız

2. EB: -, AaTh: -

3. Fatma Mutlu

4. Olay Sırası

- a. Beş başlı bir yılan, köyde herkesi öldürmeye çalışır.
- b. Köylüler çareyi yılanı öldürmekte bulur fakat bir türlü başaramaz.
- c. Köylüler bir süre sonra bir plan yapar. Bir tas dolusu zehirli sütü sokağa bırakırlar.
- d. Yılan önceden zehirleneceğini duyduğu için sokaktaki sütü içmez ve tası alıp bir eve bırakır. O evde kalan çocuklar da sütü içer ve ölürlər.
- e. Yılan bir gün dışarıda dolanırken güzel bir kız görür ve ona âşık olur. Yılan, kıza güvenemediği için onu sokmak ister fakat kız, yılanın aklını karıştırır.
- f. Kız, yılanı kendisini öldürmezse onunla evleneceğini söyler. Yılan bunun üzerine kızı alır ve evine götürür.
- g. Kız, yılanları birbirine düşürmek için “Siz beş kişisiniz. Ben hanginizle beraber olacağım?” der ve yılanları birbirine düşürür.
- h. Kız, yılanlara içlerinde en güçlüsüyle beraber olmak istediğini söyler. Yılanlar güçlerini ispatlamak için birbirlerini sokarak öldürür.
- i. Kız, köyde kahraman ilan edilir ve yöre halkı rahat bir nefes alır.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 19

1. Aldım Verdim

2. EB: -, AaTh: -

3. Fatma Mutlu

4. Olay Sırası

- a. Nene, oğlundan kalan dört evladı için bir çuval buğday alıp eşeğine bindirir ve değirmene gider.
- b. Değirmenden un çıkana kadar hamama gidip dinlenir fakat çıktığında eşeğini bulamaz.
- c. Nene yürüyerek değirmene gider. Değirmenci, nenenin hâline üzülür ve ona kendi eşeğini hediye eder.
- d. Eşekle eve dönen nene, yolda susayınca bir eve misafir olur.
- e. Ev sahibi, kadının eşeğini beğenir ve onu sihirli bir tokmakla takas etmek ister. Nene tokmağı alıp eşeği verir.
- f. Nene yolda gelirken bir lokantaya uğrar. Lokantacı, nenenin elindeki tokmağı beğenir ve onu sihirli bir kazanla takas etmek ister. Nene kazanı alıp tokmağı verir.
- g. Nene yolda giderken bu sefer de bir çobana rastlar. Çoban da bir inek karşılığında kazanı almak ister. Nene ineği alır, kazanı verir.
- h. Nene eve geldiğinde torunlar eşeğin nerede olduğunu sorar.
- i. Nene, eşeği bir tokmağa, tokmağı bir kazana, kazanı da bir ineğe takas ettiğini söyler.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 20

1. Musa'nın Yolculuğu

2. EB: -, AaTh: -

3. Süleyman Toy

4. Olay Sırası

- a. Musa adında bir asker, padişahın emrini başka bir padişaha iletmek için yola çıkar. Yolunu kaybeden Musa geri dönmeye karar verir.
- b. Musa geri dönerken yerde donmak üzere olan bir kuş görür ve ona yardım eder. Kuş dile gelir ve ona bir gün yardım edeceğine söyler.
- c. Musa yoldayken bu sefer de gölden çıkan bir balığın yerde çırpındığını görür. Balığı yerden alan Musa, onu göle atar ve hayatını kurtarır. Balık, Musa'ya bir gün yardım edeceğini söyler.
- d. Musa at üstündeyken yolda birkaç karınca görür. Karıncaları ezmemek için atını durdurur ve üç gün orada bekler. Karıncalar da bir gün ona yardım edeceğini söyler.
- e. Musa saraya gelip padişaha yolu kaybettiğini söyler. Padişah, Musa için ölüm emri verir. Vezir, oğlanın öldürülmemesi için padişahla konuşur.
- f. Padişah oğlana üç görev vereceğini, eğer bu görevleri yerine getirebilirse o zaman canını bağışlayacağını söyler.
- g. Padişah, başları vücutlarından ayrık olan üç bedeninin birleştirilmesi, göle attığı yüzüğün bulunması ve iç içe geçen üç çuval bulgur, mısır ve arpanın ayıklanması gibi görevler verir.
- h. Musa, padişahın verdiği birinci görevi kuş yardımıyla, ikinci görevi balık yardımıyla, üçüncü görevi ise karıncalar yardımıyla tamamlar.
- i. Padişah, verdiği üç görevi tamamlayan Musa'yı affeder ve canını bağışlar.
- j. Musa yolculuk sürecinde kuşa, balığa ve karıncaya yaptığı iyiliklerin karşılığını bulur.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 21

1. Dükkân Sahibi

2. EB: -, AaTh: -

3. Süleyman Toy

4. Olay Sırası

- a. Hayvancılıkla uğraşan Salih, hanımının yaptığı peynirleri şehirdeki dükkânlara verir ve karşılığında yiyecekler alır.
- b. Salih'in peynirleri verdiği esnaf, her işe hile karıştırır.
- c. Salih, esnafın yaptığı hileleri birkaç defa görmezden gelir fakat bir süre sonra esnafa bir ders vermek ister.
- d. Salih her verdiği bir kilonun karşılığında bir kilodan az gıda veren dükkân sahibine bu sefer bir kilodan az peynir verir.
- e. Salih'in getirdiği peynirleri tartan dükkân sahibi, peynirlerin bir kilodan az çıkması üzerine kıyameti koparır.
- f. Salih bunun üzerine başından beri yaptığı hileleri dükkân sahibinin yüzüne vurur ve bu durumu diğer esnaflarla paylaşır.
- g. Dükkân sahibinin gerçek yüzü ortaya çıkar ve hiçbir esnaf ve müşteri onun dükkânına gitmez olur.
- h. Esnaf yaptıklarından pişmanlık duyar.
- i. Salih peynirlerini başka esnaflara verir ve eskisinden daha fazla yiyecek alır.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 22**1. Koçun Akıbeti****2. EB: -, AaTh: -****3. Süleyman Toy****4. Olay Sırası**

- a. Yaşlı bir at zamanla hastalanır ve artık sahibinin pek bir işine yaramaz.
- b. Atın sahibi, atın ayağa kalkabilmesi için bir baytar getirir ve onu muayene ettirir.
- c. Baytar, atın üç güne kadar kalkmazsa artık ayaklanmayacağını söyler ve çok acı çekmemesi için kesilmesini önerir.
- d. Bunları duyan koç, atın yanına gelip olan biteni anlatır fakat at, koçun söylediklerini umursamaz.
- e. İkinci günün akşamı koç, tekrar atın yanına gelir ve onu uyarır fakat at yine umursamaz.
- f. Sabah atın sahibi çiftliğe elinde büyük bir bıçakla gelir.
- g. At, bıçağı görür görmez korkar ve ayağa kalkar.
- h. Atın iyileştiğini zanneden adam bu duruma çok sevinir ve bunu kutlamak için koçu kurban eder.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 23

1. Hacı Şeyhmus

2. EB: -, AaTh: -

3. Süleyman Toy

4. Olay Sırası

- a. Şeyhmus Ağa'nın Ramazan isminde işe yaramaz bir oğlu vardır.
- b. Ramazan babasına evlenmek istediğini söyler. Şeyhmus Ağa, oğluna atını verir ve oğluna istediği yerden bir kız almasını söyler.
- c. Ramazan bir memleketten kız alıp gelir. Baba, oğluna kızın bakire olup olmadığını sorar. Ramazan kızın bakire olmadığını söylemesi üzerine Şeyhmus Ağa, kızla konuşur ve onu gönderir.
- d. Ramazan başka bir kız bulup getirir fakat Şeyhmus Ağa yine aynı soruyu sorarak kızın bakire olmadığını öğrenir ve bunu da gönderir.
- e. Şeyhmus Ağa'nın bu takıntısını bilen başka bir kız, kurnazlık yapar ve Ramazan'a babasına bakire olmadığını söylememesini tembihler.
- f. Ramazan, babasına yalan söyler ve kızla evlenir. Şeyhmus Ağa, oğlu Ramazan'a bile göstermediği hazineyi gelinine gösterir.
- g. Ağa bir süre sonra vefat eder. Gelin, Ramazan'a hamallık yaptırır ve onu aldatır.
- h. Şeyhmus Ağa'nın yakın dostu olan bir balıkçı, Ramazan'ı hamallık yaparken görünce ona yardım etmek ister.
- i. Balıkçı'nın sayesinde Ramazan, karısıyla ilgili gerçekleri öğrenir ve kadından kurtulmak için balıkçıyla beraber bir plan yapar.
- j. Balıkçı ile Ramazan'ın yaptığı plan işe yarar. Gelin ve adam birbirleriyle kavga eder. Kadın ölür, adam da hapse girer.
- k. Balıkçı, Ramazan'ı kendi kızıyla evlendirir ve Ramazan mutlu bir hayat sürer.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 24

1. Haso Ağa

2. EB: -, AaTh: -

3. Osman Taş

4. Olay Sırası

- a. Haso Ağa'nın beş erkek çocuğu ve bir kız çocuğu vardır.
- b. Haso Ağa her seferinde kızına evin direğinin erkek olduğunu söyler.
- c. Kız, babasının dediklerini kabul etmez. Baba, kızın akli başına gelsin diye onu fakir bir dilenciyle evlendirerek cezalandırır.
- d. Kız bu durumdan şikâyet etmez ve fakir dilenciyle beraber yaşamaya başlar.
- e. Babasına muhtaç olmak istemeyen kız, boynundaki altın kolyeyi satar ve karşılığında bazı malzemeler alarak kocasını kömür madenine gönderir.
- f. Dilenci adam bir gün kömür madeninde altın bulur. Adam bu durumu karısına anlatır. Kız bir akşamüstü tüm altınları alıp şehre gider ve orada altınları satıp zengin olur.
- g. Yıllar sonra kız, yaşadığı köye gelip babasının konağının karşısında büyük bir saray yaptırır.
- h. Haso Ağa, sarayın kime ait olduğunu bilemez ve onları tanımak için evine davet eder. Kız daveti reddeder ve kendisi Haso Ağa'yı sarayına davet eder.
- i. Haso Ağa saraya girer ve gördüğü zenginlik karşısında dili tutulur.
- j. Kız ve kocası da başka bir gün Haso Ağa'nın konağına giderler. Kız orada babasına kendisini tanıtır. Haso Ağa bu duruma çok şaşırır ve kızına sarılır.
- k. Kız olan biteni anlatır ve babasına evin direğinin kim olduğunu sorar.
- l. Haso Ağa evin direğinin kadın olduğunu kabul eder.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 25

1. Üç Şeyden İyi Anlayan Derviş

2. EB: -, AaTh: -

3. Osman Taş

4. Olay Sırası

- a. Bir derviş memleketleri dolaşırken yolu bir köye düşer ve köyün ağasıyla tanışır.
- b. Ağa, dervişe kim olduğuyla ilgili sorular sorar. Derviş sıradan bir insan olduğunu ama attan, inciden ve insanlardan iyi anladığını söyler.
- c. Ağa, dervişe yatacak yer verir ve havalar ısınana kadar köyde kalmasına izin verir.
- d. Bir gün at bakmaya giden ağa, yanında dervişi de götürür. Fakat ağa, dervişin seçtiği atı seçmez. Ağanın seçtiği at onu yarı yolda bırakır ve derviş haklı çıkar.
- e. Ağa pazardan inci kabuğu almak ister. Derviş birkaç inci seçip ağaya verir fakat ağa incileri beğenmeyip almaz. Ağanın aldığı kabuklar boş çıkar ve derviş yine haklı çıkar.
- f. Ağa, dervişin bu marifetli yanını görünce kendisinin insanlardan da anladığını söylediğini hatırlatır ve ağa kendisi hakkında konuşmasını ister.
- g. Derviş, ağanın bir fırıncının oğlu olduğunu söyler. Ağa bu cevaba öfkelenir ve dervişi ahıra kapatır.
- h. Gerçekleri öğrenmek isteyen ağa, durumu annesine danışır ve ondan babasının gerçekte bir fırıncı olduğunu öğrenir.
- i. Ağa, dervişi ahırdan çıkarır ve ona bir kese altın ile bir at verir.
- j. Derviş atına binip köyden ayrılır.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 26**1. Dünyanın En Kötü Şeyi****2. EB: -, AaTh: -****3. Osman Taş****4. Olay Sırası**

- a. Bir kral rüyasında sürekli aksakallı bir dedenin kendisine dünyanın en kötü şeyinin ne olduğunu sorar.
- b. Kral, sorunun cevabını bulmak için vezire emir verir. Vezir de memleketin bilginlerini bir araya toplar.
- c. Bilginler kendi düşüncelerine göre soruya bir cevap verirler fakat kral bu cevapların doğru olmadığını söyler.
- d. Kral, vezirine tüm memleketleri dolaşmasını ve cevabı bulana kadar dönmemesini söyler.
- e. Vezir tüm memleketleri dolaşır fakat cevabı bulamaz. Dönüş yolundayken bir çobana rastlar.
- f. Çoban, vezire bir sandık altın bulduğunu ve onunla paylaşmak istediğini söyler. Vezir açgözlülük eder ve çobanın tüm altınlarını alır.
- g. Çoban, vezire sorduğu sorunun cevabının açgözlülük olduğunu söyler. Vezir hem sorunun cevabını bulduğuna hem de altınları aldığına sevinir.
- h. Vezir, krala öğrendiği cevabı verir. Kral cevabın doğru olduğunu söyler fakat cevabı nasıl bulduğunu merak eder.
- i. Vezir başından geçenleri ve çobana yaptıklarını anlatır.
- j. Kral bu duruma öfkelenir ve veziri cezalandırır.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 27

1. Abdest Alan Çıplak Ayı

2. EB: -, AaTh: -

3. Osman Taş

4. Olay Sırası

- a. Bir çiftçi hayvanlarını otlatırken ormanda abdest alan çıplak bir ayı görür.
- b. Çiftçi ormandan dönerken ayı karşısına çıkar ve adama gördüklerini kimseye anlatmamasını, bunun karşılığında da kendisine her gün bir geyik getireceğini söyler.
- c. Çiftçi, ayıyla anlaşır. Ayı her gün çiftçinin bahçesine bir geyik bırakır. Bu durumdan şüphelenen hanım, kocasından olup bitenleri anlatmasını ister.
- d. Kadının ısrarlarına dayanamayan adam, eşine olan biteni anlatır.
- e. Ayı, adamın konuştuklarını duyar ve sabahı bekler.
- f. Çiftçi sabah ormana gittiği sırada karşısına ayı çıkar ve onu öldüreceğini söyler.
- g. Çiftçinin o sırada açlıktan karnı guruldar. Adam, ayıların köpekten korktuğunu bildiğinden ayıya karnında iki köpek olduğunu eğer kendisine zarar verirse köpekleri üstüne salacağını söyler.
- h. Adamın karnındaki guruldama sesleri giderek yükselince ayı korkar ve oradan uzaklaşır.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 28

1. Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan

2. EB: 72, AaTh: 301

3. Hülya Arslan

4. Olay Sırası

- a. Ölmek üzere olan bir adam, üç oğlunu yanına çağırır. Adam, çocuklarına ölünce mezarının başında sırayla nöbet tutmasını vasiyet eder.
- b. Adam vefat eder. Kardeşler her gün sırayla nöbet tutar.
- c. Büyük ve ortanca oğlan, gece nöbet tutarken bir devin gelip babalarının mezarını kazdığını görürler fakat korkudan bir şey yapmazlar
- d. Küçük kardeş, nöbet tutarken devi görür ve onu kılıcıyla yaralar ve olup biteni ağabeylerine anlatır.
- e. Üç kardeş, devin kan izlerini takip ederek devin kaldığı kuyuya giderler.
- f. Büyük ve ortanca kardeş korkudan kuyuya inmeden çıkarlar. Küçük kardeş kuyuya iner ve kuyuda dev ile kızları görür.
- g. Oğlan, kızların yardımıyla devi öldürmeyi başarır ve onları kuyudan yukarı çektirir.
- h. Büyük ve ortanca kardeş, küçük kardeşlerine ihanet ederek onu kuyuda bırakıp giderler.
- i. Üç kızdan en küçükleri oğlana yol gösterir ve ona ne yapacağını söyler. Oğlan, kızın dediklerini yapar ve evine dönmeyi başarır.
- j. Oğlan eve dönünce kardeşlerinin yaptığı ihaneti yüzlerine vurur ve onlara bir daha ihanet etmemelerini söyler.
- k. Küçük oğlan, kuyudan çıkardığı küçük kızla evlenir ve muradına erer.

5. Yayılma Sahası

1. a) Billur köşk, s. 110-113; b) Ankara 1, 13 (Eskişehir); c) Giese, Marchen, s. 75-92 (İstanbul); d) Ankara 3, 20 (Sivas); e) Ankara 6, 15 (Çankırı); f) Kunos, s. 25-35 (Adakale); g) HBH 3, 105-8; h) Ankara 10, 12; i) Ankara 16, 5 (Ankara); j) Ankara 16, 20 (İstanbul); k) Ankara 17, 1 (Tekirdağ); l) Ankara 25, 7; m) Ankara 26, 10 (Kastamonu); n) İstanbul 1, 60; o) Ankara 32, 4; p) Ankara 33, 6; q) Ankara 37, 5;

r) Gümüşhane 1, 26; s) Bayburt 1, 14; t) Bayburt 1,24; u) Hasanoğlu 1, 23; v) Amasya; w) Ankara 1325, 16; x) Caferoğlu 4, 127-130 (Tunceli) y) Caferoğlu 3, 37-41 (Göl-Kastamonu); z) Kars 2, 23; aa) Kars 2, 151; ab) Kars 2, 198 (Gaziantep); ac) Kars 2, 214; ad) Menzel, 54-62; ae) Kunos 2, 84-96; af) Dumezil, 78-106 (Lazen); ag) Studia 6, 46-49(Yozgat); ah) Güney 6; Caferoğlu 7, 45-50 (Kayseri); aj) Kastamonu 4, 27 (Boyabat); ak) Pozantı 43; al) Pozantı 47 (Pozantı).

2. Silifke (Alptekin, 2002: 292-297); Adana-Kadirli (Yavuz, 2002: 259-261).

MASAL 29

1. Garip ile Nasip

2. EB: 221, AaTh: -

3. Hülya Arslan

4. Olay Sırası

- a. Garip'in annesi ölür ve çocuğun babası başka bir kadınla evlenir.
- b. Üvey annenin bir çocuğu olur ve çocuğa Nasip ismini koyar.
- c. Garip ile Nasip birbiriyle iyi anlaşır fakat üvey anne, Garip'i pek sevmez ve ona kötü davranır.
- d. Bir gün nehirde mahsur kalan bir dervişe, Garip yardım eder. Derviş, oğlana sihirli bir öküz hediye eder.
- e. Üvey anne, kocasına çocukların büyüdüğünü söyleyerek oğlanların artık ormandaki barakalarda kalmasını ister.
- f. İki çocuk ormanın içindeki barakalarda kalır. Üvey anne, her gün kendi oğluna yemek götürür fakat Garip'e hiçbir şey vermez. Aç kalan Garip, yeme içme ihtiyacını sihirli öküzden karşılar.
- g. Üvey anne kısa bir süre sonra ziyaret amaçlı geldiğinde oğlu Nasip'in zayıfladığını, Garip'in kuvvetlendiğini görünce şüphelenir ve daha sonra oğlu Nasip'ten öküz meselesini öğrenir.
- h. Üvey anne, öküzün kesilmesi için kocasını ikna eder. Öküz kendini kestirmez ve Garip'i de yanına alıp oradan uzaklaşır.
- i. Bir dev, öküze saldırır. Öküz, Garip'e zarar vermemesini söyler. Dev, öküzü öldürür ve Garip'i esir alır.
- j. Garip bir fırsatını bulup devden kaçmayı başarır.
- k. Garip başka bir memlekette bir padişahın kızıyla evlenir ve muradına erer.

5. Yayılma Sahası

1. a) Ankara 18, 3

2.-

MASAL 30

1. Seyfo Ağa'nın Rüyası

2. EB: 125, AaTh: 930

3. Hülya Arslan

4. Olay Sırası

- a. Seyfo Ağa, rüyasında kızının bir çobanla evlendiğini görür ve bu duruma öfkelenir.
- b. Seyfo Ağa rüyasında gördüğü çocuğu araştırır ve çocuğun bir çobanın oğlu olduğunu öğrenir. Ağa, para karşılığında çocuğu satın alır ve onu bir dağ başında ölüme terk eder.
- c. Bir keçi bu küçük çocuğu görür ve onu emzirir.
- d. Kadın, keçilerden süt sağarken bir keçide süt olmadığını fark eder ve bu durumdan şüphelenip keçiyi takip eder. Kadın, keçinin çocuğu emzirdiğini görünce onu yanına alır.
- e. Seyfo Ağa bir gün yine aynı rüyayı görür ve çocuğun ölmediğini anlar. Seyfo Ağa çocuğun izini tekrar bulur.
- f. Ağa bir mektuba çocuğun ölüm emrini yazar ve mektubu çocuğa verip falan yerde olan vezire götürmesini ister.
- g. Çocuk konağın bahçesinde uyuyakalır. Ağanın kızı uyuyakalan çocuğu görüp ona âşık olur. Kız, çocuğun elindeki mektubu okuyup değiştirir.
- h. Çocuk, mektubu vezire verir. Vezir, ağanın kızını bu çocukla nikâhlar.
- i. Seyfo Ağa bu nikâhı duyar ve çok öfkelenir
- j. Kız, babasına olan biteni anlatır. Vezir de ağayı bu evliliğe ikna eder.
- k. Ağa evliliğe razı gelir. Oğlanla kız evlenip muratlarına ererler.

5. Yayılma Sahası

1. a) Ankara, P 13 (Tekirdağ); b) Eskişehir 2, 2 (Eskişehir); c) Ankara 1,41 (İzmir) und Ankara 12, 1; d) Ankara 7,10 (Ankara); e) Ankara 9,9; f)Kastamonu 3,13; g) Ankara 41,12 (İstanbul); h) İzmir 2,13 (İzmir); i) Ankara 42, 10 (Erzurum); j) Sivas 1,15 (Sivas); k) Ankara 48, 13; l) Ankara 33, 5; m) Bayburt 1, 57 (Bayburt); n)

Amasya 1,6; o) Balıkesir 18-22; p) Kars 2,113; q Kavakdibi, s. 67 (Kavakdibi); r) Ankara 60, 9 (İstanbul).

2.-

MASAL 31

1. Felaket Şimdi mi Gelsin Sonra mı Gelsin?

2. EB: 136, AaTh: 938 A

3. Hülya Arslan

4. Olay Sırası

- a. Ormanda bir oduncunun omzuna bir kuş konar.
- b. Kuş, oduncuya başına bir felaket geleceğini söyleyip ardından “Felaket şimdi mi yoksa sonra mı gelsin?” diye bir soru sorar. Adam soruya cevapsız kalır ve eve gelip durumu eşine anlatır.
- c. Kuş, oduncuya aynı soruyu birkaç defa daha sorar. Adam “Felaket şimdi gelsin” cevabını verir.
- d. Adam evine dönünce bir kurdun tüm hayvanlarını yediğini öğrenir.
- e. Adam eşini ve çocuklarını alıp köyü terk ederek başka bir köye taşınır.
- f. Köyde bir bezirgân, adamın karısına göz diker ve onu kaçıır.
- g. Bu köyü de terk etmek isteyen adam, yolda çocuklarından birini nehre düşürür, diğerini de deve kaptırır.
- h. Nehre kapılıp giden çocuğu bir değirmenci, devin kaçırdığı çocuğu ise bir çoban kurtarır.
- i. Karısını ve çocuklarını kaybeden adamın yıllar sonra şans yüzüne güler ve bir köyün paşası olur. Köydeki kimsesiz iki çocuğu da yanına vezir yapar.
- j. Kadını kaçıran bezirgânın yolu bu köye düşer. Kimsesiz vezirler, bezirgâna ait sandığın içinde annelerini bulurlar.
- k. Kadın ve oğlanlar, dertlerini paşaya anlatır. Paşa da vezirlerin babası olduğunu öğrenir.
- l. Paşa, bezirgânı cezalandırır ve ailesine yeniden kavuşur.

5. Yayılma Sahası

1. a) Kastamonu 1, 50 (Kastamonu); b) Gümüşhane 1,35 (Gümüşhane); c) N. Tezel, İstanbul, 95-97; d) Sivas folkloru 2, 302-5 (Sivas); e) Giese, Marchen 155-168, Türk masalları; f) Ankara 2, 29 (Nevşehir); g) Ankara 17, 16 (İstanbul); h) Elvan 1,23 (Elvan); i) İstanbul 1,65; j) İstanbul 2,8; k) Ankara 44,7; l) Ankara 53,11; m) N.

Tezel, İstanbul 153-4; n) Adana 1,13 (Malatya); o) Caferoğlu, Sivas 162-166 (Artova-Tokat); p) Caferoğlu, Anadolu 1,64-66 (Isparta); q) Caferoğlu 3,49-53 (Küre-Kastamonu); r) Kars 2,6 (Kars); s) Kars 2,150 (Kars); t) Kars 2, 217; u) Malatya 18-19; v) Kavakdibi 51 (Kavakdibi); w) Jarring 2,141-150 (Taşmalık in Turkestan); x) Caferoğlu 6,26-32 (Van); y) Jarring 3,1-20 (Cuma in Turkestan); z) Kastamonu 4,29 (Ayancık); aa) Pozantı 50 (Kozan).

2. Anamur, (Alptekin, 2002: 262-265); Çiçekli-Bayburt (Sakaoğlu, 2002: 343-346).

MASAL 32

1. Köyün Çapkın Hocası

2. EB: -, AaTh: -

3. Hülya Arslan

4. Olay Sırası

- a. Köyün hocası, kadınların su aldığı çeşmenin başına gelir ve kadınların namusuna göz diker.
- b. Hoca bir gün çeşme başında bir kadına laf atar. Kadın olan biteni gelip eşine anlatır fakat eşi, hocanın çok iyi biri olduğunu söyleyerek karısına inanmaz.
- c. Kadın eşini inandırmak için hocayı evine davet eder. Hoca, daveti alır almaz eve gelir ve yine kadına uygunsuz şeyler söyler.
- d. Kadının kocası yan odada konuşulanlara şahit olur ve bir süre sonra kapıyı çalar.
- e. Kapının çalmasıyla beraber korkmaya başlayan hoca, ahıra gidip samanların altına saklanır.
- f. Adam içeri girer ve kaş göz işaretiyle hocanın nerede olduğunu sorar. Kadın, hocanın yerini tarif eder.
- g. Adam, karısına ineğin doğurup doğurmadığını sorar ve ahıra girer.
- h. Adam yanına kaynar su alır ve hocanın üstüne dökerek onu hadım eder.
- i. Hoca o günden sonra dersini alır ve kimseye laf atmaz.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 33

1. Zalim Yengeler

2. EB: -, AaTh: -

3. Hülya Arslan

4. Olay Sırası

- a. Bir kız arkadaşlarıyla oyun oynarken yedi ağabeyinin olduğunu öğrenir.
- b. Kız, annesine kardeşlerinin gerçekte olup olmadığını sorar. Anne, kızına yedi erkek ağabeyinin olduğunu ama onların başka yerde yaşadıklarını söyler.
- c. Kız, ağabeylerini görmek ister. Anne çamurdan bir at yapıp kızına verir ve kız yola çıkar.
- d. Kız her seferinde atı durdurduğu için at erir. Kadın son kez çamurdan bir at yapıp verir. Kız, ağabeylerinin evine ulaşır ve bir süre orada kalır.
- e. Yedi yenge, kızı kıskanmaya başlar ve kızı namussuzlukla suçlayıp ona iftira atarlar.
- f. Haberi alan ağabeyler kızı, öldürtmeye karar verir. Oğlan, kardeşini öldürmeye kıyamaz ve onu ormana terk eder.
- g. Kız, küçük ağabeyine “Kim hakkımda iftira attıysa gözü kör olsun” diye beddua eder.
- h. Kızın bedduası tutar ve yedi kadının gözü kör olur. Küçük oğlan, kız kardeşinin ettiği bedduayı hatırlar ve olan biteni ağabeylerine anlatır.
- i. Ağabeyleri her yerde kız kardeşlerini aramaya başlar ve en sonunda onu bulup gerçekleri öğrenir.
- j. Kız, ağabeylerinin ricası üzerine yengelerine acır ve bedduasını geri alır.
- k. Kadınların birer gözü iyileşir. Kızdan özür dileyip helallik isterler.

5. Yayılma Sahası:

1. –

2. Elazığ (Günay, 2011: 146-149); Çermik-Diyarbakır (Yavuz, 2002: 264-267).

MASAL 34

1. Saf Tüccarın Karısı

2. EB: -, AaTh: -

3. Saadet Gündoğdu

4. Olay Sırası

- a. Bir tüccar görücü usulüyle evlenir.
- b. Tüccarın karısı, kocasına birilerinin onu görmesinden çekindiğini söyleyerek evin duvarlarını biraz yükseltmesini ister. Tüccar bu duruma sevinir ve evin duvarlarını yükseltir.
- c. Başka bir gün kadın, ağaca konan kuşların onu gördüğünden, daha sonra ay ışığından rahatsız olduğunu söyler. Tüccar evin tamamını dışarıya kapatır.
- d. Tüccar iş için şehre gidip geldiğinde karısının kendisini aldattığına şahit olur. Tüccar başka bir memlekete taşınır.
- e. Gittiği memlekette tüccar, hırsızlıkla suçlanır ve hakkında idam kararı verilir.
- f. Tüccar idam edileceği yere götürülürken sokakta bazı tuhaf kişilerin, insanların üstlerini aradığını görür ve bu durumdan şüphelenir.
- g. Tüccar, askerlerden bu tuhaf kişilerin kim olduğunu öğrenir ve kralla görüşür.
- h. Tüccar, gerçek hırsızın şeyh olduğunu söyler. Kral, şeyhin evini arattırır ve paraları bulur.
- i. Tüccarın haklı çıkmasına şaşırان kral, bunu nasıl bildiğini sorar. Tüccar “Bu devirde kim en çok neyden bahsediyorsa bilin ki o kişi o işi yapıyordur” der.
- j. Kral, şeyhi idam ettirir.
- k. Tüccar kralın kızıyla evlenir ve orada yeni bir düzen kurar.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 35

1. Kayıp Deve

2. EB: 348, AaTh: 655 A

3. Saadet Gündoğdu

4. Olay Sırası

- a. Bir adam, devesini alıp çarşıya çıkar ve orada devesini kaybeder.
- b. Adam, devesini her yerde arar fakat bulamaz. Adam, oradan geçen üç yaşlıya olan biteni anlatır.
- c. Birinci yaşlı, devesinin kör; ikincisi devesinin topal, üçüncüsü ise kuyruğunun eksik olup olmadığını sorar.
- d. Adam, yaşlı adamların devesiyle ilgili tarif ettiği her şeyin doğru olduğunu söyler. Yaşlılar bunun üzerine deveyi görmediklerini dile getirir.
- e. Adam bu duruma öfkelenir ve bu üç yaşlıyı şikâyet eder. Bu şikâyet üzerine ağa, bunları evine davet eder ve şikâyeti değerlendirir.
- f. Birinci yaşlı, yolun sadece sağ tarafındaki otların yenildiğini fark ettiğini ve ona dayanarak devenin kör olduğunu tahmin ettiğini söyler.
- g. İkinci yaşlı yerdeki ayak izlerine baktığında devenin ayak izlerinin yamuk olduğunu fark ettiğini, o yüzden topal olduğunu söylediğini belirtir.
- h. Üçüncü yaşlı ise devenin dışkılarının dağılmadığını, o yüzden kuyruğunun kesik olduğunu tahmin ettiğini söyler.
- i. Ağa hepsini dinledikten sonra yaşlıları gönderir ve deveyi kaybeden adama da olan biteni anlatır.
- j. Adam, devesini bulamaz ve evine boş döner.

5. Yayılma Sahası:

1. a) HBH 6, 19 ve N. Tezel, İstanbul, s. 27-30 (İstanbul); b) Ankara 8, 6 (İstanbul); c) Ankara 9, 6; d) Ankara 25, 13; e) Ankara 30,5 (Muğla); f) Harput 2, 19 (Suşehri Sivas); g) Kastamonu P 1, 19 (Kastamonu); h) Çorum 1, 11 (Tarsus); i) Sivas folkloru 2, 266-271 (Sivas); j) Ankara 18,12; k) Ankara 47,8; l) Kars 2, 81 (Ardahan); m) Caferoğlu 5, 48-50 (Ordu); n) Iraq 33-35 (Iraq).

2. Mersin-Gülnar (Alptekin, 2002: 351-353).

MASAL 36

1. İhtiyarın Tavsiyesi

2. EB: 197, AaTh: 981

3. Şerife Yılmaz

4. Olay Sırası

- a. Fakir bir ülkede yaşlıların nüfusu çok arttığı için ülkenin kralı, ülkedeki yaşlıların öldürülmesini emreder.
- b. Bir adam, babasını öldürmeye kıyamaz ve onu evde saklar.
- c. Ülkede büyük bir savaş çıkar. Evde babasını tek başına bırakamayan adam, onu savaş meydanına getirir.
- d. Askerler çöl ortasında susuzluktan güçsüz düşer ve savaşamayacak hale gelirler. Adam, babasına durumu anlatır.
- e. Yaşlı adam, savaş sürerken oğluna bir öküz bulup tuz yedirmesini, sonra da öküzün ayağıyla vurduğu yeri kazmasını söyler.
- f. Adam, babasının dediğini yapar. Öküz, tuzu yer yemez çölün etrafındaki bir yere ayağını vurur.
- g. Askerler, öküzün ayağını vurduğu yeri kazınca oradan su fışkırır. Askerler sularını içer, güçlenir ve savaşı kazanır.
- h. Komutan, askere bu fikrin nereden aklına geldiğini sorunca asker, olan biteni komutanına anlatır. Komutan da durumu ülkenin kralına söyler.
- i. Kral, ülkede yaşlılara çıkarttığı ölüm emri için pişman olur ve o günden sonra yaşlılara sahip çıkar.
- j. Yaşlı adamın verdiği akılla hem ülke savaşı kazanır hem de o günden sonra hiçbir yaşlı öldürülmez.

5. Yayılma Sahası:

1. a) Kastamonu P 1, 28 (Kastamonu); b) Hasanoğlu 1,49 (Hasanoğlu); c) Ankara 14,2 (Adana); d) İstanbul 1,13 (İstanbul); e) İstanbul 1,45; f) Ankara 22,12 (Yozgat); g) Ankara 7,1 (Akseki); h) Harput 2,6; i) Kastamonu 1,14 (Kastamonu); j) Caferoğlu 1,105 (Poshof); k) Caferoğlu 3,22-27; l) Caferoğlu 3, 103-6 (Çankırı);

m) Caferoğlu 5, 162-169 (of-Trabzon); n) Kavakdibi 53; o) Studia 5, Nr. 2, 66-78 (Sivas); p) Caferoğlu 6, 172-174 (Gönük); q) Pozantı 6 (Pozantı).

2.-

MASAL 37

1. Yiğit İbrahim

2. EB: -, AaTh: -

3. Şerife Yılmaz

4. Olay Sırası

- a. İbrahim, iki arkadaşıyla beraber develerle ticaret yapmaya gider.
- b. Yolda karşılarına çıkan bir adam, yolun üstünde tehlikeli bir aslanın olduğunu ve gelenlere saldırdığını söyleyerek onları uyarır.
- c. İbrahim'in arkadaşları önden bir deve göndermek ister fakat İbrahim buna izin vermez.
- d. Adamlar yolda aslan ile karşılaşır. İbrahim, aslanı silahla öldürür ve yoluna devam eder.
- e. Ticaret işlerini halleden üç arkadaş, memleketlerine geri dönmek üzere yola çıkarlar. İbrahim yanına bir et parçası alır.
- f. Yolda üç arkadaşın karşısına başka bir aslan çıkar. İbrahim, aslana et parçasını verir ve oradan uzaklaşır.
- g. Diğer arkadaşlar, İbrahim'e aslanı neden öldürmediğini sorar. İbrahim gidiş yolundayken günahsız olan deveyi kurban etmek istemediği için ateş etmek zorunda kaldığını fakat dönüş yolundayken aslanı öldürmek istemediği için yanına et aldığını söyler.
- h. Bu akıllı davranışıyla İbrahim, halk arasında "Yiğit İbrahim" diye anılır.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 38

1. Sihirli Ceviz

2. EB: - AaTh: -

3. Abdurrahman Ateş

4. Olay Sırası

- a. Hasta bir kadın, kocasına sihirli bir ceviz verir.
- b. Kadın, kocasına bu cevizin ona ev işlerinde yardımcı olacağını söyler. Adam karısının delirdiğini zannedip cevizi odaya bırakır.
- c. Bir süre sonra kadın vefat eder. Adam isteyken cevizin içinden bir kız çıkar ve evin tüm işlerini yapar.
- d. Adam eve gelip her yeri temiz bulunca ve ocakta yemekler piştiğini görünce komşularının yaptığını zanneder.
- e. Kız bir gün bahçede temizlik yaparken ağanın oğlu, kızı görür ve ona âşık olur.
- f. Ağa akşamüzeri kızı istemeye gelir. Adam, kızının olmadığını ve oğlanın yanlış gördüğünü söyler.
- g. Adam bir sabah komşularına teşekkür etmek için evlerine gider fakat komşularının hiçbir şey yapmadığını öğrendiğinde şaşırır.
- h. Adam bu durumdan şüphelenir ve evin dışında nöbet tutar. Böylece kızı görür.
- i. Kız, adama karısının verdiği cevizden çıktığını ve bunu onun hanımının vasiyet ettiğini söyler. Normal bir insana dönüşmek için de birisiyle evlenmesi gerektiğini anlatır.
- j. Adam bunun üzerinde kızı istemeye gelen ağaya haber verir. Ağa gelip kızı alır ve oğluyla evlendirir.
- k. Kız cevizin içine hapsolmaktan kurtulur ve normal bir insana dönüşerek muradına erer.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 39

1. Altın Tarak

2. EB: -, AaTh: -

3. Abdurrahman Ateş

4. Olay Sırası

- a. Bir peri kızı ile bir oğlan birbirlerini çok severler fakat peri kızının normal bir insan olup evlenebilmesi için altın tarakla saçlarını taraması gerekir.
- b. Peri kızı bu durumu oğlana anlatır. Oğlan ormanda altın tarak aramaya çıktığı sırada ayağına diken batmış bir kuş görür ve ona yardım eder.
- c. Kuş, oğlana kanatlarından iki tüy verir ve başı sıkıştığında bu tüyleri birbirine sürtmesini ister.
- d. Oğlan, bir oduncuya derdini anlatır. Oduncu o tarağın başında bir yılanın beklediğini ve ancak onu zehirleyerek öldürebileceğini söyler.
- e. Oğlan, bir adamdan zehir ister fakat adam, vereceği zehir karşılığında kendisinden bir ayı postu ister.
- f. Oğlan yardım için iki tüyü birbirine sürter ve kuştan ayı postunu alır.
- g. Oğlan, ayı postu karşılığında zehri alır ve yılanın olduğu yere gider.
- h. Oğlan, yılanı nasıl zehirleyeceğini bilemeyince tüyleri tekrar birbirine sürter.
- i. Kuş, oğlana ormandan meyve toplayıp üstüne zehir dökmesini ve yılanın yanına bırakmasını söyler. Oğlan bunları yapar ve tarağı almayı başarır.
- j. Oğlan yolda gelirken altın tarağı bir cadıya kaptırır.
- k. Oğlan kuştan yardım ister ve kuş, tarağı cadıdan alıp oğlana verir.
- l. Oğlan tarağı peri kızına verir ve peri kızı saçlarını tarar.
- m. Peri kızı normal bir insana dönüşür ve oğlanla evlenir.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 40

1. Hayır Kapısı

2. EB: -, AaTh: -

3. Abdurrahman Ateş

4. Olay Sırası

- a. Dört arkadaş para kazanmak için gurbete çıkar.
- b. Şehre vardıklarında karşılarında dört kapı çıkar. Arkadaşlar hangi kapıdan geçeceklerini bilemez.
- c. Meryem Ana isminde yaşlı bir kadın, bu arkadaşlara yol gösterip yardım edeceğini fakat karşılığında zengin olunca fakirlere yardım etmelerini şart koyar.
- d. Dört arkadaş kadının şartını kabul ederler. Yaşlı kadın sağ kapıdan girmelerini ve karşılarında bir kuşun çıkıp onlara yardım edeceğini söyler.
- e. Arkadaşlar kapıdan girince yanlarına bir kuş gelir ve dört arkadaş birer tüy verip o tüyü dağa sürtmelerini söyler.
- f. Tüyleri dağa sürten dört arkadaş, dağdan altınların döküldüğünü görürler. Arkadaşlar kısa sürede zengin olup evlerine dönerler.
- g. Dört arkadaştan üçü tüm parasını kötü işlere harcarlar ve kısa sürede hepsini kaybederler.
- h. Adamlardan biri sözünde durur ve parasını insanlara yardım etmek için harcar.
- i. Parasını iyilik için harcayan arkadaş servetine servet katar fakat diğer arkadaşların elinde hiçbir şeyleri kalmaz.
- j. Adam, hayırlı bir eş bulup evlenir ve mutlu mesut yaşar.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 41

1. Lista Ehmeqa (Ahmaklar Listesi)

2. EB: -, AaTh: -

3. Meryem Demir

4. Olay Sırası

- a. Bir vezir, memleketteki ahmakların isimlerini bir deftere yazar ve bu isimlerden bir liste yapar.
- b. Vezir bu listeye padişahın ismini de yazar. Padişah ismini listede görünce öfkelenir ve vezirini cezalandırmak ister.
- c. Vezir ceza almamak için padişaha haklı olduğunu ispatlamaya çalışır.
- d. Padişah, vezirin neden böyle bir şey yaptığını merak eder ve onu dinlemeye başlar.
- e. Vezir, padişaha ailesini öldürüp kendine köle ettiği çocuğa bir kese altın verdiğini ve çocuğu memleketine gönderip bir at getirme görevini verdiğini hatırlatarak ahmakça bir iş yaptığını anlatır.
- f. Padişah, vezirini dinledikten sonra yaptığı hatayı anlar fakat bu durumu da kabullenmek istemez.
- g. Padişah, vezire söylediklerinin tersi yaşanırsa yani çocuk geri dönerse ne yapacağını sorar.
- h. Vezir bu sefer de ismini listeden silip çocuğun ismini yazacağını söyler.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 42

1. İnsaf Nema Mürvet Nema (İnsaf Kalmadı Mürvet Kalmadı)

2. EB: -, AaTh:-

3. Sabri Onat

4. Olay Sırası

- a. Üç yakın arkadaş para kazanmak için gurbete çıkar ve orada bir inşaatta çalışırlar.
- b. Arkadaşlardan biri çalıştığı yerde bir kese altın bulur ve bunu diğer arkadaşlarıyla paylaşır.
- c. Altınları alan iki arkadaş eve döndüklerinde arkadaşının parayı geri isteyeceğini düşünürler ve çareyi arkadaşı öldürmekte bulurlar.
- d. Hain iki adam, arkadaşına durumu anlatırlar. Öldürüleceğini anlayan adam, arkadaşlarından son bir istekte bulunur.
- e. Adam, doğacak bir çocuğunun olduğunu, erkek doğarsa isminin İnsafnema, kız doğarsa da isminin Mürvetnema konulmasını ister.
- f. Arkadaşlar adamı öldürüp memleketlerine geri döner. Daha sonra arkadaşının vasiyetini hanımına iletirler.
- g. Kadının ikiz evladı dünyaya gelir. Kadın oğluna, İnsafnema kızına Mürvetnema ismini koyar ve böylece kocasının vasiyetini yerine getirir.
- h. Kadın çocuklarına seslendiği sırada memleketin hâkimi kadını duyar. Farklı isimleri duyan hâkim, isimlerin hikâyesini merak eder ve kadını makamına çağırır.
- i. Kadın, hâkime olan biteni anlatır. Hâkim, ölen adamın iki arkadaşını sorguya çeker.
- j. İki arkadaş suçlarını itiraf ederler ve aldıkları altınları hâkime verirler.
- k. Hâkim iki arkadaşını idam ederek cezalandırır ve altınları kadına teslim eder.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 43

1. Kenciya Şeytan (Şeytanın İyiliği)

2. EB: -, AaTh:-

3. Metin Aydın

4. Olay Sırası

- a. Bir gün şeytan bir ağacın altında dinlendiği sırada bugün kimseye zarar vermeyeceğine dair söz verir.
- b. Şeytan etrafına bakarken bir buzağının boğulmak üzere olduğunu görür ve buzağının ipini gevşeterek onu boğulmaktan kurtarır.
- c. İpleri gevşeyen buzağı kurtulur ve annesinin ayakları altında dolaşmaya başlar.
- d. Buzağı, annesinin ayakları altında dolaşırken süt tenceresini döker.
- e. Kadın çok öfkelenir ve buzağının kafasına tencereyi fırlatarak öldürür.
- f. İnek de bunu görür ve kadının üstüne atlayarak onu öldürür.
- g. Kadının kocası, eşini o halde görünce ineği tüfekle vurup öldürür.
- h. Kadının kardeşi de adamın elinde silahı görünce kız kardeşinin öldürüldüğünü düşünür ve adamı vurur. Birkaç kişi daha bu şekilde ölür.
- i. Köylüler toplanır ve işin aslını öğrenmeye çalışır.
- j. Tüm meselenin buzağının ipinden kurtulmasından kaynaklandığı ortaya çıkar ve köylüler şeytana lanet getirir.
- k. Köylüler şeytana lanet getirince şeytan bu duruma bozulur ve insanlara iyiliğin yaramadığını söyler.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 44

1. Sê Tişt Li Dinyayê (Dünyadaki Üç Şey)

2. EB: 231, AaTh:-

3. Sabri Onat

4. Olay Sırası

- a. Sultan, vezirine dünyada kokusu en uzağa giden şeyin, en kuvvetli kişinin ve en tatlı şeyin ne olduğuna yönelik üç tane zor soru sorar.
- b. Vezir cevap veremez ve üzgün bir şekilde eve gelir. Babasının durumunu öğrenen kız, soruların tüm cevaplarını bildiğini söyler.
- c. Vezir, kızından cevapları öğrenir ve sultana iletir. Sultan, vezirine cevapları kimden öğrendiğini sorunca vezir doğruyu anlatır.
- d. Sultan, vezirin kızını çok zeki bulup onunla evlenmek ister. Kız ise sultana evleneceği kişinin bir meslek sahibi olmasını istediğini söyler.
- e. Sultan eskiden iple hasır yaptığını ve mesleğinin bu olduğunu söyleyerek kızı ikna edip onunla evlenir.
- f. Sultan bir gün tebdil-i kıyafet ile memleketi dolaşırken bir Yahudi'ye esir düşer. Ölmek istemeyen sultan, Yahudi'ye hasır yaparak para kazandıracağını söyler ve onu ikna eder.
- g. Sultan hasırın içine farklı renklerle yardıma ihtiyaç duyduğunu yazarak adresini halıya işler.
- h. Yahudi'nin yardımcısı pazarda halıyı satarken bir adam halının üstündeki yazıyı okur ve askerlere haber verir.
- i. Sultanın adamları hasırın üstündeki adrese giderler ve sultanı oradan kurtarırlar. Sultan, Yahudi'ye cezasını verir.
- j. Sultan mesleği sayesinde kurtulur ve eşine kavuşur.

5. Yayılma Sahası:

1. a) Ankara 1284,15(Ankara); b) Kars 2, 1 (Karaköse); c) Kars 2, 52 (Kars); d) Kars 2, 210 (Kars).

2.-

MASAL 45

1. Doktore Sıxte (Sahte Doktor)

2. EB: -, AaTh:-

3. Necat Yıldız

4. Olay Sırası

- a. Köyde işsiz gezen adama, karısı her seferinde memleketten gitmesini ve doktor olmasını söyler.
- b. Adam bir akşam eve gelirken karısı ona kapıyı açmaz. Dışarıda kalan adam, bir süre sonra başka bir şehre gidip çarşı pazar dolaşmaya başlar.
- c. Adam orada ağanın hasta bir kızının olduğunu ve onu iyileştiren kişiye bir kese altın verileceğini öğrenir.
- d. Adam, ağanın evine gidip kendini doktor olarak tanıtır ve ağanın kızını iyileştireceğini söyler.
- e. Adam kızın elini duvara dayar ve eline bir çekiçe çivi alıp onu korkutur. Kız korkudan iyileştiğini söyler.
- f. Ağa, adamı doktor olarak yanına alır ve bir yere gitmesine izin vermez.
- g. Köyde bir hastalık ortaya çıkar ve köy halkı ağanın kapısına dayanır. Ağa, doktora bu işe çare bulmasını söyler.
- h. Doktor odanın içinde bir kazan kaynatır ve yaşlı bir adamı kazana atar. Diğer köylüler bunu görünce korkar ve oradaki herkes hasta olmadığını söyler.
- i. Ağa, doktora iki kese altın vererek onu ödüllendirir. Doktor evin yolunu tutar ve biriktirdiği altınları karısına verir.
- j. Karısı altınları nasıl bulduğunu sorar. Adam, korkutarak doktor olduğunu ve altınları bu şekilde kazandığını söyler.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 46

1. Şahmaran

2. EB: 57, AaTh: 738

3. Metin Aydın

4. Olay Sırası

- a. Camsab iki arkadaşıyla beraber ormana gidip bal kovanı arar. Ormanda Camsab'ın ayağı bir taşa takılır ve kuyuya düşer.
- b. Camsab düştüğü kuyunun içinde bal görür ve arkadaşlarına durumu bildirir.
- c. Arkadaşlarına kuyudan bal çıkarıp veren Camsab, kuyuda bal kalmayınca arkadaşlarının ihanetine uğrar.
- d. Camsab kuyuda tek başına kalır ve bir süre sonra yerdeki toprağı eşelerken açılan çukurdan aşağı düşer.
- e. Oğlan, Şahmeran'ın ülkesine varır. Camsab, Şahmeran'a olan biteni anlatır. Şahmeran onu misafir eder.
- f. Camsab bir süre sonra evine dönmek ister. Şahmeran, kendisinden bahsetmemesi şartıyla onu ülkesine gönderir.
- g. Ülkenin padişahı hastalanır. Padişahın iyileşmesi için Şahmeran'ın etine ihtiyaç duyulur.
- h. Vezir yöredeki herkesi hamama götürür. Hamama götürülen Camsab'ın vücudu pullanır ve onun Şahmeran'ı gördüğü anlaşılır.
- i. Padişah ve vezir Camsab'a bir oyun oynarlar ve Şahmeran'ı yakalarlar.
- j. Şahmeran o haldeyken bile Camsab'ı düşünür ve ona akıl verir.
- k. Şahmeran'ın verdiği akılla vezir ölür, padişah iyileşir, Camsab da kurtulur.

5. Yayılma Sahası:-

1. a) Gönen 1, 1 (Gönen); b) Ankara 1325, 1 (Niğde); c) Ankara 1, 59 (Niğde); d) Ankara 3, 23 (Kırşehir); e) Ankara 10, 7; f) Ankara 25, 6 (Ankara); g) Ankara 52, 10.

2.-

MASAL 47

1. Mamosteyê Keran (Eşeklerin Hocası)

2. EB: -, AaTh:-

3. Meryem Demir

4. Olay Sırası

- a. Bir gün padişah pencereden dışarı bakarken gördüğü hayvanı keçi yavrusu zanneder.
- b. Vezir, padişahla dalga geçer. Padişah çok öfkelenir ve vezire bu sıpayı okuma yazma öğretmesini, eğer öğretemezse kendisini öldüreceğini söyler.
- c. Padişahla dalga geçtiğine pişman olan vezir, bir dağın tepesine çıkar ve intihar etmek ister.
- d. Vezir dağın başında bir adamla karşılaşır ve o adama derdini anlatır.
- e. Adam, vezire yardımcı olacağını ve eşeğe okuma yazma öğretebileceğini söyleyince vezir onu alıp padişahın huzuruna çıkartır.
- f. Padişah, adamın eşeğe nasıl okuma yazma öğreteceğini merak eder ve onu dinlemeye başlar.
- g. Yaşlı adam, padişaha eşeğin kör ve sağır olduğunu belirterek okuma yazmayı on yılda ancak öğretebileceğini söyler.
- h. Yaşlı adam, padişahı ikna eder.
- i. Vezir on sene sonra öleceğini söyleyerek adama dert yazar.
- j. Adam da vezire normalde ertesi gün öldürüleceğini hatırlatır ve ona on sene daha zaman kazandırdığını söyler.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 48

1. Plana Xayîn a Dayikê (Üvey Annenin Hain Planı)

2. EB: -, AaTh: -

3. Sabri Onat

4. Olay Sırası

- a. Birer kız çocuğu olan dul bir adam ile dul bir kadın evlenir. Üvey anne, kızını ilk başlarda sevse de zamanla ona eziyet etmeye başlar.
- b. Üvey anne kızın suyuna yılcıklar koyar ve kıza içirir. Kızın karnı zamanla şişince üvey anne, kızı namussuzlukla suçlayarak babasına şikâyet eder.
- c. Baba, kadının dediklerine inanır ve kızını ormanda ölüme terk eder.
- d. Ormanda kızı, ağanın oğlu bulur. Ağanın oğlu, kızın karnındaki yılanların dışarı çıkmasını sağlar ve kızla evlenir.
- e. Bir cadı, kızın saçlarını taramak istediğini söyleyerek kızın kafasına iğneler batırır.
- f. Kız, cadının elinden kurtulmak için Allah'a dua eder ve bir güvercine dönüşür.
- g. Cadı, kızın kılığına girerek ağanın evinde yaşamaya başlar ve kızın çocuğunu yeme planları yapar.
- h. Güvercin evinin etrafında dolaşıp durur. Bu durumu fark eden evin bekçisi durumu ağanın oğluna anlatır. Ağanın oğlu, güvercini eline aldığı anda kafasındaki iğneleri görür ve çıkarır.
- i. Ağanın oğlu, güvercinin durumuna üzülür ve güvercinin eski hâline dönmesi için dua eder. Oğlanın duası kabul olur ve kız eski haline geri döner.
- j. Kız olan biteni kocasına anlatır. Ağanın oğlu, cadıyı yakalar ve cezasını verir.

5. Yayılma Sahası:

1. -
2. Mardin - Mazıdağı (Yavuz, 2002: 433-437).

MASAL 49

1. Zerka Zera (Altın Sarısı Kız)

2. EB: -, AaTh:-

3. Nesibe Kaya

4. Olay Sırası

- a. Öksüz ve yetim olan Zerka Zera isimli kız, yedi ağabeyiyle beraber yaşar.
- b. Ormanda çalı çırpı toplayan Zerka Zera bir gün çok yorulur ve bir ağacın altında uyuyakalır.
- c. Kurt ormanda Zerka Zera'yı görüp ona âşık olur ve onu kimsenin görmeyeceği bir kuyuya götürür.
- d. Kızın ağabeyleri, kardeşlerini her tarafta arar ama bulamaz. Zaman içinde kızın kurttan iki çocuğu olur.
- e. Kızın olduğu kuyunun yakınlarına bir çoban gelir. Kızın sesini duyan çoban, kuyunun yanına gelir. Kız başından geçenleri ona anlatır.
- f. Çoban, kızın köyüne gelir ve kızın ağabeylerine haber verir. Ağabeyler, yedi köyden ip alıp kuyuya gelir.
- g. Kızın ağabeyleri ipleri birbirine dolar ve kızı kuyudan çıkartır.
- h. Kurt akşama doğru kuyuya gelir. Kızı göremeyince çok öfkelenir ve kızın evine gider.
- i. Kurt köye girer girmez kızın ağabeyleri kurda ateş açar ve onu öldürürler.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 50

1. Kralın Vasiyeti

2. EB: 161-, AaTh:-

3. Nesibe Kaya

4. Olay Sırası

- a. Bir kral amansız bir hastalığa yakalanır. Ölmek üzere olan kral, oğullarına dağa gitmemelerini vasiyet eder.
- b. Kardeşlerin en küçüğü merakına yenik düşer ve dağa gider. Dev anası, oğlanı görür ve devlerden birine onu öldürtür.
- c. Kardeşinden haber alamayan ortanca kardeş, bir süre sonra küçük kardeşinin dağa gittiğini öğrenir ve peşinden gider.
- d. Yolda bir çobanla karşılaşan oğlan, dağda devlerin yaşadıklarını ve insanları öldürdüklerini öğrenir.
- e. Devin anasından zarar görmek istemeyen oğlan, çobandan devin anası hakkında bilgi ister.
- f. Oğlan devin anası uyurken göğüslerini emerse devin ona zarar vermeyeceğini öğrenir ve yoluna devam eder.
- g. Gece devlerin yattığını gören oğlan, dev anasının göğüslerini emer ve ondan kardeşini ister.
- h. Devin anası, oğlana kardeşini öldürdüğünü ve cesedinin de ağacın altında durduğunu söyler.
- i. Oğlan kardeşinin cenazesini alıp eve getirir ve onu gömer.
- j. Büyük ve ortanca kardeş babalarının ettiği nasihatın önemini anlar.

5. Yayılma Sahası:

1. a) Kastamonu P 1, 3 (Kastamonu); b) V. Mahir, 22-23; c) Altın Işık 15-22 (Diyarbakır); d) Kastamonu 1,20; e) Ankara 9,2; f) İstanbul 1,74 (İstanbul); g) İstanbul 1,125; h) İstanbul 1,146; i) İstanbul 1,157; j) Ankara 35,11 (Ürgüp); k) Ankara 41,3 (Kızılcahamam); l) Ankara 50, 13; m) Mersin 14-16 (Mersin); n) HBH 6, 243-245 ve N. Tezel, İstanbul, 126-7; o) HBH 6, Nr. 62 ve N. Tezel, İstanbul; p) Develi 1,3 (Develi); q) Ankara 46,3; r) İstanbul 1, 134 (İstanbul); s) Bayburt 1,36

(Bayburt); t) Hasanoğlan 1,9 (Hasanoğlan); u) Hasanoğlan 1,18; v) İstanbul P 1,9 (Gemlik); w) Ankara 1284,13 (Ankara); x) Ankara 1325,6 (Konya); y) Kars 2,47 (Kars); z) Kars 2,60; aa) Kars 2, 119 (Ardahan); ab) Kars 2,202 (Selimköyü Kars); ac) Kastamonu 4, 25 (Ayancık-Sinop)

2.-

MASAL 51

1. Pireka Pîr û Rovi (Yaşlı Kadın ile Tilki)

2. EB: 29, AaTh: 2032, 2034

3. Nesibe Kaya

4. Olay Sırası

- a. Bir tilki, yaşlı kadının bir tencere sütünü çalar.
- b. Ertesi gün tilki tekrar ahıra gelir. Kadın, tilkinin kuyruğunu koparır.
- c. Tilki, kuyruğunu kadından geri ister. Kadın, tilkiye kuyruğunu bir tencere süt karşılığında geri vereceğini söyler.
- d. Tilki bir koyundan süt ister. Koyun, tilkiye sütü olmadığını fakat bir çuval yem getirebilirse ona süt verebileceğini söyler.
- e. Tilki yem bulmak için çiftçiye gider. Çiftçi, tilkiye elinde hiç yem olmadığını fakat eğer nehirden bahçeye bir su yolu açabilirse yem verebileceğini söyler.
- f. Tilki nehre gidip durumu anlatır. Nehir, tilkiye suyun kirlendiğini fakat eğer kralın kızını buraya getirebilirse o zaman suyun temizleneceğini ve yardımcı olabileceğini söyler.
- g. Tilki, kralın kızına gidip durumu anlatır. Kız da ayakkabısı olmadığı için gidemediğini söyler. Tilki, derdini ayakkabıcıya anlatır.
- h. Ayakkabıcı, tilkiye yanında bir süre çalışırsa ayakkabı verebileceğini söyler. Tilki orada aylarca çalışır ve bir çift ayakkabı alır.
- i. Tilki ayakkabıları kralın kızına verir, kralın kızı nehri temizler. Nehir, çiftçinin bahçesine akar ve çiftçi de tilkiye yem verir. Tilki, yemi koyuna verir; koyun da tilkiye süt verir. Bunun üzerine tilki, kadına sütü geri verince kuyruğuna kavuşur.

5. Yayılma Sahası:

1. a) Gümüşhane 1, 9 (Gümüşhane); b) Ankara 37, 15 (İstanbul); c) Kars 2, 41 (Ardahan)
2. Gümüşhane (Boratav, 2015: 29-31); Diyarbakır-Ergani (Yavuz, 2002: 483-484).

MASAL 52

1. Seve û Hut (Sevim ile Canavar)

2. EB: -, AaTh:-

3. Nesibe Kaya

4. Olay Sırası

- a. Hut adında bir yaratık, köyün güzel kızlarına göz koyar ve onları kaçıır.
- b. Hut bir gün çeşme başında beklerken köyün en güzel kızı Sevim'e âşık olur.
- c. Hut, Sevim'i yakalar ve kuyusuna götürür.
- d. Tüm köy Sevim'i bulmak için seferber olur fakat kızı bulamazlar.
- e. Sevim'in babası, kızını kim bulursa onunla evlendireceğini söyler.
- f. Hut, Sevim'e zorla sahip olur ve Hut'un Sevim'den bir çocuğu dünyaya gelir.
- g. Bir çoban, hayvanlarını otlatırken kuyunun yakınlarına gelir ve kaval çalar. Kavalın sesini duyan Sevim, çobana seslenir.
- h. Sevim başına gelenleri çobana anlatır. Çoban köye gelir ve kızın yaşadıklarını ailesine anlatır.
- i. Baba tüm köylüleri arkasına alarak Hut'un kuyusuna gider ve onu orada öldürür.
- j. Köylüler, Sevim'i kuyudan çıkarıp eve getirir.
- k. Sevim hayatını kurtaran çobanla evlenir.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 53

1. Bûka Xwendevan (Okuryazar Gelin)

2. EB: -, AaTh: -

3. Nesibe Kaya

4. Olay Sırası

- a. Bir oğlan evlenme çağına gelir fakat etrafta çok cahil insanın olduğunu söyleyerek evlenmek istemez.
- b. Oğlan bir süre sonra evliliğe sıcak bakar fakat okuryazar biriyle yuva kurmak ister.
- c. Anne, oğluna okuryazarlığın her şeye çare olmadığını söyleyerek düzgün birini seçmesini ister. Oğlan, kısa bir süre sonra okuryazar birini bulur ve evlenir.
- d. Oğlan hanımının koltukta sürekli kitap okuduğunu ve evde hiç temizlik yapmadığını görünce rahatsız olur.
- e. Oğlan eline süpürgeyi alıp evi temizler fakat kız bunu umursamaz.
- f. Kayınbaba evde olanlara şahit olur ve bu duruma şaşırır. Baba ve oğul geline bir mesaj vermek için temizlik yarışına girerler ve biraz gürültü yaparlar.
- g. Seslerden rahatsız olan gelin, neden gürültü yaptıklarını sorunca nedenini öğrenir.
- h. Kız oğlanla kayınbabasına kavga etmemelerini, bugün birinin yarın da birinin temizlik yapmasını söyler.
- i. Kızın dediklerine çok şaşırın oğlan, annesini dinlemediğine pişman olur ve eğitimin her zaman işe yaramadığını görür.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 54

1. Mar û Çûk (Yılan ile Serçe)

2. EB: -, AaTh: -

3. Nesibe Kaya

4. Olay Sırası

- a. Bir serçe beş yavrusuyla beraber ormanda yaşar.
- b. Anne serçe, ormanda yavrularını yiyen yılandan çok korkar.
- c. Yılan, serçe yavrularına saldırır. Anne serçe, yavrularını yılandan korumaya çalışır ve komşularından yardım ister fakat kimse serçeye yardım etmez.
- d. Yılan, serçenin tüm yavrularını yer.
- e. Bir başka gün yılan, güvercinin yavrularını yemek için ağaca çıkar. Güvercin komşularına haber verir fakat kimse yardım etmek istemez.
- f. Yılan, güvercinin tüm yavrularını yer.
- g. Serçe tüm kuşların birlik olmasını söyler. Diğer kuşlar serçenin dediğine katılır ve iş birliği yapmaya karar verirler.
- h. Yılan, başka bir gün leyleğin yuvasına doğru çıkar. Leylek bunu görür ve komşularına seslenir.
- i. Kuşlar, yılanın her tarafını gagalar.
- j. Yılan gözünden yaralanır ve oradan uzaklaşır. Bir süre sonra yılan önünü göremediği için bir uçurumdan aşağı düşerek ölür.
- k. Kuşlar, yılandan kurtulur ve rahat bir nefes alır.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 55

1. Bûk û Dik (Gelin ile Horoz)

2. EB: -, AaTh: -

3. Zeynep Tokgöz

4. Olay Sırası

- a. Eve yeni gelin gelen bir kız temizlik yaparken yerde bir altın bulur. Kız, altını alıp pazara gider ve bir helva satın alır.
- b. Gelin, aldığı helvayı bahçede masanın üstüne koyar. Horoz masaya çıkar ve helvayı yere düşürür.
- c. Gelin helvayı yerde görünce elindeki fırçayı horozun kafasına fırlatır. Horoz masadan aşağı düşer.
- d. Gelin ve horoz birbirlerinden şikâyetçi olup mahkemeye giderler.
- e. Gelin mahkemede temizlik yaparken altın bulduğunu ve bu altınla bir helva alıp masaya koyduğunu, horozun gelip onu yere düşürdüğünü ve böyle olunca da horozun kafasına fırça fırlattığını söyler.
- f. Horoz da olayın bu şekilde gerçekleştiğini dile getirir.
- g. Mahkemenin hâkimi baykuş, gelini haklı bulur ve horozu bir tane helva borcu olduğunu söyler.
- h. Horoz pazara gidip bir tane helva alıp geline verir.
- i. Horoz gelinden helallik ister ve ikisi barışır.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 56

1. Testa Ava Derwêş (Dervîşin Su Testisi)

2. EB: -, AaTh: -

3. Zeynep Tokgöz

4. Olay Sırası

- a. Bir dervîş su testisini ve seccadesini alıp bir kayanın altında abdest alır.
- b. Kayanın üstünden düşen bir taş parçası dervîşin su testisini kırar.
- c. Testi kırılınca dervîş abdest alamaz ve kayadan şikâyetçi olur. Kaya da her tarafından ot çıktığını söyleyerek ottan şikâyetçi olur.
- d. Dervîş bu durumu otlara anlatır. Otlar da kendilerini yiyen keçilerden şikâyetçi olduğunu söyler.
- e. Dervîş bu sefer keçilere sebebini sorar. Onlar da kendilerini yiyen kurtlardan şikâyetçi olduğunu söyler.
- f. Dervîş, kurtlara sebebini sorar. Kurtlar da kendilerini kovalayan köpeklerden şikâyetçi olduğunu söyler.
- g. Köpekler de sahiplerinin yemek vermemesinden, sahipler de yiyeceklerine dadanan farelerden, fareler de kendilerini nerede görse saldıran kedilerden, kediler de kimsenin yemek vermemesinden şikâyetçi olur.
- h. Dervîş hepsini dinledikten sonra herkesin bir bahanesi olduğunu anlar ve testiye alıp eve döner.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 57

1. Bextewar û Nebextîyar (Bahtiyar ile Bedbaht)

2. EB: 67, AaTh: 431

3. Metin Aydın

4. Olay Sırası

- a. Bahtiyar ve Bedbaht isimli iki kardeş kıtlık sebebiyle gurbete çıkar.
- b. Bedbaht kardeşine yoldaki masrafları bölüşmesini teklif eder. İki kardeş bu konuda anlaşır.
- c. Bahtiyar cebindeki tüm parayı harcar fakat Bedbaht parasını bölüşmez ve kardeşine ihanet eder.
- d. İki kardeş bozuşur ve yollarını ayırır.
- e. Hiç parası kalmayan Bahtiyar değirmenin altında bir tilki ile aslanın konuşmasına şahit olur.
- f. Tilki, aslana değirmenin altında bir küp altın olduğunu söyler.
- g. Bahtiyar değirmenin altındaki altınları alıp evine döner.
- h. Bedbaht kardeşinin nasıl zengin olduğunu öğrenir ve değirmenin oraya gidip beklemeye başlar.
- i. Aslan ile tilki altınların çalındığını öğrenirler ve değirmenin her tarafını aramaya başlarlar.
- j. Hayvanlar değirmenin altında Bedbaht'ı görünce onu pençelerler.
- k. Bedbaht açgözlülüğün cezasını çeker.

5. Yayılma Sahası:

1. a) Hasanoğlu 1, 32; b) Kastamonu P 1, 22 (Kastamonu); c) İstanbul 1, 104 (İstanbul); d) Develi 2, 18 (Develi); e) Ankara 26, 16 (Karaağaç); f) Caferoğlu 3, 58-60 (Araç-Kastamonu); g) Kars 2, 32 (Kars); h) Kars 2, 50 (Çurgan); Kars 2, 106 (Revan); j) Kars 2, 175; k) Kars 2, 191 (Kars); l) Studia 5, S. 78-95 (Sivas); m) Kastamonu 4, 19 (Taşköprü).

2.-

MASAL 58

1. Qedera Dûpişkê (Akrebın Kaderi)

2. EB: -, AaTh:-

3. Melahat Demir

4. Olay Sırası

- a. Bir akrep evine giderken yağmura yakalanır ve evine dönemez.
- b. Akrep yüzme bilmediği için kurbağadan yardım ister.
- c. Kurbağa akrebe güvenmek istemez fakat akrep onu sokmayacağına söz verir.
- d. Kurbağa, akrebe inanır ve ona yardım etmeyi kabul eder.
- e. Kurbağa, akrebi sırtına bindirir ve karşıya geçirmeye başlar.
- f. Akrep iğnesini çıkarıp kurbağayı sokmaya hazırlanır. Kurbağa iğneyi görür ve akrebe kendisini sokmayacağına söz verdiğini hatırlatır.
- g. Akrep kurbağaya, sokmanın kaderinde olduğunu, sonunda ölüm dahi olsa bundan vazgeçmeyeceğini söyler.
- h. Kurbağa bir hamleyle gölün içine dalar. Akrep dengesini kaybeder ve suya düşüp boğulur.
- i. Kurbağa hayatını kurtarır ve arkadaşlarını bu konuda uyarır.

5. Yayılma Sahası:

1. -

2. (Alptekin, 1991: 44).

MASAL 59

1. Parsek (Dilenci)

2. EB: -, AaTh:-

3. Asya Demir

4. Olay Sırası

- a. Fakir bir genç, köyden bir kızı sever.
- b. Kızın babası, oğlanın fakir olduğunu bildiğinden kızını vermez.
- c. Oğlan gece gündüz çalışıp para biriktirince çevredeki insanlar çocuğa kefil olur ve kızın babası ikna olur.
- d. Oğlanla kızın düğün hazırlıkları başlar. Gelin odadayken eve bir dilenci gelir ve ondan yardım ister.
- e. Gelin, bohçasındaki en güzel eşyalarını bu dilenciye verir ve ondan kocası için dua ister. Yaşlı kadın dua edip gider.
- f. Kız evlendiği günün sabahı yorganın altında bir yılan görür ve çok korkar.
- g. Yılan o sırada dile gelir ve kıza, yaşlı kadına yaptığı yardımların karşılığı olarak dün gece kocasını sokmadığını söyler.
- h. Kız, yılanı kocasının çok fakir olduğunu söyleyerek ondan yardım ister.
- i. Yılan o anda uzun bir altın zincire dönüşür.
- j. Kız altın zinciri alır ve kocasına durumu anlatır. İkisi de bu duruma çok sevinir.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 60

1. Şah û Dız (Padişah ve Hırsız)

2. EB: 344, AaTh:-

3. Mehmet Ali Yiğit

4. Olay Sırası

- a. Bir padişah evlenme çağına gelen kızını evlendirmeyi ve tahtını damadına bırakmayı düşünür.
- b. Padişah vezire, hukuku bilen ve dindar olan birini bulup getirmesini söyler.
- c. Padişah, vezire öyle birini gece yarısı camide bulabileceğini söyleyerek ona yol gösterir.
- d. Vezir askerlerle beraber şehirlere dağılıp gece vakti camilere bakarlar.
- e. Bir hırsız gece vakti camiye hırsızlık yapmaya gider. Hırsız dışarıdan sesler duyunca korkar ve çaldıklarını bir köşeye fırlatıp namaza durur.
- f. Camide tek başına namaza duran hırsızın gören vezir, adamı alıp saraya götürür.
- g. Saraya hırsızlık yaptığı için götürüldüğünü zanneden hırsız, bir süre sonra gece camide tek başına namaz kıldığını için padişahın kızıyla evlendirileceğini öğrenir.
- h. Hırsız bu duruma şaşırır, duygulanır ve kendi içinden ağlayarak bir daha hırsızlık yapmamaya tövbe eder.
- i. Padişah hırsıza önce kızını verir, sonra da tahtını bırakır.
- j. Ülkenin padişahı olan hırsız, ülkede ilk başta hırsızlığa son verir ve devleti adaletli bir şekilde yönetmeye başlar.

5. Yayılma Sahası:

1. a) İstanbul 1, 120 (İstanbul); b) Caferoğlu, Sivas, S. 72-3 (Sivas); c) Kavakdibi, S. 70 (Kavakdibi; Typ 342).

2. -

MASAL 61

1. Şîreta Hemal (Hamalın Nasihati)

2. EB: - AaTh:-

3. Melahat Demir

4. Olay Sırası

- a. Yaşlı bir adam, oğlunun düğününde misafire yetecek kadar bardak olmadığını görünce çarşıya çıkar.
- b. Yaşlı adam, çarşıdan iki koli bardak alır fakat taşımaya gücü yetmeyince bir hamal tutmak ister.
- c. Yaşlı adam, çarşıda bir hamaldan kendisini bedava götürmesini ister fakat hamal bedava götürmeyeceğini söyler.
- d. Yaşlı adam, hamala üç kıymetli nasihat vereceğini ve bu nasihatleri yolun başında, ortasında ve sonunda söyleyeceğini belirterek onu ikna eder.
- e. Yaşlı adam yolun başında “Kim sana yürüyerek gitmek, binerek gitmekten daha iyi derse ona sakın inanma” nasihatini, yolun ortasında “Eğer birisi sana açlık, tokluktan daha iyi derse sakın inanma” nasihatini; yolun sonunda ise “Eğer birisi sana bu memlekette senden daha aptal daha ahmak bir insan var derse inanma” nasihatini verir ve hamalla dalga geçer.
- f. Yolun başında, ortasında ve sonunda söylenen nasihatler hamalı memnun etmediği gibi onu öfkelenendirir.
- g. Hamal kendisiyle dalga geçen adamın kolilerini yere fırlatarak tüm bardaklarını kırar.
- h. Hamal, cimri adama “Eğer birisi sana bu kolide kırılmamış bir tane bardak var derse sakın inanma” nasihatini verir.
- i. Hamal evine döner. Yaşlı adam da yaptığına pişman olur.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 62

1. Xwendekarê Medreseyê Jîr (Akıllı Medrese Öğrencisi)

2. EB: -, AaTh:-

3. Abdullah Demir

4. Olay Sırası

- a. Zalim bir ağa, memleketteki en bilgili kişinin karşısına çıkmasını ister.
- b. Kadirhan adında bir medrese öğrencisi yanına bir deve, bir keçi ve bir horoz alarak ağanın karşısına çıkar.
- c. Kadirhan'ı gören ağa, ona henüz küçük bir çocuk olduğunu söyleyerek dalga geçer.
- d. Kadirhan, ağaya dışarıdaki hayvanları işaret ederek büyük cüsse istiyorsan derdini deveye, ak sakal istiyorsan keçiye, sesi yüksek çıkan birini istiyorsan da al bu horoza derdini anlat, der.
- e. Ağa, çocuğun söylediklerine şaşırır ve onun bilgili biri olduğunu anlar.
- f. Ağa, Kadirhan'a "Madem ben bu kadar zalim bir ağayım, madem halkım benden şikâyetçi o zaman beni bu memlekette niye ağa yaptılar?" diye sorar.
- g. Kadirhan bu soruya karşılık memlekette birlik ve beraberliğin olmadığını ve bu yüzden zalim ağaların hep başta olduğunu söyler.
- h. Kadirhan, ağaya ne kadar kötülük yaparsa karşısına kötülük çıkacağını, ne kadar iyilik yaparsa da karşısına iyilik çıkacağını söyler.
- i. Ağa, çocuğa hak verir ve o günden sonra iyi bir insan olur.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 63

1. Ahlak

2. EB: -, AaTh:-

3. Zehra Çimen

4. Olay Sırası

- a. Zamanın birinde bir adamı mutlu gören başka biri, neden çok mutlu olduğunu merak eder.
- b. Adam hanımından çok memnun olduğundan dolayı mutlu olduğunu söyler. Diğeri ise üç eşinin olduğunu fakat hiçbiriyle anlaşılamadığını söyler.
- c. Mutlu adam, mutsuz adamın üç eşini sorguya çekmek ister. Adam kabul eder ve üç eşini bu adama verir.
- d. Adam kadınları sırayla sırtına bindirip gölün ortasına kadar götürür ve kocasıyla neden anlaşılamadığını sorar.
- e. Birinci kadın hırsızlık yaptığı için anlaşılamadığını, ikinci kadın yalan söylediği için anlaşılamadığını, üçüncü kadın ise ahlakının güzel olmadığı için anlaşılamadığını söyler.
- f. Adam hırsızlık yapan ve yalan söyleyen kadının düzeleceğini fakat ahlakı güzel olmayan kadının düzelmeyeceğini söyleyerek kadını suya bırakır.
- g. Adam hırsızlık yapan ve yalan söyleyen kadına tövbe ettirir.
- h. Birinci kadın bir daha hırsızlık yapmaz, ikinci kadın ise bir daha yalan söylemez.
- i. Adam iki eşiyle beraber güzel bir hayat sürer.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 64**1. Renge Çimen (Çimenin Rengi)****2. EB: -, AaTh:-****3. Abdullah Demir****4. Olay Sırası**

- a. Bir gün kurt ve eşek yolda karşılaşır.
- b. Kurt, eşeğe nereye gideceğini sorması üzerine eşek, sarı çimenlerin içine gittiğini söyler.
- c. Kurt çimenin sarı olmadığını, yeşil olduğunu söyler fakat eşek bunu kabul etmez ve çimenin sarı olduğu konusunda ısrar eder.
- d. Kurt, eşekle anlaşamayınca ormanların kralı olan aslana gitmeye karar verirler. Kim yanlış biliyorsa kral ona ceza versin diye de kararlaştırırlar.
- e. Kurt ile eşek bu durumu aslana anlatır. Aslan, kurda üç ay süreyle zindan cezası verir ve eşeği gönderir.
- f. Kurt bu durum karşısında hayrete düşer ve aslana neden kendisine ceza verdiğini sorar.
- g. Aslan, kurda çimenin renginin yeşil olduğunu fakat bu cezayı bunun için vermediğini, eşekle tartıştığı için verdiğini söyler.
- h. Kurt hatasını anlar.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 65

1. Melayê Lêdan Xwarî (Dayak Yiyen İmam)

2. EB: -, AaTh:-

3. Abdullah Demir

4. Olay Sırası

- a. Namazları uzun kıldıran bir imamın bir köye tayini çıkar.
- b. Bir perşembe günü imam camiye gelir ve namazı kıldırmaya başlar.
- c. Namazın ilk rekâtı yirmi dakika sürünce cemaat huysuzlanmaya başlar.
- d. Namazın ikinci rekâtı daha da uzun olunca cemaat iyice rahatsız olur ve içlerinden biri imamı döver.
- e. İmamın dövüldüğü haberi halk arasında yayılır ve bu haber köyün ağasına kadar gider.
- f. Köyün ağası bu duruma çok kızar ve imamı döven adamı evine çağırır.
- g. Adam imamın namazı çok uzattığını, yaşlıların bu yüzden çok yorulduğunu ve imamın namazı abdestsiz kıldırdığını anlatır.
- h. Ağa bu duruma güler ve adama hak verir.
- i. Ağa, imama namaz vakitlerini kısa surelerle okursa daha iyi olabileceğini söyler.
- j. Ağa, imamı ve imamı döven adamı dinledikten sonra onları evine gönderir.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 66

1. Hâkim û Mele (Hâkim ile İmam)

2. EB: -, AaTh:-

3. Sabri Onat

4. Olay Sırası

- a. Şehrin hâkimi, yanlış kararlar vermemek, haktan hukuktan ayrılmamak için yanına bir imam alır.
- b. Hâkimin kahvecisi, imamın yüksek maaş almasından rahatsız olur ve onu hâkimin gözünden düşürecek planlar yapar.
- c. İmam her seferinde hâkime iyilik yapanın iyilik bulacağını, kötülük yapanın da kötülük bulacağını söyler.
- d. Hâkimin kahvecisi, imamı yemeğe davet eder fakat tüm yemeklere soğan katar.
- e. Kahveci, hâkime imamın arkasından konuştuğunu ve sohbet aralarında hâkimin ağzının koktuğunu, bu yüzden ağzını kapatarak konuştuğunu anlatır.
- f. Hâkim, imamın hareketlerinden şüphelenir ve kahvecinin doğru söylediğini düşünür.
- g. Hâkim, imamın ölüm fermanını bir mektuba yazıp verir ve falanca yere götürmesini söyler.
- h. İmam, mektubu götürürken kahveciyle karşılaşır. Kahveci mektupta yazılanları merak eder ve mektubu kendisi götürmek ister.
- i. Kahveci mektubu alır ve imamın dediği yere götürür. Cellatlar orada kahvecinin kellesini alır.
- j. Hâkim ertesi gün imamı evinde görünce şaşırır ve ona mektubu götürüp götürmediğini sorar.
- k. İmam, kahvecinin ısrarla mektubu götürmek istediğini söyleyince hâkim olan biteni anlar ve imama durumu anlatır.
- l. Kahveci iftira attığı için ölümle cezalandırılır. İmam da hâkimin yanında çalışmaya devam eder.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 67**1. Dersa Kedê (Emek Dersi)****2. EB: -, AaTh: -****3. Sabri Onat****4. Olay Sırası**

- a. Karısını kaybeden zengin bir tüccar, oğlu ile beraber yaşar.
- b. Oğlan, el bebek gül bebek büyütüldüğü için hayatın zorluklarını anlayamaz.
- c. Babası oğlunun kötü arkadaşlarla takıldığını görünce onun gözünü açmak ister.
- d. Baba oğlunu bir marangozun yanına verir fakat oğlan dükkânda bir iş yapmaz.
- e. Baba bu sefer oğlunu hayvancılıkla uğraşan birinin yanına verir. Oğlan burada zor şartlar altında çalışır ve emeğinin karşılığı olarak üç altın alır.
- f. Baba, oğlunun ders alıp almadığını test etmek için kazandığı altınları pencereden fırlatmaya çalışır. Oğlan, babasının elini tutarak altınları atmasına izin vermez.
- g. Baba, oğlunun böyle bir tepki vermesine sevinir ve artık onun olgunlaştığını düşünür.
- h. Baba bir süre sonra vefat eder.
- i. Oğlan, babasından kalan mirasa sahip çıkar ve mirası hayır işlerine harcar.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 68

1. YarıŖa Bê Xîreti (ÜŖengeçlik YarıŖı)

2. EB: 335, AaTh: -

3. Metin Demir

4. Olay Sırası

- a. Hasta bir baba ölmeden önce üç oğlunu yanına çağırır.
- b. Baba vasiyetinde oğullarına sadece bir tane eŖeğe sahip olduğunu ve öldükten sonra eŖeğin kimin olacağı konusunda tartışma çıkarsa imama gitmeleri gerektiğini söyler.
- c. Baba kısa bir süre sonra vefat eder. Üç kardeş eŖek için tartışmaya başlayınca soluğu imamın yanında alırlar.
- d. İmam, eŖeğin üçe bölünemeyeceğini söyleyerek bir yarış yapacağını ve o yarışta galip gelen kişiye eŖeği vereceğini söyler.
- e. İmam, üç kardeşten bugüne kadar en üŖengeç oldukları anı anlatmalarını ister.
- f. En büyük kardeş, bir gün evde yatariken çatıdan gözüne su damladığını, kafasını hafif yatırsa gözüne su gelmeyeceğini fakat üŖengeçlikten kafasını hiç kıpırdatmadığını söyler.
- g. Ortanca kardeş de bir gün gölde yüzerken çok susadığını, kafasını hafif indirse su içebileceğini fakat üŖengeçlikten kafasını indirip bir damla su içmediğini söyler.
- h. Küçük oğlan ise hiçbir şey anlatmaz ve imamın yüzüne öylece bakar.
- i. İmam birkaç defa oğlanı uyarınca küçük oğlan konuşmaya üŖendiğini söyler.
- j. İmam üç kardeŖi dinledikten sonra eŖeği, üŖengeç olduğu anı bile anlatmaya üŖenen en küçük oğlana verir.

5. Yayılma Sahası:

1. a) Ankara 30, 12 (İstanbul).

2. -

MASAL 69

1. Kadiye Bê Adil (Adil Olmayan Kadı)

2. EB: 296, AaTh: 1534D

3. Şerif Kızmaz

4. Olay Sırası

- a. Adamın biri akşam yemeği için bir tavuk alır ve pişirmesi için fırıncıya verir. Fırıncı, tavuğun akşama doğru hazır olacağını söyler.
- b. Şehrin kadısı, fırıncıdan bir kızarmış tavuk ister fakat fırıncı bir tane kaldığını onun da sahibinin olduğunu söyler.
- c. Kadı, fırıncıdan ısrarla tavuğu kendisine vermesini ve tavuğun sahibine yalan söylemesini, eğer sıkışırsa da kendisine gelmesini söyler.
- d. Fırıncı, tavuğu kadıya verir. Tavuğun sahibi akşama doğru tavuğunu ister fakat fırıncı, tavuğun uçtuğunu söyler.
- e. İki adam anlaşılmayınca kadıya gitmeye karar verirler.
- f. Adamla fırıncı kadının yanına giderken yolda kavga eden iki Yahudi'yle karşılaşır. Fırıncı, kavga edenleri ayırmaya çalışırken yanlışlıkla parmağını bir adamın gözüne sokar ve adamı kör eder.
- g. Gözü kör olan adam fırıncıdan şikâyetçi olur ve beraber kadıya giderler. Fırıncı, tavuğun sahibinden ve gözü kör olan adamdan kurtulmak için kaçıp bir caminin minaresine çıkar.
- h. Fırıncı yakalanacağı sırada minareden atlar ve bir adamın üstüne düşer. Adam ölür. Ölen adamın oğlu da fırıncıdan şikâyetçi olur.
- i. Üç adam, fırıncıyı yakalar ve kadının karşısına çıkar.
- j. Kadı, fırıncıyla beraber gelen üç kişiyi görünce şaşırır.
- k. Birinci adam, fırıncının tavuğun uçtuğunu bahane ederek tavuğunu vermediğini söyler. Kadı, tavuğu çalınan adama Kur'an'dan örnekler vererek çürümüş canlıların canlanabildiğini söyler ve onu gönderir.
- l. İkinci adam, gözünü kör ettiği gerekçesiyle fırıncıdan şikâyetçi olur. Kadı da Müslümanların Yahudilerden daha kıymetli olduğunu ve hukuka göre iki göz kör edilirse ancak o zaman karşı tarafın bir gözünü alınabileceğini söyleyip onu gönderir.

- m.** Üçüncü adam da kadıya fırıncının minareden atlayıp babasının üstüne düştüğünü ve babasının öldüğünü söyler. Kadı bu adama da hukuka göre aynı şekilde olayın tekrarlanması gerektiğini söyler.
- n.** Kadı, fırıncıyı her türlü haklı çıkarır ve başka olaylarda da adaletsiz davranmaya devam eder.
- o.** Zamanla bunu kaldıramayan halk toplanır ve kadıyı şehirden kovar.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 70

1. Hâkim û Dız (Hâkim ile Hırsız)

2. EB: -, AaTh: -

3. Şerif Kızmaz

4. Olay Sırası

- a. Bir hırsız girdiği evde hırsızlık yaparken gözüne bir iğne batar ve kör olur.
- b. Hırsız, ev sahibini uyandırır ve gözüne iğne battığını, onu hâkime şikâyet edeceğini söyler.
- c. Ev sahibi ile hırsız hâkimin karşısına çıkar.
- d. Hâkim adil olmadığı için hırsızı haklı bulur ve ev sahibinin bir gözünün kör bırakılmasına karar verir.
- e. Ev sahibi kararı kabul etmez. Kendi gözü yerine çarşıda tek gözünü kullanan bir tesbih ustasından bahseder ve onun gözlerinin alınmasını söyler.
- f. Hâkim, tesbih ustasını çağırır. Tesbih ustası, olaylarla hiçbir ilgisinin olmadığını söyler fakat hâkim onu dinlemez ve bir gözünün kör edilmesini emreder.
- g. Tesbih ustası, kör kalmamak için “Ben hayvanların dilinden anlarım, bir gün işinize yararım” diyerek hâkime yalan söyler. Hâkim de adamı idam etmekten vazgeçer.
- h. Bir gün hâkimin evinin damına bir baykuş konar ve günlerce öter. Hâkim bu durumu merak eder ve tesbih ustasını çağırıp ona durumu anlatır.
- i. Tesbih ustası kısa sürede bir yalan daha uydurarak hâkime adil olmadığı için başına bir felaket geleceğini söyler.
- j. Hâkim, adamın yalanlarına inanır ve bu durumdan korkar.
- k. Hâkim başına bir felaket gelmemesi için herkese adaletli bir şekilde davranmaya başlar.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 71

1. Mîre Bota û Fileh (Botan Beyi ile Yahudi)

2. EB: -, AaTh: -

3. Sabri Onat

4. Olay Sırası

- a. Botan bölgesinin beyi, yardımcısı Yahudi'yi kovar.
- b. Yahudi hanımıyla beraber bölgeyi terk eder ve gittiği yerde bir değirmen yapıp orada çalışır.
- c. Botan bölgesinin yaşlıları, Botan beyinin artık değişmesini ve tahtı başkasına bırakmasını talep eder.
- d. Botan beyi bunun için çareler ararken aklına eski yardımcısı Yahudi gelir.
- e. Botan beyi birkaç adamını Yahudi'yi bulmaları ve getirmeleri için görevlendirir. Adamlar Yahudi'yi bulur fakat Yahudi dönmek istemez.
- f. Botan beyi, adamlarını tekrar gönderir ve durumu Yahudi'ye anlatmalarını söyler. Yahudi, adamları tarlaya götürür ve onların önünde olgunlaşmış karpuzları kırar.
- g. Botan beyinin adamları bu durumu merak edip sorar. Yahudi, "Olgunlaşmış karpuzları kırmazsan yeni karpuzlar yetişmez" cevabını verir.
- h. Botan beyinin adamları olan biteni beye anlatır. Botan beyi mesajı anlar ve köyün tüm yaşlılarını ölümle tehdit eder.
- i. Yaşlılar bu durum üzerine Botan beyinin büyüklüğünü kabul eder.
- j. Bir süre sonra Botan beyi, Yahudi'yi ziyaret eder ve onunla barışır.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 72

1. Keça Qereçî (Çingene Kızı)

2. EB: - AaTh: -

3. Hanım Yılmaz

4. Olay Sırası

- a. Bir çocuk oyun oynadığı misketlerden bir tanesini düşürür ve düşen misket bir kadının su testisini kırar.
- b. Kadın, çocuğa “Rabbim sana nimet yumurtasını nasip etsin” der ve oradan uzaklaşır. Kadının ne dediğini anlamayan çocuk, cevabı bulmak için yollara koyulur.
- c. Çocuk yolda karşılaştığı yaşlı bir adama olan biteni anlatır. Yaşlı adam, kadının dediklerinin aslında bir dua olduğunu söyler ve ona yol gösterir.
- d. Yaşlı adam, çocuğa nehrin yanında bir ata binip tepeye çıkacağını, tepenin başında bir yuvada üç nimet yumurtası bulunduğunu ve o yumurtalardan birini kırmadan nehre getirmesini söyler.
- e. Çocuk, yaşlı adamın dediklerini yapar ve bir yumurtayı nehre ulaştırmayı başarır. Yumurtadan güzel bir kız çıkar.
- f. Çocuk, kıza burada beklemesini, kısa sürede davul ve zurnayla kendisini buradan alacağını söyler.
- g. Bir çingene kız, güzel kızı nehre fırlatır ve yerine geçip oğlanı bekler.
- h. Oğlan bir süre sonra gelir fakat kızı tanımaz halde bulur. Çingene kız, oğlana güneşin altında çok beklediğinden bu duruma geldiğini söyler ve onunla beraber yola koyulur.
- i. Suyu düşen güzel kız bir reyhan çiçeğine dönüşür. Çingene, kızın çiçeğe dönüştüğünü bildiğinden çevredekilerin çiçeği atmalarını ister.
- j. Çiçek o anda bir buluta, daha sonra bir tahta parçasına ve ardından da bir dut ağacına dönüşerek oğlanın evine gelir.
- k. Çingene kız, bir usta tutar ve dut ağacından bir beşik yapmasını ister. Ağaç kesileceğinde kız, bir iğneye dönüşür ve beşiğin altına saklanıp çocuğu uyutmaz.

- l.** Çingene beşiği ateşe verir. Karşı komşu yanan ateşin küllerinden birkaç tane alır ve evine getirir. Kız bu küllerden tekrar doğar ve başına gelenleri kadına anlatır. Kadın, kızı evinde saklar.
- m.** Ağanın oğlu, her eve bir at verip ata bakılmasını ister. Atı eve getiren kadın, bakımı için kızı görevlendirir.
- n.** Aylar sonra atları toplamaya başlayan ağanın oğlu, yaşlı kadına verdiği atın çok güçlendiğini fark eder ve bu durumdan şüphelenir.
- o.** Ağanın oğlu, köylülerin toplanıp su kuyusunu temizlemesini ister. Kuyudan bir ayakkabı çıkar. Oğlan, ayakkabının köydeki herkesin denemesi ister.
- p.** Ağanın oğlu, ayakkabı kimin ayağına olursa onunla evleneceğini söyler. Ayakkabı kimsenin ayağına olmaz.
- q.** Köylülerden biri ağaya yaşlı kadının bir kızı olduğunu fakat kimseye göstermediğini söyler. Ağanın oğlu, kızı görür fakat onu tanımaz.
- r.** Ağanın oğlu ayakkabıyı bu kıza denetir, ayakkabı kızın ayağına olur. Oğlan, kızı evine götürür ve neden saklandığını sorar. Kız olan biteni anlatır.
- s.** Ağanın oğlu, kızı dinledikten sonra çingeneyi cezalandırır ve nimet yumurtasından çıkan kızla evlenir.

5. Yayılma Sahası:

1. -

2. Anamur (Alptekin, 2002: 328-331).

MASAL 73

1. Çetoya Bela (Belalı Çeto)

2. EB: 351, AaTh: 1535-1539

3. Şerif Kızmaz

4. Olay Sırası

- a. Çeto, köylülere zarar verdiği için köylüler ona bir ceza vermek ister.
- b. Köylüler, Çeto'yu küçük bir mağaraya kapatır ve mağaranın üstündeki delikten pisliklerini bırakır.
- c. Çeto mağarada birkaç çuval bulur ve köylülerin bıraktığı pislikleri bu çuvallara doldurup başka bir köyde para karşılığında satar
- d. Çeto'yu çok parayla gören köylüler, ona parayı nereden bulduğunu sorar. Çeto da başka köylerde pisliğin para ettiğini söyleyerek kandırır.
- e. Köylüler bunun üzerine para kazanmak için pisliklerini çuvallara doldurup Çeto'nun söylediği köye götürürler.
- f. Oradaki insanlar gelen köylüleri döver. Köylüler dayak yediği için Çeto'yu yakalamaya çalışır. Çeto köylülerden kaçarken yolda gördüğü bir çoban ile kılık değiştirir.
- g. Köylüler, çobanı Çeto zannedip döver ve sonra da onu nehre atar.
- h. Çeto bir süre sonra bir sürü hayvanla beraber köylülerin karşısına tekrar çıkar ve nehrin sihirli olduğunu söyler.
- i. Köylüler hemen uçurumdan nehre doğru atlamaya başlar.
- j. Çeto, ahmak köylülerin hepsinden kurtulur ve köyüne döner.

5. Yayılma Sahası:

1. a) Kastamonu P 1, 16 (Araç); b) Kastamonu P 1, 16b (Ünye); c) Hasanoğlu 1, 17 (Hasanoğlu); d) Yürükler, S. 167-170 (Muğla); e) Ankara 4, 14 (Elmadağ); f) Ankara 6, 19 (Çankırı); g) Ankara 9, 10; h) Kastamonu 2, 8; i) Niğde 1, 2 (Niğde); j) Kunos, S. 53-60 (Adakkale); k) Ankara 3, 24 (Kırşehir); l) Kunos, (1907), Nr. 9 (Adakkale); m) Niğde 1, 4 (Niğde); n) Hasanoğlu 1, 34; o) Hasanoğlu 1, 35; p) V. Mahir, s. 83-86; q) HBH 8, 114-118 (Gaziantep); r) Eskişehir 2, 11 (Söğüt); s) Çorum 1, 12; t) Ankara 38,4 (Erzurum); u) Ankara 52,5 (Ankara); v) Ankara 15,

17; w) Kastamonu P 1, 16a (Araç); x) Bayburt 1; y) Kastamonu P 1,35 (Kastamonu); z) Kastamonu P 1, 30; aa) Caferoğlu, S. 129-134 (Tuzluca); ab) Caferoğlu 3, 83-85 (Çankırı); ac) Kars, 2,48 (Erzurum); ad) Kars 2, 65; ae) Kavakdibi, S. 72 (Kavakdibi); af) Studia 5, 113-131 (Sivas); ag) TFA Nr. 17, 270-272; ah) Ankara 59,4 (Muş); Kastamonu 4,4 (Ulus).

2. -

MASAL 74

1. Sê Rê (Üç Yol)

2. EB: -, AaTh: -

3. Hazal Arslan

4. Olay Sırası

- a. Bir adam nasibini aramak için yollara düşer ve yolda karşılaştığı bir çiftçiye derdini anlatır. Çiftçi de ona toprağının ekin vermediğini söyleyip yardım ister.
- b. Adam bir gölün kenarında dinlenirken yanına bir balık gelir. Adam, balığa derdini anlatır. Balık da yıllardır gölde mahsur kaldığını söyleyip yardım ister.
- c. Adam daha sonra yolda bir köyün ağası ile karşılaşır ve derdini anlatır. Ağa da kör bir kızının olduğunu ve iyileşmediğini anlatır.
- d. En son adam, yaşlı bir kadınla karşılaşır. Adam yolda karşılaştığı herkesin derdini bu kadına anlatır. Kadın tüm sorunların çözümünü anlatır.
- e. Kadın, adama kör olan kızının yabancı bir kişinin ellerinden su içerse gözlerinin iyileşeceğini, göldeki balığın sırtındaki iğneyi çıkarılırsa eski hâline döneceğini, çiftçinin ise toprağının altında bir sürü altın gömülü olduğu için ürün yetişmediğini söyler.
- f. Adam evine dönerken ağaya olan biteni anlatır. Ağa, nasibini arayan bu adama kızını vermeyi teklif eder fakat adam nasibini arayacağını söyleyip ağanın teklifini reddeder.
- g. Adam yoldayken aklı başına gelir ve diğer teklifleri değerlendirmek ister. Adam, balığa eski hâline nasıl döneceğini söyler. Balık, adamdan yardım ister ve karşılığında onunla evlenip ona hizmet edeceğini söyler. Adam kabul eder ve balığa yardım edip kızı alır.
- h. Adam çiftçiye toprağının neden ürün vermediğini anlatır. Çiftçi, adamdan yardım ister. Adam yardım eder ve altınlara ortak olur.
- i. Adam altınları alıp eve gelir ve kızla evlenir.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 75

1. Cemile û Cadaloz (Cemile ile Cadaloz)

2. EB: -, AaTh:-

3. Hazal Arslan

4. Olay Sırası

- a. Cemile, yedi erkek ağabeyiyle beraber yaşar. Ağabeyleri onun için bir saray yaptırır.
- b. Cemile, ağabeylerine yemek pişirmek ister fakat evde ateş bulamaz. Kız ateş almak için uzaktan dumanları yükselen bir eve gider.
- c. Cemile bu evden ateş almaya çalışırken köşkün bekçisine yakalanır. Bekçi bu köşkün bir cadalozun evi olduğunu ve buradan gitmesi gerektiğini söyler.
- d. Cemile ateş almakta ısrar edip ateşi alır ve oradan çıkar fakat cebindeki ip örgüsü bir ağaca takılır. Eve gelen cadaloz, yabancı birinin geldiğini anlar.
- e. Ağaçtaki ipi bulan cadaloz, ipi takip ederek Cemile'nin evine varır ve onu yemek ister. Cemile ve cadaloz bir anlaşma yapar. Cadaloz her gün gelir, kızın parmağını ısırp kanını emer.
- f. Cemile'nin günden güne zayıfladığını gören kardeşler bu durumdan şüphelenip evde nöbet tuttar.
- g. Eve yabancı bir kadının geldiğini gören kardeşler bu durumu büyük ağabeylerine anlatır.
- h. Büyük ağabey, Cemile'ye saraya gelen yaşlı kadının kim olduğunu sorar. Cemile bunun üzerine olan biteni anlatır.
- i. Yedi erkek kardeş bu duruma öfkelenir ve bir plan yaparak cadalozu yakalayıp öldürür.

5. Yayılma Sahası:

1. -

2- Mardin-Midyat (Yavuz, 2002: 284-286).

MASAL 76

1. Elifa Sewî (Öksüz Elif)

2. EB: 60, AaTh: 510 A

3. Özlem Yıldız

4. Olay Sırası

- a. Anne ve babasıyla beraber yaşayan Elif'in bir gün annesi hastalanır.
- b. Anne, kızına aç kaldığında ahırdaki ineğin başını okşamasını ve ona soğanla ekmek vermesini söyler.
- c. Anne ölür ve baba yeni bir kadınla evlenir. Üvey anne, Elif'e kötü davranır ve ona yemek vermez.
- d. Elif ahırdaki ineğin başını okşayarak ekmek ve soğan verir. İnek de ona et ve pilav verir.
- e. Üvey annenin bir kızı olur ve kısa zamanda büyüyerek Elif'e arkadaşlık eder.
- f. Elif, ahırdaki ineğin sırrını üvey kardeşine anlatır. Üvey kardeş de olan biteni annesine anlatır.
- g. Üvey anne, Elif'in aç kalması için ineği kocasına kestirir. Elif rüyasında annesini görür. Anne, rüyada kıza kesilen ineğin kemiklerini derenin kenarına gömmesini ve sonra gidip bakmasını söyler.
- h. Elif, annesinin dediklerini yapar ve orada bir sürü yiyecek ile bir altın terlik görür.
- i. Elif karnını doyurur ve terliği giyerek eve koşar. Yolda terliğini düşürür ve bir daha bulamaz.
- j. Kralın oğlu oradan geçerken bu terliği bulur ve bu terlik kimin ayağına olursa onunla evleneceğini söyler.
- k. Kralın adamları terliğin sahibi olan Elif'i bulup getirirler. Kralın oğlu, kızla evlenir ve sarayda kırk gün kırk gece düğün yapar.
- l. Kralın oğlu, Elif'e kötü davranan üvey anneyi ve kızı cezalandırır.

5. Yayılma Sahası:

1. a) İstanbul P 1, 8 (İstanbul); b) Ankara 1300,4 (Ankara); c) N. Tezel, İstanbul, S. 51-7; d) Adana 1, 9; e) Eskişehir 2, 9 (Erzurum); f) Ankara 9, 4; g) Ankara 25, 3; h)

Ankara 5, 4 (Erzincan); i) İstanbul 1, 132 (İstanbul); j) İstanbul 1, 135; k) Kunos, s. 346-350 (Adakkale); l) İstanbul 1, 194; m) Ankara 35, 6 (İzmit); n) Ankara 37, 12; o) Ankara 39, 13 (İstanbul); p) Ankara 41, 13 (İstanbul); q) İstanbul 1, 67; r) Ankara 1300, 10; s) Kars 2, 53 (İğdir); t) Kars 2, 55 (İğdir); u) Kars 1, 211; v) Ankara 58, 2 (İzmir).

2. -

MASAL 77

1. Libase Sor (Kırmızı Elbise)

2. EB: -, AaTh:-

3. Özlem Yıldız

4. Olay Sırası

- a. Annesi vefat eden bir kız babasıyla beraber yaşar.
- b. Baba eşinden yadigâr kalan kırmızı bir elbiseyi eline alır ve elbiseyi giyen kişiyle evleneceğine dair kendine söz verir.
- c. Kız bir gün annesinin sandığını açar ve kırmızı elbiseyi giyer. O anda baba elbiseyi kızının üstünde görür ve kızıyla evlenmek ister.
- d. Kız evden kaçır ve tanımadığı bir evde bir süre misafir olur. Kız, ev sahibinden kendisini bir sandığa koyup denize bırakmasını ister. Ev sahibi, kızın dediklerini yapar.
- e. Zengin bir adam sandığı bulup evine götürür. Kız kimseye gözükmekten sandıktan çıkar ve evdeki tüm işleri yapar.
- f. Evdeki bu düzenden şüphelenen adam nöbet tutar ve kızı yakalar. Adam, kızla evlenir ve bir çocukları olur.
- g. Baba, kızın izini bulur ve fırsatını bulduğunda bebeği ve adamı öldürür.
- h. Kız, bebeği için dua eder ve bebek dirilir.
- i. Kız, oğlunu tek başına büyütür. Oğlan bir gün ormanda ölmüş bir adamı evine getirir. Kadın, cesede bakınca kocası olduğunu anlar ve dua eder. Adam dirilir.
- j. Yıllar sonra kapıya tekrar kızın babası gelir. Bu sefer kadının kocası ve oğlu, adamı yakalayıp cezasını verirler.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 78

1. Kî Çi Dike Dibine (Eden Bulur)

2. EB: -, AaTh: -

3. Metin Aydın

4. Olay Sırası

- a. Bir adam annesi ve eşiyle beraber yaşar. Kaynana, gelinini sever ama gelin, kaynanasını sevmez.
- b. Kaynana bir gün hastalanır. Doktor, kadının et yemesini önerir.
- c. Adam, doktorun dediklerini eşiyle söyler ve gurbete çıkar.
- d. Kaynana gelininden her et pişirmesini istediğinde gelin, kurbağa pişirip verir ve kadını zehirleyerek öldürür.
- e. Adam gurbetten döndüğünde annesinin vefat ettiğini öğrenir. Gelinin bir erkek evladı dünyaya gelir. Çocuk büyüyüp evlenme çağına geldiğinde kadın oğlunu evlendirir.
- f. Bir gün kadın, yeni gelinden et pişirmesini ister. Gelin, keçinin en güzel yerini pişirmeye çalışır fakat tenceredeki keçi, kurbağaya dönüşür.
- g. Gelin durumu kaynanasına anlatır. Kaynana yıllar önce kendi kaynanasına yaptıklarını hatırlar ve bunun Allah'tan gelen bir ceza olduğunu anlar.
- h. Kadın yaptıklarından çok pişmanlık duyar ve olup bitenleri kendi gelinine anlatır.
- i. Kadın rüyasında sürekli kurbağalar görür ve uyuyamaz. Bir gece vakti de kadının ağzına bir kurbağa girer ve kadın boğulur.
- j. Gelin tüm yaşananları eşiyle ve kayınbabasına anlatır.
- k. Kayınbaba duyduklarına çok şaşırır ve annesinin ölümüne bir kez daha üzülür.
- l. Kaynana yaptıklarının cezasını bu şekilde çeker.

5. Yayılma Sahası: -

MASAL 79

1. Mare Nankor (Yılanın Nankörlüğü)

2. EB: 48, AaTh: 154, 155

3. Metin Aydın

4. Olay Sırası

- a. Bir adam yolun kenarında taşın altına sıkışmış bir yılan görür. Adam, yılanın hâline acır ve onu taşın altından kurtarır.
- b. Yılan, adamın arkasından yetişir ve onu sokup öldüreceğini söyler.
- c. Adam, yılanı hayatını kurtardığını söyler fakat yılan onu dinlemez.
- d. Adam haklı olup olmadığını ispatlamak için durumu incir ağacına anlatır.
- e. İncir ağacı insanların meyve verince kendisinden faydalandığını, meyve vermeyince kesip ateşe attığını söyleyerek yılanı haklı bulur.
- f. Adam bunu kabul etmez ve başka birine danışmak ister. Adam, yolda karşılaştığı eşeğe durumu anlatır. Eşek de adamı haksız bulur.
- g. Adam bu sefer durumu bir tilkiye anlatır. Tilki bu işi çözeceğini söyler ve olayın başladığı yeri görmek ister.
- h. Tilki, yılanı nerede sıkıştıysa yine oraya geçmesini, adama da hangi taşı kaldırırsa onu aynı şekilde alıp bırakmasını söyler.
- i. Yılan sıkıştığı yere tekrar girer, adam da kaldırdığı taşı tekrar yılanın üstüne bırakır. Tilki adama dönüp yoluna devam etmesini yılanı da olduğu yerde kıvranmaya devam etmesini söyler.
- j. Yılan, adama taşı kaldırması için yalvarır fakat adam bu sefer taşı kaldırmaz ve yoluna devam eder.
- k. Yılan bir süre orada kıvranır ve ölür.

5. Yayılma Sahası:

1. a) Ankara 1284, 9 (Ankara); b) Yürükler, S. 92-3 (Muğla); c) Elvan 1, 24 (Elvan); d) Ankara 39, 10; e) Giese, Marchen, S. 276-280; f) Ankara 54, 6; g) Kars 2, 30 (Ardahan); h) Caferoğlu 6, 197-8 (Safranbolu).

2. Tokat (Boratav, 2015: 38-40).

MASAL 80

1. Merdi û Merdo (Merdi ile Merdo)

2. EB: 67, AaTh: 431, 613

3. Metin Aydın

4. Olay Sırası

- a. Merdi ve Merdo isimli iki arkadaş gurbete giderken karşılırlarına bir su kuyusu çıkar.
- b. Merdo su kuyusuna inip Merdi'ye su verir ve kendisi de su içtikten sonra yukarı çıkması için Merdi'den yardım ister. Merdi yardım etmez ve arkadaşını su kuyusunda bırakıp gider.
- c. Merdo kuyuda gizli bir bölme bulup oradan içeri girer. Orada aslan, tilki ve şeytanın konuşmalarına şahit olur.
- d. Aslan falan yerde bir küp altınının olduğunu, tilki köye giden su yolunu kapattığını, şeytan ise ağanın kızını delirttiğini ve çözümün bu kuyudaki toprakta olduğunu söyler.
- e. Merdo bunları duyar duymaz aslanın tarif ettiğı yere gidip altınları alır. Daha sonra köylülere giden su yolunu açar ve en son kuyudan aldığı bir avuç toprakla ağanın kızını iyileştirir.
- f. Köylüler Merdo'ya birkaç hayvan hediye ederken ağa da Merdo'yu kendi kızıyla evlendirir.
- g. Merdo'nun zengin olduğunu duyan Merdi, kardeşinin nasıl zengin olduğunu öğrenir.
- h. Merdi de su kuyusuna gider ve orada beklemeye başlar.
- i. Bir süre sonra kuyuya aslan, tilki ve şeytan gelir. Aslan altınların çalındığını, tilki köye giden su yolunun açıldığını, şeytan da kızın gözlerinin açıldığını söyler.
- j. Aslan, kuyuda başka biri olabileceğini düşünür ve kuyunun etrafını gezmeye başlar.
- k. Merdi'yi kuyuda gören aslan, tilki ve şeytan onu orada öldürürler.

5. Yayılma Sahası:

1. a) Hasanoğlan 1, 32 (Hasanoğlan); b) Kastamonu P 1, 22 (Kastamonu); c) İstanbul 1, 104 (İstanbul); d) Develi 2, 18 (Develi); e) Ankara 26, 16 (Karaağaç); f) Caferoğlu 3, 58-60 (Araç-Kastamonu); g) Kars 2, 32 (Kars); h) Kars 2, 50 (Çurgan); Kars 2, 106 (Revan); j) Kars 2, 175; k) Kars 2, 191; l) Studia 5, S. 78-95 (Sivas); m) Kastamonu 4, 19 (Taşköprü).
2. Zonguldak-Karabük (Yavuz, 2002: 401-403).

5.2 Mardin Masallarının Motif Yapısı

Çalışmanın bu bölümünde, Mardin ili ve ilçelerinden derlenen 80 masal metninde tespit edilen motifler, Stith Thompson'ın *Motif- Index of Folk-Literature* adlı eserine göre tasnif edilmiştir. Mardin masallarının motif yapısını belirlerken saptanan her motif belirtmeye çalışılmıştır. Eserde yer alan ana başlıkların dağılımı aşağıda tablo şeklinde sunulmuş olup alt başlıklar ise inceleme bölümünde detaylı olarak verilmiştir.

MOTİF BAŞLIKLARI	MOTİF SAYISI	BULUNDUĞU MASALIN NUMARASI
A. Mitolojik Motifler	1	30
B. Hayvanlar	38	12, 13, 14, 18, 20, 22, 27, 28, 29, 30, 31, 39, 40, 46, 49, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 64, 72, 74, 76, 79, 80
C. Yasak	5	8, 10, 25, 27, 29, 76, 75, 2, 45, 46, 5, 44
D. Sihir	17	7, 8, 48, 72, 74, 38, 20, 40, 39, 19, 73, 33, 5, 79, 14
E. Ölüm	4	7, 77, 28, 50, 76
F. Olağanüstülükler	20	46, 28, 39, 3, 50, 52, 1, 4, 7, 19, 29, 31, 35, 36, 43, 47, 51, 69, 72, 77, 9, 13, 18, 30, 59, 76, 73, 5, 2, 26
G. Devler	9	7, 28, 29, 31, 50, 52, 3, 39, 48, 75
H. İmtihanlar	19	8, 9, 13, 21, 23, 27, 28, 31, 35, 61, 74, 75, 79, 42, 59, 62, 20, 44, 26, 22, 72, 38, 46, 4, 33, 58, 10, 15
J. Akıllılar ve Aptallar	14	33, 39, 56, 68, 3, 41, 71, 18, 23, 24, 62, 61, 21, 73, 80, 77, 12, 79, 29
K. Aldatmalar	27	51, 60, 30, 29, 58, 63, 73, 23, 61, 14, 44, 8, 72, 28, 46, 80, 9, 32, 13, 33, 76, 78, 10, 79
L. Kaderin Tersine Çevrilmesi	11	15, 28, 68, 75, 76, 9, 30, 80, 13
M. Geleceği Belirleme	7	5, 39, 51, 46, 12, 54, 15, 29, 30, 9, 13, 33
N. Şans ve Kader / Talih	14	30, 15, 31, 60, 76, 27, 37, 25, 78, 33, 57, 80, 2, 17, 40, 47, 48, 49, 77, 72, 29, 28, 20, 52, 13
P. Toplum	27	3, 7, 8, 14, 20, 26, 28, 34, 36, 41, 46, 47, 50, 60, 64, 12, 1, 44, 76, 29, 51, 30, 31, 42, 9, 40, 57, 74, 77, 80, 24, 59, 4, 27, 32, 45, 48, 78, 6, 18, 23,

		42, 68, 15, 75, 79, 33, 5, 71, 13, 19, 35, 49, 73, 2, 25, 69, 10, 70, 55, 16, 79, 53
Q. Ödüller ve Cezalar	9	15, 25, 29, 80, 28, 31, 48, 49, 52, 57, 79, 75, 77, 13, 32, 9, 33, 51, 69
R. Tutsaklar	5	9, 49, 33, 31, 28, 46, 52, 44, 77, 80
S. Anormal Zulümler	10	48, 7, 13, 29, 75, 76, 77, 63, 28, 30, 66, 9, 33, 46, 80
T. Cinsiyet	12	13, 14, 21, 18, 30, 46, 49, 52, 59, 76, 9, 28, 34, 38, 44, 39, 63, 72, 23, 25, 7, 42, 5
U. Hayatın Tabiatı	2	9, 15, 3, 6, 14, 21, 33, 34, 58, 73
V. Din	6	1, 6, 7, 9, 13, 15, 17, 48, 77, 60, 65, 68, 69, 37, 71, 14, 25, 26, 28, 29
W. Karakter Özellikleri	14	9, 31, 52, 75, 76, 20, 46, 28, 37, 39, 18, 25, 7, 13, 14, 33, 48, 59, 57, 80, 30, 33, 23, 34, 21, 61, 79, 29
X. Mizah	2	28, 33, 46, 20
Z. Çeşitli Motifler	10	3, 4, 5, 6, 9, 12, 15, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 34, 37, 38, 39, 42, 44, 50, 52, 61, 63, 68, 72, 74, 33, 49, 77, 76, 78, 46, 75, 80
23 ana başlık	Toplam motif başlığı: 317	Motif görülen masal sayısı: 783

Tablo 3 Mardin masallarının motif dağılımı

Çalışmada tespit edilen motiflerin tamamı *Motif- Index of Folk-Literature* adlı eserde geçmemektedir. Bu nedenle Mardin masallarında yer alıp, *Motif Index*'te bulunmayan motifler, uygun yerlere konularak başına (M) harfi eklenerek gösterilmiştir.

Mardin'den derlenen masalların motif incelemesinde, *Motif Index*'te yer alan başlıkların tamamını örneklendirilen motifler tespit edilmiştir. Bazı motiflerin masalda birden fazla kullanılması durumunda tek örnek alınması yeterli görülmüştür.

Çalışmada toplamda 317 motif başlığından 783 motif tespit edilmiştir. Bunlardan 4 tanesi katalogda yer almamaktadır. İncelemede bütün motif gruplarından örnekler bulunmakla birlikte “B. Hayvanlar”, “D. Sihir”, “F. Olağanüstülükler”, “H. İmtihanlar”, “J. Akıllılar ve Aptallar”, “K. Aldatmalar”, “N. Şans ve Kader”, “P. Toplum”, “W. Karakter Özellikleri” ile ifade edilen motif gruplarının örneklerine daha sık rastlanılmıştır.

“A. Mitolojik Motifler”, “C Yasak”, “E. Ölüm”, “R. Tutsaklar”, “U. Hayatın Tabiatı” ve “Mizah” ana başlıklarında ifade edilen motif gruplarından da daha az motif tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada “Z. Çeşitli Motif Grupları” ana başlığı altında, Mardin masallarında rastlanan “formulistik sayılar” ve “sembolik renklere” yönelik motifler de gösterilmiştir.

Çalışmada motif incelemesi yapılırken Esmâ Şimşek’in *Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması* (2001) ve Ali Berat Alptekin’in *Taşeli Masalları* (2002) adlı eserlerinden yararlanılmıştır. Çünkü Mardin masallarında tespit edilen fakat katalogda yer almayan bazı motifler bu eserlerde tespit edilmiştir. Bu bilgilerden sonra çalışmada yer alan 80 masal metninin motif dizini şu şekilde gösterilebilir:

A. Mitolojik Motifler

A 0-A 99. Yaratıcı (Tanrı)

A 100-A 499. Tanrılar

A 100-A 199. Genelde Tanrılar

A 200-A 299. Üst dünyanın tanrıları

A 300-A 399. Yeraltı tanrıları

A 399-A 499. Yeryüzünün tanrıları

A 500-A 599. Yarı tanrılar ve efsanevî kahramanlar

A 600-A 899. Kâinatın yaratılış teorisi ve kâinat bilimi

A 900-A 999. Yeryüzü şekillerinin topografyası

A 1000-A 1099. Dünyevî felâketler

A 1100-A 1199. Tabiat düzeninin kuruluşu

A 1200-A 1699. İnsan hayatının yaratılışı ve düzeni

A 1700-A 2199. Hayvanların yaratılışı

A 1700-A 1799. Hayvanların yaratılışı-Genel

A 1800-A 1899. Memelilerin yaratılışı

A 1900-A 1999. Kuşların yaratılışı

A 2000-A 2099. Böceklerin yaratılışı

A 2010-A 2199. Balıkların ve diğer hayvanların yaratılışı

A 2200-A 2590. Hayvanların özellikleri

A 2200-A 2299. Hayvan özelliklerinin çeşitli sebepleri

A 2300-A 2399. Hayvan özelliklerinin çeşitli sebepleri: Vücut

A 2400-A 2499 Hayvan özelliklerinin çeşitli sebepleri: Görünüş ve alışkanlıklar

A 2500-A 2599. Hayvan özellikleri-Çeşitli

A 2600-A 2699. Bitkiler ve ağaçların menşei

A 2700-A 2799. Bitkilerin karakteristiklerinin menşei

A 2800-A 2899. Çeşitli açıklamalar

A196.1. Kader Tanrıların Kontrolü Altındadır

Seyfo Ağa, rüyasında kızının ileride fakir bir çobanla evleneceğini görür. Ağa, kızına çobanı yakıştırmaz ve onu ortadan kaldırmak için her şeyi yapar. Seyfo Ağa, çocuğu iki defa öldürmeye yeltense de çocuk ölmez ve ağanın damadı olur. Ağa, kaderin Allah'ın elinde olduğunu ve önüne geçilemeyeceğini anlar.
(30)

B. Animal/Hayvanlar

B 0- B 99. Mitolojik hayvanlar

B 100-B 199. Sihirli hayvanlar

B 100-B 119. Hazine hayvanları

B 120-B 169. Sihir kabiliyetine sahip hayvanlar

B 170-B 189. Diğer sihirli hayvanlar

B 190-B 199. Sihirli hayvanlarla ilgili çeşitli motifler

B 200-B 299. İnsan özelliği gösteren hayvanlar

B 300-B 399. Dost hayvanlar

B 350-B 399. Sıkıntıdan kurtaran hayvanlar

B 400-B 499. Yardımcı hayvanların cinsleri

B 500-B 599. Yardımcı hayvanların hizmetleri

B 600-B 699. Hayvanla insanın evlenmesi

B 700-B 799. Hayvanların tuhaf fizikî özellikleri

B 800-B 899. Hayvanlarla ilgili çeşitli motifler

B 91. Mitolojik yılan

Yarısı yılan, yarısı insan şeklinde olan Şahmeran adlı yılan, yeraltında yaşar. (46)

B 172. Sihirli kuş

Sihirli bir kuş dile gelir ve Musa'ya yardım edeceğini söyler. (39)

B 184.1.6. Sihirli at, atla uçma.

At, çocuğu tepeye çıkarır ve bir anda kaybolur. (72)

B 184.2.2.2. Sihirli öküz

Yaşlı adam kendisine yardım eden Garip'e sihirli bir öküz hediye eder. (29)

B 160. Akıl veren hayvanlar

Tilki, ormandaki hayvanları etrafına toplar ve aslana kurduğu tuzağı nasıl uygulayacaklarını anlatır. (12)

Koç, hasta olan ata ayağa kalkması için akıl verir. (22)

Garip'in zor durumda kaldığını gören sarı öküz, Garip'e akıl verir. (29)

Serçe, yuvalara çıkıp yavru kuşları yiyen yılanı nasıl öldüreceği hakkında leyleğe akıl verir. (54)

Kurbağa, çölde mahsur kalan akrebe ne yapacağı konusunda akıl verir. (58)

Eşekle anlaşılamayan kurt, kralın yanına gitmesini tavsiye eder. (64)

B 211.1.1. Konuşan koyun

Koyun, kendisinden süt isteyen tilkiye derdini anlatır. (51)

B 211.1.3. Konuşan at

At, diğer hayvanlara “Bence topluca gidelim, derdimizi, şikâyetimizi anlatalım.” der. (12)

B211.1.5. Konuşan inek

İnek, kıza kendisini üzmemesini söyler. (76)

B 211.1.5.1. Konuşan öküz

Öküz, Garip’e “Sen sakın ağaçtan inme” der. (29)

B 211.1.8. Konuşan kedi

Kediler, dervişe “Aç olduğumuz için yiyoruz. Kimse bize yemek vermiyor, der. (56)

B 211.2.2. Konuşan aslan

Aslan, diğer hayvanlara döner ve onlarla dövüşmeye hazır olduğunu söyler. (12)

Aslan, tilki’ye “Ne zamandır görüşmüyoruz. Yeni haberler var mı?” diye sorar. (57)

Aslan, arkadaşlarına falanca köyün ormanında bir küp altın sakladığını söyler. (80)

B 211.2.3. Konuşan ayı

Ayı, çiftçiye “Beni çıplak gördün, bunu sakın kimseye söyleme” diye tembih eder. (27)

Ayı verdiği sözü tutmayan adama sözünde neden durmadığını sorar. (27)

B 211.2.4. Konuşan kurt

Kurt, yılanı “Tamam, yardım ederim ama benim bu işte bir kârım olacak mı? der. (13)

Kurt, Zerka Zera’ya ona âşık olduğunu ve artık burada kendisiyle beraber kalacağını anlatır. (49)

Kurtlar, dervişe kendilerine köpeklerin saldırdığını söyleyerek bu durumdan şikâyet eder. (56)

Kurt, eŖeęi yerdeki çimenin renginin yeŖil olduğuna ikna etmeye çalışır. (64)

B 211.2.5. KonuŖan tilki

Tilki, hayvanları etrafına toplar ve aslana kurduğu tuzağı anlatır. (12)

Tilki, yaŖlı kadına “Peki, senin için ne yaparsam kuyruğumu verirsin? der. (51)

Tilki, ayakkabıcıya olan biteni anlatır. (51)

Tilki baŖından geçenleri aslana anlatır. (57)

Tilki, yılanla baŖı belada olan adama durumu özeeğini söyler. (79)

Kuyuda toplanan aslan, tilki ve Ŗeytan orada konuŖmaya baŖlarlar. (80)

B 211.2.8. KonuŖan fare

Fareler, derviŖe kedilerin kendilerini yediğini söyleyerek bu durumdan Ŗikâyet eder. (56)

B 211. 3. KonuŖan kuŖ

Musa’yı ağlarken gören kuŖ, yanına gidip neden ağladığını sorar. (20)

Leylek, yavrularına “Bu yılanı kim öldürdü” der. (28)

KuŖ ormandaki adama dört defa “Felaket Ŗimdi mi gelsin sonra mı?” diye soru sorar. (31)

Yavru kuŖların annesi serçe, yılanı yavrularını yememesi için yalvarır. (54)

Zor durumda kalan güvercin, leyleğe neden kendisine yardım etmediğini sorar. (54)

Mahkemenin hâkimi baykuŖ, horozun ve gelinin davasını çözmek için onlara sorular sorar. (55)

KuŖ orada dile gelip oğlana: “Sen bana yardım ettin, ben de sana yardım edeceğim” der. (39)

B 211.3.2. KonuŖan horoz

Horoz, kadına kafasına fırça fırlattığını söyleyerek ondan Ŗikâyeti olur. (55)

Horoz, kadından özür diler ve helallik alır. (55)

B211.4.1. KonuŖan karınca

Karınca, Musa'ya yardım edeceğini söyler. (20)

B 211.5. Konuşan balık

Musa'yı ağlarken gören balık, ona neden ağladığını sorar. (20)

Balık, Musa'ya "Al işte padişahın yüzüğünü buldum. Git ona ver de canını kurtar" der. (20)

Gölün kenarındaki balık, dile gelir ve oğlana buralarda ne aradığını sorar. (74)

Balık, oğlana derdini anlatır. (74)

B 211.6.1. Konuşan yılan

Yılan, kurdun yanına gider ve başına gelenleri anlatır. (13)

Kızla evlenme yarışına giren beş başlı yılan, kendi aralarında tartışmaya başlar. (18)

Şahmeran'ın ülkesinde yılanlar, Camsab'ın dilinden konuşur. (46)

Yeni evlenen bir çifti öldürmek için eve giren yılan, dile gelir ve gelinle konuşur. (59)

Yılan, adamın kulağına "Seni öldüreceğim" diye fısıldar. (79)

B 211.7.1. Konuşan kurbağa

Kurbağa, akrebe sırtına binmesini söyler. (58)

Canını zor kurtaran kurbağa, diğer kurbağalara olan biteni anlatarak akreplerden uzak durmalarını söyler. (58)

B 212. Hayvanlar, insan dilini bilir

Yılan, âşık olduğu kızın dilini bilir ve onunla konuşur. (18)

Karınca, insanların dilini anlar ve konuşur. (20)

Ayı, kendisini çıplak gören adamın karşısına çıkar ve onun diliyle konuşur. (27)

Leylek, yavrularını kurtaran oğlanın dilini bilir ve onunla dost olur. (28)

Sihirli öküz, insanların dilini bilir ve Garip'le konuşur. (29)

Kuş, insanların dilini bilir ve masal kahramanıyla konuşur. (31)

Kuş, ormana tarak almaya gelen oğlanın dilini bilir ve onunla konuşur. (39)

Kuş, kapının ardına gelen üç adamla konuşur. (40)

Şahmaran, insanların dilini bilir ve Camsab ile konuşur. (46)

Tilki, kuyruğunu kesen yaşlı kadından kuyruğunu geri ister. (51)

Horoz, kafasına fırça fırlatan gelinle tartışır. (55)

Kedi, fare, koyun ve köpek, dervişin dilinden anlar ve konuşur. (56)

Yılan, dile gelir ve gelinle konuşur. (59)

Yılan, hayatını borçlu olduğu adamın dilini bilir ve onunla konuşur. (79)

B 216. Hayvan dillerini bilme

Balıkçı, balıkların dilinden anlar. (14)

Bahtiyar, değirmenin yanında bir araya gelen tilki ve aslanın konuştuklarını anlar. (57)

Merdi, kuyuda toplanan şeytan, aslan ve tilkinin konuştuklarını anlar. (80)

B 240.4. Hayvanlar kralı: aslan

Ormanın kralı aslandır ve aslan diğer hayvanlara zulmeder. (12)

B 244.1. Yılanlar şahı

Şahmeran bilgili bir yilandır ve o tüm yılanların şahıdır. (46)

B 250. Dindar hayvanlar

Ayı ormanda abdest alır. (27)

B 411. Yardımcı inek

İnek, acıkan kızın yeme-içme ihtiyacını karşılar. (76)

B 411.2. Yardımcı öküz

Hızır'ın Garip'e hediye ettiği öküz, oğlana et ve süt vererek karnını doyurur. (29)

B 412. Yardımcı koyun

Koyun, kendisinden bir tencere süt isteyen tilkiye süt vererek yardımcı olur. (51)

Koç, atın kesilmesini istemediği için baytardan duyduklarını ata anlatarak atın ayağa kalkmasını ister. (22)

B 413. Yardımcı keçi

Keçi, dağa terk edilen oğlanı emzirerek hayatta kalmasını sağlar. (30)

B 435.1. Yardımcı tilki

Tilki, başı yılanla belada olan adama yardım eder ve adamı ölmekten kurtarır. (79)

B 450. Yardımcı kuşlar

Musa, padişah tarafından verilen birinci görevi tamamlayamayınca yardımına bir kuş gelir ve kuş durumu çözer. (20)

Yavru leylekler, oğlana siper olur. (28)

Kuş, oğlana iki dal parçası vererek oğlanın isteklerini yerine getirir. (39)

Kuş, adamlara kanatlarından dört tane tüy vererek tüyleri dağa sürtmelerini ister. Adamlar, kuş sayesinde zengin olur. (40)

Serçenin yardımıyla leyleğin tüm yavruları yılanı yem olmaktan kurtulur. (54)

B 470 Yardımcı balık

Balık, padişahın yüzüğünü gölden çıkararak Musa'ya teslim eder. Musa, balık sayesinde padişahın verdiği ikinci görevi yerine getirir. (20)

B 481.1. Yardımcı karınca

Karıncalar, bulgur, arpa ve buğdayları ayıklayarak Musa'ya yardım eder. Musa, karıncalar sayesinde padişahın verdiği üçüncü görevi yerine getirir. (20)

B491.1. Yardımcı yılan

Şahmaran, Camsab'ın evine dönmesine yardım eder. (46)

Yılan, altın bir zincire dönüşerek kadına yardım eder. (59)

B 493.1. Yardımcı kurbağa

Kurbağa, akrebin zor durumda kaldığını görünce ona acır ve sırtına bindirerek karşıya geçirmeye çalışır. (58)

B 620. Hayvan talip (evlenmek isteyen)

Kurt, kızı görünce ona âşık olur ve onunla evlenmek ister. (49)

Hut, Sevim ile evlenip çocuk yapmak ister. (52)

B 630. Hayvanla olan evliliğin yavruları

Zerka Zera'nın kurttan iki çocuğu dünyaya gelir. (49)

Hut, Sevim'e zorla sahip olur ve Sevim'in Hut'tan bir çocuğu olur. (52)

C. Yasak

C 0-C 99. Tabiatüstü varlıklarla ilgili yasak

C 100-C 199. Cinsel yasak

C 200-C 299. Yeme ve içme yasağı

C 300-C 399. Bakma yasağı

C 400-C 499. Konuşma yasağı

C 500-C 549. Dokunma yasağı

C 550-C 599. Sınıf yasağı

C 600-C 699. Tek örneği olan yasak ve mecburiyetler

C 700-C 899. Çeşitli yasaklar

C 900-C 999. Yasağa uyulmaması ile ilgili cezalandırma

C 420. Sırları açıklama yasağı

Kız, köleye kız olduğunu kimseye söylememesini ister. (8)

Süleyman, karısına halifenin koyununu çaldığını söyler fakat kimseye söylememesini tembih eder. (10)

Ağa, dervişe fırıncının oğlu olduğunu kimseye söylememesini ister. (25)

Ayı, ormanda kendisini çıplak bir şekilde gören adamı, kimseye bir şey dememesi konusunda uyarır. (27)

Hızır, Garip'e hediye ettiği öküzden kimseye bahsetmemesi konusunda tembihler. (29)

Şahmaran, Camsab'a kendisinden kimseye bahsetmemesini söyler. (46)

Şahmaran, Camsab'a kimseye yerini söylememesini ister. (46)

Elif, üvey kardeşine bir sır vererek bu sırrı kimseye paylaşmamasını söyler. (76)

C 423. Olağanüstülüklerin ifşa edilmesi

Nasip, üvey ağabeyi olan Garip'in tüm sırrını annesine anlatır. (29)

Hamama giden Camsab, vücudu pullanmaya başlayınca Şahmeran'ı gördüğü anlaşılır ve böylece sırrı ortaya çıkar. (46)

Camsab, padişahın oyununa gelir ve ona Şahmaran'ın yerini gösterir. (46)

Üvey kız kardeş, Elif'in sırrını öğrenir öğrenmez annesine anlatır. (76)

C 610. Yasaklanan bölge

Bekçi, ateş almak için eve gelen Cemile'ye bahçeyi yasaklar. (75)

C 721. Hamam

Kambur adam, hamama gider. (2)

Vezir ve askerler, halkı hamama götürür. (46)

C 755. Bir işi belirli bir zamanda yapma

Doğum yapan anne, şifacı kadın gelmeyene kadar çocuğa isim vermez. (5)

Padişah, vezire sorduğu soruların cevabı için bir gün mühlet verir. (44)

D. Sihir

D 0-D 699. Dönüşümler

D 700-D 799. Sihrin bozulması

D 800-D 1699. Sihirli nesneler

D 1700-D 2199 Sihirli güçler ve belirtileri

D94. İnsanın deve dönüşümü

Padişahın kızı, gündüzleri normal bir insanken geceleri bir deve dönüşür. (7)

D154.4. İnsanın güvercine dönüşmesi

Kız, cadının elinden kurtulmak için Allah’a güvercine dönüşmesi için dua eder. Duası kabul olunan kız, güvercine dönüşür. (48)

D212. Kadının çiçeğe dönüşmesi

Çingene tarafından suya iteklenen kız, o anda bir reyhan çiçeğine dönüşür. (72)

D215.6. Kadının dut ağacına dönüşmesi

Çocuğun çantasına bir tahta parçası şeklinde giren kız, eve geldiklerinde bahçede bir dut ağacına dönüşür. (72)

D253. İnsanın iğneye dönüşmesi

Nimet yumurtasından çıkan kız, bir iğneye dönüşür. (72)

D370. Balığın insana dönüşmesi

Oğlan, balığın sırtındaki iğneyi çıkarmasıyla birlikte balık, güzel bir kıza dönüşür. (74)

D610. Dönüşümün tekrarlanması

Padişahın kızı geceleri deve dönüşür, gündüzleri tekrar insana dönüşür. (7)

Ceviz kız, gündüzleri evde kimse olmayınca normal bir insana dönüşür, geceleri ise tekrar cevize dönüşür. (38)

D642. Değişme ile zor durumdan kurtulma

Cadının elinden kurtulmak isteyen kız, dua edince bir güvercine dönüşür ve cadının elinden kurtulur. (48)

D765.1.2. Sihirli iğnenin çıkarılmasıyla büyüünün bozulması

Ağa, güvercinin kafasına saplanan iğneleri çıkarınca güvercin, kıza dönüşür ve eski hâline kavuşur. (48)

Kız, sırtındaki iğne çıkarılınca normal bir kıza dönüşür. (74)

D1021. Sihirli tüy

Bir kuş, padişahın verdiği görevi yerine getiremeyen Musa'ya sihirli bir tüy verir. Musa sihirli tüy sayesinde görevi tamamlar. (20)

Kuş, gurbete çıkan dört adama sihirli birer tüy vererek onların zengin olmasını sağlar. (40)

D1072. Sihirli tarak

Peri kızıyla evlenmek isteyen oğlan, sihirli altın tarağın peşine düşer. (39)

D1170. Sihirli mutfak eşyaları ve aletleri

Kadın, eşeğini sihirli bir tokmakla takas eder. (19)

Yaşlı kadın, sihirli tokmağını sihirli bir kazanla takas eder. (19)

D 1242.1. Sihirli su

Çeto, köylülere içine girdiği nehrin sihirli olduğunu söyler. (73)

(M)D1279.1. Sihirli söz

Çamurdan yapılan ata ço ço çok denildiğinde at yürür. Ata çoşşşş denilince de at durur ve erimeye başlar. (33)

D1500.1.4. Büyülü şifalı bitki

Şifacı kadın, çocuğu olmayan karı-kocaya birkaç ağacın yaprağıyla birkaç ot parçasından bir şurup yapıp verir. Kadın şurubu kullanır ve gebe kalır. (5)

Şifacı kadın, kartal yumurtası ve kedi otuyla bir karışım yapar ve karı kocaya verir. Kadın kısa bir süre sonra gebe kalır. (5)

D1610.2. Konuşan ağaç

Adam, bahçedeki ağacın kesilmesi için bir usta çağırır. Usta, keseri her ağaca vurduğunda dut ağacı çılgın atar. (72)

Başı yılanla belada olan adam, durumunu incir ağacına anlatır. İncir ağacı, adamı haksız bulduğunu söyler. (79)

D1812.3.3. Gelecek rüyada açığa çıkar

Padişahın hanımı, rüyasında bir çocuğunun olacağını görür. Bir süre sonra kadının bir çocuğu olur. (14)

E. Ölüm

E 0-E 199. Diriltme

E 200-E 599. Hayaletler ve diğer hortlaklar

E 600-E 699. Yeniden dirilme

E 700-E 799. Ruh

E63 Dua ile dirilme

Kızının ölümüne sebep olan padişah, kızının canlanması için dua eder. Dua üzerine kız dirilir. (7)

Anne, kafası kopup ölen çocuğunun tekrar dirilmesi için Allah'a dua eder. Duası kabul olunan kadının, çocuğu dirilir. (77)

E226. Erkek kardeşin ölümden dönmesi

Küçük kardeş, ağabeylerinin ihanetine uğrar ve tek başına devlerle savaşmak durumunda kalır. Oğlan, devleri öldürerek evine döner. (28)

Ortanca kardeş, çobandan aldığı bilgi sayesinde devler tarafından öldürülmekten kurtulur. (50)

E323.4. Ölü anneden tavsiye

Ölü anne, sıkıntıya giren kızına sabah olunca kesilen inekten kalan kemikleri derenin kenarına gömmesini ve iki saat sonra tekrar aynı yere gidip bakmasını söyler. (76)

E 545.1.3 Mezardaki ölünün konuşması

Mezarda yatan kadın, sıkıntıya giren kızıyla konuşur ve ona akıl verir. (76)

F. Olağanüstülükler

F 0-F 199. Diğer dünyalara seyahatler

F 200-F 699. Olağanüstü yaratıklar

F 700-F 899. Olağanüstü yerler ve eşyalar

F 900-F 1099. Olağanüstü olaylar

F80. Alt dünyaya seyahat

Camsab, yeraltındaki Şahmaran'ın ülkesine gider. (46)

Erkek kardeşlerin en küçüğü yanlışlıkla kara koça biner. Kara koç oğlanı yerin yedi kat altına götürür. (28)

F98. Alt dünyaya hayvan sırtında inme

Oğlan kara koça biner. Kara koç, oğlanı yerin yedi kat altına götürür. (28)

F102.1. Canavarı veya hayvanı alt dünyada takip eden kahraman, onu vurarak öldürür

Yanlışlıkla yerin yedi kat altındaki ülkeye düşen oğlan, orada padişahın başına bela olan bir devi öldürerek padişahı bu dertten kurtarır. (28)

F234.2. İnsan şeklindeki periler

Bir oğlan, insan şeklindeki bir peri kızına âşık olur. (39)

F300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma

Oğlan sevdiği peri kızıyla evlenmek ister. Peri kızı evlenebilmesi için sihirli bir tarakla saçını taraması gerektiğini söyler. Oğlan, tarağı bulur ve peri kızıyla evlenir. (39)

F451. Cüce

F451.2.3.1. Cücenin uzun sakalı

Oğlan, yolda yürürken sakalları boyunu aşan bir cüceyle karşılaşır. (3)

F451.5.1. Yardımcı cüce

Cüce, kendisine yemek veren oğlanı, yılanı yem olmaktan kurtarır. (3)

F531.0.4. Kadın şeklindeki dev

Dağda yaşayan devlerin başında bir dev anası vardır. Ortanca kardeş, dev anasının memesini emer. (50)

F531.5.1. İnsan ve devin dostluğu

Ortanca kardeş, dev anasının memesini emince dev anası ona zarar vermez, arkadaşça davranır. Dev anası, oğlanın zarar görmemesi için dağdan gitmesini söyler. (50)

F531.6.3. Devlerin evleri

Hut adlı dev bir canavar kuyuda yaşar. (52)

F531.6.8.6. Devlerin çocukları

Dev anası, oğulları ile birlikte dağın tepesinde yaşar. (50)

F531.6.12.6. Devlerin insanlar tarafından öldürülmesi

Oğlan, babasının mezarını kazan devi kılıcıyla öldürür. (28)

Baba, kızını aylarca kuyuda esir tutan Hut'u (dev) tüfekle öldürür. (52)

F571.3. Çok yaşlı kadın

Yaşlı dilenci aldığı altınları genç dilenciye verir. (1)

Çok yaşlı olan kadın herhangi bir işte çalışamaz. (3)

Bir adam pazardan dönerken yolda yaşlı bir adama rastlar. (4)

Yaşlı adam, padişahı okuyup üfler. (7)

Çok yaşlı bir nene vardır. (19)

Adam, yolda bir tane yaşlı kadın görür. (28)

Yaşlı bir adam nehre girer ama bir daha nehirden çıkamaz. (29)

Köylülerin içinde bilgili yaşlı bir adam vardır. (31)

Devesini kaybeden adam, üç yaşlı adamdan şikâyetçi olur. (35)

Ülkede çok fazla yaşlı insan vardır. (36)

İneğin sahibi yaşlı bir kadın, ineğin sütünü sağlar. (43)

Dağda canına kıymak isteyen vezire yaşlı bir adam yardım eder. (47)

Mardin'in bir köyünde hayvancılıkla uğraşan yaşlı bir kadın vardır. (51)

Caminin minaresinden atlayan fırıncı, yaşlı bir adamın üstüne düşer. (69)

Çocuğun elinden düşen misket, yaşlı bir kadının üstüne düşer. (72)

Yaşlı adam, kızını öldürmek için yollara düşer. (77)

F575.1. Çok güzel kız

Köyde Ayşe isminde güzel bir kız vardır. (9)

Üvey anne, üvey kızının yüz güzelliğini çok kıskanır ve her fırsatta kıza zarar vermeye çalışır. (13)

Beş başlı yılan köydeki güzel kız için kavga eder. (18)

Kuyuya inen oğlan kuyuda birbirinden güzel üç kız görür. (28)

Seyfo Ağa'nın güzel bir kızı vardır. Kızın güzelliğini tüm köy konuşur. (30)

Sevim köyün en güzel kızıdır. (52)

Fakir bir genç, köyün en güzel kızına âşık olur. (59)

Çingene kız, nehrin kenarında çok güzel bir kız görür. (72)

Köyde Elif isminde çok güzel bir kız yaşar. (76)

F755. Dağda yaşama

Dev anası, oğulları ile birlikte dağda yaşar. (50)

F899.5. Olağanüstü tokmak

Eşeğini bir sihirli tokmakla takas eden kadın, tokmağın söylenenleri anladığını söyler. (19)

F932.12. Olağanüstü ırmak (su)

Çeto, köylülere girdiği suyun sihirli olduğunu söyler. (73)

F950. Mucizevî tedaviler

Çocuğu olmayan kadın, şifacı kadının otlardan yaptığı şurubu içerek hamile kalır. On iki gün sonra kadın hamile olduğunu öğrenir. (5)

Cinler, kamburu olan adamın etrafını sarıp onu sıkıştırır ve sırtındaki kamburundan kurtarır. (2)

F1068. Gerçekçi rüya

Kralın oğlu, rüyasında gördüğü kızın çok güzel olduğunu ama evde çok sıkıntı çektiğini görür. (76)

F 1069. Rüyanın anlatılması

Kral rüyasında gördüğü rüyayı vezirine anlatır. (26)

Seyfo Ağa rüyasında gördüklerini adamlarına anlatır. (30)

G. Devler

G0. Devler

G 10-G 399. Devlerin çeşitleri

G10-G49 Düzenli Yamyamlık

G50-G99 Arasıra Yamyamlık

G100-G199 Çok Büyük Devler

G200-G299 Cadılar(Büyücüler)

G300-G399 Diğer Devler

G 400-G 499. Devlerin hâkimiyetine girmek

G 500-G 599. Yenilen dev

G 600-G 699. Diğer dev motifleri

G11.2. Yamyam devler

Geceleri bir deve dönüşen kız, çocukları yer. (7)

Memleketin başına bela olan bir dev, padişahın kızlarını yer. (28)

Garip, karşıdan bir devin geldiğini görür. Bu dev insanları yer. (29)

İnsan eti yiyen bir dev, bir adamın çocuğunu kaçıtır. (31)

G. 50. Ara sıra yamyamlık

Dev anası ve oğulları yaşadıkları yere gelen bazı insanları yerler. (50)

G120. Kocaman insan yiyen devlerin fiziksel özellikleri

İnsanları yiyen dev, çok şişman ve tüylüdür. (52)

Dev çok büyük, çirkin ve kıllıdır. (28)

G 200. Büyücü (cadı)

Gurbete çalışmaya giden oğlanın karşısına bir büyücü çıkar. (3)

Cadı, oğlanın elinde gördüğü altın tırağı alır ve kaçar. (39)

Oğlan, cadının peşinden koşar ama yakalayamaz. (39)

Cadı, kızın elbiselerini giyerek çocukla beraber ağanın evine gider. (48)

Cadı yolda karşılaştığı bir kızın saçlarını taramak ister. (48)

Cemile ismindeki kız, ateş almak için cadının evine gider. (75)

G 400. Devin hâkimiyetine girme

Dev, öküzden emanet aldığı Garip'i evine hapseder ve işlerini yaptırtır. Garip, devin atlarına bakar ve evine mukayyet olur. (29)

G 420. Dev tarafından kaçırılma

Nehrin karşı tarafında babasının gelmesini bekleyen bir çocuk, dev tarafından kaçırlır. (31)

Hut, köyde bir kızın evden tek başına çıktığını görünce arkasından takip eder ve bir süre sonra ağzını kapatarak kaçıır. (52)

G 510. İnsan yiyen devin tutsak edilmesi

Padişah, geceleri deve dönüşen kızının kimseye zarar vermemesi için bir odaya hapseder. (7)

G 512. Devlerin öldürülmesi

Erkek kardeşlerin en küçüğü dev kılıcıyla öldürür. (28)

Bilmediği, görmediği bir memlekete düşen oğlan, padişahın başına bela olmuş dev öldürür. (28)

Baba, kızını kendine tutsak eden Hut isimli dev öldürür. (52)

G 530. Devin akrabalarının kahramana yardım etmesi

Devin kızları, babalarının öldürülmesi için oğlana yardım eder. (28)

H. İmtihanlar

H 0-H 199. Tanıma imtihanları

H 200-H 299. Doğruluk imtihanları

H 300-H 499. Evlenme imtihanları

H 500-H 899. Zekâ imtihanları

H 900-H 1199. Cesaret imtihanlarının vazifeleri

H 1200-H 1399. Kahramanlık imtihanları: Araştırmalar

H 1400-H 1400. Diğer imtihanlar

H 11.1. Baştan geçeni hikâye etme

Şehzade, yanlarında çalışan oğlanın gerçekte bir kız olduğunu öğrenir ve durumu annesine anlatır. (8)

Ayşe, başından geçen her şeyi ağaya anlatır. (9)

Yılan hemen kurdun yanına gider ve kurda başından geçenleri anlatır. (13)

Salih diğer esnaflara ne yaşadığını anlatmaya başlar. (21)

Ramazan Ağa, başından geçenleri balıkçıya anlatır. (23)

Kadın, kocasını çok zorlayınca adam, karısına olan biteni anlatır. (27)

Küçük oğlan eve döner dönmez kardeşlerine başından geçenleri anlatır. (28)

Vezirler, başlarından geçenleri padişaha anlatır. (31)

Ağa, yaşlılarla konuştuklarını adama anlatır. (35)

Hamal, başından geçenleri hanımına anlatır. (61)

Oğlan, kadına neden geldiğini anlatmaya başlar. (74)

Cemile başına gelenleri ağabeylerine anlatır. (75)

Adam, yılanla olan meselesini eşeğe anlatır. (79)

Adam yılanla olan meselesini incir ağacına anlatır. (79)

H 94. Yüzükle tanıma

Bardağın içinden bir yüzüğün çıktığını gören kız, yüzüğün sevdiği adama ait olduğunu anlar ve hemen oğlanın yanına gider. (28)

H 220. İşkence ile sorgulamalar

Memleketin hâkimi, arkadaşını öldürüp altınlarına el koyan iki adama işkence yapar ve adamları bu şekilde sorguya çeker. (42)

H 360. Gelin sınaması

Yeni gelin olmuş bir kızın iyi bir insan olup olmadığını anlamak isteyen bir kadın dilenci, gelinden yardım isteyerek onu sınar. Gelin, kadına bohçasından bir şeyler verir. (59)

H 400. İffetlilik sınaması

Şeyhmus Ağa, oğlu Ramazan Ağa'ya eve getirdiği kadının bakire olup olmadığını sorar. (23)

H 500. Akıllılık ya da yetenek sınamaları

Ağa, sorduğu tüm sorulara mantıklı cevaplar veren çocuğun çok akıllı ve bilgili olduğunu anlar. (62)

H 1010-H1049. İmkânsız veya saçma görevler

Padişah parmağındaki yüzüğünü çıkarıp göle atar ve Musa'dan yüzüğünü gölden çıkarmasını ister. (20)

Padişah, Musa'dan karıştırılmış üç çuval dolusu arpa, buğday ve mısırı ayıklamasını ister. (20)

H 1050-H1089. Mantiğa aykırı görevler

Padişah, oğlana üç insan kafası ile üç insan vücudu verip bunları birleştirmesini ister. (20)

H 1090. Vazifenin çok kısa zamanda yapılmasının istenmesi

Sultan, vezire sorduğu üç sorunun yarına kadar söylemesini ister. (44)

Kral, bilginlere bir soru sorar ve bu sorunun cevabı için bir gün mühlet verir. (26)

Çiftlik sahibi, hasta atının kalkması için üç gün süre verir. (22)

H 1233.1. Araştırmada yardımcı olan yaşlı adam

Kadının bedduasını anlamak için yollara düşen bir çocuğa yaşlı bir adam yardım eder ve ona gereken tüm bilgiyi verir. (72)

H 1301. Çok güzel kadının araştırılması

Ağanın oğlu, bahçede bir kere görüp âşık olduğu kızın kim olduğunu öğrenmeye çalışır. (38)

H 1383. Bilinmeyen hayvanın araştırılması

Padişah ve vezir, Şahmaran'ı bulmak için araştırma yaparlar. (46)

H 1385.4. Kaybolan kocanın araştırılması

Kız, yeni evlendiği Sultan'ı bulmak için herkesi seferber eder. (44)

H 1385.9. Kaybolan ailenin araştırılması

Hanımını ve iki evladını kaybeden adam, onları bulmak için epeyce uğraşır. (31)

H1462. Ölen baba için nöbet tutulur

Üç erkek kardeş, babalarının mezarında sırayla nöbet tutarlar. (28)

H1462.1. Ölen baba için nöbet: En küçük oğlan zor durumla karşılaşır

En küçük kardeş, babasının mezarı başında bir dev görür. (28)

H 1471. En genç oğlan canavarı öldürmek için bekler ve başarır

En küçük kardeş, babasının mezarını kazan devi öldürmek için bekler. Daha sonra oğlan, devi öldürür. (28)

H 1553. Sabır imtihanı

Çarşıya hanımının verdiği bir ineği satmak için giden adam, ineği farklı şeylerle takas eder ve evine boş döner. Hanım, adamın anlattıklarını sabırla dinler ve hoşgörüsüyle karşılar. (4)

Ayşe, bütün eziyetlere katlanır ve sabreder. Masalın sonunda Ayşe, ağanın oğlu ile evlenir. (9)

Eşini, çocuklarını, malını ve mülkünü kaybeden adam tüm olanlara sabreder ve sonunda hem ailesine kavuşur hem de bir yörenin paşası olur. (31)

Kız, ağabeylerini bulmak için annesinin verdiği bir atla yola çıkar. Kız yolda giderken annesinin tembih ettiklerini unutur ve her seferinde atından iner ve at erir. Anne, her defasında sabır gösterir ve kızına yeni bir at yapıp verir. (33)

H 1558. Dostluk imtihanı

Camsab, yakın arkadaşı olan Şahmaran'ın yerini vezire gösterir. Padişah ve vezir, Şahmaran'ı yakalayıp öldürür. (46)

Kurbağa, akrebe güvenip dost olmak ister ama nehrin ortasında akrep, kurbağayı öldürmeye kalkışır. (58)

H 1563. Hüner imtihanları

Birden fazla kızı olduğu için dışlanan ve alaya alınan bir adam, kendi durumuna üzülürken kızı bunu fark eder ve diğer erkeklerle bir yarışa girmeyi teklif eder. Kız, erkek kuzeni ile girdiği yarışta oğlanı yener ve köy halkına bir ders verir. (8)

H 1570- H 1599. Çeşitli imtihanlar

Süleyman, halifenin koyununu çaldığını söyleyerek hem karısını hem de akrabalarını imtihan eder. (10)

Gurbete giden üç kardeş zengin olmak için Allah'a dua eder. Duaları karşılık bulan kardeşlere Hızır yardım eder fakat onları zenginlikle imtihan eder. (15)

J. Akıllılar ve Aptallar

J 0-J 199. Kazanılan ve elde edilen akıl

J 200-J 1099. Akıllı ve akılsız davranışlar

J 1100-J 1699. Zekilik

J 1700-J 2749. Aptallar ve diğer akılsız insanlar

J 2750-J 2799. Aptalların ve akıllıların diğer görünüşleri

J 21. Deney ile verilen öğüdü makul olduğu ispatlanır

Anne, kızına bir at verip bu atın ağabeylerinin kapısına kadar gideceğini fakat atın üzerindeyken ata çışış dememesi gerektiğini, eğer derse atın eriyeceğini söyler. Kız at sürerken çışış der ve at o an eriyerek dağılır. (33)

J 130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Kuş, altın tarağı almak için uğraşan oğlana, yılanı ancak zehirli meyvelerle öldürebileceğini söyler. Oğlan, kuşun dediklerini yapar ve yılanı zehirli meyvelerle öldürmeyi başarır. (39)

J 152. Bilgeden alınan akıl

Muhafazakâr olan bir derviş, halkın dertlerini dinler ve onlara yol gösterir. (56)

J 154. Ölmek üzere olan babanın nasihati

Ölmek üzere olan baba, çocuklarına her gece mezarı başında nöbet tutmalarını vasiyet eder. (28)

Hasta olan yaşlı adam ölmeden önce oğullarına bırakacak bir mirasın olmadığını sadece bir eşeğinin olduğunu söyler. Yaşlı adam, oğullarına eşek için kavga etmemelerini eğer eşek için kavga ederlerse o zaman bir imama gidip danışmalarını söyler. (68)

J154.0.1. Baba nasihati

Baba, savaş meydanında oğluna nasihat verir. (36)

J 155. Kadından öğrenilen akıl

Kadın, kızına bir at verip bu atın kendisini ağabeylerinin kapısına kadar götüreceğini ve yol boyunca sakın ata çışış dememesi gerektiğini söyler. (33)

J 155. 4. Kadının nasihati

Kadın, gurbete çıkan oğluna, yolda ve darda kalana yardım etmesini nasihat eder. (3)

J 1110. Akıllı kişiler

Padişahın veziri, çok akıllıdır. (41)

Botan Beyi'nin yardımcısı olan Yahudi, akıllı ve zeki birisidir. (71)

J 1111. Akıllı kız

Kız, beş başlı yılanı akıllıca bir oyun oynar. Beş başlı yılan, kızın oyununa gelir ve birbirlerini zehirlerler. (18)

Balıkçının hiç evlenmemiş kızı, akıllı bir kızdır. (23)

Kız, kocasının eve getirdiği taşların altın olduğunu anlar. (24)

Vezirin kızı, sultanın sorduğu üç sorunun cevabını bilir. (44)

J 1113. Akıllı oğlan

Ağaya meydan okuyan Kadirhan bilgili ve akıllı bir öğrencidir. (62)

J 1250. Zekice karşılık verme

Padişah, ismini ahmaklar listesine yazan vezirini cezalandırmak isteyince vezir olan biteni padişaha anlatır ve zeki cevaplar vererek ölmekten kurtulur. (41)

Kolilerini taşıması için hamal tutan yaşlı bir adam, bir süre sonra hamala özlü sözler söyleyerek onu kandırır ve onunla dalga geçer. Hamal da yaşlı adamın bardaklarını kırar ve ona özlü bir söz söyleyeceğini dile getirir. Hamal, yaşlı adama: “Eğer birisi sana bu kolide kırılmamış bir tane bardak var derse sakın inanma” şeklinde zekice bir cevap verir. (61)

Ağa, bir soru sormak için memleketin en bilgili insanını getirmeleri için emir verir. Henüz küçük bir çocuk olan Kadirhan, ağanın karşısına çıkınca ağa, Kadirhan’la dalga geçer. Kadirhan, ağaya kendisiyle beraber getirdiği deveyi, horozu ve keçiyi işaret ederek cüssesi büyük birini istiyorsan sorunu deveye, sesi gür çıkan birini istiyorsan horoza, sakallı birini istiyorsan da keçiye sor şeklinde zekice bir cevap verir. (62)

J1510. Hilekârın hile yapması

Salih’in peynirleri sattığı dükkân sahibi, gıdaları bir kilodan daha az gramda ürünler koyarak Salih’e hile yapar. (21)

J1700. Ahmaklar

Kazmayla yeri kazan dilenci, yerden çıkardığı sarı taşların altın olduğunu anlayamaz. (24)

Çeto’nun yalanlarına inanan köylüler, kendi yaptığı pislikleri başka köylülere satmaya çalışınca dayak yerler. (73)

Çeto'nun yalanlarına inanan köylüler, nehrin sihirli olduğunu zannedip nehre atlarlar ve boğulurlar. (73)

Merdo, kardeşini kuyuya gitmeme konusunda uyarsa da Merdi tüm tehlikeyi göze alarak kuyuya gider ve orada hayvanlara yem olur. (80)

J1730.- J1749. Saçma cahillik

Adam, vefat eden karısından yadigâr kalan kırmızı elbisenin kime yakışırsa onunla evleneceği yönünde bir karar alır. Elbiseyi kızının üzerinde gören baba, kızıyla evlenmek ister. (77)

J2301. Kolay aldanan saf kocalar

Kadının kocası çok saf bir adamdır. (29)

J7736. Hayvanın bilgisizlik ve aptallıkları

Aslan, kendisine tuzak kuran tilkinin oyununa gelir ve kuyuya düşüp timsahlara yem olur. (12)

Adam, kendisini öldürmek isteyen yılandan kurtulmak için tilkiden yardım ister. Yılan, tilkinin oyununa gelir ve ölür. (79)

K. Aldatmalar

K 0-K 99. Aldatma ile müsabakayı kazanma

K 100-K 299. Aldatıcı anlaşmalar

K 300-K 499. Çalıntılar ve hileler

K 500-K 699. Aldatma yolu ile kaçma

K 700-K 799. Aldatma yolu ile yakalanma

K 800-K 999. Kadere bağlı aldatmalar

K 1000-K 1199. Kendi kendini yaralayarak aldatma

K 1200-K 1299. Şahsiyetini rencide ederek aldatma

K 1300-K 1399. İğfal edilmiş veya aldatılmış evlilik

K 1400-K 1499. Kolay aldatılmış kişinin şahsiyeti tahrip edilir

K 1500-K 1599. Zina ile ilgili aldatma

K 1600-K 1699. Aldatıcı kendi tuzağına düşer

K 1700-K 2099. Yalan söyleyerek aldatmalar

K 2100-K 2199. Sahte imtihanlar

K 2200-K 2299. Alçaklar ve ihanet edenler

K 2300-K 2399. Diğer aldatmalar

K301. Usta hırsız

Tilki, yaşlı kadının sütünü çalar. (51)

Memlekette meşhur bir hırsız vardır. (60)

K511. Değiştirilmiş mektup

Kız, babasının yazdığı mektubu kendi mektubuyla değiştirir. (30)

(M) K690. Devden kaçma

Garip, devin dışarı çıktığını ve uzun süre geri dönmeyeceğini anlayınca devin bir atını alıp evden kaçır. (29)

K700. Aldatma vasıtası ile kaçma

Devin evinde hizmetçi olan Garip, devin evden çıktığını görünce bunu fırsat bilir ve devin evindeki atlardan birini alıp kaçır. (29)

K958. Suda boğularak öldürme

Kurbağa, kendisini sokmaya çalışan akrebi suya düşürür. Akrep boğularak ölür. (58)

Adam, ahlaksız kadının değişeceğinden umudu olmadığı için onu suya atar. Kadın suda boğulur. (63)

Köylüler, Çeto'nun yalanlarına inanıp nehre atlar. Nehre atlayan köylüler suda boğulur. (73)

K1350. Kadın hile ile ikna eder

Kadın, üvey kızının yemek yememesi için hasta numarası yapar. Kadın, kocasına hasta olduğunu söyleyerek evdeki ineğin kesilmesini ister. Adam, karısına inanır ve ineği keser. (29)

K1571. Zinanın hile ile keşfedilmesi

Ramazan Ağa, akşam eve gittiğinde karısının neler çevirdiğini öğrenmek için uyku numarası yapar. Ağa o sırada karısının kendisini başka bir adamla aldattığını görür. (23)

K1700. Blöf vasıtası ile aldatma

Yaşlı adam, kolileri taşıması için hamala üç kıymetli akıl vereceğini ve o akıllar sayesinde hayatı değişeceğini söyler. (61)

Çeto, köylülere girdiği nehrin sihirli bir nehir olduğunu ve nehirde istedikleri kadar inek ve keçi çıkarabileceklerini söyler. Köylüler, Çeto'ya inanır ve nehre atlamaya başlar. (73)

K1810. Hile ile kıyafet değiştirme

Çeto, peşinden gelen köylülerden kurtulmak için yolda gördüğü bir çobana yalan söyler ve çobanla kıyafetini değiştirir. (73)

K1812. Tebdili kıyafet gezen padişah

Halkın durumunu öğrenmek isteyen bir padişah, tebdili kıyafet ile çarşayı dolaşır. (14)

İşçilere zulüm yapıp yapılmadığını görmek isteyen bir sultan, işçi kıllığına girerek halkın arasına dalar. (44)

K1817.4.1. Satıcı kılığına girme

Çeto, pislik dolusu çuvalları başka bir memlekete götürüp orada satıcı kılığına girerek satmaya başlar. (73)

K1837. Kadın kıyafet değiştirerek erkek kılığına girer

Babasının gözüne girmek isteyen bir kız, başka bir memlekette erkek kılığına girerek sarayda çalışmaya başlar. (8)

K1860. Yalandan ölü veya uyku numarası yaparak aldatma

Ramazan Ağa, karısının ne çevirdiğini anlamak için yalandan uyuyor numarası yapar. (23)

K1911. Sahte gelin (Bir başkasının yerine geçme)

Çingene kız, nehir kenarında oturan kızı suya düşürür ve onun yerine geçer. (72)

K1911.3. Gerçek gelinin eski hâline gelmesi

Yaşlı kadın, çingenenin evinden bir parça ateş alıp evine getirir. Çingenenin suya iteklediği kız, o ateş parçasından çıkar. Kız, eski hâline döner ve başına gelenleri yaşlı bir kadına anlatır. (72)

K1931.4. Sahtekârlar kahramanı kuyunun içinde bırakır

Erkek kardeşler kızların en küçüğüne sahip olmak için küçük kardeşlerine ihanet ederler ve onu kuyuda bırakırlar. (28)

Kuyuya bal çıkarmak için inen Camsab'a arkadaşları ihanet eder ve onu kuyuda bırakıp giderler. (46)

Merdo, beraber yola çıktığı Merdi'nin ihanetine uğrar ve kuyuda mahsur kalır. (80)

K1961. Sahtekâr din adamı

Köyde herkesin çok sevdiği ve güvendiği imam, beraber olmak istediği kıza iftiralar atar. (9)

Köyde herkesin namusuna göz diken hoca, hocalık görevini yapmayan bir sahtekârdır. (32)

K2112. Kadına zina yaptığına dair iftirada bulunma

İmam, kendisine yüz vermeyen ve kapıyı açmayan Ayşe'ye öfkelenir. İmam, Ayşe'nin zina yaptığına dair bir mektup yazar ve bu mektubu kızın ağabeylerine gönderir. (9)

Üvey anne, üvey kızını evden göndermek için kocasına, kızının zina yaptığını ve hamile kaldığını söyler. (13)

Vezir ve hanımı, padişahın hanımına bir oyun yaparlar ve sonunda padişaha karısının zina yaptığını söylerler. (14)

Kızın yengeleri, kocalarına kız kardeşlerinin zina yaptığını söyler. (33)

K2211. Hain erkek kardeşler

Büyük ve ortanca kardeş, küçük kardeşlerini kuyuda bırakırlar ve onu ölüme terk ederler. (28)

Nasip, kardeşi Garip'in tüm sırlarını annesine anlatarak kardeşine hainlik eder. (29)

K2212.1. Hain üvey kız kardeş

Küçük kız, üvey ablası Elif'in sırrını öğrenir öğrenmez gidip annesine anlatır. (76)

K2212.2. Hain yenge

Kızın yengeleri, kocalarına kız kardeşlerinin zina yaptığını söylerler. (33)

(M)K2212.3. Hain gelin

Kızın yengeleri, kocalarına kız kardeşlerinin zina yaptığını söylerler. (33)

Gelin, kayınpederinden kalan tüm altınları alır ve kocasını başkasıyla aldatır. (23)

Gelin, hasta olan kaynanasına kurbağa eti yedirerek onu zehirler (78)

K2213. Hain eş (kadın)

Süleyman'ın karısı, kocasının halifenin koyununu çaldığını söyleyerek kocasına hainlik eder. (10)

Gelin, kocasını pazara gönderdikten sonra başka bir adamla beraber olarak kocasına hainlik eder. (23)

K2215.1. Hain üvey anne

Hain üvey anne, üvey kızını zina ile suçlar ve durumu kocasına anlatır. (13)

Üvey anne, üvey oğlu Garip'e çok kötü davranır. (29)

K2216. Hain baba

Üvey annenin söylediği iftiralara inanan baba, kızını oğluna öldürtmek ister. (13)

Üvey annenin kandırdığı baba, Garip'in öküzünü kesmeye karar verir. (29)

Üvey annenin kandırdığı baba, kızı Elif'in ineğini keser. (76)

K2248. Hain vezir

Vezir, padişahın evladına ve hanımına iftira atar ve onları zina yapmakla suçlar. (14)

Vezir, Şahmaran'ın yerini öğrenmek için Camsab'a iyi davranır ve ona bir tuzak kurar. (46)

K2295. Hain hayvanlar

Akrep, kendisini sırtına bindirip karşı tarafa götüren kurbağayı öldürmek ister. (58)

Yılan, kendisini taşın altından çıkararak hayatını kurtaran adamı sokmak ister. (79)

K2297. Hain arkadaşlar

Kuyudan bal çıkarmak için inen Camsab, arkadaşlarının hainliğine uğrar. Arkadaşlar, Camsab'ı kuyuda ölüme terk eder. (46)

Kuyudan su çıkarmak için inen Merdo, arkadaşı Merdi'nin ihanetine uğrar. Merdi, Merdo'yu kuyuda bırakarak onu ölüme terk eder. (80)

L. Kaderin Ters Dönmesi

L 0-L 99. En küçük çocuğun zaferleri

L 100-L 199. Şansı iyi gitmeyen kahraman (Kadın kahraman)

L 200-L 299. Alçak gönüllülüğün mükâfatla sonuçlanması

L 300-L 399. Zayıf ve güçsüz olmanın zaferi

L 400-L 499. Kibir aşağılık getirir

L10. En genç oğulun zaferleri

Kardeşlerden en küçüğü, zenginlik imtihanını geçer ve mal mülk sahibi olur. (15)

Kardeşlerinin ihanetine uğrayan küçük kardeş, tüm sıkıntılara rağmen hayatta kalmayı başarır ve devin en güzel kızıyla evlenerek mutlu mesut yaşar. (28)

Üç kardeşten en küçüğü üşengeçlik yarışını kazanır ve babasından kalan eşeğe sahip olur. (68)

L31. En küçük kardeş, büyüklerine yardım eder

Küçük kardeş, başı bir ayıyla belada olan ağabeylerinin hayatını kurtarır. (15)

L51. Sevilen en genç kız

Cemile, yedi erkek ağabeyi tarafından çok sevilir. (75)

L55.1. Kötü üvey kız

Üvey kız kardeş, Elif'in durumunu öğrenir öğrenmez annesine gidip kızın sırrını anlatır. (76)

L111.4.2. Öksüz kahraman kız

Üvey annesi tarafından bir sürü sıkıntıya maruz kalan öksüz kız, en sonunda kralın oğlu ile evlenerek tüm sıkıntılardan kurtulur ve mutlu mesut bir şekilde yaşar. (76)

Öksüz kız, babasının zulmünden kurtulmayı başarır. (77)

L124. Dilsiz kahraman

Ormanda tek başına kalan kız korkudan dilini yutar ve uzun bir süre konuşamaz. (9)

L161. Aşağı seviyede kahraman prensesle evlenir

Bir çobanın oğlu olan genç, Seyfo Ağa'nın kızıyla evlenir. (30)

L162. Prens (kral) sevdiği kız ile evlenir

Kralın oğlu öksüz Elif'i görünce çok beğenir ve onunla evlenir. (76)

L200. Mütevazı kişinin mükâfatlandırılması

Hızır, küçük oğlanın iyi niyet göstermesinden dolayı oğlanı zenginlikle mükâfatlandırır. (15)

Köylülerin yaşadığı sıkıntıların çözümlerini söyleyen Merdo, köy halkı tarafından beş büyük baş hayvan hediye edilerek mükâfatlandırılır. (80)

L312. Küçük kuvvetli adam devi mağlup eder

Kuyuda devle karşılaşan oğlan, uzun uğraşlar sonucunda devi öldürmeyi başarır. (28)

L315. Küçük hayvan büyür

Kızın yanlışlıkla yuttuğu yılanlar, bir süre sonra büyümeye başlar. (13)

M. Geleceğin Tayini

M 0-M 99. Hükümler ve kararlar

M 100-M 199. Ant ve yeminler

M 200-M 299. Anlaşmalar ve söz vermeler

M 300-M 399. Kehanetler

M 400-M 499. Beddualar

M101. Yeminin bozulması üzerine cezalandırılma motifi

Sepetin ağzını açan kızın eline iğne batar ve ölür. (5).

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması

Şifacı kadın, genç çiftin doğacak çocuğuna isim vermek şartıyla bitkilerden ilaç yapıp verir. (5)

Dev, Garip'e zarar vermeyeceğine söz verir. (29)

Adam, yılanı öldürmek için kendisinden zehir isteyen oğlandan ayı postu getirmesini ister. Oğlan, ayı postunu bulup getirince adam da oğlana zehir verir. (39)

M244. İnsan ve hayvan arasındaki anlaşma

Yaşlı kadın, tilkiye kuyruğunu vermek için bir tencere süt ister. Tilki bir tencere süt getirir, yaşlı kadın da tilkiye kuyruğunu geri verir. (51)

Şahmeran, ülkesinde kalan Camsab'ın kendinden bahsetmeyeceğine dair söz verince Şahmeran onu ülkesine gönderir. (46)

M246.1. Hayvanlar arasındaki dostluk anlaşması

Ormanda yaşayan köpek, tavşan, tilki, at ve kurt dost olup aslana karşı savaşırlar. (12)

Serçe, güvercin, leylek ve karga dost olurlar. (54)

M301.5. Azizler (mukaddes adamlar) gibi peygamberler

Üç kardeş zengin olmak için dua eder. Bu dualarını Hızır duyar ve onlara yardım etmek ister. (15)

Garip'e sihirli öküzü veren kişi Hızır'dır. (29)

M361. Geleceği önceden takdir edilen kahraman

Ağa, rüyasında kendi kızının bir çobanın oğluyla evlendiğini görür. (30)

M430. İnsanlar üzerine beddualar

Kız, kendisi hakkındaki iftiralara inanan babasına ve kardeşine beddua eder. Kızın bedduası tutar, oğlanın ayağına kimsenin çıkaramayacağı bir diken batar. (13)

Kız kendisine iftira atan yengelerine beddua eder. (33)

N. Şans ve Talih

N 0-N 99. Bahisler ve kumarlar

N 100-N 299. Şansın ve talihin yolları

N 300-N 399. Şanssız kazalar

N 400-N 499. Şanslı tesadüfler

N 500-N 599. Meydana çıkarılan sahipsiz hazine

N 600-N 699. Diğer şanslı tesadüfler

N 700-N 799. Tesadüfen karşılaşmalar

N 800-N 899. Yardımcılar

N101. Kaderin değiştirilmezliği

Seyfo Ağa, kızının bir çobanla evlenmemesi için elinden geleni yapar fakat kız yine oğlanla evlenir. Seyfo Ağa kadere razı gelir. (30)

N111.2.1. Kör talih

Hızır Dede, kendisinden yardım isteyen büyük ve ortanca kardeşi zenginlikle imtihan eder. Hızır, kardeşlerin yaptığı kötülükleri görünce verdiği zenginliği geri alır. (15)

N111.2.2. İki yüzlü kader

Başına bir sürü felaket gelen adam, en sonunda köyün paşası olur ve ailesine kavuşur. (31)

İşi gücü hırsızlık olan fakir bir adam, en sonunda padişahın kızıyla evlenir daha sonra memleketin başına padişah olur. (60)

Üvey annesinin yanında çok sıkıntılar çeken Elif, kralın oğluyla evlenir ve hayatını kurtarır. (76)

N122.1. Şanssız yerler

Çiftçi ormanda gezerken karşısına büyük bir ayı çıkar. (27)

İbrahim arkadaşlarıyla yolda giderken karşısına bir aslan çıkar daha sonra da bir çakal sürüsü çıkar. (37)

Cemile, ateş için gittiği evin bir dev karısının evi olduğunu öğrenir. (75)

N300. Şanssız kazalar

Küçük oğlan yeryüzüne çıkmak için beyaz koça binecekken yanlışlıkla siyah koça biner. Siyah koç, oğlanı yedi kat yerin altına götürür. (28)

Kız at sürerken yolun kenarında bir altın görür. Kız, altını görünce ata koşşşş, der ve at olduğu yerde erimeye başlar. (33)

N451.1. Saklanan yerde tesadüfen hayvanların sırlarını öğrenme

Bahtiyar kuyuda beklerken kuyuya tilki ve aslan gelir. Tilki ve aslanın konuştukları sırları Bahtiyar duyar. (57)

Merdo, kuyunun bir yerinde saklanırken kuyuya aslan, tilki ve şeytan gelir. Merdo, hayvanların tüm sırlarını öğrenir. (80)

N700. Tesadüfi karşılaşmalar

Çoban, ormanda tesadüfen karşılaştığı kıza âşık olur. (13)

Seyfo Ağa'nın kızı, bahçede tesadüfen gördüğü oğlana âşık olur. (30)

Hut, çeşme başında gördüğü Sevim'e âşık olur. (52)

Kız, yıllar sonra babasını görür. (77)

N711. Prens (kral) tesadüfen kızı bulur ve onunla evlenir

Kralın oğlu ormanda karşılaştığı Elif'e âşık olur. (76)

N730. Ailelerin tesadüfen karşılaşması

Kız yıllar sonra kardeşi ve babasıyla denk gelir. (13)

N813. Yardımcı cin/ruh

Cinler kendileriyle iyi anlaşılan kambur adama yardım eder ve sırtındaki kamburu alır. (2)

N817. Yardımcı Allah

Gurbete çıkan üç kardeş, zengin olmak için Allah'a dua ederler. Allah dualarını kabul eder ve karşılıklarına Hızır'ı çıkarır. Hızır, kardeşlerin isteklerini gerçekleştirir. (15)

Sırtlarındaki semerlerden şikâyet eden eşekler bu durumdan kurtulmak için Allah'a dua ederler. Allah, eşeklerin duasını kabul eder ve eşeklere yeni bir semer ustası gönderir. (17)

Kız, gözleri görmeyen yengelerine dua eder. Allah, kızın duasını kabul eder ve yengelerin birer gözü açılır. (33)

Gurbete çıkan dört erkek arkadaş, Meryem Ana sayesinde zengin olurlar. Dört arkadaştan sadece biri iyi işlerle uğraşıp insanlara yardım eder. Allah bunu görür ve adamın zenginliğine zenginlik katar. (40)

Cadının elinde acı çeken kız, bu durumdan kurtulmak için Allah'a dua eder. Allah, kızın duasını kabul eder ve kızını bir güvercine dönüştürür. Kız güvercin olunca cadının elinden kurtulmayı başarır. (48)

Kız ikiye ayrılan çocuğunu bir taşın üstüne koyar ve Allah'a dua eder. Dua üzerine çocuğun boynu başıyla birleşir ve eski hâline geri döner. (77)

N825.1. Çocuğu olmayan ihtiyarlar kahramanı evlat edinirler

Kızın çektiği sıkıntıları dinleyen yaşlı bir kadın, kızını evladı olarak kabul eder. (72)

N825.2. Yardımcı yaşlı adam

Yaşlı adam, kendisini nehirde çığırarak Garip'e sarı bir öküz hediye eder. Öküz, Garip'in yeme içme ihtiyaçlarını karşılar. (29)

Yaşlı adam, vezire yardım eder. (47)

Yaşlı adam, kıza yardım eder. (77)

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Nimet yumurtasından çıkan kızını, yaşlı bir kadın evlat edinir ve onu evde saklar. (72)

N831. Yardımcı kız

Devin kızları, devini öldürmek isteyen oğlana yardım eder. (28)

N832.2. Yardımcı ağabeyler

Kurdun kuyusunda esir kalan Zerka Zera, ağabeylerinin yardımıyla kuyudan kurtulur. (49).

N838. Yardımcı kahraman

Musa, kuşun yardımıyla birinci şartı yerine getirir. (20)

Musa, balığın yardımıyla ikinci görevi yerine getirir. (20)

İnek, aç kalan kıza et ve pilav vererek karnını doyurur. (76)

N841. Yardımcı çoban

Dev tarafından kaçırılan çocuğu bir çoban kurtarır. (31)

Çoban, çocuğu kaçırmaya çalışan deve engel olur. (31)

Kuyuda kalan kızın yardımına bir çoban yetişir. Çoban kıza yardım eder. (49)

N844. Yardımcı derviş

Gurbete çıkan üç kardeşin rüyasına Hızır girer. Hızır, kardeşlerin rüyalarını gerçekleştirir. (15)

Bir köyün ağasına misafir gelen derviş, ağaya at, inci ve insanlar hakkında öğütler vererek ağaya yardımcı olmaya çalışır. (25)

Hızır, kendisine nehirden çıkaran Garip'e sarı bir öküz hediye eder. Hızır'ın verdiği bu öküz, Garip'in yeme içme ihtiyaçlarını karşılar. (29)

P. Cemiyet

P 0-P 99. Krallık ve asillik

P 100-P 199. Diğer sosyal kurumlar

P 200-P 299. Aile

P 300-P 399. Diğer sosyal akrabalıklar

P 400-P 499. İşler ve meslekler

P 500-P 599. Hükûmet idare etme

P 600-P 699. Âdetler

P 700-P 799. Cemiyetle ilgili çeşitli motifler

P10. Krallar (padişah)

Padişah, karnında yılan olan kızını evlendirmek ister. (3)

Padişah, kızının geceleri bir deve dönüştüğünü öğrenir. (7)

Padişah, yanında çalışan oğlanın gerçekte bir kız olduğunu öğrenir. (8)

Padişah, tesadüfen gördüğü çocuğu kendisine çok benzettiği için çocuğu evlatlık almak ister. (14)

Padişah, verdiği görevi yerine getiremeyen Musa isimli askere üç görev daha verir. (20)

Kral, gece uyurken çok tuhaf bir rüya görür. (26)

Padişah, devi öldüren kişinin kim olduğunu öğrenemez. (28)

Kral, şehre yeni gelen tüccar için idam kararı verir. (34)

Kral, ülkedeki yaşlıların öldürülmesini emreder. (36)

Padişah, isminin ahmaklar listesine yazılmış olduğunu görür. (41)

Padişah, hastalığı için memleketin her tarafından hekimler getirtir. (46)

Padişah, Şahmaran'ın yerini öğrenmek için Camsab'a tuzak kurar. (46)

Padişah, vezirini hiç sevmez. (47)

Üç evlada sahip olan kral bir gün hastalanıp yataklara düşer. (50)

Padişah, kızını evlendirmek ister. (60)

Aslan, ormanların kralıdır. (64)

P12. Kralın karakteri

Aslan, hayvanlara zulmeden ve kötü davranan bir kraldır. (12)

Padişah çok öfkeli biridir. (20)

Kral çok güçlü bir insandır. (26)

Padişah, vezirini cezalandırmak için sürekli bir bahaneler arayan biridir. (47)

Kral çocuklarını tehlikelerden koruyan şefkatli bir insandır. (50)

Padişah, adil ve dindar bir insandır. (60)

P20. Kraliçeler (sultan)

Sultan, kocasının yokluğunda tüm işlere kendisi bakar. (1)

Padişahın karısı, vezirin karısının söylediği yalanlara inanır. (14)

Sultanın karısı, askerlerle beraber kocasını kurtarmaya gider. (44)

P30. Prenslar (şehzadeler)

Padişahın oğlu, kız kardeşinin bir deve dönüştüğüne şahit olur. (7)

Padişahın oğlu, yanlarında çalışan kızla evlenir. (8)

Padişah, üç oğluna vasiyetini söyler. (50)

Kralın oğlu atıyla dolaşırken ormanda bir terlik bulur. (76)

P40. Prensesler (padişah kızları)

Padişahın kızı, yuttuğu yılan yüzünden kimseyle evlenemez. (3)

Padişahın kız çocuğu geceleri deve dönüşür. (7)

Padişahın kızı, kendisini devden kurtaran oğlanı hatırlar. (28)

Padişahın kızı başka diyarlardan gelen Garip ile evlenir. (29)

Kuyruğunu geri almaya çalışan tilki, kralın kızına derdini anlatır. (51)

Padişah, kızını bir hırsızla evlendirir. (60)

P110. Kralın vezirleri

Kızının geceleri bir deve dönüştüğünü öğrenen padişah bu durumu veziriyle paylaşır. (7)

Padişahla aynı kaderi paylaşan vezirin çocuğu olmaz. (14)

Vezir, hakkında idam kararı verilen Musa'yı sevdiğinden dolayı padişahı ikna etmeye çalışır. (20)

Vezir, kralın rüyasını dinler sonra bu duruma çözüm bulmak için memleketteki bilginleri saraya toplar. (26)

Vezir, kendisine mektup getiren oğlanı, kralın kızıyla evlendirir. (30)

Vezirler, kendilerine emanet edilen sandığı açınca sandıktaki kişinin anneleri olduğunu öğrenir. (31)

Vezir, memleketteki ahmakların bir listesini çıkarır. (41)

Hâkim ile vezir, adı İnsafnema ve Mürvetnema olan çocukların isimlerine çok şaşırırlar. (42)

Vezir, kendisine sorulan soruların cevabını bilemez ve bu soruları kızına sorar. (44)

Vezir, hasta olan padişahın iyileşmesi için dünyanın en iyi bilginini bulup getirir. (46)

Vezir, sürekli kendisine ceza vermek isteyen padişahla başı belaya girer. (47)

Vezir, padişahın kızına bir damat adayı arar. (60)

P150. Zengin adamlar

Avcı aynı zamanda zengin bir ağadır. (9)

Seyfo Ağa zengindir ve malı, mülkü çoktur. (30)

Fakir olan dört arkadaştan biri yaptığı iyiliklerin karşılığını alır ve zengin bir insan olur. (40)

Bahtiyar aldığı bir küp altın ile zengin olur ve memleketine dönüp yedi köşk yaptırır. (57)

Nasibini bulmak için yollara düşen fakir bir adam, önüne çıkan fırsatları değerlendirerek zengin bir kişi olur. (74)

Zengin adam, nehirde gördüğü sandığı evine getirir. (77)

Merdo, kuyuda bulduğu altınlarla çok zengin bir insan olur. (80)

P160. Dilenciler

Dilenciler, sarayın önünde oturup dilenir. (1)

Genç dilenci kendisine verilen tavuğu iki altın karşılığında yaşlı dilenciye satar. (1)

Dilencilik yapan adam, Haso Ağa'nın kızıyla evlenerek ağanın damadı olur. (24)

Dilenci, yerden çıkardığı maddenin altın olduğunu bilmez. (24)

Dilenci kadın, yeni evlenen bir kızın kapısını çalıp yardım ister. (59)

P210. Karı-koca

Bir gün bir karı/koca kıtlığa şahit olurlar. (4)

Adam, karısını altın bulduğu yere götürür. (24)

Kadın, kocasına bahçedeki geyiklerin nereden geldiğini sorar ve tartışır. (27)

Kadın, çeşme başında yaşadığı olayları kocasına anlatır. Karı koca, köyün hocasına dersini verirler. (32)

Köyde yaşayan bir kadın sürekli kocasıyla tartışır. (45)

Birer çocukları olan bir adamla bir kadın evlenmeye karar verirler. (48)

Yıllarca işkenceye uğrayan adam, durumunu karısına ve çocuğuna anlatır. (77)

P230. Çocuklar ve ebeveynler

Cemal, hanımı ve üç çocuğuyla beraber köyde yaşar. (6)

Padişah, hanımı ve oğluyla beraber kız istemeye gider. (8)

Baba ve anne evde çocukların zehirlendiğini görür. (18)

Haso Ağa'nın on beş tane oğlu bir tane de kızı vardır. (24)

Adam, karısı ve çocuklarıyla beraber yaşar. (31)

P231. Anne ve oğul

Kadının İnsafnema adında bir oğlu, Mürvetnema isminde de bir kızı vardır. (42)

Kadın, oğlu için kız bakmaya başlar. (78)

P232. Anne ve kız

Bir kadın kızıyla beraber yaşarmış. (33)

P233. Baba ve oğul

Şeyhmus Ağa, oğlu Ramazan'ı evlendirir. (23)

Baba üç oğlu ile yaşar. (28)

Bir adamın üç erkek evladı vardır. (68)

P234. Baba ve kız

Seyfo Ağa'nın güzel bir kızı vardır. (30)

Ülkenin padişahı, kızını bir hırsızla evlendirir. (60)

Baba, kızıyla beraber yaşar. (77)

P251.5. İki erkek kardeş

Birbirleriyle dalga geçen iki adam kardeştir. (8)

Bahtiyar ve Bedbaht kardeştir. (57)

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Zamanın birinde üç kardeş beraber yaşar. (15)

P251.6.3. Altı ve yedi erkek kardeş

Dev anasının altı oğlu vardır. (50)

Cemile'nin yedi ağabeyi vardır. (75)

P261. Kayın baba

Gelin, kaynanasının kendisine anlattıklarını kayınbabasına anlatır. (79)

Gelin, kayınpederini evde istemez. (16)

P262. Kaynana

Kaynana, gelinin çalışkan olmamasından yakınır. (53)

Gelin ve kaynana beraber yaşar. (78)

P264. Görümce, yenge, baldız

Bir gün yedi yenge bir araya gelip görümceleri hakkında dedikodu yaparlar. (33)

P282. Üvey anne

Üvey anne kendi öz oğlu Nasip'e iyi bakar fakat üvey oğlu Garip'e kötü davranır. (29)

Üvey anne, üvey kızını biraz sevse de zamanla bu sevgisi nefrete dönüşür. (48)

Üvey anne, üvey kızına haince bir plan hazırlar. (76)

P320. Misafirperverlik

Adam, misafirlere dağıtmak için iki koyun keser. (5)

Kız, babası Haso Ağa'yı evinde misafir etmek ister. (24)

Kervancı, köyün paşasına misafir olur. (31)

Şahmaran, Camsab'ı kendi diyarında misafir eder. (46)

Yahudi, Botan Beyi'nin adamlarını misafir eder. (71)

Adam, karısına misafir için kahvaltı hazırlamasını söyler. (77)

P411. Çiftçilik

Çiftçi, hayvanlarını otlatmak bir ormana götürür. (27)

Tilki, yem almak için çiftçiye gider. (51)

Çiftçi, tarlasında kendisine yardım eden oğlanı ödüllendirir. (74)

P412. Çoban

Çoban ormanda gördüğü kıza âşık olur ve onunla evlenmek ister. (13)

Oğlan, yolda karşılaştığı çobanı öldürür ve tüm koyunlarını gasp eder. (15)

Çoban, kadının elindeki kazanı görür ve çok beğenir. (19)

Çoban bulduğu bir sandık dolu altını vezire verir. (26)

Seyfo Ağa rüyasında gördüğü çocuğun bir çobanın oğlu olduğunu öğrenir. (30)

Dev tarafından kaçırılan çocuğu bir çoban kurtarır. (31)

Çoban çok korkmasına rağmen ağaya doğruları anlatır. (35)

Kuyuda kalan kızın yardımına bir çoban yetişir. (49)

Çeto'nun kılığına giren bir çoban, köylülerden dayak yer. (73)

P414. Avcılık

O yörenin avcısı bir gün ormanda gezinirken kızı görür. (9)

Bir avcı, ormanda gördüğü kızı evine götürür. (33)

Erkek kardeşlerin en küçüğü ormanda bir avcıya rast gelir. (33)

P424. Doktor

Kamburu olan bir adam tedavi olmak için hekime gider. (2)

Erkek kardeşler, gözü kör olan eşlerinin tedavi edilmesi için doktor çağırır. (33)

Doktorlar, padişahın kızını tedavi etmek için sarayın kapısında sıraya girerler. (45)

Hasta padişah, iyileşmek için memleketin en iyi hekimlerini getirtir. (46)

Adam, hasta annesini doktora götürür. (78)

P442. Fırıncı

Köyün ağasına misafir olan bir derviş, ağaya babasının bir fırıncı olduğunu söyler. (25)

Fırıncı, adamın tavuğunu kadiya verir. (69)

Fırıncı, iki adamla beraber kadiya gider. (69)

P443. Değirmenci

Değirmenci, eşeğini çaldıran neneye üzülür ve ona kendi eşeğini hediye eder. (19)

Nehre kapılan çocuğu bir değirmenci kurtarır. (31)

P461. Asker

Askerler, hakkında idam kararı verilen Süleyman'ı idam sehpasına çıkarır. (10)

Padişah, askerlerine emir verir. (14)

Askerler, padişahın emri üzerine saraya yedi bilgin getirirler. (26)

Askerler, kralın çalınan altınlarını bulmak için herkesin üstünü arar. (34)

Askerler, savaş esnasında su bulmak için toprağı kazmaya başlarlar. (36)

Askerler, hâkimin isteğı üzerine iki suçlu adamı bulup teslim eder. (42)

Sultanın karısı, kocasını kurtarmak için askerleri yanına alıp yola çıkar. (44)

Vezir, askerlerle beraber şehir meydanlarını dolaşmaya başlar. (60)

P475. Hırsız-haydut

Tilki, yaşlı kadının ahırına girer ve süt çalar. (51)

Memleketin meşhur hırsız, hırsızlık yapmak için camiye gider. (60)

Bir eve girip hırsızlık yapan adam, gözüne iğne battığı gerekçesiyle ev sahibini kadiya şikâyet eder. (70)

P485. Bilgin kişi

Yedi bilgin, kralın huzuruna çıkar. (26)

Vezir, padişahın iyileşmesi için dünyanın en iyi bilginini getirir. (46)

P510. Mahkemeler

Yeni gelin ve horoz bir konuda anlaşamayınca mahkemeye gitmeye karar verirler. (55)

Adam, şikâyetçi olduğu fırıncıyla beraber kadıya gider. Kadı, mahkemede davayı başlatır. (69)

Q. Ödüller ve Cezalar

Q 0. Cezalar ve mükâfatlar

Q 10-Q 99. Mükâfatlandırılmış işler

Q 100-Q 199. Mükâfatların özellikleri

Q 200-Q 399. Cezalandırılmış işler

Q 400-Q 499. Cezaların çeşitleri

Q10. Mükâfatlandırılmış işler

Küçük kardeş, iyi işler yaparak Hızır'ın zenginlik imtihanını geçer. Hızır, küçük kardeşin dilediği dilekleri yerine getirir. (15)

Ağa, kendisine yardım eden dervişe bir at bir ve bir kese altın vererek onu mükâfatlandırır. (25)

Garip, kendisinden yardım isteyen yaşlı adama yardım eder. Yaşlı adam, Garip'e sarı bir öküz hediye ederek onu mükâfatlandırır. (29)

Hasta kızı iyileştiren sahte doktora iki kese altın verilir. (45)

Merdo, köylülerin evlerine ve tarlalarına giden suyun yolunu açınca köylüler, ona beş büyük baş hayvan hediye eder. (80)

Q53. Kurtarma için mükâfatlandırma

Leylek yavrularını yılandan kurtaran oğlanı sırtına bindirir ve yeryüzüne çıkararak onu kurtarır. (28)

Garip, yaşlı adama yardım ederek onu kurtarır. Yaşlı adam, Garip'e bir öküz hediye eder. (29)

Q64. Sabır için mükâfatlandırma

Yaşadığı felaketlerle her şeyini kaybeden adam sabreder ve sonunda hem ailesine kavuşur hem de bir yörenin kralı olur. (31)

Hut'un kuyusunda esir olan Sevim, yıllarca sabreder ve oradan kurtulur. (52)

Cadalozun eline esir olan Cemile, sabrederek sonunda cadalozdan kurtulur. (75)

Q68.2. Dürüstlüğün ödüllendirilmesi

Bir köye misafir olan derviş, hep doğru konuştuğundan ağa tarafından ödüllendirilir. (25)

Q111. Zenginlikle mükâfatlandırma

Ağa, kendisine yardım eden dervişe bir at bir ve bir kese altın vererek onu mükâfatlandırır. (25)

Q112.0.1. Krallıkla mükâfatlandırma

Yaşadığı felaketlerle her şeyini kaybeden adam sabreder ve sonunda hem ailesine kavuşur hem de bir yörenin kralı olur. (31)

Q211. Ölümle cezalandırma

Paşa, karısını kaçırıp çocuklarının kaybolmasına neden olan kervancının kellesini koparır. Kervancı yaptıklarının bedelini ölümüyle öder. (31)

Ağa, eşine zarar veren kişinin cadı olduğunu öğrenir ve cadıyı öldürür. (48)

Zerka Zera'yı kuyuya hapseden kurt, kızın ailesi tarafından öldürülür. (49)

Sevim'i kaçırıp kuyusuna hapseden Hut, kızın babası tarafından öldürülür. (52)

Bedbaht, aç gözlülüğü ve kıskançlığı yüzünden tehlikeli kuyuya gider. Kuyuda aslan ve tilki, Bedbaht'ı pençeleterek öldürürler. (57)

Baba ve oğul kendilerine zarar veren yaşlı adamı ölümle cezalandırırlar (77)

Adam, yılanla olan problemini tilkiye anlatır. Tilki, yılanı bir ders verir ve onu ölümle cezalandırır. (79)

Merdi, kardeşi Merdo'nun sözünü dinlemez ve açgözlülük yaparak tehlikeli kuyuya iner. Merdi, kuyuda aslan, tilki ve şeytan tarafından öldürülür. (80)

Q212. Hırsızlık cezalandırılır

Kadın, gece yarısı süt çalmaya gelen tilkinin kuyruğunu kopararak onu cezalandırır. (51)

Q215. Yamyamlık cezalandırılır

Erkek kardeşler, kız kardeşlerine zarar veren ve insan eti yiyen cadalozu kaynar kazana atarak öldürürler. (75)

İnsan eti yiyen dev, bir oğlan tarafından öldürülerek cezasını bulur. (28)

Q235. Beddua ile cezalandırma

Kız kardeş, kendisini ormanda ölüme terk eden erkek kardeşine beddua ederek oğlanın ayağına diken girmesine sebep olur. (13)

Q241. Zina cezalandırılır

Çeşme başında kadınları taciz eden hoca, kadının kocası tarafından hadım edilir. (32)

Q263. Yalan cezalandırılır

Erkek kardeşler, kız kardeşleri hakkında yalan söyleyen imamı köyden kovar. (9)

Q458. Döverek cezalandırma

Küçük kardeş, kendisine ihanet eden ortanca ve büyük kardeşini döverek cezalandırır. (28)

Erkek kardeşler, kız kardeşine iftira atan eşlerini döverek cezalandırır. (33)

Halk, yanlış kararlar vererek insanları mağdur eden kadıyı döverek cezalandırır. (69)

Açgözlülük yaparak tehlikeli su kuyusuna giden Merdi, aslan, tilki ve şeytan tarafından dövülerek cezalandırılır. (80)

R. Esirler ve Kaçaklar

R 0-R 99. Esirlik

R 100-R 199. Kaçmalar

R 200-R 299. Firarlar ve takipler

R 300-R 399. Sığınaklar ve tekrar ele geçirilmeler

R41.3.4. Kuyuya hapsedme

Kurt, Zerka Zera isimli kızı kendi kuyusuna hapseder. (49)

Hut, köyün en güzel kızı olan Sevim'i kendi kuyusuna hapseder. (52)

R130. Kaybolan veya terkedilen şahısların kurtarılması

Ormana terk edilen kızı bir avcı görür ve avcı kızla evlenerek hayatını kurtarır. (9)

Ağabeyleri tarafından ormana terk edilen kıza bir avcı sahip çıkar ve onu kurda kuşa yem olmaktan kurtarır. (33)

R131.2. Terk edilen veya kaybolan çocuğu değirmenci kurtarır

Nehirdeki sulara kapılan çocuğu bir değirmenci kurtarır. (31)

R141. Kuyudan kurtulma

Kılıcıyla devi öldüren oğlan, bir leylek yardımıyla kuyudan kurtulur. (28)

Kuyuda mahsur kalan Camsab'a Şahmeran yardım eder ve onu yeryüzüne gönderir. (46)

Kurdun kuyusunda esir kalan Zerka Zera, ağabeylerinin yardımıyla kuyudan kurtulur. (49)

Kuyuda kalan Sevim'i ailesi kurtarır. (52).

Kuyuda ölüme terk edilen Merdo, bir süre sonra gizli bir çıkış yolu bulur ve kuyudan çıkar. (80)

R152. Kocasını kurtaran kadın

Yahudi'ye esir olan Sultan'ı karısı kurtarır. (44)

R213. Evden kaçma

Kız, evden kaçar. (77)

S. Anormal Zulümler

S 0-S 99. Zalim akrabalıklar

S100-S 199. Korkunç katliamlar ve sakat etmeler

S 200-S 299. Zalimce kurban etmeler

S 300-S 399. Terk edilmiş veya öldürülmüş çocuklar

S 400-S 499. Zalim işkenceler

S11. Hain baba

Baba kızını öldürmeye kıyamayınca onu ormana terk eder. (48)

Baba öz kızının namusuna göz diker ve onunla evlenmek ister. (77)

S11.4. Baba, çocuğunu öldürmeyi planlar

Kızının geceleri bir deve dönüştüğünü öğrenen baba, oğluyla beraber kızını öldürme planı yapar. (7)

Baba, hamile zannettiği kızını öldürme planı yapar. (48)

Baba kendisiyle evlenmek istemeyen kızını öldürmeyi planlar. (77)

S31. Zalim üvey anne

Annesi ölen kıza, üvey annesi kötü davranır ve her seferinde kıza tuzak kurarak zarar vermeye çalışır. (13)

Kendi oğlu Nasip'e iyi davranan üvey anne, kendi evladı olmayan Garip'e kötü davranır ve ona yemek vermez. (29)

Üvey anne, kıza iftira atarak onu namussuzlukla suçlar ve kocasına şikâyet eder. (48)

Üvey anne, öksüz Elif'e kötü davranır ve ona yemek veren ineğin kesilmesi için oyun yapar. (76)

S112. Yakma ile öldürme

Erkek kardeşler, kız kardeşleri Cemile'ye tuzaklar kurarak parmağını emen cadalozu kaynar bir kazana atıp yakarlar. (75)

S131. Suda boğarak öldürme

Adam, ahlakı güzel olmayan kadını suya atarak öldürür. (63)

S133. Kafasını keserek öldürme

Oğlan, yılanın kafasını kılıçla koparır. (28)

Cellat, kahvecinin kafasını keser. (66)

S143. Ormana terk etme

En küçük kardeş, kız kardeşi Ayşe'yi ormana terk eder. (9)

Kız kardeşini öldürmeye kıyamayan oğlan, onu ormana terk eder. (13)

Üvey annenin kızı iftira attığını öğrenen adam, karısını ormana terk eder. (13)

Yengelerinin iftirasına maruz kalan kız, ağabeyleri tarafından ormana terk edilir. (33)

Baba, kızını öldürmeye kıyamayınca onu ormana terk eder. (48)

S146.1. Kuyuya terk etme

Büyük ve ortanca kardeş, güzel kıza sahip olmak küçük kardeşlerini kuyuda bırakırlar. (28)

İki arkadaş kuyudan çıkardıkları balı paylaşmamak için arkadaşı Camsab'ı kuyuya terk ederler. (46)

Merdi, kendisine su çıkarmak için kuyuya inen arkadaşı Merdo'ya ihanet eder ve onu kuyuda bırakır. (80)

S147. Dağa terk etme

Seyfo Ağa, çobanın oğlunu dağa terk eder. (30)

S301. Çocukların terk edilmesi

Ağa, çobanın oğlunu dağa terk eder. (30)

S352. Terk edilen çocuklara hayvan yardım eder

Seyfo Ağa tarafından dağa terk edilen çocuğa bir keçi yardım eder, onu emzirir. (30)

Devin kuyusunda mahsur kalan oğlana bir leylek yardım eder ve onu yeryüzüne çıkarır. (28)

T. Evlilik

T 0-T 99. Aşk

T 100-T 199. Evlilik

T 200-T 299. Evlilik hayatı

T 300-T 399. Namus ve bakirelik

T 400-T 499. Yasak cinsî münasebetler

T 500-T 599. Hamile kalma ve doğum

T 600-T 699. Çocukların bakımı

T10. Âşık olma

Çoban, ormanda tesadüfen karşılaştığı kıza âşık olur. (13)

Beş başlı yılan, köyde gördüğü kıza âşık olur. (18)

Seyfo Ağa'nın kızı, bahçede gördüğü oğlana âşık olur. (30)

Camsab, Şahmaran'ı görünce ona âşık olur. (46)

Kurt, Zerka Zera'yı görünce ona âşık olur. (49)

Hut, çeşme başında gördüğü Sevim'e âşık olur. (52)

Fakir bir genç, köyün en güzel kızına âşık olur. (59)

Kralın oğlu ormanda karşılaştığı Elif'e âşık olur. (76)

T15. İlk görüşte aşk

Ava çıkan ağa, ormanda gördüğü Ayşe'ye ilk bakışta âşık olur. (9)

Yılan, ilk kez gördüğü kıza âşık olur. (18)

Devi öldürmek için kuyuya inen oğlan, kuyuda en küçük kıza ilk bakışta âşık olur. (28)

Tüccar, görücü usulü evlendiği kadını görür görmez âşık olur. (34)

T91.3. Ölümlü ve doğaüstü kişinin aşkı

Peri kızı, adama âşık olur. (39)

T91.5.1. Aşkta kız zengin erkek fakirdir

Seyfo Ağa'nın kızının âşık olduğu oğlan fakirdir. (30)

T91.6.2. Kral (prens) aşağı seviyeden bir kıza âşık olur

Kralın oğlu ormanda karşılaştığı Elif'e âşık olur. (76)

Ağanın oğlu, ceviz kıza âşık olur. (38)

T97. Baba kızının evliliğine muhalefet eder

Seyfo Ağa, kızının bir çobanla evlenmesine karşı çıkar. (30)

T100. Düğün

Şeymus Ağa, oğlu Ramazan'a düğün yapar. (23)

Ağa, komşu köyün düğününe gider. (25)

Vezir, kızla oğlanın düğününü yapar. (30)

Tüccar, bir kızla evlenip düğün yapar. (34)

T131. Evlenme şartları

Vezirin kızı, kendisiyle evlenmek isteyen Sultan'a meslek sahibi olmasını şart koşar. (44)

Peri kızı kendisiyle evlenmek isteyen oğlandan altın bir tarak ister. (39)

T145.0.1. Birden fazla hanımla evlilik

Adam, üç eşe sahiptir. (63)

T150. Düğünlerde mutlu olmalar

Ceviz kabuğundan kurtulan kız, ağanın oğluyla evlenip mutlu olur. (38)

Çingene kızın verdiği sıkıntılara katlanan kız, en sonunda ağayla evlenir ve mutlu olur. (72)

T230. Evlilikte sadakatsizlik

Ramazan Ağa'nın karısı, kocasını bir kasapla aldatır. (23)

Tüccar iş için şehre gittiğinde karısı eve başka bir adam alır ve kocasını aldatır. (34)

Adamın eşi, ahlaksızlık yaptığını söyler. (63)

T511 Kedi otu yiyerek hamile kalma

Şifacı kadın, kızın hamile kalabilmesi için kedi otunu önerir. (5)

T516. Rüya yoluyla hamile kalma

Padişahın hanımı rüyasında Hızır'ı görür. Hızır, hanıma yakında bir çocuğunun olacağı haberini verir. (14)

T526. Dua neticesinde hamile kalma

Ağzı dualı bir adam, padişahın çocuk sahibi olması için dua eder. Bir süre sonra padişahın eşi hamile kalır. (7)

T584. Doğum

Kadının bir erkek evladı dünyaya gelir. (5).

T587. İkizlerin doğumu

Uzun süre çocuğu olmayan padişahın karısı, en sonunda ikiz evlat doğurur. (7)

Kocası öldürülen kadının ikiz evladı dünyaya gelir. (42)

T596. Çocuklara ad verme

Şifacı kadın, doğan yeni çocuğa Vefa ismini verir. (5)

Büyükler, kimsesiz çocuğa Salih ismini verir. (21)

Kadın, erkek çocuğuna İnsafnema, kız çocuğuna Mürvetnema ismini verir. (42)

U. Hayatın Tabiatı

U 0-U 99. Hayatın eşitsizlikleri

U 100-U 299. Hayatın tabiatı ile ilgili çeşitli motifler

U Evlilik öncesi ilişki

U60. Zenginlik ve yoksulluk

Ormanda Ayşe'yi bulan avcı, aynı zamanda zengin bir ağadır. (9)

Hızır, fakir olan üç kardeşe yardım ederek onları zengin eder. (15)

Fakir bir kadının erkek evladı, çeşitli sıkıntılar çektikten sonra padişahın kızıyla evlenerek zengin olur. (3)

Fakir bir adam olan Cemal, bir adam sayesinde durumu düzelir. (6)

U110. Aldatmanın ortaya çıkması

Erkek kardeşler, kız kardeşleri Ayşe'ye iftira atan imamın oyununu anlar. (9)

Padişah, vezirin ve vezirin hanımı tarafından kandırıldığını öğrenir. (14)

Salih kendisine hile yapan dükkân sahibinin yaptığı oyunu anlar. (21)

Erkek kardeşler, eşlerinin kız kardeşlerine attığı iftiraları öğrenir. (33)

Tüccar bir gece yarısı eve geldiğinde karısının kendisini aldattığına şahit olur. (34)

Kurbağa, akrebin kendini sokacağını anlar ve ona göre hareket eder. (58)

Köylüler, kendilerine dışkı sattıran Çeto'nun oyununu anlar. (73)

V. Din

V 0-V 99. Dinî Merasimler

V 100-V 199. Dinî binalar ve nesneler

V 200-V 299. Mukaddes şahıslar

V 300-V 399. Dinî inanışlar

V 400-V 499. Dinî kuvvetler

V 500-V 599. Çeşitli dinî motifler

V50. *Dua*

Genç ve yaşlı bir dilenci sarayın önünde ellerini açıp Allah'a dua eder. (1)

Cemal, kendisine yardım eden köylülere dua eder. (6)

İftiraya uğrayan kız, kendisini ormana terk eden erkek kardeşinin ayağına diken batması için dua eder. (13)

Zengin olmak için Allah'a dua eden üç kardeşin duası kabul olur. (15)

Eşekler, sırtındaki semerleri yapan ustanın gitmesi için Allah'a dua eder. (17)

Vücutundaki ağırlara dayanamayan hasta adam, canının alınması için Allah'a dua eder. (28)

Cadının elinden kurtulmak isteyen kız, güvercine dönüşmesi için Allah'a dua eder. (48)

Kadın, boynu kopan çocuğunun tekrardan eski hâline dönmesi için Allah'a dua eder. (77)

V52. *Duanın esrarengiz gücü*

Cadının elinden kurtulmak isteyen kız, güvercine dönüşmesi için Allah'a dua eder. Duası kabul olan kız bir güvercine dönüşür. (48)

Kadın, boynu kopan çocuğunun tekrardan eski hâline dönmesi için Allah'a dua eder. Allah, kızın duasını kabul eder ve çocuk dirilir. (77)

V112.2. *Camiler*

Vezir, Padişaha bir damat bulmak için camileri dolaşır. (60)

Fırıncı, caminin minaresinden aşağı atlar. (69)

V.254. *Selamlaşma*

İbrahim ve arkadaşları yolda giderken başka bir adam onları görüp selam verir. (37)

Yahudi, Botan Beyi'ne selam söyler. (71)

V201. Allah

Genç ve yaşlı bir dilenci sarayın önünde ellerini açıp Allah'a dua eder. (1)

İftiraya uğrayan kız, kendisini ormana terk eden erkek kardeşinin ayağına diken batması için dua eder. Allah duayı kabul eder ve oğlanın ayağına diken batar. (13)

Zengin olmak için Allah'a dua eden üç kardeşin duası kabul olur. (15)

Eşekler, sırtındaki semerleri yapan ustanın gitmesi için Allah'a dua eder. (17)

Vücudundaki ağırlara dayanamayan hasta adam canının alınması için Allah'a dua eder. (28)

Cadının elinden kurtulmak isteyen kız, güvercine dönüşmesi için Allah'a dua eder. Duası kabul olan kız bir güvercine dönüşür. (48)

Kadın, boynu kopan çocuğunun tekrardan eski hâline dönmesi için Allah'a dua eder. (77)

(T)V206. Hz. Hızır (Alptekin, A. B. Taşeli Masalları)

Derviş, padişahın kızını diriltir. (7)

Padişahın hanımı rüyasında Hızır'ı görür. Hızır, hanıma yakında bir çocuğunun olacağı haberini verir. (14)

Gurbete giden üç kardeş zengin olmak Allah'a dua eder. Duaları karşılık bulan kardeşlere Hızır yardım eder ve onları zenginlikle imtihan eder. (15)

Derviş, bir ağanın köyüne misafir olur ve orada çeşitli kerametler gösterir. (25)

Ak sakallı dede, padişahın rüyasına girer ve ona bir soru sorar. (26)

Hızır, Garip'e hediye ettiği öküzden kimseye bahsetmemesi konusunda tembihler. Garip bu sırrı kimseye söylemez. (29)

(T)V207. Dinî yardımcı (İmam). (Alptekin, A. B. Taşeli Masalları)

Köyde herkesin çok sevdiği ve güvendiği imam, Ayşe'ye iftira atar. (9)

Köyün imamı, başka bir köye tayini çıkar. (65)

İmam, kendisine danışmaya gelen üç kardeşe yardım eder. (68)

W. Karakter Özellikleri

W₀-W₉₉. Karakterin güzel özellikleri

W₁₀₀-W₁₉₉. Karakterin çirkin özellikleri

W₂₀₀-W₂₉₉. Çeşitli karakter özellikleri

W26. Tahammül/sabır

İmamın iftiralarına tahammül eden Ayşe, sonunda zengin bir ağa ile evlenir. (9)

Yaşadığı felaketlerle her şeyini kaybeden adam sabreder ve sonunda hem ailesine kavuşur hem de bir yörenin kralı olur. (31)

Hut'un kuyusunda esir olan Sevim, yıllarca sabreder ve oradan kurtulur. (52)

Cadalozun eline esir olan Cemile, sabrederek sonunda cadalozdan kurtulur. (75)

Annesi ölen Elif, üvey annesinin her türlü işkencesine tahammül eder, sonunda kralın oğlu ile evlenerek mutlu olur. (76)

W28. Fedakârlık

Musa, yolun karşısına geçen karıncaları ezmek için atını durdurur ve orada üç gün bekler. (20)

Camsap, Şahmaran'a ihanet etmesine rağmen Şahmaran, Camsap'a akıl verir ve ona yardım eder. (46)

W32. Cesaret

Yaşlı adamın en küçük oğlu, kardeşlerin ihanetine rağmen bütün engellerin üstesinden gelir ve iki canavarı kılıcıyla öldürür. (28)

İbrahim, yolda karşılaştığı aslandan korkmaz ve onu öldürmek için mücadele verir. (37)

Peri kızı ile evlenmek isteyen cesur genç, tüm tehlikeli yollara rağmen sihirli tarağı almayı başarır. (39)

W33. Kahramanlık

Aklı ve zekâsıyla beş başlı yılanı öldüren genç kız, memlekette kahraman ilan edilir. (18)

Küçük oğlan, iki devi öldürerek büyük kahramanlık gösterir. (28).

Yolda karşılaştığı aslan ve kaplanları yenen İbrahim, memlekette kahraman ilan edilir. (37)

W34. Sadakat

Kız, devi öldürmeye giden gencin yolunu gözler ve o dönene kadar kimseyle evlenmez. (28)

W35. Doğruluk

Bir köye misafir olan derviş, hep doğru konuştuğundan ağa tarafından ödüllendirilir. (25)

W37. Vicdan sahibi olma

Kızının geceleri bir deve dönüştüğünü ve her şeyi yediğini öğrenen padişah, vicdanından dolayı kızını öldürmek istemez. (7)

En küçük kardeş, kız kardeşi Ayşe'yi öldürmeye kıyamadığı için ormana bırakıp eve döner. (9)

Kız kardeşini öldürmeye kıyamayan oğlan, onu ormana terk eder. (13)

Erkek kardeşlerin en küçüğü ormana öldürmek için götürdüğü kız kardeşini öldürmeye kıyamaz. (33)

Şahmeran yanında kalan Camsab'a üzüldüğü için canı pahasına yeryüzüne çıkmasına izin verir. (46)

Kızının namussuzluk yaptığını öğrenen baba, kızını öldürmeye kıyamayınca onu ormana terk eder. (48)

Yeni gelin, eve gelen dilenciye boş bırakmaz, bohçadaki çeyizlerini kadına verir. (59)

W45. Dürüstlük

Balıkçının kızı, dürüst bir kızdır. (23)

W.121. Korkaklık

Köylüler, sahte doktordan korkar. (21)

W125. Açgözlülük

Bedbaht, açgözlü bir insandır. (57)

Merdi, açgözlü bir gençtir. (80)

W126. İtaat etmeme

Seyfo Ağa'nın kızı, babasının ölüm emrini verdiği gençle evlenmek için mektupları değiştirir. Kız, oğlanla evlenerek babasına itaat etmez. (30)

Çamurdan yapılmış eşeğe binen kız, annesinin dediklerini dikkate almadığı için eşek eriyerek dağılır. (33)

W136. Sahtekârlık

Dükkân sahibi, yalan söyleyerek sahtekârlık yapar. (21)

W152. Cimrilik

Cimri adam, hamalın parasını vermez. (61)

W154. Nankörlük

Yılan hayatını kurtaran adamı sokmak isteyerek nankörlük yapar. (79)

W157. Namussuzluk

Ramazan Ağa'nın karısı, kocasını bir kasapla aldatır. (23)

Tüccarın karısı, kocası evde yokken eve bir adam alır ve kocasını aldatır. (34)

W161. Çapkınlık

Sapık imam, köydeki tüm kadınların namusuna göz diker. (9)

W167. İnatçılık

Cadalozun evine giden Cemile, ateşi almakta inat eder. (75)

W181. Kıskançlık

Vezir ve hanımı, padişahı ve eşini kıskanır. (14)

Üvey anne, üvey oğlunu kıskanır. (29)

Üvey anne, Elif'in yüz güzelliğini kıskanır. (76)

W185. Zor kullanma

Padişahın emriyle vezir ve askerler tüm halkı zorla hamama götürür. (46)

X. Mizah

X 0-X 99. Rahatsızlığın Mizahı

X 100-X 199. Kabiliyetsizliğin Mizahı

X 200-X 299. Esnaf ile Alışverişin Mizahı

X 300-X 499. İş Sahipleri ile Mizah

X 500-X599. Diğer Sosyal Sınıflarla Mizah

X600-X 699. Milliyet ve Irklarla İlgili Mizah

X700-X 799. Cinsiyetle İlgili Mizah

X800-X899. Sarhoşlukla İlgili Mizah

X1800-X 1899. Çeşitli Yalanlar ve Mübalağalar

X1201. Olağanüstü hayvanlar hakkında yalanlar

Oğlanı yerin yedi kat altına indiren koç, olağanüstü bir hayvandır. (28)

Kız, ağabeylerini görmek için çamurdan yapılmış eşeğe biner. (33)

Şahmeran'ın etinden akan ilk kan zehir, ikinci kan, delilik son kan ise bilgidir. (46)

X1250. Kuşlar hakkında yalanlar

Musa'nın yardımına gelen kuş, verdiği tüyle insanların kafası bedenine yapışır. (20)

Z. Çeşitli Motif Grupları

Z 0-Z99. Formüller

Z 100-Z 199. Sembolizm

Z 200-Z 299. Kahramanlar

Z 300-Z 399. İstisnalar

Z71.1. Formülistik sayı: 3

Üç gün üç gece düğün yapılır. (3)

Kartalın yuvasında üç yumurta bulunur. (5)

Cemal'in üç çocuğu vardır. (6)

Hayvanlar her gün sırayla aslanın evine üç öğün et götürür. (12)

Üç kardeş çalışmak için gurbete çıkarlar. (15)

Padişah, Musa'ya üç görev verir. (20)

Hasta atın ayağa kalkması için üç gün mühlet verilir. (22)

Kızın konağı, babasının konağından üç kat büyüktür. (24)

Derviş, üç şeyden iyi anladığını söyler. (25)

Bir babanın üç oğlu vardır. (28)

Sokakta üstü başı tuhaf olan üç kişi insanların ceplerini arar. (34)

Üç arkadaş yola çıkar. (37)

Kuş, oğlana üç defa yardım eder. (39)

Üç yakın arkadaş para kazanmak için gurbete çıkar. (42)

Sultan vezirine üç soru sorar. (44)

Kralın üç oğlu vardır. (50)

Sevim'in Hut'tan doğan çocuğu üç gözlüdür. (52)

Yaşlı adam, hamala üç akıl verir. (61)

Adamın üç karısı vardır. (63)

Yaşlı adam üç erkek evlada sahiptir. (68)

Yuvanın içinde üç yumurta vardır. (72)

Yaşlı kadın oğlana üç yol gösterir. (74)

Z71.1.1. Üç gün üç gece

Üç gün üç gece düğün yapılır. (3)

Z71.5. Formülistik sayı: 7

Genç adam, başka adama yedi deve yükü kadar yiyecek verir. (4)

Ayşe'nin yedi erkek kardeşi vardır. (9)

Yedi bilgin, kralın sorusuna cevap arar. (26)

Siyah koç, oğlanı yedi kat yerin altına götürür. (28)

Yedi yenge, bir kızı kıskanır. (33)

Evin içinde yedi kapı vardır. (44)

Zerka Zera'nın yedi abisi vardır. (49)

Kızı kurtarmak için yedi köyden ip getirilir. (49)

Merdo, ağanın kızıyla yedi gün yedi gece düğün yapar. (80)

Z71.5.1. Yedi erkek kardeş ve bir kız kardeş

Ayşe'nin yedi erkek kardeşi vardır. (9)

Zerka Zera'nın yedi abisi vardır. (49)

Z71.6. Formülistik sayı: 9

Kadın, dokuz ay sonra doğurur. (5)

Z71.8. Formülistik sayı: 12

Şifacının verdiği şurubu içen kadın, on iki gün sonra gebe kaldığını öğrenir. (5)

Çocuk on iki yıl sonra genç bir delikanlı olur. (77)

Z71.12 Formülistik sayı: 40

Ramazan Ağa, balıkçının kızıyla kırk gün kırk gece düğün yapar. (23)

Erkek kardeşler, kız kardeşini bir avcıyla evlendirir. Düğün kırk gün kırk gece sürer. (33)

Oğlan kırk gün kırk gece düğün yapar. (38)

Ağanın oğlu, nimet yumurtasından çıkan kızla kırk gün kırk gece düğün yapar. (72)

Sarayda kırk gün kırk gece düğün yapılır. (76)

Kızın ailesi kızı verir ve kırk gün kırk gece düğün olur. (78)

Z71.12.0.1. Kırk gün kırk gece düğün (Şimşek, E., Yukarıçukurova Masalları)

Ramazan Ağa, balıkçının kızıyla kırk gün kırk gece düğün yapar. (23)

Erkek kardeşler, kız kardeşini bir avcıyla evlendirir. Düğün kırk gün kırk gece sürer. (33)

Oğlan kırk gün kırk gece düğün yapar. (38)

Ağanın oğlu, nimet yumurtasından çıkan kızla kırk gün kırk gece düğün yapar. (72)

Sarayda kırk gün kırk gece düğün yapılır. (76)

Kızın ailesi kızı verir ve kırk gün kırk gece düğün olur. (78)

Z100. Sembolizm

Ayı, şiddetin ve kaba kuvvetin sembolüdür. (27)

Hızır, sıkıntıda olanlara yardım etmeyi simgeler. (29)

Beyaz koç yeryüzüne çıkmayı, siyah koç yer altına inmeyi sembolize eder. (28)

Şahmeran, yılanların padişahını simgeler. (46)

Z141. Sembolik renk: kırmızı

Evin etrafında bir iki tur atan cadaloğz yerde kırmızı bir ip görür. (75)

Sandığın içindeki elbisenin rengi kırmızıdır. (77)

Z142. Sembolik renk: beyaz

Çiftçinin bahçesindeki geyikler beyazdır. (27)

Oğlanın gördüğü koçlardan biri beyaz renklidir. (28)

Z143. Sembolik renk: siyah

Ağa, bir tane siyah at beğenir. (25)

Oğlanı yedi kat yerin altına götüren koç siyahtır. (28)

Kızı nehre atıp yerine geçen çingene kızı kapkaradır. (72)

5.3 Mardin Masallarının Formel Yapısı

Masallar yapı itibarıyla başlangıç formelleri, bağlayış (geçiş) formelleri ve bitiş formelleri olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. Masalların geçiş formelleri bölümünde masalın olay örgüsü ve çeşitli formeller yer alır. Masal başı ve masal sonu tekerlemeleri bölümü ise masal anlatıcısının bilgisine ve yeteneğine göre değişebilmekte veya masalda hiç yer almamaktadır.

Masaldaki formellerle ilgili pek çok araştırmacı belli başlı görüşler öne sürmüşlerdir. Örneğin Boratav, masal tekerlemelerini; masalın başında, ortasında uygun yerlerde ve sonunda söylenen, yerine göre uzunca ya da çok kısa kalıplaşmış birtakım sözlere verilen ad, olarak tanımlar (2016: 96). Masal başı tekerlemesi dinleyiciyi masala hazırlamak, anlatacaklarının yalan olduğunu bildirmek ve eğlendirmek amacıyla söylenirken masal sonu tekerlemesi; masal mekânından gerçek mekâna dönmeyi ve masalın bittiğini belirtir. Bu kısımda dua ve iyi dileklerde de bulunulabilir.

Boratav, (1982: 281- 282) tekerlemelerin kendi içinde dört kısımda incelendiğini belirtir:

1. Kısa başlangıç tekerlemeleri: Bunlar masal başı tekerlemeleridir ve en çok kullanılan tiplerdir, masalın havasına alıştırmaya çalışırlar: Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde vb.
2. Tuhaf maceraların yer aldığı vezin, kafiye unsurlarıyla az çok şiirsel bir özellik gösteren ya da düz anlatma üslûbuyla anlatılan tekerlemeler: minareyi belime soktum borudur diye vb.
3. Bağımsız bir halde zincirlemeli veya yalanlama tipi masal özelliği gösteren tekerlemeler: Hiç masalı. Bu tipler başlangıç tekerlemesi yerine de geçebilir.
4. Masal içi ve masal sonu tekerlemeleri: Konarak göçerek lale sümbül biçerek, az gittik uz gittik vb.

Mehmet Yardımcı (2013: 26) ise masalla ilgili olarak masalcının masalı orijinal bir şekilde bitirmek ve anlattığı olayların içinde gerçekmiş gibi bir hava estirmek için sanki o anlattığı olayların içinde yaşamış, söz gelişi kırk gün kırk gece süren düğünde bulunmuş gibi davranıp masalı bir tekerleme ile de bitirdiğini dile getirmektedir. Sakaoğlu (2016: 57) ise nesir dilinin hâkim olduğu masallarda akıcılığı sağlamak için iç kafiyeye başvurulduğunu ve bunların kalıp sözler aracılığıyla yapıldığını ifade eder.

Mardin masallarında anlatıcılar, özellikle başlangıç formellerini pek söylememiştir. Bu durum iki sebebe bağlanılabilir. Birincisi derleyicinin icra sırasında gösterdiği tutum, anlatıcıların olay odaklı masal anlatmasına sebep olmuş olabilir. İkincisi ise günümüzde masal anlatma geleneğinin zayıflamış olmasından ve doğal olarak formellerin unutulmasından kaynaklanabilir. Mardin masallarında giriş tekerlemesi olmayan masallar genellikle “zamanında adamın biri” şeklinde sade bir girişle başlamıştır. Çalışmada tespit edilen kalıpsal unsurlar, masalda bulunduğu şekliyle doğrudan alınmış ve parantez içinde masal numarası verilmiştir.

5.3.1 Başlangıç (Giriş) Formelleri

a) Sade Giriş Formelleri

Zamanın birinde ... varmış. (2, 13, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 28, 33, 34, 36, 38, 39, 44, 58, 62, 63, 65, 74, 80)

Bir varmış bir yokmuş zamanın birinde bir ... varmış/yaşarmış. (3, 4, 5, 46, 68)

Bir varmış bir yokmuş, Ayşe isminde güzel bir kız varmış. (9)

Bir zamanlar bir memlekette Süleyman isminde bir genç yaşarmış. (10)

Zamanın birinde büyük bir ormanda aslan, köpek, tavşan, tilki, at, kurt ve bir sürü kuş türü yaşarmış. (12)

Bir varmış bir yokmuş. (3, 8, 9, 13, 15, 31, 43)

Zamanında bir padişah vezirini hiç sevmezmiş. (47)

Zamanın birinde bir memlekette Hut isminde bir canavar yaşarmış. (52)

Bir zamanlar ülkenin birinde adil, dindar bir padişah varmış. (60)

Bir köyde adı Çeto olan bir genç yaşarmış. (73)

Çok eski zamanların birinde bir gelin ve kaynanası varmış. (78)

Zamanın birinde bir adam memleketine doğru yola çıkıyormuş. (79)

b) Tekerlemeli Giriş Formelleri

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Çok söylemesi günahmış. (6)

Bir varmış, bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş. (29, 40, 59, 75, 76, 77)

5.3.2 Geçiş (Bağlayıcı) Formelleri

Geçiş formelleri, masalarda vakalar arası geçişi sağlamak için kullanılan kalıp sözlerdir. Masal anlatıcıları, dinleyicilerin dikkati dağılmasın, masalı dinlesin diye bu kalıp sözleri kullanır (Sakaoğlu, 2002b: 252- 254). Geçiş formelleri, dört alt başlıkta incelenir:

a) *Masaldaki olayın geçtiği yeri veya kahramanı değiştirmek için kullanılan geçiş formelleri*

Neyse gelelim kızların babasına. (8)

b) *Dinleyicinin dikkatini arttırmak için söylenen bağlayış formelleri*

Ceviz kabuğundan güzel bir kız çıkmış ama nasıl güzel bir kız nasıl güzel. (38)

O yumurta bir anda dünyalar güzeli bir kıza dönüşmüş. (72)

Cadının yüzünde meymenet yokmuş, böyle çok çok çirkin bir yaşlıymış. (75)

c) *Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan bağlayış formelleri:*

Aradan biraz zaman geçmiş. (11, 29)

Bir yıl, iki yıl, üç yıl derken gece gündüz çalışmışlar. (15)

Nene sen şimdi git akşam gel, anca o zamana kadar un çıkar. (19)

Gel zaman git zaman bir gün fırsatını bulup köyden kaçmış. (45)

d) *Masal ortasında geçişi sağlayan tekerlemeler*

Adam, az gitmiş uz gitmiş bir süre sonra şehirdeki hayvan pazarına varmış. (4)

Az gitmiş uz gitmiş bir süre sonra yolun kenarında oturan bir genç adama rastlamış. (4)

Tüccar az gitmiş uz gitmiş dere tepe düz gitmiş, dağları aşmış. (34)

5.3.3 Bitiş Formelleri

a) *Çıplak Bitiş*

Masaldaki olayların kurgusu genellikle basit bir şekilde sonlandırılır. Kahramanlar; doğrulukları, çalışkanlıkları ve yiğitliklerinden dolayı ödüllendirilirken kötüler ise bir cezaya tabi tutulur. Çıplak bitiş formelinde genellikle yiyip içmekle, murada ermekle,

kırk gün kırk gece düğün yapmakla ilgili bitiş sözleri yer almaktadır (Sakaoğlu, 2002: 257). Mardin masallarındaki tespit edilen sade bitiş formelleri şu şekildedir:

Garip ermiş muradına, darısı tüm gariplerin başına. (29)

Adam, sonra hanımı ve çocuklarıyla güllük gülistanlık bir hayat sürmüş. (31).

Tüccar muradına ermiş. Masal da burada bitmiş. (34)

Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine. (38)

Mutlu mesut yaşamış. Diğerleri de hep sıkıntı çekmiş. (40)

Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. (72)

Böylece oğlan muradına ermiş. (75)

Onların ersin muradına biz çıkalım kerevetine. (76)

Aile sonra mutlu mesut bir hayat sürmüşler. (77)

b) Devam Eden (İleriye Giden) Bitiş Formelleri

Mardin’de derlenen masalarda bu tip formele rastlanamamıştır.

c) Özetleyen Bitiş Formelleri

Bitmekte olan masala bir ahlaki görüş, bir nasihat eklenir. Bu bilinen bir söz ya da bir atasözü olabilir.

d) Ani Bitişle ilgili Formeller

Mardin’de derlenen masalarda bu tip formele rastlanamamıştır.

e) Anlatıcıya Özgü Bitirişle ilgili Formeller

Allah anlatandan da dinleyenden de razı olsun. Rabbim herkese namuslu bir eş nasip etsin (23)

Sen de inşallah böyle güzel, sadık bir kızla evlenirsin (28)

Masal da burada bitmiş (41, 61)

Masalı dinleyenler sağ olsun (44)

Ben de korkudan zengin oldum, demiş. Masalımız da burada bitmiş (45)

Darısı sizin başınıza inşallah (59)

Allah dinleyenlerden razı olsun (66)

5.3.4 Ara Sözlər

Türkçede cümlelerin anlamını daha iyi açıklamak, ihtiyaç duyulan bir anlamı eklemek veya anlatıma zenginlik katmak amacıyla kullanılan ve genellikle iki virgül, iki kısa çizgi veya yay ayraç içerisinde yer verilen kelime grubu yapısındaki yapılar için ara sözler kullanılır (Küçük, 2020: 445). Ara sözler aynı zamanda bu görevlerin dışında cümleye konuşur ve yazar açısından duygu değeri yüklerler (Hatipoğlu, 1972: 15).

Sözlü gelenekteki icra durumlarında ise ara sözler önemli yer tutmaktadır. İlhan Başgöz, ara sözlerin, halk bilgisinin işlevlerinin araştırılmasında önemli bir rol oynadığını ve anlatıcının ideolojisi ve hayat felsefesine bağlı olarak her icranın arasözler aracılığıyla farklı işlevler gösterebildiğini belirtmiştir. Başgöz, konuyla ilgili olarak da Metin Ekici ile beraber bir çalışmada ara sözleri “Açıklayıcı ve öğretici ara sözler”, “görüş, yorum ve eleştiriyle ilgili ara sözler” ve “şahsi serzeniş ve itiraf belirten ara sözler” olmak üzere üç grupta sınıflandırmıştır (2013: 90).

Mardin masallarında da çok sayıda ara söze rastlanmıştır. Anlatıcılar, masal anlatırken konuyla ilgili veya konudan bağımsız olarak pek çok defa ara sözlere başvurmuştur. Anlatıcılar ara sözler ile açıklama yapar, herhangi bir yanlış düzeltir ya da unuttuğunu hatırlayıp tekrar ifade eder. Mardin masallarında geçen ara sözlerin tasnifi şu şekildedir:

a) Açıklayıcı ve öğretici ara sözler

Eski zamanlarda bazı insanlar ekmeğe tuz atıp öyle yerlermiş. Biz de küçükken yerdik. Anam hep öyle verirdi. Hatta burada bazıları da ekmeği şekerli yapardı. O da güzel oluyordu. Neyse (3)

O zamanda da kıtlık çok kötü oluyormuş. Yani şimdi ki gibi değil. (4)

İşte o zamanlar insanlar cahildi, ne dediğini bilmiyordu. Gerçi şimdi biraz değişti ama hâlâ bazı yerlerde bu var. (8)

Eskiden halı falan yoktu, iplerle hasır denilen şeyler yapılırdı. İnsanlar bu hasırların üzerine otururdu. (44)

Ama her zalim insanın karşısında mutlaka bir yiğit çıkacak, çünkü bu hep böyle oldu. (62)

O zamanlarda insanlar et gibi tavuk gibi yiyecekleri fırıncıya götürüyormuş, fırıncı da pişiriyormuş. Çünkü fırındaki ateş odun ateşi olduğu için et daha lezzetli oluyor. (69)

b) Görüş, yorum ve eleştiriyle ilgili ara sözler

Ana yüreği işte dayanmaz ki (3)

Bu öfkeli padişah, Musa'nın diğer padişaha haber vermediğini öğrenirse Musa'ya ne yapar, başına ne getirir tahmin edin. (20)

Yani kız bakire mi değil mi onu kastetmiş ağa (23)

Tam ağa demeyelim de böyle yönetici gibi bir şey (35)

Yani demek istemiş ki padişah da ahmak bir insan (41)

Kadın üzülmeyp ne yapsın. Daha yeni doğurduğu evladının kokusuna doyamadan ayrılmış. (14)

Makas yani ben bildiğimden asla şaşmam, tövbe etmem anlamında. (63)

Demek ki birinin ahlakı bozursa o hiç değişmez, çünkü huylu huyundan vazgeçmez. (63)

Eskiden şu an olduğu tüp, ocak gibi bir şeyler yok. Develerin bir şeyinden ateş yakılır, kahve o şekilde yapıp servis edilirdi. Bulaşıklar da elle yıkanır. (66)

Bazı yemeklere soğan ve sarımsak çok yakışır. Mesela bir salataya soğan konmazsa salata eksik kalır. Örneğin cacığa da sarımsak konmazsa olmaz. (66)

c) Şahsi serzeniş ve itiraf belirten ara sözler

Ama kurban olduğum Allah vermeyince vermiyor işte. (7)

Hak etmedi mi bence hak etti, adam derdine derman olacak cinlere iyi davranacağına, eğleneceğine yüzünü somurtmuş” (2)

Zaten insanoğlu hep böyle. Kimse akrabalarını sevmez ama söz konusu hastalık olunca ölüm olunca hepsi birlik oluyor. Süleyman'ın meselesi de aynı böyle olmuş.” (10)

6. MARDİN MASALLARINDA GEÇEN MOTİFLERİN TAHLİLİ

Çalışmanın bu bölümünde Mardin masallarında nadir ve sık görülen motifler tespit edilmiş ve bu motifler hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca masallarda hangi motifin kaç masalda görüldüğü tablolar şeklinde belirtilmiş ve bazı motiflerin çeşitli işlevlerine değinilmiştir.

Tahlil edilen motiflerin masallardaki kullanılma sıklığı ile ilgili olarak şu şekilde bir yol izlenmiştir: Masallarda beşten az geçen motifler nadir, beşten fazla geçen motifler ise sık geçen motifler olarak belirlenmiştir.

Mardin masallarında tespit edilen motiflerin tamamı şu şekildedir: Kader tanrıların kontrolü altındadır, Mitolojik yılan, Sihirli kuş, Sihirli at, atla uçma, Sihirli öküz, Akıl veren hayvanlar, Konuşan koyun, Konuşan at, Konuşan öküz, Konuşan kedi, Konuşan aslan, Konuşan ayı, Konuşan kurt, Konuşan tilki, Konuşan fare, Konuşan kuş, Konuşan horoz, Konuşan balık, Konuşan yılan, Konuşan kurbağa, Hayvanlar kralı: Aslan, Yardımcı koyun, Dindar hayvanlar, Yılanlar şahı, Yardımcı inek, Yardımcı öküz, Yardımcı keçi, Yardımcı tilki, Yardımcı kuşlar, Yardımcı balık, Yardımcı karınca, Yardımcı kurbağa, Yardımcı Yılan, Hayvan talip (evlenmek isteyen), Hayvanla olan evliliğin yavruları, Sırları açıklama yasağı, Olağanüstülüklerin ifşa edilmesi, Yasaklanan bölge, Hamam, Bir işi belirli bir zamanda yapma, Kadının erkeğe dönüşmesi, Dönüşüm: İnsanın vahşi bir canavara (memeli), İnsanın güvercine dönüşmesi, Kadının çiçeğe dönüşmesi, Kadının dut ağacına dönüşmesi, Mucizevî tedaviler, Gerçekçi rüya, Rüyanın anlatılması, Yamyam devler, Ara sıra yamyamlık, Kocaman insan yiyen devlerin fiziksel özellikleri, Büyücü (cadı), Devin hâkimiyetine girme, Dev tarafından kaçırılma, İnsan yiyen devin tutsak edilmesi, Devlerin öldürülmesi, Devin akrabalarının kahramana yardım etmesi, Baştan geçeni hikâye etme, Yüzükle tanıma, İşkence ile sorgulamalar, Gelin sınaması, İnsanın iğneye dönüşmesi, Balığın insana dönüşmesi, Dönüşüm tekrarlanması, Değişme ile zor durumdan kurtulma, İğnenin çıkarılması büyüünün bozulması, Sihirli tüy, Sihirli tarak, Sihirli mutfak eşyaları ve aletleri, Sihirli su, Sihirli söz, Büyülü şifalı bitki, Konuşan ağaç, Gelecek rüyada açığa çıkar, Dua neticesinde tekrar canlanma, Erkek kardeşin ölümden dönmesi, Ölü anneden tavsiye, Mezardaki ölünün konuşması, Alt dünyaya seyahat, Alt dünyaya hayvan sırtında inme, Canavarı veya hayvanı alt dünyada takip eden kahraman, onu vurarak öldürür, İnsan şeklindeki periler, Perilerle evlenme veya

irtibat kurma, Cücenin uzun sakalı, Yardımcı cüce, Kadın şeklindeki dev, İnsan ve devin dostluğu, Devlerin evleri, Devlerin çocukları, Devlerin insanlar tarafından öldürülmesi, Çok yaşlı kadın, Çok güzel kız, Dağda yaşama, Olağanüstü tokmak, Olağanüstü ırmak (su), iffetlilik sınaması, Akıllılık ya da yetenek sınamaları, İmkânsız veya saçma görevler, Mantiğa aykırı görevler, Vazifenin çok kısa zamanda yapılmasının istenmesi, Araştırmada yardımcı olan yaşlı adam, Çok güzel kadının araştırılması, Bilinmeyen hayvanın araştırılması, Kaybolan kocanın araştırılması, Kaybolan ailenin araştırılması, En genç oğlan canavarı öldürmek için bekler ve başarır, Sabır imtihanı, Dostluk imtihanı, Hüner imtihanları, Çeşitli imtihanlar, Saçma cahillik, Bilgeden alınan akıl, Ölmek üzere olan babanın nasihati, Kadından öğrenilen akıl, Kadının nasihati, Akıllı kişiler, Akıllı kız, Akıllı oğlan, Hayvanlardan öğrenilen bilgi, Zekice karşılık verme, Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispatlanır, Hilekârın hile yapması, Ahmaklar, Hayvanın bilgisizlik ve aptallıkları, Usta hırsız, Değiştirilmiş mektup, Devden kaçma, Aldatma vasıtası ile kaçma, Suda boğularak öldürme, Kadın hile ile ikna eder, Zinanın hile ile keşfedilmesi, Blöf vasıtası ile aldatma, Hile ile kıyafet değiştirme, Tebdili kıyafet gezen padişah, Satıcı kılığına girme, Kadın kıyafet değiştirerek erkek kılığına girer, Yalandan ölü veya uyku numarası yaparak aldatma, Sahte gelin (bir başkasının yerine geçme), Gerçek gelinin eski haline gelmesi, Sahtekârlar kahramanı kuyunun içinde bırakır, Sahtekâr din adamı, Kadına zina yaptığına dair iftirada bulunma, Hain erkek kardeşler, Hain üvey kız kardeş, Hain gelin, Hain yenge, Hain eş (kadın), Hain üvey anne, Hain baba, Hain vezir, Hain hayvanlar, Hain arkadaşlar, Sahte gelin kocasına yalan söyler, En genç oğulun zaferleri, En küçük kardeş, Büyüklerine yardım eder, Sevilen en genç kız, Kötü üvey kız, Öksüz kahraman kız, Dilsiz kahraman, Aşağı seviyede kahraman prensesle evlenir, Prens (kral) sevdiği kız ile evlenir, Mütevazı kişinin mükâfatlandırılması, Küçük kuvvetli adam devi mağlup eder, Küçük hayvan büyür, Yeminin bozulması üzerine cezalandırılma, Söz ve anlaşmaların yapılması, İnsan ve hayvan arasındaki anlaşma, Hayvanlar arasındaki dostluk anlaşması, Azizler (mukaddes adamlar) gibi Peygamberler, Geleceği önceden takdir edilen kahraman, Kehanetin gerçekleşmesinden sakınmak için ormana terk etme, İnsanlar üzerine beddualar, Kaderin değiştirilmezliği, Kör talih, İki yüzlü kader, Şanssız yerler, Şanssız kazalar, Saklanılan yerde tesadüfen hayvanların sırlarını öğrenme, Yardımcı cin/ruh, Yardımcı Allah, Çocuğu olmayan ihtiyarlar kahramanı evlat edinirler, Yardımcı yaşlı adam,

Yardımcı yaşlı kadın, Yardımcı kız, Yardımcı kahraman, Yardımcı derviş, Krallar (padişah), Kralın karakteri, Kraliçeler (sultan), Prensler (şehzadeler), Prensesler (padişah kızları), Kralın vezirleri, Zengin adamlar, Dilenciler, Karı koca, Çocuklar ve ebeveynler, Anne ve oğul, Anne ve kız, Baba ve oğul, Baba ve kız, İki erkek kardeş, Üç erkek kardeş, Altı ve yedi erkek kardeş, Kayın baba, Kaynana, Görümce, Yenge, Baldız, Üvey anne, Çiftçilik, Çoban, Avcılık, Doktor, Tüccar, Fırıncı, Değirmenci, Asker, Hırsız-Haydut, Bilgin kişi, Mahkemeler, Mükâfatlandırılmış işler, Misafirperverlik, Kurtarma ile mükâfatlandırma, Sabır için mükafatlandırma, Dürüstlüğün ödüllendirilmesi, Zenginlikle mükafatlandırma, Krallıkla mükafatlandırma, Hırsızlık cezalandırılır, Yamyamlık cezalandırılır, Ölümle cezalandırma, Beddua ile cezalandırma, Zina cezalandırılır, Yalan cezalandırılır, Döverek cezalandırma, Kuyuya hapsetme, Kaybolan veya terkedilen şahısların kurtarılması, Terk edilen veya kaybolan çocuğu değirmenci kurtarır, Kuyudan kurtulma, Kocasını kurtaran kadın, Evden kaçma, Hain baba, Baba çocuğunu öldürmeyi planlar, Zalim üvey anne, Yakma ile öldürme, Suda boğarak öldürme, Kafasını keserek öldürme, Ormana terk etme, Kuyuya terk etme, Dağa terk etme, Çocukların terk edilmesi, Terk edilen çocuklara hayvan yardım eder, Âşık olma, İlk görüşte aşk, Ölümlü ve doğaüstü kişinin aşkı, Aşkta kız zengin erkek fakirdir, Kral (prens) aşağı seviyeden bir kıza âşık olur, Baba kızının evliliğine muhalefet eder, Düğün, Evlenme şartları, Birden fazla hanımla evlilik, Düğünlerde mutlu olmalar, Evlilikte sadakatsizlik, Kedi otu yiyerek hamile kalma, Dua neticesinde hamile kalma, Rüya yoluyla hamile kalma, Doğum, İkizlerin doğumu, Çocuklara ad verme, Zenginlik ve yoksulluk, Aldatmanın ortaya çıkması, Dua, Duanın esrarengiz gücü, Camiler, Selamlaşma, Allah, Hz. Hızır, Tahammül/sabır, Fedakârlık, Cesaret, Kahramanlık, Sadakat, Doğruluk, Vicdan sahibi olma, Dürüstlük, Korkaklık, Açgözlülük, Sahtekârlık, Cimrilik, Nankörlük, İtaat etmeme, Namussuzluk, Çapkınlık, İnatçılık, Kıskançlık, Zor kullanma, Olağanüstü hayvanlar hakkında yalanlar, Kuşlar hakkında yalanlar, Formülistik sayı 3, Formülistik sayı 7, Yedi erkek kardeş ve bir kız kardeş, Formülistik sayı 9, Formülistik sayı 40, Kırk gün kırk gece düğün, Sembolizm, Sembolik renk: kırmızı, Sembolik renk: beyaz, Sembolik renk: siyah.

Bu motiflerden masallarda nadir görülen motifler şunlardır: Ölüp-dirilme, cüce, görünmezlik, kıyafet değiştirme, üvey anne, imtihan, hayvanla evlenme, büyü

nesneler: tarak, tokmak ve kazan, cin, hain gelin, hain/kötü baba, hırsız/hırsızlık, çocuksuzluk, öküz/inek, balık, koyun/koç, sihirli tüy, hamam, konuşan hayvanlar, kadının çiçeğe dönüşmesi, kadının dut ağacına dönüşmesi, mucizevi tedaviler, yüzükle tanıma, büyülu şifalı bitki, ölü anneden tavsiye, alt dünyaya hayvan sırtında inme, dağda yaşama, konuşan ağaç, mezardaki ölünün konuşması, değiştirilen mektup, yalandan ölü veya uyku numarası yaparak aldatma, sahtekâr din adamı, ikizlerin doğumu, baba kızının evliliğine muhalefet olur, terk edilen çocuklara hayvan yardım eder, kaderin değişmezliği, kör talih, küçük hayvan büyür, zinanın hile ile keşfedilmesi, yasaklanan bölge, en genç oğulun zaferleri, terk edilen veya kaybolan çocuğu değirmenci kurtarır, çocuklara ad verme. Mardin masallarında yer alan bu motifler tek masalda görülebildiği gibi birden fazla masalda da yer alabilmiştir.

Mardin masallarında sık geçen motifler ise şu şekildedir: Rüya, büyülu nesne: iğne, iffetsizlik, kuyu, Hızır, dua, hayvanların dilini bilme, yılan, kuş, âşık olma, dev. Bu motiflerin bazıları Mardin masallarında çok tekrarlanırken bazıları az tekrarlanmıştır.

6.1 Mardin Masallarında Nadir Görülen Motiflerin Tahlili

Mardin Masallarında Nadir Görülen Motifler	Masallarda Tekrarlanma Sıklığı
Ölüp-dirilme	2
Cüce	1
Görünmezlik	2
Hayvanla evlenme	3
Büyülü Nesneler: Tarak, Tokmak ve Kazan	1
Cin	1
Hain gelin	4
Hain baba	4
Hırsız/hırsızlık	4
Üvey anne	4
Kıyafet değiştirme	4
İmtihan	4
Çocuksuzluk	3
Öküz/İnek	3
Balık	3
Koyun/koç	4
Sihirli tüy	3
Kadının çiçeğe dönüşmesi	1
Kadının dut ağacına dönüşmesi	1
Mucizevî tedaviler	1

Yüzükle tanıma	1
Büyülü şifalı bitki	1
Ölü anneden tavsiye	1
Alt dünyaya hayvan sırtında inme	1
Dağda yaşama	1
Konuşan ağaç	2
Mezardaki ölünün konuşması	1
Değiştirilen mektup	1
Yalandan ölü veya uyku numarası yaparak aldatma	1
Sahtekâr Din Adamı	2
Hamam	2
İkizlerin doğumu	2
Baba kızının evliliğine muhalefet olur	1
Terk edilen çocuklara hayvan yardım eder	2
Kaderin değişmezliği	1
Kör talih	1
Küçük hayvan büyür	1
Zinanın hile ile keşfedilmesi	1
Yasaklanan bölge	1
En genç oğulun zaferleri	3
Terk edilen veya kaybolan çocuğu değirmenci kurtarır	1
Konuşan at	1
Konuşan kedi	1
Konuşan aslan	3
Konuşan ayı	1
Konuşan fare	1
Konuşan horoz	1
Konuşan kurbağa	1
Çocuklara ad verme	2

Tablo 4. Mardin masallarında nadir görülen motiflerin tekrarlanma sıklığı

6.1.1 Ölüp-Dirilme

Ölüp-dirilme, Mardin masallarında nadir görülen bir motiftir. İnsan hayatının önemli geçiş dönemlerinden biri olan ölüm, biyolojik olarak insan hayatının son bulması anlamına gelmektedir. Bu bakımdan farklı kültürlerde ve inançlarda ölümle ilgili pek çok inanış bulunmaktadır. Bunlardan biri de ölünün tekrar dirilmesiyle ilgilidir.

Ölüp-dirilme motifi, eski Türklerin inançlarında görülmektedir. Eski Türklerin inançlarından biri olan Şamanizm’de şaman olmak isteyen kişi, şamanlığa erişebilmesi için çeşitli evrelerden geçmesi gerekmektedir. Şaman olmaya aday kişiler öncelikle

hastalık belirtisi olan bir aşamadan geçer ve bu süreçte çeşitli acılar çeker. Daha sonraki aşamada ise şaman ölür ve ardından tekrar dünyaya gelir. Bu şamanlık için yeni bir başlangıçtır (Eliade, 2009: 21). Dolayısıyla ölüp-dirilme motifi bir anlamda yaşam döngüsünün canlanması anlamına gelmektedir.

Hayvanların ve insanların ortak bir yapısı olarak görülen bu döngü bir yineleme özelliği de taşımaktadır. Çünkü her canlı, tarihsel süreç içerisinde doğar, büyür ve ölür. Ölüp-dirilme motifinde ise ölüm kavramı yoktur tam aksine yeni bir başlangıç vardır. Bu bakımdan bu motif, bir anlamda yılın değişimini temsil etmektedir (Durmaz, 2012: 108). Bahattin Ögel, mitolojide ölüp-dirilme motifinin sıradan insanlar için olmadığını, bu motifin daha çok alpler ve yiğitler için istenildiğini, bunu da genellikle kahramanların atları tarafından yapıldığını belirtmiştir (2014: 743).

Ölüp-dirilme motifinin kaynağıyla ilgili bilgiler kutsal kitaplarda da yer almakta ve bununla ilgili kıssalar bulunmaktadır. Bunun en tipik örnekleri Hristiyanlarca kutsal sayılan “Kitab-ı Mukaddes”te görülmektedir. Kitapta ölüp-dirilme motifiyle ilgili üç hikâye bulunmaktadır. Birinci hikâyede Elya Peygamber, hastalanarak ölen bir çocuğu dua ederek diriltir. İkinci hikâyede Elişa Peygamber, ölen bir çocuğu dua ederek diriltir. Üçüncü hikâye ise Hz. İsa ile ilgilidir. Hikâyede Hz. İsa ölen bir kızı diriltir (Ocak, 2000: 267).

Akman (2009: 24) ölüp-dirilme motifinin halk hikâyelerinin (Varka ile Gülşah, Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre vb.) pek çoğunda yer aldığını ve bu motifin Tevrat kaynaklı bir motif olduğunu ifade etmiştir. Ölüp-dirilme motifi, anlatılarda farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Hayat suyu, dua, elma, ölümsüzlük otu, hayvan kanı ve sihirli nesneler ile ölüp dirilme gerçekleşebilmektedir (Bahadır, 2021: 1767-1777). Destan ve masallarda da bu motife rastlanılmaktadır. Ölüp-dirilme motifinin yer aldığı destan anlatılarına örnek olarak Kırgız Türklerine ait “Manas” ve “Er Töştük” destanları, Hakas Türklerine ait “Altın Arığ Destanı” verilebilir (Çobanoğlu, 2015: 419, 420). Halk hikâyelerine ise “Elif ile Mahmut Hikâyesi” ve “Hüthüt Kuşu” hikâyesi örneklerdir (Alptekin, 2013: 215, 257).

Erzurum yöresinden derlenen “Muradına Eremeyen Dilber” ve “Balık Bilmezse Halik Bilir” adlı masallarda da ölüp dirilme motifi görülür (Seyidoğlu, 1975: 91, 98). Bu motif, *Motif Indeks*’te “E1. Ölen kişi hayata döner” motif numarasıyla belirtilmiştir

(Thompson, 1955b: 404). Mardin masallarından “Dev Kız” ve “Kırmızı Elbise”de ölüp dirilme motifine rastlanılmıştır.

Dev Kız masalında padişahın bir oğlu ve bir kızı vardır. Kız, gündüzleri normal bir insanken geceleri deve dönüşür ve insanlara zarar verir. Baba ve oğul bir olup çareler aramaya başlarlar fakat bir çare bulamayınca kızı öldürmekte karar kılarlar. Aradan biraz zaman geçer. Oğlan, kıza bir tuzak kurar ve kız, bu tuzağa düşer. Kızın gözleri kör olur ve daha sonra hasta düşerek ölür. Padişah, kızı ölünce çok üzülür ve yaptıkları için pişman olur. Padişah, kızının tekrar yaşaması için Allah’a dua eder. Padişahın bu üzgün halini gören bir derviş, padişaha yardım etmek ister. Derviş, ölen kızın yanına gelir ve ellerini kızın yüzüne, bacaklarına ve kollarına sürer. Kız böylelikle tekrar hayata geri döner. Masalda derviş, keramet gösterir ve padişahın ölen kızını diriltir.

Kırmızı Elbise masalında ölüp-dirilme motifi iki yerde karşımıza çıkmaktadır. Masalın kahramanı, ölen annesinden yadigâr kalan kırmızı bir elbiseyi sandıktan çıkarır ve giyer. Baba, kırmızı elbiseyi kızının üzerinde görünce karısını hatırlar ve kızıyla evlenmek ister. Kız, babasıyla evlenmek istemediğini söylese de baba, kızını dinlemez. Kız, çareyi evden kaçmakta bulur. Kız, yaşlı bir adamın evine sığınır ve başına gelenleri anlatır. Yaşlı adam, kızın ricası üzerine kızı bir sandığa koyar ve denize bırakır. Zengin bir adam sandığı bulur ve evine getirir. Bir süre sonra da zengin adam, kızın farkına varır ve onu yakalar. Adam, kızı beğendiği için onu sever ve evlenir. Aradan biraz zaman geçer ve bu çiftin bir çocukları dünyaya gelir. Yıllar sonra baba, kızının izini bulur ve evine gelir. Baba, kızının bebeğini alır ve boğazını keser. Bebek ölür. Canını zor kurtaran kız, ölen bebeğini yanına alır ve bir taşın üzerine bırakır. Sonra da bebeğin dirilmesi için Allah’a dua eder. Kızın duası kabul olur ve bebek eski hâline döner.

Masalın ikinci bölümünde baba, kızından intikam almaya devam eder. Baba, kızın kocasını ele geçirir ve ona işkence yaparak öldürür. Daha sonra da bir ormana atar. O arada kızın bebeği büyür ve yıllar içerisinde kocaman bir genç olur. Genç oğlan, bir gün ormanda dolarken ölü bir adama rast gelir. Oğlan, bu adamı sırtına bindirir ve eve getirir. Kadın, adamı görünce kocası olduğunu anlar ve orada eski hâline dönmesi için Allah’a dua eder. Kadının duası kabul olur ve adam eski hâline döner. Görüldüğü üzere masalın iki yerinde ölüp-dirilme motifine rastlanmıştır. Masalın kahramanı, önce

ölen bebeği için daha sonra ölen kocası için dua eder. Dua sonrası hem bebek hem de ölen adam dirilir ve eski sağlığına kavuşur.

6.1.2 Cüce

Mardin masallarında nadir görülen motiflerden biri cücedir. Cüce, kelime anlamı itibarıyla boyu kısa olan insanlara denmektedir. Cücelik, farklı dönemlerde ve farklı kültürlerde insanların ilgisini çekmiş ve pek çok toplumun sanatında yer bulmuştur. Cücelerin Türk tarihindeki yerine bakıldığında 15. yüzyılda Osmanlı padişahlarını eğlendirmek gibi bir görevlerinin olduğundan söz edilmiştir. Başka bir deyişle cüceler, padişahların soytarılığını yapan, onları öven ve önemli görevlerini yerine getiren kişiler olmuştur (Polat, 2021: 45-65). Cüce motifi, Batı kaynaklı masallarda genellikle iyi kişiler olarak yer almaktadır. Türk masallarında ise bu kişilere nadir rastlanmaktadır.

Cüceler genellikle farklı görünümlerinden dolayı doğaüstü güçler atfedilen varlıklar olmuştur (Arihan, 2011: 43). Bir yandan da cüceler; her şeyi bilen, saklanmış eşyalardan haberleri olan ve olağanüstü güçleri bulunan yaratıklar olarak bilinmiştir. Küçük oldukları hâlde güçlü oluşları, onları yaşlı, bilge kişilerle özdeşleştirilmesine neden olmuştur (Şeref, 1996: 245).

Masallarda çeşitli işlevleri olan cüceler, daha çok batı kaynaklı masallarda yer almaktadır. Grimm Kardeşler'in derlediği "Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler" masalı bunun en tipik örneğidir. Bunun dışında Hermann Hesse'nin *Masallar* adlı eserinde de kahramanı cüce olan masallar yer almaktadır (Hesse, 2018: 9). Türk masallarında ise Taşeli bölgesinden derlenen "Cüce ile Köse" masalı örnek verilebilir (Alptekin, 2002: 108).

Cüce, *Motif İndeks*'te "F. Olağanüstülükler" başlığı altında yer almaktadır. "F451 Cüce" numarasıyla kaydı bulunan bu motif, cücelerin özelliklerine göre çeşitli alt başlıklara ayrılmıştır:

- F451.2.3.1. Cücenin Uzun Sakalı
- F451.3.8. Cücenin Kuvveti
- F451.5.1. Yardımcı Cüce

Derlenen masallardan "Ekmek Hakkı, Su Hakkı" masalında cüce motifine rastlanmıştır. *Ekmek Hakkı, Su Hakkı* masalında kahraman, çalışmak için gurbete

çıkar. Oğlan yolda giderken sakalları boyundan uzun bir cüceyle karşılaşır. Oğlan, cücenin aç ve susuz olduğunu görür ve ona heybesinden ekmekle su çıkarıp verir. Cüce, karnını doyurduktan sonra bu iyiliğin altında kalmak istemez ve oğlana ileride tehlikeli bir büyücü ile karşılaşacağını ve onunla nasıl baş edebileceğini anlatır. Oğlan, cücenin dediklerini yapar ve böylece tehlikeli büyücüden kurtulur. Oğlan başka bir memlekete gider ve orada hiç tanımadığı bir kızla evlenir. Kız, padişahın kızıdır ve kızın karnında bir yılan vardır. Kız, kiminle evlenirse gerdek gecesi yılan, kızın ağzından çıkar ve damadı yutar. Kızın bu durumu şehirdeki insanların arasında yayılınca padişahın kızıyla kimse evlenmez. Cüce olanları duyar ve oğlana yardım etmek için saraya gider. Yılan, oğlanı yuttuğu sırada cüce, kıyafet değiştirerek saraydan içeri girer ve kızın odasına varır. Cüce, kızın ağzına girerek yılanı çıkartır ve yılanın gövdesini keser. Böylece oğlan, yılanın içinden çıkar ve hayatı kurtulur.

Cüce, masalda fiziksel özellikleri açısından zayıf, cılız ve uzun sakallıdır. Cüce kendisini aç ve susuz bırakmayan kahramanın iki kez hayatını kurtarır. Oğlan, cüce sayesinde padişahın kızıyla evli kalır ve mutlu olur. Batı masallarında daha çok yardım etme yönüyle ortaya çıkan cüceler, bu masalda da kahramana yardımcı özelliğiyle ortaya çıkar. Bu bakımdan cüce bu masalda kahramanı koruma işleviyle kullanılmıştır.

6.1.3 Görünmezlik

Mardin masallarında nadir görülen önemli motiflerden biri görünmezlik motifidir. Görünmezlik motifi, görünür durumda olan bir kişinin ya da bir nesnenin aniden ortadan kaybolması anlamına gelmektedir. Bu durum farklı şekillerde de ortaya çıkabilmektedir.

Masallarda genellikle bu motif, Hızır'ın yardımıyla gerçekleşmektedir. Bir veli olan Hızır, Türk halk inançlarına göre ölmezlik sırrına ermiş bir kişidir (Günay, 1983: 87). Hızır, kendisi ile yoldaş olan kişilere yardım eder, onları korur ve akıl verir. Bazen de Hızır, kahramanın koruyucusu olarak karşımıza çıkar; kahramana dua eder ve dileklerinin gerçekleşmesini sağlar (Ocak, 1985: 191). Bu açıdan bakıldığında Hızır'ın kendisi veya üzerinde keramet gösterdiği bir şey görünmez olabilmektedir. Çünkü ermiş kimse, hem dünya âleminde hem de ruhlar âleminde gezebilen kişidir. Bu bakımdan keramet sahibi kişiler başka bir deyişle veliler ve dervişler, kendisinde olan bu görünmez olma gücünü diğer varlıklara da uygulayabilmektedir. Başka bir yönden bakıldığında da bu motifin temelde bir boyut değiştirmeyi temsil ettiği görülmüştür.

Ali Berat Alptekin, *Masalların Kökeni Meselesi Üzerine Bazı Görüşler* adlı çalışmasında görünmezlik motifiyle ilgili önemli bilgiler vermiştir. Alptekin, görünmezlik motifinin Türk masalarında daha çok kahramanın başına bir giysi (şapka, fes) giymesi şeklinde gerçekleştiğini ifade etmiş ve bu motifin sihir başlığı altında değerlendirildiğini belirtmiştir (2019: 43). Ayrıca bu motifin Tevbe suresinin 26. ve 40. ayetlerde açıkça yer aldığı ifade edilmiştir. Tevbe suresinin 26. ayeti şu şekildedir: “Sonra Allah, sükûnet ve rahmetini Resûlü ile mü’minlerin üzerine indirdi. Bir de sizin göremediğiniz ordular indirdi ve azab verdi. İşte bu, kâfirlerin cezasıdır” (Azzam, 2019: 140).

Alptekin, ayetlerdeki bu bilgilerin masallarda geçen “görünmezlik” motifinin temel kaynağı olarak düşünülebileceğini ifade etmiştir (2019: 43). Görünmezlik, *Motif İndeks*’te “D1980” maddesiyle belirtilmiştir (Thompson, 1955b: 352). Türk masalarında nadir rastlanan bu motif, Kırgızların *Çantalı Maymun* masalında rastlanmıştır. Masalda Gabi isminde bir kız, çeşitli nedenlerle maymuna dönüşür ve bir hayvanat bahçesine mahkûm edilir. Şirin ve Eldar isimli iki kardeş, Gabi’nin başından geçenleri dinlerler ve ona yardım etmek isterler. Şirin ve Eldar’ın ailesi Gabi’ye yardım ettikleri sırada polise yakalanırlar. Ne yapacağını bilemeyen Şirin ve ailesi, Kırgızların manevi atası olan Manas’tan yardım isterler. Bu istek üzerine Manas ve arkadaşları Moskova sokaklarında belirir ve Gabi’yi güvenli bir şekilde evine ulaştırırlar. Ardından Manas ve arkadaşları ortadan kaybolurlar (Söylemez ve Yük, 2022: 111-112).

Derlenen masallardan “Dev Kız” ve “Kardeşlerin İmtihanı” adlı metinde görünmezlik motifine rastlanmıştır.

Dev Kız masalında kızı öldüğü için üzülen bir padişah, kızının tekrar hayata dönmesi için dua eder. Derviş, padişahın bu hâlini görünce üzülür ve ona yardım etmek ister. Derviş, ölen kızı diriltir. Padişah, dervişin önünde diz çöker ve kendisinden bir şeyler dilemesini ister. Derviş o anda görünmez olur ve kaybolur. Masalda görünmezlik motifi, keramet sahibi bir kişi olan derviş üzerinden gerçekleşmiştir.

Kardeşlerin İmtihanı masalında da gurbete çalışmaya giden üç kardeş, zengin olmak için Allah’a dua ederler. Dualarını işiten Hızır, bu üç kardeşe yardım etmek için yanlarına gelir. Hızır, kardeşlere yardım etmeden önce üç kardeşi imtihan etmek ister ve sırayla rüyalarına girer. Hızır, kardeşlere rüyada, görünmez olacaklarının bilgisini

verir. Görünmezlik iksiri ilk olarak küçük kardeşe verilir. Küçük kardeş, görünmez oluşunu iyi işler için kullanır. Ertesi gün Hızır, büyük kardeşi görünmez yapar. Büyük kardeş görünmez olduğunu anladığında bu gücünü kötü işler için kullanır. Ortanca kardeş de aynı ağabeyi gibi bu gücü kötü işler için kullanır. Bunlara şahit olan Hızır, sadece küçük kardeşin dileklerini gerçekleştirir.

Masalda görünmezlik motifi, Hızır üzerinden gerçekleşmiştir. Hızır, masalda istediği zaman görünür istediği zaman ortadan kaybolur. Hızır, bu kerametini imtihan aracı olarak kullanır ve bu sayede iyi ve kötü kahramanları birbirinden ayırt eder.

6.1.4 Hayvanla Evlenme

Hayvanla evlenme, Mardin masallarında nadir görülen bir diğer motiftir. Masal kahramanları bazen dişi bazen de erkek bir hayvanla beraberlik yaşayabilmektedir.

Hayvanla evlenme, W. Eberhard ve P. N. Boratav'ın birlikte hazırladıkları *Typen Türkischen Volksmärchen* (TTV) adlı eserde bir tip olarak yer almakta ve “D. Tabiatüstü bir ruh veya hayvanla evlenme” ana başlığı altında değerlendirilmektedir. Eberhard ve Boratav'ın tip kataloğunda bulunan 378 tipten 12'si hayvanla evlenmeyle ilgili tiplerdir. Katalogda yer alan 83, 84, 85, 86 ve 109 numaralarda insanla evlenen hayvanlar dişi iken; 88, 90, 92, 93, 98, 99, 101 numaralarında kayıtlı olan masal tiplerinde de insanla evlenen hayvanlar erkektir. 87 numarada yer alan tip ise yarı insan yarı hayvandır.

Dilek'in *Sibirya Türk Masallarında Hayvanla Evlenme* adlı çalışmasında hayvanla evlenme motifiyle ilgili yaptığı tasnif önem taşımaktadır. Tasnif şu şekildedir:

- A. Bir hayvanla doğrudan evlenme (A1: Evcil hayvanla evlenme; A2: Yabani hayvanla evlenme; A3: Diğer hayvanlarla evlenme)
- B. Hayvan kılığına girmiş insanla evlenme (B1. Hayvan kılığına girmiş kızla evlenme; B2. Hayvan kılığına girmiş erkekle evlenme)
- C. Hayvanla evlenmenin olay akışındaki yeri (C1: Evlenmeyle başlayan masallar; C2: Evlenmeyle sonuçlanan masallar)
- D. Sebep ve sonuçları bakımından hayvanla evlenme (D1: Hayvanla evlenmenin sebepleri; kaçırılma, kabul, tehdit, ödüllendirme; D2: Hayvanla evlenmenin sonuçları; Zenginlik, mutlu bir hayat, çocuk sahibi olma (2007: 209).

Mardin masallarında insanın hayvanla birlikteliğine yönelik tasnifteki A2 – C2 – D1 – D2 alt başlıklarına dair örnek masallar bulunmaktadır. Elde edilen sonuçlar yukarıdaki tasnife göre değerlendirilmiştir. “Zerka Zera”, “Beş Başlı Yılan ile Akıllı Kız”, “Seve u Hut” adlı masalarda hayvanla evlenme motifi şu şekilde görülmüştür:

Zerka Zera (Altın Sarısı Kız) masasında Zerka Zera köyün en güzel kızıdır. Kız, yedi ağabeyiyle beraber ormanda çalı çırpı toplamaya gider. Bir gün bir ağacın altında uyuyakalan kızı, kurt görür. Kurt, kıza âşık olur ve onu kaçıır. Kurt, kıza derin bir kuyuya götürür ve ona zorla sahip olur. Kızın kurttan iki çocuğu olur. Masaldaki kurt, yabani bir hayvandır ve kıza zorla alıkoyar. Dilek’in tasnifine göre bu masal A2 (yabani bir hayvanla evlilik) D1 (kaçırılma) ve D2 (çocuk sahibi olma) başlıklarına karşılık gelmektedir. Masalda evlilik ile ilgili net bir şey yer almasa da kız ve kurt birliktelik gerçekleştirmiş ve bu birliktelikten iki çocuk doğmuştur.

Beş Başlı Yılan ve Akıllı Kız masasında köyün başına bela olan beş başlı bir yılan, köyün en güzel kızını görür ve ona âşık olur. Beş başlı yılan, insanlara güvenmediğinden kıza öldürmek ister ama kız ölmekten kurtulmak için yılanla kendisiyle evlenmesini teklif eder. Yılan, kıza alıp yuvasına götürür. Kız, yılanlara bir oyun oynar ve hepsini birbirine düşürür. Yılanlar birbirini sokup zehirler. Masalda yılan, yabani bir hayvandır. Kız, öldürülme tehdidi karşısında yılanla evlenmek ister ve bu şekilde hayatını kurtarır. Dilek’in tasnifine göre bu masal A2 ve D1 (tehdit) başlıklarına karşılık gelmektedir.

Seve u Hut (Sevim ile Canavar) masasında masal kahramanı Sevim, köyün en güzel kızlarından biridir. Hut isimli bir canavar o köyde yaşayan bir yaratıktır. Hut, köydeki en güzel kızları kaçıır ve namuslarını lekeler. Hut bir gün çeşme başında Sevim’i görür ve ona âşık olur. Bir süre sonra da fırsatını bulur ve onu kaçıır. Sevim’in Hut’tan iki çocuğu olur. Çocuklar da Hut gibi üç gözlü ve biçimsiz olur. Bu tarif edilen özellikler Boratav’ın tip kataloğunda 87 numarada yer alan “Yarı insan yarı hayvan” tipiyle örtüşmektedir. Masalda canavar olan Hut yabani bir hayvandır. Hut, kıza kaçıır ve ondan çocuk yapmak ister. Bu bakımdan Dilek’in tasnifine göre bu masal A2, D1 (kaçırılma) ve D2 (çocuk sahibi olma) başlıklarına denk gelmektedir.

6.1.5 Büyülü Nesneler: Tarak, Tokmak ve Kazan

Masallarda kahramanlara yardımcı olan bazı insanlar ve hayvanlar dışında büyüli nesneler de bulunmaktadır. Bu büyüli nesneler masal içerisinde kahramanların en dar ve sıkıntılı zamanlarında yanlarında olur. Çeşitli amaçlar için kullanılan bu nesnelerden bazıları da Mardin masallarında görülmektedir. Mardin masallarında sihirli tarak, sihirli tokmak ve sihirli kazan motifleri tespit edilmiştir.

Tarak, masallarda karşılaşılan önemli motiflerden biridir. Tarağın Türk kültürü ve mitolojisinde önemli bir yeri vardır. Bahattin Ögel, tarağın Kırgız Türklerinin şamanlarının dualarında “Güneşte saç taramak” diye bir öğütlerinin olduğunu ve bu motifin halk anlatılarında görüldüğünü belirtmiştir (2014: 742). Gerçek hayatta saça şekil vermek ve saç düzeltmek için kullanılan tarak, masallarda sihirli bir nesneye bürünmekte ve farklı işlevlerle karşımıza çıkmaktadır. Masal kahramanı, çeşitli görevleri yerine getirmek için tarağı bir araç olarak kullanmaktadır.

Sihirli tarak, *Motif İndeks*’te “D. Sihir” genel başlığı altında bulunur. Tarak, özel olarak da katalogda “Sihirli Saç Süsleri (D1072)” alt başlığında “D1072.1 Tarak” numararıyla belirtilmiştir.

Masallarda masal kahramanları, çeşitli sınamalarla karşı karşıya kalır. Kahraman bu sinama sürecinde belirsiz ve tehlikelerle dolu bir maceraya açılır. Bu aslında masal kahramanlarının erginlenme mücadelesidir. Bu mücadele bazı masallarda devlerin tarağını getirme şeklinde ortaya çıkar. Anadolu masallarında görülen bu motifte kahraman, sevdiğini almak için tarağı getirmek zorunda bırakılır (Özmen, 2021: 150). Konuyla ilgili bir çalışmada farklı bölgelerden seçilen masallarda nesnelerin nasıl ve ne şekilde kullanıldığı açıklanmış ve nesnelerin kullanım amacı ile işlevleri üç başlık altında değerlendirilmiştir. Bu işlevler; “Dönüşüme imkân veren büyüli nesneler”, “Kahramana yardımcı olan büyüli nesneler” ve “Var olan durumu değiştiren veya durumdan haber veren büyüli nesneler” şeklinde sıralanmıştır (Yiğit ve Gümüşer, 2022: 382). Bu büyüli nesnelerden biri taraktır.

Tarak motifinin, Anadolu masallarında hangi işlevlerde kullanıldığı hakkında önemli bilgiler veren Özmen, tarağın masallarda “tarakla orman/çalılık/dikenlik yapma, tarakla sinanma, tarakla ödüllendirme, tarakla güzelleşme ve tarakta saklanma” olmak üzere beş işlevi yerine getirdiğini ifade etmiştir (2021: 154). Tarak motifi dışında saçın da önemli bir yeri vardır. Sedat Veyis Örnek konuyla ilgili olarak tarağın, saçın temas

büyüsü ile bağlantısı olduğunu ifade etmiştir (2020: 138). Dolayısıyla herhangi bir saç teli, saçın bütününe temsil ettiğinden üzerinde olumlu veya olumsuz bir büyüsel güç barındırmaktadır. Bu nedenle masalarda karşımıza çıkan tarak motifi de saçın büyüsel gücünü zayıflatmaya veya ortadan kaldırmaya yöneliktir.

Mardin’de derlenen “Altın Tarak” masalında tarak motifine rastlanmıştır. Masalda genç bir oğlan, bir peri kızına âşıktır ve onunla evlenmek ister. Peri kızı da oğlanla evlenmek ister fakat kızın önce normal bir insana dönüşmesi gerekir. Peri kızı, oğlana ormanın derinliklerinde sihirli bir altın tarağın olduğunu, bu tarakla saçlarını tararsa normal bir insana dönüşeceğini ve o zaman kendisiyle evlenebileceğini söyler. Oğlan, peri kızıyla evlenmek istediğinden ormanda bulunan tarağı aramaya başlar. Oğlan, ormanda ayağına diken batmış bir kuş görür ve ona yardım eder. Kuş, oğlana iki dal parçası verir ve ona her başı sıkıştığında bu iki dalı birbirine sürtmesini söyler. Masalın ilerleyen bölümünde oğlan, tarağa ulaşmak için önüne çıkan yılanı zehirlemesi gerekir. Oğlana zehri verecek adam, oğlandan bir ayı postu ister. Oğlan, iki dalı birbirine sürter ve kuştan bir ayı postu ister. Kuş kısa sürede ayı postunu bulup getirir. Böylelikle oğlan tarağı almayı başarır. Masalın sonunda peri kızı, saçlarını sihirli tarakla tarar ve normal bir insana dönüşür. Oğlanla kız bu şekilde evlenir.

Büyülü bir nesne olarak tarak, bu masalda insandan başka bir insana dönüşümüne aracılık etmiştir. Masalda kahramanın evlenebilmesi için sihirli altın tarağın getirilmesi zorunlu kılınmıştır. Kahraman, kuşun yardımıyla çeşitli zorlukları atlatır ve tarağı almayı başarır. Peri kızı da tarak sayesinde normal bir insana dönüşür. Dolayısıyla tarak, yukarıda tespit edilen üç işlev arasında insanın başka bir insana dönüşmesi işlevini yerine getirmiştir.

Masalarda kahramana yardımcı olan büyülü nesneler arasında sihirli tokmak da bulunmaktadır (Yiğit ve Gümüser, 2022: 380). *Motif Indeks*’te “F. Olağanüstülükler” başlığı altında yer alan tokmak, “F899.5.” numarasıyla belirtilmiştir.

Bazı Anadolu masalarında tokmağa rastlamak mümkün olmuştur. “Kırk Kardeş” masalında şehzadeyi istediği yere uçuran nesne bir bastondur. Baston bu masalda büyülüdür ve masal kahramanlarına yardımcı olur (Tezel, 2009: 35). Erzurum yöresinden derlenen “Tokmak” masalında da tokmak büyülüdür ve tokmak bir insan gibi konuşur (Seyidoğlu, 2016: 155). Kırgızlara ait “Bozdoğan” adlı masalda da sihirli bir tokmağa rastlanır. Masalda tokmak, insanların dilini bilir. Tokmak sahibinden

aldığı “Tokmak vur!” emriyle karşı tarafı öldüresiye döver (Uluişik ve Küçükgülmez, 2019: 436).

Kazan motifi de genel olarak halk anlatılarında, özel olarak da Mardin masallarında nadir görülen bir motiftir. “Kazan” kök olarak Türkçe bir kelimedir ve Orta Asya Türkçesindeki karşılığı “Togan”dır (Ögel, 1985: 241). Kazanın Türk mutfak kültüründe önemli bir yeri ve görevi vardır. Bu bakımdan bu nesne farklı bölgelerde farklı isimlerle anılmış ve işlevleri açısından da zenginlik göstermiştir. Özellikle fazla miktarda yiyecek pişirmek veya su ısıtmak için kullanılan kazan, Anadolu’da daha çok bulgur, pekmez, yemek pişirmek, et kavurmak ve aşure kaynatmada önemli bir nesne olmuştur (Karpuz, 2017: 428-430).

Kazanın Türklerin sosyal yaşantısında yer alması onu halk edebiyatının anlatı türlerinde de yer almasını sağlamıştır. Özellikle Nasrettin Hoca’nın “Kazan Doğurdu” fıkrası bu anlamda önemli bir örnektir. Anlatıda hoca, kazan doğurdu/kazan öldü metaforu üzerinden çıkarını düşünen komşusuna bir ders vermek ister (Fuat, 2018: 70). Yine Kırgızistan’dan derlenen “Bozdoğan” adlı masalda yer alan kazan sihirlidir. Bu masalda kazana, “Kazan yemekle dol!” denildiğinden kazan, ağzına kadar yemekle dolar (Uluişik ve Küçükgülmez, 2019: 435). Derlenen masallardan “Aldım Verdim” masalında tokmak ve kazan motiflerine rastlanmıştır.

Aldım Verdim masalında tokmak ve kazan motifi beraber kullanılmıştır. Masalda yaşlı bir kadın, eşeğiyle değirmene gider ve orada eşeğini kaybeder. Değirmen sahibi, kadının bu haline üzülür ve ona kendi eşeğini hediye eder. Kadın, değirmencinin eşeğini alıp eve dönerken yorulur ve yol üzerindeki bir eve misafir olur. Ev sahibi, kadına bir eşeğe ihtiyacının olduğunu söyleyerek bir tokmağı eşekle takas etmek ister. Yaşlı kadın, tokmağın sihirli olduğunu görünce eşeğini verir, tokmağı alır. Bu tokmak insanların dilinden anlar. Kadın, tokmağa vur deyince tokmak, vurur. Kadın bir lokantada bu tokmağı sihirli bir kazanla takas eder. Bu kazan da sihirlidir. Kazanın içine su konulunca kazanın içindeki su, yemeğe dönüşür. Yaşlı kadın bu kazanı daha sonra sihirli bir inekle takas eder.

Görüldüğü üzere masalda geçen tokmak ve kazan büyümlü nesnelerdir. Masalda tokmak insanların dilinden anlayıp emirlerini yerine getirirken kazan da insanların yemek ihtiyacını karşılar.

6.1.6 Cin

Türk kültüründe cinler, insanların hayatlarını etkileyen, inançlarla bağlantıları olan ve olağanüstü güçlere sahip varlıklardır. Gizli güçlere sahip olan cinler, genellikle gizemli varlıklardır ve hayatları ile ilgili detaylı bilgilere pek rastlanmaz. Fakat edinilen bazı bilgilere göre cinlerin gruplar hâlinde yaşadığı, bazı tabiat olaylarına sebep olduğu, insanları öldürebildiği gibi bazı cinlerin de insanlara yardım ettiği, insanlarla evlenebildiği, çeşitli hayvanların suretine bürünebildiği, insanlar gibi yiyip içtiği ve hastalıkların onlardan kaynaklandığı bilinmektedir (Öztürk, 2005: 56). Ayrıca cinler, genellikle eğlenmeyi seven ve eğlencelerini topluluk hâlinde yapan kimselerdir. Def, darbuka ve zurna gibi enstrümanlar eğlencelerine eşlik eder. Hatta bazen bu eğlencelerine insanları zorla davet ettirirler.

Balcıoğlu, cinlerin genellikle ev, kuyu, ocak başları, değirmen, harabe ve hamam gibi yerlerde yaşadıklarını belirtmiştir (Balcıoğlu, 1952: 555). Cinlerin kötülükleri olduğu gibi iyileri de vardır. Bunlar Müslüman cinler ve kâfir cinler olarak ayrılır. Müslüman cinler Allah’a iman ederken kâfir cinler şeytana inanır ve onunla birlikte olur (Karadeniz, 1986: 5).

Halk edebiyatı ürünlerinde cinlerle ilgili pek çok inanış bulunmaktadır. Bunlardan biri şeytan adının anılmasının pek doğru bulunmamasıdır. Bu bakımdan çoğunlukla halk inançlarında “cin” kelimesi yerine “üç harfli” ifadesi kullanılır (Çobanoğlu, 2009: 272). Doğu ve batı kültürlerinde ortak bir kimlikte ortaya çıkan bu varlıklar, pek çok atasözü ve deyimde de yer almıştır. Örneğin; “cin fikirli, cin gibi aklı olmak, cin çarpmak, cini tepesine çıkmak, cinleri başına toplanmak” gibi ifadeler bu varlıkların halk edebiyatına nasıl yansıdığını ortaya koymuştur (Duvarcı, 2005: 125-126).

Seçkin Sarpkaya, cinlerin daha çok efsanelerde yer aldığını ama cinleri konu edinen masalların da olduğunu ifade etmiştir. Masallarda cinle ilgili tasvirlerin yok denecek kadar az olduğunu ifade eden Sarpkaya, bunu mitik anlamda demonik varlıkların belirsiz oluşuna ve kesin bir şeklinin olmayışına bağlamıştır. Bu bakımdan masallarda cinlerle ilgili tasvirler bir portrenin parçası olmaktan öteye gidememiştir (2018: 140). Bir çalışmada cinlerin masallarda daima iyiliksever oldukları ve kötülük düşünmedikleri ifade edilmiştir (Akkoyunlu, 1996: 7). Bu bilgilerden hareketle masallarda cinlerin iyiliksever ve yardımcı varlıklar olduğu görülmektedir. Darda kalanlara sıkıntı çekenlere çeşitli şekillerde yardım ederler.

Cinler, *Binbir Gece* masallarında “cirmi” adıyla geçerken Türk masallarında ise bazen “peri”, bazen de “cin” adıyla geçer. *Binbir Gece Masalları*’nda cinlerle ilgili anlatılara rastlanmaktadır. Örneğin “Tacir ile İfrit” ve “Balıkçı ile İfrit” masalları cinler üzerine kurulu anlatılardır (Onaran, 2022: 60, 70).

Cin motifi, *MIFL*’de “F400.1. Cin” maddesiyle belirtilmiştir (Thompson, 1955c: 81). İyi cinlerin insanlara yardım etmesi durumu *MIFL*’de “F403.2. Ruhlar ölümlülere yardım eder” ve “N813. Yardımcı cin/ruh” maddelerinde belirtilmiştir (Thompson, 1955c-e: 84, 133). Kötü cinler ise “F402. Kötü ruhlar” maddesiyle belirtilmiştir (Thompson, 1955c: 82).

Derlenen masallardan “Kambur Adam ile Cinler” masalında cin motifine rastlanmıştır. Cinler bu masalda hem iyi hem de kötü yönüyle ortaya çıkmıştır:

Kambur Adam ile Cinler masalında sırtında kamburu olan bir adam, sırtındaki yükten kurtulmak için gitmediği doktor kalmaz fakat derdine çare bulamaz. Sırtındaki kamburuyla yaşamayı öğrenen adam, bir gün hamama gider. Hamamda kimsecikler olmamasına rağmen etraftan çalgı sesleri duyan adam, korkmaya başlar. Cinler bir süre sonra kendilerini bu adama gösterir. Kambur adam, cinleri gördüğüne şaşırmaz ve onlarla beraber eğlenmeye başlar. Cinler kendilerinden korkmayan ve tuhaf karşılamayan bu adamı sever ve hamamdan çıkmadan önce bu adama bir iyilik yapmak ister. Cinler, adamın etrafını sarar ve onu kendi aralarında sıkıştırır daha sonra da oradan uzaklaşır. Adam, kendini çok hafıflemiş hisseder. Adam, aynanın karşısına geçer ve kamburunun kaybolduğunu görür. Burada cinlerin, adama yardım ettiği ve onu kamburundan kurtardığı görülmektedir.

Masalın devamında kamburundan kurtulan adam, başından geçenleri çevresindekilere anlatır. O sırada kamburu olan başka bir adam, konuşulanları duyar ve ertesi sabah hamama gider. Hamamdan yine çalgı sesleri gelir. Bir süre sonra cinler, bu adama da görünür. Cinler, hamamda oynarken bu adam onlara eşlik etmez ve sürekli oflayıp puflar. Bu durumdan çok rahatsız olan cinler, hamamdan çıkmaya yakın bu adamı kendi aralarında sıkıştırır ve ortadan kaybolur. Adam, üstünde bir ağırlık hisseder. Aynanın karşısına geçen adam, sırtında iki kambur görür ve cinlerin kendisine ceza verdiğini anlar. Yaşadıklarını çevresine anlatan adam, haksız bulunur.

Masalda cinlerle ilgili iki ayrı durumla karşılaşılır. Cinler, kendilerine eşlik eden adama yardımcı olurken kendilerine eşlik etmeyen adamı cezalandırır. Dolayısıyla

burada cinlerin iyi ve kötü oldukları ile ilgili bir bilgiye rastlanmaz. Fakat kötü cinlerin zarar vermekten başka bir görevleri olmadığı bilindiğinden bu masaldaki cinlerin iyi olduğu ortaya çıkmaktadır. İyi cinlerin de bazı durumlarda ceza verebildiği bu masalda görülmektedir. Ayrıca cinlerin toplu bir şekilde enstrümanlar eşliğinde eğlendikleri ve istedikleri zaman ortadan kayboldukları bilgisi yine bu masalda işlenir.

6.1.7 Hain Gelin

Mardin masallarında görülen nadir motiflerden biri de hain gelin motifidir. Hain, *Türkçe Sözlük*'te kelime anlamı itibarıyla “Zarar vermekten, üzmekten veya kötülük yapmaktan hoşlanan kimse” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2019: 1026).

Türk toplumunda ailenin temelleri evlilik ile atılmaktadır. Bu nedenle Türk kültüründe kadın çok değerli görülmüş ve doğal olarak eve gelen gelinin de önemli bir yeri olmuştur. Çünkü Türk inanışına göre gelin, ilk yaratılan kadını sembolize etmiştir (Ergun, 2010: 275-276).

Türk masallarında aile birliği önemli olduğundan eş seçmek de önemli bir konu olmuş ve anlatılara o şekilde yansımıştır (Günay, 1992: 619). Masallarda evlilik, kahramanın çektiği sıkıntıların ve zorlu mücadelelerin bir mükâfatı olarak verilmektedir. Genellikle Türk masallarında gelinler, evlerine ve eşlerine sadık olurlar. Fakat nadir de olsa bazı masallarda gelin, ev üyelerine hainlik edebilmektedir. Anlatılarda gelin bazen eşine, bazen eşinin annesine, ya da görümcesine kötülük eder, iftara atar veya zarar verir.

Masallarda nadir görülen bu motif, *Motif Indeks*'te yer almamaktadır. Mardin masallarından “Hayırsız Evlat”, “Zalim Yengeler”, “Hacı Şeyhmus” ve “Eden Bulur” adlı masallarda hain gelin motifine rastlanmaktadır.

Hayırsız Evlat masalında hanımı ölen yaşlı bir adam, oğlunu evlendirir. Gelin, bir süre sonra kayın pederini evde istememeye başlar ve bu durumu kocasına anlatır. Adam, babasının yaşlı olduğunu, evde hiçbir zararının olmadığını söylese de kadın ikna olmaz. Gelin, kocasını çocuklarını alıp gitmekle tehdit eder ve kocasından bir tarafı seçmesini ister. Zor durumda kalan adam, çocuklarını düşündüğünden karısının tarafını tutar ve yaşlı babasını evden götürür. Masalda gelinin kayınpederini evde istememesi ve kocasını çocukları götürmekle tehdit etmesi, kötülüğün ve hainliğin bir göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Zalim Yengeler masalında yedi ağabeyinin olduğunu öğrenen bir kız, onları ziyaret etmek için yola çıkar. Kız, kısa bir süre sonra ağabeylerine kavuşur ve onlarla beraber yaşamaya başlar. Bir süre sonra ağabeylerinin eşleri, kızı kıskanır ve ona zarar vermek ister. Gelinler bir gün toplanır ve kıza nasıl zarar vereceklerini düşünür. Bir süre sonra gelinler, kıza iftira atar. Gelinler, eşlerine görümcelerinin namussuzluk yaptığını anlatır. Erkek kardeşler bunun üzerine kız kardeşleri için ölüm kararı alır. Masalda kızın yedi yengesi, birlik olurlar ve kıza zarar vermek için iftira atarlar. Dolayısıyla burada da gelinler, görümcelerine hainlik yapmıştır.

Hacı Şeyhmus masalında Şeyhmus Ağa'nın oğlu Ramazan Ağa evlenmek ister. Şeyhmus Ağa, oğluna bir at almasını ve tüm şehirleri gezip beğendiği bir kızı getirmesini söyler. Ramazan Ağa, bir kız beğenir ve babasının karşısına çıkartır. Şeyhmus Ağa, oğluna getirdiği kızın bakire olup olmadığını sorar. Ramazan Ağa, kızın bakire olmadığını söyler. Bunun üzerine Şeyhmus Ağa, gelini kabul etmez ve onu gönderir. Ramazan Ağa yeni bir gelin getirir. Şeyhmus Ağa yine aynı soruları sorar ve aldığı cevapla bu kızı da gönderir. Ramazan Ağa başka bir kız bulup getirir. Kız, Ramazan Ağa'ya bakire olmadığını ama babasına bakire olduğunu söylemesini ister. Ramazan Ağa, kızın dediğini yapar ve babasına yalan söyler. Baba, oğluna inanır ve evlenmelerine müsaade eder. Şeyhmus Ağa, tüm servetinin yerini gelinine gösterir. Şeyhmus Ağa bir süre sonra vefat eder. Gelin, kocasına evde hiç paralarının kalmadığını söyleyerek kocasını hamallık yapmaya mahkûm eder. Ailenin tüm zenginliğinin üstüne çöken gelin, eve başka erkekleri alıp eğlenir ve böylelikle kocasına ihanet eder. Masalda gelin, hem kayınpederine, hem de kocasına yalan söyleyerek başka erkeklerle yatmış ve hainlik etmiştir.

Eden Bulur masalında gelin, kaynanasını pek sevmez ama kocasının korkusundan kayıinvalidesine bakmak zorunda kalır. Kaynana, yıllar içinde güçsüz düşer. Oğlan, annesini bir hekime gösterir. Hekim, kadının toparlanması için et suyunu içmesi gerektiğini söyler. Adam, karısına gurbete çıkacağını ve annesine iyi bakmasını tembih eder. Adam, gurbete çıkar çıkmaz gelin, kaynanasına zulmeder. Gelin, kadına et suyu vermesi gerekirken her seferinde kurbağa pişirir ve kadına kurbağanın suyunu içirtir. Kadın aylarca kurbağa eti yer ve kurbağa suyu içer. Bir süre sonra da kadın zehirlenir ve ölür. Dolayısıyla bu masalda da gelin, kaynanasına hainlik etmiştir.

6.1.8 Hain Baba

Mardin masallarında nadir görülen motiflerden biri hain baba motifidir. Masallarda genellikle baba, zayıf ve etkisiz bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Baba karakteri, masallarda çocuğa doğrudan bilinçli bir şekilde kötülük yapmasa da yapılanlara sessiz kalan, göz yuman ve bazen de anne ile ortak hareket eden bir kişi olarak ortaya çıkmıştır (Parmaksız 2017: 178). Erich Fromm, *Sevme Sanatı* adlı kitabında çocukların babalarına karşı besledikleri duyguların bir koşula dayandığını ve doğal aile yuvasında babanın bir şeyi temsil etmediğini ifade etmiştir (2004: 45). Bazı masallarda ise bu durumun daha farklı bir versiyonu ile karşılaşılmaktadır. Baba, pasifliğin aksine hainlik yapan, bilinçli bir şekilde zarar vermeye çalışan kişi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bunların dışında masallarda baba, namusunu korumadığına dair haber aldığı kızını öldürme buyruğunu çekinmeden verir (Yıldırım, 2022: 137).

Hain/zalim baba, *Motif İndeks*'te "S. Anormal Zulümler" ana başlığı altında yer almış ve "S11. Hain baba" maddesiyle belirtilmiştir. Mardin masallarından "Kırmızı Elbise", "Garip ile Nasip", "Öksüz Elif" ve "Haso Ağa" masallarında hain baba motifine rastlanmıştır.

Kırmızı Elbise masalında baba, eşini kaybeder ve kızı ile beraber yaşamaya başlar. Bir gün kız, ölen annesinden yadigâr kalan kırmızı bir elbise giyer. Baba, kırmızı elbiseyi görünce karısını hatırlar ve baba, kızıyla evlenmek ister. Kız, babasıyla evlenmek istemediğini söylese de baba, kızını dinlemez ve ona sahip olmak ister. Kız, çareyi evden kaçmakta bulur. Baba, kendisine teslim olmayan ve evden kaçan kızın peşini bırakmaz ve her yerde onu arar. Bir süre sonra kızının izini bulan baba, kızının bebeğini öldürür ardından kızının kocasını da öldürür. Kızın duaları üzerine bebek dirilir. Daha sonra da kadının kocası dirilir. Aradan uzun bir zaman geçmesine rağmen baba, kıza zarar vermek için tekrardan döner.

Masalda baba, kendisine teslim olmayan kıza bilinçli bir şekilde kötülük eder ve zarar verir. Aynı zamanda masalda ensest bir ilişki söz konusudur. Bu masala benzer bir durumu "Şamdanlı Kız" masalında da rastlarız. Baba, eşinin ölümü üzerine kendi kızı ile evlenmek ister. Masalda kız bu durumu kabul etmez ve babasına engel olur (Kumartaşlıoğlu: 2006: 300).

Garip ile Nasip masalında üvey anne, öz oğlu olan Nasip'e yiyecek götürürken üvey oğlu Garip'e yiyecek vermez ve onu aç bırakır. Garip, yeme içme ihtiyacını sihirli bir öküzden karşılar. Üvey anne, oğlu Nasip'ten Garip'in sırrını öğrenir ve öküzü kesmeye karar verir. Üvey anne, durumu kocasına anlatır. Baba, öküzü kesmeye karar verir. *Öksüz Elif* masalında da Elif'in sırrını öğrenen üvey anne, ineğin kesilmesini ister. Üvey anne durumu kocasına anlatır. Baba, kızının yeme içme ihtiyacını karşılayan ineği keser.

Haso Ağa masalında da ağa, kendi düşüncelerini kabul etmeyen kızını cezalandırmak ister. Ağa, kızını bir dilenciye verir. Kız gönlünün olmadığı bir dilenciyle evlenmek durumunda kalır. Görüldüğü üzere masallarda baba, doğrudan veya dolaylı bir şekilde kızına kötülük ederek hainlik yapabilmektedir.

6.1.9 Hırsız/Hırsızlık

Mardin masallarında görülen önemli motiflerden biri de hırsızlıktır. Hırsız, başkasının malını çalan kimselere denilmektedir. Bu kelime *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*'nde "Kanun dinlemeyen, asi yaramaz, hayırsız, eşkıya, başkasının malını çalan, mal gasp eden, hırsız" şeklinde tanımlanmaktadır (Tietze, 2009: 308).

Sosyal hayatın büyük problemlerinden biri olan hırsızlık dünden bugüne sıkça karşılaşılan bir olaydır. Hırsızlık, insanlar tarafından hoş karşılanmayan bir durum olsa da günlük hayatta karşılık bulan bir olaydır. Bu bakımdan hırsız/hırsızlık, olumsuz özellikleriyle halk edebiyatına yansımış ve pek çok anlatı türüne konu olmuştur. Özellikle masallarda görülen hırsızlar, "olumsuz tipler" başlığı altında değerlendirilmiştir (Şimşek, 2018: 138-139).

Sibel Taş'ın "Türk Masallarında Hırsızlık Motifi ve İşlev Olarak Hırsızlık Eylemi" adlı çalışmasında masallarda hırsızlığın sadece olumsuz yönde olmadığını, zaman zaman olumlu yönde de görüldüğünü belirtmiş ve masallarda hırsızlığın türlerine değinmiştir. Taş'a göre hırsızlığın türleri şu şekildedir: "İmtihan niteliği taşıyan hırsızlık eylemi", "Açgözlülük içeren hırsızlık eylemi", "Hırsızlığın zannatlaşması", "Yoksul, kimsesiz ve temiz kalpli kimselerde çalma eyleminin nasibini bulma hâline dönüşmesi." (2020: 4-7). Bu gibi işlevlere sahip olan hırsızlık, masallarda genellikle iyi kahramanlara karşı mücadele eden kötü kahramanlar etrafında oluşur ve gelişir.

Hırsızlık motifi bazı halk hikâyelerinde de görülmüştür. Özellikle halk hikâyelerinden “Uğru ile Kadı Hikâyesi” hırsızlık motifi üzerine kurulmuştur (Akman, 2012). Bu motif, *MİFL*’de “K. Aldatma” başlığı altında yer almakta ve “K.300-K.499. Çalıntılar ve Hileler”, “K.301. Usta Hırsız” gibi alt başlıklara ayrılmaktadır.

Derlenen masallardan “Saf Tüccarın Karısı”, “Yaşlı Kadın ile Tilki”, “Padişah ile Hırsız” ve “Hâkim ile Hırsız” masallarında hırsız motifine rastlanmıştır.

Saf Tüccarın Karısı masalında bir tüccar, çevresindeki akrabalarının baskısıyla bir kadınla evlenir. Hanımını çok seven tüccar, hanımının bir sözünü iki etmez ve hanımı ne isterse yapar. Kadın, belirli aralıklarla evin dışındaki duvarların yükselmesini ve daha sonra tamamen kapatılmasını ister. Tüccar, hanımın isteklerini gerçekleştirir. Böylece dışarıdan hiç kimse evin bahçesini ve içini göremez. Tüccar, ticaret amaçlı bir seyahate çıkar. O arada hanım, eve başka bir adam alarak kocasına ihanet eder. Seyahatten erken dönen adam, hanımının gerçek yüzünü görür ve onları evden kovar. Ardından kendisi de ülkeyi terk eden tüccar, geldiği ülkede hırsızlıkla suçlanır ve idama götürülür. Tüccar, askerlerle beraber giderken yolda insanların üstünü başını arayan bazı adamlar görür ve bunların kim olduklarını merak eder. Tüccar, askerlerden bu adamların bir şeyhin askerleri olduklarını ve padişaha yardım ettiklerini öğrenince bu durumdan şüphelenir ve kralla görüşmek ister. Tüccar, krala gerçek hırsızın şeyh olduğunu, eğer aksi çıkarsa da canını almasını söyler. Kral, tüccarın teklifini kabul ederek şeyhin evini aratır ve çalınan altınlar bulunur. Kral, şeyhi cezalandırır, tüccarı ödüllendirir. Masalda hırsızların başı bir şeyhtir. Şeyh, çevresine topladığı askerler ile krala yardım ediyormuş gibi gözüktür fakat asıl hırsızlığı yapan kendisi olmuştur. Bu durum açgözlülük içeren hırsızlık eylemine karşılık gelmektedir.

Yaşlı Kadın ile Tilki masalında kadın, hayvanlardan sağdığı sütü bir tencereye boşaltıp kenara koyar. Tilki, akşamüzeri kadının evine gelir ve sütünü çalıp gider. Kadın, hırsızın kim olduğunu görmek için akşam nöbet tutar. Kadın, hırsızın bir tilki olduğunu görür ve baltayla kuyruğunu keser. Kuyruğundan olan tilki, yaşlı kadından kuyruğunu ister fakat kadın, bir tencere süt getirmeden kuyruğu vermeyeceğini söyler. Tilki, bir tencere süt götürmek için kendi emeğiyle çalışır ve kazanır. Tilki, kuyruğuna kavuşur ve bir daha hırsızlık yapmayacağına tövbe eder. Masalda hırsızlık yapan tilki, emek vermeden karşılık bulmayacağını anlar ve yaşlı kadından iyi bir ders alır.

Padişah ile Hırsız masalında bir padişah, kızını evlendirmek ve tahtını damadına bırakmak ister. Padişah, vezirine kızı için dindar bir damat bulmasını emreder. Vezir gece yarısından sonra askerleriyle beraber camilere bakar. Camiye hırsızlık yapmak için giren bir adam, caminin etrafında birtakım sesler duyunca elindekilerini bir köşeye fırlatır ve namaza durur. Vezir, camide tek bir adamın namaz kıldığını görünce sevinir ve adamı alıp padişaha götürür. Hırsız, hırsızlık yaptığı için götürüldüğünü zanneder fakat daha sonra gerçeği öğrenir. Hırsız, Allah’a şükreder ve bir daha hırsızlık yapmayacağına tövbe eder. Padişah, hırsızın kızıyla evlendirir ve tahtı ona bırakır. Hırsız, ülkenin padişahı olur ve ülkede önce hırsızlığı bitirir.

Hâkim ile Hırsız masalında bir hırsız, hırsızlık yapmak için girdiği evde olmadık bir durumla karşılaşır. Hırsızın gözüne bir iğne batar ve hırsızın bir gözü kör olur. Hırsız, bu durumda ev sahibini suçlar ve ondan şikâyetçi olur. Hırsız ile ev sahibi, adil olmayan bir hâkimin karşısına çıkarlar. Hâkim, hırsızı haklı bulur. Ev sahibi, hâkimin adil davranmadığını görünce suçunu başkasına atar. Hâkim bu sefer ev sahibini haklı bulur ve diğer kişiyi cezalandırmak ister. Masalda hırsız, pişkindir ve yaptığı suçu kabul etmemekle beraber malını çaldığı adamı suçlar.

6.1.10 Üvey Anne

Mardin masallarında nadir karşılaşılan motiflerinden biri üvey annedir. Üvey anne motifi, başta masal olmak üzere diğer anlatılarda da önemli bir rol üstlenmektedir. Üvey anne, çocuksuz kalan ailenin bir çocuğu evlatlık alması ya da çocuk sahibi bir adamın eşini kaybetmesi üzerine yeni bir evlilik yapmasıyla masallarda karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla üvey annelik, temel anlamıyla kendinden olmayan bir çocuğa annelik yapmak anlamına gelmektedir.

Jung, *Dört Arketip* adlı çalışmasında anne tipini üç başlık altında incelemiştir. Buna göre anne tipi, “bakıp, besleyip büyüten”, “iyi, duygusal olan” ve “baştan çıkaran, zehirleyen” şeklinde üç gruba ayrılmıştır. Jung’a göre üvey anne karakteri; zehirleyen ve baştan çıkaran bir karakterdir (2019: 21-22). Psikanalitik açıdan da saldırgan bir tutum sergileyen üvey anne motifi, masallarda ve efsanelerde karşımıza çıkmaktadır.

Masallarda önemli bir motif olan üvey anne, *Motif Indeks*’te “P. Cemiyetler” başlığı altında yer almış ve “P282” maddesiyle belirtilmiştir. Masallarda üvey anneler, acımasız, kötü kalpli, seilmeyi hak etmeyen ve genellikle çirkin gibi belirgin

karakteristik özelliklere sahiptirler (Yıldırım, 2022: 142). Bunların dışında çeşitli anlatılarda üvey anne, kendinden olmayan çocuğa eziyet etmekte, kötü davranmakta, iftira atmakta ve zarar vererek ortadan kaldırmaktadır. Bu bakımdan üvey anne motifi daha çok kötülüğe aracılık etmektedir. Örneğin masallarda iyi özellikler taşıyan öz anne motifi, çocuğunu zenginliğin bir simgesi olan bal ve süt gibi yiyeceklerle beslerken; üvey anne çocuğa yiyecek vermez, verse de zararlı olan yiyecekler verir (Kasımoğlu, 2022: 746). Üvey anne motifiyle ilgili Sakaoğlu'nun "Gül ile Sinaver" ve "Kuş Dili Bilen Şehzade" masalları örnek verilebilir (Sakaoğlu, 2002: 451, 459). Efsanelere ise Sakaoğlu'nun derlediği "Yusuf ile Kardeşi" efsanesi örnek verilebilir. İlgili efsanede üvey anne, çocuklara her türlü kötülüğü yapan zalim bir kadındır (Sakaoğlu, 2013: 143).

Bazı masallarda nadir olsa da üvey anne, kendinden olmayan çocuğu korumakta, sahip çıkmakta ve ona iyi davranmaktadır. Konuyla ilgili olarak H. V. Beit, masallarda annenin korkunç, karanlık ve imha edici özelliklerinin yanında şefkatli, koruyucu ve bağışlayıcı özellikleri de bulunduğunu belirtmiştir (Beit'den akt. Ateş, 1996: 246).

"Kız Kardeşin Bedduası", "Garip ile Nasip", "Üvey Annenin Hain Planı" ve "Altın Sarısı Kız" adlı masallarda üvey anne motifine rastlanmıştır. Üvey anne motifi derlediğimiz masallarda hem iyi yönüyle hem de kötü yönüyle ortaya çıkmıştır. Masalların tahlili ise şu şekildedir:

Kız Kardeşin Bedduası adlı masalda eşini kaybeden bir adam, yeni bir evlilik yapar. Çocuklara üvey annelik yapan kadın, bir süre sonra çocukları evde istememeye başlar ve çocukları babalarına sürekli şikâyet eder. Baba, kadının şikâyetlerini dikkate almaz. Üvey anne, bunun üzerine çocuklara nasıl zarar verebileceğini düşünür. Üvey anne, ilk önce kız çocuğundan kurtulmak ister. Üvey anne, çocukların çalı çırpı topladıktan sonra yorulup su içtiklerini görünce kızın su içtiği sürahiye küçük yılanlar koyar. Kız su içerken sürahinin içindeki yılancıkları yutar. Üvey anne o günden sonra çocuklar için yağlı ve lezzetli yemekler pişirir. Kızcağız yemekleri yedikçe karnındaki yılanlar büyür ve kızın karnı şişer. Üvey anne bunun üzerine kocasına, kızının hamile kaldığını söyleyerek ona iftira atar. Baba bu durumu kaldıramaz ve kızını, oğluna öldürtme kararı alır. Oğlan, kız kardeşini ormana götürür fakat öldürmeye kıyamaz. Masalın sonunda olaylar açığa kavuşur ve iftira atan üvey anne cezalandırılır.

Masalda üvey anne, yeni yapılan bir evlilikle aileye dâhil olur. Üvey anne, çocukları evde istemediği gibi çocuklara tuzak kurar ve onlara iftira atar. Böylece üvey anne, masalın başından sonuna kadar kötülüğü temsil eder ve kötülüğe aracılık eder. Masalın sonunda ise yaptıklarının cezasını çeker.

Garip ile Nasip masalında masal kahramanı Garip, annesini kaybeder. Baba, yeni bir evlilik yapar. Garip'e üvey annelik yapan kadının bir oğlu dünyaya gelir ve çocuğuna Nasip ismini verir. Anne, kendi oğlu olan Nasip'e çok iyi davranır fakat kendinden olmayan Garip'e kötü davranır. Çocuklar yavaş yavaş büyümeye başlar. Nasip, cılız ve güçsüz bir çocuk olurken Garip ise güçlü ve kuvvetli bir delikanlı olur. Üvey anne bu durum üzerine kendi çocuğu Nasip'e yemekler pişirir verir ve Nasip'ten artakalan yemekleri de Garip'e verir. Garip de yeme ihtiyacını sihirli bir öküzden karşılar. Kadın, sihirli öküzün sırrını öğrenir ve öküzün kesilmesi için kocasına baskı yapar.

Masalda üvey anne, masal boyunca kendinden olmayan çocuğa kötü davranır. Üvey Anne, Garip'in güçlü, kuvvetli oluşunu kıskanır ve bu yolda zarar vermek için elinden geleni yapar. Dolayısıyla üvey anne bu masalda da kötülüğü temsil eder ve kötülüğe aracılık eder.

Üvey Annenin Hain Planı masalında birer kız çocuğu olan dul bir adam ile dul bir kadın evlenir. Üvey anne, hem kendi çocuğuna hem de kendinden olmayan çocuğa annelik yapar ve ilk başlarda üvey kızını, kendi çocuğundan ayırt etmez. Üvey annenin üvey kızına olan sevgisi zamanla nefrete dönüşür ve bir süre sonra kızı evde istememeye başlar. Kadın, üvey kızının su içtiği kaba küçük yılanlar koyar ve kızın su içmesini sağlar. Üvey anne bir süre sonra kızın karnındaki şişkinliği fırsat bilir ve kocasına kızının hamile kaldığını söyler. Baba, kadına inanır ve kendi kızını ormanda ölüme terk eder.

Bu masalda da üvey anne, masalın başında üvey kızına iyi davranarak ve kendi çocuğundan ayırt etmeyerek öz anne görevi üstlenir Fakat masalın devamında üvey annenin sevgisi nefrete dönüşür ve kıza zarar vermeye başlar. Masalında devamında ise üvey anne, üvey kızına iftira atarak kızın ölüme terk edilmesine sebep olur. Masalda kötülüğe aracılık eden üvey annenin, masalın sonunda cezalandırıldığına dair herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

Altın Sarısı Kız masalında sekiz kardeş annelerini kaybeder. Baba, köyden bir kadınla evlenir. Kadın, sekiz çocuğa üvey annelik yapar. Üvey anne, kendinden olmayan sekiz

çocuğa iyi davranarak öz anne görevini üstlenir. Üvey anne, çocuklara olan yaklaşımlarından dolayı hem kocasının hem çocuklarının hem de çevrenin takdirini kazanır. Bir süre sonra baba vefat eder. Üvey anne, kocasının ölümü üzerine çizgisini hiç bozmaz ve çocuklarına eskisinden daha iyi annelik yapmaya başlar.

Bu masalda üvey anne, davranışlarıyla ve tip özellikleriyle diğer masallardaki üvey annelerden ayrılır. Diğer üç masalda saldırgan bir özellik sergileyen üvey anne, bu masalda fedakârlığı temsil eder ve iyiliğe aracı olur. Dolayısıyla üvey anne motifi, masallarda genellikle kötü bir kimlikle karşımıza çıksa da bazı masallarda görüldüğü üzere iyi bir anne göreviyle de karşılaşılır. Bu bakımdan Mardin masallarında görülen bu özellik önem taşımaktadır.

6.1.11 Kıyafet Değiştirme

Kıyafet değiştirme, Mardin masallarında nadir görülen diğer motiflerdendir. Bu motif, “Kahramanın cinsiyet değiştirmesine, sosyal statüsünü saklamasına, niyetini gizlemesine ve kendisini olmadığı biri gibi göstermesine imkân sağlar” (Önal, 2022: 1). Masallarda kıyafet değiştirme motifi daha çok bir kadının bir erkek kılığına girmesi ya da bir erkeğin bir kadının kılığına girmesi şeklinde görülmektedir. Bu motif bazen de padişahların tebdil-i kıyafet ile gezerek kendisini başka biri olarak tanıtmayı şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Kıyafet değiştirme, *Motif İndeks*’te “K. Aldatma” ana başlığı ile belirtilmiştir. Bununla ilgili bazı aldatmalar, numaralarıyla beraber şu şekilde belirtilmiştir:

- K.1810. Hile ile kıyafet değiştirme
- K.1812. Tebdili kıyafet gezen padişah
- K1817.4.1. Satıcı kılığına girme
- K1836.5. Erkeğin bir başka erkek kılığına girmesi
- K1837. Kadın kıyafet değiştirerek erkek kılığına girer

Sakaoğlu, çeşitli anlatılarda kıyafet değiştirme motifinin hangi amaçlarla yapıldığını şu şekilde ifade etmiştir: “Kayıp birilerini bulmak için, zor bir durumdan kurtulmak için, kötülük yapanları tespit etmek için, verilen bir işi yapabilmek için, padişahlar memlekette nelerin olup bittiğini anlamak için, isteği dışında uzak kaldığı memleketine dönüp olup bitenleri görmek için.” (1988: 132).

Ensar Aslan da bir çalışmasında kıyafet değiştirme motifinin edebî türlerde iki şekilde ortaya çıktığını belirtmiştir. Aslan, bunlardan birinin erkek kahramanın kadın kıyafeti giyerek sevgilisinin düğününe yetişmesi şeklinde görüldüğünü diğerrinin ise kadın kahramanın erkek kılığına girerek savaşması şeklinde ortaya çıktığını ifade etmiştir (2001: 2). Aslan'ın ifade ettiğı bu iki başlık daha çok aşk konulu hikâyelerde görmek mümkün olmuştur. Örneğın “Âşık Garip” hikâyesinde Âşık Garip, Şahsenem'i alabilmek için başlık parasını tamamlaması gerekir. Bu sebeple Âşık Garip'e yedi yıl mühlet verilir. Âşık Garip, gurbette yedi senesini geçirir ve Tiflis'e dönmek için yola koyulur. Kahraman, Şahsenem ve Şah Veled'in düğününe kırkınıcılık gününde yetişir. Âşık Garip, tanınmamak için kıyafetini değiştirir ve o şekilde düğüne katılır (Türkmen, 2018).

Dede Korkut hikâyelerinden “Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek” hikâyesinde de bu motife rastlanmaktadır. Hikâyede Bamsı Beyrek, Banu Çiçek ile nişanlanır. Bamsı Beyrek, düğünü yapar fakat gerdek gecesi düşmanların saldırısına uğrar ve düşmana esir olur. Bamsı Beyrek'ten on altılık yıl haber alınmaz. Yaltacuk, yalanlarla Bamsı Beyrek'in öldüğünü söyler ve Banu Çiçek'e talip olur. Yaltacuk ve Banu Çiçek nişanlanır ve düğün hazırlıklarına başlanır. Bamsı Beyrek olan biteni öğrenir ve hemen bir deli kılığına girerek düğüne gelir. Kitapta ilgili kısım şu şekilde geçmektedir: “...benim beynimi aldınız diyip vardı bir eski deve çuvalı buldu, deldi boynuna geçirdi, kendisini deliliğe verdi. Sürdü düğüne geldi.” (Ergin, 2007: 80). Görüldüğü üzere Bamsı Beyrek, tanınmamak için deli kılığına girerek kıyafetini değiştirir.

Kıyafet değiştirme motifi, Çıldırılı Âşık Şenlik'in “Sevdakâr” hikâyesinde de görülmektedir. Hikâyede Sevdakâr, sevdiği kız olan Gülenaz için Tahran'a gider. Sevdakar, Gülenaz ile görüşebilmek için bir derviş kılığına girer ve o şekilde görüşmeyi sağlar (Aslan, 1992: 371). Bunun dışında “Kirmanşah”, “Hurşit ile Mahmihrî” ve “Asuman ile Zeycan” hikâyelerinde de bu motif yer almıştır (Cemiloğlu, 2001: 121). Kılık değiştirme masallarda daha çok padişahın tebdil-i kıyafet ile halkın arasına karışması ve kadının erkek kılığına girmesi şeklinde görülmektedir. Örneğın Taşeli yöresinden derlenen “Gelin ve Kayını” ile “Şah İsmail” adlı masallarda bu motifin örneklerine yer verilmiştir (Alptekin, 2002).

Bir çalışmada kıyafet değiştirme motifi ile ilgili olarak erkek kıyafeti giyerek şekil değiştiren kadınların namuslu, dürüst oldukları ve halka hizmet etmek için erkek

kıyafeti giydikleri belirtilmiştir. Fakat nadir de olsa bazen bu kadınlar, kaybettikleri sevgililerini bulmak için veya üçkâğıtçılık yapmak için kılık değiştirdikleri de ifade edilmiştir (Akkoyunlu, 1996: 10). Derlenen masallardan incelemeye alınan “Ekmek Hakkı, Su Hakkı”, “Kız Babası Olmak”, “Padişahı Kıskanan Vezir” ve “Belalı Çeto” masallarında kıyafet değiştirme motifi tespit edilmiştir.

Ekmek Hakkı, Su Hakkı masalında bir oğlan, yolda gördüğü aç ve susuz bir cüceye ekmekle su vererek ona yardım eder. Oğlan gurbete çıkar ve orada bir kızla evlenir. Oğlanın evlendiği kız, bir padişahın kızıdır ve kızın karnında bir yılan vardır. Cüce, oğlanın zor durumda olduğunu öğrenir ve ona yardım etmek ister. Cüce, saraya girebilmek için kıyafetini değiştirir ve bir çocuk gibi giyinir. O şekilde diğer çocukların arasına karışarak saraya girmeyi başarır. Cüce, kızın odasına girene kadar yılan, oğlanı yutar. Cüce, boyunun avantajını kullanarak kızın ağzından içeri girer ve yılanı dışarı çıkarmayı başarır. Ardından cüce, yılanın karnını deşerek oğlanı çıkarır. Masalda cücenin tanınmamak için çocuk kıyafeti giymesi, kıyafet değiştirme motifine önemli bir örnektir. Cüce, kayıp oğlanı bulmak ve onu zor durumdan kurtarmak amacıyla kıyafet değiştirmiştir.

Kız Babası Olmak masalında sadece kız çocuklarına sahip bir baba, erkek çocuğu olmadığından çevresi tarafından dışlanır. Adamın erkek kardeşinin ise sadece erkek evlatları vardır. Adam her seferinde erkek evladı olmayan kardeşiyle dalga geçer. Kız, babasının bu tarz sıkıntılar yaşadığını öğrenir ve babasına bir fikir verir. Kız, babasına, amcaoğullarından biriyle gurbete çıkmayı ve onunla yarışmayı teklif eder. İki taraf bu teklifi kabul eder. Kız ile oğlan gurbete çıkarlar. Oğlan hiçbir iş yapamaz ve kendisiyle beraber götürdüğü çuvala pis şeyler doldurmaktan öteye gidemez. Kız çocuğu ise erkek kılığına girer ve sarayda Ali ismiyle çalışmaya başlar. Cinsiyetini belli etmeyen kız, çuvalına bir sürü altın doldurarak evine döner ve köylülere kendisini kanıtlar.

Kızın erkek kılığına girmesi *Motif Indeks*’te “K1837. Kız erkek kılığına girer” maddesiyle belirtilmiştir. Kızın evden ayrılması bir anlamda kızın erginlenme yolculuğunun başlaması anlamına gelmektedir. Motifin bu kullanılış şekli, halk hikâyelerinden “Melikşah ile Güllühan” hikâyesinde de geçmektedir. Hikâyenin Erzurum varyantında bir peri kızı, erkek kılığına girer. Erkek kılığına giren kız, o şekilde saraya girmeyi başarır (Akman, 2013: 192-203).

Padişahı Kıskanan Vezir masalı, padişahın tebdil-i kıyafet ile halkın arasına karışmasını konu edinmektedir. Masalda padişah, halkı tarafından tanınmamak için kıyafetlerini değiştirir ve o şekilde halkın arasına karışır. Bu motif de *Motif Indeks*'te “K.1812. Tebdili kıyafet gezen padişah” maddesiyle yer almaktadır.

Belalı Çeto masalında da Çeto isimli genç, köylülere kötü bir oyun oynar. Köylüler, Çeto'yu kovalar. Çeto, yolda gördüğü bir çobanı kandırır ve onun kıyafetlerini giyerek şekil değiştirir. Köylüler, kıyafet değiştiren Çeto'yu tanımaz ve çobanı uçurumdan aşağı atar. Bu masalda da masal kahramanı hemcinsi olan bir çobanla kıyafetini değiştirir. Bu durum *Motif Indeks*'te “K1836.5. Erkeğin bir başka erkek kılığına girmesi” maddesiyle belirtilmiştir.

6.1.12 İmtihan

Halk anlatılarında görülen önemli motiflerden biri de imtihandır. İmtihan kelimesi Türkçe'de sözlük anlamı itibarıyla “Sınav; direnme, dayanışma, güç gerektiren, sonuçta bir deney kazandıran zor durum” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2019: 1184). İmtihan veya sına, kahramanın çeşitli olaylarda karşısına çıkan engellerdir. Kahramanlar, imtihanlar sayesinde nefislerini yenip benliğe kavuşmakta ve ideal insan seviyesine ulaşmaktadırlar (Uçkun, 2015: 33).

İmtihanlar halk edebiyatında birçok anlatıda karşımıza çıkmaktadır. Örneğin “Dirse Han Oğlu Boğaç Han” hikâyesinde, Boğaç Han gücü ve zekâsı ile boğayı alt ederek isim alır ve bu şekilde imtihanı geçer (Ergin, 2007: 25-26). “Âşık Garip” hikâyesinin bir varyantında Koca Nakıb, Âşık Garip'e kızını vereceğini fakat karşılığında üç yüz kese akçe ağırlık, kırk odalı bir konak ve kırk gün kırk gece düğün istediğini söyleyerek Âşık Garip'i sınar (Demir ve Öztürk, 2022: 74).

İmtihan motifi masalarda da sıkça görülmektedir. Masalarda genellikle kahramanlar pek çok olay içerisinde bulunur ve bu olaylarda farklı mücadelelere girer. Bu girişimlerde kahramanlar çeşitli özelliklerle sınanır. Masalın doğası gereği de masalın sonu genellikle kahramanın zaferiyle bitmektedir. Bu bakımdan kahraman, imtihanı geçmek için çeşitli becerilerini devreye sokar. Bazı kahramanlar aklını kullanırken, bazıları beden gücünü, çalışkanlığını bazıları da sabrını veya başka diğer becerilerini kullanır. Kahramanların göstermiş olduğu bu özellikler imtihan teması üzerinden gerçekleşir (Özcan ve Erdik, 2021: 287).

MİFL’de imtihan motifi “H. İmtihanlar” başlığı altında yer almakta ve sekiz başlık altında değerlendirilmektedir. Katalogda tanıma imtihanları, doğruluk, evlenme, zekâ, vazife, vazifelerin özelliği, araştırma ve diğer imtihanlar gibi çeşitli başlıklarda sınıflandırılan bu motif, kendi içinde çeşitli alt başlıklara da ayrılmaktadır.

Derlenen masallardan “Halifenin Koyunu”, “Kardeşlerin İmtihani”, “Akrebın Kaderi” ve “Üşengeçlik Yarışı” masallarında imtihan motifine rastlanmıştır.

Halifenin Koyunu masalında Süleyman, bir halifenin yardımcısıdır. Süleyman kendisini çok sevdiğini söyleyen halifeyi ve karısını imtihan etmek ister. Süleyman, halifenin koyunlarına olan düşkünlüğünü bildiğinden pazardan bir koyun satın alır fakat karısına, koyunu halifeden çaldığını söyler. Koyunu kesip pişiren kadın, kocasıyla beraber yer. Süleyman bir gün bilerek hanımına sesini yükseltir ve onu kızdırır. Kadın bunun üzerine kocasının halifeden koyun çaldığını herkese söyler. Bu dedikodu yayılır ve halifenin kulağına kadar gider. Halife, yardımcısı Süleyman için idam kararı verir. Masalda Süleyman’ın hanımı ve halife imtihanı geçemez.

Kardeşlerin İmtihani masalında üç kardeş zengin olma hayaliyle gurbete çıkarlar. Kardeşler bir süre sonra zengin olmak için Allah’a dua eder. Dualarını işiten Hızır, kardeşlere yardım etmek için yanlarına gelir fakat öncesinde onları imtihan etmek ister. Hızır, üç kardeşe bir gün boyunca görünmezlik hakkı verir ve ne yaptıklarını izler. Büyük ve ortanca kardeş ellerindeki gücü kullanarak insanlara zarar verirler ve kötülük yaparlar. Küçük kardeş ise elindeki fırsatı iyilik yapmak için kullanır ve insanlara yardım eder. Böylelikle Hızır’ın imtihanını küçük kardeş kazanır ve oğlanın dilekleri gerçekleşir.

Akrebın Kaderi masalında bir akrep nehrin karşısına geçmek ister. Akrep nehre yaklaşır ve bir kurbağadan yardım ister. Kurbağa, akrebe güvenmediğini söylese de akrep onu sokmayacağını ve arkadaş olabileceğini söyler. Kurbağa, akrebe inanır ve onu sırtına bindirir. Kurbağa nehrin ortasındayken akrebın iğnesini çıkardığını görür. Kurbağa, akrebe neden sokmak istediğini söyler. Akrep, sokmanın kaderinde olduğunu söyler ve iğnesini batırmaya çalışır. Kurbağa o sırada nehre dalar ve canını kurtarır. Bu masalda dostluk imtihan edilmiştir. Dostluk imtihanları ile ilgili aynı konu Boratav’ın “Ayı ile Tilki”, “Tilki” ve “Tilki ile Yılan” masallarında da yer almıştır (Boratav, 2015: 35, 41, 46).

Üşengeçlik Yarışı masalında hasta yatağında olan bir baba, üç evladına bir süre sonra öleceğini ve kendisinden geriye sadece bir eşeğinin kaldığını söyler. Daha sonra baba, evlatlarına eşeğin kime kalacağı konusunda bir anlaşmazlık yaşamaları hâlinde imama gitmeleri gerektiğini söyler. Baba vefat ettikten sonra üç kardeş de eşeğe talip olur ve tartışır. Eşeğin kime kalacağı konusunda bir karara varamayan kardeşler, imama gider ve durumu anlatır. İmam, kardeşlerden bugüne kadar en üşengeç oldukları olayı anlatmalarını ve ona göre eşeği vereceğini söyler. Üç kardeş, yaşadıkları en üşengeç olayı sırayla anlatmaya başlarlar. İmam, olayı anlatmaya bile üşenen en küçük oğlana eşeği verir. Burada imam, üç kardeşi imtihan etmiştir.

6.1.13 Çocuksuzluk

Çocuksuzluk, Mardin masallarında görülen önemli motiflerden biridir. Çocuk sahibi olmak, ailenin birliği, soyun devamlılığı ve bireylerin toplumsal statüsü için önemlidir. Başka bir deyişle çocuk sahibi olmak, toplumda anne-baba olma statüsünü sağlayan, bireylerin ileri bir mertebeye geçmesinde en önemli unsurların başında gelmiştir (Demirbakan, 2021: 528-529). Bu bakımdan çocuk sahibi olmak önemli bir mesele olmuş ve toplumda çiftlerin kendilerini kabul ettirebilmenin temel görevlerinden sayılmıştır.

Geçmişte çocuk sahibi olamayanlar kusurlu görülmüş ve uğursuzluk, zürriyetsizlik gibi olumsuz söylemlerle toplumdan dışlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında neslin devamı ve en önemlisi aile olabilmenin şartı olarak çocuk faktörü önemli görülmüştür. Konunun insanlık için önemli olması, onun halk edebiyatı ürünlerine yansımaya ve işlenmesine neden olmuştur.

Anlatıların pek çoğunda çocukları olmayan çiftler, çocuk sahibi olmak için çareler arar. Genellikle çiftlerin çeşitli girişimleri sonucunda çocuk, olağanüstü bir şekilde doğar (Gökbulut ve Yeniasır, 2017: 128). Örneğin “Dirse Han Oğlu Boğaç Han” hikâyesinde Dirse Han’ın çocuğu olmaz. Dirse Han bu durum için üzülür ve durumu eşiyle paylaşır. Eşi, Dirse Han’a açların karnını doyurmasını, çıplakları giydirmesini, büyük bir ziyafet vermesini, borca girenleri borçtan kurtarmasını ve ağzı dualı birinden dua almasını söyler. Dirse Han, eşinin dediklerini yapar ve bir süre sonra çocuk sahibi olur (Ergin, 2007: 24).

Çocuksuzluk, toplumun önemli anlatıları olan masallara da konu olmuştur. Masallarda çocuksuzluk, üretkenliğin sembolü olmuştur. Bu bakımdan bu konu genellikle, kadın boyutunda ele alınmış ve bu konuda kadınlar suçlanmıştır. Fakat bazı masallarda çocuksuzluk hem erkek hem de kadın boyutunda ele alınmıştır (Gedik, 2019: 38). Çocuksuzluğun bu denli sık işlenmesi onu masallarda vazgeçilmez bir motif yapmıştır. Anadolu masallarından “Ölü Yiyen Derviş I (Çefteçürçe)” (Seyidoğlu, 2016: 11), “Sıçan Çocuk” (Günay, 2011: 259), “Eşmanip” (Yavuz, 2002: 175), “Eşek-Kafası” (Boratav, 2015: 143) gibi masallarda çocuksuzluk motifi görülmüştür.

Mardin masallarından “Vefa”, “Dev Kız” ve “Padişahı Kışkanan Vezir” adlı masallarda çocuksuzluk motifi tespit edilmiştir.

Vefa masalında genç bir çiftin çocuğu olmaz. Karı koca çocuk sahibi olmak için pek çok yolu denerler fakat başaramazlar. O yörede yaşayan şifacı bir kadın, genç çiftin bu haline üzülür ve onlara yardım etmek ister. Şifacı kadın pek çok bitki ismi söyler. Adam, kadının dediği tüm bitkileri alır ve eşiyle tüketir. Çok geçmeden kadın gebe kalır ve genç çiftin dokuz ay sonra bir çocukları doğar.

Dev Kız masalında padişahın çocuğu olmaz. Ağzı dualı bir adamın yolu saraya düşer. Padişah, adamı misafir eder ve gidene kadar tüm ihtiyaçlarını giderir. Adam, padişahın yaptığı iyiliklerin altında kalmak istemez ve padişahı okuyup üfleyerek dua eder. Padişahın hanımı aylar sonra gebe kalır. Bir süre sonra da kadının ikiz çocuğu doğar. Bu masalda Hızır’ın duasının kabul olunmasıyla çocuk doğar. Bu durum *Motif Indeks*’te “T526. Dua neticesinde hamile kalma” maddesiyle belirtilmiştir (Thompson, 1955e).

Padişahı Kışkanan Vezir masalında ise padişahın ve vezirin çocuğu olmaz. Vezir de padişah gibi aynı kaderi yaşar. Bir gün padişahın karısı rüyasında Hızır’ı görür. Hızır, kadına yakın zamanda gebe kalacağını söyler. Bir süre sonra da kadının bir evladı doğar. Yukarıda verilen üç masalda da kahramanlarının çocuğu yoktur. Kahramanlar bu yolda pek çok girişimde bulunmalarına rağmen netice alamazlar. Fakat görüldüğü üzere olağanüstü durumlarla kahramanlar, çocuk sahibi olur.

6.1.14 Öküz/İnek

Mardin masallarında karşılaşılan önemli motiflerden biri öküz ve inektir. Öküz ve inek hem Türk mitolojisinde hem de halk edebiyatında önemli hayvanlardır. Öküz, sahip

olduğu özellikleri bakımından gücü ve kuvveti temsil etmiş ve aynı zamanda hükümdarlığı simgelemiştir. Türk mitolojisinde ise ayrı bir öneme sahip olan öküz, on iki hayvanlı Türk takviminin yıl simgelerinden biri olmuştur (Çoruhlu, 2013: 178). Farklı toplumlarda ve kültürlerde aptal, kalın kafalı gibi olumsuz anlamları da bulunan öküzün eski Türk kültüründe ve bu kültürün hâlen hüküm sürdüğü coğrafyada herhangi olumsuz bir anlamı görülmemiştir (Şirin, 2019: 13).

Bahattin Ögel, *Türk Mitolojisi* adlı eserinde boğa ve inek hakkında ayrı bir başlık açmış ve bu hayvanların mitolojideki yeri hakkında önemli bilgiler vermiştir. Ögel, totemizm inancının izlerini taşıyan Yakut Türklerinin, bazı boyların atalarına Alaca İnek veya Boğa-Ata adını verdiğini ifade etmiştir. Ayrıca Sibiryâ bölgesinde yaşayan Buryat Moğollarının atasının “Boğa-Noyan” adında bir boğa olduğu belirtilmiştir. Kırgız Türkleri de soylarının bir inekten türediğine inanmışlardır (2014: 679-680).

İslamiyet’in etkisiyle beraber Orta Asya’da dünyanın bir öküzün boynuzları üstünde durduğuna dair bazı inanışlar da oluşmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak halk inanışlarında da öküzün boynuzlarını kımıldatmasının depreme yol açtığına başka bir deyişle yerin sarsıldığına bağlamışlardır (Akman, 2012: 14).

Masal hayvanı olarak öküz ve inek, *Motif İndeks*’te “konuşan inek”, “konuşan öküz”, “yardımcı inek”, “yardımcı öküz”, “sihirli inek” ve “sihirli öküz” gibi alt başlıklar yer almaktadır. Masallar içerisinde geçen sığır ve öküz gibi hayvanlar genellikle maddi bir mal olabileceği gibi çeşitli özellikleriyle de ön plana çıkar ve benzetme yolu ile mesaj verilmek istenir. Bunun dışında bu hayvanlar anlatılarda doğrudan kendi özellikleriyle ve yaptıkları işlerle yer alırlar (Balcı, 2018: 44-47).

Mardin masallarından “Garip ile Nasip”, “İhtiyarın Tavsiyesi” ve “Öksüz Elif” adlı masallarda öküz/inek motifine rastlanmıştır.

Garip ile Nasip masalında Garip ve Nasip ormanda çalışırken yaşlı bir adam kendilerine seslenir ve yardım ister. Nehirden çıkamayan adam, ilk başta Nasip’ten yardım ister fakat Nasip yardım etmek istemez. Bunun üzerine Garip, nehre gelir ve yaşlı adamı oradan çıkartır. Yaşlı adam, Garip’e sihirli bir öküz hediye eder ve istendiğinde bu öküzün kendisine et ve süt vereceğini söyler. Üvey anne, kendi çocuğu olmayan Garip’i kıskanır ve ona yemek vermek istemez. Anne, kendi evladı olan Nasip’e çeşitli yemekler götürürken Nasip’ten kalan artıkları da Garip’e verir. Kendisine verilen yemeklerle karnını doyuramayan Garip, yemek ihtiyacını sihirli

öküzden karşılar. Öküz her öğün Garip'e et ve süt verir. Üvey anne aylar sonra çocuklarını yanına çağırdığında Nasip'in zayıfladığını ve Garip'in kuvvetlendiğini görür. Üvey Anne bu işten şüphelenir ve sihirli öküz meselesini öğrenir. Üvey anne, öküzün kesilmesi için türlü oyunlar çevirir ve kocasını ikna eder. Adam, birkaç bıçak getirir de öküzü kesemez. Öküz, oğlana bir tavsiye verir. Oğlan, öküzün dediklerini yapar ve ikisi aniden ortadan kaybolur. Masalın sonunda Garip'in karşısına bir dev çıkar. Öküz, Garip'e bir şey olmaması için kendisini Garip'e siper eder. Dev, öküze bir hile yapar ve o şekilde öküzü yener. Öküz, ölmeyeceği konusunda söz verdirtir. Dev, Garip'i öldürmez fakat onu kendine hizmetçi yapar.

Masaldaki öküz, sihirli bir öküzdür ve masal kahramanının yardımcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca masalda öküz, masalda kahramanın yeme içme ihtiyacını karşılamasının yanında hayatını da korur. Öküz, masalda dev ile savaşarak gücünü ve kuvvetini ispatlar. Dev, öküzü gücü ve kuvveti ile yenemeyeceğini anlayınca hileye başvurur ve o şekilde devı yenmeyi başarır.

İhtiyarın Tavsiyesi masalında kral, nüfus yoğunluğundan dolayı ülkesindeki tüm yaşlıların öldürölmesını emreder. Koca ülkede sadece bir kişi, babasına kıyamaz ve onu herkesten saklar. Ülke savaşı girince adam, babasını savaş meydanına getirir ve orada saklar. Susuzluktan bayılacak duruma gelen askerlerin savaşacak gücü kalmaz. Adam durumu yaşlı babasına anlatır. Baba, oğluna bir öküze bulmasını ve öküze tuz yedirip çöle salmasını ister. Ardından öküzün zıplayıp ayağını vurduğu yeri kazmalarını söyler. Oğlan, babasının dediklerini yapar. Öküz susuzluktan belirli yerlere ayağını vurur. Askerler yeri kazar ve oradan su çıkar. Askerlerin hepsi su ihtiyacını karşılar. Bu masalda öküzün herhangi bir sihirli gücü yoktur. Burada yaşlı adamın tecrübesi neticesinde öküz, askerlerin su bulmasında yardımcı dokunmuştur.

Öksüz Elif masalında kahramanın annesi ölüm döşegindeyken kızını yanına çağırır ve ona sihirli bir inekten bahseder. Anne, kızına karnı acıktığı zaman ahırdaki ineğin yanına gidip başını okşamasını ve ona ekmekle soğan vermesini söyler. Anne, kızına dediklerini yaparsa ineğin kendisine et ve pilav vereceğini söyler. Bir süre sonra anne vefat eder. Baba yeni bir kadınla evlenir. Kadın, Elif'e üvey annelik yapar. Üvey anne, Elif'i hiç sevmez ve her seferinde zarar vermek için fırsat kollar, aç bırakır. Elif, annesinin dediklerini hatırlar. Elif her aç kaldığında ineğin başını okşar ve ona

ekmekle soğan verir. İnek de her seferinde Elif'e etle pilav verir. Kız böylelikle yeme ve içme ihtiyacını karşılar. Üvey anne, bu durumdan şüphelenir ve bir süre sonra Elif'in sırrını öğrenir. Üvey anne, ineğin kesilmesi için kocasına yalan söyler ve onu ikna eder. Elif, bir gece rüyasında annesini görür. Rüyada anne, kızına inek kesildikten sonra ineğin kemiklerini derenin kenarın gömmesini ve iki saat sonra gidip orayı kazmasını söyler. Elif, inek kesildikten sonra ineğin kemiklerini derenin kenarına gömer ve iki saat sonra gelip orayı kazar. Elif, kazdığı çukurda bir sürü yiyecek ve içecek görür ve karnını doyurur. Görüldüğü üzere bu masalda inek sihirli bir güce sahip olup masal kahramanına yardımcı olmaktadır.

6.1.15 Balık

Dünya üzerinde pek çok toplumda balık önemli bir hayvan olmuştur. Türkler genellikle göçebe bir hayat sürdürdükleri için balık ve balıkçılık mesleği çok rağbet görmemiştir. Konuyla ilgili Bahattin Ögel, atlı göçebe bir hayat tarzına sahip olan Türklerin balıkçılığa ilgilerinin az olduğunu fakat ırmak balıkları ile ilgili anlatıların çeşitli olduğunu ifade etmiştir (Ögel, 2014: 676). Bunun yanında azda olsa Kuzey Asya'nın soğuk bölgelerinde balıkçılıkla uğraşan Türklerin olduğu bilinmektedir (Keskinsu, 2022: 32).

Farklı kültürlerin mitolojilerinde balık, benzer yönleriyle karşımıza çıkabilmektedir. Örneğin hem Hint mitolojisinde hem de Türk mitolojisinde balık, çoğunlukla “yaratılış” ve “tufan” konularıyla ilişkilendirilmiştir (Kayalı, 2016: 252). Türk topluluklarında balık, bereket ve bolluğu temsil etmiştir (Çoruhlu, 2013: 177). Türk mitolojisine bakıldığında Altayların yaratılış destanlarında balık, evrenin yaratılmasının bir sembolü olarak görülmüştür. Radlof bir çalışmasında Ülgen ve Kayra Kan'ın dünyayı üç balık üzerine yerleştirdiğini vurgulamıştır. Bu inanış başta Altay mitolojisinde ve yine Türk boylarının yaratılış destanlarında yerini almıştır. (Çoruhlu, 2019: 99).

İslam mitolojisinde de balığa yer verilmiştir. Hz. Yunus kıssasında Allah, Hz. Yunus'un bulunduğu yerde kırk gün beklemesini emreder. Fakat Hz. Yunus beklemez ve bir gemi aracılığıyla bulunduğu yeri terk eder. Bir süre sonra gemi, denizin ortasında durur ve hareket etmez. Gemidekiler, bu konuda Hz. Yunus'u suçlar ve onu gemiden atar. Bir balık, Hz. Yunus'u yutar. Hz. Yunus, balığın karnında yaptığı hatayı onlar ve orada tövbe eder. Bunun üzerine balık, Hz. Yunus'u bir sahile bırakır

(Konyevî, 2014: 164-165). Suyun içinde yaşayan balıkla ilgili olumlu özellikler genellikle suyla alakalıdır. Çünkü suyun şifa kaynağı olması ve dölleyici bir özelliğe sahip olması, bu anlamda balığın olumlu bir yönde anlamlandırılmasında etkili olmuştur (Yıldız, 2011: 82). Balığın aynı zamanda cezalandırıcı rolü de bulunmaktadır. İnsanların işlediği hatalar ve günahlar sonucunda insanlar, balığa dönüşmüştür. Bu bakımdan balığa dönüştürme tanrıların verdikleri cezalardan biri olmuştur (Kaplan, 2021: 133-134).

Kültürlerde ve inanışlarda olduğu gibi halk anlatıları olan masallarda da balık önemli bir yer tutar. *Motif Indeks*'te balıkla ilgili olarak “B211.5. Konuşan balık”, “B470. Yardımcı balık” gibi alt başlıklar yer almaktadır (Thompson, 1955).

Masallarda balık, genellikle masal kahramanını zor durumlardan kurtaran ve dileklerini gerçekleştiren bir hayvan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu motif aynı zamanda efsanelerde de karşılaşılmıştır.

Masal alanında yapılan ilk çalışmalarda balıkla ilgili motiflere sıkça rastlanmıştır. Erzurum yöresinden derlenen “Sırma Saç” ve “Ölü Yüyen Derviş” masallarında balıkların konuştuğu görülür (Seyidoğlu, 1975: 87). Gümüşhane ve Bayburt'tan derlenen “Balık Kız” masalında da balık, masal kahramanı ile konuşur (Sakaoğlu, 2002: 308). Taşeli'den derlenen “Yedi Kardeş Yedi Dev”, “Balık Bilmezse Halik Bilir” ve “Padişahın Kırk Oğlu” masallarında da balıkların insanlarla konuştuğu görülür (Alptekin, 2002: 121).

Mardin masallarından “Padişahın Veziri”, “Musa'nın Yolculuğu” ve “Üç Yol” adlı masallarda balık motifine rastlanmıştır.

Padişahı Kıskanan Vezir masalında padişahın çocuğu olmaz. Uzun bir aradan sonra padişahın hanımı gebe kalır. Vezir ve hanımı, padişahı kıskanır ve çocuklarının olmasını engellemek için bir plan yaparlar. Vezir ve hanımı ortaya bir yalan atarlar. Padişahın hanımı bu yalana inanır ve bebeğini doğar doğmaz bir sepete koyup nehre bırakır. Üç balık, nehirde bu sepeti görürler. Balıklar, sepetin içinde ağlayan bir bebek sesi duyarlar ve gelip durumu balıkçıya anlatırlar. Balıkçı, sepeti alır ve sepetin içinde bir bebeğin olduğunu görür. Masalda balıklar, insan dilini konuşur. Masalda balıkların, suda gördükleri sepet hakkında balıkçıya haber vermeleri bu anlamda önemli olmuştur.

Musa'nın Yolculuğu masalında ülkenin padişahı, Musa isimindeki bir askerine bir görev verir. Musa, yolda izini kaybeder ve geri dönmek zorunda kalır. Musa yoldan dönerken nehrin kenarında yolun üstüne düşen ve çırpınan bir balık görür. Musa, balığı alıp nehre fırlatır ve balığın hayatını kurtarır. Balık o anda dile gelir ve Musa'ya bir gün yardım edeceğini söyler. Musa, "Küçük bir balığın bana ne faydası dokunur" der ve yoluna devam eder. Padişah, görevi tamamlayamayan Musa'yı cezalandırmak ister. Vezir, Musa için bir şans ister. Padişah, vezirini dinler ve Musa'nın canının bağışlaması için ona üç görev verir. Musa birinci görevini bir kuşun yardımıyla başarır. Padişah, Musa'yı alıp bir nehrin kenarına gelir ve elindeki yüzüğü çıkarıp nehrin ortasına fırlatır. Padişah, Musa'ya yüzüğü nehirden çıkarmasını ve kendisine getirmesini söyler. Yüzme bilmeyen Musa ne yapacağını kara kara düşünürken yanına daha önce yardım ettiği balık gelir ve balık ona yardım edeceğini söyler. Balık, nehre atılan yüzüğü bulur ve Musa'ya verir. Musa, balık sayesinde ikinci görevi yerine getirir. Masaldaki balık, konuşan bir balıktır. Balık, diğer masalarda olduğu gibi bu masalda da masal kahramanına yardım eder. Fakat öncesinde masal kahramanı, balığın hayatını kurtarır. İnsan ve balık arasında karşılıklı bir yardımlaşma kurulmuştur.

Üç Yol masalında bir adam, Allah'tan nasibini bekler durur. Bir süre sonra ayağına bir şeylerin gelmediğini gören adam nasibini aramaya çıkar. Adam bir nehrin kenarında otururken yanına yarı insan yarı balık şeklinde bir kız gelir. Balık dile gelir ve adama buralarda ne aradığını sorar. Adam başından geçenleri anlatır. Balık da eskiden güzel bir kız olduğunu fakat bir gün sırtına bir şey saplandığını ve balığa dönüştüğünü söyler. Balık, adamdan bu hâle nasıl geldiğini ve nasıl düzeleceğini öğrenmesini ister. Adam yola çıkar ve yaşlı bir kadından balığın durumunu öğrenir. Adam nehrin kenarına gelir ve balığa, sırtında bir iğne olduğunu, iğne çıkarılırsa eski hâline döneceğini söyler. Bunun üzerine balık, adama buralarda kendisinden başka kimsenin olmadığını söyler ve adamdan yardım ister. Bunun karşılığında da kendisiyle evleneceğini ve ömrünün sonuna kadar ona hizmet edeceğini söyler. Adam, balığın teklifini kabul eder ve sırtındaki iğneyi çıkarır. Kız o anda güzel bir kıza dönüşür ve adamla beraber oradan ayrılır. Masalda kahraman, balığa yardım eder ve hayatını kurtarır. Balık da buna karşılık olarak kahramanın eşi olmayı ve ona hizmet etmeyi kabul eder. Dolayısıyla balık bu masalda da masal kahramanına yardım etmiştir.

6.1.16 Koyun/Koç

Halk anlatılarında yer alan motiflerden bir diğeri ise koyun ve koçtur. Türk halk kültüründe ve mitolojisinde koyun ve koç önemli hayvanlardır. Koyun; huzuru, barışı ve bereketi simgelerken koç; gücü, kuvveti, hâkimiyeti ve yiğitliği simgelemiştir. Eski Türklerde koyun ve koç kurban görevi görmüş ve Gök Tanrı'ya sunulmuştur. Çin kaynaklarına göre Tabgaçlar buzağı, koç ve at gibi hayvanları Gök Tanrı'ya kurban etmişlerdir (Çoruhlu, 2013: 184-185). Ögel de Türk destanlarında ve mitolojisinde koçun kurban hayvanı olarak yer aldığını hatta Osmanlı İmparatorluğunda da sefere çıkılırken on iki koçun kurban edildiğini belirtmiştir (2014: 687). Burada özellikle koyun ve koçun kurban edilmesi bu hayvanların Tanrı'ya layık olduğu görüşünden kaynaklanmıştır. Çünkü kurban edilecek olan hayvan, Tanrı tarafından kabul edilebilecek özelliklere sahip olması gerekli kılınmıştır. Örneğin beyaz koyun, Altaylarda bugün bile göğ kurban edilmektedir (Türkmen, 2008: 505).

İslam kültüründe de koç, kurban göreviyle kullanılmıştır. Bu olay Hz. İbrahim ve Hz. İsmail kıssasında görülmüştür. Kıssaya göre Hz. İbrahim, oğlu İsmail'i Allah'a verdiği söz üzerine kurban etmek ister. O sırada Allah, gökten Cebrail eşliğinde bir koç indirir. Hz. İbrahim, oğlu İsmail yerine bu koçu kurban eder (Harman, 2001: 77-80). Kıssadan hareketle bu olay bir motif olarak başka anlatılarda da yer bulmuştur.

Koçun kurban edilmesi, *MIFL*'de "V12.4.6. Kurban olarak koç" (Thompson, 1955e) maddesiyle gösterilmiştir. Mardin masallarından "Koçun Akıbeti", "Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan", "Halifenin Koyunu" ve "Yaşlı Kadın ile Tilki" masallarda koyun/koç motifine rastlanmıştır.

Koçun Akıbeti masalında bir koç ile bir at aynı çiftlikte bulunur. At bir gün hastalanır ve yerinden kalkamaz. Çiftliğin sahibi, bir baytar çağırır ve baytar, atı muayene eder. Baytar, çiftlik sahibine atın üç gün içinde ayağa kalkmaması durumunda kesmesini tavsiye eder. Koç bunu duyar ve ata söyler. At, koçun dediklerini hiç umursamaz. Üçüncü gün çiftliğin sahibi, elinde bir bıçak ile çiftliğe gelir. At, bıçağı görünce ayağa kalkar ve çiftlikte koşmaya başlar. Çiftlik sahibi buna sevinir ve bunu kutlamak için koçu kurban eder. Masalda koç, kurban etme göreviyle kullanılarak Türk kültüründeki ve mitolojisindeki anlamını korumuştur.

Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan masalında devin kuyusunda mahsur kalan kahraman, yan odada bir beyaz, bir siyah olmak üzere iki koç görür. Kahraman, beyaz koç yerine

yanlışlıkla siyah koça biner ve koç onu yerin yedi kat altına götürür. Masalda beyaz koç iyiyi, kara koç ise kötülüğü simgelemektedir. Görevleri itibarıyla da koçlar bu masalda uçuş gibi sihirli bir güce sahip olmuştur.

Halifenin Koyunu masalında Süleyman, kendisini çok sevdiğini söyleyen halifesini ve karısını imtihan etmek ister. Süleyman, halifenin koyunları çok sevdiğini bildiğinden imtihanı koyun üzerinden yapmak ister. Süleyman pazardan bir koyun satın alır fakat karısına koyunu halifeden çaldığını söyler. Süleyman bir gün hanımına kızar ve araları bozulur. O günden sonra kadın, çevresindekilere kocasının halifeden koyun çaldığını söyler. Bu dedikodu halifenin kulağına da gider ve Süleyman için idam emri verilir. Bu masalda koyun herhangi bir güce sahip değildir. Fakat kahramanın koyunu imtihan aracı olarak kullanması ve koyunu kurban ederek yemesinden yine hayvanın Türk kültüründeki ve mitolojisindeki yerini koruduğu anlaşılmaktadır.

Yaşlı Kadın ile Tilki masalında tilki, yaşlı bir kadının evine girer ve bir tencere sütünü çalar. Kadın, hırsızın kim olduğunu görmek için akşam nöbet tutar. Kadın, hırsızın bir tilki olduğunu görür ve baltayla kuyruğunu keser. Kuyruksuz kalan tilki, yaşlı kadından kuyruğunu geri ister fakat kadın, bir tencere süt getirmeden kuyruğunu vermeyeceğini söyler. Tilki, bir tencere süt için koyundan yardım ister. Koyun, karnının aç olduğunu ve bu yüzden sütünün gelmediğini söyler. Tilki daha sonra koyun için ot bulur. Otu yiyen koyun, tilkiye bir tencere dolu süt verir. Masalda koyun, kendisinden süt isteyen tilkiye yardımcı olur. Bu motif yardımcı koyun alt başlığıyla *Motif Indeks*'te "B412" maddesiyle belirtilmiştir.

6.1.17 Sihirli Tüy

Tüyler masalarda genellikle sihirli olup darda kalan kahramana yardım etmek ve onun ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılır. Pek çok anlatı metninde tüy dışında tüyle aynı işlevde olan kuş kanadı ve kıl da kullanılmaktadır.

Türk mitolojisinde tüyün önemli bir yeri vardır. Bir çalışmada at kılı ya da saç kılı yakmanın şamanı öbür dünyaya götürecek sihirli hayvanı çağırmak anlamına geldiği belirtilmiştir (Bilgili, 2017: 301). Dolayısıyla bu motifin masalarda yer alması masalların mitolojik izler taşıdığının bir göstergesidir.

Sihirli tüyü destan, efsane, halk hikâyesi ve masal gibi pek çok halk anlatısında görmek mümkün olmuştur. Bazı anlatılarda tüyün şifa verme özelliği de dikkat çekmiştir (Yiğit

ve Gümüſer, 2022: 380). Örneğın “Ŗah İsmail Hikâyesi”nde t  , körlüğün tedavisinde kullanılır. Hikâyede Ŗah İsmail, güvercinin kanadından d  ſen tüyü gözlerine sürer ve gözleri açılır (Alptekin, 2013: 208). Yine bir benzer   rneğ  ne “Gurbete Giden Gelin” masalında rastlanılır. Masalda k  r olan bir kız, güvercin tüylerini gözlerine sürmesiyle eski sağ lığ  na kavuŖur (  z  elik, 1993: 606).

Motif Indeks’te t  y motifi, “D1021. Sihirli t  y” maddesiyle belirtilmiŖtir. Masallarda ise genellikle iki t  y birbirine s  rt  l  r ve bunun neticesinde kahramana yardımcı olacak hayvanın   ağrım   ger  ekleŖir. Mardin masallarında bununla ilgili birkaç örnek bulunmaktadır. Bunun d  Ŗında Elazığ’dan derlenen “  ulfacı Oğ lu Mehmet OnbaŖı” masalında da sihirli t  y motifine rastlanmaktadır. Masalda Mehmet OnbaŖı, tüyleri birbirine sürter ve bunun üzerine t  yden bir Arap   ıkar. Arap, kahramanın dileklerini yerine getirir (Günay, 2011: 317).

Derlenen masallardan “Musa’nın Yolculuğ ”, “Hayır Kapısı” ve “Altın Tarak” adlı masallarda sihirli t  y motifine rastlanmıŖtır.

Musa’nın Yolculuğ  masalında Musa, yolun üzerinde donmak üzere olan bir kuŖ görür. Musa, kuŖu eline alıp ceketinin i  ine sokar ve onu ısıtır. KuŖ biraz sonra kendine gelir ve Musa’ya bir gün kendisine yardım edeceğ ini söyler. PadiŖahın verdiğ i görevleri yerine getiremediğ i için Musa’nın ölümle cezalandırılmasına karar verilir. Vezir, Musa’nın ölmesini istemediğ inden padiŖaha gider ve padiŖahtan Musa için bir Ŗans ister. PadiŖah bunun   zerine Musa’nın canını baė ıŖlamak için ona     görev verir. Bu görevlerden biri, kafası vücutlarından ayrıık olan     insanın birleŖmesi görevidir. Musa ne yapacağ ını bilemez ve orada ağ lamaya baŖlar. KuŖ, Musa’nın sesini duyar ve ondan durumu öğrenir. KuŖ, Musa’ya kanatlarından bir t  y koparmasını ve bu tüyü kafaları bedenlerden ayrıık olan insanların vücuduna sürtmesini ister. Musa, kuŖun dediklerini yapar ve bu sayede kafalar bedenlere yapıŖır. Masaldaki t  y sihirlidir. Masal kahramanı bu t  y sayesinde padiŖahın görevini yerine getirir.

Hayır Kapısı masalında dört erkek arkadaŖ para kazanmak için gurbete çıkarlar. ArkadaŖların karŖısına dört kapı çıkar. Adamlar hangi kapıdan geçecekleri konusunda kararsız kalır. Meryem Ana isminde bir kadın bu dört arkadaŖa yol gösterir. Kadın kapının ardında bir kuŖun yanlarına geleceğ ini, kuŖun onlara dört t  y vereceğ ini ve bu tüyleri dağ a sürtmelerini söyler. Dört arkadaŖ, kadının dediklerini yaparlar ve kuŖtan

dört tüy alıp dağa sürterler. Dört arkadaş tüyleri dağa sürttüğü gibi dağdan kum gibi altın dökülür. Dört arkadaş böylelikle zengin olur.

Altın Tarak masalında da peri kızıyla evlenmek isteyen bir oğlan, ormanda sihirli tarağı ararken orada ayağına diken batmış bir kuş görür. Oğlan, kuşun ayağındaki diken çıkarır ve onu iyileştirir. Kuş bunun üzerine oğlana iki tüy verir ve oğlana her başı sıkıştığında bu iki tüyü birbirine sürmesini söyler. Masalda oğlan, üç ayrı yerde tüyleri birbirine sürterek kuştan yardım alır. Oğlan ormandaki altın tarağın bekçiliğini yapan yılanı zehirlemek için bir adamdan yardım ister. Adam, bir ayı postu karşılığında zehri verebileceğini söyler. Oğlan, iki tüyü birbirine sürter ve derdini kuşa anlatır. Kuş kısa sürede bir ayı postu getirerek oğlanın zehri almasını yardım eder. Oğlan, zehri nasıl kullanacağını bilemez ve tekrar tüyleri birbirine sürter. Kuş, zehri bazı meyvelere sürmesini ve yılanın önüne bırakmasını söyler. Oğlan, kuşun dediklerini yapar ve yılanı zehirleyip altın tarağı almayı başarır. Oğlan yoldan dönerken bir cadının saldırısına uğrar. Cadı, oğlanın tarağını alıp kaçır. Oğlan tekrardan tüyleri birbirine sürter ve kuşa derdini anlatır. Kuş, kısa sürede cadıdan tarağı alıp oğlana verir. Böylece oğlan, tarağı alıp peri kızına verir ve onunla evlenir.

Görüldüğü üzere üç masalda da kuş, verdiği sihirli tüylerle kahramanlara yol göstermiş ve yardımcı olmuştur.

6.1.18 Kadının Çiçeğe Dönüşmesi

“Kadının çiçeğe dönüşmesi”, *Motif Indeks*’te D212. maddesiyle belirtilmiştir. Bu motif çalışmada 72 numaralı masalda yer almıştır. Masalın kahramanı kız, çingeneden kurtulmak için Allah’a dua eder. Duası kabul olunan kız, bir reyhan çiçeğine dönüşür.

6.1.19 Kadının Dut Ağacına Dönüşmesi

“Kadının dut ağacına dönüşmesi”, *Motif Indeks*’te D215.6 maddesiyle belirtilmiştir. Bu motif çalışmada 72 numaralı masalda yer almıştır. Masalın kahramanı kız, çingenenin evinin bahçesinde büyük bir dut ağacına dönüşür.

6.1.20 Mucizevî Tedaviler

“Mucizevi tedaviler”, *Motif Indeks*’te F950. *Mucizevî tedaviler* maddesiyle belirtilmiştir. Bu motif, çalışmada 2 numaralı masalda yer almıştır. 2 numaralı masalda cinler, kambur adamın etrafında toplanır ve onu sıkıştırır. Cinler ortadan kaybolduktan

sonra kambur adam, üzerinde bir hafiflik hisseder. Aynanın karşısına geçen adam, kamburundan kurtulduğunu görür.

6.1.21 Yüzükle Tanıma

“Yüzükle tanıma”, *Motif Indeks*’te H 94. *Yüzükle tanıma* maddesiyle belirtilmiştir. Bu motif, çalışmada 28 numaralı masalda yer almıştır. Masalda üç erkek kardeşten en küçüğü, ağabeylerinin ihanetine uğrar. Kız âşık olduğu oğlana kendisini hatırlatması için parmağındaki yüzüğünü verir. Kahraman pek çok maceradan sonra eve dönmeyi başarır. Oğlan, kıza görünmeden önce yüzüğü içi süt dolu bir tasa koyar ve sevdiği kıza götürür. Kız, sütü içerken yüzüğü görüp tanır ve sevdiği kişinin geldiğini anlar.

6.1.22 Büyülü Şifalı Bitki

“Büyülü şifalı bitki”, *Motif Indeks*’te D1500.1.4. maddesiyle belirtilmiştir. Mardin masallarında tespit edilen bu motif 5 numaralı masalda yer almıştır. Masalda şifacı kadın, çocuğu olmayan bir çifte bitkilerden bir şurup yapıp verir. Kadın şurubu içtikten hemen sonra hamile kalır. Masalda kadının verdiği şifalı bitkiler büyüsel bir özelliğe sahiptir.

6.1.23 Ölü Anneden Tavsiye

“Ölü anneden tavsiye”, *Motif Indeks*’te E323.4. maddesiyle belirtilmiştir. Mardin masallarında tespit edilen bu motif 76 numaralı masalda yer almıştır. Masalda ölen anne, kızına kesilen ineğin kemiklerini derenin kenarına gömmesini ve iki saat sonra aynı yeri kazıp bakmasını söyler.

6.1.24 Alt Dünyaya Hayvan Sirtında İnme

“Alt dünyaya hayvan sirtında inme”, *Motif Indeks*’te F98. maddesiyle belirtilmiştir. Mardin masallarında tespit edilen bu motif 28 numaralı masalda yer almıştır. Masalın kahramanı olan kardeşlerin en küçüğü bir kuyuda devle savaşı. Oğlan, devi öldürdükten sonra orada bulunan bir koç vasıtasıyla yukarı çıkmak ister. Oğlan, beyaz koç yerine yanlışlıkla kara koça biner ve kara koç, oğlanı yerin yedi kat altına götürür.

6.1.25 Dağda Yaşama

“Dağda yaşama”, *Motif Indeks*’te F755. maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 50 numaralı masalda yer almıştır. Masalda dev anası, oğulları ile birlikte dağda yaşar.

6.1.26 Konuşan Ağaç

“Konuşan ağaç”, *Motif Indeks*’te D1610.2. maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif, 72 ve 79 numaralı masalarda yer almıştır. 72 numaralı masalda marangoz ustası, çingenenin evinin bahçesinde bulunan dut ağacını kesmeye çalışır. Usta elindeki keseri her ağaca vurduğunda ağaç bir insan gibi çığlık atar. Ustanın kulakları sağır olduğundan usta, ağacın çığlıklarını duyamaz ve ağacı kesmeye devam eder. 79 numaralı masalda ise olay bir adam ile yılan arasında geçmektedir. Bir adam, yolun kenarında taşın altına sıkışmış bir yılan görür. Adam, taşı kaldırıp yılanı kurtarır. Yılan, kurtulduktan sonra adamı sokmak ister. Adam, başından geçen bu olayı incir ağacına anlatır. İncir ağacı, adamı haksız bulunduğunu söyler.

6.1.27 Mezardaki Ölünün Konuşması

“Mezardaki ölünün konuşması”, *Motif Indeks*’te E 545.1.3 maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 76 numaralı masalda yer almıştır. Masalda ölen anne, kızının sıkıntı çektiğini görür. Kız, bir gün annesinin mezarını ziyarete gider ve orada derdini anlatır. Mezardaki ölü anne, kızıyla konuşur ve ona bazı tavsiyeler verir.

6.1.28 Değiştirilen Mektup

“Değiştirilen mektup”, *Motif Indeks*’te “K511.” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 30 numaralı masalda yer almıştır. Masalda Seyfo Ağa’nın kızı, bahçede uyuyakalan bir çocuk görür ve ona âşık olur. Kız, çocuğun elinde bir mektup görür ve mektubun içinde ne yazdığını merak edip okur. Mektupta çocuğun ölüm fermanının verildiğini gören kız, oğlanın ölmesini istemez ve mektubu başka bir mektupla değiştirir.

6.1.29 Yalandan Ölü veya Uyku Numarası Yaparak Aldatma

“Yalandan ölü veya uyku numarası yaparak aldatma”, *Motif Indeks*’te “K1860.” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 23 numaralı masalda yer almıştır. Masalın kahramanı Ramazan Ağa, karısının evde ne yaptığını anlamak için yalandan uyuyor numarası yapar. Ağa, bu numarayla karısının başka bir adamı eve aldığına şahit olur ve ikisini evden kovar.

6.1.30 Sahtekâr Din Adamı

“Sahtekâr din adamı”, *Motif Indeks*’te “K1961.” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 9 ve 32 numaralı masalarda yer almıştır. 9 numaralı masalda köyün imamı, kendisine emanet edilen genç bir kıza göz diker ve onunla beraber olmak ister. Kız, imamın niyetini anlar ve ondan uzak durmaya çalışır. Kızın bu davranışları imamın hoşuna gitmez ve kıza iftira atar. İmam bu davranışlarla sahtekâr bir kişilik sergiler. 32 numaralı masalda ise masalın kahramanı, köyde hocalık yapan bir imamdır. İmam, köyde herkesin namusuna göz dikerek ve hocalık vazifesine yapmayarak sahtekâr bir kişilik sergiler.

6.1.31 Hamam

“Hamam”, *Motif Indeks*’te “C 721. Hamam” maddesiyle belirtilmiştir. Bu motif çalışmada 2 ve 46 numaralı masalarda yer almıştır. 2 numaralı masalda sırtında kamburu olan bir adam hamama gider. Hamamda cinler ile karşılaşan adam, onlarla beraber eğlenir. 46 numaralı masalda ise Şahmaran ile görüşen ve onun sırlarını bilen Camsab daha sonra ülkesine döner. Ülkede hasta padişahın iyileşmesi için vezir, tüm halkı hamama toplar. Hamama götürülen Camsab’ın vücudu pullanır. Böylece oğlanın Şahmaran’ı gördüğü ortaya çıkar.

6.1.32 İkizlerin Doğumu

“İkizlerin doğumu”, *Motif Indeks*’te “T587.” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 7 ve 42 numaralı masalarda yer almıştır. 7 numaralı masalda uzun bir süre padişahın karısının çocuğu olmaz. Kadının bir süre sonra ikiz evladı olur. 42 numaralı masalda ise kocası öldürülen kadının ikiz evladı dünyaya gelir. Kadın, erkek evladına İnsafnema, kız evladına ise Mürvetnema ismini verir.

6.1.33 Baba Kızının Evliliğine Muhalefet Olur

“Baba, kızının evliliğine muhalefet olur”, *Motif Indeks*’te “T97.” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 30 numaralı masalda yer almıştır. Seyfo Ağa, rüyasında kızının bir çobanla evlendiğini görür. Ağa, bunun önüne geçebilmek için oğlanı bulur ve onu ölüme terk eder. Oğlan, bir keçinin yardımıyla hayatta kalır. Ağa aynı rüyayı tekrar görünce oğlanın ölmediğini anlar ve onu tekrar öldürmek için uğraşır. Dolayısıyla masalda baba, kızının evliliğine muhalefet olur.

6.1.34 Terk Edilen Çocuklara Hayvan Yardım Eder

“Terk edilen çocuklara hayvan yardım eder”, *Motif Indeks*’te “S352” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 28 ve 30 numaralı masalarda yer almıştır. 28 numaralı masalda Seyfo Ağa tarafından dağa terk edilen çocuğa bir keçi yardım eder. Keçi, çocuğu emzirerek hayatta tutar. 30 numaralı masalda ise kahraman, ağabeylerinin ihanetine uğrar ve kuyuda ölüme terk edilir. Kahraman, bir koç yardımıyla başka bir ülkeye varır. O ülkede mahsur kalan oğlana bir leylek yardım eder ve leylek, oğlanı yeryüzüne çıkarır.

6.1.35 Kaderin Değişmezliği

“Kaderin değiştirilmezliği”, *Motif Indeks*’te “S352” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 30 numaralı masalda yer almıştır. Masalda Seyfo Ağa, kızının bir çobanla evlenmemesi için elinden geleni yapar fakat kız yine oğlanla evlenir. Seyfo Ağa kadere razı gelir.

6.1.36 Kör Talih

“Kör talih”, *Motif Indeks*’te “N111.2.1.” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 15 numaralı masalda yer almıştır. Masalda Hızır Dede, kendisinden yardım isteyen büyük ve ortanca kardeşi zenginlikle imtihan eder. Hızır, kardeşlerin yaptığı kötülöklere şahit olur ve onlara verdiği zenginliği geri alır.

6.1.37 Küçük Hayvan Büyür

“Küçük hayvan büyür”, *Motif Indeks*’te “L315.” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 13 numaralı masalda yer almıştır. Masalda üvey anne, üvey kızının suyuna yılanlıklar koyar. Kız, sürahiden su içerken beraberinde suyun içindeki yılanları da yutar. Zaman içerisinde kızın karnındaki yılanlar büyür.

6.1.38 Zinanın Hile ile Keşfedilmesi

“Zinanın hile ile keşfedilmesi”, *Motif Indeks*’te “K1571.” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 23 numaralı masalda yer almıştır. Masalda Ramazan Ağa, karısının arkasından neler çevirdiğini öğrenmek için uyuyor numarası yapar. Ağa o sırada karısının kendisini başka bir adamla aldattığına şahit olur. Böylelikle zina, ağanın uyku numarası ile ortaya çıkar.

6.1.39 Yasaklanan Bölge

“Yasaklanan bölge”, *Motif Indeks*’te “C 610.” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 75 numaralı masalda yer almıştır. Masalda cadalozun bekçisi, ateş almak için eve gelen kıza bahçeyi yasaklar.

6.1.40 En Genç Oğulun Zaferleri

“En genç oğulun zaferleri”, *Motif Indeks*’te “L 10.” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 15, 28 ve 68 numaralı masalarda yer almıştır. 15 numaralı masalda üç kardeşten en küçüğü, zenginlik imtihanını başarıyla tamamlar ve kısa sürede dileği gerçekleşip mal-mülk sahibi olur. 28 numaralı masalda da ağabeylerinin ihanetine uğrayan küçük kardeş, tüm sıkıntılara rağmen hayatta kalmayı başarır ve devin en güzel kızıyla evlenerek mutlu mesut yaşar. 68 numaralı masalda ise üç kardeşten en küçükleri üşengeçlik yarışını kazanır ve babasından kalan eşeğe sahip olur.

6.1.41 Terk Edilen veya Kaybolan Çocuğu Değirmenci Kurtarır

“Terk edilen veya kaybolan çocuğu değirmenci kurtarır”, *Motif Indeks*’te “R131.2.” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 31 numaralı masalda yer almıştır. Masalda bir adam, çocuğunu nehre düşürür. Çocuk nehirde sürüklenerek kaybolur. Değirmenci, suya kapılan çocuğu bulur ve kurtarır.

6.1.42 Konuşan Hayvanlar

Mardin masallarında bazı hayvanların birbirleriyle veya insanlarla konuştuğu görülmektedir. Bu hayvanlar şunlardır: at, kedi, aslan, ayı, kurt, fare, horoz, kurbağa. Konuşan at, *Motif Indeks*’te “B 211.1.3. Konuşan at” maddesiyle belirtilmiştir. Bu motif 12 numaralı masalda yer almıştır. Konuşan kedi motifi, “B 211.1.8.” maddesiyle belirtilmiş ve Mardin masallarında 56 numaralı masalda yer almıştır. Konuşan aslan, “B 211.2.2.” maddesiyle belirtilmiş ve bu motif 12, 57, 80 numaralı masalarda yer almıştır. Konuşan ayı, “B 211.2.3.” maddesiyle belirtilmiş ve 27 numaralı masalda yer almıştır. Konuşan fare, “B 211.2.8.” maddesiyle belirtilmiş ve 56 numaralı masalda yer almıştır. Konuşan horoz, “B 211.3.2.” maddesiyle belirtilmiştir. Bu motif çalışmada 55 numaralı masalda yer almıştır. Konuşan kurbağa, “B 211.7.1.” maddesiyle belirtilmiş ve 58 numaralı masalda yer almıştır.

6.1.43 Çocuklara Ad Verme

“Çocuklara ad verme”, *Motif Indeks*’te “T596.” maddesiyle belirtilmiştir. Çalışmada bu motif 5 ve 42 numaralı masallarda yer almıştır. 5 numaralı masalda şifacı kadın, doğan bir bebeğe Vefa ismini verir. 42 numaralı masalda ise bir kadın, kocasının vasiyeti üzerine erkek çocuğuna İnsafnema, kız çocuğuna Mürvetnema isimlerini verir.

6.2 Mardin Masallarında Sık Görülen Motiflerin Tahlili

Mardin Masallarında Sık Görülen Motifler	Masallarda Tekrarlanma Sıklığı
Rüya	6
Büyülü Nesne: İğne	6
İffetsizlik	14
Kuyu	6
Hızır	6
Dua	9
Hayvanların Dilini Bilme	16
Yılan	9
Kuş	7
Âşık olma	12
Dev	6

Tablo 5. Mardin masallarında sık görülen motiflerin tekrarlanma sıklığı

6.2.1 Rüya

Rüya, Mardin masallarında sıkça rastlanan bir motif olarak karşımıza çıkmıştır. Rüya, Arapça bir kelime olup sözlükte ‘görmek’ anlamına gelmektedir. Rü’yet kökünden türeyen rü’yâ kelimesi, uyku sırasında zihinde beliren görüntülerin bütününe ifade etmektedir (Çelebi, 2008: 306). Erich Fromm’a göre ise rüya, insan ruhunun gösterdiği tüm faaliyetlerin anlamlı bir şekilde karşılık bulması ve yansımasıdır (2017: 43-44).

Rüyalar, farklı toplumlarda ve kültürlerde farklı şekillerde anlamlandırılmıştır. Türk kültüründe rüya motifi, İslamiyet'ten önce de sonra da önemli bir işleve sahip olmuş ve sembolik bir nitelik kazanmıştır. İslamiyet öncesi Türklerde rüya motifi özellikle şamanlığa giriş merasimlerinde görülmüştür. İnanca göre uyku esnasında şaman adayının ruhu bedeninden ayrılır ve kendisine ölü şamanlar tarafından şamanlık eğitimi verilir. Şaman adayı, bu şekilde şamanlığın altyapısını, tekniklerini ve bilgilerini görür ve kendini geleceğe hazırlar (Aslan, 2009: 34-35).

Rüyalar, kutsal kitaplar ve peygamber kıssalarında da yer almaktadır. Örneğin Hz. Yusuf kıssasında Hz. Yusuf rüyasında güneş, ay ve yıldızların kendisine secde ettiğini görür. Hz. Yusuf'un bu rüyası onun ilerde peygamber olacağının haberini vermiştir. Ayrıca Hz. Yusuf, Mısır kralının gördüğü rüyaları yorumlamıştır (Çakmak, 2022).

Rüya motifi, halk edebiyatı ürünlerinde de sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu motif eserlerde çoğu zaman Tanrı tarafından gönderilen bir uyarı, kahramanların bilinçaltının yansıması veya yazarın okuyucuya bir mesaj vermesi şeklinde ortaya çıkmaktadır (Kaya, 2021: 453). Bu bakımdan rüyalarla masallar arasında bir takım ortak özelliklerin olduğu görülmüştür. Çünkü rüyalarındaki pek çok motif, masallarda da görülmektedir. Örneğin mekân ve zaman değiştirmek, dirilmek, uçmak veya başkasının kılığına girmek gibi pek çok olağanüstü vaka hem rüyalarda hem de masallarda gerçekleşmektedir. Dolayısıyla rüya tabirleri yoluyla, rüyalarındaki şifreler ve semboller çözüldüğü gibi, masallardaki olay, şahıs, nesne ve canlı cansız bütün unsurların arka planındaki semboller de çözülebilmektedir (Bilkan, 2001: 53). Fakat masallarda rüya motifi daha da işlevsellik kazanır. Örneğin annenin masal kahramanının rüyasına girerek onu bazı konularda uyarması, fakir birisinin rüyada gördüklerini hayra yormasıyla zengin olması, rüyada görülen sevgili için yola çıkması, rüyaların tabirleriyle mutlu sona varması veya gelecekte haber vermesi gibi pek çok örnek verilebilir (Yüksel, 1996: 41-42). Başka açılardan bakıldığında masal kahramanın güç durumların üstesinden gelmesi, çocuk sahibi olması, belirli hastalıkları sağaltması, kılık değiştirmesi ve dönüşmesi gibi durumlar için rüyaların yol göstermelerinden faydalanır (Çelepi, 2012: 81). Konuyla ilgili Umay Günay da rüyaların masal kahramanlarına yardımcı olduğunu ve rehberlik ettiğini ifade eder ve bu özelliğin rüyanın en temel işlevleri arasında olduğunu belirtir (2015: 89).

Thompson, *MİFL*'de adlı eserinde 'F' maddesini "Olağanüstülükler" olarak belirlemiştir. *Realist Rüyalar* alt başlığı ise "1068" maddesiyle yer almaktadır.

Mardin masallarından "Dilsiz Ayşe", "Kardeşlerin İmtihanı", "Dünyanın En Kötü Şeyi", "Seyfo Ağa'nın Rüyası" "Padişahı Kışkanan Vezir" ve "Eden Bulur" adlı masallarda rüya motifine rastlanmıştır. Rüyaların masallarda nasıl geçtiği ve nasıl bir işlevde kullanıldığı şu şekilde verilmiştir:

Dilsiz Ayşe masalında korkudan dilini yutan ve uzun yıllar boyunca konuşamayan Ayşe, bir gece bir rüya görür. Rüya kötü bir kâbus gören kız, çok korkar ve uyanınca dili açılır. Kız böylelikle eskisi gibi konuşmaya başlar. Bu masalda kahraman, rüya yoluyla eski sağlığına kavuşmuştur. Dolayısıyla rüya motifi masalda "Belirli hastalıkları sağaltma" işleviyle kullanılmıştır. Konuyla ilgili bir çalışmada sağaltma gücünü kazanma yollarından birinin rüya olduğu ve rüya sayesinde belirli bazı hastalıkların tedavi edildiği belirtilmiştir (Tek, 2019: 1022-1024).

Kardeşlerin İmtihanı adlı masalda fakir üç kardeş zengin olmak için Allah'a dua ederler. Kardeşlerin duasını duyan Hızır, yanlarına gelir. Hızır, kardeşlerin rüyasına girer ve ne gördüklerini görmek ister. Hızır, rüya yoluyla üç kahramanı imtihan eder. Masalın sonunda büyük ve ortanca kardeş cezalandırılırken küçük kardeş ödüllendirilir. Bu masalda rüya motifi "İmtihan etme" işleviyle kullanılmıştır.

Dünyanın En Kötü Şeyi masalında da bir padişah gördüğü bir rüya yüzünden gözüne uyku girmez. Padişah, rüyasında yaşlı bir adamın kendisine "Dünyanın en kötü şeyi nedir?" şeklinde bir soru sorduğunu görür. Padişah, aynı rüyayı tekrar görmemek için ülkenin tüm bilginlerini toplar ve bu soruyu onlara yöneltir. Bilginler bu soruya doğru cevap vermez ve padişah aynı rüyayı görmeye devam eder. Padişah, soruya cevap bulması için vezirini görevlendirir. Vezir, birçok memleketi gezerken yolda bir çobana rast gelir. Vezir bu çobana haksızlık eder ve bunun neticesinde çobandan dünyadaki en kötü şeyin aç gözlülük olduğunu öğrenir. Vezir, padişaha doğru cevabı verir fakat padişah, vezirin bu cevaba nasıl ulaştığını merak edip sorar. Vezir, başından geçenleri padişaha anlatır. Padişah onu ülkeden kovar. Masalda rüya motifi, padişahın, vezirini iyi tanıması yolunda bir araç olarak kullanılmış ve bir anlamda padişah uyarılmıştır. Dolayısıyla bu masalda rüya motifi, uyarma işleviyle kullanılmıştır.

Seyfo Ağa'nın Rüyası isimli masalda Seyfo Ağa, rüyasında kızının bir çobanla evlendiğini görür. Ağa bu durumu kabullenemediği için rüyasında gördüğü çocuğun

suretini aramaya başlar ve bir süre sonra bulur. Ağa, çocuktan kurtulmak için onu bir dağ başına bırakır ve ölüme terk eder. Ağa, yıllar sonra aynı rüyayı tekrar görmeye başlayınca çocuğun ölmediğini anlar. Ağa, rüyasında yine çocuğun suretinden yola çıkarak onu bulur ve cezalandırmaya çalışır fakat başarılı olamaz. Bu masalda Seyfo Ağa, rüya yoluyla ileride damadı olacak kişiyi görür. Ağa, bunun önüne geçmeye çalışsa da başaramaz ve rüyasında gördükleri gerçekleşir. Dolayısıyla bu masalda rüya motifi, gelecekte haber verme işleviyle kullanılmıştır. Bu motif, *MIFL*'de “D1810.8.2. Rüya yoluyla alınan bilgi” maddesiyle belirtilmiştir.

Padişahı Kıskanan Vezir masalında çocuk sahibi olamayan bir padişah vardır. Padişahın hanımı bir gece rüyasında Hızır'ı görür. Hızır, rüyada kadına yakın zamanda bir çocuğunun olacağını söyler. Bir süre sonra kadın, gebe kalır ve bir çocuğu doğur. Masalda Hızır'ın rüya yoluyla kadına gelecekte haber vermesi önemlidir. Dolayısıyla bu masalda da rüya motifi, gelecekte haber verme işleviyle kullanılmıştır.

Eden Bulur adlı masalda bir gelin, iyi niyetli kaynanasına zulmeder ve ona zarar verir. Bir süre sonra kaynana, gelinin kendisine yedirdiği kurbağa etleri yüzünden zehirlenerek ölür. Gelinin yıllar sonra bir evladı olur. Oğlan evlenme çağına geldiğinde evlenir. Kadın eve yeni gelen gelinine iyi davranır. Gelin de kaynanasını sever ve bir dediğini iki etmez. Kadın, bir süre rüyasında kurbağalar görmeye başlar ve kaynanasını hatırlar. Rüyalarda öldüğünü gören kadının bir süre sonra rüyası gerçekleşir ve ölür. Dolayısıyla burada rüya motifi yine gelecekte haber verme işleviyle kullanılmıştır.

Masallardan anlaşılacağı üzere rüya motifi, farklı masallarda farklı işlevlerle kullanılmıştır. *Dilsiz Ayşe* masalında “Belirli hastalıkları sağaltma” *Kardeşlerin İmtihanı* masalında “İmtihan etme”, *Dünyanın En Kötü Şeyi* masalında “Uyarma”, *Seyfo Ağa'nın Rüyası*, *Padişahı Kıskanan Vezir* ve *Eden Bulur* masallarında ise “Gelecekte haber verme” işleviyle kullanılmıştır.

6.2.2 İğne

Masallarda karşılaşılan iğne motifi, demir kültürünün bir yansımasıdır. Demir, insan yaşamında gücü ve sağlamlığı temsil etmiştir. Bununla beraber demir, bazı olağanüstü büyüsel ve dinsel özelliklere sahip olmuştur. Mitolojik çağlardan günümüze kadar demir üzerine pek çok değer yüklenmiştir. Örneğin Türk mitolojisine bakıldığında

demir dağlar, demir ağaçlar ve demir kazık gibi kavramlara rastlanmaktadır. Hatta Türk mitolojisinde Kutup Yıldızı, “demir kazık” olarak adlandırılmıştır (Ögel, 2014: 67-70). Abdulkadir İnan, tarihî süreç içerisinde Türklerin yaptıkları büyük zaferlerde madenciliğin başka bir deyişle demirciliğin önemli bir payının olduğunu ifade etmiştir (1991: 229). Hatta bir çalışmada Türklerin Ergenekon’dan çıkıp çoğalmaları, demircilik sanatını bilmeleri sayesinde olduğu vurgulanmıştır (Seyidoğlu, 2017: 10).

Murat Uraz, *Türk Mitolojisi* adlı eserinde Türklerin Altay ve Sayan dağlarında demir madenlerini işlettiğini ve özellikle Göktürk ile Kırgız Türklerinin demirden yaptıkları silahların ün yaptığını belirtmiştir. Ayrıca bazı Türk boylarında demircilerin “Tlepş” adında bir tanrıların olduğu ve demircileri bir ruhun koruduğu anlatılmıştır (Uraz, 1994: 168). Dolayısıyla bir taraftan koruyucu güç sembolü olarak kullanılan demir, diğer taraftan da bir savaş aracı olarak kullanıldığı görülmüştür.

Mircea Eliade, demir çağının dünyanın görünüşünü değiştirmeden önce insanoğlunun tinsel tarihinde büyük yankılar bıraktığını ve çok sayıda ayini ve miti doğurduğunu ifade etmiştir. Çünkü demirin uygarlığı ve verimli tarımı mümkün kılmada çok önemli bir araç olması, demircilerin çoğu zaman şamanlarla bir tutulmasına ve onlara da büyük hürmet gösterilmesine sebep olmuştur. Bunun neticesinde Eliade, demirle beraber çok sayıda tabu geliştiğini ve demirin büyüsel kullanımının yaygınlaştığını belirtmiştir (2011: 19-27). Dolayısıyla demirin insan hayatındaki yeri, halk edebiyatında da yansımaları bulmuştur. Eliade’nin ifade ettiği gibi demircilerin şamanlarla bir tutulması, demir kültüne saygı duyulması ve demire bir kutsiyet atfedilmesi pek çok toplumun inancında çeşitli ritüelleri beraberinde getirmiştir. Özellikle geçiş dönemleri olan doğum, evlenme ve ölüm merasimlerinde demir önemli bir yer tutmuştur. Örneğin halk inançlarında Alkarısı’nı yakalamak ve etkisiz hâle getirmek için pek çok yola başvurulmuştur. Bunlardan en yaygın olanı Alkarısı’nın herhangi bir yerine iğne batırmak şeklinde olmuştur (Örnek, 2016: 201).

Bu bilgiler dışında demirin kısırlığı giderme, gebe kalma, kötü ruhlara karşı koruma, hastalıkları sağaltma ve büyü çözme gibi pek çok işlevde kullanıldığı görülmüştür (Çerikan, 2014). Eski Türk inanışlarına göre hastalıklara kötü ruhların neden olduğu, demirin kutsallık taşıdığı ve bu nedenle kötü ruhları kovmak için demirin kullanıldığı belirtilmiştir (Kurum, 2021: 582). Bu bakımdan Albastı gibi kötü ruhların demirden

yapılan metal araçlardan ve demircilerinden korktuğuna inanılmıştır (Uslu, 2017: 46). Demir bu gibi özelliklerle Türk kültüründe bir kült olarak kabul edilmiştir.

Demir kültürünün bir yansıması olan iğne, sözlü kültür ürünleri olan masalarda görmek mümkün olmuştur. Masalarda iğne, genellikle büyülu bir nesne şeklinde karşımıza çıkar ve masal içerisinde önemli bir rol oynar. Halk edebiyatı anlatmalarında önemli bir motif olan iğne, Stith Thompson'ın *MIFL* adlı çalışmasında "D. Sihar" başlığı altında yer almaktadır.

"Anadolu Sahası Masallarında Büyülu/Sihirli Nesneler" adlı çalışmada büyülu iğnenin, kişilerin hayvana dönüşümünde karşılaşılan nesnelerden biri olduğu ifade edilmiştir (Yiğit ve Gümüşer, 2022: 378). Masal ve efsanelerde ise genellikle insanları korkutmak, uyarmak, cezalandırmak, kötü ruhlara karşı korumak, günlük hayatta kolaylık sağlamak ve şifa vermek gibi özelliklerle ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan iğne, sembolik bir nitelik kazanmıştır.

Bir efsanede Alkarısı'nın yakasına çengelli bir iğne takılarak yakalandığı ve uzun yıllar boyunca esir kaldığı anlatılmıştır (Seyidoğlu, 2005: 135-136). "Üvey Ana" adlı bir masalda ise bir çingene, başını yıkamak isteyen kıza, kafasına su dökmek istediğini söyler. Kız bunu istemeyince kadın, kızın kafasına iğneler döker ve onu bu şekilde cezalandırır (Güner, 2002: 85-87). Kırgızistan'dan derlenen "Söz Dinlemez Kız Kardeşler" ve "İki Dost" masasında da sihirli iğneye rastlanmaktadır. "Söz Dinlemez Kız Kardeşler" masasında ortanca kardeş, kendilerini kovalayan cadının önüne bir iğne atar. İğne orada büyük bir dağa dönüşür ve cadının onları yakalaması zorlaşır. "İki Dost" masasında ise peri kızı, hanın kötülüğünden kurtulmak için sihirli bir iğneye başvurur. Masalda yere yedi iğne atılır. Yedi iğne, yedi duvarlı demir bir eve dönüşür. Böylelikle kötü kahramanlar bu demir evden içeri giremez (Uluişik ve Küçükgülmez, 2019: 440-441).

Çeşitli anlatılarda farklı işlevlerle karşılaşılan iğne motifi Mardin masallarında da yer almıştır. Mardin masallarından "Üvey Annenin Hain Planı", "Vefa", "Çingene Kız", "Üç Yol", "Padişahı Kışkanan Vezir" ve "Hâkim ile Hırsız" adlı masalarda iğne motifine rastlanmıştır. İğnenin bu masalarda nasıl geçtiği ve hangi işlevlerde kullanıldığı şu şekilde tespit edilmiştir:

Üvey Annenin Hain Planı adlı masalda üvey annesinden kurtulup evlenen kız, bir süre sonra büyücü bir kadına rast gelir. Büyücü kadın, kızın saçlarını taramak ister. Kız,

saçlarının taranmasını istemediğini söyler fakat büyücü kadın, kızı dinlemez ve onun kafasına iğneler batırır. İğnelerin acısına dayanamayan kız, Allah’a dua eder ve o anda bir güvercine dönüşür. Evin etrafında sürekli uçarak dikkat çekmeyen çalışan güvercini konağın bekçisi fark eder ve durumu ağaya anlatır. Ağa, güvercini yakalayıp eline aldığı anda güvercinin kafasında bir sürü iğne görür. Ağa, güvercinin kafasındaki iğneleri tek tek çıkarır. Kafasında iğne kalmayan güvercin, ağanın duasıyla eski hâline döner ve güvercin olan bitenleri ağaya anlatır. Buradaki iğne, sihirli bir güce sahiptir. Kadın, kızı kışkırdığı için ona zarar vermek ister ve araç olarak da iğneyi kullanır. Dolayısıyla iğne bu masalda cezalandırma işleviyle kullanılmıştır.

Vefa masalında şifacı bir kadın, çocukları olmayan bir çiftte yardım eder fakat karşılığında doğacak çocuğa isim vermek ister. Şartı kabul eden çiftin bir çocukları dünyaya gelir fakat çift, şifacı kadına haber vermeyi unuttur. Şifacı kadın bu durumdan pek hoşlanmaz. Kadın, çiftin evine gelir ve bebeğin kulağına on dört yaşına geldiğinde eline iğne batarak öleceğini söyler. Bunu duyan anne, kızının ölmemesi için tüm tedbirleri alsa da bunun önüne geçemez. Kız on dört yaşına geldiğinde bir gün ormana gider ve orada kızın eline bir iğne batar ve ölür. Bu masalda şifacı kadın, isteği yerine getirilmediği için kızı cezalandırır. Masalda iğne, sihirli bir güce sahiptir. Şifacı kadın ceza aracı olarak iğneyi kullanmıştır. Dolayısıyla iğne bu masalda da cezalandırma işleviyle kullanılmıştır.

Çingene Kız masalında iğne motifi, iki ayrı yerde karşımıza çıkmaktadır. Masalın kahramanı, kafasındaki bir soruya cevap bulmak için gurbete çıkar. Çocuk yolda kıyafetlerinin yırtılacağını düşünür ve yanına bir iğneyle bir iplik alır. Çocuk yolda üstü başı yırtık bir adam görür. Adam, sakallarından kopardığı uzun kıllar ile gömleğindeki yırtıkları dikmeye çalışır. Çocuk, adamın bu hâlini görünce yanında taşıdığı iğneyle ipliği bu adama verir. Adam aldığı bu malzemelerle üstündekilerini diker. Burada iğne, herhangi sihirli bir güce sahip değildir ve günlük hayattaki gerçek karşılığıyla kullanılmıştır. Bu bakımdan burada geçen iğne motifinin günlük hayatta kolaylık sağlama işleviyle kullanıldığını söylemek mümkündür.

Masalın başka bir bölümünde ise “Nimet yumurtası” adı verilen bir yumurtadan güzel bir kız çıkar. Bu kızı tesadüfen gören kapkara bir çingene, kızın güzelliğini kıskanır ve onu suya fırlatır. Kız, çingenenin vereceği zararlardan kurtulmak için önce bir reyhan çiçeğine, sonra buluta, daha sonra bir ağaca derken en son bir iğneye dönüşür.

İğneye dönüşen kız, bebek beşiğinin altına saklanır ve evdekilerin dikkatini çekmek için bebeğin sırtına batar. Bu durumu fark eden çingene, beşiği ateşe verir. O anda da iğne, bir küle dönüşür. Masalda iğne, bir insanın nesneye dönüşümünü sağlamıştır. Kahraman, iğneye dönüşerek ölümden kurtulur ve aynı zamanda kötü bir karakter olan çingeneden korunur. Dolayısıyla bu masalda iğne, dönüşüm ve dönüşüme bağlı olarak korunma işleviyle kullanılmıştır.

Üç Yol masalında nasibini aramaya çıkan kahraman, yol üzerindeki bir gölde yarı insan yarı balık şeklinde bir kız görür. Balık, eski hâline dönmek için kahramandan yardım ister. Kahraman, kızın sırtında sihirli bir iğne olduğunu, iğne çıkarılmadığı sürece eski hâline dönemeyeceğini öğrenir ve balığa durumu anlatır. Balık, sırtındaki iğnenin çıkarılması için kahramandan yardım ister. Kahraman, balığın sırtındaki iğneyi çıkarır ve balık eski hâline döner. Bu masalda iğne, sihirli bir özelliğe sahip olup hayvandan insana dönüşümü sağlamıştır. Balık, önceleri normal bir insan iken sihirli bir iğneyle balığa dönüşmesi iğnenin bu anlamda cezalandırıcı işleviyle kullanıldığı görülmüştür.

Padişahı Kışkanan Vezir masalında uzun süre çocuk sahibi olmayan padişah, bir gün hanımının gebe olduğunu öğrenir ve çok sevinir. Vezir ve hanımı bu durumu kıskanırlar ve çocuğun doğmaması için türlü oyunlar çevirirler. Vezirin oynadığı kötü oyunlar bir süre sonra iyi bir sonuç verir. Padişahın hanımı, çocuğu doğurur doğurmaz bir sepete koyar ve sepetin içine de bir çuvaldızla bir bez bırakır. Ardından sepeti suya bırakır.

Masalda çocuğun hemen doğmasıyla beraber sepete konulması ve yanına bir çuvaldız konulması önemlidir. Çuvaldız, çuval gibi kaba dokumaları dikmekte kullanılan hafif eğri, büyük iğne demektir. Masalda bebek daha yeni doğmuştur başka bir deyişle çocuğun kırkı çıkmamıştır. Dolayısıyla çocuk kötü ruhlara karşı korumasızdır. Bu bakımdan annenin, çocuğun yanına iğne koyması bir anlamda çocuğu kötü ruhlara karşı korumaya yönelik bir davranıştır. Konuyla ilgili Sedat Veyis Örnek, *Türk Halkbilimi* adlı çalışmasında yeni doğum yapan kadının ve çocuğunun kötü ruhlara karşı korumak için lohusa kadının ve çocuğunun yastığının altına iğne ve çuvaldız gibi metal eşyalar konulduğunu ifade etmiştir (2016: 202). Dolayısıyla bu masalda iğne, çocuğu koruma işleviyle kullanılmıştır.

Hâkim ile Hırsız masalında bir hırsız, hırsızlık yapmak için bir eve girer. Hırsız, evdeki dolapları karıştırırken gözüne bir iğne batar ve bir gözünü kaybeder. Hırsız, suçu ev

sahibinde bulur ve onu mahkemeye verir. Adil olmayan hâkim, ev sahibini haksız bulur ve onu cezalandırmak ister. Ev sahibi, hâkimin adil olmadığını anlayınca hâkime çarşıda bir tespîh ustasının olduğunu ve bu ustanın işini yaparken bir gözünü kullanmadığını söyleyerek onun cezalandırılması gerektiğini belirtir. Hâkim, ev sahibini haklı bulur ve tespîh ustasını yanına çağırıp durumu anlatır. Hiç bir şeyden haberi olmayan tespîh ustası, durumu anlayınca hâkime bir yalan uydurur ve onu bir şekilde korkutmayı başarır. Masalın sonunda hâkim bir daha haksızlık yapmama kararı alır. Masalda hâkimin değişim ve dönüşümündeki en önemli etmenlerden biri masalın başında anlatılan “iğne” olmuştur. Çünkü masaldaki olayların başlangıcı bir iğne ile olmuş ve iğne, masaldaki kahramanların etkileşime girmesini sağlamıştır. Bu bakımdan iğne motifi bu masalda sihirli olmamakla beraber dolaylı yoldan uyarma işleviyle kullanılmıştır.

6.2.3 İffetsizlik

Mardin masallarında sıkça karşılaşılan motiflerden biri iffetsizliktir. Kadın, erkek, çocuk, genç, yaşlı, her cinsiyet, meslek ve sınıftan insan için sosyal bir problem olan iffet meselesi toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

İffet kelime anlamı itibarıyla namus, safiyet ve temizlik gibi anlamlara gelmektedir. İffetsizlik ise iffetini korumayan kimselere denmektedir. İffet kelimesi, toplumda genellikle kadınlar için kullanılmaktadır. Fakat bu sınırlama, kavramın anlamını yansıtmaktan uzaktır (Yıldırım, 2019: 392). Çünkü iffet, hem erkekleri hem de kadınları kapsayan geniş bir kavramdır. Bu konuyu halk edebiyatı ürünlerinde de görmek mümkün olmuştur. Özellikle Türk masallarında cinsel istismar ve iffet gibi temalar masalda işlenen ana konuyla doğrudan bağlantılı olarak yer bulmakta ya da bir motif olarak kullanılmaktadır.

İffet konusu Türk toplum yapısı açısından değerlendirildiğinde “Aileye daima büyük önem verildiği, İslâmiyet sonrasında da bu hassasiyetin artarak devam ettiği, ailenin temel direği olan kadının daima ahlâklı olması ve namusunu her şartta koruması beklendiği gözlemlenmektedir.” (Türkan, 2017: 229-230). Bu doğrultuda Türk anlatılarında iffetsiz kadınlara nadir rastlanmaktadır. Kültürün bir gereği olarak Türk masallarında kadın kahramanlar daha çok sadık ve namuslu özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. “Helvacı Güzeli” adlı Türk masalı bu açıdan önemli bir örnektir. Masalda baba ve oğul, Hacca giderken baba, karısını ve kızını bir imama emanet eder. İmam,

kıza âşık olur ve kafasında çeşitli oyunlar kurarak kıza sahip olmaya çalışır. İmamın niyetini anlayan kız, imama dersini verir. Kızı elde edemeyen imam, babasına bir mektup yazar ve mektupta kızının kötü yolda olduğunu söyler (Sakaoğlu, 2002: 445). Bu masalın başka bir varyantı *Billur Köşk Masalları*'nda görülmektedir. Masalda bir adam, oğlu ile Hicaz'a gitmeye karar verir. Adam, kızını mahalle camisinin müezzine emanet eder. Müezzin bir süre sonra kızı beğenir ve ona sahip olmak için türlü oyunlar oynar fakat kız, müezzine teslim olmaz (Alangu, 2012: 31-53).

İffet konusu, *Binbir Gece Masalları*'nda ise daha farklı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu anlatılarda kadınlar genellikle eşlerine sadık değildir. Örneğin, “İkinci Hanımın Hikâyesi” anlatısında bir kadın, başka bir erkekle konuşmayacağına ve gönül vermeyeceğine Kur'an-ı Kerim üzerine yemin eder fakat kadın yeminini bozar ve bir adama yanağını öptürür (Güven, 1995: 78-82).

Motif İndeks'te konuyla ilgili pek çok ana başlık ve alt başlık bulunmaktadır:

- T230. Evlilikte sadakatsizlik
- T360. İffet ve bekârlık
- T410. Ensest (yakın akraba ile cinsel ilişki)
- T460. Cinsel sapıklıklar
- H360. Gelin sınaması
- H400. İffetlilik sınaması

Derlenen masallardan “Dilsiz Ayşe”, “Kız Kardeşin Bedduası”, “Zalim Yengeler”, “Üvey Annenin Hain Planı”, “Padişahı Kışkanan Vezir”, “Hacı Şeyhmus”, “Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan”, “Felaket Şimdi mi Gelsin Sonra mı?”, “Köyün Çapkın Hocası”, “Saf Tüccarın Karısı”, “Zerka Zera”, “Sevim ile Hut”, “Ahlak” ve “Kırmızı Elbise” adlı masallarda iffetsizlik motifine rastlanmıştır.

Dilsiz Ayşe masalında Ayşe, yedi erkek ağabeye sahiptir. Kıtlık sebebiyle yedi ağabey, kız kardeşleri Ayşe'yi çok güvendikleri imama emanet ederler ve gurbete çıkarlar. Ayşe, imamın evinde bir odada kalır. İmam bir süre sonra Ayşe'ye göz diker ve ona sahip olmak ister. İmamın tüm çabalarına rağmen Ayşe kapıyı açmaz ve imama teslim olmaz. İmam, bu durumda Ayşe'nin kardeşlerine bir mektup yazar. İmam, mektupta Ayşe'nin eve yabancı adamlar aldığını söyler ve kızı namussuzlukla suçlar. Ağabeyler mektubu alır almaz köye döner. Erkek kardeşler, kızı öldürme görevini en küçük

kardeşe verir. Küçük kardeş, kızı öldürmeye kıyamaz ve onu ormana terk eder. Ormanda vahşi hayvanlarla kalan Ayşe korkudan dilini yutar. Masalda Ayşe, iffetini korumak için mücadele verir. İmam ise Ayşe'ye sahip olmak için her türlü planı yapar. Planları işe yaramayan imam, bunun altında kalmak istemez ve kızı namussuzlukla suçlar. Masalda iffetsizliği erkek bir karakter olan imam yapar ve olaylar onun üzerinden gerçekleşir.

Kız Kardeşin Bedduası adlı masalda üvey anne, üvey kızını kıskanır ve ona zarar vermek ister. Üvey anne, kızın su içtiği sürahiye küçük yılanlar koyar ve bir süre sonra kızın karnı şişer. Daha sonra üvey anne, kızı iffetsizlikle suçlar ve durumu kızın babasına anlatır. Baba bu olayı kaldıramaz ve kızını, oğluna öldürtmek ister. Oğlan, kızı öldürmeye kıyamaz fakat onu ormanda ölüme terk eder. Buna benzer bir durumu *Zalim Yengeler* ve *Üvey Annenin Hain Planı* masallarında görürüz. Bu masallarda da iffetsizlikle ilgili suçlamalar bulunur. *Zalim Yengeler* masasında yedi yenge, görümceleri olan kıza iftira atıp namussuzlukla suçlarken *Üvey Annenin Hain Planı* masasında da üvey anne, kızı iffetsizlikle suçlar.

Padişahı Kıskanan Vezir masasında vezir ve hanımı, padişahın bir çocuğunun olacağı haberini alırlar ve bu durumu kıskanırlar. Vezir ve karısı, çocuğu yok etmek için çeşitli planlar düşünürler. Vezirin karısı, padişahın karısına kâhinle görüştüğünü ve doğacak çocuğun babasının tahtını alacağını söyler. Padişahın karısı bu yalana inanır ve çocuğunu doğurur doğuramaz bir sepete koyup denize bırakır. Çocuğu alan bir balıkçı, bebeği büyütür ve belli bir yaşa getirir. Padişah tebdil-i kıyafet ile halkın arasına karışırken kendine benzeyen bir çocuk görür ve çocuğu sahiplenmek ister. Padişah, çocuğu saraya getirir ve onunla beraber vakit geçirir. Vezir ve hanımı yeni bir oyun yaparlar. Vezir ve hanımı, padişahın hanımını ve çocuğunu bayılıp aynı odada üst üste bırakırlar. Vezir daha sonra padişaha gidip hanımının iffetsizlik yaptığını anlatır. Padişah, odada hanımını ve sevdiği oğlanı yan yana görünce vezire inanır ve ikisinin idam edilmesini emreder.

Hacı Şeyhmus masasında Şeyhmus Ağa'nın Ramazan Ağa isminde bir oğlu vardır. Ramazan Ağa evlenmek ister. Şeyhmus Ağa, oğluna bir at almasını ve şehirleri gezip beğendiği bir kızı getirmesini söyler. Ramazan Ağa bir kız beğenir getirir. Şeyhmus Ağa, oğluna getirdiği kızın bakire olup olmadığını sorar. Ramazan Ağa, kızın bakire olmadığını söyler. Bunun üzerine Şeyhmus Ağa, gelini kabul etmez ve onu gönderir.

Ramazan Ağa yeni bir gelin getirir. Şeyhmus Ağa yine aynı soruları sorar ve aldığı cevapla bu kızı da gönderir. Ramazan Ağa başka bir kız bulup getirir. Kız, Ramazan Ağa'ya babasına yalan söylemesini ister. Ramazan Ağa, kızın dediğini yapar ve babasına yalan söyler. Baba, oğluna inanır ve gelinine servetini sakladığı yeri gösterir. Bir süre sonra Şeyhmus Ağa ölür. Gelin, eve bir adam alır ve kocasına ihanet eder. Bu masalda “cinsellikle sına” motifi bulunmaktadır. Bu motif, *MİFL*'de “H360. - H399. Gelin sınamaları” başlığıyla belirtilmektedir. Şeyhmus Ağa, oğlunun getirdiği gelinlerin bakire olup olmadığını sorar ve bu şekilde bir sına yapar. Masalın sonunda ise kadın, eve başka erkekler alarak kocasına ihanet eder. Dolayısıyla masalda iffetsizlik kadın üzerinden verilmiştir.

Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan masalında üç kardeş, babalarının mezarına zarar veren dev'i öldürmek için devin yaşadığı kuyuya giderler. Büyük ve ortanca kardeş kuyuya inmekten korkarlar. Bunun üzerine kuyuya küçük kardeş iner. Oğlan kuyuda bir dev ve devin üç güzel kızını görür. Oğlan, küçük kıza âşık olur. Kız da oğlana âşık olur. Oğlan, üç kız kardeşin yardımıyla dev'i öldürür. Daha sonra oğlanın ortanca ve büyük ağabeyi kızları yukarı çıkartırlar. İki kardeş en küçük kıza göz koyarlar ve bu yüzden küçük kardeşlerini kuyuda bırakıp giderler. Küçük kız, oğlan gelmeden kimseye teslim olmaz ve iffetini korur. Masalda erkek kardeşlerin küçük kardeşlerine ihanet etmesinin sebebi iffetsiz olmalarıdır. Küçük kardeşin, küçük kıza âşık olduğunu bildiklerinden oğlanı kuyuda bırakıp kıza sahip olmak isterler. Fakat kız, iffetini korur ve sonuna kadar kahramanın gelmesini bekler. Dolayısıyla bu masalda iffetsizlik iki erkek kardeş üzerinden verilmiştir.

Felaket Şimdi mi Gelsin Sonra mı? masalında da iffetsizlik bir erkek karakter üzerinden verilmiştir. Masalda karısı ve iki erkek çocuğuyla beraber yaşayan çiftçinin, başına çeşitli felaketler gelir. Felaketlerden uzaklaşmak isteyen çiftçi, ailesini yanına alır ve başka bir köye taşınır. Köye gelen zengin bir bezirgân, çiftçinin hanımına göz koyar. Adam, fırsatını bulduğu anda da kadını kaçıtır. Masalda kadın bir bezirgân tarafından zorla kaçıtırılır. Bu bakımdan iffetsizlik masalda, bir bezirgâncı üzerinden verilmiştir.

Köyün Çapkın Hocası masalında bir hoca, köydeki kadınların namuslarına göz diker ve yeri geldiğinde kadınları taciz eder. Hoca, bir gün çeşme başına su almaya gelen evli ve çocuklu bir kadını taciz eder. Kadın, hocaya kızar ve yaptığıının yanlış olduğunu

söyler. Kadın eve gelir ve olan biteni kocasına anlatır. Adam, karısına inanmaz. Bunun üzerine kadın, kocasına imamin iffetsiz biri olduğunu kanıtlamak için imamı akşam yemeğine davet eder. Hoca akşam eve gelir ve kadını taciz etmeye başlar. Yan odada konuşulanlara şahit olan adam, bu duruma öfkelenir ve hocayı hadım eder. Masalda iffetsizlik konusu yine erkek bir karakter üzerinden gerçekleşmiştir.

Saf Tüccarın Karısı masalında tüccarlık yapan bir adam, çevresindekilerin uygun gördüğü bir kızla evlenir. Hanımını çok seven tüccar, hanımının bir sözünü iki etmez ve kadın ne isterse yapar. Kadın, kocasına dışarıdan birilerine görünmenin kendisine rahatsızlık verdiğini söyleyerek evin dışındaki duvarların yükseltmesini, daha sonra da tamamen kapatılmasını ister. Böylece dışarıdan hiç kimse evin bahçesini ve içini göremez. Tüccar, ticaret amaçlı bir seyahate çıkar. O arada hanım eve başka bir adam olarak kocasına ihanet eder. Seyahatten erken dönen adam, hanımının gerçek yüzünü görür ve onları evden kovar. Masalda iffetsizlik, bir kadın üzerinden gerçekleşmiştir.

Zerka Zera ve *Sevim ile Hut* masallarında da kıza göz koyan ve zorla sahip olmaya çalışan karakterler erkek hayvanlardır. *Zerka Zera* masalında bir kurt, köyün en güzel kızına âşık olur ve onu zorla kaçırıp kıza sahip olur. *Sevim ile Hut* masalında da Hut, köyün güzel kızı olan Sevim'e göz koyar ve fırsatını bulduğunda onu kaçırıp bedenine sahip olur. Her iki masalda da kız kahramanların rızası olmadan birleşme gerçekleşir.

Ahlak adlı masalda ise bir adamın üç karısı vardır fakat adam hiçbir karısı ile anlaşamaz. Adam bu derdini başka bir adama anlatır. Derdi dinleyen adam, üç kadını bir derenin ortasına götürür ve kadınlara kocasıyla neden anlaşamadıklarını sorar. Birinci kadın hırsızlık yaptığı için anlaşamadığını, ikinci kadın yalan söylediği için anlaşamadığını, üçüncü kadın ise ahlaksızlık yaptığı için anlaşamadığını söyler. Adam, birinci ve ikinci kadının durumlarının düzeleceğini ama ahlaksızlık yapan bir kadının düzelemeyeceğini söyler ve kadını suya bırakır. Masalda yalan söylemenin veya hırsızlık yapmanın affı olduğu fakat ahlaksızlığın affı olmadığı mesajı verilir. Bu masalda da iffetsizlik konusu kadın üzerinden verilmiştir.

Kırmızı Elbise masalında ise bir adam, karısını kaybeder ve karısından geriye bir tek kızı kalır. Bir gün kız, ölen annesinden yadigâr kalan kırmızı bir elbiseyi giyer. Baba, kırmızı elbiseyi görünce karısını hatırlar ve kızıyla evlenmek ister. Kız, babasıyla evlenmek istemediğini söylese de baba, kızını dinlemez ve ona sahip olmak ister. Kız çareyi evden kaçmakta bulur. Baba kendisine teslim olmayan ve evden kaçan kızın

peşini bırakmaz ve onu her yerde arar. Masalda ensest bir ilişki söz konusudur. Baba, kızıyla beraber olmak ister. Dolayısıyla bu masalda kız iffetli, baba iffetsiz bir kişi olarak karşımıza çıkmıştır.

İffetsizlik motifi on dört masalda görülmüştür. Yedi masalda iffetsizliği yapan kişi erkek karakterler iken üç masalda da iffetsizliği kadın yapmıştır. Kalan dört masalda ise iffetsizlikle ilgili iftira atılmıştır. Başka bir deyişle bu dört masalda iffetsizlik yapan kişilere rastlanmamıştır. Dolayısıyla Mardin masallarında iffetsizlik konusunun daha çok erkekler üzerinden anlatıldığı sonucuna varılmıştır.

6.2.4 Kuyu

Mardin masallarında sıkça karşılaşılan motiflerden biri kuyudur. Türk kültüründe dünden bugüne önemli bir yeri olan ve sembolik bir anlam taşıyan kuyu, genellikle kırsal kesimlerde insanların su ihtiyacını karşılamasıyla bilinmiş ve derin bir çukuru çağrıştırmıştır. Halk edebiyatı sahası içinde bir motif olarak kabul edilen kuyu, pek çok halk anlatmasında (mani, türkü, masal, efsane, destan, menkıbe, atasözü vs.) yer almıştır.

Halk anlatmalarına kuyu daha çok “bilinmezlik” ve “korkunçluk” gibi özelliklerle ön plana çıkmış ve soyut bir anlam özelliği kazanmıştır. Bu özellikler kuyuyu bir metafora dönüştürmüştür (Işık, 2020: 286).

Türk mitolojisinde kuyu önemli görülmüştür. Jean Paul Roux (1994) Altay Şamanizm’inde kuyunun başka dünyalara geçişi sağlayan bir araç olduğuna inanıldığını ve şamanların kuyu yardımıyla dünyalar arası geçiş yapabildiğini ifade etmiştir. Hatta şamanların yolculuklarında yeraltına bir delik, kuyu veya bir çukur vasıtasıyla girdikleri belirtilmiştir (Bars, 2017: 76).

MİFL’de kuyu motifiyle ilgili pek çok başlık bulunmaktadır. Katalogda yaşam ve ölüm kuyusu, büyü kuyu, dilek kuyusu, kutsal kuyu, şarap-bal dolu kuyu gibi pek çok kullanım mevcuttur (Thompson, 1955). Mardin’de derlenen masallarda da kuyu motifi tespit edilmiştir. “Aslanın Zulmü”, “Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan”, “Şahmaran”, “Zerka Zera (Altın Sarısı Kız)”, “Sevim ile Canavar”, “Merdi ile Merdo” gibi masallarda yer alan kuyu, farklı işlev ve anlamlar taşımaktadır.

Aslanın Zulmü masalında aslan, ormandaki diğer hayvanlara zulmeder ve diğer hayvanlardan her gün iki öğün et ister. Hayvanlar bu durumdan şikâyet etse de

korkularından ses çıkarmaz. Bir gün tilki, aslana yiyecek götürmekten sıkılır ve aslandan kurtulmak için bir plan yapar. Tilki, ormandaki diğer hayvanları etrafına toplar ve onlara aslana kurduğu tuzağı anlatır. Diğer hayvanlar, tilkiye destek verir. Tilki, aslana oyununu oynar ve onu derin bir kuyunun kenarına getirtir. O arada diğer hayvanlar bir anda ortaya çıkar ve aslanı kuyuya devirir. Aslan, kuyuya düşer ve timsahlara yem olur. Masaldaki kuyu korkunç ve tehlikelidir. Kuyu motifi burada cezalandırma işleviyle kullanılmıştır.

Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan masalında kahraman, ölen babasının mezarını kazan koca devin bir kuyuya girdiğini görür. Bunun üzerine oğlan, ağabeylerine haber verir ve onlarla beraber kuyuya gider. Kahraman, kuyuya iner ve orada devle savaşmaya başlar. Devi yenmeyi başaran kahraman, yukarı çıkmak ister fakat ağabeyleri onu kuyuda bırakıp gider. Kahraman kuyuda bulunan siyah bir koça biner. Koç, kahramanı yerin yedi kat altına götürür ve kahraman için yeryüzüne çıkmak daha da zorlaşır. Masalda kuyu, tehlikeli bir devin evidir. Kahraman, ağabeyleri tarafından ihanete uğrar ve kuyuda tek başına kalır. Bu masalda da kahramanın kardeşleri tarafından ihanete uğraması ve kuyunun bu olaya aracı olması kuyunun bu anlamda kötülük etme işlevinde kullanıldığını göstermiştir.

Şahmaran masalında Camsab, arkadaşlarıyla ormanda gezinirken tesadüfen bir kuyu keşfeder. Camsab kuyuda bal görür ve kuyuya iner. Balları tenekelere doldurup arkadaşlarına uzatır. Kuyuda bal kalmayınca arkadaşları, Camsab'ı kuyuda bırakıp giderler. Camsab kuyuda yeri eşelerken aşağı düşer ve kendini Şahmaran'ın ülkesinde bulur. Şahmaran'la belli bir süre vakit geçirir ve daha sonra yeryüzüne çıkar. Bu masalda da Camsab, arkadaşların ihanetine uğrar ve kuyuda mahsur kalır. Dolayısıyla kuyu bu masalda kötülüğe araç olarak kullanılmıştır.

Zerka Zera (Altın Sarısı Kız) masalında bir kurt, Zerka Zera isimli kızı kaçıtır ve bir kuyuya kapatır. Kızın yıllar içinde kurttan iki çocuğu doğar. Bir gün bir çoban kuyunun kenarında hayvanlarını otlatır. Kız o sırada hayvanların sesini duyunca çobana sesini duyurmak ister ve avazı çıktığı kadar bağırır. Sesi duyan çoban, kızı dinler ve köye gidip durumu kızın ağabeylerine anlatır. Kızın ağabeyleri, yedi köyden getirdikleri halatları birbirine bağlar ve kızı kuyudan çıkartır. Bu masalda da kuyu, bir kurdun evidir. Masalda yedi köyden halat getirilmesi kuyunun çok derin olduğunu

göstermiştir. Kızın tek başına derin bir kuyuya hapsolması kuyunun bilinmezlik ve korkunçluk yanını göstermiştir.

Merdi ve Merdo masalında iki kardeş gurbete çalışmaya gider. Kardeşler yolda su içmek için bir kuyunun başına gelirler. Merdi su içmek için kuyuya iner. Merdo, kardeşi Merdi'yi su kuyusunda bırakıp gider. Merdi su kuyusunda mahsur kalır. Bir süre sonra kuyuya şeytan, tilki ve aslan gelir. Merdi bu üçünün yaptığı konuşmalara kulak verir ve onlara ait hazinenin yerini öğrenir. Merdi fırsatını bulduğunda hazineyi alır ve hayvanların geldiği gizli bölmeden çıkar. Merdi zengin olur. Merdo ise kardeşinin nasıl zengin olduğunu öğrenir ve o da su kuyusuna gider. Orada toplanan şeytan, tilki ve aslan, Merdo'yu bulur ve öldürürler. Diğer masallarda olduğu gibi bu masalda da kuyu, ihanet etme yolunda bir araç olarak kullanılmıştır.

Sevim ile Canavar masalında ismi Hut olan dev bir canavar, köyün en güzel kızı Sevim'e âşık olur. Hut kısa bir süre sonra fırsatını bulur ve kızı kaçıır. Hut, kimselerin görmemesi ve ulaşamaması için kızı bir kuyuya götürür ve orada yaşamaya başlar. Tesadüf eseri oradan geçen bir çoban, kuyudan sesler duyar. Çoban, kızın sesini duyar ve başından geçenleri dinler. Çoban, Sevim'in ailesine haber verir. Sevim'in ailesi tüm köyü arkasına alarak Hut'un kuyusuna giderler ve kızı kurtarırlar. Bu masalda da Hut adını verdikleri canavar bir kuyuda yaşar. Hut, kızın kimseye ulaşmaması için onu kuyuya hapseder. Dolayısıyla bu masalda da kuyunun bilinmezlik yönü ortaya çıkmıştır.

İncelenen masallara bakıldığında kuyunun vahşi hayvanlar için bir yaşam alanı olduğu fakat insanlar için tehlikeli, korkunç bir yer olduğu görülmüştür. Kuyu motifi, masallarda genellikle kahramanı yarı yolda bırakmak, ihanet etmek veya cezalandırmak için bir araç olarak kullanılmıştır.

6.2.5 Hızır

Hızır, destan, hikâye, efsane ve masal gibi anlatıma dayalı ürünlerde sık görülen önemli bir motiftir. Bu motif, Türk kültüründe bir kült olarak kabul edilmiş ve halk hikâyelerinden seyahatnamelere, destanlardan masallara, memoralardan menkıbelere pek çok halk anlatısında yer almıştır.

Arapça "hızır" kökünden türeyen bu kelime Türkçe'de sözlük anlamı itibarıyla "*Birinin en sıkışık zamanında, beklemediği biri, yardımına yetişmek` anlamındaki*

Hızır gibi (imdadına veya yardımına) yetişmek deyiminde geçen bir söz” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2019: 1096). Arapça kaynaklarda ise hadır (hadr, hıdr) şeklinde yer almaktadır (Çelebi, 1998: 411).

İlahi bir karakter olan Hızır, Tanrı tarafından olağanüstü hikmetlerle donatılmış, ermiş ve abıhayat suyunu içmiştir (Erk, 2022: 61). Tasavvufta bir veli olan Hızır, Türk halk inançlarına göre ölmezlik sırrına ermiş bir kişidir (Günay, 1983: 87). Hızır, kendisi ile yoldaş olan kişilere yardım eder, onları korur ve akıl verir. Başka bir deyişle Hızır, kahramanın koruyucusu olarak karşımıza çıkar; kahramana dua eder, dileklerinin gerçekleşmesini sağlar, en ümitsiz zamanlarında yardımına koşup yerine göre ölümden kurtarır. Bu iyiliklerin yanında kahramana zarar veren şahısları da cezalandırır (Ocak, 1985: 191).

Halk anlatılarının dışında halkın inançlarında, geleneklerinde ve duygularında yer alan bu motif, bir tip etrafında şekillenmiş ve Türk kültüründe bir külte dönüşmüştür (Çelik ve Özcan, 2020: 301). Hızır hâlen günümüzdeki inancını korumakta ve anlatılmaktadır.

Hızır, masallarda somut bir şekilde tasvir edilmeyebilir. Onun yerine “ak saçlı bir ihtiyar”, “aksakallı”, “nur yüzlü” gibi isimler kullanılır (Günay, 1983: 89). Bu kişiler de olağanüstü güçleri ile Hızır’ın yerine kullanılır. Görüşme yöntemi ile Mardin’den derlenen masalların pek çoğunda Hızır motifine rastlanmıştır.

Derlenen masallardan “Kardeşlerin İmtihanı”, “Garip ile Nasip”, “Dünyanın En Kötü Şeyi”, “Dev Kız” “Padişahı Kışkanan Vezir” ve “Üç Şeyden İyi Anlayan Derviş” masallarında Hızır motifi farklı isim ve işlevlerle ortaya çıkmıştır.

Kardeşlerin İmtihanı masalında gurbete çalışmaya giden üç kardeş, zengin olmak için Allah’a dua ederler. Dualarını işiten Hızır aleyhisselam yardım etmek için yanlarına gelir. Hızır onlara yardım etmeden önce üç kardeşi imtihan etmek ister ve sırayla rüyalarına girer. Hızır, kardeşlere rüyada görünmez olacaklarının bilgisini verir. Büyük ve ortanca kardeş, görünmezlik iksirini kötü amaçlar için kullanır. Küçük kardeş ise iyilik için kullanır. Bunlara şahit olan Hızır, küçük kardeşi ödüllendirir. Burada Hızır, iyi niyet gösteren kahramanın dileğini gerçekleştirmiştir.

Garip ile Nasip masalında Hızır, “aksakallı dede” sıfatıyla karşımıza çıkar ve masal kahramanlarını imtihana sokar. Masalda aksakallı adam, dereden çıkmak için

Nasip'ten yardım ister fakat Nasip yardım etmek istemez. Yaşlı adamın zor durumda kaldığını gören Garip ise hemen adama yardım eder ve onu dereden çıkarır. Aksakallı adam kendisine yapılan iyiliğin karşısında Garip'e sihirli bir öküz verir. Hızır, Garip'e istediği zaman öküzün ona et ve süt vereceğini söyler. Bu masalda Hızır'ın yaptığı imtihanı Garip kazanır. Hızır, Garip'in ilerde çekeceği sıkıntıları ön görerek ona yardım eder.

Dünyanın En Kötü Şeyi masalında aksakallı yaşlı bir adam, padişahın rüyasına girip dünyanın en kötü şeyinin ne olduğunu sorar. Padişah, ülkenin tüm bilginlerini toplamasına rağmen doğru cevaba ulaşamaz. Padişah, vezirine dünyayı dolaşmasını ve sorunun cevabını bulmasını ister. Vezir, yolda karşılaştığı bir çobana kötülük yapar ve çobanın hakkını yer. Bu olaydan sonra çoban, vezire dünyanın en kötü şeyinin açgözlülük olduğunu söyler. Vezir sorunun cevabını padişaha iletir. Padişah, vezirin cevabı nasıl bulduğunu merak eder ve sorar. Vezir başından geçenleri anlatır. Padişah, veziri cezalandırır. Bu masalda padişahın rüyasına giren aksakallı kişi, padişahı veziri konusunda uyarmak istediği için bu soruyu sorar. Masalın sonunda vezir yaptığı hatalarla doğru cevaba ulaşsa da cezalandırılmaktan kurtulamaz. Dolayısıyla bu masalda Hızır, padişahı korumak ve veziri cezalandırmak amacıyla yer almıştır.

Dev Kız masalında bir padişah oğluyla bir olur ve geceleri deve dönüşen kızını öldürmeye kalkışır. Oğlan pek çok plan yapar ve bunun neticesinde kızın gözlerini kör eder. Kız önce hastalanır, ardından ölür. Padişah ölen kızının arkasından ağlar ve Allah'a dua eder. Bir derviş, padişahın ettiği duaları duyar ve hâline üzülür. Derviş, padişahın kızını diriltir ve ortadan kaybolur. Masalda derviş, padişahın dileğini gerçekleştirmiştir.

Padişahı Kıskanan Vezir masalında padişahın çocuğu olmaz. Padişahın hanımı bir gece rüyasında Hızır'ı görür. Hızır, kadına yakın bir zamanda bir çocuğunun olacağını haberini verir. Bir süre sonra kadın, gebe kalır ve bir çocuğu doğar. Masalda Hızır, rüya yoluyla gelecekte haber vermiştir.

Üç Şeyden İyi Anlayan Derviş masalında ise Hızır, derviş sıfatıyla karşımıza çıkar. Derviş, bir köye gelir ve birkaç gün kalmak istediğini köy ağasına söyler. Köyün ağası, derviş misafir eder ve ona yatacak yer verir. Derviş kendisine yardım eden köyün ağasına atlardan, incilerden ve insanlardan iyi anladığını söyler. Ağa, derviş çok dikkate almaz ve kendi bildiğini okur. At ve inci konusunda yanılgıya düşen ağa, dervişin haklı

olduğunu anlar. Ağa, dervişe kendisi hakkında ne düşündüğünü sorar. Derviş, ağayla ilgili tüm sırları dile getirir. Ağa, dervişin söylediklerini kabul etmediği gibi onu ahıra kapatarak cezalandırır. Bir süre sonra annesinden gerçekleri öğrenen ağa, dervişin doğru söylediğini anlar ve ondan helallik alıp gönderir. Bu masalda da derviş sıfatıyla bilinen Hızır'ın bilgeliği dikkat çekici bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

6.2.6 Dua

Tarih boyunca insanlar çaresizliklerini, beklentilerini ve ihtiyaçlarını ilahi bir güce anlatarak ondan bir yardım isteğinde bulunmuşlardır. Bu bakımdan iyilik altında yapılan temennilerde dualara, kötülük altında yapılan temennilerde ise beddualara başvurmuşlardır.

Dua kelimesi, sözlük anlamı itibarıyla “yakarış” anlamına gelmektedir. Aynı zamanda dua, Allah’a sunulacak talepleri yazılı veya sözlü olarak dile getiren metinlere denmektedir (Cilacı, 1994: 529). Başka bir deyişle dualar, “İnsanoğlunun ulaşamadığı isteklerin ve güç yetiremediği engellerin varlığının verdiği çaresizliği yansıtan inanç alanına ait kavramlardır.” (Eren, 2016: 355).

Çobanoğlu, duanın Eski Türkçe’deki karşılığının “alkış” olduğunu ve bu kelimenin “alkamak” (beğenmek, övmek, hayır duada bulunmak) fiilinden türetildiğini belirtmiştir (2015: 1). Dinsel açıdan bir değere sahip olan dualar, İslamiyet’in temel prensipleri arasında yer almaktadır. Bu bakımdan İslamiyet’i benimsemiş Türk toplumlarında önemli bir yere sahiptir. Dualar zaman içinde yerleşmiş ve gündelik konuşma dilinin bir parçası hâline gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında dua ve duayla ilgili inançlar halk edebiyatı ürünlerine de yansımıştır.

Örneğin “Dede Korkut Hikâyeleri”nde dua motifi önemli bir yer tutar. Dede Korkut kitabının mukaddime bölümü bir dua niteliğindedir.

Mukaddime “Bismillahirrahmanirrahim” sözüyle başlar. Dede Korkut bu bölümde “Baba malından ne fayda başta devlet olmazsa. Devletsiz şerrinden Allah saklasın hanım sizi!”, “Hak size kötülük getirmesin, devletiniz devamlı olsun hanım hey!” şeklinde dualar eder (Ergin, 2007: 16). “Dirse Han Oğlu Boğaç Han”, “Basat’ın Tepegöz’ü Öldürdüğü”, “Kam Püre’nin Oğlu Bamsi Beyrek” gibi hikâyelerde de dua motifi sıkça yer alır. Halk hikâyelerinden “Arzu ile Kamber”de hikâyenin kahramanı

Kamber şu şekilde bir dua eder: “Yarrabi ya Resulallah, beni buradan kurtar. Arzu’nun dizi üzerinde biraz yatayım da canımı sonra al” der. (Şimşek, 1987: 301).

Halk edebiyatı ürünlerinden biri olan masallarda da dua motifi önemli bir yer tutar. Boratav, masalı tanımlarken masalın din/inanç unsurlarından bağımsız olduğunu ve masalların gerçeklikten uzak olduğunu ifade eder (2016: 85). Fakat masallar yapı ve içerik gereği dil yoluyla ait olduğu toplumun kültürünü yansıtır. Masal anlatıcısı da ait olduğu toplumun yaşayış tarzına ve kültürel değerlerine göre masalı uygun bir şekilde biçimlendirir ve anlatır. Dolayısıyla bir kültürel özellik olan dualar anlatı metinlerinde tespit edilebilir.

Derlenen masallardan “Yanlış Dua”, “Kambur Adam ile Cinler”, “Saç Teli”, “Eşeklerin Eşekliği”, “Zalim Yengeler”, “Üvey Annenin Hain Planı”, “Dilenci”, “Dev Kız” ve “Kırmızı Elbise” adlı örneklerde dua motifine rastlanmıştır.

Yanlış Dua masalında yaşlı ve genç bir dilenci sarayın önünde dilenir. Padişahın hanımı saraydan çıkarken genç dilenci, “Allah’ım beni padişah eşinin yardımından mahrum bırakma” diye dua eder. Yaşlı dilenci de “Allah’ım sen beni hayrından ve bereketinden mahrum bırakma” şeklinde dua eder. Padişahın hanımı, dilencilerin dualarını duyar ve içten içe genç dilencinin duası hoşuna gider. Hanım, iki sofraya hazırlar. Padişahın hanımı, yaşlı dilenciye gidecek sofraya iki altın bırakırken genç dilenciye gidecek sofraya pişmiş bir tavuk, tavuğun içine de on altın bilezik bırakır. Genç dilenci, tavuğun içine bakmaz ve tavuğu iki altın karşılığında yaşlı dilenciye verir. Genç dilenci, yaşlı dilenciye kıskanır ve padişahın karısına sitem eder. Masalın sonunda genç dilenci gerçekleri öğrenince üzülür. Padişahın karısı, genç dilenciye duayı kendisine değil, Allah’a etmesi gerektiğini anlatır. Bu masal dua motifi üzerine kurulmuş ve olaylar dua motifi üzerinden şekillenmiştir. Dolayısıyla masalda duanın doğru bir şekilde edilmesi gerektiği anlatılmıştır.

Kambur Adam ile Cinler masalında sırtında kamburu olan bir adam, bu rahatsızlığından çok şikâyet eder. Adam, sırtındaki kamburundan kurtulması için sürekli Allah’a dua eder. Bir gün hamama giden adam cinlerle karşılaşır. Cinler bu adamı kendilerinden biri olarak görür ve ona yardım eder. Adam, cinler sayesinde sırtındaki kamburunda kurtulur ve Allah’a şükreder. Bu masalda kambur adam, şifa bulmak için Allah’a dua eder. Ettiği dualar bir süre sonra netice verir ve kamburundan kurtulur.

Saç Teli masalında Cemal isminde fakir bir adam yaklaşan Kurban Bayramı sebebiyle çocuklarına giysi almak ister. Durumu kötü olan Cemal, bir şeyler almaya gücü yetmez. Üstelik fakir olduğundan köy halkı tarafından dışlanır. Cemal pazara doğru giderken yolda ellerini açar ve Allah’a dua eder: “Allah’ım halimi görüyorsun. Şu Kurban Bayramı’nda çocuklarımın yüzünü güldür.” Cemal’in duası kabul olur. Pazarda iyi niyetli bir dükkân sahibi, Cemal’i fark eder ve onu içeri davet eder. Dükkân sahibi Cemal’in derdini anlar ve ona bir sürü giysi verir. Masalda Cemal, çaresizliğini Allah’a dua ederek iletmiş ve karşılığını almıştır.

Eşeklerin Eşekliği masalında eşekler, kendileri için semer yapan ustadan şikâyet eder. Eşekler her seferinde Allah’a yeni bir semer ustasının gelmesi için dua eder. Allah her seferinde eşeklerin ettiği duayı kabul eder. Bir süre sonra eşekler yeni gelen semer ustalarından da şikâyetçi olur. Her gelen semer ustası bir önceki semer ustasını arar. Masalın sonunda eşekler duayı yanlış söylediklerini anlar ve bu sefer Allah’a önce eşekliklerinden kurtulmaları için dua eder. Bu masalda duaların kabul olduğu fakat doğru dua edilmesi gerektiği anlatılmıştır.

Zalim Yengeler masalında bir kız, yedi erkek kardeşe sahiptir. Yedi kardeşin hanımı, kızı kıskanırlar ve ona zarar vermek isterler. Yedi kadın bir araya gelir ve kıza nasıl zarar vereceklerini konuşurlar. En sonunda bir karara varan kadınlar, kızı namussuzlukla suçlar ve durumu eşlerine anlatır. Erkek kardeşler bu duruma öfkelenir ve sorgusuz sualsiz kızı öldürmeye karar verirler. Kardeşlerin en küçüğü kızı öldürmeye kıyamayınca kardeşini ormana terk eder. Kız orada kendisine iftira atan yengelerine “gözleri görmesin” diye beddua eder. Bir süre sonra yedi kadının gözü kör olur. Erkek kardeşler bu durumdan şüphelenir ve sorgular. Erkek kardeşler, kız kardeşlerinin iftiraya uğradığını ve yaşadığını öğrenir. Erkek kardeşler, kızıdan helallik alır ve yengelerinin sadece bir gözlerinin açılması için dua etmesini ister. Kız, “Allah’ım çocukların hatırına yengelerimin bir gözü açılsın” diye Allah’a dua eder. Kızın duası kabul olur ve kadınların birer gözü açılır.

Üvey Annenin Hain Planı masalında kahraman, üvey annesinin iftirasına uğrar ve babası tarafından ormana terk edilir. Kahraman ormanda bir ağayla karşılaşır. Ağa, kızı nikâhına alır ve evlenir. Bu izdivaçtan bir çocuk meydana gelir. Kız, evinde otururken yanına bir büyücü kadın gelir ve büyücü kadın kızın saçlarını taramak ister. Kız buna izin vermez. Büyücü kadın, kızın kafasına iğneler batırmaya başlar. Kız

acıdan dayanamaz ve Allah’a “Allah’ım ne olursun beni bu cadının elinden kurtar, oğlumu koru” diye dua eder. Allah, kızın duasını kabul eder ve kızı bir güvercine dönüştürür. Masalın sonunda güvercin evin etrafında sürekli uçarak bekçinin dikkatini çekmeye çalışır. Bekçi, güvercini fark eder ve durumu ağaya anlatır. Ağa, güvercini eline alır ve kafasındaki iğneleri çıkarır. Güvercinin haline üzülen ağa, Allah’a “Allah’ım bu güvercinin ilk hali nasılsa sen onu eski hâline çevir” der. Ağanın duası kabul olur ve güvercin, ağanın hanımına dönüşür. Bu masalda kız, acıya dayanamaz ve büyücünün elinde çaresiz kalır. Bu çaresizliğini dua yoluyla Allah’a ileten kız, büyücünün ellerinden kurtulur.

Dilenci masalında yeni gelin olan bir kızın kapısını bir dilenci çalar. Dilenci, gelinden yardım ister. Gelin, çeyizliğindeki en güzel eşyalarını dilenciye verir. Kız, dilenciden dua ister. Dilenci, geline dua eder. Ertesi gün gelin, odanın içinde büyük bir yılan görür. Yılan o anda dile gelir. Yılan, kıza dün yaptığı iyiliklere şahit olduğunu ve kadının duasını aldığı için kimseyi sokmadığını söyler. Kız, yılandan zarar gelmeyeceğini anlar ve ondan yardım ister. Yılan o anda uzun bir altın zincire dönüşür. Bu masalda da dilencinin kıza ettiği dua kabul olur ve yılan kimseye zarar vermediği gibi kıza maddi bir destekte bulunur.

Dev Kız masalında padişahın bir oğlu ve bir kızı vardır. Padişahın kızı gündüzleri normal bir insan iken geceleri deveye dönüşür ve insanlara zarar verir. Baba, oğul çeşitli planlar yaparak kızı yakalamaya ve öldürmeye çalışırlar. Oğlan bir plan yapar ve bu planla kızın gözlerini kör eder. Kız ilk başlarda hasta düşer daha sonra da ölür. Padişah, kızının ölümünden büyük pişmanlık duyar ve kızının geri dönmesi için Allah’a dua eder. Padişah, Allah’a şu şekilde dua eder: “Rabbim, çok pişmanım ne olur kızımı bana bağışla”. Duayı duyan bir derviş, padişaha üzüldü ve kızını diriltir. Masalda padişah, pişman olduğundan ve çaresiz kaldığından Allah’a dua eder. Duayı duyan Allah dostu bir derviş, kahramana yardım eder.

Kırmızı Elbise masalında bir kız, ölen annesinin çeyiz sandığından kırmızı bir elbise çıkarır ve giyer. Kırmızı elbiseyi kızının üzerinde gören baba, kızıyla evlenmek ister. Kız, kabul etmediği için evden kaçır fakat baba her yerde kızını aramaya başlar. Kız, yıllar sonra evlenip çocuk sahibi olmasına rağmen baba, kızının izini bulur ve onu öldürmeye çalışır. Baba, kızın bebeğini yakalar ve boynunu keser. Kız, bebeğinin gövdesini ve kafasını alıp bir taşın üstüne koyar ve Allah’a çocuğun eski hâline

dönmesi için dua eder. Allah, kızın duasını kabul eder ve çocuk eskine hâline döner yani bir anlamda çocuk dirilir. Bu masalda da edilen dua kabul olunur ve kadının çaresizliği giderilir.

6.2.7 Hayvanların Dilini Bilme

İnsanların hayvanların dilinden anlaması ya da hayvanların insanların dilinden anlaması halk anlatılarında özellikle masallarda sıkça görülen bir motiftir. Masallarda yer alan bazı hayvanlar masal kahramanlarına yardımcı olmak için onun diliyle konuşur ve ona yol gösterir.

Hayvanların dilini bilme motifinin kaynağı kutsal kitaplardaki peygamber kıssalarına dayanmaktadır. Konuyla ilgili olarak Hz. Süleyman'ın kıssası önem taşımaktadır. Kıssaya göre bir peygamber olan Hz. Süleyman, Allah'tan daha önce kimseye vermediği bir lütufta bulunmasını ister ve bu isteğini şu duayla dile getirir: “Benden sonra hiç kimsenin ulaşamayacağı bir hükümlanlık ver bana.” Allah, Hz. Süleyman'ın bu isteğini geri çevirmez ve ona cinlerin bir kısmını, rüzgârları ve hayvanların dilinden anlama yeteneği verir (Hocaoğlu, 2021: 99-107). Bu motifi halk hikâyelerinden masallara, efsanelerden destanlara kadar uzanan pek çok anlatı türünde görmek mümkün olmuştur.

Özellikle fabl ve masallarda görülen masal kahramanlarının hayvanların dilini bilmesi ve anlaması, *MIFL*'de “B216. Hayvan dillerini bilme” maddesi ile belirtilmiştir. Hayvanların insan dilini bilmesi ise “B212. Hayvanlar insan dilini bilir” maddesiyle belirtilmiştir. Kastamonu/Araç ilçesinde derlenen “Yılan Padişahı” masalı bu motife örnek verilebilir. Masalda keloğlan, kargaların dilinden anlar ve onlarla konuşur (Akman, 2002: 22). Masallarda hayvanların birbirleri ile konuşması da sık görülen bir durumdur. Örneğin Grimm Kardeşler'in “Bremen Mızıkacıları” adlı zincirleme masalında horoz, eşek, köpek ve kedi birbirleriyle konuşur (2000: 96-98). Beydeba'nın önemli bir eseri olan Kelile ve Dimne'de aslanlar birbirleriyle konuşur (2003: 171). Alptekin'in hayvan masallarında kurbağa ile akrep karşılıklı diyalog içerisinde olurlar (1991: 44). Safranbolu'da derlenen bir masalda da bok böceği, köpek, kedi ve fare gibi pek çok hayvanla konuşur (Akman, 2004: 44).

Mardin'de derlenen masallardan “Beş Başlı Yılan ile Akıllı Kız”, “Şahmaran”, “Dilenci”, “Yılanın Nankörlüğü”, “Musa'nın Yolculuğu”, “Felaket Şimdi mi Gelsin

Sonra mı”, “Altın Tarak”, “Hayır Kapısı”, “Abdest Alan Çıplak Ayı”, “Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan”, “Garip ile Nasip”, “Yaşlı Kadın ile Tilki”, “Gelin ile Horoz”, “Dervişin Su Testi”, “Bahtiyar ile Bedbaht” ve “Merdi ile Merdo” adlı masallarda ‘hayvan dillerini bilme’ motifine rastlanmıştır.

Beş Başlı Yılan ile Akıllı Kız masalında köyün başına bela olmuş zehirli bir yılan, köyde gördüğü bir kıza âşık olur. Yılan, insanlara güvenmediğinden kıızı sokmak ister ama kız, yılanla evlenmek istediğini söyler. Yılan, kıızı yuvasına götürür ve onunla beraber olmak ister. Kız, yılanı oyuna getirir. Yılanlar birbirlerini zehirler. Masalda kız, yılanla konuşur. İkisi de birbirlerinin dillerinden anlarlar. Yine bir başka masal olan *Şahmaran*’da yılanları şahı olan Şahmaran, insanların dilini bilir ve masal kahramanı olan Camsab’la sohbet eder. *Dilenci* ve *Yılanın Nankörlüğü* masallarında da masal kahramanı yılanla konuşur. Masalda yılanın konuşması, *Motif Indeks*’te “B211.6.1. Konuşan yılan” (Thompson, 1955a) maddesiyle belirtilmiştir.

Musa’nın Yolculuğu masalında Musa, kuşların, balıkların ve karıncaların dilinden anlar. Aynı şekilde hayvanlar da Musa’nın dilinden anlar ve karşılıklı konuşurlar. Musa eve dönüş yolunda yerde donmak üzere olan bir kuş görür. Daha sonra yerde çırpınan bir balık ve ardından yolun karşısına geçmek isteyen karıncalar görür. Musa hepsine yardım eder ve hayatlarını kurtarır. Hayvanlar da bir gün kendisine yardım edeceklerini söylerler. “Felaket Şimdi mi Gelsin Sonra mı?”, “Altın Tarak” ve “Hayır Kapısı” masallarında da masal kahramanı kuşla karşılıklı konuşur. *Üç Yol* masalında da masal kahramanı, balıkla sohbet eder. Konuşan balık motifi, MIFL’de “B211.5. maddesiyle, konuşan kuş motifi ise “B211.3. maddesiyle belirtilmiştir.

Abdest Alan Çıplak Ayı masalında bir çiftçi ormanda bir ayıyı abdest alırken görür. Ayı bunun farkına varır ve çiftçinin yolunu keser. Ayı, çiftçiye gördüklerinden kimseye bahsetmemesini ve bunun karşılığında her gün bahçesine bir geyik bırakacağını söyler. Çiftçi sözünde durmaz ve eşine gördüklerini anlatır. Bunu duyan ayı, çiftçinin yolunu keser ve onu öldürmek ister. Çiftçi bir plan yaparak ayının elinden kurtulur. Masalda çiftçi ve ayı karşılıklı konuşurlar ve birbirlerini anlarlar.

Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan masalında ağabeylerinin ihanetine uğrayan oğlan, kuyuda bir süre mahsur kalır. Oğlan kara koç vasıtasıyla hiç bilmediği bir ülkeye gider ve orada çeşitli canavarlarla mücadele eder. Oğlan, yeryüzüne gitmek için leyleğin yardımına ihtiyaç duyar. Oğlan, leyleğin yavrularını yilandan kurtarır ve leyleğin

yavrularıyla konuşur. Ardından leylek de yuvaya gelir ve oğlanla dost olur. Oğlan, başına gelenleri leyleğe anlatır. Leylek de ona yardım eder. Masalda oğlan, leylek ve yavrularıyla konuşur.

Garip ile Nasip masalında üvey anne, Garip'in yemek ve içme ihtiyacını karşılayan öküzü kesmek ister. Garip bunu duyunca çok üzülür ve ağlamaya başlar. Öküz, Garip'in bu hâlini görünce üzülür ve dile gelir. Garip olan biteni öküze anlatır. Öküz de Garip'e akıl verir ve onu yönlendirir. Masalın sonunda da Garip ve öküz birbirleriyle konuşurlar. Masallarda geçen konuşan sığır (inek, öküz, boğa) motifi MIFL'de "B211.1.5. Konuşan inek" maddesiyle belirtilmiştir.

Yaşlı Kadın ile Tilki masalında kadın, tilkiyle konuşur. Masalda tilki, yaşlı kadının bir tencere sütünü çalar. Tilki, ikinci defa eve girdiğinde kadın, tilkinin kuyruğunu koparır. Tilki, kuyruğunu geri almak için kadının yanına gelir ve kadına yalvarır. Kadın, tilkiye kuyruğu karşılığında bir tencere süt istediğini söyler. Masalın sonunda tilki bir tencere süt getirir ve kuyruğunu alır.

Gelin ile Horoz masalında gelin, horozun kafasına fırça fırlatır. İkisi birbirinden şikâyetçi olur ve mahkemeye giderler. Mahkemenin hâkimi de bir baykuştur. Gelin, olan biteni baykuşa anlatır. Ardından horoz da olan biteni baykuşa anlatır. Masalın sonunda horoz, gelinden helallik ister ve barışırlar. Masalda gelin, horoz ve baykuşla karşılıklı konuşur. *Derviş'in Su Testi* masalında derviş, keçi, kurt, köpek, fare ve kediyle karşılıklı konuşur. *Bahtiyar ile Bedbaht* ve *Merdi ile Merdo* masalında masal kahramanları tilki ve aslanın konuştuklarını duyarlar ve anlarlar.

6.2.8 Yılan

Yılan eski çağlardan beri insanoğlunun hayatında önemli bir yer edinmiştir. Hem dünya kültürlerinde hem de Türk kültüründe önemli olan yılan, çeşitli inanışlar ve sembolik anlamlarla ön plana çıkmış ve folklorun hemen her alanında görmek mümkün olmuştur (Şimşek, 2019: 13). Çünkü yılan tarihsel süreç içerisinde insanoğlu tarafından hem saygı gösterilen hem de kendisinden korkulan bir hayvan olmuştur. Bu korku insanoğlunu hem etkilemiş hem de yılanı kutsallaştırmıştır.

Yılanla ilgili pek çok olumsuz düşüncenin yanında olumlu yönleri de bulunmaktadır. Özellikle bedenindeki ölümcül zehirle beraber panzehrini barındırması ve tıbbın sembolü olması önemli olmuştur (Sivri ve Akbaba, 2018: 53). Dolayısıyla toplumların

yılana yükledikleri anlamlar ve yılana karşı aldıkları tavırlar birbirinden farklılık göstermiştir. Yılan bazen koruyucu bir ruh olarak karşımıza çıkmış, bazen de hile ve düşmanlığı temsil etmiştir (Küçükbasmacı, 2016: 205).

Türk mitolojisinde de yılanın önemli bir yeri vardır. Altay Türklerinin yaratılış destanında yılan, bir bekçidir (Sakaoğlu ve Duymaz, 2017: 160-164). Bu anlatıda Tanrı'nın verdiği görevleri yerine getiremeyen yılan, lanetlenmiş ve şeytanla eş değer görülmüştür. Ayrıca mitolojide yılan, kuzeyi simgelemiş ve on iki hayvanlı Türk takviminin de yıl simgelerinden biri olmuştur (Çoruhlu, 2011: 183). Orta Asya Türklerinde ise yılan, saadetin sembolü olarak görülmüş ve kutsal sayılmıştır. Türklerin inanç sistemlerinden biri olan Şamanizm'de de yılanın rolüne rastlamak mümkün olmuştur. Eliade, konuyla ilgili olarak şamanların görevini icra ederken kuşlardan yardım aldığını ve kuşların dilini öğrenmek için de yılan yemesi gerektiğini ifade etmiştir (2014: 139).

Halk anlatımları olan ürünlerde kahramanı yılan olan masallar, hikâyeler ve efsaneler yaygınlık göstermiştir. Bunlardan biri Şahmaran'dır. Şahmaran, Farsça bir kelime olup “şah” ve “mar” kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Şah, yönetici, hükümdar anlamına gelirken “mar”, ise yılan demektir. “Maran” ise, yılanlar anlamında “mar” kelimesinin çoğulu olarak kullanılır (Yılar, 2016: 1). “Şahmaran” ise “Yılanların şahı” anlamına gelmiştir. Şahmeran olağanüstü güçlere sahip bir kahramandır. Başta insanlar olmak üzere yeryüzündeki tüm canlıların dilini bildiğine ve sonsuz bilgiye sahip olduğuna inanılan Şahmaran masallarda ve diğer anlatı türlerinde nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmiştir (Gedik, 2019: 263-264). Daha çok masal şeklinde kurgulanmış bu öyküde yılan iyiliği, insan ise kötülüğü temsil etmiştir. Anlatının ana teması ise ihanettir (Demir, 2022: 200-201). Anadolu'nun pek çok yerinde gerek anlatılarda gerekse cam altı resimlerde Şahmaran, kadın olarak tasvir edilmiştir (Abiha, 2018: 7).

Derlenen masallardan “Şahmaran”, “Altın Tarak”, “Ekmek Hakkı, Su Hakkı”, “Üvey Annenin Hain Planı”, “Beş Başlı Yılan ile Akıllı Kız”, “Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan”, “Yılan ile Serçe”, “Dilenci” ve “Yılanın Nankörlüğü” isimli örneklerde yılan motifine rastlanmıştır.

Şahmaran masalında başkahraman olan Camsab, arkadaşlarının ihanetine uğrayarak bir kuyuda esir kalır. Camsab, kuyuda gördüğü bir çukuru eşelemesi sonucu aşağı

düŖer ve yılanların ülkesine varır. Orada yılanların Ŗahı ile tanışan Camsab, Ŗahmaran'ın ülkesinde uzun bir süre kalır fakat bir süre sonra eve dönmek ister. Ŗahmaran kendisinden bahsetmemesi Ŗartıyla Camsab'ı ülkesine gönderir. Camsab, padiŖah ve vezirin tuzağına düŖerek Ŗahmaran'ı ele verir. Ŗahmaran öleceğini bildiğı hâlde Camsab'a bazı tavsiyeler verir ve onun hayatını kurtarır. Masalda yılan, iyiliğı temsil etmiştir.

Altın Tarak masalında yılan, değerli bir tarağın bekçisidir. Masalın kahramanı, yılanı tuzak kurarak onu zehirler. Böylelikle yılan ölür. Bu masalda yılan altın tarağı korumakla görevlidir. Dolayısıyla masalda yılanın görevi itibarıyla Türk mitolojisindeki yerini koruduğı görölmüştür.

Ekmek Hakkı ve Su Hakkı masalında bir padiŖahın kızı vardır ve bu kızın karnında bir yılan vardır. Kızın evleneceğı vakit gerdek gecesinde yılan, kızın karnından çıkar ve damadı yutar. Halk arasında yaygınlaşmaya başlayan bu olay, kimsenin kızla evlenmemesine sebep olur. PadiŖah, kızı ile evlenmek isteyeniyi ödüllendirmek ister ve her yerde bu haberi duyurur. Ülkeye yeni gelmiş bir oğlan, bu haberi duyunca hemen saraya gider ve kıza talip olduğunu dile getirir. Oğlan, kızla evlenir fakat gerdek gecesi yılan, oğlanı yutar. Bir cüce, daha önce kendisine yardımcı dokunan bu oğlanı kurtarmak ister ve saraya gelip kızın karnından yılanı çıkarır. Cüce, yılanın gövdesini keser ve oğlanı sağ salim kurtarmayı başarır. Masalda yılan, insanlara zarar veren tehlikeli bir hayvan olarak karşımıza çıkmıştır.

Üvey Annenin Hain Planı masalında da yılan olumsuz özelliklerle karşımıza çıkar. Üvey Anne, üvey olan kızını sevmediğı için suyunu birkaç yılanlık atar ve babasına, kızının hamile olduğunu söyler. Baba da bu iftiraya inanır ve kızını ölüme terk eder. Masalda kızı öldürmek ve zehirlemek için yılan, bir kötölük aracı olarak kullanılmıştır.

BeŖ BaŖlı Yılan ile Akıllı Kız masalı da köye zarar veren, insanları öldüren beŖ baŖlı bir yılanı konu edinir. Masalın sonunda beŖ baŖlı yılan, âŖık olduğu kızın tuzağına düŖer ve kendini sokarak öldürür. Bu masalda da yılan insanları öldüren tehlikeli bir hayvan olarak ortaya çıkar. Yılanın beŖ baŖlı olması onun mitolojik bir hayvan olduğunu gösterir. Çünkü yılanların beŖ başa sahip olması günümüzde karşılaşılmayan bir durumdur. Fakat bazı mitolojik yaratıkların çoklu başları olduğu bilinmektedir. Örneğın Hint mitolojisinde adı 'Vṛtra' olan bir yılanın, başı gökyüzüne değıcek kadar büyük olduğu tasvir edilir (Masatoğlu ve Özkan, 2019: 401).

Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan masalında ise padişahın kızlarını yiyerek padişaha zarar veren bir yılan, masalın kahramanı tarafından öldürülür. *Yılan ile Serçe* masalında da kuşların yavrularını yiyen bir yılan, kuşların birlik olmasıyla beraber saldırıya uğrar ve ölür. *Yılanın Nankörlüğü* masalında ise yılan, kendisini ölümden kurtaran insanı sokmak ister. Adam, yılanı ikna edemeyince derdini başka hayvanlara anlatır. Masalın sonunda ise tilki, kurnaz bir oyunla adamı ölümden kurtarır, yılanı ise ölüme terk eder.

Dilenci masalında ise yılan, sihirli bir yılan olarak karşımıza çıkar. Yılan, masal kahramanının yaşlı bir kadına yaptığı iyiliğe şahit olur ve onu sokmaz. Kadın, yılanın durumunun kötü olduğunu söyleyerek yardım ister. Yılan, o anda uzun bir altın zincire dönüşerek kadının isteğini yerine getirir. Diğer masallardan farklı olarak bu masalda yılan, bir nesneye dönüşür ve masal kahramanına yardım eder.

Bu bilgilerden hareketle Mardin masallarında yılan, hem olumlu hem olumsuz yönleriyle görülmüştür. *Ekmek Hakkı ve Su Hakkı, Üvey Annenin Hain Planı, Beş Başlı Yılan ile Akıllı Kız, Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan, Yılan ile Serçe, Yılanın Nankörlüğü* masallarında yılan daha çok kurnaz, sinsî, zor duruma düşürme, kötülük etme, aldatma ve nankörlük gibi özelliklerle karşımıza çıkarken *Şahmaran, Altın Tarak ve Dilenci* adlı masalarda ise daha çok koruma ve yardım etme özellikleriyle ortaya çıkmıştır.

6.2.9 Kuş

Kuşlar, Türk halk anlatılarında sıkça karşılaşılan önemli bir motiftir. Türk mitolojisinde ve kültüründe kuşlar, genellikle yardımcı kahraman olarak yer almaktadırlar. Kuşların mitolojideki yerleriyle ilgili yapılan alan araştırmalarına bakıldığında kuşlara ve kuş türlerine ilişkin farklı inanışların olduğu görülmektedir. Örneğin Orta Asya Türklerinin yaşam alanlarında kuş figürleriyle ilgili çeşitli kalıntılara rastlanılmıştır. Bu kalıntıların özellikle mezarlarda yer alması, eski Türklerin kuşlara bir anlam yüklediğini göstermiştir. Türklerin dinî inanışlarında “Gök Tanrı” inancı ile kuş figürüne yüklenen anlam arasında bir anlam ilişkisi kurulmuş ve kuşların gökte uçmaları sebebiyle tanrının temsilcisi olarak görülmüşlerdir (Halıcı, 2014: 72). Yine Göktürkler ve Uygurlar döneminde kartal ve yırtıcı kuşlar, hükümdar ya da beylerin timsali, koruyucu ruh ve adaletin simgesi olarak yer almıştır (Çoruhlu, 2013:166). Altaylarda ise kartal, tanrının sembolü olarak görülmüştür (İnan,

1972:105). Ögel, Altaylardaki bahsi geçen bu kartalın göğe uzanan ağacın üzerinde yer aldığını ve gökleri koruyan tanrının güçlü bir bekçisi olduğunu ifade etmiştir (2014: 123).

Kuşlar destanlarda da önemli bir görev üstlenmiştir. Yaratılış destanlarında kuşlar, denizin dibinden toprak çıkarmış ve böylelikle yaratılışta aktif bir rol almışlardır (Sever, 2011: 85). “Er Töştük” destanında da yardımcı bir kartala rastlanmaktadır. Destanda dev bir kartal, Er Töştük’ü diriltir (Türkmen, 2005: 240). Masallarda ise kuşlar genellikle masal kahramanına rehber olma, kahramanları tehlikelere karşı koruma, onları kurtarma ve bir yerden başka bir yere taşıma gibi işlevlerde kullanılmıştır.

Derlenen masallardan “Musa’nın Yolculuğu”, “Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan”, “Felaket Şimdi mi Gelsin Sonra mı Gelsin?”, “Altın Tarak”, “Hayır Kapısı”, “Buk u Dik (Gelin ile Horoz)” ve “Mar u Çuk (Yılan ile Serçe)” isimli örneklerde kuş motifine rastlanmıştır.

Musa’nın Yolculuğu masalında kahraman donmak üzere olan bir kuş görür ve ona yardım eder. Kuş hayata döner. Masalın devamında Musa, padişahın görevlerini yerine getiremediği için cezalandırılır. Padişah, Musa’nın canını bağışlaması için ona üç görev verir. Bu görevlerden biri kafası vücutlarından ayrık olan üç insanın birleşmesidir. Musa ne yapacağını bilemediğinden ağlar. Kuş, Musa’nın sesini duyar ve ona bazı tavsiyelerde bulunur. Musa, kuşun dediklerini yapar ve birinci görevi başarıyla tamamlar. Kuşun, kahramana yardımcı olması *Motif Indeks*’te “B450. Yardımcı kuşlar” maddesiyle belirtilmiştir.

Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan masalında masal kahramanı yeryüzüne çıkmak için leyleğin yardımına ihtiyaç duyar. Oğlan, leyleğin yavrularını yilandan kurtarır. Leylek, yuvaya döndüğünde yavruları olan biteni anlatır ve ardından leylek, oğlanla dost olur. Oğlan, başına gelenleri leyleğe anlatır. Leylek de oğlana yardım eder ve onu yeryüzüne çıkarır.

Felaket Şimdi mi Gelsin Sonra mı Gelsin?” masalında ormanda odun kesen bir oduncunun omzuna bir kuş konar. Kuş, oduncuya başına bir felaket geleceğini söyler ardından “felaket şimdi mi yoksa sonra mı gelsin” şeklinde bir soru sorar. Kuş bu şekilde soruları tekrarlar. Masalın devamında ise yörede bir padişahlık seçimi olur.

Âdete göre kuş kimin omzuna konarsa o kişi yörenin paşası seçilir. Vezir tarafından uçurulan kuş, masal kahramanının omzuna konar.

Altın Tarak masalında da peri kızıyla evlenmek isteyen bir oğlan, ormanda sihirli tarağı ararken ormanda ayağına diken batmış bir kuş görür. Oğlan, kuşun ayağındaki dikenini çıkarır ve onu iyileştirir. Kuş, bunun üzerine oğlana iki tüy verir ve oğlana her başı sıkıştığında bu iki tüyü birbirine sürmesini söyler. Masalda oğlan üç ayrı yerde tüyleri birbirine sürterek kuştan yardım alır. Oğlan ormandaki zehirli yılanı kurtulmak için kuştan yardım ister. Kuş kısa sürede oğlana yardım eder ve oğlan, yılanı zehirler. Oğlan yoldan dönerken bir cadının saldırısına uğrar. Cadı, oğlanın tarağını alıp kaçar. Oğlan tekrardan elindeki tüyleri birbirine sürter ve kuşa derdini anlatır. Kuş kısa sürede cadıdan tarağı alıp oğlana verir.

Hayır Kapısı masalında dört erkek arkadaş gurbete çıkarlar. Meryem Ana isminde bir kadın bu dört arkadaşla yol gösterir ve tavsiye verir. Kadın kapının ardında bir kuşun yanlarına geleceğini, kuşun onlara dört tüy vereceğini ve bu tüyleri dağa sürmelerini söyler. Dört arkadaşı kapının ardında bir kuş karşılar. Kuş, dört arkadaşla birer tüy verir. Tüyleri dağa sürten arkadaşlar altın bulur ve zengin olur.

Buk u Dik (Gelin ile Horoz) masalında gelin, horozla kavga eder. İki taraf anlaşmazlık üzerine mahkemeye başvurur. Mahkemenin hâkimi bir baykuştur. Baykuş, iki davacının davasına bakar ve olayı çözüme kavuşturur.

Mar u Çuk (Yılan ile Serçe) masalında kuşların yılanla başı beladadır. Serçe, güvercin ve leylek, yılanı yenmek için birlik olurlar ve o şekilde yılanı yenmeyi başarırlar

6.2.10 Âşık Olma

Mardin masallarında sık geçen motiflerden biri âşık olmaktır. Âşk, hemen hemen tüm edebî metinlerde karşılaşılan bir motiftir. *Motif İndeks*'te "T. Cinsiyet" başlığı altında değerlendirilen âşık olma motifi, "T15. İlk görüşte aşk", "T91.5.1. Aşkta kız zengin erkek fakirdir", "T91.6.2. Kral (prens) aşağı seviyeden bir kıza âşık olur" gibi pek çok alt başlıkla katalogda yer almaktadır.

Âşık olma motifi, halk edebiyatında genellikle halk hikâyelerinde sıkça yer almıştır. Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı, Hurşit ile Mahmihri, Tahir ile Zühre, Kerem ile Aslı ve daha pek çok hikâye "aşk" konusu etrafında şekillenmiştir. Bu hikâyelerde genellikle kahramanlar birbirlerine dört şekilde âşık olur. Bunlar şu şekildedir: "Bâde

içerek âşık olma, aynı evde büyüyen kahramanlar kardeş olmadıklarını öğrenince âşık olma, ilk görüşte âşık olma ve resme bakarak âşık olma” (Abalı, 2009: 99).

Masallarda da aşk konusu sıkça karşılaşılan bir motif olmuştur. Masallardaki aşk, halk hikâyelerinde olduğu gibi anlatının odak noktasını oluşturmaktan ziyade olay örgüsü içinde bir geçiş görevi görmekte ve anlatının kurgusunu geliştirmektedir. Kahramanın anlatı içerisinde karşı cinse âşık olması, ona ulaşmak için mücadele etmesi, imtihan edilmesi, hasret çekmesi ve engelleri aşması gibi durumlar masalın kurgusunu zenginleştirmeye yöneliktir (Atlı, 2018: 1842). Aşk temasının masal anlatısındaki gelişim aşamaları genellikle ilk karşılaşma ve ardından âşık olma şeklinde görülmektedir. Diğer masallardan farklı olarak Mardin masallarında hayvanların insanlara âşık olduğu görülmüştür.

Âşık olma motifi pek çok yörenin masalında yer almıştır. Örneğin, Erzurum yöresinden derlenen “Mektup” masalı (Seyidoğlu, 1975: 360) Afyonkarahisar yöresinden derlenen “Hasan Tay” (Özçelik, 1993: 399) ve Elazığ yöresinden derlenen “Terace Kızı” masalında âşık olma motifine rastlanmıştır (Günay, 1975: 323-324).

Derlenen masalardan “Dilsiz Ayşe”, “Kız Kardeşin Bedduası”, “Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan”, “Beş Başlı Yılan ile Akıllı Kız”, “Seyfo Ağa’nın Rüyası”, “Saf Tüccarın Karısı”, “Şahmaran”, “Zerka Zera”, “Seve u Hut”, “Sihirli Ceviz”, “Parsek” ve “Öksüz Elif” masallarında âşık olma motifine rastlanmıştır.

Dilsiz Ayşe masalında Ayşe, ağabeyleri tarafından ormana terk edilir. Zengin bir ağanın oğlu ormanda gördüğü Ayşe’ye ilk görüşte âşık olur. Masalın sonunda ağanın oğlu ve Ayşe evlenirler. *Kız Kardeşin Bedduası* masalında bir kız, üvey annesinin iftiralarına maruz kalır. Bu iftiralara inanan baba ve oğul, kızı ölüme terk ederler. Kız ormanda bir müddet yalnız yaşar. Kız, ormanda bir çobana rast gelir. Çoban, kızı görünce ona âşık olur ve evlenmek ister. Kız da çobanı sever ve onunla evlenmeyi kabul eder.

Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan masalında üç kardeşten en küçükleri babasının mezarını kazan devî öldürmek için devin kaldığı kuyuya iner. Oğlan, kuyuda birbirinden güzel üç kız görür ve kızların en küçüğüne ilk görüşte âşık olur. Kız da oğlana âşık olur. *Beş Başlı Yılan ile Akıllı Kız* masalında köyün başına bela olmuş beş başlı bir yılan, köyün en güzel kızına ilk görüşte âşık olur. *Seyfo Ağa’nın Rüyası* masalında Seyfo Ağa’nın kızı, bahçede uyuyan oğlanı görünce ona âşık olur. *Saf*

Tüccarın Karısı masalında da görücü usulü ile evlenen bir tüccar, karısını görür görmez ona âşık olur.

Şahmaran masalında arkadaşlarının ihanetine uğrayan Camsab, kuyuda toprağı eşelemesiyle bir çukura düşer ve yılanlar ülkesine varır. Yılanlar, Camsab'ı Şahmaran'ın karşısına çıkartır. Camsab, Şahmaran'ı görünce ondan etkilenir ve ona âşık olur. *Zerka Zera* masalında ağabeyleri ile beraber ormanda çalı çırpı toplayan Zerka Zera isimli kız, bir gün bir ağacın altında uyuyakalır. Kurt, ormanda kızı görünce ona âşık olur ve onu kaçıırır. *Sevim ile Hut* masalında Hut isminde bir canavar, köyün en güzel kızı olan Sevim'e âşık olur ve ona zorla sahip olur. *Sihirli Ceviz* masalında ağanın oğlu, gündüzleri temizlik yapıp geceleri de cevize dönüşen kızı görür ve ona âşık olur. Masalın sonunda ağa, kızla evlenir. *Parsek* masalında bir iki genç birbirine âşık olurlar. *Öksüz Elif* masalında ise annesini kaybeden Elif isminde bir kız, üvey annesi tarafından aç bırakılır. Elif, ormanda terliğini düşürür. Ormanda kızın terliğini kralın oğlu bulur ve terliğin sahibinin bulunmasını ister. Bir süre sonra kız bulunur ve kralın oğlu, Elif'e âşık olur.

6.2.11 Dev

Farsça “div” sözcüğünden Türkçeye geçmiş olan dev kelimesi *Türkçe Sözlük*'te “1. Korkunç, çok iri ve olağanüstü güçlü masal yaratığı. 2. Olağanüstü irilikte olan. 3. Çok büyük, çok önemli” (2019: 644) şeklinde tanımlanmaktadır. Ögel de devleri “Dünyada bulunan yaratıkların, normal boy ve büyüklüklerin çok üstünde düşünülmüş, ruhlardır” şeklinde tanımlamıştır (2014: 711). Tanımlara bakıldığında dev, daha çok fiziksel ve karakteristik özellikleriyle dikkat çekmiştir.

Dev kelimesi, Türk mitolojisinde “delbegen” ve “yelbegen” sözcükleriyle karşılanmış ve devlerin, ejderhaların insan görünümüne bürünmüş şekli oldukları ifade edilmiştir (İnayet, 2010: 56). Türk dünyası halk anlatılarından daha çok masallarda yer alan “dev tipi”, kahramanın erginlenme sürecinde çoğunlukla düşman bir tip olarak belirtilmiş ve kahramanın mücadele ettiği olağanüstü bir güç şeklinde görülmüştür (Bahadur, 2019: 121).

Devler, anlatılarda bütünüyle olumsuz özellikler göstermemektedir. Bazı masallarda devin kahramana yardım ettiği de görülmüştür. Gümüşhane-Bayburt masallarından “İnsan Yiyen Kız” masalı buna örnek verilebilir. Masalda dev, kahramanı evlat

edinmiştir (Sakaoğlu, 2002: 358-362). Bu noktadan hareketle Naciye Yıldız da dev motifini destanlar açısından incelemiş ve devlerin kötü huylu devler ve iyi huylu devler olmak üzere iki grupta ele alındığını ifade etmiştir. İyi huylu devler, anlatımın kahramanına yardım eden tipler iken kötü huylu devler ise genelde insanlara ve insanların kurtarıcısı durumda olan kahramanlara kötülük eden, zarar veren hatta onları yiyen tiplerdir (2010: 41).

Dev, *Motif Indeks*'te “G. Devler” ana başlığı ile belirtilmiştir. Dev motifiyle ilgili alt başlıklar da katalogda şu şekilde yer almıştır:

- Devlerin çeşitleri
- Düzenli yamyamlık
- Ara sıra yamyamlık
- Çok büyük devler
- Diğer devler
- Devlerin hâkimiyetine girmek
- Yenilen dev
- Diğer dev motifleri

Mardin masallarında sıkça karşılaşılan dev motifi, tüm dünya anlatılarında da yaygın olarak yer almıştır. Derlenen masallardan “Dev Kız”, “Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan”, “Garip ile Nasip”, “Felaket Şimdi mi Gelsin Sonra mı Gelsin?”, “Kralın Vasiyeti”, “Seve u Hut (Sevim ile Canavar)” adlı örneklerde dev motifine rastlanmıştır.

Dev Kız masalında padişahın kız evladı bir devdir. Kız gündüzleri normal bir insanken geceleri deve dönüşür ve çevresindeki çocukları yer. Padişah, oğluyla beraber kızını öldürmeye çalışır ve sonunda başarılılar. Daha sonra kızının ölümüne üzülen padişah, kızının dirilmesi için dua eder. Kız, bir derviş tarafından dirilitir. Padişah, geceleri kızını bir odaya kilitleyerek tedbirini alır. Masalda kızın, çocukları yemesi *Motif Indeks*'te “G11.2. Yamyam devler” maddesiyle belirtilirken devin padişah tarafından bir odaya kapatılması ise “G510. İnsan yiyen devin tutsak edilmesi” maddesiyle belirtilmiştir.

Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan masalında üç kardeşten en küçükleri, babasının mezarını kazan devin peşine düşer. Devi takip ederek devin bir kuyuda kaldığını gören

oğlan, ağabeylerine de durumu anlatır ve kuyuya iner. Oğlan, kuyuda devin kızlarının yardımıyla devi öldürmeyi başarır. Oğlanın devi öldürmesi, *Motif Indeks*'te "G512. Devlerin öldürülmesi" maddesiyle, devin kızlarının kahramana yardım etmeleri ise "G530. Devin akrabalarının kahramana yardım etmesi" maddesiyle belirtilmiştir.

Garip ile Nasip masalında Garip, öküzle beraber evden kaçır. Bir süre sonra bulundukları yere bir dev gelir ve dev, öküzle çarpışmaya başlar. Dev, öküzü öldürür ve Garip'i kendine tutsak eder. Garip'in deve tutsak olması *Motif Indeks*'te "G400. Devin hâkimiyetine girme" maddesiyle belirtilmiştir.

Felaket Şimdi mi Gelsin Sonra mı Gelsin? masalında kahraman, çocuklarıyla beraber bulunduğu köyü terk ederken bir evladını nehre düşürür, diğer evladını da deve kaptırır. Dev, çocuğu alıp kaçır fakat kısa bir süre sonra çocuk, bir çoban tarafından kurtarılır.

Kralın Vasiyeti masalında ölüm döşeginde olan bir kral, oğullarına dağa çıkmamalarını vasiyet eder. Kardeşlerden en küçüğü merakına yenik düşüp dağa çıkar. Oğlan, dağda dev anası tarafından öldürölür. Ortanca oğlan, kardeşini aramak için dağa çıkar ve bir çobandan olan biteni öğrenir. Ortanca oğlan, dev anasının memesini emer ve böylece devin kendisine zarar vermesini önler. Ortanca oğlan, ölen kardeşini alıp oradan uzaklaşır.

Seve u Hut (Sevim ile Canavar) masalında da Hut isimli canavar bir devdir. Hut, köyün güzel kızı olan Sevim'e göz koyar ve fırsatını bulduğunda onu kaçırır. Hut isimli dev, masalda şişman ve tüylü bir şekilde tasvir edilir. Devle ilgili fiziksel özellikler *Motif Indeks*'te "G120. Kocaman insan yiyen devlerin fiziksel özellikleri" maddesiyle belirtilmiştir.

7. MASAL METİNLERİ

1. Yanlış Dua

İki dilenci bir sarayın önünde dileniyormuş. Dilencilerden biri gençmiş diğeri yaşlıymış. Bir gün sarayın padişahı sefere çıkmış. Padişah sefere çıkınca tüm iş güç padişahın karısına kalmış. Çünkü padişahın veziri yokmuş. Öyle olunca kadın sarayı idare edecekmış. Padişahın karısı her hafta saraydan çıkıp halkın içine karışmış. Çarşıda pazarda kendine bir şeyler almış sonra da saraya geri dönermiş. Bir gün padişahın karısı yine sarayından çıkmış. Sarayın hemen önünde iki dilenci görmüş. Sultan, dilencilerin önünden geçmiş. Genç olan dilenci ellerini açmış:

— Allah'ım beni padişah eşinin yardımından mahrum bırakma, diye dua etmiş.

Yaşlı dilenci de o sırada:

— Allah'ım sen beni hayrından ve bereketinden mahrum bırakma, diye dua etmiş.

Padişahın karısı iki dilencinin ettiği duaları duymuş. İçten içe genç dilencinin ettiği dua kadının hoşuna gitmiş. Aradan böyle bir hafta geçmiş. Padişahın karısı tekrar saraydan çıkmış. Yine bu iki dilenciye rast gelmiş. İki dilenci, padişahın karısı gelince yine dua etmişler. Genç dilenci:

— Allah'ım beni padişahın eşinin yardımından mahrum bırakma, diye dua etmiş.

Yaşlı dilenci de tekrardan:

— Allah'ım sen beni hayrından ve bereketinden mahrum bırakma, diye dua etmiş.

Padişahın karısı yine bu duaları duymuş. Padişahın karısı saraya dönmüş ve sarayın aşçılarına iki sofraya hazırlatmış. Bir sofraya bir tane büyük kızarmış bir tavuk koymuş, tavuğun içine de on tane altın bilezik koymuş. Diğer sofraya da sadece iki tane altın koymuş. Padişahın karısı, askerlere demiş ki:

— Alın bu tavuğu genç dilenciye verin, diğer sofrayı da yaşlıya verin.

Adamlar, sofraları dilencilere vermiş. Genç dilenci, tavuğu yememiş, yaşlı dilenciye satmış. Yaşlı dilenci de iki altını genç dilenciye vermiş. Ertesi gün padişahın karısı tekrardan sarayından çıkmış. Yine o sırada dilenciler dua etmiş. Genç dilenci yüksek bir sesle:

— Allah'ım beni padişahın eşinin yardımından mahrum bırakma, demiş.

Yaşlı dilenci de:

- Allah'ım sen beni hayrından ve bereketinden mahrum bırakma, demiş.

Padişahın karısı yine iki sofraya hazırlatmış. Bir sofraya yine tavuk koymuş. Tavuğun içine de on tane altın bilezik koymuş. Diğer sofraya da sadece iki altın bırakmış. Dilenciler sofralarını almış. Genç olan dilenci yine tavuğunu iki altın karşılığında yaşlı dilenciye satmış. Padişahın karısı on gün üst üste aynı sofrayı göndermiş. Genç dilenci de her defasında kendi sofrasını yaşlı dilenciye satmış. On birinci gün padişahın karısı sarayından çıkmış. Genç dilencinin yanına gelmiş. Padişahın karısı, genç dilenciye demiş ki:

- Sana o kadar yardım ettim, artık sen de rahat rahat geçirsin.

Genç dilenci, padişahın karısına demiş ki:

- Ne yardımı sultanım? Her gün bana tavuk gönderdin. Ben de tavuğu yaşlı dilenciye sattım.

Padişahın karısı da biraz şaşırılmış. Ona demiş ki:

- Ben tavuğun içine on tane altın bilezik koyuyordum. Senin şimdi yüz altın bileziğin olması lazımdı. Sana verdiğim bilezikleri yaşlı dilenci görmesin diye tavuğun içine koydum.

Genç dilenci çok üzölmüş. Kendi kendine demiş ki:

- Ulan yaşlı! Beni nasıl oyuna getirdin. Seni bir yakalasam var ya o altınları burnundan getireceğim.

Dilenci, sultana:

- Valla sultanım ben bilmiyordum. Bilseydim verir miydim? demiş.

Padişahın karısı da genç dilenciye demiş ki:

- Demek ki o bilezikler o yaşlı dilencinin kısmetiydi. Sen benim için dua ettin ama o yaşlı dilenci Allah için dua etti. Yani bu adam ihtiyacını direk Allah'a söyledi, Allah'tan istedi. O yüzden ben sana ne verseydim yine ona gidecekti.

Genç dilenci yanlış dua ettiğini anlamış. Kendi içinden:

- Padişaha veren de Allah, sultana veren de Allah, ben padişahın karısından yardım isteyeceğime Allah'tan isteseydim çoktan istediğime kavuşurdum, demiş.

O günden sonra dilenci dilenmeyi bırakmış.

2. Kambur Adam ile Cinler

Zamanın birinde bir adam varmış. Bu adamın hayattaki en büyük derdi, sıkıntısı kamburuymuş. Adam sırtındaki kamburu yüzünden ne rahat yürüyebiliyormuş, ne rahat yemek yiyebiliyormuş ne de rahat oturabiliyormuş. Adamın kamburu var diye kimse onunla evlenmek istememiş. Adam bu kamburdan kurtulmak için sabah akşam Allah'a dua ediyormuş. Adamın gitmediği hekim kalmamış. En sonunda çevredekiler, adama Lokman Hekim'i tavsiye etmişler. Bu kambur adam, Lokman Hekim'in yanına gitmiş. Adam, hekime demiş ki:

- Hekimim! Allah rızası için beni tedavi et. Beni bu kamburdan kurtar. Ne kadar para istersen veririm.

Hekim bunu aylarca tedavi etmiş, merhem sürmüş ama bir işe yaramamış. Adam artık sırtındaki kamburla yaşamayı öğrenmiş. Bir gün bu adam hamama gitmek istemiş. Hamama da erken saatlerde gitmiş. Çünkü adam kimseye görünmek istemiyormuş, daha doğrusu dışarı çıkmaya utanıyormuş. Zaten sırtındaki kamburu yüzünden kimse onunla evlenmemiş. Adam peştamalını almış, hamama gitmiş. Hamamda kimseler yokmuş. Hamam boşmuş ama bir anda çalgı sesleri gelmeye başlamış. Adam çok korkmuş. Sağına soluna, arkasına bakmış ama kimseyi görememiş. Adam kendi içinden herhâlde delirdim, demiş. Adam kafayı yediğini zannetmiş. Peştamalını sırtına atmış sonra da hamamdan çıkmak istemiş. Hamamda bu sesleri çıkaranlar cinlermiş.

Cinler adama kendini göstermediği için adam çok korkmuş. Cinler adamın korktuğunu görünce kendilerini adama göstermiş. Bizim kambur adam cinleri görünce korkusu gitmiş, onlarla eğlenmeye başlamış. Cinler kambur adamı çok sevmiş. Bir saat geçmiş, iki saat geçmiş ama bunlar oynamaya, eğlenmeye devam etmiş. Ta ki diğer insanlar hamama gelene kadar. Öğleye doğru cinler toparlanıp çıkacakları zaman bu kambur adama yardım etmek istemiş. Cinler kambur adamın etrafını sarmış, onu sıkıştırmışlar. Biri elini omzuna atmış, diğeri karnına atmış, öbürü bacaklarını tutmuş. Kambur adam o an sanki üstünden bir yük gitmiş gibi olmuş. Adam peştamalını almış, gömleğini almış aynanın karşısına geçmiş. Adam bir bakmış ki sırtında kambur mambur yok. Sevinçten çılgılık atmış. Gözlerini kaç defa ovuşturup bakmış ama kamburu görememiş. Hemen üstünü giyinmiş. Milletin içine çıkmış.

İnsanlar adamın hâlini görünce hemen etrafını sarmış. Kamburun nasıl gitti diye bir sürü soru sormuşlar. Adam da başından geçenleri bir bir anlatmış, demiş ki:

- Valla kimseye görünmeyim diye sabah hamama gittim. Hamamdan çalgı sesleri geldi. Ben ilk başta çok korktum. Peştemalımı alıp gidecektim ama sonradan cinleri gördüm. Meğerse hamamda oynayanlar cinlermiş. Ben de onlarla beraber oynadım. Cinler hamamdan çıkacağı zaman beni aralarına sıkıştırdı sonra da kayboldu. Ben aynanın karşısına geçtim bir baktım kamburum yok.

Adamı dinleyenlerin arasında kamburu olan başka bir adam varmış. Bu adam söylenenleri iyice dinlemiş. Ben de kamburumdan kurtulurum diye hemen hazırlığını yapmış. Ertesi sabah hamama gitmiş. Adam hamama gidince önceki adamın bahsettiği çalgı seslerini duymuş. O yüzden bu adam korkmamış, köşede cinleri beklemiş. Cinler bir süre sonra kendilerini bu adama da göstermiş. Ama bu adam dünkü adam gibi cinlerle oynamamış, yüzünü asmış.

Aradan birkaç saat geçmiş, kambur adam sürekli oflayıp puflamış. Cinler, adamı böyle görünce çok rahatsız olmuş. Cinler sonra toparlanmaya başlamış. Gitmeden önce bu adamı da sıkıştırmışlar. Adamın içine bir sıkıntı düşmüş, çok hâlsiz hissetmiş kendini. Cinler ortadan kaybolmuş. Adam aynanın karşısına geçmiş. Bir de ne görsün. Adamın bir kamburu varken bir kamburu daha olmuş. Yani adamın sırtında iki kamburu olmuş. Adamın yükü iyice ağır olmuş. Çünkü adam, cinlerin neşesini, tadını kaçırmış. (Hak etmedi mi bence haketti. Adam derdine derman olacak cinlere iyi davranacağına, eğleneceğine yüzünü somurtmuş).

Cinler de buna bir ceza vermiş. Adam böylece yaptığıının cezasını çekmiş. Sonra bu adam çarşıya çıkmış. Gören herkes çok şaşırılmış. Hemen etrafına insanlar toplanmış ona soru sormuşlar. O da başından geçenleri anlatmış. Çevredekiler de cinlere hak vermiş. Masal da burada bitmiş.

3. Ekmek Hakkı, Su Hakkı

Bir varmış bir yokmuş, zamanın birinde fakir fukara bir kadın varmış. Kadının bir erkek evladı varmış. Başka da kimsesi yokmuş. Bunların durumu çok kötüymüş, bazı zamanlar yiyecek yemek bulamazlarmış. Çünkü kadının evladı daha küçükmüş, çalışmıyormuş. Eee kadın da zaten yaşlıymış o yüzden hiç çalışamazmış. Gel zaman git zaman aradan yıllar geçmiş, kadının evladı biraz büyümüş. Artık oğlanın eli ayağı iş tutuyormuş. Bir gün oğlan, annesine:

— Ana, ben başka bir memlekete gidip çalışayım. Burada iş güç yok, demiş.

Anası da tek evladı olduğu için onun gitmesini istememiş ama oğlan gideceğim de gideceğim diye tutturmuş. Oğlan öyle yapınca (Ana yüreği işte dayanmaz ki) kadıncağız gitmesine razı olmuş. Kadın, oğlana bir bohça hazırlamış. Bohçaya temiz çamaşır koymuş. Küçük bir bohçaya biraz ekmek, biraz tuz ve bir şişe su koymuş. (Eski zamanlarda bazı insanlar ekmeğe tuz atıp öyle yerlermiş. Biz de küçükken yerdik. Anam hep öyle verirdi. Hatta burada bazıları da ekmeği şekerli yapardı. O da güzel oluyordu. Neyse) Kadın, oğluna:

— Oğlum gitmeden sana bir nasihat edeyim. Darda kalana, yolda kalana yardım et, demiş.

Oğlan anasından nasihatini almış sonra da yola çıkmış. Oğlan yol bilmeden iz bilmeden günlerce yürümüş durmuş. Oğlan günler sonra kısa bir adam görmüş. Bu adam cüceymiş. Cüce çok zayıf ve cılız bir insanmış. Boyundan da uzun sakalları varmış. Oğlan cücenin yanına gitmiş. Cüce açlıktan, susuzluktan konuşamıyormuş. Oğlan, anasının nasihatini hatırlamış. Hemen çantasından ekmek çıkarmış, tuz çıkarmış sonra da cüceye vermiş. Cüce ekmeği yemiş, güzelce karnını doyurmuş. Oğlan, cüceye su şişesini de vermiş. Cüce afiyetle suyunu da içmiş. Oğlan yola devam edecekken cüce, oğlana:

— Sen bana iyilik ettin, ben de sana iyilik yapacağım. İleride yolun kenarında yaşlı bir kadın var. Bu kadın büyücüdür. Çok tehlikeli bir kadın. Seni yolda görürse başına bir sürü felaket getirir. O sana zarar vermeden sen tedbirini al. Şimdi ben sana bir çuval vereceğim. Sen bu çuvalı büyücünün kafasına geçireceksin, sonra da kadından kurtulacaksın, demiş.

Oğlan cüceyi dinlemiş, sonra yola çıkmış. Cücenin dediği gibi oğlanın karşısına bir yaşlı kadın çıkmış. Kadın yolun kenarında uyuyormuş. Oğlan böyle sakince yaşlı

kadının yanına yaklaşmış, sonra da kafasına çuvalı geçirmiş. Büyücü uyanmış bir sağa bir sola hareket etmiş. Bağırarak, çağırarak. Oğlan çuvalı kafasına geçirince büyücünün ellerini de bağlamış. Büyücü, oğlana:

— Sana zarar vermeyeceğim. Hemen çöz beni, demiş.

Oğlan:

— Seni çözerim ama bir şartım var, demiş.

Büyücü:

— Nedir şartın? demiş.

Oğlan:

— Beni hemen zengin bir ülkeye götür, demiş.

Büyücü kadın “tamam” demiş. Oğlan büyücünün kafasından çuvalı çıkarıp ellerini çözmüş. Büyücü, oğlanın ellerinden tutmuş. Oğlan gözünü bir kapatmış bir açmış. Bir de bakmış ki başka bir ülkedeymiş. Oğlan ülkede gezmeye başlamış. Çarşıda pazarda dolaşırken bir ses duymuş. Elinde davul olan bir adam bir şey söylüyormuş. Oğlan adamın dediklerini duymak için yanına gitmiş. Bu davul çalan adam tellalmış. Tellal oradan yine söylemeye başlamış:

— Padişahımız, dünya güzeli kızı için bir koca arıyor. Kızla evlenmek isteyenler bizimle gelsin, demiş.

Oradaki hiç kimse onunla beraber gitmemiş. Çünkü padişahın kızı hastaymış. Kızın karnında bir tane yılan varmış. Bu kız kiminle evlenirse evlensin gerdek gecesi yılan, kızın ağzından çıkıyormuş sonra da orada kim var kim yok yutuyormuş. Söylediklerine göre şimdiye kadar on kişiyi yılan yutmuş. Tabi bizim oğlan da meseleyi bilmeyince hemen sazan gibi atlamış. Tellalların yanına gitmiş. Tellallar, oğlanı alıp padişaha götürmüşler. O gece oğlanla kızın nikâhını yapmışlar. Üç gün, üç gece de düğün yapmışlar.

Oğlana yardım eden cüce de bu ülkeye gelmiş. Cüce her yerde çalgı seslerini duyunca birine sesin nereden geldiğini sormuş. Cüce düğüne gitmiş, bir de bakmış ki yolda ona yardım eden oğlan buradaymış. Cüce çok şaşırarak, düşünmeye başlamış. “Bu adam daha buraya yeni geldi, padişah buna kızını nasıl verdi” diye söylenmeye başlamış. Orada birkaç kişi, kızın karnındaki yilandan bahsetmiş. Cüce de bunu duymuş. Düğün bitmiş. O sırada cüce saraya nasıl gireceğini düşünmüş.

Oğlan padişahın kızını odaya çıkartmış. Oğlan kızın başındaki yazmayı çıkarmış. O anda kızın ağzından büyük bir yılan çıkmış. Oracıkta oğlanı yutmuş. Cüce kıyafetini değiştirmiş ve saraydaki çocukların arasına karışmış, sonra da kızın odasına girmiş. Cüce bir bakmış ki oğlan yok. Cüce hemen kızın ağzından içeri girip yılanı çıkartmış. Boyu küçük ya bizim cücenin. Kızın karnına girmesiyle çıkması bir olmuş. Cüce, yılanı çıkardıktan sonra bıçakla yılanın karnını yarmış. Yılanın karnından oğlan sapasağlam çıkmış. Cüce, oğlana demiş ki:

— Yolda sana bir kere yardım ettim o ekmek hakkı içindi, şimdi yine yardım ettim bu da su hakkı için. Sana borcum kalmadı.

Cüce oradan gitmiş. Ertesi gün padişah, oğlanı görünce çok sevinmiş. İnsanlar da oğlanın ölmediğine çok şaşırmış. Oğlan, annesinin nasihatini dinlemiş. Ana sözü dinleyince karşısına cüce gibi iyi bir adam çıkmış. Cüce iki defa oğlanın hayatını kurtarmış. Kız da yilandan kurtulmuş. Oğlan, annesini de yanına almış. Böylece o fakir aile zengin olmuş. Oğlan da rahat bir nefes almış.

4. Şükreden Kadın

Bir varmış bir yokmuş, zamanın birinde bir karı koca beraber yaşarmış. Bu çiftin kimi kimsesi yokmuş. Bir gün bu insanların yaşadığı yerde kıtlık olmuş. (O zamanda da kıtlık çok kötü oluyormuş. Yani şimdi ki gibi değil). İnsanlar yiyecek bir şey bulamıyormuş. Kadın bir bakmış ki evde hiçbir şey kalmamış. Kocasına demiş ki:

— Bey, evde yiyecek bir şey kalmadı. Bizim şu öküzü alıp şehre git. Orada hayvan pazarı var. Öküzü sat, bize o parayla yiyecek bir şeyler al.

Kocası da “tamam” demiş ve öküzü almış, yollara düşmüş. Adam gitmiş bir süre sonra şehirdeki hayvan pazarına varmış. Hayvan pazarında saatlerce öküzü satmaya çalışmış ama kimse öküzü almamış. Orada hayvanlarını satan başka bir adam yanına gelmiş.

Adama:

— Şu öküzü bana ver. Onun yerine sana bir keçi vereyim. Sütünü içersin, yoğurt yaparsın, demiş.

Adama bunlar mantıklı gelmiş. Çünkü evde yiyecek bir şey kalmamış eğer keçiye alırsa karnını doyurabileceğini düşünmüş. Bunun üzerine öküzü verip keçiye almış. Keçiye aldığı gibi pazardan çıkacakmış ki bir başka adam önünü kesmiş ve demiş ki:

— Ben de güzel bir horoz var. Çok güzel bir horoz. İstersen sana bu horozu vereyim, sen de bana keçiye ver.

Adam, horozu bakmış, beğenmiş. Bunun üzerine keçiye verip horozu almış. Adam, horozu almış eve doğru dönerken yolda yaşlı bir adama rastlamış. Yaşlı adam ona:

— Nereden geliyorsun böyle? diye sormuş.

Adam:

— Ben buraların yabancısıyım, çok uzaklardan geldim. Bizim memlekette kıtlık var. Bir öküzle geldim, bir horozla dönüyorum, demiş.

Yaşlı adam:

— Ben çok fakir bir insanım. Başımdaki sarıktan başka hiçbir şeyim yok. İstersen sana sarığımı vereyim, sen de bana horozunu ver, demiş.

Adam:

— Tamam, sana horozu veriyorum, demiş.

Adam sarığı almış, horozu vermiş ve eve doğru gitmeye devam etmiş. Yolda giderken adam susamış ve yolun kenarındaki nehirden biraz su içmek istemiş. Adam suya eğilmiş. Suya eğildiği sırada başındaki sarık düşmüş ve suda sürüklenmiş. Adam elindeki sarığı da kaybetmiş. “Bunda var bir hayır” demiş adam. Yoluna devam etmiş. Bir süre sonra yolun kenarında oturan bir gence rastlamış. Genç adam, bizim adamın perişan hâlini görünce merak etmiş ve adama:

— Hayırdır nerelerden geliyorsun? Nedir bu hâlin? demiş.

Adam:

— Evde yiyecek bir şey kalmadı. Hanım, öküzü satmam için beni şehre gönderdi. Öküzü satamayınca sütünü ve yoğurdunu yerim diye bir keçiyle takas yaptım. Sonra keçiye beğendiğim bir horozla takas ettim. O da yetmedi yolda gelirken fakir bir adam gördüm. Adamın hâli benimkinden kötüydü. Ona acıdım, horozu verdim. Horozu karşılık da adamın başındaki sarığı aldım. Yolda gelirken sarığı da nehre düşürdüm. Senin anlayacağın elimde hiçbir şey kalmadı. Ben de eve dönüyorum, demiş.

Genç adam demiş ki:

— Yahu adam bir öküzle gidip boş dönmek akıl kârı mı? Valla benden söylemesi karın seni eve almaz. Sana çok kızar.

O da demiş ki:

— Karım niye kızsın, kızacak bir şey yok ki! İnanmıyorsan benimle gel, kendin gör.

Adam çok şaşırılmış. Kendi içinden “halla halla, kadın kızmayıp da ne yapsın” demiş.

Genç, dönmüş adama demiş ki:

— Ben inanmıyorum. Seninle geleceğim. Eğer karın sana kızmazsa sana yedi deve yükü kadar yiyecek vereceğim.

Beraber eve dönmüşler. Adam, karısına seslenmiş. Karısı hemen gelmiş. Adam demiş ki:

— Hanım, başımdan çok şey geçti. Gel de anlatayım.

Karısı:

— Hayırdır bey? Ne oldu? demiş.

Eşi hemen başlamış anlatmaya:

— Hanım pazara gittim. Öküzü bir keçiyle takas ettim, demiş.

Karısı hiç kızmamış kocasına:

— İyi yapmışsın bey. Keçinin sütünü içeriz, yoğurt yaparız, demiş.

Adam:

— Ben de öyle düşündüm ama keçiye de yolda bir horoza verdim, demiş.

Karısı:

— İyi yapmışsın bey. Sabah bizi namaza kaldırır, demiş.

Adam:

— Hanım onu da fakir bir adama verdim. Karşılığında da adamın başındaki sarığını aldım, demiş.

Karısı:

— İyi yapmışsın bey. Namazda başını örtersin, demiş.

Adam:

— Hanım, nehirden su içerken sarığı da suya düşürdüm. Elim boş döndüm, demiş.

Karısı:

— Buna da şükür bey. Ya sarık yerine sen düşseydin, demiş.

Genç adam çok şaşırılmış. Ne diyeceğini bilememiş. Adama verdiği sözü tutmuş ve yedi deve yükü kadar yiyecek vermiş. Böylece kadının şükründen dolayı adamın bir sürü yiyeceği olmuş. Kıtlık bitene kadar karı koca yiyeceklerini afiyetle yemişler, mutlu mesut yaşamışlar.

5. Vefa

Bir varmış bir yokmuş, eski zamanlarda evli bir çift varmış. Bu çiftin hiç çocuğu olmazmış. Adamla karısı çocukları olsun diye her yere gitmişler. Her yere bakmışlar ama bir çare bulamamışlar. O zamanlarda da dağın tepesinde bir kadın varmış. Söylediklerine göre bu kadın şifacıymış yani insanlara şifa dağıtıyormuş. Bu şifacı kadın, çocuğu olmayan çiftlere yardım ediyormuş. Bir gün bu şifacı kadın, adamın ve karısının durumunu insanlardan duymuş. Yaşlı kadın bunu duyunca Allah rızası için yardım etmek istemiş. Evinden çıkmış, bu çiftin evine gitmiş. Kadın kapıyı açmış, yaşlı kadını içeri davet etmiş. Hemen ona yemek getirmiş. Kadın yemeğini yemiş, karnını doyurmuş. Yaşlı kadın, kıza:

— Kızım duydum ki çocuğunuz olmuyormuş. Ben yıllardır insanlara şifa dağıtıyorum, size de inşallah yardım edeceğim, demiş.

Kızın yüzüne renk gelmiş. Hemen kocasına haber vermiş. Kocası çok mutlu olmuş. Oğlanla eşi, yaşlı kadının eteğini öpmüşler. Oğlan, yaşlı kadına:

— Bütün malımı mülkümü sana veririm. Yeter ki bize yardım et, demiş.

Kadın, oğlana çok kızmış. Ona demiş ki:

— Benim malında mülkünde gözüm yok, ben Allah rızası için yardım ediyorum.

Oğlan:

— Eee! Tamam teyze hemen kızma, valla mutluluktan ne diyeceğimi şaşırdım, demiş.

Yaşlı kadın:

— Eğer hamile kalırsan benim o zaman bir şartım olacak, demiş.

Kadın hiç düşünmeden demiş ki:

— Senin emrin olsun emrin. Yeter ki çocuğumuz olsun.

Yaşlı Kadın:

— Bebeğiniz olduğunda ona ismini ben vereceğim, demiş.

Adam, yaşlı kadına:

— Baş göz üstüne, demiş.

Yaşlı kadın bunun sözünü alınca oğlana ve kıza bir ağacın yaprağıyla birkaç ot parçası söylemiş. Adam haftalarca bu otları bulmak için uğraşmış en sonunda hepsini bulmuş.

Kadın oğlana otları karıştır, demiş. Karısı da yardım etmiş. Tüm otları kadının dediği gibi yapmışlar, karıştırmışlar. Bu malzemeler karışınca bir şurup gibi bir şey olmuş.

Yaşlı kadın sonra bu şurubu suyla içmelerini söylemiş. Karı koca şurubu hemen suyla içmişler. Tam on iki gün sonra kadın hamile olduğunu öğrenmiş. Dokuz ay sonra da nur topu gibi bir kız çocukları dünyaya gelmiş. Adam mutluluktan havaya uçmuş. Adam hemen akrabaları, komşuları toplamış, onlara güzel haberi vermiş. Adam gece gündüz Allah’a şükretmiş. İki koyun kesmiş, fakirlere fukaralara dağıtmış. Karı koca, şifacı kadına haber vermeyi unutmuş. İkisinin de aklından gitmiş. Şifacı kadın, çocuğun doğduğunu çevresinden öğrenmiş. Hatta çocuğa isim verdiğini de öğrenmiş. Yaşlı kadın biraz zoruna gitmiş, öfkelenmiş. Kadın kendi içinden demiş ki:

— O kadar evine gittim, yardım ettim. Çocuğa sadece isim vereyim dedim ama onu da bana çok gördüler.

Yaşlı kadın hazırlanıp evden çıkmış. Doğru doğum yapan kadının yanına gitmiş. Yaşlı kadın içeri girmiş, bebeğin kulağına eğilmiş demiş ki:

— On dört yaşına geldiğinde eline iğne batacak ve öleceksin.

Yaşlı kadının dediğini bebeğin annesi duymuş. Hemen ağlamaya başlamış, kocasına durumu anlatmış. Adam, bebeği ölmesin diye evde ne kadar iğne varsa hepsini toplayıp atmış. Bebeğin başından bir dakika ayrılmamışlar. Gel zaman, git zaman kız on dört yaşına gelmiş, büyümüş, kocaman bir kız olmuş. Kızın başına bir şey gelmemesi için yani bir yerine iğne batmaması için anne ve baba yanından hiç ayrılmamış hatta geceleri kızlarının başında nöbet tutarlarmış.

Kız bir gün annesine ormanda dolaşacağını söylemiş. Annesi kızının yalnız gitmesini istememiş. Kızın yanına iki adam vermiş. Kız ormanda dolaşırken yerde bir meyve sepeti bulmuş. Sepetin içinde elma, kiraz ve erik varmış. Kızın canı bu meyveleri çok çekmiş. Kız sepetin kapağını açmaya çalışırken o sırada kızın eline bir iğne batmış ve kız oracıkta ölmüş. Kızın annesi ve babası haberi almış, perişan olmuşlar.

Kızın ölüm haberi yaşlı kadına gitmiş. Karı koca, şifacı kadının evine gitmiş. Adam, yaşlı kadına:

— O bizim biricik evladımızdı. Ne istedin ondan? demiş.

Yaşlı kadın:

- Ben yıllar önce çocuğunuz olmuyor diye size yardım ettim. Karşılığında tek bir şey istedim ama onu bile yerine getirmediniz. Ben ne yapayım? Bu size bir ceza olsun, demiş.

Kadın, şifacı kadına yalvarmış:

- Biz bir hata yaptık, cezamızı çektik. Ne olursun bize yardım et, demiş.

Yaşlı kadın tekrar yardım etmeyi kabul etmiş. Yaşlı kadın, oğlana:

- Dağın tepesinde bir kartal var. Bu kartalın yuvasında üç tane yumurta var. O yumurtalardan bir tanesini getir, demiş.

Adam yanına birkaç kişi almış, dağın tepesine gitmiş. Orada kartalın bir tane yumurtasını almış getirmiş. Yaşlı kadın, oğlana:

- Bana şimdi de biraz kedi otu lazım, demiş.

Adam çevresine haber salmış. Günlerce dağlarda kedi otunu aramaya başlamış. Komşulardan biri kedi otunu bulmuş ve kadına getirmiş. Kadın da otu şifacı kadına vermiş. Şifacı kadın kartal yumurtasını kedi otuyla karıştırmış sonra da bir şeyler okumuş. Kadın hazırladığı şurubu iki bardağa doldurmuş ve adamlara kadına vermiş. Karı koca, şifacı kadının şurubunu içmişler. Aradan çok zaman geçmeden kadın tekrardan hamile kalmış. Dokuz ay sonra da nur topu gibi bir erkek evlatları olmuş. Bu sefer evli çift hemen yaşlı kadına haber vermişler. Şifacı kadın gelmeden çocuğa isim vermemişler. Kadın eve gelmiş. Bebeğin kulağına “Vefa, vefa vefa” demiş. Böylece çocuğun ismi Vefa olmuş. Evli çift içlerinde ölüm korkusu olmadan bebeğini büyütmüşler ve mutlu ve huzurlu bir hayat sürmüşler.

6. Saç Teli

Bir varmış bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Çok söylemesi günahmış. Zamanın birinde Cemal isminde fakir adam varmış. Cemal hanımı ve üç çocuğuyla beraber bir köyde yaşarmış. Çocuklarına bakmak için de köyde hamallık yaparmış. Cemal'in hamallık yaptığı köyün insanları kötü niyetli ve açgözlülmüş. Cemal sabahtan akşama kadar onların hamallığını yaparmış ama köyün insanları Cemal'in hakkının üçte birini verirlermiş. Durum böyle olunca da adamcağız çocuklarına bakmakta zorlanırmış. Gel zaman git zaman köyde işler azalmış. Köylüler gittikçe fakirleşmiş. Köydeki insanların çoğu para kazanmak için şehre gitmiş. Zengin ve açgözlü olanlar da köyde oturmaya devam etmiş. Aradan aylar geçmiş, Kurban Bayramı yaklaşmış. Herkes evine yiyecek bir şeyler almış, çocuklarına bayramlık giysiler almış ama Cemal evine, çocuklarına hiçbir şey alamamış çünkü cebinde hiç parası yokmuş. Çocuklar da sürekli ağlayıp dururlarmış. Hâl böyle olunca kadın, kocasına:

- Cemal bayrama iki gün kaldı. Çocukların tüm giysileri yırtılmış. Yama yapmaktan artık giysilerin her tarafı yama oldu. Çocuklar da ağlıyor. Şehre git. Belki çocuklara giyecek bir şeyler bulursun, demiş.

Cemal “tamam” demiş ve yola çıkmış. Cemal yolda giderken köyde yaşayan insanlar Cemal'e nereye gittiğini sormuşlar. Cemal de köylülere:

- Şehre gidiyorum. Çocuklarım için biraz giysi alacağım, demiş.

Köylüler, Cemal'in bu cevabına gülmüşler. Ona demişler ki:

- Gariban Cemal! Giysileri hangi parayla alacaksın? Yiyecek ekmeğiniz bile yok.

Cemal üzölmüş ama köylülere cevap vermemiş. Cemal yolda giderken ellerini açmış ve Allah'a dua etmiş:

- Allah'ım hâlimi görüyorsun. Şu Kurban bayramında çocuklarımın yüzünü güldür.

Bir süre sonra Cemal şehrin çarşısına varmış. Cemal orada giysi satan bir dükkân görmüş. Adam cebinde parası olmadığı için bu giysi dükkânının önünden gitmiş gelmiş. Bir süre sonra dükkân sahibi bu durumu fark etmiş ve Cemal'i içeri davet etmiş. Dükkân sahibi, Cemal'e:

- Hemşerim, dükkânın önünden birkaç defa geldin, gittin. Hayırdır bir derdin mi var? demiş.

Cemal:

- Çocuklar için kıyafet bakmaya geldim ama cebimde hiç param yok. İçeri girmeye çekindim. Öylece bakıyordum işte, demiş.

Dükkân sahibi ahlaklı, iyi niyetli bir insanmış. Cemal'in üstüne başına bakınca onun fakir biri olduğunu anlamış. Dükkân sahibi, Cemal'e yardım etmek istemiş. Adam, Cemal'e demiş ki:

- Sana giysi vereceğim. Giysilerin karşılığı olarak bana para dışında verebileceğin bir şey var mı?

Gariban Cemal biraz mahcup olmuş. Adama demiş ki:

- Hiçbir şeyim yok, anca dua ederim.

Dükkân sahibi:

- O da yeter ama sen bana saçlarından bir tel kopar. Bu tel bende kalsın. Ne zaman paran olur, giysilerin parasını verirsen ben de o zaman senden aldığım bu saç telini veririm, demiş.

Cemal bu duruma çok şaşırılmış. Ama içten içe de mutlu olmuş. Hemen saçlarından bir tel koparıp adama vermiş. Cemal bir tel saç karşılığında çocukları için bir sürü giysi almış. Cemal köyüne dönmüş. Köye girer girmez Cemal'in elindeki giysileri köylüler görmüş. Köylüler bu duruma çok şaşırılmışlar. Hemen Cemal'e demişler ki:

- Cebinde hiç paran yoktu. Bu kadar giysiyi ne ile aldın. Çaldın mı yoksa?

Cemal elindeki giysileri “Falanca bir dükkân sahibinden aldım”, demiş. Köylüler, Cemal'e demiş ki:

- Eee, karşılığında ne verdin?

Cemal:

- Bir saç teli verdim, demiş.

Köylüler Cemal'in kendileriyle dalga geçtiğini sanmışlar. İçlerinden birileri Cemal'e saldırmış. Cemal bir saç teli verdiği yemin etmiş. Köylüler de ona inanmış. Sonra bu açgözlü köylüler Cemal'in tarif ettiği giysi dükkânına gitmişler. Dükkân sahibi bir sürü adamı bir arada görünce şaşırmış. Adam ne olup bittiğini anlamaya çalışmış. Dükkân sahibi, köylülere:

— Neye baktınız? demiş.

Köylülerden biri, dükkân sahibine:

— Bir saç teline karşılık bizim köyden bir adama giysi vermişsin, doğru mu? demiş.

Dükkân sahibi önce bunları iyice bir süzmüş. Bunların açgözlü olduklarını anlamış. Dükkân sahibi, köylülere:

— Evet, bir saç teli karşılığında giysi verdim, doğrudur, demiş.

Dükkân sahibi bunu dedikten hemen sonra köylüler, kafalarında tutam tutam saç koparmaya başlamışlar. Dükkân sahibi şaşırıp kalmış. Köylüler kafalarından kopardığı saçı dükkân sahibine uzatmışlar, giysi istemişler. Dükkân sahibi, köylülere sinirlenmiş. Onlara demiş ki:

— Siz deli misiniz? Ahmak mısınız? O adam çok fakir olduğu için ona giysi verdim. Adam bana dua etti. Onun ettiği duayla malımı üçe katladım.

Köylüler bu duruma şaşırmış. Köylüler, dükkân sahibine:

— Şimdi sen bize giysi vermeyecek misin? diye sormuş.

Dükkân sahibi:

— Vermeyeceğim, siz de o fakir adama yardım edin, size de dua etsin. O zaman siz de malınızı katlarsınız, demiş.

Köylüler hemen dükkândan çıkıp köye gelmiş. Herkes evinden bir şeyler almış. Birileri yağ götürmüş, birileri un götürmüş, birileri ayakkabı, birileri mont, birileri ekmek götürmüş. Cemal kapındaki kalabalığı görünce önce korkmuş. Köylüler evlerinden getirdikleri yiyecekleri ve giysileri Cemal'e vermiş. Cemal rahat bir nefes almış.

Çocuklar yiyecekleri, giyecekleri görünce hemen poşetleri karıştırmaya başlamış. Cemal, hanımının ve çocuklarının bu mutlu hâllerini görünce köylülerin hepsine çok dua etmiş. Bir süre sonra da köyde işler düzelmiş. Herkes çalışmaya başlamış. Köyün

insanları o günden sonra birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamış ve yardım etmişler. Böylece tüm köylüler hep beraber mutlu huzurlu bir hayat sürmüşler.

7. Dev Kız

Bundan yüz sene, belki iki yüz sene önce bir ülkenin padişahı varmış. Bu padişahın hiç çocuğu olmazmış. Adamın tek isteği bir çocukmuş (ama kurban olduğum Allah vermeyince vermiyor işte.) Bir gün ağzı dualı bir adamın yolu saraya düşmüş. Padişah bu yaşlı adama yardım etmiş, yatacak yer vermiş, karnını doyurmuş falan filan. Yaşlı adam da çok memnun kalmış. Padişaha demiş ki:

— Dile benden ne dilersen?

Padişah:

— Bu hayatta tek bir şey istiyorum. Bir çocuğum olsun yeter, başka bir şey istemiyorum, demiş.

Yaşlı adam, padişahı okuyup üflemiş. Ona dua etmiş. Aradan aylar geçmiş. Padişahın hanımı hamile kalmış. Padişah çok mutlu olmuş. Padişah o gün herkese para dağıtmış. Gel zaman git zaman, aradan aylar geçmiş. Kadın doğurmuş ama ikiz doğurmuş. Biri erkekmiş, diğeri kızmış. Padişah bir evlat isterken iki evladı olmuş.

Neyse aradan birkaç yıl geçmiş. Çocuklar büyümeye başlamış. Padişahın kız çocuğu küçüklükten beri çok tuhaf hareketleri varmış. Büyüdüğünde daha da tuhaf bir insan olmuş. Kız, gündüzleri insanken geceleri bir deve dönüşürmüş. Kız dev olunca çocukları, taşları ve hayvanları ne bulduysa yermiş. Padişahın oğlu da kız kardeşinin bu durumunu merak etmiş ve geceleri ne yaptığını öğrenmek istemiş. Oğlan gece olunca kız kardeşini takip etmiş. Gece vakti kız uykudan kalkmış ve evin dışına çıkıp karanlık bir yerde büyük bir deve dönüşmüş. Erkek kardeş, kız kardeşinin deve dönüştüğünü görünce çok korkmuş ve babasına giderek durumu anlatmış.

Padişah da bir iki defa kızını o hâlde görünce korkmuş. Padişah, oğluyla beraber kızını yakalayıp öldürmek istemiş. Ne yapalım ne edelim derken padişah vezirinden yardım istemiş. Herkes bir plan düşünmeye başlamış. Baba ve oğulun yaptığı planlar tutmamış ve kızını yakalayamamışlar. Günler günleri, aylar ayları kovalamış. Bir gün erkek kardeş, kız kardeşini sürünürken görmüş. Oğlan fırsat bu fırsat diyerek hemen bir balta bulmuş ve kardeşine vurmuş. Baltanın ucu kızın koluna denk gelmiş ve kızın kolu kopmuş. Oğlan, baltayı bir kez daha vuracakken kız koca bir deve dönüşüp baltayı yemiş. Erkek kardeş bunları görünce hemen oradan uzaklaşmış ve canını zor kurtarmış.

Bir gün erkek kardeş eve gelmiş. Bir de bakmış ki kız kardeşi orada oturuyormuş. Oğlan, kız kardeşinin yanına oturup biraz sohbet etmiş. Güneş batınca kız, koca bir deve dönüşüp ahıra gitmiş. Ahırda iki tane ata saldırmış ve atların bacaklarını yemiş. Erkek kardeş ahıra girince atların hâlini görmüş ve çok sinirlenmiş. Kızın babası kızını o hâlde görünce hayret ediyormuş. Kendi kendine:

— Allah'ım biz nasıl bir günah işledik de bunlar başımıza geldi, demiş.

Padişahın bir türlü olanlara akli ermiyormuş. Kız, kolu kesildiği için çok öfkeliymiş. Akşam olunca çoluk çocuk demeden herkese saldırmış.

Kız her yerde erkek kardeşini aramış. Bulduğu yerde parçalayacakmış. Erkek kardeşi de bunun farkında olduğu için eve gelip ne yapacağını kara kara düşünmüş. En sonunda bir plan yapmış. Evin ateş dolu bacasına pantolonunu asmış. Pantolonun ucunu da bacadan aşağı bırakmış. Kız eve gelmiş ve odaya bakmış. Bacadaki pantolonu görünce erkek kardeşinin orada saklandığını düşünmüş ve bacanın altına gelip bacağına koparmak istemiş.

Kız pantolonu çeker çekmez bacadan bir sürü ateş parçası gözüne düşmüş ve orada kızın yüzün gözü yanmış. Kızın gözleri kör olmuş. Kız gözleri görmediği için artık kimseye saldıramamış. Böylece padişah ve oğlan bu durumdan kurtulmuş ama kız bir süre sonra hasta düşmüş. Çok geçmeden kız ölmüş. Padişah, kızına yaptıkları için çok pişman olmuş. Kız öldükten sonra değerini anlamış ve çok ağlamış. O gün padişah ellerini açıp Allah'a:

— Rabbim! Çok pişmanım ne olur kızımı bana bağışla, diye dua etmiş.

Bir derviş padişahın bu hâlini görünce çok üzülmüş. Derviş, padişahı alıp ölen kızının yanına götürmüş. Derviş ellerini kızın yüzüne sürmüş. Kızın gözleri açılmış. Derviş ellerini kızın bacaklarına sürmüş. Kız tekrar eski hâline dönmüş. Padişah, dervişin önünde diz çökmüş. Padişah, dervişe demiş ki:

— Çocuğumu bana bağışladın. Dile benden ne dilersen?

Derviş hiç ses etmemiş ve bir anda ortadan kaybolmuş. Padişah bu kerameti herkese anlatmış. Padişah kızına kavuşmuş. Padişah, kızını bir odaya kapatmış, ona her gün yemeğini götürüp yedirmiş. Padişah gündüzleri kızıyla ilgilenmiş, geceleri de kız deve dönüştüğü için kapıyı kitlermiş. Öyle böyle padişah kızına sahip çıkmış.

8. Kız Babası Olmak

Bir varmış bir yokmuş. Zamanın birinde iki erkek kardeş varmış. İki kardeş de evliymiş, yaşları da kırkı civarındaymış. Birinin bütün çocukları erkekmiş. Diğer kardeşinin tüm çocukları ise kızmış. Erkek çocuk sahibi kardeş, kızları olan kardeşine “Kızların babası, kız babası” diye seslenirmiş. Kızların babası da bundan rahatsız olurmuş. Çünkü bu adamın hiç erkek çocuğu yokmuş. Eee, hâl böyle olunca da adam bu duruma üzülmüş. Zaten kahvehanede de bu adamın erkek evladı yok diye çevredekiler onunla dalga geçermiş. (İşte o zamanlar insanlar cahildi, ne dediğini bilmiyordu. Gerçi şimdi biraz değişti ama hâlâ bazı yerlerde bu var.) Neyse gelelim kızların babasına. Kızların babası bir gün üzgün bir şekilde eve gelmiş. Kızlardan biri babasına demiş ki:

— Baba neden bu kadar üzgünsün? Sanki ağlayacak gibisin.

Baba, kızına demiş ki:

— Amcanız bana yine “Kız babası” dedi. Ben nasıl üzgün olmayayım. Herkesin içinde beni rezil ediyor.

Kız da babasına:

— Amcamın erkek çocukları var ama bu zamana kadar amcam için ne yaptılar. Sen beni uzak bir memlekete yolla. Amcam da bir oğlunu uzak bir memlekete göndersin. O zaman görecekler hangi evlat daha hayırlı, hangi evlat babası için daha fazla para biriktirecek görelim, demiş.

Kızın teklifi adamın hoşuna gitmiş. Adam, kardeşine bu teklifi söylemiş. Kardeşi bu teklife önce gülmüş ama sonra da kabul etmiş. İki baba, iki evladını uzak bir diyara göndermiş. Erkek evlat gittiği diyarda bir gölün kenarına oturmuş, kurbağaların sesini dinlemiş. Günlerce orada bekleyip durmuş, oğlanın canı hiçbir şey yapmak istemiyormuş. En son eve boş dönmeyeyim diye bir çuval bulmuş. Oğlan dereden kurbağa tutmuş, çuvalına koymuş. Kurbağa hariç gölün etrafında ne kadar pislik varsa yosun varsa yılan varsa tutup çuvalına atmış. Böyle böyle aradan iki ay geçmiş. Kız da uzak bir diyara gitmiş. Erkek elbisesi giymiş, saçını kestirmiş, erkek kılığına girmiş. Sonra da bir köle olarak bir padişahın yanında çalışmış. Padişah, kızıdan ne isterse kız onu yerine getirmiş. Padişahın oğullarından biri kıza demiş ki:

— Adın ne?

Kız:

— Ali, demiş.

O günden sonra padişahın oğulları ona Ali diye seslenmiş. Bir gün padişahın oğullarından biri Ali'yi takip etmiş, onu gözetlemiş. Bir süre oğlan, Ali'nin kız olduğunu anlamış. Hemen annesinin yanına gidip olan biteni anlatmış. Anne, oğluna sormuş:

— Oğlum, adamın kız olduğunu nasıl anladın?

Oğlan da annesine:

— Anne parmağında yüzük, kolunda bilezik izleri vardı. Eğer anlamak istiyorsak onunla hamama gitmemiz lazım, demiş.

Anne:

— Tamam, sen yarın onu hamama götür, demiş.

Sabah olmuş. Padişahın oğlu, Ali'ye:

— Hadi bugün hamama gidelim, demiş.

Ali, kız olduğu ortaya çıkmaması için hamama gitmek istememiş. Günler böyle geçip gitmiş. Bir gün kız, padişaha demiş ki:

— Padişahım, benim artık eve dönmem lazım. Bana izin ver.

Padişah, kızın gitmesine izin vermiş. Kıza bir iki kese altın vermiş. Yanına da bir köle vermiş. Ali yolda elbiselerini çıkarmış ve eski hâline dönmüş. Kız, köleye kız olduğunu kimseye söylememesini istemiş. Köle kabul etmiş. Köle, kızın evine kadar götürmüş ve saraya dönmüş. Köle geri döndüğünde padişaha her şeyi anlatmış. Derken kız, eve varmış. Kızın kuzeni de eve varmış. Erkek çocuk babası çocuğun gelişine sevinmiş ve demiş ki:

— Aç şu çuvalı da bize ne getirdin görelim.

Çocuk çuvalı açmış. Çuvalın içinden yılan, yosun ve pis kokan şeyler çıkmış. Baba çok öfkelenmiş ve oğluna sövmüş. Sıra kız çocuğuna gelmiş. Kız, çuvalı açmış. Çuvaldan bir sürü altın çıkmış. Babası altınları görünce çok sevinmiş. Baba, kız çocukları olduğu için Allah'a şükretmiş. O arada padişah, hanımı ve oğluyla beraber kızın evine gelmiş. Kızın babasından istemişler. Meğer oğlanın kız da kızın da oğlanda gönlü varmış. Baba, kızını padişahın oğluna vermiş. Böylece oğlanla kız evlenmiş. Mutlu bir hayat sürmüşler. Erkek evlatları olan baba, kardeşiyle dalga geçtiğine pişman olmuş. Kardeşinin yanına gelmiş:

— Oğlanın da kızın da bir farkı yok. Düşünceli olmadığı sürece ne olsa da boş, demiş.

Kızların babası bir daha gururlanmış. O günden sonra bu olay her yerde konuşulmuş. O köydeki insanlar bir daha kızların babalarıyla dalga geçmemiş. Erkek oğlana sahip olanlar da bununla övünmemiş. Masal da burada bitmiş.

9. Dilsiz Ayşe

Bir varmış bir yokmuş, Ayşe isminde güzel bir kız varmış. Ayşe'nin yedi erkek kardeşi varmış. Ayşe evin tek kızymış. Yıllar önce Ayşe annesini, babasını kaybetmiş. Ayşe henüz on dört yaşındayken ülkede bir kıtlık olmuş. İnsanlar yiyecek ekmek bulamamış. Ayşe'nin yedi kardeşi aç kalmamak için başka bir ülkeye gitmek istemişler. Erkek kardeşler, kız kardeşleri Ayşe'yi evde tek başına bırakmak istememişler. Ayşe evde korkmasın, başına bir şey gelmesin diye onu köy imamının yanına vermişler. Köydeki herkes köyün imamına çok güvenirmiş ama imam sahte bir imammış yani görüldüğü gibi bir insan değilmiş. Ağabeyler, kız kardeşlerini imamın evine göndermiş. Ayşe, imamın evinde bir odada yaşamış ve kapıyı hiç açmamış. İmam, Ayşe'nin odasına girmek istiyormuş ama Ayşe kapıyı açmazmış. İmam, kızın kapıyı açması için bir sürü planlar yapmış. Bir gün imam kapıyı çalmış ve demiş ki:

— Ayşe kardeşlerinden mektup var. Kapıyı aç da mektuplarını vereyim.

İmam, kapıyı açtırmak için mektupları kendisi yazmış. Yoksa Ayşe'ye kardeşlerinden gelen bir mektup yokmuş. Ayşe kapıyı açmamış. Aradan haftalar geçmiş, aylar geçmiş. Ayşe kapıyı açmayınca imam bu sefer farklı bir mektup yazmış ve kapıyı tıklamış. İmam, kıza demiş ki:

— Ayşe sana bir mektup daha gelmiş. Mektupta kardeşlerinin hepsi öldüğü yazıyor.

Ayşe ağlamaktan harap olmuş ama kapıyı yine açmamış. İmam, Ayşe'yi çok beğendiği için onunla evlenmek istiyormuş ama Ayşe kapıyı açmayınca da bir türlü konuşamamış. En sonunda imam çok sinirlenmiş ve Ayşe'nin kardeşlerine bir mektup yazmış. Mektupta Ayşe'nin hep gezdiğini, tozduğunu ve eve tanımadığı erkekleri aldığını söylemiş. Kısacası kardeşiniz namussuzluk yapıyor, demiş. Mektup kardeşlerine ulaşmış. Kardeşler öfkeden delirmiş. Hemen yedi kardeş yola koyulmuş, eve dönmüşler. Eve dönünce Ayşe'yi bir yere götüreceklerini söylemişler. Ayşe gezintiye çıkacağını zannetmiş ama kardeşleri zavallı kızı ormanda öldüreceklermiş. Büyük oğlan, Ayşe'yi öldürme görevini en küçük kardeşe vermiş. Küçük kardeş Ayşe'yi ormana götürmüştü ama bir türlü kardeşini öldürmeye kıyamamış.

Erkek kardeş, Ayşe'nin kafasına vurmuş, kızı bayıltmış ve ölmesi için ormana terk etmiş. Küçük kardeş eve gelip kardeşini öldürdüğünü söylemiş. Zavallı Ayşe ormanda gözünü bir açmış ki etrafta kimse yokmuş. Bir süre kardeşini aramış ama bulamamış. Ayşe tek başına ormanda çaresiz kalmış. Vahşi hayvanlar Ayşe'nin karşısına çıkmış. Zavallı kız, korkudan dilini yutmuş. O günden sonra konuşamamış.

Ayşe böyle ormanda beş yıl geçirmiş. O bölgenin avcısı bir gün ormanda gezinirken kızı görmüş. Avcı aynı zamanda zengin bir ağanın oğluymuş. Ağa ilk görüşte Ayşe'ye âşık olmuş. Ağa, Ayşe ile evlenmek istemiş ama ağanın babası bu evliliği kabul etmemiş. Çünkü kız konuşamıyormuş. Avcının babası, oğluna:

— Bunun dili yok, bu konuşmıyor. Sen bunla nasıl evlenirsin, demiş.

Ağanın oğlu, babasını dinlememiş, Ayşe ile evlenmiş. Aradan birkaç ay geçmiş, Ayşe hamile kalmış. Bir süre sonra da Ayşe'nin bir evladı dünyaya gelmiş. Gel zaman git zaman Ayşe bir gece uykusunda bir rüya görmüş ve korkmuş. Kız, gece yarısı çığlık atarak uyanmış ve konuşmaya başlamış. Ağa bu duruma çok sevinmiş. Ayşe en başından beri başına ne geldiyse ağaya anlatmış.

Ağa sabah kalkar kalkmaz kızın kardeşlerini aramış. En son kardeşlerini bulmuş, onlara da olan biteni anlatmış. Yedi kardeş, ağanın evine gelmiş. Ayşe ağabeylerine imamın yaptıklarını anlatmış. Erkek kardeşler, Ayşe'den helallik istemişler. Ondan af dilemişler. Yedi kardeş, imamın yaptıkları yüzünden kardeşlerini on yıl görememişler. Kardeşler köye gelip imamı köyden kovmuşlar. Böylece imam cezasını bulmuş. Ayşe de kardeşlerine kavuşmuş. Bu güzel masal da son bulmuş.

10. Halifenin Koyunu

Bir zamanlar bir memlekette Süleyman isminde bir genç yaşarmış. Süleyman aklı başında, iyi niyetli, dürüst bir gençmiş. Süleyman'ın ailesi ve akrabalarıyla arası bozulmuş. Akrabalar Süleyman'ın üstüne çok gitmeye başlayınca Süleyman memleketi terk etmiş ve başka bir memlekete gitmiş. O memleketin bir halifesi varmış. Süleyman, halifenin yanına gitmiş, yanında bilmem kaç sene hizmet etmiş. Yıllar yıllar sonra halifenin en büyük yardımcısı Süleyman olmuş. Burada yaşayan insanlar Süleyman'dan memnunmuş. Halife, Süleyman'ın hem çalışkanlığını hem de dürüstlüğüne çok sevmiş. Ondandır tüm önemli işlerde ona görev vermiş.

Bir de bu memleketin halifesi, koyunları çok severmiş. Yani bu adama birisi koyun deyince adamın eli ayağı tutulurmuş. O derece koyunlara düşkün bir halifeymiş. Bu halife her sene bir koyun sahiplenirmiş. Sonra da bu koyunu bir güzel kesip yermiş. Süleyman, halifenin koyunları çok sevdiğini biliyormuş. Süleyman kendi kendine düşünmüş:

— Halife ve halk beni çok sevdiğini söylüyor, bu durum ne kadar doğru ben bir öğreneyim, demiş.

Bunun üzerine Süleyman pazardan bir koyun almış ve eve gelmiş. Süleyman, karısına demiş ki:

— Hanım! Sakın kimseye söyleme. Bu halifenin koyunu. Bunu pişir de beraber yiyelim.

Süleyman bir yandan hem karısını hem de akrabalarını da imtihan etmek istemiş. Süleyman'ın hanımı koyunu bir güzel kesip pişirmiş. Süleyman karısıyla beraber eti bir güzel yemiş. Sabah kalkınca Süleyman yemeği bahane etmiş, karısına bağırarak, çağırmış. Kadının kalbi kırılmış. Hal böyle olunca kadın gitmiş komşulara derdini anlatmış. Kadın, herkese Süleyman'ın koyunu çaldığını söylemiş. Ondandır sonra herkes bunu konuşmuş. Komşular her yerde Süleyman'ın koyunu çaldığını anlatmış. Herkes bu meseleyi konuşunca halifenin kulağına gitmiş. Halifenin adamları hemen Süleyman'ı yakalayıp halifenin karşısına çıkarmış. Halife, Süleyman için idam kararı vermiş.

Süleyman'ın ailesi ve akrabaları bu olayı duyunca hemen şehre gelmişler. (Zaten insanoğlu hep böyle. Kimse akrabalarını sevmez ama söz konusu hastalık olunca ölüm

olunca hepsi birlik oluyor. Süleyman'ın meselesi de aynı böyle olmuş). Neyse aradan birkaç gün geçmiş, Süleyman'ın idam edileceği gün gelmiş. Halifenin adamları Süleyman'ı meydana getirmişler. İdamı merak eden bir sürü insan da meydana gelmiş. Süleyman meydana gelince etrafına bakmış bir de ne görsün etrafta bir sürü akrabası.

Halifenin adamları, Süleyman'ı idam sehпасına çıkarmış. O anda Süleyman'ın akrabaları hep beraber koşmuşlar, Süleyman'ı askerlerin ellerinden almışlar. Oradaki insanlar da Süleyman'a saymış, sövmüşler. Süleyman çok öfkelenmiş. Oradaki insanlara demiş ki:

- Ben halifenin koyununu çalmadım, yemedim. Koyunu kendi paramla pazardan aldım. İnanmıyorsanız gidin sorun. Ama ben hanıma halifenin koyununu çaldığımı söyledim. Beni gerçekten sevip sevmediğinizi anlamak için yaptım. Ama görüyorum ki ailemden başka kimse bana sahip çıkmadı.

Süleyman bunu söyleyince herkes bir utanmış bir utanmış, kimse konuşamamış. Halife de olanlara şahit olmuş. Süleyman'ı yanına çağırılmış. Ondan helallik istemiş. Süleyman herkese hakkını helal etmiş ama kalbi çok kırılmış. Halife bu olaydan sonra Süleyman'a tahtını vermiş. Süleyman o memleketin halifesi olmuş. Süleyman bu vesileyle akrabaları ile de barışmış. O günden sonra herkes Süleyman'a güvenmiş. Burada masal bitmiş.

11. Olmayan Altınlar

Memleketin birinde iki kardeş her sabah tarlaya gidip sabahtan akşama kadar tarlayı sürermiş. İki kardeş hep bir araya gelince zengin olmaktan bahsedermiş. Biri zengin olunca kendine bir çiftlik yapacağını söylermiş. Diğer zengin olunca büyük bir fabrika açacağını söylermiş. Çünkü bu iki adam hep yoksulluk çekmiş. Adamlar da her fırsatta zengin olmanın hayallerini kurarmış.

Zaman böyle geçip giderken bir gün yine iki kardeş sabah kalkıp tarlaya gidiyormuş. Yolda kardeşlerinden biri diğerine:

— Şimdi mesela dört yüz altın bulsan ne yapardın? demiş.

Diğer kardeş demiş ki:

— Valla ne yalan söyleyeyim. Üç yüz altını kendime alırdım. Yüz altını da sana verirdim.

Kardeşi bu cevaba kızmış, kardeşine demiş ki:

— Neden kendine üç yüz altın alıyorsun da bana yüz altın veriyorsun?

Kardeşi:

— Ben ilk önce gördüm de ondan. İstesem sana hiç vermeyebilirdim, demiş.

Kardeşler kavga etmeye başlamış. O vurmuş, diğer vurmuş derken yolda geçen bir adam bunları görmüş. Hemen yanlarına gelmiş, onları ayırmış. Adam, iki kardeşe demiş ki:

— Koca koca adamlarsınız. Ayıp değil mi kavga ediyorsunuz? Neyi paylaşamadınız?

Kardeşlerden biri:

— 400 altını paylaşamadık, demiş.

Adam altınları duyunca gözü açılmış. Hemen adamlara demiş ki:

— Ne altını?

Kardeşlerden biri de adama demiş ki:

— Kardeşim yolda dört yüz altın buldu. Kendisine üç yüz altın aldı ama bana yüz altın verdi. Ben bunu kabul etmiyorum. Yarı yarıya bölüşmemiz lazım.

Adam, iki kardeşi dinleyince aklına bir kurnazlık gelmiş. Adam, kardeşlere demiş ki:

- Yahu dert ettiğiniz şeye bakın. Siz kardeşsiniz. Mal, mülk, altın sizin aranızda girmemesi lazım. Siz şu 400 altını bana verin, ben size bölüştürürüm.

Kardeşler:

- Nasıl yapacaksın? demiş.

Adam:

- Siz, yüz ellişer altın bölüşün. Geriye kalan yüz altını da bana verin.

Kardeşler:

- Sana niye 100 altın veriyoruz? demiş.

Adam:

- Aranızda girdim, kavganızı bitirdim, demiş.

İki kardeş de adama:

- Ya sen ne kadar paragöz bir insan çıktın. Daha altınları bulmadan yüz altına talip oldun, demişler.

Kardeşler bu sefer bu adamı dövmeye başlamış. Adam, kardeşlere:

- Ya bir durun, vurmayın başka türlü yine kavga edecektiniz. Aklınız başınıza gelsin diye ben öyle söyledim, demiş.

İki kardeş düşünmüşler. Daha ortalıkta olmayan altın için kavga etmeye utanmışlar. İkisi de hatasını anlamış. Birbirlerinden helallik almışlar. İşe gidip helal para kazanmaya devam etmişler.

12. Aslanın Zulmü

Zamanın birinde büyük bir ormanda aslan, köpek, tavşan, tilki, at, kurt ve bir sürü kuş yaşarmış. Ormanın kralı aslan diğer hayvanlara zulmedermiş. Hepsine kötü davranırmış. Ormandaki tüm hayvanlar bir araya gelince aslandan şikâyet etmeye başlarmış.

Bir hayvan demiş ki:

— Onu keselim.

Diğeri demiş ki:

— Topluca saldıralım.

Öbürü demiş ki:

— Kemiklerini kıralım.

Böyle her kafadan bir ses çıkmış. Ormanda aklı başında olan hayvan atmış.

At, diğer hayvanlara:

— Bence topluca gidelim, derdimizi, şikâyetimizi anlatalım, demiş.

Diğer hayvanlar da bu en son ki fikri kabul etmiş. Hepsi toplanmış ve aslanın evinin yolunu tutmuşlar. Çok geçmeden eve varmışlar ve aslana şikâyetlerini söylemişler. Aslan da diğer hayvanlara dönmüş demiş ki:

— Ben sizinle dövüşmeye her zaman hazırım. Cesareti olan çıksın karşıma. Her gün bana üç öğün et getireceksiniz. Eğer getirmezseniz başınıza kıyameti koparırım.

Köpek, kurt, tilki, tavşan ve kuşların hepsi gittiklerine bin bir pişman olmuşlar. Hayvanlar her gün sırayla aslanın evine üç öğün et götürmüş. Gel zaman git zaman hepsi bu durumdan bıkmış artık. Bir gün et götürme sırası tilkiye gelmiş. Tilki isyan etmiş:

— Ben kendim için yiyecek bulamıyorum, her gün aslana nasıl et bulayım, vallahi bıktım, demiş.

Tilkinin aklına bir plan gelmiş ve diğer hayvanların yanına gitmiş. Tilki, hayvanları etrafına toplamış onlara bir plan anlatmış. Tilki demiş ki:

- Beni iyi dinleyin. Kaç yıl oldu biz bu aslana her gün üç öğün et götürüyoruz. Hepiniz yemeği zor buluyorsunuz zaten. Benim sabrım kalmadı. Artık aslana yemek götürmeyeceğiz. Ben bir plan yaptım. Eğer arkamda durursanız onu yeneriz.

Diğer hayvanlar, tilkiye:

- Tilki kardeş, sonuna kadar arkadayız. Seni yalnız bırakmayız. Söz veriyoruz, demiş.

Tilki bunun üzerine mutlu olmuş ve diğer hayvanlara:

- Tamam, ben aslanın evine gidip onu yoldan çıkaracağım. Siz de uzaktan bizi takip edin. Fırsatınızı bulduğunuz zaman saldırın, demiş.

Aslan, yemeği geciktiği için çok öfkelenmiş ve dört gözle tilkinin yolunu gözlemiş.

Tilki nefes nefese kalmış bir şekilde aslanın evine girmiş ve aslana:

- Sana et getirmişt看. Yolda başka bir aslan karşıma çıktı. Elimden yemeğini aldı. Bundan böyle bu ormanın kralı benim. Git diğer aslana söyle, itirazı varsa gelsin beni bulsun dedi, demiş.

Aslan, tilkinin söylediklerine inanmış ve öfkeden kudurmuş. Aslan, tilkiye:

- Beni hemen ona götür, demiş.

Tilki “tamam” demiş ve önde yürümeye başlamış. Aslan da onu takip etmiş. Tilki, aslanı derin bir su kuyusunun yanına getirmiş. Diğer hayvanlar da bunu fırsat bilmiş. Hepsi bir anda ortaya çıkmış ve aslana bir darbe vurmuşlar. Aslan büyük, derin kuyunun içine düşmüş. Kuyuda da timsahlar varmış. Timsahlar aç olduğu için aslanı yemişler. Böylece aslan yaptıklarının cezasını çekmiş. Diğer hayvanlar da rahat bir nefes almış. Masal da burada bitmiş.

13. Kız Kardeşin Bedduası

Bir varmış bir yokmuş, zamanın birinde bir adam varmış. Adamın bir oğlu ile bir kızı varmış. Adam yıllar önce hanımını kaybetmiş. Çocuklarını tek başına büyüttmüş. Bir süre sonra adam başka bir kadınla evlenmiş. Bu kadın evde diğer çocuklara üvey annelik etmiş. Adamın oğlu ve kızı her gün ormana gidip çalı çırpı toplarmış. Bu çalı çırpıları da çuvallara koyup satarlarmış.

Üvey anne bir süre sonra evde çocukları istememeye başlamış. Bu yüzden kocasına yani çocukların babasına sürekli şikâyet etmiş. Baba da kadının dediklerini çok umursamazmış. Aradan birkaç yıl geçmiş. Kız on yedi yaşına girmiş ve çok güzelleşmiş. Üvey anne, kızın bu güzelliğini çok kıskanmış ve her fırsatta kıza zarar vermeye başlamış. Bir gün üvey anne, kıza nasıl zarar verebilirim diye düşünmüş ve kızı gün boyu takip etmeye başlamış. Kızcağız, kardeşiyle beraber sabah erkenden ormana çalı çırpı toplamaya gitmiş. Üvey anne onları gizlice takip etmiş ve gözetlemiş. Kız işleri bittikten sonra çeşmeden sürahisine su doldurup içermiş. Üvey anne bunu görmüş ve aklına haince bir plan gelmiş.

Bir gün yine kız, sabah evden çıkmak için hazırlanmış. Üvey anne, kız evden çıkmadan önce sürahiye bir yılan koymuş ve sürahinin ağzını kapatmış. Kızcağız akşama doğru işlerini halletmiş sonra eve dönüyormuş. Yolda gelirken çeşmeden sürahisine su doldurmuş ve içmiş. Kız suyla beraber sürahideki yılanı da yutmuş. Kız ne yuttuğunu bilemediği için çok korkmuş ve hemen eve gelip durumu üvey annesine anlatmış. Üvey anne, kıza “korkacak bir şey yok”, demiş.

Üvey anne o günden sonra da kıza bir sürü yağlı yemekler yapmış. Kız ilk defa bu kadar yemeği bir arada görmüş. Hepsini bir güzel yermiş. Baba da karısının böyle çocuklara iyi bakmasından memnun kalmış ve üvey kadını her seferinde övmüş. Kız yemekleri yiye yiye bir süre sonra kilo almış ve karnı büyümüş. Meğer üvey annenin yaptığı yemekler kıza değil, kızın karnındaki yılanlaraymış. Yılan yemekleri yiye yiye büyümeye başlamış. Durum böyle olunca kızın karnı da kocaman olmuş. Bunun üzerine üvey anne, nefes nefese kalmış bir şekilde kocasına gitmiş demiş ki:

- Bey, bizim kızımızın karnının görüyorsun. Kızımız hamile kalmış, rezil olduk. Artık insan içine çıkamayız.

Adam hayrete düşmüş. Öfkeden ne yapacağını şaşırmış. Adam hemen oğlunu yanına çağırılmış. Adam, oğluna:

— Kardeşini ormana götür. Onu öldür, demiş.

Oğlan, kız kardeşini ormana götürmüştü. Ormanda kız saatlerce yürümüş, çok yorulmuş. Öyle olunca kız bir yerde uyuyakalmış. Oğlan, kız kardeşini öldürmeye kıyamamış, kızını ormanda bırakmış, eve dönmüş. Kız uyandığında etrafında kimseyi görememiş, çok korkmuş. Ormanda kız, erkek kardeşine beddua etmiş:

— İnşallah ayağına bir diken girer de o diken benden başka kimse çıkaramaz, demiş.

Kızın ettiği beddua aylar sonra tutmuş. Oğlanın ayağına bir diken batmış. Oğlan acıdan duramıyormuş. Kızcağız da aylarca ormanda aç susuz dolanıp durmuş. Akşamları da bir ağacın dallarına çıkarmış, orada sabahlamış. Zaman geçtikçe kızın karnındaki yılan büyümüş. Bu yüzden kız artık yürümekte zorlanıyormuş.

Bir gün yine kızın yürümeye mecali kalmamış, bir derenin kenarında uyuyakalmış. Kızın karnındaki yılan hareket etmiş. Yılan hareket edince kızın karnından sesler çıkmış. O sırada derede başka bir yılan kızının karnından gelen sesleri duymuş, kızın yanına gelmiş. Kızın karnındaki yılan diğer yılanın sesini duyunca daha da hareketlenmiş, ses çıkarmış. Kızın karnındaki yılan, deredeki yılan:

— Yılan kardeş, kızın karnında mahsur kaldım. Beni buradan çıkarırsan sana bir küp altının yerini söylerim, demiş.

Dışarıdaki yılan bunu duyunca sevinmiş ve yılan:

— Peki, seni nasıl çıkarabilirim? Bir fikrin var mı? demiş.

Yılan:

— Bir keçi bul. Keçiye iyice tuzla, ateşte pişir. Bunu yaptıktan sonra kıza yedir, sonra da kızını ağaca ayaklarından bağla, aşağıya doğru sarkıt, demiş.

Diğer yılan buna çok şaşırılmış, anlam verememiş. Bu yüzden tekrar yılan seslenmiş.

— Bunları yapsam da sen nasıl kurtulacaksın ki? demiş.

Yılan:

— Kız tuzlu eti yiyince çok susayacak, su içecek. Su içtiğinde de benim dışarı çıkmam kolaylaşacak ama onu ağaca ayaklarından bağlayıp sarkıtman lazım. Ancak öyle çıkabilirim, demiş.

Diğer yılan bu sefer anlamış ama aklına bir soru daha takılmış:

- İyi güzel diyorsun da ben tek başıma kızı nasıl kaldırıp ağaca bağlayayım, demiş.

Yılan:

- Ormanda bir hayvan bulup onu ikna et, demiş.

Diğer yılan “tamam” demiş. Ormanda dolaşmaya başlamış. Yılan ormanda gezinirken bir kurt görmüş. Yılan hemen kurdun yanına gitmiş kurda durumu anlatmış. Kurt da yılanı:

- Tamam, yardım ederim ama benim bu işte bir kârım olacak mı? demiş.

Yılan:

- Alacağım bir küp altının yarısını sana vereceğim, demiş.

Kurt kabul etmiş. Kurt ormanda bir keçi yakalamış. Kurt, yılanla beraber keçiye iyice tuzlayıp pişirmiş, kızın yanı başına koymuşlar. Kız gözlerini açtığında yanında mis gibi kokan bir keçi eti görmüş ve yemeye başlamış. Kız o kadar çok acıkmış ki bütün keçiye bitirmiş. Sonra da dereye girip kana kana su içmiş. Kız su içtikten sonra üzerine bir ağırlık çökmüş, yerden kalkamamış. Bir süre sonra da yattığı yerde bayılmış. Kız bayıldıktan hemen sonra kurt ve yılan gelmişler. Kızı ayaklarından ağaca bağlamışlar. Böyle olunca yılan, kızın karnından kolayca çıkmış.

Yılan, diğer yılan ve kurtla oradan uzaklaşmış. Kız kendine geldiğinde karnının küçüldüğünü görmüş. Kız ormanda bir süre gezinirken bir çobana rast gelmiş. Çoban kızı görünce ona âşık olmuş, evlenmek istemiş. Kız da kimi kimsesi olmadığı için çobanı sevmiş. Onunla evlenmiş. Sonra kız başından ne geçtiyse çobana anlatmış. Aylar sonra çobanın kızıdan iki çocuğu olmuş. Bir gün evin kapısı çalınmış. Çoban kapıyı açmış. Karşısında iki adam görmüş. Biri biraz yaşlı, diğeri de gençmiş. Baba, çobana:

- Benim oğlumun ayağına diken battı. Yıllardır her yere götürdüm, baktırdım ama kimse o dikenı çıkaramadı. Eve doğru gidiyorduk ama çok yorulduk. Sizin evi görünce de biraz dinlenmek istedik, ondan geldik, demiş.

Çoban hemen onları içeri davet etmiş, karısını çağırmış. Kız içeri gelmiş. Kız misafirleri görünce çok şaşırılmış. Çünkü evdeki misafirler kızın babası ve kardeşiymiş. Baba, kızını görünce çok şaşırılmış. Çünkü babası da kızı öldü diye biliyormuş. Oğlan orada her şeyi söylemiş. Kız da her şeyi anlatmış. Hâl öyle olunca baba, tüm bunların

sorumlusunun karısı olduğunu anlamış. Kız, erkek kardeşinin ayağındaki dikenli tereyağından kıl çeker gibi almış. Baba da kızına sarılmış ve hasret gidermiş. Bir süre sonra baba, kızı, oğlu ve damadı ile birlikte eve dönmüşler.

Üvey anne karşısında kızı görünce foyasının ortaya çıktığını anlamış ve kaçmaya başlamış. Baba ve oğul da üvey annenin peşinden koşmuşlar. Kısa sürede yakalamışlar. Baba, karısını ormana atmış ve eve dönmüş. Kadın ormanda kurda kuşa yem olmuş. Üvey anne yaptıklarının cezasını çekmiş. Bu masal da burada bitmiş.

14. Padişahı Kıskanan Vezir

Bir varmış bir yokmuş. Zamanın birinde bir memlekette bir padişah varmış. Padişahın bu dünyadaki tek isteği bir evlada sahip olmakmış. Fakat padişahın hiç çocuğu olmazmış. Padişahın bir de veziri varmış. Vezirin de çocuğu olmazmış. Padişah aynı kaderi paylaştığı vezirini çok severmiş. Padişahın hanımı ile vezirin hanımı da hep beraberlermiş. Gel zaman git zaman padişahın hanımı bir gece bir rüya görmüş. Rüyada Hızır aleyhisselam, kadına çocuğu olacağını söylemiş. Kadın bu rüyasını kimseye anlatmamış çünkü Hızır öyle istemiş. Kadın aylar sonra hamile kalmış. Kadın, bu haberi padişaha vermiş. Padişah o günü bayram ilan etmiş.

Vezir bu durumu öğrenince çok kıskanmış ve karısıyla bir araya gelmiş. Vezir, karısına bu çocuğun dünyaya gelmemesi bir şeyler yapmak istemiş. Çünkü vezir, padişahın çocuğu doğarsa padişahın eskisi gibi kendisini sevmeyeceğini düşünmüş, yani padişahın gözünden düşeriz düşüncesine kapılmış. Vezir ve karısı hain planlar yapmaya başlamışlar. Vezirin karısı şeytanca bir plan düşünmüş. Hemen padişahın hanımına gitmiş:

— Hanımım, çocuğu doğurmamanız lazım, demiş.

Padişahın hanımı çok şaşırılmış. Vezirin karısına:

— Neden, kötü bir şey mi oldu? demiş.

Vezirin karısı:

— Şimdi falcının yanından geldim. Falcıya falınızı baktırdım. Doğacak çocuk, babasını öldürüp tahtına çıkacakmış. Bunu engellememiz lazım, demiş.

Tabi padişahın karısı, vezirin karısına o kadar çok güveniyormuş ki bu yalana hemen inanmış. Fakat oğlunu öldürmeye de kıyamamış. Doğurduktan sonra birine veririm diye çocuğu saklamış. Ona bu akli veren de yine vezirin karısıymış.

Hanım kocasına çocuğu düşürdüğünü söylemiş yani yalan söylemiş. Padişah bu duruma çok üzülmüş. Zavallı padişah da bu yalana inanmış. Bir süre sonra hanımın karnı şişmeye başlamış. Hanım, kocası yani padişah bu durumu fark etmesin diye de odadan çıkmıyormuş. Derken hanımın doğuracağı gün gelmiş. Hanım çocuğu gizli bir yerde doğurmuş. Vezirin karısıyla beraber çocuğu bir sepete koymuşlar. Sepetin içine de bir çuvaldız, bir sarı bez ile bir kese altın koyup suya bırakmışlar. Hanım

üzüntüsünden günlerce uyuyamamış, konuşamamış. (Kadın üzölmeyip ne yapsın. Daha yeni doğurduğu evladının kokusuna doyamadan ayrılmış.)

Suda yüzen sepet nehirde aka aka bir balıkçının köyüne gitmiş. Bu balıkçı balıklarla konuşuyormuş. Balıkçı evindeyken bir ses duymuş. Kafasını camdan çıkarmış. Balıklar, “buraya gel” diye seslenmiş. Balıkçı dışarı çıkmış, nehrin yanına gitmiş. Balıklar, balıkçıya:

— Nehirde bir sepet bulduk. İçinde ağlama sesleri geliyor. Onu şu dalın arkasına sıkıştırdık, demiş.

Balıkçı hemen balıkların dediğı yere gitmiş. Bir de bakmış ki küçük bir sepet. Balıkçı sepeti aldığı gibi eve getirmiş. Hanımıyla beraber sepeti açmışlar. Bir de görsünler? Sepetin içinde dünya tatlısı küçük bir bebek. Balıkçının de hiç evladı yokmuş. Balıkçı ve karısı bu duruma çok sevinmiş. Allahutaala’nın bir hediyesidir diye düşünmüşler. Balıkçı, çocuğı sepetten çıkarınca sepetin içinde bir kese altın görmüş. Aradan uzun yıllar geçmiş. Çocuk büyümüş, genç bir delikanlı olmuş. Bir gün padişah sivil kıyafetler ile çarşı pazarı dolaşırken bir çocuk dikkatini çekmiş. Padişah, çocuğı kendisine çok benzetmiş, kanı da çok ısınmış. Padişah, vezirine:

— Bu oğlanı saraya getirin, demiş.

Vezir, çocuğı tanımadığı için onu alıp saraya getirmiş. Padişah, çocuğı o kadar çok sevmiş ki evladı olmasını çok istemiş. Vezirine emir vermiş:

— Annesine, babasına istedikleri kadar altın verin. Yeter ki bu delikanlı benim evladım olsun, demiş.

Vezir ile karısı bu duruma pek hoş bakmamış. O günden sonra bu günahsız genci öldürmek için yine plan yapmışlar. Vezirin karısı, hanıma kahve yapmış sonra da içine uyku ilacı atmış. Vezirin karısı, hanımın odasına girmiş:

— Hanımım size kahve yaptım, demiş.

Hanım kahveyi alıp içmeye başlamış. Bu arada vezir de kahve yapmış, içine ilaç atmış sonra da genç oğlanın yanına gitmiş:

— Oğlum, ben seni çok sevdim. Sana kahve yaptım. Al şu kahveyi iç, demiş.

Aradan birkaç saat geçmiş. Padişahın karısı ile çocuk uyuyakalmış. Vezirle karısı, hanımı ve oğlanı bir odaya götürmüşler, sonra da yan yana yatırmışlar. Vezir, hızlıca padişahın yanına çıkmış, oğlanın ve hanımın beraber olduğunu söylemiş. Padişah ne

diyeceğini bilememiş, odaya girmiş bakmış. Padişah gördüklerine inanamamış. Padişah çok öfkelenmiş, vezirine:

— İdam sehpası kurun. İkisini de idam edin, demiş.

Vezir hazırlıklara başlamış, çok geçmeden şehrin meydanında idam sehpası kurulmuş. Padişahın hanımını ve oğlunu meydana getirmişler. Çocuk ölmeden önce padişahın bir istekte bulunmuş:

— Padişahım, önce annemle babamla vedalaşayım. Sonra beni idam et, demiş.

Padişah kabul etmiş. Balıkçıyı ve hanımını meydana getirmişler. Balıkçı, oğlanı o hâlde görünce padişaha öldürmemesi için yalvarmış. Padişah, o kadar öfkeliymiş ki çocuğun babasını da idam edilmesini istemiş. Balıkçı, idam edileceğini anlayınca çocuğun gerçek babası olmadığını söylemiş. Padişah şaşırılmış. Balıkçı, padişaha:

— Padişahım, bu genç oğlan benim öz evladım değil. Balıklar nehirde bir sepet gördüler. Bana haber verdiler, ben de gittim aldım sepeti. Eve geldim açtım sepeti. İçinde küçük bebek vardı. Sepetin içinde bir de sarı bir bez ve bir kese altın çıktı. Kimdir, nedir, oraya nasıl geldi bilmiyorum, demiş.

Bunun üzerine oğlan da çok şaşırılmış. Padişahın hanımı, padişaha dönüp:

— Bey, o senin öz oğlun. Ben sana yalan söyledim. Çocuğu düşürmedim. Doğurduktan sonra sepete koyup suya ben bıraktım, demiş.

Padişah olan bitenlere bir anlam verememiş. Vezirle karısı oradan hızlıca uzaklaşmış. Hanım bunları söyledikten sonra padişah:

— Neden bana yalan söyledin? demiş.

Hanım:

— Vezirin karısı, falcıyla görüşmüş. Dünyaya getireceğim oğlan seni öldürüp tahtına oturacaktı, demiş.

Padişah:

— Ya sizin aynı yerde beraber yatmanıza ne demeli? demiş

Hanım:

— Vezirin karısı bana bir kahve içirdi sonrasını hatırlamıyorum, demiş.

O arada oğlan da padişaha:

— Vezir yanıma gelip beni çok sevdiğini söyledi, sonra da bana bir fincan kahve içirdi. Ben de sonrasını hatırlamıyorum, demiş.

Padişah öfkeden çılgına dönmüş. Başından beri vezirin ve karısının yaptığı planlar birer birer ortaya çıkmış. Padişah hemen askerlerine emir vermiş:

— Hemen veziri ve karısını buraya getirin, demiş.

Padişah'ın adamları her yerde veziri ve karısını aramış. Çok geçmeden ikisini kaçarken yakalamışlar. Meydana getirip idam sehpasında ikisini idam etmişler. Böylece vezir ve karısı yaptıklarının bedelini ödemiş. Padişah da hanımına ve oğluna kavuşmuş. Sonra onlar mutlu bir hayat sürmüşler.

15. Kardeşlerin İmtihanı

Bir varmış bir yokmuş. Zamanın birinde beraber yaşayan üç kardeş varmış. Bu üç kardeş evlenme yaşına gelmiş. Babaları yaşlandığı için çalışamıyormuş. Bu sebeple üç kardeş çalışmaya karar vermişler. Çünkü evlilik, düğündür altından kalkmak için çok para gerekiyormuş. Üç kardeş şehre çalışmaya gitmişler. Bir yıl, iki yıl, üç yıl derken gece gündüz çalışmışlar ama çok para biriktirememişler. Bu yüzden kardeşler zengin olmak için her gün Allah'a dua etmişler. Bu dualarını Allah duymuş. Allah onlara yardım etmek istemiş ve Hızır'ı göndermiş. Fakat onlara yardım etmeden önce onları mal ve mülkle imtihan etmek istemiş. Kardeşler akşam iş dönüşünde yemeklerini yedikten sonra odalarına dağılmış. Üçü de yorgun olduğu için uykuya dalmışlar. Tam o sırada Hızır gelmiş ve üç kardeşin rüyasına girmiş.

Hızır bakmış ki büyük oğlan rüyasında büyük bir fabrikanın sahibi olduğunu görüyormuş. Ortanca oğlan rüyasında büyük bir çiftliğin sahibi olduğunu görüyormuş. Küçük kardeş de rüyasında görünmez olduğunu görüyormuş. Hızır, büyük ve ortanca oğlanın rüyasını anlamış ama küçük oğlanın rüyasını anlamamış. Hızır ilk küçük oğlanın dileğini gerçekleştirmiş. Küçük oğlanı akşamdan görünmez yapmış. Sabah büyük ve ortanca kardeş, işe gitmek için hazırlanmış. Bir bakmışlar ki küçük kardeşleri yatağında yok. Kardeşleri bu duruma biraz kızmış. Küçük kardeşlerinin işten kaydardığını düşünmüşler. Hâlbuki oğlan yatağında yatıyormuş. Küçük oğlan uyanmış ama kimseyi görememiş. O da üstünü giyinip çıkmış.

Büyük ve ortanca kardeşler işe giderken yolda karşılarına bir ayı sürüsü çıkmış. Ayılar, iki kardeşi kovalamaya başlamış. Kardeşler can havliyle koşmaya başlamışlar. Küçük oğlan, kardeşlerini yolda koşarken görmüş. Sebebini merak etmiş, onlara yetişmeye çalışmış. Bir de bakmış ki bir sürü ayı, kardeşlerini kovalıyormuş. Kardeşler çok yorulmuş artık koşamaz hâle gelmişler. O anda küçük kardeş elinde bir poşet sebze ve meyveyle gelmiş, ayıların önüne fırlatmış. Ayılar poşetin içindeki sebze ve meyvelerin yuvarlandığını görünce durmuşlar. Küçük oğlan bunları yaparken kimse onu görmemiş. Büyük ve ortanca kardeşler ayılardan kurtulmuş. Küçük kardeş, ağabeylerinin hayatını kurtarmış.

Neyse oğlan yolda bir adama rastlamış. Adam sokakta yürürken cebinden bir miktar para düşürmüştü. Oğlan paranın düştüğünü görünce hemen yerden almış. Oğlan

görünmez olduğu hâlde parayı alıp adamın cebine geri koymuş. Bu olanlara da Hızır şahit olmuş.

Sıra gelmiş ortanca kardeşe. Hızır küçük oğlanın rüyasını beğenmiş. Çünkü görünmez olan insan iyilik de yapabilir, kötülük de yapabilir. Bu çok güzel bir imtihan olmuş. Bu yüzden Hızır ortanca oğlanın rüyasına girmiş, ona yarın görünmez olacağını söylemiş. Sabah olunca oğlan görünmez olduğunun farkına varmış. Evden dışarı çıkmış. Yolda üstü başı düzgün, elinde çantası olan bir adam görmüş. Oğlan fırsat bu fırsat diyerek yolda yürüyen bu adamın ayağına vurmuş, adamı düşürmüş. Sonra adamın çantasından, cebinden parasını almış. Adam bununla da kalmamış, gelen gidenin ensesine tokat atmış. Tokat yiyen adamlar arkalarında kimseyi bulamayınca delirdiklerini zannetmiş. Oğlan, adamların bu hâllerine bakıp bakıp gülüyormuş.

Oğlan böyle yaparak akşama doğru iki çuval para toplamış. Hızır bunları görmüş. Ertesi gün Hızır büyük oğlanın rüyasına girmiş. Hızır, ona bir günlüğüne görünmez olacağını söylemiş. Oğlan sabah uyanmış. Bir bakmış ki gerçekten de görünmez olmuş. Evden dışarı çıkmış. Karşıdan bir çobanın koyun sürüsüyle geldiğini görmüş. Oğlan, çobanı oracıkta öldürüp tüm koyunlarını gasp etmiş. Hızır, büyük kardeşin ve ortanca kardeşin yaptıklarına şahit olmuş. Bunun üzerine Hızır, onlara verdiği zenginliği geri almış.

Hızır birkaç gün sonra küçük kardeşin karşısına çıkmış, dileğini söylemesini istemiş. Küçük kardeş, abilerinden uzak bir yerde babasıyla ve anasıyla beraber başını sokacakları bir ev ve bir hayvan çiftliği dilemiş. Hızır, küçük oğlanın dileklerini gerçekleştirmiş. Böylece oğlan yaptığı iyiliklerin karşılığını almış. Öbür kardeşler de çalışıp biriktirdikleri tüm paralarını harcamışlar. İkisi de sefalet içinde kalmış. Küçük oğlan da anası ve babasıyla güzel bir hayat sürmüş.

16. Hayırsız Evlat

Bir varmış bir yokmuş, zamanın birinde bir adam varmış. Bu adamın annesi yokmuş. Babası da çok yaşlıymış ve hastaymış. Baba, oğlunun evinde kalıyormuş. Adamcağız hasta olduğu için evden hiç çıkamıyormuş. Onun işleriyle gelini ilgilenirmiş. Bir gün Gelin, kayınpederinden sıkılmış, ona bakmaktan bıkmış. Sürekli bu durumdan şikâyet etmiş. Bir gün kadın artık dayanamamış ve durumu kocasına anlatmış. Kadın, kocasına:

— Bey! Yıllardır senin babana ben baktım ama bu saatten sonra bakacak gücüm kalmadı. Çok yoruldum artık, demiş.

Adam, karısına:

— Babam zaten hasta evde sadece uzanıyor. Adamın ağzı var, dili yok. Önüne bir şey koyarsan yer, koymazsan yemez, şikâyet de etmez, demiş.

Kadın bunları duyunca kocasına:

— Ben onu bunu anlamam. Ne yap ne et babanı buradan götür, demiş.

Adam çaresiz kalmış, karısına demiş ki:

— Bari biraz iyileşsin öyle götüreyim. Bu hasta hâliyle nereye bırakırım.

Kadın iyice bozulmuş:

— Eğer, yarın babanı götürmezsen ben çocuklarımı alıp babamın evine giderim, demiş.

Adam işin içinden çıkamayınca ertesi günün sabahı babasını sırtına bindirmiş sonra da dağa gitmiş. Adam, dağın tepesinde bir tane ağacın altına babasını bırakmış. Yaşlı adamın gözü çok görmüyormuş. Yaşlı adam yerde eliyle toprağı eşelemiş. Oğlan bunu görünce şaşırmış. Çok da merak etmiş. Oğlan, babasına:

— Baba ne arıyorsun? demiş.

Baba, oğluna bakmış:

— Oğlum, zamanın birinde ben de babamı buraya bırakmıştım. Babamın kemikleri duruyor mu durmuyor mu ona bakıyorum, demiş.

Oğlan şaşırmış. Babasına demiş ki:

— Sende mi babanı dağa attın?

Baba da:

- Ben de zamanında anneni dinleyip babamı dağa bıraktım. Şimdi de sıra bana geldi. İşte dünya bu kadar. Eden buluyor, demiş.

17. Eşeklerin Eşekliği

Eşeklerin çok bulunduğu bir memlekette eşekler hiç hâlden memnun değilmiş. Sırtlarındaki semerler vücutlarını yara bere içinde bırakıyormuş. Eşekler semerlerini yapan ustaya her gün lanet okurmuş. Çünkü sırtlarındaki semer onlara her gün acı veriyormuş. Bir gün eşekler toplanmış. Allah’a dua etmişler:

— Allah’ım ne olur semerimizi yapan usta gitsin, başka bir usta gelsin.

Allah, eşeklerin duasını kabul etmiş. Kötü semerler yapan usta gitmiş. Onun yerine başka bir usta gelmiş. Eşekler bu duruma çok sevinmiş. Yeni gelen semer ustası semerlerini yapmaya başlamış. Eşekler bu semerciden de şikâyet etmiş. Çünkü yeni gelen ustanın yaptığı semerler eskisinden de kötüymüş. Eşeklerin sırtı yara içinde kalmış. Yine bir gün eşekler toplanmış. Allah’a:

— Allah’ım bu semerci gitsin. Vücutlarımız yara bere içinde kaldı. Başka bir semer ustası gelsin, diye dua etmişler.

Yaptıkları dua yine kabul edilmiş. Yeni bir semer ustası gelmiş. Eşekler hepsi çok sevinmiş. Fakat bu yeni gelen semercinin yaptığı semerler diğer semerlerden daha kötüymüş. Bu sefer eşeklerin sırtları yaralardan kurtlanmaya başlamış. Eşekler ilk semercinin yaptığı semerlere hasret kalmış. Eşekler günleri böyle acı çekerek sürdürmüş. İçlerinden bir eşek aklı başına gelmiş. Diğer eşeklere demiş ki:

— Biz daha dua etmesini bilmiyoruz. Önce doğru dua etmesini öğrenelim.

Eşekler, bu sefer Allah’a şöyle dua etmiş:

— Allah’ım sen bizi önce bu eşeklikten kurtar. Her seferinde iyi semerler istemek yerine yeni semer ustası istedik. O yüzden bizi önce bu eşeklikten kurtar, diye dua etmişler.

Allah dualarını tekrar kabul etmiş ve onlara iyi semer yapan bir usta göndermiş. Yeni gelen semer ustası, semerleri pamuktan yapmış. Eşekler bu duruma çok sevinmiş ve her seferinde Allah’a şükretmişler.

18. Beş Başlı Yılan ile Akıllı Kız

Bir varmış bir yokmuş, zamanın birinde bir köyde beş başlı bir yılan varmış. Beş başlı yılan o kadar korkunçmuş ki onu gören herkes kaçacak delik ararmış. Bu yüzden köylüler korkudan akşamları dışarı çıkmazmış. Yılan beş başı sayesinde sağını, solunu, arkasını ve önünü kısacası her tarafını görüyormuş. Ağzı çok büyükmüş. Bir bebeği rahatlıkla yutabilirmiş. Beş başlı yılan akşamları dışarı çıkar gezermiş. Nerede birini görse sokar, öldürürmüş. Köylüler bir araya gelmiş, ne yapalım ne edelim diye konuşmuşlar.

Köylülerden biri:

— Yılanı silahla öldürelim, demiş.

Diğerlerine de bu mantıklı gelmiş. Herkes eline bir silah almış. Yılanı gördükleri yerde ateş edeceklermiş. Yılan bir akşamüstü dışarı çıkmış. Yolda rastladığı bir kadını ayağından sokmuş. Kadın çığlık atınca tüm köylüler kadının yardımına koşmuş. Diğer insanlar yılanı ateş etmiş ama bir tane kurşun bile yılanı değmemiş. Çünkü yılanın beş kafası, on gözü varmış. Günler günleri kovalamış. İnsanlar bir türlü bu beş başlı yılanı öldürememiş. Sonra köylüler yine bir araya gelmişler, çareler aramışlar.

Köylülerden biri “Yılanı zehirleyelim” demiş. Bu planı diğer köylüler kabul etmiş. Çünkü başka da kimsenin aklına bir şey gelmemiş. Adam demiş ki:

— Yılanı bir tas zehirli süt verelim, yılan sütü içince zehirlenip ölür” demiş.

Adam bunları konuşurken yılan bunları duymuş. Yılan akşam sokağa çıkınca yolun ortasına bir tas süt görmüş. Yılan hemen sütü almış eve götürmüş ama içmemiş. Yılanın aklına hain bir plan gelmiş. Yılan aldığı bir tas sütü başka bir eve bırakmış.

Aradan birkaç saat geçmiş. Köylüler sütü bıraktığı yerde görmemiş. Öyle olunca köylüler sevinmiş. “Bu sefer yilandan kurtulduk” demişler. O gün herkes evlere dağılmış. Sütün bırakıldığı evin sahibi odada bir tas sütü görmüş. Adam sütü karısının getirdiğini düşünmüş. Adam çocuklarıyla beraber sütü içmiş. O sırada çocuklar bir yere düşmüş. Çocukların bu hâlini gören baba durumu anlamış, çığlık atmış.

Çığlık sesini duyan herkes adamın evine gelmiş. Köylüler çok şaşırılmış. Evdeki çocukların hepsi zehirlenmiş. Köylüler bir araya gelmiş, konuşmuşlar. En sonunda bu planı yılanın yaptığını anlamışlar. Köylüler iyice öfkelenmiş. Aradan birkaç gün geçmiş yılan tekrar dışarı çıkmış. Dışarıda bir genç kız görmüş. Hemen ayağına

dolanmış, kızı yere düşürmüş. Kız da köyün en güzel kızıymış. Yılan kızı görünce hemen âşık olmuş. Ama yine de insanlara güvenmediği için onu öldürmek istemiş. Yılan tam kızı bacağından sokacakken kız, yılanı demiş ki:

— Eğer beni öldürmezsen seninle evlenirim.

Beş başlı yılan, kızı çok beğendiği için evlenmeyi kabul etmiş. Yılan, kızı yuvasına götürmüş, evlenmişler. Yılan, kıza sahip olmak istemiş. Kız güzel olduğu kadar çok da akıllıymış. Kız, beş başlı yılanı bir oyun oynamış. Kız, yılanı:

— Ben birinizle beraber olmak istiyorum ama siz beş kişisiniz. Öyle olmaz, demiş.

Yılanlar kendi arasında tartışmaya başlamış. Biri “benimle beraber olacak” demiş, öteki “ben” demiş, diğeri “hayır olmaz benimle” demiş. Yılanlar kavga etmeye başlamış. Yılanlar kavga ederken kız demiş ki:

— Aranızda en güçlü kim ise onunla beraber olacağım.

Kız bunu söyleyince yılanlar daha çok kavga etmiş. O demiş “ben güçlüyüm”. Diğeri demiş “ben” derken birbirlerini sokmaya başlamışlar. Hepsi birbirini sokmuş, hepsi de zehirlenmiş.

Kız da boş durmamış. Hemen eline bir taş almış, yılanların kafasını tek tek ezmiş. Kızın hayatı kurtulmuş. Kız, yılanı sürüklemiş, köy meydanına kadar getirmiş. Köylüler, yılanın öldüğünü görünce hayret etmişler. Tüm köylüler rahat bir nefes almış. Genç kız köyde kahraman olmuş. Herkes ona hediye götürmüş. Kız sayesinde köylüler büyük bir dertten kurtulmuş. Beş başlı yılan da yaptıklarının bedelini ödemiş.

19. Aldım Verdim

Zamanın birinde bir kadın varmış. Bu kadına köy halkı, “nene” dermiş. Çünkü nene çok yaşlıymış. Bu yaşlı nenenin bir oğlu ve oğlunun da dört tane erkek evladı varmış. Bir gün bu nenenin oğlu ve gelini kavga etmiş, tartışmışlar. Gelin, kocasından ayrılmış, babasının evine gitmiş. Baba ile beraber dört erkek evlat da neneye kalmış. Nene bu çocuklara bakıyormuş. Sonra nenenin oğlu da ölmüş. Oğlu ölünce bu sefer çocukların bütün yükü olsun, masrafı olsun hepsi zavallı yaşlı neneye kalmış. Nene bir yandan çocukların yemeğini yaparmış, bir yandan onlarla oynarmış. Çocuklar daha küçükmüş, ondan nene çok yoruluyormuş.

Gel zaman git zaman, bu bahsettiğimiz nenenin eline bir çuval buğday geçmiş. Nene buğday çuvalını eşeğin sırtına yüklemiş, öğütmeye götürmüş değirmenciye. Nene değirmene gelmiş, un çuvalını öğütsün un yapsın diye buğdayı değirmenciye vermiş.

Değirmendeki adam da yaşlı neneye:

- Nene sen şimdi git akşam gel, anca o zamana kadar un çıkar, demiş.

Nene:

- Yavrum, çocuklar evde aç beni bekliyorlar. Biraz daha erken olmaz mı? demiş

Değirmenci:

- Tamam, nene iki saat sonra gel al, demiş.

Bizim nene eşiğine binmiş, değirmenden çıkmış. Nene “ne yapayım ne yapayım” diye düşünmüş. Sonra kendi kendine demiş ki:

- En iyisi ben bir hamama gideyim, orada biraz kalırım sonra giderim değirmenciye.

Bizim yaşlı nene hamama varmış. Eşeğini hamamın kapısına bağlamış. Nene hamamdan çıkmış bir de bakmış ki eşek yok. Nene çok üzülmüş, her tarafta eşiğini aramış ama bulamamış. Aradan iki saat geçmiş. Nene eşiğini bulamadığı için değirmenciye yürüyerek gitmiş. Tabi yürüyerek gittiği için bir saat geç kalmış. Hava biraz kararmış. Nene en sonunda değirmenciye varmış ama yorgunluktan adım atacak hâli kalmamış. Nene nefes nefese kalmış. Değirmenci, yaşlı kadının bu hâlini görmüş, merak etmiş. Değirmenci, neneye:

- Ne oldu nene? Niye nefes nefese kaldın? demiş.

Nene:

- Sorma oğlum, hamamın kapısına eşeğini bağladım. Hamamdan çıktım eşek yok. Her yerde aradım ama onu bulamadım, unu sırtımda taşıyamam, senin eşeğini ödünç alayım mı? Yarın sana geri getiririm, demiş.

Değirmenci de kabul etmiş, eşeğini yaşlı kadına vermiş. Yaşlı kadın un çuvalını eşeğin üstüne bindirip eve gitmiş. Nene, un çuvalını eve bırakmış sonra değirmencinin yanına geri dönmüş. Değirmencinin eşeğini vermiş. Değirmenci, yaşlı kadının hâline çok üzülmüş ve ona:

- Nene al, eşek senin olsun. Benim bir eşeğim daha var. Yaşlı başlı kadınsın. Eşek sana lazım olur, demiş.

Yaşlı kadın sevinmiş, değirmenciye:

- Allah ne muradın varsa versin. Allah senden razı olsun, demiş.

Yaşlı kadın eşeğini almış, yola koyulmuş. Yolda giderken karnı çok acıkmış, susamış. Hemen orada bir ev görmüş. Nene belki burada yiyecek bir şeyler vardır demiş, gitmiş evin kapısını çalmış. Kapıyı bir kadın açmış. Ev sahibi, neneye biraz ekmekle biraz ayran ikram etmiş. Kadın ayranını içmiş, biraz dinlenmiş. Ev sahibi kapının önündeki eşeği görmüş. Sonra yaşlı kadına:

- Bana bu eşeğini ver. Ben de sana bir tokmak vereyim, demiş.

Yaşlı kadın şaşırıp demiş ki:

- Eşek bana lazım. Ben tokmağını ne yapayım ki?

Kadın:

- Öyle deme, benim tokmağım sihirlidir. Eğer tokmağıma vur dersen vurur, demiş.

Nene kabul etmiş, almış tokmağı. Sonra yoluna devam etmiş. Biraz ilerlemiş, tekrar yorulmuş. Bir lokantaya girmiş. Nene tokmağını masanın üzerine bırakmış. Lokantanın sahibi yaşlı bir adammış. Bu yaşlı adam, masanın üzerindeki tokmağı görmüş, beğenmiş. Lokantacı bizim neneye:

- Tokmağı çok beğendim. Bana tokmağını ver, ben de sana büyük bir kazan vereyim, demiş.

Nene:

- Senin kazanını ne yapayım, ne işime yarayacak? demiş.

Lokantacı:

- Öyle deme, benim kazanım sihirlidir. Sen bu kazana biraz su koyarsan o su yemek olur. Zaten benim gibi yaşlısın, yemek yapmaktan da kurtulursun, demiş.

Yaşlı kadın kabul etmiş, tokmağını vermiş, kazanı almış. Bizim nene yola çıkmış. Yolda bir çobana rast gelmiş. Çoban, kazanı görmüş. Hemen yaşlı kadının yanına gitmiş demiş ki:

- Bana kazanını ver, ben de sana bir inek vereyim.

Nene yine diğerlerine söylediğini bu çobana da söylemiş:

- Senin ineğini ben ne yapayım, benim kazanım sihirli. Biraz su koydun mu yemek oluyor.

Çoban:

- İyi güzel diyorsun da benim ineğin de eti var, sütü var. Bir de benim inek çok akıllı bir hayvan. İnsanlarla da konuşuyor, demiş.

Bizim nene bunu da kabul etmiş. Vermiş kazanı, almış ineği. Nene, ineğin başına halatı geçirmiş, yola koyulmuş. Sonra eve varmış. Dört torun hemen nenenin yanına koşmuşlar. Torunların en büyüğü nenesine:

- Nene bu inek nereden çıktı? Hani bizim eşek nerede? demiş.

Nene:

- Oğlum, başıma gelmeyen kalmadı. Eşeğimi kaybettim, yeni bir eşek aldım. Eşeği verdim, sihirli bir tokmak aldım. Sihirli tokmağı verdim, yerine sihirli bir kazan aldım. Kazanı verdim, yerine bir inek aldım, demiş.

Masal da burada bitmiş. Dinleyenlerden Allah razı olsun.

20. Musa'nın Yolculuğu

Zamanın birinde bir padişah varmış. Bu padişah başka bir padişaha bir haber göndermek istemiş. Padişah bu görevi Musa isminde bir gence vermiş. Musa, padişahın emrini götürmek için ata binmiş, yola çıkmış. Musa günlerce at sürmüş. Musa yolunu şaşırmış, kaybolmuş. Musa yolu kaybedince geri dönmüş. Padişah da çok öfkeli bir padişahmış. (Bu öfkeli padişah, Musa'nın diğer padişaha haber vermediğini öğrenirse Musa'ya ne yapar, başına ne getirir tahmin edin.) Musa atıyla beraber yola koyulmuş. Yolda giderken karın üstünde bir kuş görmüş. Kuş çok kötü bir durumdaymış. Biraz daha geçse o toprağın üstünde donacaktı. Musa kuşun yanına gidip onu eline almış. Kuşu ceketinin içine koymuş, sıcak hava üflemiş. Sonra kuş biraz kendine gelmiş, kanatlanmış. Musa yoluna devam etmiş. Aynı kuş tekrar gelmiş, Musa'nın omzunun üzerine konmuş. Kuş, Musa'ya:

- Sen benim hayatımı kurtardın. Sana bir can borcum var. Bir gün gelir benim de sana faydam olur, demiş.

Musa, kuşa:

- Sen bana nasıl yardım edeceksin? Sen bir kuşsun, demiş.

Kuş yine kanatlanıp uçmuş. Musa da yoluna devam etmiş. Bir süre sonra Musa bir göle varmış. Musa'nın atı gölden su içmiş. Musa da gölün kenarında etrafı seyretilmiş. Musa'nın olduğu yere gölden bir balık çıkmış. Balık yerde çırpınmaya başlamış. Musa hemen balığı alıp göle atmış. Balık son anda ölümden kurtulmuş. Sonra balık gölün kenarına gelmiş. Musa'ya:

- Sen benim hayatımı kurtardın, ben sana bir can borçluyum. Bir gün gelir ben de sana yardım ederim, demiş.

Musa:

- Sen sadece bir balıksın. Bana nasıl yardım edeceksin? demiş.

Balık gölün içinde yüzmüş, kaybolmuş. Musa da yoluna devam etmiş. Musa at üstünde hızlı giderken bir anda atını durdurmuş. Orada bir sürü karınca yolun karşısına geçiyormuş. Musa karıncaları ezmek için durmuş. Karıncalar beş günde yolun karşısına geçmişler. Musa da karıncaların geçmesi için beş gün orada kalmış. Karıncaların en büyüğü Musa'nın elinin üstüne çıkmış ve Musa'ya demiş ki:

- Bizi ezmek için hem atını durdurdun hem de beş gün boyunca bizim geçmemizi bekledin, sana bir can borcumuz var. Bir gün gelir biz karıncalar, sana yardım ederiz.

Musa gülmüş, karıncaya:

- Siz sadece karıncasınız. Bana nasıl yardım edeceksiniz? demiş.

Musa yoluna devam etmiş ve nihayet saraya varmış. Padişah, Musa'ya:

- Bunca zamandır nerede kaldın? Diğer memleketin padişahına haber verdin mi? demiş.

Musa:

- Padişahım ben yolumu kaybettim, memleketi bulamadım. Bu yüzden döndüm, demiş.

Padişah öfkeden küplere binmiş. Adamlarına:

- Bu kendini bilmez kellesini alın, demiş.

Musa bu duruma çok üzülmüş ama elinden bir şey gelmemiş. Padişahın veziri, Musa'yı çok severmiş. Vezir gitmiş Musa ile konuşmuş. Musa başına gelenleri vezire anlatmış. Vezir gidip padişahla konuşmuş. Vezir, padişaha:

- Padişahım sen büyüksün. Musa'yı öldürme. Ona başka bir ceza ver. Onu affet, demiş.

Padişah:

- Ona üç görev vereceğim. Eğer yerine getirirse yaşar, ha eğer getirmezse kellesi gider, demiş.

Musa, padişahın görevlerini merakla beklemiş. Padişah, Musa'ya üç insan kafası ile üç insan vücudu vermiş. Ona demiş ki:

- Bu üç kafayı bu vücutlara birleştireceksin. Yarına kadar birleştirmezsen ölürsün.

Musa ne yapacağını şaşırmış, sabaha kadar ağlamış. Oradan bir kuş geçmiş. Kuş ağlama sesini duyunca o tarafa bakmış. Kuş bir bakmış ki ağlayan kişi Musa'ymış. Kuş hemen Musa'nın yanına gitmiş, neden ağladığını sormuş. Musa olanları bir bir anlatmış:

- Yarına kadar bu kafaları bu vücutlarla birleştirmesem padişah kellemi alacak, demiş.

Kuş:

- Sen hiç merak etme. Sen benim hayatımı kurtardın. Şimdi hayatını kurtarma sırası bende. Sana bir gün faydam dokunacağını söylemiştim. Sen şimdi benim kanadımdan bir tüy kopar. Bu sihirli tüyü üç kelleye sür sonra da bu boğazlara sür, demiş.

Musa kuşun kanadından bir tüy koparmış. Bu tüyü hem kellelere hem de boğazlara sürmüştü. Kafalar o anda boğazlara yapışmış. Musa, kuşun yardımıyla birinci şartı yerine getirmiş. Sabah olmuş, padişah gelmiş. Padişah kesilen kafaları boğazlarla birleşik görünce Musa'ya:

- Birinci görevini tamamladın, şimdi sıra ikinci görevde, demiş.

Padişah, Musa'yı alıp bir gölün kenarına götürmüştü. Padişah parmağındaki yüzüğünü çıkarmış, göle atmış. Padişah, Musa'ya:

- Yarına kadar yüzüğümü bu gölden çıkaracaksın. Eğer çıkaramazsan kellen gider, demiş.

Musa yine ağlamaya başlamış. Çünkü Musa yüzme bilmiyormuş. Zaten yüzme bilseydi de yüzüğü bulması çok zormuş. Neyse orada ağlama seslerini duyan bir balık, gölün kenarına gelmiş. Bu balık, Musa'nın yardım ettiği balıkmış. Balık, Musa'ya neden ağladığını sormuş. Musa başından geçenleri bir bir anlatmış ve demiş ki:

- Yarına kadar bu yüzüğü buldum buldum, bulamazsam padişah kellemi alacak.

Balık, Musa'ya:

- Sen benim hayatımı kurtarmıştın, benim sana bir can borcum var. Ben yarın sabaha kadar ne yapar ne eder o yüzüğü sana bulurum, demiş.

Musa çok sevinmiş ve gölün kenarında beklemeye başlamış. Beş saat sonra balık ağzında yüzükle gölün kenarına varmış ve yüzüğü Musa'ya vermiş. Balık, Musa'ya demiş ki:

- Al işte, padişahın yüzüğünü buldum. Git ona ver de canını kurtar.

Musa, balığın ağzından yüzüğü alıp doğru padişaha gitmiş, yüzüğü vermiş. Padişah, Musa'ya:

- İkinci görevini de tamamladın. Şimdi sıra üçüncü görevde, demiş.

Padişah, Musa'yı alıp sarayın bir odasına götürmüş. Padişah adamlarına üç çuval arpa, üç çuval bulgur ve üç çuval buğday döktürmüş. Padişah, adamlarına:

- Şimdi bunları iyice karıştırın. Hepsi birbirine karışsın, demiş.

Padişahın adamları arpayı, buğdayı ve bulguru karıştırmış. Odanın içi bunlarla dolmuş. Padişah, Musa'ya:

- Yarın sabaha kadar bunları ayıklayacaksın. Arpalar bir köşeye, buğdaylar bir köşeye, bulgurlar da bir köşeye konulacak. Sabah gelip bakacağım. Eğer yapmışsan affedeceğim ama eğer yapamamışsan kelleni alırım, demiş.

Musa yine ağlamaya başlamış, odanın içinde oturmuş. Biraz ayıklamaya başlamış ama bitirmesi ayları bulurmuş. Musa, işi bırakıp ağlamaya başlamış. O sırada arpanın, buğdayın kokusunu alan karıncalar odanın penceresinden girmiş. Karıncalar bir bakmış ki odanın içinde ağlayan bir adam. Karıncalar biraz yaklaşmış. Yaklaşınca Musa'yı tanımışlar. Karıncalar, Musa'ya neden ağladığını sormuş. Musa başından geçenleri anlatmış. Sonra Musa, karıncalara:

- Yarına kadar bunları ayıkladım ayıkladım, ayıklamazsam kellemler gider, demiş.

Büyük karınca, Musa'ya:

- Sen bizim canımızı kurtarmıştın, bizim sana bir can borcumuz vardı. Şimdi yardım etme sırası bizde, demiş.

Tüm karıncalar odaya toplanmış. Karıncalar önce biraz karınlarını doyurmuş sonra el ele tüm arpaları buğdayları, bulgurları ayıklamaya başlamış. Karıncalar sabah olmadan hepsini ayıklamışlar. Sonra odanın penceresinden dışarı çıkmışlar. Sabaha karşı padişah vezirleriyle birlikte odaya girmiş. Padişah odada ne görsün? Bir köşede üç çuvallık arpa, bir köşede üç çuvallık bulgur, diğer köşede de üç çuvallık buğday. Padişah bunu görünce Musa'ya:

- Verdiğim üç görevi de tamamladın. Seni affediyorum, demiş.

Musa çok mutlu olmuş. Musa; kuşa, balığa ve karıncaya yaptığı iyiliklerin karşılığını bulmuş. Masal da burada bitmiş.

21. Dükkân Sahibi

Zamanın birinde hayvancılıkla uğraşan dürüst bir adam varmış. Bu dürüst adamın annesi babası yokmuş. Köydeki büyükler bu adama Salih ismini vermiş. Salih köyde hayvancılık yapıyormuş. Salih'in bir karısı varmış, beraber çalışıyorlarmış. Salih'in karısı hayvanların sütünden peynir yapıyormuş. Salih de bu peynirleri şehre götürüyormuş, bir dükkâna satıyormuş. Karşılığında da gıda alıyormuş. Mesela bir kilo peynire bir kilo şeker ya da bir kilo peynire bir kilo yağ. Salih her hafta peynirleri poşetlere koyup şehre götürüyormuş.

Salih'in peynirleri sattığı dükkân sahibi vicdansız, hileci bir adammış. Bu adam aldığı, sattığı her şeye hile karıştırırmış. Salih evde poşetlere koyduğu peynirleri bir kilo şeklinde ayarlarmış. Dükkân sahibi peynirleri aldıktan sonra şeker, tuz, çay gibi gıdalar verirmiş. Bir gün yine Salih peynirleri dükkân sahibine vermeye gitmiş. Salih dükkâna varmış, çuvaldaki poşetleri çıkarıp dükkân sahibine vermiş. Dükkân sahibi aldığı her poşeti terazinin üzerine bırakmış. Tüm poşetler birer kilo çıkmış. Dükkân sahibi, Salih'e tuz, şeker, bulgur, nohut, fasulye ve çay vermiş. Salih malzemeleri almış, eve gelmiş. Salih bugüne kadar dükkân sahibinin verdiği hiçbir poşeti tartmamış. Eve geldiğinde içine bir şüphe düşmüş. Çünkü her poşet bir kilodan daha hafifmiş. Salih poşetleri teraziye bırakmış. Korktuğu başına gelmiş. Hiçbir poşet bir kilo çıkmamış. Hepsi bir kilodan az çıkmış. Bazı poşetler yarım kiloymuş. Salih öfkelenmiş.

Aradan bir hafta geçmiş. Salih tekrar peynirleri alıp dükkâna gitmiş. Dükkân sahibi tekrar bütün poşetleri terazide tartmış, kontrol etmiş. Sonra Salih'e malzeme vermiş. Salih malzemelerini alıp eve gelmiş, tartmış ama yine bütün poşetler bir kilodan az çıkmış. Salih yine çok öfkelenmiş. Aradan bir hafta daha geçmiş. Salih bu sefer poşetleri bir kilodan az peynir koymuş. Yani bir kilo yok ama en az dokuz yüz gram varmış. Salih poşetleri alıp dükkâna gitmiş. Dükkân sahibi yine poşetleri tartmış. Peynirler bir kilodan az çıkınca dükkân sahibi kıyameti koparmış. Dükkân sahibi, Salih'e:

- Sen bir sahtekârsın. Peynirler neden bir kilodan daha az? Sen beni kandırmaya mı çalıştın? Ne kadar sahtekâr bir adamsın, demiş.

Salih bu sefer daha çok öfkelenmiş, dükkân sahibine:

- Asıl sahtekâr olan sensin. Ben yıllardır bana verdiğin poşetleri tartmadım. Hepsine hile karıştıran sensin. Her defasında bilerek tüm malzemeleri bir kilodan daha az verdin. Bu sefer bana verdiğin poşetlerin kilosu ne kadarsa ben de o kadar peynir verdim. Yazıklar olsun sana! demiş.

Sesleri duyan diğer esnaflar da oraya toplanmış. Salih diğer esnaflara da başına ne geldiğini anlatmış. Dükkân sahibi rezil olmuş. Adam, hile yaptığına da çok pişman olmuş ama ne fayda. Artık kimse ondan alışveriş yapmamış. Dükkân sahibi yaptığı hilelerin karşılığını bulmuş. Salih köyden aldığı peynirleri bu sefer diğer esnaflara vermiş. Diğer esnaflar da ona istediği malzemeden hilesiz hurdasız vermiş. Masal burada bitmiş.

22. Koçun Akıbeti

Zamanın birinde hasta bir at varmış. Bu at yıllardır sahibine hizmet etmiş. Ama artık yaşlandığı için gücü, kuvveti kalmamış. Hasta düşmüş. At sürekli yerde yatarmış. Sahibi de bu durumdan rahatsız olurmuş. Bir gün atın sahibi eline bir sopa almış, atın ayaklarına vurmuş. At hiç yerinden kıpırdamamış. Atın sahibi düşünmüş, taşınmış sonra gidip bir baytar getirmiş. Baytar atın her tarafına bakmış, muayene etmiş. Baytar, atın sahibine demiş ki:

- Atın bacakları zor tutuyor. Bu at üç güne kadar kalkarsa kalkar, kalkmazsa bir daha kalkmaz. O yüzden üç gün bekle. Baktın kalkmadı atın kafasını kes, etini ye, yazıktır o da daha fazla işkence çekmesin.

Baytarın adama söylediklerini koç duymuş. Koç, ata yardım etmek istemiş. Hemen atın yanına gitmiş ona duyduklarını anlatmış. Koç ata:

- Baytarın söylediklerini duydum. Eğer üç güne kadar ayağa kalkmazsan seni kesecekler, hemen kalkman lazım, demiş.

At, koçun dediklerini hiç dinlememiş bile. Olduğu yerde yatmaya devam etmiş. Ertesi gün atın sahibi çiftliğe gelmiş. Atı kontrol edip gitmiş. Koç bunu görmüş. Tekrar atın yanına gitmiş. Koç, ata demiş ki:

- Kaldı iki günün. İki güne kadar kalktın kalktın, kalkmazsan vallahi kesecekler.

At yine hiç umursamamış. Ertesi gün çiftliğin sahibi tekrar gelmiş. Ata tekrar şöyle uzaktan bakıp gitmiş. Koç, atın hâline çok üzülmüş. Çünkü at yarın da kalkmazsa kesilecekmiş. Koç yine atın yanına gitmiş, demiş ki:

- Bugün de sahibimiz geldi, seni kontrol etti. Senin yarın son günün. Yarın sabah da kalkmazsan kesileceksin.

At yine koçun dediklerini umursamamış. Aradan bir gün geçmiş. Çiftliğin sahibi elinde büyük bir bıçakla çiftliğe gelmiş. At, bıçağı görünce hemen ayağa kalkmış. Etrafta dolaşmaya başlamış, koşmaya başlamış. Çiftliğin sahibi atı koşarken görünce çok sevinmiş. Hemen eve gidip durumu hanımına anlatmış. Hanım, kocasına demiş ki:

- Şükürler olsun gözümüz aydın. Bence bunu kutlayalım.

Adam:

— Bunu nasıl kutlayalım? Ne yapalım? demiş.

Hanım:

— Çiftlikteki koçu kurban edelim, etini komşulara dağıtalım, demiş.

Adam elindeki bıçakla tekrar çiftliğe gelmiş. Koç bıçağı görünce sahibinin at için geldiğini zannetmiş. Buna da üzölmüş. Adam, koçun yanına gelmiş onu yakalayıp kurban etmiş.

Zavallı koç, ata üzölmüş ama kendi canından olmuş. Masal da burada bitmiş.

23. Hacı Şeyhmus

Zamanın birinde Şeyhmus Ağa isminde biri varmış. Şeymus Ağa küçüklüğünden beri çalışmış. Yani çalışkan bir ağaymış. Şeyhmus Ağa'nın Ramazan diye bir oğlu varmış. Oradaki insanlar ona da Ramazan Ağa dermiş. Ama Ramazan Ağa babası gibi çalışkan değilmiş. Hiçbir iş yapmazmış, sabahtan akşama kadar boş boş dolaşmış. Ramazan evlilik çağına gelmiş ama babası hiç ona “evlen” demezmiş. Çünkü Şeyhmus Ağa, evlilik konusunda oğlu Ramazan’a hiç güvenmezmiş. Hatta Şeyhmus Ağa, hanımına sürekli “Bu çocuk daha kendine mukayyet olamıyor. Bu yarın öbür gün evlendiğinde hanımına nasıl bakacak?” dermiş. Ramazan Ağa'nın arkadaşı bir gün Ramazan’a demiş ki:

- Ramazan senin yaşın geldi geçti. Sen evlenmeyi düşünmüyor musun?

Ramazan Ağa:

- Babam bana öyle bir şey demedi. Benim de aklıma gelmedi, demiş.

Ramazan Ağa'nın arkadaşı, Ramazan'a:

- Bir gün akşam yemeğinde eğer pilav yapılırsa sen kaşığını pilavın ortasına dik. Eğer bunu yaparsan baban seni evlendirir, demiş.

Ramazan Ağa, bir akşam yemeğinde kaşığını pilavın ortasına dikmiş. Annesi bunu görünce sevinmiş. Babası da sevinmiş ama annesi kadar sevinmemiş. Şeyhmus Ağa, oğlu Ramazan Ağa'ya:

- Sen evlenmek mi istiyorsun? demiş.

Ramazan Ağa:

- Sen de uygun görürsen baba. Ben evlenmek istiyorum, demiş.

Şeyhmus Ağa, oğluna:

- Git çiftlikten atımı al, tüm memleketi dolaş. Beğendiğin bir kızı al gel, demiş.

Ramazan Ağa, çiftlikten babasının atını almış, çıkmış yollara. Ramazan üç gün sonra atın arkasında bir kızla eve dönmüş. Şeymus Ağa, oğlu Ramazan'ın düğününü yapmış. Düğünün ertesi günü Şeymus Ağa oğlu Ramazan'a:

- Bu evlendiğin kişi kız mıydı? Yoksa kadın mıydı? diye sormuş. (Yani kız bakire mi değil mi onu kastetmiş ağa.)

Ramazan:

— Kadındı, demiş.

Şeyhmus Ağa, gelini yanına çağırır. Ağa, geline:

— Gelin sana aldığımız altınlar, çeyizler hepsi senin olsun. Sen bizim aileye ayak uyduramazsın. Sen git, demiş.

Gelin “tamam” demiş, gitmiş. Ramazan Ağa tekrardan atına binip uzak bir memlekete gitmiş. Oradan bir kadın alıp gelmiş. Yine düğün yapılmış, takılar takılmış. Düğünün ertesi günü Şeyhmus Ağa tekrar oğlu Ramazan’a:

— Bu evlendiğin kişi kız mıydı, kadın mıydı? demiş.

Ramazan:

— Baba bu da kadındı, demiş.

Şeyhmus Ağa bu gelini de yanına çağırıp demiş ki:

— Gelin, sana aldığımız altınlar, çeyizler hepsi senin olsun. Sen bizim aileye ayak uyduramazsın, sen git.

Gelin çeyizleri, altınları almış, gitmiş. Ramazan Ağa yine kadınsız kalmış. Aynı köyden bir kız, Ramazan Ağa’ya:

— Hayırdır Ağa? Her seferinde bir gelin getiriyorsun ama boşuyorsun. İstersen ben seninle evlenirim, demiş.

Ramazan Ağa, kızın teklifini kabul etmiş. Ağa, kıza:

— Ben kabulüm, gel seni götürüyüm, demiş.

Kız, Ramazan Ağa’ya:

— Gelirim ama benim bir şartım var, demiş.

Ramazan Ağa:

— Nedir senin şartın? demiş.

Kız:

— Eğer baban sana bu evlendiğin kişi kız mıydı yoksa kadın mıydı diye sorarsa ona kızdı diyeceksin, yoksa evlenmem, demiş.

Ramazan Ağa kadının şartını kabul etmiş. Kızı almış eve getirmiş. Düğün yapılmış, takılar takılmış. Düğün gecesinin ertesi günü Şeyhmus Ağa, oğlu Ramazan’a:

— Bu getirdiğin kişi kız mıydı? Yoksa kadın mıydı? demiş.

Ramazan Ağa:

— Kızdı, demiş.

Şeymus Ağa sevinmiş. Gelinini yanına çağırmış. Şeyhmus Ağa, geline:

— Gelinim, ben artık yaşlı bir adamım. Bugün varım yarın yokum. Benim oğlum bugüne kadar doğru dürüst hiç çalışmadı. Hep avare avare gezdi. Ben oğluma çok güvenmiyorum. Benim bir hazinem var. Bu hazine sizin tüm sülalenize yeter. Gel sana şu hazinenin yerini göstereyim. Yarın öbür gün ben öldüğümde bu hazine sizin olacak. Sıkıştığınız zaman buradan harcarsınız, demiş.

Gelin, Şeyhmus Ağa ile beraber bir odaya girmiş. Oda ağzına kadar altın doluymuş.

Gelinin gözleri kamaşmış, ağzı kulaklarına varmış. Şeyhmus Ağa, geline:

— Gelin, bu altınlardan oğlumun haberi yok. O öğrenseydi hepsini harcardı. O yüzden sadece sana gösteriyorum, demiş.

Gelin, Şeymus Ağa'ya:

— Tamam, baba, siz hiç merak etmeyin. Ben dediklerinizi yaparım, demiş.

Aradan iki yıl geçmiş, Şeyhmus Ağa ve hanımı vefat etmiş. Koca miras ve hazine Ramazan Ağa ve eşine kalmış. Ramazan Ağa'nın eşi atına binip çarşı pazar dolaşmış. Üstüne başına bir sürü şey almış. Gelin bir de kendine erkek bir arkadaş bulmuş, kocasına ihanet etmiş. Gelinin beraber olduğu adam bir kasapmış. Gelin her fırsatını bulduğunda bu kasapla görüşüyormuş, eğleniyormuş. Gelin akşamları Ramazan Ağa'nın çayına, kahvesine uyku ilacı atıyormuş. Ramazan Ağa yattığında gelin eve kasabı atıyormuş. Sabahlara kadar içip eğleniyorlarmış. Gelin, sevgilisi kasapla daha sık görüşmek için Ramazan Ağa'ya:

— Evde yiyecek bir şey kalmadı. Senin artık çalışman lazım. Git pazara hamallık yap, demiş.

Ramazan Ağa onlardan hiç haberi yok tabi. Adam gitmiş pazarda sabahtan akşama kadar hamallık yapmış. Zamanında Şeyhmus Ağa'nın dostu olan bir balıkçı, Ramazan'ı görmüş. Balıkçı, Ramazan Ağa'ya:

— Sen Şeyhmus Ağa'nın oğlu değil misin? Ne işin var pazarda? demiş.

Ramazan Ağa, başından geçenleri bir bir anlatmış. Balıkçı bu olaydan şüphelenmiş ve Ramazan Ağa'ya demiş ki:

- Sen bu akşam eve gittiğinde karın sana çay verirse çayı içmiş gibi yap sonra da uyuyormuş gibi yap, sonra etrafında ne oluyor bir bak.

Ramazan Ağa, balıkçının dediğini yapmış. Akşam eve gelmiş. Karısı ona bir fincan çay getirmiş. Ramazan Ağa, çayı pencereden dökmüş. Sonra uyuyor numarası yapmış. Aradan çok geçmeden eve kasap gelmiş. Kasap, kadınla içmiş, eğlenmiş. Ramazan Ağa bunların hepsini görmüş. Kadın, kasaba demiş ki:

- Bodrumda bir sürü altınımız var. Bunu kocam bilmiyor. Sen Ramazan Ağa'yı öldür, bu altınlarla beraber kaçalım.

Ramazan Ağa gördüklerini duyduklarını hemen gelip balıkçıya anlatmış. Balıkçı, Ramazan Ağa'ya:

- Sen bugün eve gittiğinde bir şeyleri bahane et, karına biraz bağır, ona kız, kafasına bir iki defa vur, hatta onu evden kov. Onu evden çıkarırsan o kasabın evine gidecek, demiş.

Ramazan Ağa, balıkçının dediklerini yapmış. Akşam eve geldiğinde kadına kötü davranmış, onu evden kovmuş. Kadın, kasabın evine gitmiş. Ramazan Ağa, bodrumdaki tüm altınları çuvalara koyup balıkçının evine götürmüştü. Balıkçı, Ramazan Ağa'ya:

- Şimdi evini satışa çıkar. Gelin bodrumda altınların olduğunu bildiği için evi kasaba satın aldıracak, demiş.

Ramazan Ağa çarşıda pazarda her yerde evini satacağını söylemiş. Evi çok yüksek fiyattan söylediği için kimse alamamış. Bu ev satma meselesi gelinin kulağına gitmiş. Gelin, kasaba:

- Ne yap ne et o evi al. O evin bodrumunda bir sürü altın var. Biz o altınlarla yüz tane ev alırsak, demiş.

Kasap elinde avucunda ne varsa ortaya koymuş. Etraftan bir dünya dolusu borç almış. En sonunda evi Ramazan Ağa'dan satın almış. Gelin ile kasap hemen o gece eve gelmiş. İki bodruma inmiş. Bir bakmış ki altın maltın yok. Kasap öfkeden delirmiş, kadını oracıkta öldürmüştü. Kasap da hapse girmiş. Ramazan Ağa ikisinden de kurtulmuş. Ramazan Ağa, balıkçı amcanın elini ayağını öpmüş. Balıkçı, Ramazan Ağa'ya:

- Senin baban çok iyi bir insandı. Zamanında bana çok yardım etti. Allah ondan razı olsun. Şimdi senin bir eşe ihtiyacın var. Seni kendi kızım ile evlendireceğim, demiş.

Ramazan Ağa çok sevinmiş. Balıkçının kızı daha önce hiç evlenmemiş. Bir de çok akıllı, dürüst, namuslu bir kızmış. Ramazan Ağa, balıkçının kızıyla evlenmiş. Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Ramazan Ağa hanımı ile beraber mutlu mesut bir hayat sürmüş. Allah anlatandan da dinleyenden de razı olsun. Rabbim herkese namuslu bir eş nasip etsin.

24. Haso Ağa

Zamanın birinde Haso isminde bir köy ağası varmış. Haso Ağa'nın on beş tane oğlu bir tane de kızı varmış. Haso Ağa, en çok kızını severmiş yani oğullarından daha fazla severmiş. Haso Ağa akşamları eve geldiğinde hep kızı ile sohbet edermiş. Bir gün Haso Ağa, kızına:

— Kızım evin direği her zaman erkektir. Erkek her şeyi yapar alır, demiş.

Kızı:

— Hayır. Evin direği kadındır. Kadın evi yapar, demiş.

Haso Ağa kızıyla sürekli bu konuyu tartışmış. Haso Ağa kızına söz geçiremeyince biraz öfkelenmiş. Haso Ağa kendi içinden demiş ki:

— Bu kızı öyle biriyle evlendirmeliyim ki kız kendi fikrinden vazgeçsin, benim dediğime gelsin.

Haso Ağa köyün en gariban, en fakir dilencisini evine çağırılmış. Gariban dilenci de Haso Ağa yardım edecek düşüncesiyle koşa koşa ayağına gitmiş. Haso Ağa, dilenciye demiş ki:

— Kızımı sana vereceğim ama size hiç yardım etmeyeceğim.

Dilenci:

— Sen nasıl uygun görürsen ağam, demiş.

Haso Ağa, kızını yanına çağırılmış, ona:

— Seni bu dilenciyle evlendirmek istiyorum. Ne diyorsun bu işe? demiş.

Haso Ağa'nın kızı:

— Sen beni buna layık gördüysen emrin başım gözüm üstüner, evlenirim, demiş.

Haso Ağa, kızını dilenciye vermiş. Dilencinin hiçbir şeyi yokmuş. Dilenci, ağanın kızını dağ başındaki bir kulübeye götürmüş. Haso Ağa'nın kızı her şeye katlanmış. Bu kulübede yaşamaya başlamış. Haso Ağa da her gün adamlarını kulübeye gönderirmiş, ne yaptıklarını ne ettiklerini öğrenmek istiyormuş. Aradan haftalar geçmiş. Kız boynundaki altın kolyeyi çıkarmış, kocasına vermiş.

— Sen şimdi git bu altını bozdur. Aldığın parayla bir balta, bir kazma, bir tane de ip al, demiş.

Dilenci merak etmiş, karısına:

- Baltayla kazmayla ne yapacağım ben? demiş.

Kız:

- Sen git al. Ben sana söyleyeceğim, demiş.

Dilenci pazara gitmiş. Altın kolyeyi bozdurmuş. Aldığı parayla da balta, kazma ve ip alıp gelmiş. Kız, kocasına:

- Bu malzemelerle dağın başında kömür çıkarıp, kıracaksın. Sonra bu kömürleri çuvallara koyup pazarda satacaksın, demiş.

Dilenci, karısının dediğini yapmış. Dağa gidip yerin altını kazmış. Bulduğu kömürleri balta ile parçalara ayırmış, çuvallara koymuş. Dilenci haftalarca aylarca bu işi yapmış, kız da ona yardım etmiş. Bir gün dilenci yere kazma vururken yerden sarı taşlar çıkmış. Dilenci çok saf olduğu için taşın ne olduğunu anlamamış. Sarı taşlardan bir parça alıp karısına göstermiş. Kız sarı taşları görünce bunların altın olduğunu anlamış. Kız hemen kocasıyla beraber altını bulduğu yere gitmiş. Kız bir bakmış, yerin altı altın dolu. Meğer orası bir altın madeniymiş. Kadın kocasına demiş ki:

- Sakın bundan kimseye bahsetme. Akşamüzeri karanlık çöktüğünde gideriz, tüm altınları çuvallara doldururuz sonra da bir şehre gideriz.

Akşam olunca dilenci ile karısı altın madenine gitmiş. Altınları çuvallara doldurup eve taşımış. Altınlar o kadar çokmuş ki ancak on günde taşımışlar. Kız, kocasına:

- Sen şimdi pazara git, bir at arabası al, demiş.

Adam pazara gelmiş. Bir at arabası almış. Akşam olunca tüm altın dolusu çuvalları at arabasına yükleyip şehre kaçmışlar. Haso Ağa kızını çok merak etmiş. Nereye ne zaman gittiğini hiç bilememiş. Haso Ağa'nın kızı, altınları şehirde bozdurmuş. Orada bir sürü arsa satın almış, dükkân yaptırmış. Kısacası kız zenginliğine zenginlik katmış. Aradan yıllar geçmiş. Kız, kocasıyla beraber babasının köyüne dönmüş. Köyde büyük bir konak yaptırmış. Bu konak Haso Ağa'nın konağından üç kat daha büyükmüş. Haso Ağa bu konağın kime ait olduğunu bilmiyormuş. İçten içe de “Bunlar beni ağalığımdan edecek” diye söyleniyormuş. Bir yandan da korkuyormuş. Haso Ağa, adamlarına:

- Bu yeni konak sahiplerine gidin, “Haso Ağa sizleri yemeğe davet ediyor” deyin. Bunlar kimmiş, neyin nesiymiş o zaman anlarız, demiş.

Haso Ağa'nın adamları konağa gelip kıza durumu anlatmış. Kız, Haso Ağa'nın adamlarına:

— O gelsin bizim misafirimiz olsun, demiş.

Adamlar Haso Ağa'ya durumu anlatmış. Haso Ağa konağı çok merak ettiği için teklifi kabul etmiş, konağa gitmiş. Haso Ağa etrafına bakmış, konağın her yerinde altın vazolar, altın tablolar, altın mermerler. Haso Ağa, kızını ve dilenci damadını tanımamış. Haso Ağa sofraya oturmuş. Sofradaki tabaklar, bardaklar, kaşıklar, çatalar da hepsi altınmış. Haso Ağa önündeki tabağı eline almış:

— Bu ne kadar güzel bir tabak, demiş.

Kız:

— Senin olsun o tabak, demiş.

Haso Ağa bardakla su içerken:

— Bu ne kadar güzel bir bardak, demiş.

Kız:

— Çok beğendiysen senin olsun, demiş.

Haso Ağa sofrada neye güzel dediyse kız, “senin olsun”, demiş. Haso Ağa iyice korkmaya başlamış. Tahtının, ağalığının gideceğinden korkmuş. Haso Ağa bunlara bir oyun oynamak istemiş. Onları kendi evine davet etmiş. Haso Ağa'nın kızı ile damadı ağanın konağına gitmiş. Konaktaki her şey gümüştenmiş. Kız, Haso Ağa'ya:

— Bu ne kadar güzel bir tabak, demiş.

Haso Ağa:

— Valla tabağı sana vermek isterdim ama bundan başka tabak yok, demiş.

Kız, eline bardağı almış, demiş ki:

— Bu ne kadar güzel bir bardak.

Haso Ağa:

— Bardağı sana hediye etmek isterdim ama başka bardak yok, demiş.

Kız, Haso Ağa'nın gözüne bakmış:

— Beni tanıdın mı? demiş.

Haso Ağa, kızının yüzüne gözüne iyice bakmış. Sonra onu tanımış. Kızına sarılmış
Haso Ağa. Kız, babasına:

- Baba hatırlıyor musun? Bana evin direği erkektir diyordun. Bak senin kızınım.
Haso Ağa'nın kızıyım. Bu kadar mal mülk hepsi benim. Şimdi söyle evin direği
kimdir? demiş.

Haso Ağa:

- Evin direği kadındır, demiş.

Kız, babasına sarılmış, barışmış. Haso Ağa, kızını ve damadını yanına almış, beraber
yaşamaya başlamış.

25. Üç Şeyden İyi Anlayan Derviş

Vakti zamanında büyük bir âlim memleket memleket dolaşmış. Bu derviş, bu âlim insanlara yardım etmek istiyormuş. Bu derviş bir gün bir köye gelmiş. Havalar çok soğuk olduğu için derviş köye sığınmış. Tabi köyde kalması için köyün ağasından izin alması lazımmış. Derviş, köy ağasının evine gitmiş. Köyün ağası biraz ahmak bir adammış. Yani kafası taş gibiymiş. Ne desen fayda etmezmiş. Köy ağası, dervişin üstüne başına bakmış ona:

— Sen kimsin? Kimlerdensin? Ne işten anlarsın? demiş.

Derviş:

— Ağa, ben sıradan bir insanım ama üç şeyden çok iyi anlarım, demiş.

Ağa merak etmiş:

— Nedir bu üç şey? demiş.

Derviş:

— Atlardan, incilerden ve insanlardan çok iyi anlarım, demiş.

Ağa bu adamı çok umursamamış. Yanındaki adamlarına demiş ki:

— Samanlıkta buna bir yer ayarlayın, günde iki kez de yarım ekmek verin.

Aradan biraz zaman geçmiş. Köyün ağası kendine yeni bir at almak istemiş. Ağa at almaya gideceği gün yanında derviş de götürmek istemiş. Çünkü derviş ilk geldiği gün ağaya atlardan iyi anlarım demişti. Ağa bunu hatırlamış, derviş yanında götürmek istemiş. Neyse ağa birkaç adam ve dervişle beraber şehre gitmiş. Şehirde at satılan bir pazara girmişler. Ağa bir tane siyah at beğenmiş. Bu at çok heybetli duruyormuş. Ağa bunu almak istemiş ama almadan önce bir kere dervişe sormuş:

— Atlardan iyi anlarım demiştin. Bu at nasıl bir at? demiş.

Derviş:

— Ağam bu atın görünüşüne aldanma. Bu at suya girer girmez seni yarı yolda bırakır, demiş.

Dervişin cevabı ağanın hiç hoşuna gitmemiş. Ağa cebindeki parayı çıkarmış:

— Ben bu atı alıyorum, demiş.

Ağa atı alıp köye dönmüş. Bir hafta sonra ağa uzak bir köyde bir düğüne davet edilmiş. Ağa siyah atına binip düğüne gitmek için yola koyulmuş. Bir süre sonra ağa yolda bir

nehre rast gelmiş. Dervişin at için söylediklerini ağa orada hatırlamış ama çok umursamamış. Siyah at nehre adımını atar atmaz atın bacakları titremeye başlamış, at devrilmiş. Ağa suya düşmüş, canını zor kurtarmış. Ağa düğüne yetişememiş, eve geri dönmüş. Ağa, dervişin at hakkında söylediklerinin ne kadar doğru olduğunu anlamış. Ağa, önceleri dervişe yarım ekmek veriyormuş ama bu olaydan sonra dervişe tam ekmek vermiş.

Bir gün ağa, dervişle beraber şehre gitmiş. Orada işlerini halletmiş. Sonra bir inci dükkânına girmiş. Bu dükkânda inciler kabuğunu açmamak şartıyla satılırmış. Ağa oradan bir kabuk seçmiş. O sırada ağanın yanında derviş de varmış. Ağa, dervişe:

— Sen incilerden iyi anlıyordun değil mi? demiş.

Derviş:

— Evet, ağam iyi anlarım, demiş.

Ağa:

— Bu aldığım inci kabuğu nasıl? demiş.

Derviş:

— Ağam bu kabuğa boşuna para verme. Bu kabuğun içi boş, demiş.

Ağa, dervişin söylediklerini umursamamış. Hatta üstüne öfkelenmiş. Ağa cebinden parayı çıkarmış:

— Ben bu kabuğu alıyorum, demiş.

Ağa inci kabuğunu almış. Sonra eve gelmiş. Hemen kabuğu açmış. Ağa bir açmış kabuğun içi boş çıkmış. Derviş yine haklı çıkmış. Ağa, dervişe:

— Bunda da haklı çıktın. Bu günden sonra senin yemeğini bir buçuk ekmeğe çıkardım, demiş.

Ağa, dervişe her bildiği soru için ona da daha fazla ekmek vermiş. Aradan birkaç gün geçmiş. Ağa, dervişin yanına gelmiş:

— Sen insanlardan da iyi anlıyordun, değil mi? demiş.

Derviş:

— Evet ağam, insanlardan da çok iyi anlarım, demiş.

Ağa:

- Peki, o zaman söyle bana ben nasıl biriyim? diye sormuş.

Derviş biraz şaşırılmış. Bir şey demek istememiş ama ağa çok ısrar etmiş. Derviş en sonunda ağaya:

- Sen ağa oğlu değilsin. Sen bir fırıncının oğlusun, demiş.

Ağa öfkeden küplere binmiş. Adamlarına:

- Bu hadsizi samanlıkta bir yere bağlayın. Ekmek, su vermeyin, demiş.

Ağanın adamları derviş'i samanlığa bağlamış. Ağanın o gece gözüne uyku girmemiş. Öbür gün de yatmamış. Ağa en son hasta yatağında yatan annesine gitmiş. Ağa, annesine:

- Ana, sana bir şey söyleyeceğim ama bana doğru söyleyeceğine söz ver, demiş.

Ağanın annesi doğruyu söyleyeceğine söz vermiş. Ağa, annesine:

- Ana, benim babam ağa mıydı? demiş.

Ağanın annesi, oğluna:

- Yok oğlum. Senin baban fırıncıydı, demiş.

Ağa ondan sonra samanlığa gitmiş. Dervişin ellerini ayaklarını çözmüş, ona yemek vermiş. Ağa, dervişe:

- Benim fırıncının oğlu olduğumu nasıl bildin? demiş.

Derviş:

- İlk geldiğim gün bana yarım ekmek verdin. At konusunda haklı çıktım diye bana tam ekmek verdin. İnci konusunda da haklı çıktım, sen yine ekmeğimi arttırdın. Senin aklın fikrin ekmekte, ondan senin bir fırıncının oğlu olduğunu anladım, demiş.

Ağa, dervişe:

- Bana söz ver bunu kimseye söylemeyeceksin, demiş.

Derviş söz vermiş. Yemeğini yemiş. Sonra ağadan müsaade istemiş. Ağa, dervişe bir at bir de bir kese altın vermiş. Derviş atıyla oradan uzaklaşmış. Masal da burada bitmiş.

26. Dünyanın En Kötü Şeyi

Zamanın birinde güçlü bir kral varmış. Bu kral bir gece yatarken çok tuhaf bir rüya görmüş. Kral rüyasında aksakallı bir dedenin, dünyanın en kötü şeyinin ne olduğunu sormuş. Kral her gün bu rüyayı görmeye başlamış. Bir zaman sonra kral da bu sorunun cevabını çok merak etmiş ve rüyasına vezirine anlatmış. Kral, vezirine:

— Git, nerede bir bilgin bir âlim varsa huzuruma getir, demiş.

Vezir de askerlere emri vermiş. Kralın askerleri memleketin her tarafına gitmişler. Nerede bir âlim bir bilgin varsa saraya getirmişler. Askerler toplamda yedi bilgin bulmuş. Yedi bilgin, kralın huzuruna çıkmış. Kral, bilginlere:

— Siz burada yedi bilginsiniz. Ben her gün rüyamda bir aksakallı dede görüyorum. Bu dede, her rüyada bana dünyanın en kötü şeyin ne olduğunu soruyor. Ben ne cevap versem de kabul etmiyor. Şimdi sizden yarına kadar düşünmenizi istiyorum. Dünyanın en kötü şeyin ne olduğunu yarın söyleyin, demiş.

Yedi bilgin her bir köşeye dağılmış, düşünmeye başlamış. Ertesi günün sabahı kral, bilginlerin yanına gelmiş. Kral, bilginlere:

— Şimdi söyleyin bakalım, dünyanın en kötü şeyi nedir? demiş.

Birinci bilgin:

— Efendim, dünyanın en kötü şeyi yalan söylemektir, demiş.

İkinci bilgin:

— Efendim, dünyanın en kötü şeyi kurnazlık yapmaktır, demiş.

Üçüncü bilgin:

— Kralım, dünyanın en kötü şeyi yarı yolda bırakmaktır, demiş.

Dördüncü bilgin:

— Kralım dünyanın en kötü şeyi fakirliktir, demiş.

Beşinci bilgin:

— Kralım dünyanın en kötü şeyi kaybetmektir, demiş.

Altıncı bilgin ve yedinci bilgin de:

— Dünyanın en kötü şeyi yalan söylemektir, demiş.

Kral bilginlerin hepsine bakmış ve demiş ki:

- Bu söylediğiniz cevapların hepsini ben söyledim ama cevap bu değil.

Bilginler saraydan çıkarılmış. Kral gece olunca uyumuş, yine aynı rüyayı görmüş. Sabah kral kalktığı gibi vezirini çağırmış. Kral, vezire:

- Çiftlikteki atı al git. Her yeri gez. Bu sorunun cevabını öğrenmeden saraya dönme, demiş.

Vezir, atına binip gezmeye başlamış. Vezir, haftalarca, aylarca gezmiş ama bir cevap bulamamış. Vezir artık umudunu kaybetmiş. Atına binip evine dönerken yolda bir çoban görmüş. Vezir, çobanın yanına gitmiş ona kralın veziri olduğunu söylemiş. Yani kendini çobana tanıtmış ondan sonra niye buralara geldiğini anlatmış. Çoban, vezire:

- Bu dağda iki günde bir bezirgânlar geçiyor. Burada biraz kal, belki onlar sorduğun soruya doğru cevabı verir, demiş.

Vezir, çobanın yanında bir süre kalmış. Çoban dağda bir ağacın altında bir sandık bulmuş. Sandığın içinde bir sürü altın varmış. Çoban, sandığı çıkarmış bir mağaraya götürmüş. Vezir, çobanın yanına gelmiş. Memleketine gideceğini söylemiş. Çoban, vezire:

- Ben dağda bir sandık buldum, sandığın içinde bir sürü altın var, demiş.

Vezirin gözleri açılmış. Çobana:

- Hadi beni o sandığa götür, demiş.

Çoban, veziri mağaraya götürmüş. Sandığı alıp ağzını açmış. Vezir altınları görünce çok sevinmiş. Dağdan koyun sesleri yankılanmış. Çoban, vezire:

- Ben şu koyunlara bakmaya gidiyorum. Sen şu altınları ikiye böl. Bir çuval senin, bir çuval benim, demiş.

Vezir kabul etmiş. Vezir çobanın yokluğunu fırsat bilmiş. Kendi çuvalına daha fazla altın koymuş. Çoban bir süre sonra vezirin yanına gelmiş. Vezir, çobana çuvalını vermiş. Çoban, vezirin hile yaptığını anlamış. Çünkü vezirin çuvalı daha dolu gözüküyormuş. Vezir tam atına binip gidecekken çobana dönmüş:

- Sen bu dağ başında bu kadar altını ne yapacaksın. Bu altınlar senin işine yaramaz. Sen ne iyisi onları da bana ver, demiş.

Çoban, bir çuval altınını vezire vermiş. Vezir ikinci çuvalı da atına bindirmiş. Vezir tam gideceği sırada çoban, vezire:

- Vezir, dünyanın ne kötü şeyi nedir biliyor musun? Ben cevabı biliyorum, demiş.

Vezir:

- Onun cevabını aramak için buralara geldim. Neden öncesinde söylemedin? demiş.

Çoban:

- Sorunun cevabını şimdi öğrendim. Hem de senin sayende öğrendim. Dünyanın en kötü şeyi aç gözlülüktür, demiş.

Vezir, çobanı çok umursamamış, yola çıkmış. Vezir saraya varmış. Kral onu karşılamış.

Kral, vezire:

- Buldun mu? demiş.

Vezir:

- Evet, kralım cevabı buldum. Dünyanın en kötü şeyi açgözlülüktür, demiş.

Kral merak etmiş. Vezire bu cevabı kimin verdiğini sormuş. Vezir dağ başında bir çobanın verdiğini söylemiş. Kral o gece uyumuş. Rüyasına yine aksakallı dede gelmiş. Aksakallı dede, krala:

- Dünyanın en kötü şeyi nedir? demiş.

Kral:

- Açgözlülüktür, demiş.

Aksakallı dede:

- Sonunda öğrendin. Evet, dünyanın en kötü şeyi açgözlülüktür, demiş.

Kral, vezirini tebrik etmiş. Ama kralın kafasına bir şey takılmış. Kral, vezire:

- Bu sorunun cevabını bulmak için yedi bilgin getirdik ama onlar yanlış cevap verdi. Dağdaki çoban bu sorunun cevabını nasıl bildi? demiş.

Vezir, krala çobanla nasıl tanıştığını, altın meselesini hepsini bir bir anlatmış. Kral çok öfkelenmiş. Kral, vezire:

— Bu rüyaları görmemin tek sebebi meğer senmişsin. Seni cezalandıracağım, demiş.

Kral, veziri saraydan kovmuş. İki çuval altını da çobanı bulup vermiş. Vezir kendi ettiğini kendisi bulmuş. Masalda burada bitmiş.

27. Abdest Alan Çıplak Ayı

Bir gün bir çiftçi, hayvanlarını bir ormana götürmüş. Hayvanlar ormanın içinde ne bulduysa yemeye başlamış. Çiftçi ormanın içinde gezerken büyük bir ayı görmüş. Ayı çıplak bir şekilde abdest alıyormuş. Çiftçi şaşırıp kalmış. Daha önce hayatında hiç böyle bir şey görmemiş. Ayı, çiftçiye görünce çok utanmış. Saklanacak yer aramış. Çiftçi hayvanlarını almış, ormandan çıkmış. Tam o sırada ayı, çiftçinin karşısına çıkmış. Ayı, çiftçiye:

- Beni çıplak gördün, bunu sakın kimseye söyleme. Eğer birine söylersen seni parçalarım ama eğer söylemezsen sana her gün bir geyik getiririm, demiş.

Çiftçi de ayıya, “tamam kimseye söylemem” demiş.

Çiftçi evine dönmüş. Ayı ormanda bir tane geyiği yakalamış ve sırtına bindirmiş. Akşamüzeri de çiftçinin evine gitmiş. Ayı, geyiği çiftçinin bahçesine atmış. Çiftçinin hanımı sesi duyunca irkilmiş. Kadın pencereden bahçeye bakmış, bahçede bir geyik görmüş. Kadın hemen kocasına söylemiş. Çiftçi de bahçeye bakmış ki bembeyaz bir geyik. İkinci günün akşamı ayı, bir geyik daha yakalayıp bahçeye atmış. Kadın yine şaşırmış, gidip kocasına anlatmış. Çiftçi geyikleri ayının getirdiğini bildiği için bir şey demiyormuş. Kadın bu durumdan şüphelenmeye başlamış. Üçüncü gün, dördüncü gün, beşinci gün derken bahçede beş tane geyik olmuş. Kadın, kocasına:

- Bu geyikleri kim getiriyor? demiş.

Çiftçi:

- Sorma, demiş.

Çiftçi en son tüm geyikleri bir kamyonete bindirip kasabada satarım diye düşünmüş. Neyse aradan birkaç gün daha geçmiş. Bahçede toplamda on geyik varmış. Kadın iyice meraklanmış. Kadın kocasına:

- Eğer anlatacaksan anlat, yoksa ben sabaha kadar nöbet tutacağım, demiş.

Kadın çok zorlayınca adam karısına olan biteni anlatmış. Kadın olanları duyunca gülmeye başlamış. Tabi ayı bu konuşulanları duymuş. Ayı çok öfkelenmiş, o gece evin köşesinde sabaha kadar çiftçiye beklemiş. Çiftçi sabah kalkmış. Koyun sürülerini ormana sürmüş. Ayı hemen çiftçinin karşısına çıkmış. Ayı, çiftçiye:

- Hani kimseye söylemeyecektin? Ben sana demedim mi eğer birine söylersen seni öldürürüm diye. Hiç canını düşünmedin mi? demiş.

Çiftçi kaçacak yer aramış ama kaçamamış. Ayı, çiftçiye bir pençe atmış. Çiftçi yere yuvarlanmış, en son bir ağaca çarpmış. Ayı, çiftçiyi tam öldürecekken çiftçinin karnı guruldemiş. Ayı guruldama sesini duyunca köpek geldi zannetmiş. Çiftçi de ayıların köpekten korktuğunu bildiği için ayıya:

- Benim karnımda üç tane köpek var. Seslerini duyuyorsun. Eğer beni öldürürsen bunlar da karnımdan çıkıp seni öldürecekler, demiş.

Çiftçi sabah kahvaltı yapmadığı için karnı iyice guruldamaya başlamış. Ayı, gurultuyu tekrar duyunca çiftçiye inanmış. Ayı korkudan oradan uzaklaşmış. Adam da böylece canını kurtarmış.

28. Devin Güzel Kızı ile Yiğit Oğlan

Zamanın birinde bir baba ile üç oğlu varmış. Çocukların babası bir gün amansız bir hastalığa yakalanmış. Adam günlerce, haftalarca acı çekmiş. Adam ağrısından dayanamamış, Allah'a dua etmiş:

— Allah'ım benim canımı al, çok acı çekiyorum, demiş.

Adam ölmeden önce üç evladını yanına çağırması, oğullarına:

— Evlatlarım ben ölüm döşeğindeyim. Bugün varım, yarın yokum. Size bir vasiyetim var. Eğer ben ölürsem her gece biriniz mezarımın başında nöbet tutsun, demiş.

Adam oğullarına vasiyetini söylediği gece vefat etmiş. Oğulları babalarını toprağa gömmüş. Kardeşlerin en büyüğü o gece babasının mezarında nöbet tutmuş. Birden mezarın başına bir dev gelmiş. Böyle büyük, çirkin, kıllı bir devmiş. Dev, mezarı kazmaya başlamış. Çocuk dev görünce çok korkmuş, hemen oradaki bir ağacın üstüne çıkmış. Sabah olmuş. Çocuk eve gelmiş ama kardeşlerine dün gördüklerini söylememiş. Sıra ortanca kardeşe gelmiş. Ortanca oğlan o gece babasının mezarında nöbet tutmuş. Yine aynı dev, mezarın başına gelmiş. Mezarı kazmaya başlamış. Ortanca kardeş de çok korkmuş. Hemen ağaca çıkmış. Sabah olur olmaz da eve dönmüş. Ortanca kardeş de dün gördüklerini kardeşlerine hiç anlatmamış.

Sıra en küçük oğlana gelmiş. Küçük oğlan akşam babasının mezarına gitmiş. Orada beklerken bir de bakmış ki mezarın başında kocaman bir dev. Dev eliyle mezarı kazıyormuş. Dev, mezarı kaza kaza tabut gözükmüş. Küçük oğlan bunu görünce babasının tabutuna bir şey olmaması için belinden kılıcını çıkarmış, devin sırtına saplamış. Koca dev çığlık atmış, oradan kaçmaya başlamış. Küçük oğlan, devin peşinden gitmiş. Devin sırtından kanlar akıyormuş. Küçük oğlan kan izlerini takip ede ede devin evini bulmuş. Devin evi de büyük bir kuyunun içindeymiş. Küçük oğlan hemen eve dönmüş, olan biteni kardeşlerine anlatmış. O gece üç kardeş, dev öldürmek için plan yapmışlar.

Sabah olur olmaz üç kardeş, devin evine doğru yola çıkmış. Giderken de yanlarında bıçak, kılıç ve ip götürmüşler. Üç kardeş kuyunun yanına varmış. Kardeşlerin en büyüğü beline ipi bağlamış, diğer kardeşlerine:

- Kuyuya ilk ben ineceğim. Eğer kötü bir şey olursa “beni çek” diye bağıracağım, eğer bağırmazsam ipi çekmeyin, demiş.

Büyük kardeş, kuyuya inmeye başlamış. Kuyunun ortasına gelince çok korkmuş. Kuyunun dibine inmeden kardeşlerine:

- Beni çek, diye seslenmiş.

Kardeşleri hemen onu yukarı çekmiş. Küçük kardeş, büyük kardeşine:

- Ne oldu? Ne gördün aşağıda? demiş.

Büyük kardeş:

- Sorma, devin sesi geldi. Az kalsın geliyordu, demiş.

Ortanca oğlan:

- Bu sefer ben ineceğim, demiş.

Ortanca oğlan beline ipi bağlamış. Kardeşlerine demiş ki:

- Kötü bir şey olursa “beni çekin” diye sesleneceğim.

Ortanca kardeş, kendini yavaşça kuyuya bırakmış. Daha kuyunun ortasına gelir gelmez kardeşlerine:

- Beni çekin, demiş.

Diğer kardeşler ipi yukarı çekmiş. Küçük kardeş, ortanca kardeşine:

- Ne oldu ne gördün? demiş.

Ortanca oğlan demiş ki:

- Ayağıma bir şey değdi.

Neyse sıra küçük kardeşe gelmiş. Küçük oğlan ipi beline bağlamış. Kuyuya inmeden kardeşlerine demiş ki:

- Ben kuyuya inmeden beni yukarı çekmeyin.

Küçük oğlan kuyuya inmiş. Bir de ne görsün karşısında üç tane birbirinden güzel kız görmüş. Küçük oğlan, kızların en küçüğüne ilk görüşte âşık olmuş. Küçük kız da oğlana âşık olmuş. Kızlar, oğlana:

- Sen de kimsin? Ne işin var burada? demiş.

Küçük oğlan:

- Burada bir dev var. Bu dev, babamızın mezarını bozdu. Onu öldürmeye geldik, demiş.

Kızlar:

- O dev bizim babamız, yıllardır bizi burada esir tutuyor. Buradan git, eğer kalkarsa seni öldürür, demiş.

Küçük oğlan:

- Hayır, onu öldürmeden buradan gitmem, demiş.

Küçük oğlan kılıcını çıkarmış, devin yatağına kadar gitmiş, vurmaya başlamış. Dev yerinden kalkmış, oğlanı yakalamaya çalışmış. Devin kızları da birer kılıç almış, oğlana yardım etmişler. Oğlan sonunda devi kılıcıyla öldürmüş. Küçük oğlan, önce kızları yukarı çıkarmak istemiş. Küçük oğlan, kardeşlerine:

- Ağabey, devi öldürdüm. Burada üç kız var. İpi yukarı çekin, demiş.

Küçük oğlan ilk iki büyük kızı yukarı çıkartmış. Sonra ne yapacağını düşünmeye başlamış. Küçük güzel kızı yukarı çıkartırsa ağabeylerinin ona ihanet edeceğini, kuyuda bırakacağını düşünmüş. Kendisi yukarı çıkarsa da kız aşağıda kalacaktı. En son kararını vermiş. Küçük güzel kızı yukarı göndermek istemiş. Küçük kız, oğlana:

- Ağabeylerin sana ihanet ederse kuyunun bir odasında bir tane beyaz ile bir tane siyah koç var. Eğer bu koçlardan beyaz koçun sırtına binersen seni yukarı çıkartır. Kara koçun sırtına binersen de seni yedi kat yerin altına götürür, demiş.

Kız oğlana parmağındaki yüzüğünü vermiş. Oğlan, kızı yukarı çıkartmış. Erkek kardeşler küçük kızı görünce onu çok beğenmişler. Kıza sahip olmak için de küçük kardeşlerine ihanet etmiş, onu kuyuda bırakmışlar. Yukarı çıkan en küçük kız, küçük oğlan için ağlamış ama fayda etmemiş. Küçük oğlan, kızın dediklerini hatırlamış. Bütün odalara bakmış, odanın birinde kızın dediği gibi iki tane koç görmüş. Bir koç beyazmış, diğeri siyahmış. Küçük oğlan, beyaz koça binecekken yanlışlıkla siyah koça binmiş. Siyah koç onu yedi kat yerin altına götürmüştü. Oğlan yedi kat yerin altında dolaşmaya başlamış. Yolda bir tane yaşlı kadın görmüş. Hemen yanına gidip olan biteni anlatmış, yardım istemiş. Yaşlı kadın, küçük oğlana:

- Bu diyarda sana bir tek padişah yardım edebilir ama onun da şu an başı dertte, demiş.

Küçük oğlan:

- Padişahın başında ne dert var ki? demiş.

Yaşlı kadın:

- Bizim memlekette bir haftadır su yok. Bir tane dev nehrin önünü kapatmış, köye su gelmiyor. Dev bir günlük suya karşılık padişahın bir kızını alıyor. Padişah bugün son kızını verecek. Eğer padişaha yardım edersen, onu bu dertten kurtarırsan, o seni memleketine gönderir, demiş.

Küçük oğlan nehrin oraya gidip saklanmış. Dev de padişahın son kızını almış, nehrin kenarına gelmiş. Dev tam kızı yiyecekken küçük oğlan devin başına bir kılıç sallar, devi öldürür. O sırada padişahın kızı, elini devin kanına bulamış sonra da oğlanın sırtına vurmuş. Oğlan oradan uzaklaşmış. Padişahın kızı gelip her şeyi babasına anlatmış. Padişah çok sevinmiş ve demiş ki:

- Devi her kim öldürdüyse ortaya çıksın onu tüm isteklerini yerine getireceğim.

O günden sonra bir sürü kişi padişaha gelip:

- Devi ben öldürdüm, demiş.

Padişah kime inanacağını bilememiş. Padişahın kızı, babasına:

- Devin kimin öldürdüğünü biliyorum, o giderken ben onun sırtında kan izleri bıraktım, demiş.

Padişah adamlarına çocuğu tarif etmiş, hemen çocuğun getirilmesini istemiş. Padişahın adamları oğlanı, yaşlı kadının evinde bulmuşlar. Oğlan, padişahın huzuruna çıkmış. Oğlan, padişaha olan biteni anlatmış, memleketine dönmek için yardım istemiş. Padişah, oğlana:

- Evlat, burası yerin yedi kat altı. Ben sana yardımcı olmak isterdim ama çok zor, elimden bir şey gelmez, demiş.

Küçük oğlan:

- Ben burada kalamam. Ne yapıp edip gitmem lazım, demiş.

Padişah:

- Yeryüzüne çıkmanın sadece bir yolu ama bu yol çok tehlikeli, demiş.

Küçük oğlan:

— Nasıl bir yol bu? demiş

Padişah:

— Falan yerde bir leylek var. Bu leyleğin başına bir yılan musallat olmuş. Yılan sürekli gelip leyleğin yavrularını yutuyor. Eğer o yılanı öldürürsen leylek sana yardım edebilir, demiş.

Küçük oğlan hemen padişahın tarif ettiği yere gitmiş. Tam o sırada yılan da yuvaya doğru çıkıyormuş. Yılan yuvaya girmiş. Tam yavruları yiyecekken oğlan, yılanın kafasını kılıçla kesmiş. Leyleğin yavruları, oğlana:

— Sen gel bizim kanatlarımızın altında saklan, annemiz seni görürse zarar verir, demişler.

Oğlan yavru leyleklerin kanadının altında saklanmış. Anne leylek yuvasına yaklaşmış. Bir de bakmış ki yılanın kafası kesilmiş, yerde duruyor. Leylek yavrularına:

— Bu yılanı kim öldürdü? demiş.

Yavru leylekler, kanatlarını açmışlar, oğlanı göstermişler. Ondan sonra oğlanla leylek dost olmuşlar. Oğlan başından geçenleri leyleğe anlatmış ve ondan yardım istemiş. Leylek, oğlanı kırmamış. Onu sırtına bindirip yeryüzüne çıkarmış. Oğlan hemen evine gitmiş. Evde annesi tek başına kalıyormuş. Oğlanın annesi oğlunu tanıyamamış. Oğlan annesine:

— Ne yapıyorsun? Bu evde tek mi yaşıyorsun? demiş.

Anne, oğluna:

— Benim üç oğlum vardı, devî öldürmeye gittiler. İki döndü, biri kuyuda kaldı. Diğerleri evlenip çoluk çocuğa karıştı, demiş.

Küçük oğlan:

— Peki, üç kız vardı. Onların en küçüğüne ne oldu? demiş.

Anne:

— En küçük kız yanımda kalıyor, odadan çıkmıyor. Süt dışında hiçbir şey yemiyor, içmiyor. Kızcağz hâlâ küçük oğlumun yolunu gözlüyor, demiş.

Küçük oğlan çok sevinmiş. Oğlan, annesine bir yüzük vermiş. Bu yüzüğü sütün içine koyup kıza vermesini istemiş. Oğlanın annesi bir bardak sütün içine yüzüğü koymuş,

kıza vermiş. Kız sütü içerken ağzına bir şey değmiş. Kız bir bakmış ki kendi yüzüğü. Kız bu yüzüğü tanımış ve oğlanın geldiğini anlamış. Kız, kadına:

— Bu yüzüğün sahibi nerede? demiş.

Anne:

— Yan odada seni bekliyor, demiş.

Kız hemen diğer odaya gidip oğlana sarılmış. Oğlan annesine kendisini tanıtmış. Hepsi birbirine sarılıp hasret gidermiş. Küçük oğlan, erkek kardeşlerinin kendisine ihanet etmesine çok kızmış. Oğlan, kardeşlerinin evine gitmiş. Erkek kardeşleri, oğlanı görünce çok utanmışlar. Küçük oğlan, erkek kardeşlerini eşek sudan gelinceye kadar dövmüş ve bir daha kimseye ihanet etmemelerini söylemiş. Küçük oğlan böylece tüm sıkıntılara rağmen hayatını kurtarmış. Sonra güzel küçük kızla evlenmiş, mutlu mesut yaşamış. Sen de inşallah böyle güzel, sadık bir kızla evlenirsin.

29. Garip ile Nasip

Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş. Köyün birinde gariban bir adam yaşarmış. Adamın bir karısı ve bir çocuğu varmış. Çocuğun ismi Garip'miş. Bir gün Garip'in annesi hastalanmış. Aradan biraz zaman geçmiş, kadın ölmüş. Garip'in annesi ölünce babası başka bir kadınla evlenmiş. Bu kadının da bir oğlu doğmuş. Yani adamın iki oğlu olmuş. Biri ölen kadından biri de şimdiki kadından. Adam bu oğluna da Nasip ismini koymuş. İki kardeş iyi anlaşıyorlarmış ama üvey anne iyi bir insan değilmiş. Yani aşırı kötü ve aşırı kıskanç bir kadınmış.

Şimdi çocuklara gelelim. Garip iri yarı, güçlü, sağlıklı bir çocukmuş ama Nasip cılız, güçsüz bir çocukmuş. Üvey anne kendi oğlunun durumuna üzülüyormuş, Garip güçlü diye de kıskanıyormuş. Baba sabahları ormana gidip çalı çırpı toplarmış. Çocuklar da babalarına yardım edermiş. Günlerden bir gün iki kardeş yine çalı çırpı topluyormuş. Oradan yaşlı bir adam nehre girmiş ama bir daha nehirden çıkamamış. Yaşlı adam, Nasip'e seslenmiş:

— Evlat! Bana yardım et. Buradan çıkamıyorum, demiş.

Nasip:

— Aman! Ben ne yapayım? Nasıl girdiysen öyle çık, demiş.

Yaşlı adam bu sefer Garip'e seslenmiş:

— Evlat bana yardım et. Buradan çıkamadım, demiş.

Garip hemen işini gücünü bırakıp nehre inmiş. Yaşlı adamı yukarı çekmiş. Yaşlı adam nehirden çıkmış. Yaşlı adam, Garip'e sarı bir öküz hediye etmiş. Bu öküz sihirli bir öküzmüş. Meğerse bu yaşlı adam Hızır'mış. Hızır, Garip'e:

— Oğlum, Allah senden razı olsun. Al bu öküz artık senin. Sen istediğin zaman bu öküz sana et verecek, süt verecek ama bu sırrı kimseye söyleme, demiş.

Akşam olmuş, Garip ile Nasip eve gelmiş. Üvey anne, çocuklar geç geldiği için kızmış. Sonra onlara neden geç geldiklerini sormuş ama ne Garip ne de Nasip bir şey anlatmamış. Günler böyle geçip gitmiş. Garip daha da büyümüş, kuvvetlenmiş. Nasip de gitgide zayıflamış, güçsüz düşmüş. Üvey anne çok kıskanç olduğu için aklından kötü kötü oyunlar geçirmiş. Kadın kocasına:

— Bey, biz ormanın içine iki baraka yapalım, çocuklarımız ayrı ayrı barakalarda kalsın. Orada çalı çırpı toplayıp biriktirsinler, demiş.

Adam da kabul etmiş, ormanın içinde iki baraka yapmış. Üvey kadın her gün oğluna yani Nasip'e bir sürü yemek götürmüştü. Kendi oğlu yemeğini yedikten sonra ondan kalanları kadın diğer oğlana vermişti. Kadın kendi oğlunun güçlenmesini istiyormuş. Ondan kendi oğluna güzel yemekler, üvey evlada da arta kalan yemekleri götürmüştü. Kadın en son oğlunun barakasına dünya kadar erzak götürmüştü, Garip'in barakasına da hiçbir şey bırakmamış. Garip de her gün sarı öküzün yanına gitmişti. Sarı öküz, Garip'e et vermiş, süt vermiş. Garip her gün et yemiştir, süt içmiştir. Aradan iki ay geçmiştir. Üvey kadın ormana gelmiştir. Oğlu Nasip'e seslenmiştir:

— Oğlum, ben geldim hadi çık da şu boyunu posunu göreyim, demiştir.

Nasip barakadan bir çıkmış eskisinden daha da zayıflamış. Annesi çok şaşırılmış. Üvey anne bu sefer Garip'in hâlini merak etmiş. Garip barakadan çıkmış. Üvey anne Garip'e bir bakmış. Garip eskisinden daha da iyi olmuş, daha da kuvvetlenmiş. Üvey anne kıskançlıktan ne yapacağını bilememiş. Üvey anne, oğlu Nasip'e:

— Oğlum ben sana bir sürü yemek yapıp getirdim. İki ay boyunca yiyeceğin erzakları da aldım. Garip'e hiçbir şey vermedim. O niye bu hâlde? Sen niye bu hâldesin? demiştir.

Nasip de annesine:

— Garip her gün sarı öküzün yanına gitti. Sarı öküz ona et verdi, süt verdi, demiştir.

Üvey anne merak etmiş, çocuğuna:

— Sarı öküz nereden çıktı? Ona kim bu öküzü verdi? demiştir.

Nasip, Garip'in tüm sırrını annesine başlamış anlatmaya:

— Biz ormanda çalı çırpı topluyorduk. Yaşlı bir adam nehirde mahsur kaldı. Adam benden yardım istedi, ben gitmedim. Garip yardımına gitti, onu dereden çıkardı. Yaşlı adam da ona sihirli bir sarı öküz verdi, demiştir.

Kadın o günden sonra ineği nasıl keseyim diye düşünmüştü. Kadının kocası çok saf biriymiş. Adam akşam eve gelince karısı, adama demiştir ki:

— Ben çok hastayım. Bugün filan hocaya gittim. Hoca bana sarı bir öküzün etini ye iyileşirsin.

Adam:

- İyi de bizim öküzümüz yok ki. Sarı öküzü nereden bulacağız da keseceğiz? demiş.

Üvey anne:

- Yaşlı bir adam bizim Garip'e bir öküz vermiş. Öküzün rengi sarı, onu keselim, demiş.

Adam ikna olmuş. Garip bunu duyunca ağlamaya başlamış. Garip, öküzün kesilmesini istememiş. Nasip, Garip'e:

- Bu öküz kesilmezse annem ölecek. Annem çok hasta. Niye böyle yapıyorsun? demiş.

Nasip öyle deyince Garip ineğin kesilmesini kabul etmiş. Baba sabah kalkmış, öküzü bahçeye yatırmış. Eline de büyük bir bıçak alıp kesmeye çalışmış. Adamın bıçağı öküzün boynunu kesmemiş. Kadın, komşulardan bir sürü bıçak toplamış ama hiçbir bıçak öküzü kesememiş. Meğerse o gün Hızır, Garip'e bir bıçak vermiş. Hızır, Garip'e demiş ki:

- Bu sana verdiğim bıçak dışında hiçbir bıçak bu öküzü kesemez.

Baba, üvey anne ve Nasip, Garip'in üstüne o kadar çok gitmişler ki Garip bıçağı vermiş sonra da bir köşeye oturmuş ağlamış. Sarı öküz bunu görünce Garip'in hâline üzülmüş ve ona bir akıl vermiş. Öküz, Garip'e demiş ki:

- Sen üzülme, o kadın çok kötü biri. Bunun hesabını verecek. Şimdi dediklerimi iyice dinle. Baban beni keseceği vakit sen bir tencereye kül doldur, bir tencereye de küçük taşlar doldur. Bir tane tencereyi burnumun ucuna, bir tane tencereyi de ayağımın ucuna koy. Sonra da benim sırtıma bin, boynuzlarıma sıkıca sarıl.

Garip, öküzün dediklerini yapmış. Bir tencereyi burnunun ucuna, bir tencereyi de ayağının ucuna koyup öküzün sırtına binmiş. Baba elinde bıçakla öküzün yanına gelmiş. Baba tam öküzü kesecekken öküz, burnuyla bir tencereye, ayağıyla da diğer tencereye vurmuş. Ortalık toz duman olmuş. Kimse kimseyi görmemiş. Öküz hemen oradan kaçmaya başlamış. Öküz böylece kesilmekten kurtulmuş. Sarı öküz ile Garip bilmedikleri bir yere gitmişler. Sarı öküz, Garip'e:

- Sen şimdi şu ağacın tepesine çık. Birileri gelirse bana haber et, demiş.

Sarı öküz nehirden su içmeye başlamış. Garip ağacın tepesine çıkmış, etrafa bakmış. Garip orada bir şey görmüş. Uzaktan bir canavar tozu dumana kata kata geliyormuş. Garip hemen öküzle söylemiş. Öküz bir bakmış ki gelen bir devmiş. Öküz, Garip’e:

— Sen sakın ağaçtan inme, demiş.

Dev gelmiş, ağacın üstüne çıkmaya çalışmış. Öküz hemen devin üstüne atlamış. Dev, öküzle vurmuş, öküz deve vurmuş derken bunlar iki gün durmadan kapışmış. İkisi de çok susamış. Öküz nehirden su içmek için aşağı inmiş. Dev buna izin vermemiş. Dev, öküzle:

— Su içme sırası önce bende. Ben içeyim sonra sen içersin, demiş.

Öküz kabul etmiş. Dev, nehre inip suyunu içmiş. Sıra öküzle gelince dev yine izin vermemiş. Öküzü alıp yerden yere vurmuş. Öküzün susuzluktan ayağa kalkacak hâli kalmamış. Dev tam öküzü öldürecekken öküz, deve:

— Dur, beni ye ama bu çocuğu yeme. Bu çocuk benim emanetim ama artık senin emanetin, demiş.

Dev kabul etmiş sonra da öküzü yemiş. Dev, Garip’e:

— Seni normalde öldürürdüm ama öküzle söz verdim. Sana zarar vermeyeceğim, in aşağı, demiş.

Garip korkudan ağaçtan inmemiş. Dev, Garip’e:

— Sana zarar vermeyeceğime söz verdim, in aşağı, demiş.

Garip aşağı inmiş. Dev, Garip’i alıp evine götürmüş. Garip her gece deve yemek pişirmiş, devin atlarına bakmış. Devin evinde on tane at varmış. Garip, devin yanında beş yıl kalmış. Dev bir süre sonra ona sırlarını da anlatmış. Garip artık deviyice tanımış. Mesela dev ben bu akşam erken geleceğim derse geç geliyormuş. Ben geç döneceğim derse de erken dönüyormuş. Garip bunların hepsini öğrenmiş. Garip, devin yanında çok sıkılmış, sürekli kaçmak için fırsat aramış. Bir gün dev, Garip’e:

— Ben çıkıyorum, akşam erken dönerim, demiş.

Garip bunu fırsat bilmiş. Garip, deve “Ben evde seni beklerim” demiş. Dev gittikten sonra Garip devin evindeki atlardan en iyisini almış. Bir de devin odasında bir sürü altın varmış. Garip o altınları da çuvalara doldurup atına bindirmiş sonra da devin evinden kaçmış. Garip günlerce yol çekmiş, uzak diyarların birine gitmiş. O diyarda

bir padişahın kızıyla evlenmiş. Sonra da o diyarda büyük bir konak yaptırmış. Böylece Garip hem devden kurtulmuş hem de kıskanç üvey annesinden kurtulmuş.

Garip hanımıyla beraber güzel bir hayat geçirmiş. Garip ermiş muradına, darısı tüm gariplerin başına...

30. Seyfo Ağa'nın Rüyası

Seyfo, Midyat'a bağlı bir köyün ağasıymış. Seyfo Ağa zenginmiş, malı, mülkü çokmuş. Seyfo Ağa'nın güzel bir kızı varmış. Kızın güzelliğini tüm köy konuşurmuş. Köyün gençleri ağanın kızına âşıkmiş. Köyün gençleri ağanın güzel kızını almak için Seyfo Ağa'nın bir dediğini iki etmezmiş. Seyfo Ağa bir gece uyurken bir rüya görmüş. Ağa rüyasında kendi kızının bir çobanın oğluyla evlendiğini görmüş. Seyfo Ağa uykudan uyanmış, öfkeden kudurmuş. Seyfo Ağa kendi kızını bir çobanın oğluna yakıştırmıyormuş. Çünkü Seyfo Ağa kendisi gibi bir ağayla dünür olmak istemiş. Seyfo Ağa'nın gördüğü rüya ona dert olmuş. Sabah akşam onu düşünmüş. Ağa kendi kendine demiş ki:

— Bu çocuğu ne yapıp ne edip bulup öldürmem lazım. Başka türlü olmayacak.

Seyfo Ağa rüyasını adamlarına anlatmış ve beraber çocuğu sorup soruşturmaya başlamışlar. En sonunda ağa rüyasında gördüğü oğlanın izini bulmuş. Seyfo Ağa, oğlanın babasına gitmiş. Oğlanın babası çobanlık yapıyormuş. Seyfo Ağa, çobana:

— Oğlunu bana ver. Benim yanımda kalsın. Ben onu büyütürüm. Büyüyünce de yanımda çalıştırırım. Hem sana para da veririm, demiş.

Çoban kabul etmiş. Oğlan daha küçük bir çocukmuş. Çoban çocuğu almış, Seyfo Ağa'ya vermiş. Çoban, durumu karısına anlatmış. Kadın ağlamaya başlamış, kabul etmemiş ama en sonunda o da ikna olmuş. Seyfo Ağa çocuğu aldığı gibi bir dağın başına bırakmış yani Seyfo Ağa küçücük çocuğu ölüme terk etmiş. Çocuğun şansı varmış. Normalde o dağa kurttan başka kimse gelmezmiş. Ama o gün bir çoban, keçilerini dağda otlatmış. Dağdaki bir keçi, çocuğu görünce ona acımış, onu emzirmiş. Çoban her dağa geldiğinde aynı keçi, çocuğu emzirmiş. Keçinin sahibi, sabah tüm keçilerin sütünü sağıyormuş. Kadın, keçilerin içinden sadece bir tanesinde süt olmadığını fark etmiş. Bu keçiye çoban sağmıştır diye düşünmüş, ses etmemiş. Birkaç gün sonra kadın yine keçilerin sütünü sağmış ama yine o keçi de süt olmadığını fark etmiş. Kadın, çobana sormuş:

— Sen mi bu keçinin sütünü sağdın?

Çoban:

— Yok, ben hiç süt sağmadım, demiş.

Kadın:

— O zaman niye bu keçide süt yok? demiş.

Kadın bu durumu merak etmiş, çobanla beraber dağa gitmiş. Kadın bakmış ki dağın başında bir çocuk. Kadın hemen çocuğu almış, eve getirmiş. Kadın, çocuğa bakmaya başlamış. Aradan yıllar geçmiş. Çocuk büyümüş koca bir delikanlı olmuş. Seyfo Ağa, aradan yıllar geçmesine rağmen o rüyayı tekrar görmüş. Seyfo Ağa sabah kalkmış, adamlarına:

— Gidin o genci bulun, demiş.

Adamlar her tarafta oğlanı aramış en sonunda bulmuşlar, ağaya haber vermişler. Ağa hemen hazırlanmış, gelmiş. Seyfo Ağa oğlanı yanına almış, konağa getirmiş. Ona bir mektup vermiş. Ağa, oğlana:

— Bu mektubu falan yerdeki vezire götür, demiş.

Seyfo Ağa mektupta şunu yazmış: “Bu gelen oğlanı hemen öldürün.”

Oğlan mektubu almış, odadan çıkmış. Oğlan tam konaktan çıkacakken çok uykusu gelmiş. Konağın bahçesinde uyuya kalmış. Seyfo Ağa’nın kızı pencereden dışarı bakmış, bu uyuyan oğlanı görmüş. Ağa’nın kızı bahçeye gelip çocuğu görünce ona âşık olmuş. Kız, çocuğun elindeki mektubu açıp bakmış ki babası bu oğlanın ölüm emrini vermiş. Kız, mektubu kendi yazdığı bir mektupla değiştirmiş. Kız mektupta şunları yazmış: “Bu oğlanı benim kızla nikâhını yapın, sonra da düğününü yapın ben sonra geleceğim”, demiş.

Oğlan uykudan uyanmış, karşısında kızı görmüş. O da kıza âşık olmuş. Oğlan hemen konaktan çıkıp mektubu falan yerdeki bir vezire vermiş. Vezir mektubu açmış, okumuş. Vezir, ağanın kızını çağırmış. Kız vezirin yanına gelmiş. Vezir oğlanla kızın nikâhını kıymış, onlara bir güzel de düğün yapmış. Seyfo Ağa sonradan her şeyin haberini almış.

Vezir ne kadar suçsuz olduğunu söylese de Seyfo Ağa onu dinlememiş, herkesin kellesini alacağını söylemiş. Kız, babasının yanına gelmiş, oğlanı sevdiğini söylemiş. Sonra da kimsenin suçu olmadığını anlatmış. Yani kız yaptıklarını bir bir babasına anlatmış. Vezir, Seyfo Ağa’ya:

- Ağam bu çocukların kaderinde varmış. Kaderin önüne geçilmez, onları affet, demiş.

Seyfo Ağa evliliğe razı olmuş. Oğlan ve kız mutlu mesut yaşamışlar.

31. Felaket Şimdi mi Gelsin Sonra mı?

Bir varmış bir yokmuş. Zamanında bir adam varmış. Adamın karısı ve iki çocuğu varmış. Bu adam oduncuymuş. Adam her sabah eşiğine binip odun kesmeye gidermiş. Günlerden bir gün adam yine odun kesmek için eşiğiyle ormana gitmiş. Adam odun keserken bir kuş gelmiş. Kuş adamın omzuna konmuş. Kuş, adama:

— Başına bir felaket gelecek. Felaket şimdi mi gelsin sonra mı gelsin? demiş.

Adam şaşırılmış kalmış. Biraz da korkmuş. Kuş adama bir saat mühlet vermiş. Adam hemen eve gelmiş, karısına:

— Hanım, ben ormanda odun keserken omzuma bir kuş kondu. Bana, “Başına bir felaket gelecek” dedi. Sonra “Felaket şimdi mi gelsin sonra mı gelsin” dedi. Ben de kararsız kaldım. Sana sormaya geldim, demiş.

Kadın:

— Kuşa niye inanıyorsun? O kuş felaketin ne zaman geleceğini nereden bilsin? demiş.

Adam:

— O zaman cevap vermeyeyim, demiş.

Kuşa cevap vermemiş. Kuş dört gün boyunca her gün adamın yanına gelmiş. Aynı soruyu sormuş. Adam bu durumdan bıkmış. Adam, kuşu başından savmak için ona:

— Tamam felaket şimdi gelsin, demiş.

Adam cevabını verdikten sonra eve gelmiş. Eve varır varmaz bakmış ki kadın ahırın önünde ağlıyormuş. Adam kadının yanına gitmiş. Ahırdaki ineğin öldüğünü öğrenmiş. Adam çok şaşırılmış. Kuşun söylediği felaket bu olduğunu düşünmüş. Aradan daha bir saat geçmemiş, bir kurt gelmiş, adamın keçilerini, koyunlarını hepsini yemiş. Adamın hiç hayvanı kalmamış. Adam çok korkmuş, hanımına:

— Hanım, ben kuşa felaket tez gelsin dedim ondan böyle şeyler oldu. Biz en iyisi toplanıp buralardan gidelim, demiş.

Adam hanımını ve iki çocuğunu almış yola çıkmış. Yolda giderken bir yerde oturmuşlar. O sırada oradan bir kervan geçmiş. Kervancı, adamı görünce yanına gitmiş, adama:

— Benim kirli çamaşırlarım var. Allah rızası için yıkar mısın? demiş.

Adam:

— Olur olur. Yolun uzun, temiz kıyafet sana lazım olur, demiş.

Adam almış kıyafetleri karısına vermiş. Kadın eliyle çamaşırları yıkamış, kurutmuş sonra da bir güzel katlayıp vermiş. Kervancı kıyafetleri alırken kadını görmüş, çok beğenmiş. Sonra aklından bir sürü kötülük geçmiş. Kervancı fırsatını bulup kadını kaçırmış. Adam bir bakmış karısı yok. Her tarafa bakmış ama bulamamış. Çaresiz adam iki çocuğuyla ortada kalmış. Adam çocuklarını alıp oradan uzaklaşmış. Yolda karşılarına bir nehir çıkmış. Çocuklar küçük olduğu için adam, bir çocuğunu sırtına bindirip onu karşı tarafa bırakmış. Adam gelip diğer çocuğu da almış, nehre girmiş. Oradan insan eti yiyen bir dev gelmiş ve çocuğu alıp götürmüştü. Adam çocuğunu kurtarmak için nehirden çıkmaya çalışmış ama bu sefer de sırtındaki çocuğu nehre düşürmüştü. Çocuk nehre kapılıp gitmiş.

Adam bu sefer iki çocuğundan da olmuş. Adam karşıya geçmiş, ağlamaya başlamış. Bir çoban hayvanlarını otlatırken dev ve çocuğu görmüş. Çoban silahıyla deve ateş açmış. Dev korkup kaçmış, çocuk orada kalmış. Çoban çocuğu almış, hayatını kurtarmış. Nehre kapılan çocuğu da bir değirmenci kurtarmış. Adam karısının, çocuklarının hepsinin öldüğünü düşünmüş ama ölmemişler. Aradan haftalar, aylar geçmiş. Çocukları kurtaran çoban ile değirmenci aynı köyde yaşıyorlarmış. Yani iki kardeş aynı köyde birbirlerinden habersiz yaşamışlar. Adam aylarca hanımını, çocuklarını aramış ama bulamamış. Çaresiz adam çocuklarını kaybettiği köye gelmiş. Nehrin yanında oturmuş. O köyün paşası sabaha karşı vefat etmiş. Tüm köylüler toplanmış, yeni bir paşa seçmeye karar vermişler. O zamanda da yeni paşa seçmek için bir oyun gibi bir şey oynarlarmış.

Köylüler bir güvercini havaya uçurmuş. Güvercin kimin omzuna konarsa o köyün paşası olurmuş. Köylüler güvercini uçurmuş. Güvercin uçmaya başlamış. Köylüler de güvercinin peşinden koşmuş. Güvercin nehrin kenarında oturan adamın omzuna konmuş. Köylüler bu adamı görünce içlerinden biri:

— Bu üstü başı yırtık bizim paşamız mı olacak? Ben kabul etmiyorum, demiş.

Diğer köylüler de kabul etmemiş. Köylüler güvercini alıp tekrar uçurmuş. Kuş yine gelip adamın omzuna konmuş. Köylüler yine kabul etmemiş. Bu sefer adamı bir ahıra kapatmışlar. Köylüler kuşu tekrar uçurmuş. Kuş bu sefer de kimsenin omzuna

konmamış, saatlerce havada uçmuş. Köylülerin içinde bilgili yaşlı bir adam varmış. Yaşlı adam, köylülere:

— Bu işte bir iş var. Adamı ahırdan çıkarın, demiş.

Köylüler adamı ahırdan çıkarır çıkarmaz kuş adamın omzuna konmuş. Yaşlı bilgin, köylülere:

— Bizim paşamız artık bu adamdır, demiş.

Bazı köylüler kabul etmiş, bazıları kabul etmemiş ama köylülerin büyük çoğunluğu kabul etmiş. Köylüler köydeki iki kimsesiz genci de bu paşanın yanına vezir yapmış. Aradan birkaç sene geçmiş. O köye bir kervan gelmiş. Kervancı, köyün paşasına misafir olmuş. Kervancı, paşaya:

— Ben gelirken yanımda bazı malzemeler getirdim, onlar benim emanetim. Ben bunları ne yapayım? demiş.

Paşa:

— Emanetlerini vezirlerime ver, demiş.

Kervan büyük bir sandığı bu kimsesiz gençlere yani vezirlere vermiş. İki vezir sandığın başında nöbet tutmuş. Vezirlerden biri diğerine:

— İkimiz de burada veziriz ama ben seni hiç tanımıyorum. Kimsin? Kimlerdensin? demiş

Vezir, diğer vezire:

— Benim anam, babam ve bir de erkek kardeşim vardı. Hâlimiz vaktimiz iyiydi. Babam her gün oduna gider gelirdi. Bir gün yine böyle oduna giderken bir kuşa rastlamış. Kuş ona; “Başına bir hâl gelecek. Şimdi mi gelsin yoksa sonra mı?” demiş. Babam da “şimdi gelsin” demiş. Bir zaman sonra da başımıza bir sürü bela geldi. Malımızı mülkümüzü kaybettik. Öyle olunca babam bizi alıp yollara düştü. Yolda bir kervancı annemizi kaçırdı, diğer kardeşimi bir dev alıp götürdü. Beni de nehrin suları alıp götürdü. Neyse ki şansım vardı. Beni bir değirmenci buldu, evine aldı, büyüttü. Annem, babam, kardeşim şimdi ne yapıyorlar bilmiyorum, demiş.

Diğer vezir bunları duyunca ağlamaya başlamış. Diğer vezire:

— Sen benim kardeşimsin, beni de bir çoban kurtardı, büyüttü, demiş.

İki vezir kardeş birbirine sarılmış. İki kardeş böyle sevinirken başında bekledikleri sandıktan ses gelmiş, sonra da sandık hareket etmiş. Kardeşler sandığı hemen açmış. İçinden bir kadın çıkmış. Vezir, kadına:

— Kimsin sen? Ne işin burada? demiş.

Kadın:

— Sesinizi duydum ondan çıktım. Siz benim oğullarımsınız. Ben de annenizim, demiş.

Kardeşler annelerini sesinden tanımış. Onlar da orada sarılmış. Kervancı, paşanın yanına gidip:

— Paşam ben gidiyorum, emanetimi alayım, demiş.

Paşa, kervancıya yolu göstermiş. Paşa bir bakmış ki emanet yok. Paşa çok kızmış. Diğer adamlarına:

— Şu iki veziri getirin. Onların kellesini alacağım, demiş.

Vezirler, paşanın yanına gelmiş, paşaya:

— Paşam, önce bizi bir dinle sonra ne yaparsan yap, demiş.

Vezirler başlarından geçenleri anlatmış. Vezir yaşadıklarını anlatınca paşa ağlamaya başlamış. Paşa, vezirlere:

— Siz benim oğullarımsınız. O kadın da benim eşim, demiş.

Paşa hanımına, çocuklarına kavuşmuş. Paşa hemen orada kervancının kellesini koparmış. Kervancı cezasını çekmiş. Ailenin babası paşa, kardeşler de memlekete vezirlik yapmaya devam etmiş. Böylece fakir adam çektiği tüm sıkıntıların karşılığını almış ve köye paşa olmuş. Adam sonra hanımı ve çocuklarıyla güllük gülistanlık bir hayat sürmüş.

32. Köyün Çapkın Hocası

Dediklerine göre zamanında bir hoca varmış. Bu hoca başka hocalara benzemiyormuş. Bu hoca çok çapkın bir insanmış. Herkesin namusuna göz dikermiş. (Hani diyorlar ya huylu huyundan vazgeçmez. İşte bu hoca da hiç çapkınlık huyundan vazgeçmiyormuş). Ama köylüler bu hocaya çok değer veriyormuş. Bir dediğini iki etmiyormuş ama gel gör ki saygıyı hak eden bir hoca değilmiş.

Bu hoca köyde sürekli çeşme başına gelir gidermiş. Çünkü köyün genç kızları su almaya sürekli bu çeşmeye gelirmiş. Günün birinde yine hoca çeşmenin etrafında dolaşırken çeşmeye bir kadın gelmiş. Bu kadının kocası ve bir oğlu varmış. Hoca, kadının tek geldiğini görünce hemen yanaşmaya başlamış, ona güzel sözler söylemiş. Kadın, hocaya kızmış. Kadın hocaya demiş ki:

— Sakalından utanmaz mısın be hoca, ne işin var senin çeşme başında?

Kadın suyunu doldurup eve gelmiş. Olan bitenleri kocasına anlatmış. Kadının kocası, karısına inanmamış. Adam, karısına:

— Hoca hakkında öyle konuşulur mu? Hoca öyle bir şey yapmaz. Senin yanlışın var, demiş.

Kadın, kocasına ne dediyse inandıramamış. Bunun üzerine kadın, kocasına:

— Bana inanmıyorsan hocayı eve davet et. Sen bir yere saklan. Bak bakayım senin dediğin gibi bir hoca mı o zaman kendin görürsün, demiş.

Adam kabul etmiş. Kadın, oğluna demiş ki:

— Oğlum, git hocaya “Annem, akşam yemeğe bekliyor” de.

Oğlan hemen hocaların yanına gitmiş, annesinin söylediklerini söylemiş. Hoca çok sevinmiş. Hemen pazardan bir horoz almış, çocuğa vermiş:

— Bu horozu annene ver. Akşama pişirsin, demiş.

Çocuk horozu alıp eve gelmiş. Akşam olunca hoca eve gelmiş ve kapıyı çalmış. Kadın kapıyı açmış. Hoca, kadına:

— Kocan evde mi? demiş.

Kadın:

— Yok, kocam evde değil, demiş.

Hoca sevinmiş. İçeri girmiş. Hoca yine başlamış kadına güzel sözler söylemeye. (Yani güzel söz dediğim taciz etmiş). Neyse kadının kocası hemen yan odada saklanıyormuş, tüm konuşulanları da duyuyormuş. Adam çok sinirlenmiş. Adam, hocaya gözükmeden dışarı çıkıp kapıyı çalmış. Hoca korkmuş, kadına:

— Kim geldi? demiş.

Kadın:

— Kocam geldi. Sen hemen ahıra git samanların altına saklan, demiş.

Kadın kapıyı açmış. Kocası içeri girmiş. Hoca da o arada ahıra gitmiş, samanların altına saklanmış. Kadının kocası sofraya oturmuş. Adam, hocaya ses gitsin diye yüksek sesle konuşmuş. Adam, karısına:

— Hanım bizim inek daha doğurmadı mı? Bugün doğurması lazımdı, demiş.

Kadın:

— Bilmem bey doğursaydı sesi gelirdi, demiş.

Adam:

— Bir ahıra bakalım. Belki doğurmuştur, demiş.

Adam karısıyla ahıra girmiş. Hoca korkudan samanın altında titremeye başlamış.

Adam, karısına:

— Hanım bu samanın altında hareket eden şey ne? demiş.

Kadın:

— Ne olacak ki bey. İnek doğurmuştur, samanın altındaki danadır, demiş.

Adam:

— Bu çok kıvrandığına göre erkektir. Bu büyüdüğünde bize zorluk çıkarır. Ben en iyisi bunu hadım edeyim, demiş.

Hoca korkudan samanın altında bayılmış. Adam hocanın üstüne kaynar su dökmüş. Hocayı hadım etmiş. Sonra hocayı evden göndermiş. Hoca o gün dersini almış. O günden sonra bu çapkın hoca kimseye karışmamış. Adam, karısından özür dilemiş sonra da helallik istemiş. Hoca da yaptıklarının cezasını ödemiş. Masal da burada bitmiş.

33. Zalim Yengeler

Zamanın birinde bir kadın varmış. Bir kadın, kızıyla beraber yaşıyormuş. Bir gün bu kız dışarıda arkadaşlarıyla beraber oynuyormuş. Çocuklar oyun oynarken içlerinden biri osurmuş. Çocuklar tartışmaya başlamış. Biri demiş ki ben yapmadım, öbürü demiş ben de yapmadım, öteki ben yapmadım bu yaptı demeye başlamış. Kızlardan biri, diğer kızlara:

— Ağabeyimin üzerine yemin ederim ki ben yapmadım, demiş.

Başka bir kız:

— Kardeşlerimin üzerine yemin ederim ki ben yapmadım, demiş.

Diğer bir kız:

— Ben de ağabeyimin üzerine yemin ederim ki yapmadım, demiş.

Sıra annesiyle yaşayan kıza gelmiş. Bu kız da arkadaşlarına:

— Bizim ineğin üstüne yemin ederim ki ben yapmadım, demiş.

Diğer çocuklar, kıza demiş ki:

— Senin yedi tane ağabeyin var. Onların üzerine niye yemin etmiyorsun da ineğin üzerine yemin ediyorsun. Kesin sen yaptın.

Kız çok şaşırılmış, ağlamış. Kız eve gelip annesine:

— Benim yedi ağabeyim mi var? demiş.

Anne:

— Evet, senin yedi tane ağabeyin var, demiş.

Kız:

— Ben niye bunu bilmiyorum? Nerede benim ağabeylerim? demiş.

Anne:

— Sen küçükken onlar çalışmaya gittiler. O yüzden onları görmedin, demiş.

Kız:

— O zaman bana çamurdan bir at yap. Ben o ata binip ağabeylerimi görmeye gitmek istiyorum, demiş.

Anne, kızına çamurdan bir at yapıp vermiş. Anne, kızına:

- Kızım sen bu ata bindiğinde bu at seni direk ağabeylerin kapısına bırakacak. Atın üzerindeyken ata hep ço ço ço demen lazım. Eğer ata çoşşş dersen at erir, demiş.

Kız:

- Tamam, anne ben ata sürekli ço ço ço diyeceğim, demiş.

Kız ata binmiş, yola çıkmış. Kız yolda giderken yolun kenarında bir yerde altın görmüş. Kız, altını görünce ata çoşşşş, demiş. At durmuş erimeye başlamış. Kız mecbur yürüyerek eve gelmiş. Anne, kızına:

- Neden geri geldin? demiş.

Kız:

- Anne, yolda giderken bir altın buldum. Altını almak için atı durdurdum. Öyle olunca at eridi, yok oldu, demiş.

Anne kızını dinlemiş sonra çamurdan tekrardan bir at yapıp vermiş. Anne kıza, demiş ki:

- Unutma! Ağabeylerinin kapısına gidene kadar atı durdurma.

Kız, “tamam” demiş, yola çıkmış. Kız at üstünde giderken yolun kenarında iki çift terlik görmüş. Kız, terlikleri beğenmiş, “Ağabeyimin çocuklarına veririm” demiş. O anda ata yine çoşşşşş demiş. At durmuş, erimeye başlamış. At çok geçmeden eriyeye yok olmuş. Kız tekrardan eve yürüyerek gelmiş. Anne, kızını görünce kızına:

- Sen yine mi geldin? Bu sefer atı niye durdurdun? demiş.

Kız:

- Yolun kenarında iki çift terlik gördüm. Ağabeyimin çocuklarına veririm diye atı durdurdum, demiş.

Anne, tekrardan çamurdan bir at yapmış. Atı kızına vermiş. Anne, kızına:

- Bu son at, daha da yapmam. Ona göre atı durdurma, demiş.

Kız atına binip yola çıkmış. At gece gündüz dağları tepeleri aşmış. At bir yerde durmuş. Kız bir evin önüne gelmiş. Kız, kapıyı çalmış. Kızın ağabeyi kapıyı açmış. Ağabey, kıza:

- Kimsin? Kimlerdensin? demiş.

Kız:

— Ağabey, ben senin kardeşinim. Annem beni gönderdi, demiş.

Ağabeyi onu eve davet etmiş. Beraber yemek yemişler, sohbet etmişler. Kızın ağabeyi diğer kardeşlerini de çağırmış. Onlar da eve gelmiş, kız kardeşleriyle sohbet etmişler. Kız, büyük ağabeyinin evinde kalmak istemiş. Ağabeyi, karısı ve çocuklarıyla yaşıyormuş. Ağabeyinin iki kız evladı varmış. Aradan aylar, yıllar geçmiş. Kız on dört yaşına gelmiş, çok güzel bir kız olmuş. Yedi kardeşin karısı bu kızı kıskanmaya başlamış. Kız ise yedi yengesini de severmiş. Çünkü kızın kalbinde kötülük yokmuş. Bir gün kızın yedi yengesini bir araya gelmiş. Kızı çekiştirmişler, dedikodusunu yapmışlar. Birisi:

— Geçen akşam kocam eve geldi, kız kardeşine bir tane elbise almış ama bana almadı, demiş.

Kızın öbür yengesini:

— Sorma, bana da aynısı oldu. Kocam olacak adam kız kardeşine terlik aldı, demiş.

Öbürü:

— Benim kocam da su almaya beni gönderdi, kız kardeşini göndermedi, demiş.

Kızın yengeleri öyle böyle kızı çekiştirmiş. Yengelerin en küçüğü, diğer kızlara:

— Bunu eve göndermek lazım ya da zarar vermek lazım, demiş.

Diğer yengeler de aynı fikirdeymiş. Yengeler bir süre düşünmüş, taşınmış. Yengelerin en büyüğü, diğerlerine:

— Ben ne yapacağımızı buldum, demiş.

Diğerleri merak edip sormuş:

— Ne yapacağız anlatsana? demişler.

Büyük yenge:

— Yarın hepimiz çamaşır yıkamaya gittiğimizde yanımızda kızı da götüreceğiz. Akşam kocalarımız eve geldiğinde ona kardeşiniz, ormanda oduncuyla ilişki girdi diyeceğiz. Eğer hepimiz aynı şeyi söylersek kocalarımız bize inanır, o zaman kızı öldürürler, demiş.

Diğer yengeler de kabul etmiş. Sabah tüm yengeler toplanmış. Kızı da alıp dereye inmişler. Orada çamaşır yıkamışlar. Akşam eve geldiklerinde tüm gelinler, kocalarına

kızın namusunun kirlendiğini anlatmış. Erkek kardeşler toplanıp konuşmuş. Kardeşlerin en büyüğü, diğer kardeşlerine:

— Hepimizin hanımları olayı görmüş, dışarı çıkacak yüzümüz kalmadı. Bunun cezası belli, demiş.

Diğerleri de kafasını öne doğru sallamış, yani kızın öldürülmesini kabul etmişler. Erkek kardeşlerin en büyüğü, en küçük kardeşine:

— Bu iş sende, yarın kızı ormana götür orada öldür. Kanlı kıyafetini de bize getir, demiş.

Ertesi gün herkes işe gitmiş. Erkek kardeşlerin en küçüğü, kıza:

— Hadi gel ormanda biraz yürüyelim, demiş.

Kız, ağabeyinin elinden tutup ormana doğru gitmiş. Ağabeyi kız kardeşine kıyamamış, kızı öldürememiş. Kızın ağabeyi, kız kardeşine:

— Buraya seni öldürmeye geldim, demiş.

Kız:

— Beni niye öldürmek istiyorsun, ben ne yaptım? demiş.

Erkek kardeşi:

— Ormandaki oduncuyla beraber olmuşsun. Namusumuzu kirllettin, demiş.

Kız ağlamaya başlamış. Ağabeyine:

— Yemin ederim öyle bir şey yapmadım. Kim söyledi? Nereden çıktı bu? demiş.

Erkek kardeş:

— Yengelerin söyledi, demiş.

Kız:

— Ben öyle bir şey yapmadım. Hakkımda kim iftira attıysa gözleri kör olsun, demiş.

Erkek kardeş, kız kardeşini ormana terk etmiş. Oradan da bir kuş vurup kuşun kanını bir beze sürmüş. Akşam kardeşler toplandığında küçük kardeş, cebindeki bezi çıkarıp abilerine göstermiş. Erkek kardeşler bu duruma çok üzölmüş ama ellerinden bir şey gelmemiş. Kızın yengeleri de bu olaya çok sevinmiş. Tüm yengeler toplanıp eğlenmeye, gülüşmeye başlamış. Kız ise tek başına ormanda aç susuz dolaşmaya

başlamış. Ormanda bir avcı, kızı bulup evine götürmüş. Kız, ormanda avcıya yardım etmiş. Günlerden bir gün yedi erkek kardeşin hanımı kör olmuş. Erkek kardeşler bu duruma çok şaşırılmış. Kardeşler doktor çağırmışlar ama hiçbir doktor kadınların gözünü tedavi edememiş. Kadınlar görmeyince çoluk çocuk perişan olmuş. Kardeşlerin hepsi düşünmeye başlamış. Ne oldu da bu yedi kadın aniden kör oldu diye söylenmeye başlamışlar. O sırada küçük erkek kardeşin aklına kız kardeşinin ettiği beddua aklına gelmiş. Erkek kardeş, ağabeylerine:

— Ağabeyi ben ormanda kız kardeşimizi öldürmeden önce biraz konuştum. O bu suçu kabul etmedi. Kim bana iftira attıysa kör olsun diye beddua etti, demiş.

Erkek kardeşler çok şaşırılmış. Erkek kardeşler hemen ormana gidip oduncuyu yakalamış. Erkek kardeşler, oduncuya:

— Sana bir şey söyleyeceğiz ama doğruyu söyleyeceğine yemin et, demiş.

Oduncu yemin etmiş. Erkek kardeşler, oduncuya:

— Bizim bir kız kardeşimiz var. Sen onla ilişkiye girdin mi? demiş.

Oduncu:

— Siz aklınızı mı kaçırdınız? Ne kızı ne ilişkisi. Ben sizin kardeşinizi tanımıyorum bile. Ben evliyim. Üç çocuğum var, demiş.

Erkek kardeşler çok kötü olmuş. Hepsi çok öfkelenmiş. Kardeşlerden biri:

— Ya oduncu yalan söylüyor ya da eşlerimiz yalan söylüyor, demiş.

Erkek kardeşlerin en büyüğü:

— Herkes eve gitsin, eşini zorlasın, doğruyu söyletsin, demiş.

Kardeşlerin hepsi eve gelmiş. Hepsi karısına durumu anlatmış, üstüne gitmiş. Yengelerin hepsi iftira attığını itiraf etmiş. Kardeşler öfkeden ne yapacağını bilememiş. Küçük kardeş, ağabeylerine:

— Ben kızı öldürmedim. Kızı ormanda bırakıp geldim, demiş.

Kardeşler:

— Ya bize gösterdiğin kanlı bez neydi? demiş.

Küçük kardeş:

— O bir kuşun kanıydı, demiş.

Erkek kardeşler canla başla ormanda kız kardeşlerini aramaya başlamış. Erkek kardeşlerin en küçüğü ormanda bir avcıya rastlamış. Oğlan, avcıya durumu anlatmış. Avcı, oğlana:

— Kız evimde kalıyor, demiş.

Oğlan hemen kardeşlerine haber vermiş. Hepsi toplanıp avcının evine gitmiş. Kız, kapıda ağabeylerini görünce hepsine sarılmış. Erkek kardeşler kıza yaptıkları için çok pişman olmuş. Kız kardeşlerinden helallik istemiş. Daha kapıdan çıkmadan avcı, erkek kardeşlere:

— Kız kardeşiniz bir aydır benim evimde kalıyor. Ben onunla evlenmek istiyorum, demiş.

Erkek kardeşler, kızla konuşmuş. Kız da evlenmeye sıcak bakmış. Erkek kardeşler, avcıya:

— Kızı sana vereceğiz ama önce bir işimiz var, demişler.

Erkek kardeşler eve gelip eşlerini dövmüş. Kardeşler, kız kardeşine:

— Çocuklar olmasaydı bu kadınları bir dakika yaşatmazdık. Sen şu bedduanı geri al da bu kadınların bari bir gözü açılsın, demiş.

Kız kabul etmiş. Kız, Allah'a dua etmiş.

— Allah'ım çocukların hatırına yengelerimin bir gözü açılsın, demiş.

Ertesi gün tüm yengelerin bir gözü açılmış. Yengeler toplanıp kıza gitmiş, ondan helallik istemiş. Yengelerin en büyüğü, kıza:

— Biz ettik sen etme, Allah'a dua et de diğer gözümüz de açılsın, demiş.

Erkek kardeşler kabul etmemiş. Erkek kardeşler, kıza:

— Hayır, dua etme. Bir gözleri açıldı. Bu onlara yeter artar bile. İftira atarken biz gözümüzle gördük dediler. Bir gözleri kör kalsın ki bir daha iftira atmasınlar, demiş.

Erkek kardeşler, kız kardeşini avcıyla evlendirmiş. Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Yengeler de er geç cezasını bulmuş.

34. Saf Tüccarın Karısı

Zamanında ticaretle uğraşan saf bir tüccar varmış. Tüccarın kimi kimsesi yokmuş. Tüccarın yaşı otuz beş civarıymış ama hâlâ bekârmış. Akrabalar ve komşular sürekli onu evlen evlen diye sıkıştırmış. Tüccar da bir süre sonra yalnızlıktan sıkılmış. Adam artık evlenip çoluk çocuğa karışmak istemiş. Tüccar evlenmek istediğini söyleyince yakın akrabaları ona kız bakmaya başlamış. Tüccara bir kız bulmuşlar. Söylediklerine göre bu kız hem çok güzelmiş hem de çok namusluymuş. Tüccar görücü usulüyle evlenmiş. Düğün dernek kurulmuş, nikâh kıyılmış. Tüccar gerdek gecesi evlendiği kızın ilk defa yüzünü görmüş. Tüccar kızını görür görmez âşık olmuş. Aradan bir yıl geçmiş. Tüccarla karısı çok iyi anlaşıyormuş. Bir gün kadın, tüccara demiş ki:

- Bey, ben bazen evin bahçesine çıkıyorum ama hiç rahat değilim. Konu komşunun beni görmesinden rahatsız oluyorum.

Tüccar:

- Eeee ne yapalım? demiş.

Kadın:

- Bahçenin duvarlarını biraz yükselt, demiş.

Tüccar ertesi günün sabahı pazara gidip malzemeleri almış, işçileri tutmuş. İşçiler duvarı yükseltmiş. Tüccarın akrabaları işçileri görünce tüccara:

- Hayırdır, bahçenin duvarlarını neden yükseltiyorsun? demiş.

Tüccar:

- Bizim hanım biraz rahatsız oluyormuş, demiş.

Tüccarın akrabaları:

- Vay be ne kadar da namuslu bir kadın. Helal olsun, demişler.

Bu cümle tüccarın çok hoşuna gitmiş. Yani bunla övünmüş. Aradan bir hafta geçmiş.

Kadın tekrar kocasına:

- Bey, bizim evin dışında bir ağaç var. O ağacın üstüne bir sürü kuş konuyor.

Ben bahçeye çıktığımda bu kuşlar beni görüyor. Ben rahatsız oluyorum, demiş.

Adam biraz şaşırılmış ama ne yapsın. Eşinin dediklerini yapmış. Yine gidip malzeme almış, işçi tutmuş. İşçiler yine duvarı yükseltmiş. Oradan geçen birkaç kadın, duvarı görünce tüccara:

- Hayırdır tüccar? Evin duvarlarını neden yükseltiyorsun? demiş.

Tüccar:

- Bizim hanım rahatsız oluyormuş. Ondan yükseltiyorum, demiş.

Kadınlar:

- Maşallah maşallah! Ne kadar da iffetli bir gelin, demişler.

Tüccarın yine gururu okşanmış, mutlu olmuş. Aradan biraz daha zaman geçmiş.

Kadın, kocasına:

- Bey, ben geceleri bahçeye çıktığımda ayın ışığı bahçeye vuruyor. Ben aydan rahatsız oluyorum, demiş.

Tüccar:

- Nasıl yapalım? Duvarı ne kadar yükseltirsek de ayı yine göreceksin, demiş.

Kadın:

- O zaman duvarın üstünü tamamen kapat, demiş.

Tüccar yine sevinmiş, ne kadar da namuslu bir karım var diye kendi kendine söylenmeye başlamış. Tüccar ertesi sabah yine işçileri tutup duvarın üstünü tamamen kapattırmış. Artık evin bahçesi hiç gözükmüyormuş. Tüccar ticaret için başka bir yere gitmesi lazımmış. Hazırlıklarını yapıp gitmiş. Oralarda bir hafta kalmış. Tüccar işlerini halletmiş, eve dönmek için yola koyulmuş. Tüccar sabaha karşı eve varmış. Karısı rahatsız olmasın diye yavaşça kapıyı açıp içeri girmiş. Bir de bakmış ki karısının yanında bir adam. Tüccar öfkeden delirmiş. Kadını da adamı da evden kovmuş. O günden sonra herkes bu meseleyi konuşmuş. Tüccarın namusu iki paralık olmuş. Tüccar utancından insan içine çıkamamış.

Bir süre sonra tüccar evini, malını, mülkünü satıp başka bir şehre yerleşmeye karar vermiş. Tüccar az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Tüccar yeni bir yere gelmiş. Tüccarın yerleştiği yerde hırsızlık olayı çokmuş. Bir gün kralın altınları çalınmış. Askerler her yerde insanların üstünü başını arıyormuş. Tüccar bir bakmış şehirde askerler dışında birkaç tuhaf giyinmiş adam da her yerde altınları arıyormuş. Tüccar şehirde yabancı olduğu için askerler tüccardan şüphelenmiş. Tüccarın üstünü başını aramışlar. Adamın üstünden bir sürü altın çıkmış. Askerler altınları görünce diğer askere:

— Bulduk, bulduk, kralın altınlarını bulduk, diye bağırılmış.

Tüccar geldiği ilk gün hırsızlıkla suçlanmış. Hemen hapse atmışlar. O şehrin kralı, askerlerine tüccar için idam emri vermiş. Kralın askerleri tüccarı hapisten çıkarıp idam etmeye götürmüşler. Askerler birini idam etmeden önce son sözünü söyle dermiş. Bu bir kuralmış. Askerler, tüccara:

— Son sözünü söyle, demiş.

Tüccar:

— Kralınızla görüşmek istiyorum. Ona çok önemli bir şey söyleyeceğim, demiş. Askerler önemli bir konu olabilir diye tüccarı, krala götürmüş. Askerler, tüccarı saraya götürürken tüccarın dikkatini bir şey çekmiş. Sokakta üstü başı tuhaf olan üç kişi insanların ceplerini üstlerini arıyormuş. Tüccar, askerlere:

— Bu insanların üstlerini arayan tuhaf adamlar kim? demiş.

Askerler:

— Onlar şeyhin adamları. Hırsızları arıyorlar, demiş.

Tüccar, askerlere:

— Şeyh kim? demiş.

Askerler:

— Bu şehrin en iyi hocalarından biri, demiş.

Askerler, tüccarı kralın karşısına çıkarmış. Kral, tüccara:

— Bana çok önemli bir şey söyleyecekmişsin. Söyle bakalım, demiş.

Tüccar:

— Kralım, ben şehrinize yeni geldim. Ben dürüst, namuslu bir tüccarım. Ben altınlarınızı çalmadım ama kimin çaldığını biliyorum, demiş.

Kral:

— Kim çaldı? demiş.

Tüccar:

— Altınınızı şeyh diye bildiğiniz adam çaldı, demiş.

Kral ve askerler gülmeye başlamış. Kral, tüccara:

— O bizim şehrimizin en iyi hocası, o hayatta yapmaz, demiş.

Tüccar:

- Kralım bu şeyhin evini arayın. Eğer altınlarınız orada değilse benim kellemi alın, demiş.

Kral başta kabul etmemiş ama tüccar, krala çok yalvarınca kral kabul etmiş. Birkaç asker, şeyhin evini basmış. Her tarafı aramış. Askerler, şeyhin evinde gizli bir oda görmüş. Kapıyı bir açmışlar. İçerde bir sürü altın varmış. Askerler hemen saraya gelip durumu krala anlatmış. Kral, şeyhin idam edilmesini söylemiş. Askerler, şeyhi yakalayıp idam etmiş. Kral, tüccara:

- Sen şeyhin altınları çaldığını nasıl bildin? demiş.

Tüccar:

- Kralım, bu devirde kim neyi en çok konuşuyorsa bilin ki o işi o yapıyordur, demiş.

Kral:

- Ne demeye çalışıyorsun? demiş.

Tüccar başına gelenleri, evliliğini, eşini her şeyini krala anlatmış. Kral çok şaşırmış. Kral, tüccarın altınlarını geri vermiş. Tüccar da şehirde bir dükkân açmış, işleri yoluna koymuş. Sonra kral, kızını bu tüccarla evlendirmiş. Tüccar muradına ermiş. Masal da burada bitmiş.

35. Kayıp Deve

Bir gün bir adam devesini alıp çarşıya çıkar. Çarşıda gezmek için devesini bir yere bağlar. Adam çarşıda ihtiyaçlarını alıp geri döner ama devesini yerinde bulamaz. Adam telaşlanır, her yerde devesini arar. Adam her yere bakar ama bulamaz. Adam devesini bağladığı yere oturur beklemeye başlar. Üç yaşlı adam bu adamı böyle çaresiz görünce adama derler ki:

— Hayırdır, ne işin var burada? Neyi bekliyorsun?

Adam:

— Sormayın başıma neler geldi neler. Devemi buraya bağlayıp pazara girdim. Bir geldim deve yerinde yok, nereye baktıysam da bulamadım, der.

Yaşlı adamlardan biri:

— Senin devenin bir gözü kör müydü? der.

Adam heyecanlanır. Adama:

— Evet, benim devenin bir gözü görmüyordu, der.

Diğer yaşlı adam da:

— Senin deven topal mıydı? der.

Adam yine heyecanlanır. Yaşlı adama:

— Evet, benim devenin bir bacağı sakattı, der.

Öbür yaşlı adam da:

— Senin devenin kuyruğu kesik miydi? der.

Adam çok şaşırır, yaşlı adama:

— Evet devemin kuyruğu kesikti, der.

Üç yaşlı adam, çaresiz adama der ki:

— Yok, biz öyle bir deve görmedik.

Adam öfkelenir. Yaşlı adamlara:

— Madem devemi görmediniz. Bir gözünün kör, bir bacağının sakat, kuyruğunun kesik olduğunu nereden biliyorsunuz? Belli ki deveyi gördünüz ama söylemiyorsunuz, der.

Adam gider bu üç yaşlı adamdan şikâyetçi olur. O pazar bölgesinden sorumlu bir ağa varmış. (Tam ağa demeyelim de böyle yönetici gibi. Mesela zabıta) Ağa, adamlarına:

- Gidin o üç yaşlıyı eve getirin, der.

Ağa, çobana der ki:

- Bir tane kuzu kes, misafirlere ikram et. Yaşlı adamlar eve geldiğinde ağanın evinde aç kaldık demesinler.

Ağanın adamları üç yaşlı adamı eve davet eder. Yaşlılar eve girer. Bir bakarlar ki odada büyük bir sofraya. Hemen sofranın başına otururlar. Ağa kapının arkasından bu üç yaşlının ne konuştuklarını dinlemeye başlar. Yaşlılardan biri der ki:

- Ağa gelmeden yemeğe başlamayalım, ayıp olur.

Yaşlılar sofranın başında bir saat bekler ama ne gelen var ne giden. İçlerinden biri:

- Bu ağa gelmez, biz yemeğe başlayalım, der.

Yaşlılar yemek yemeye başlar. Yaşlılardan biri, diğerine:

- Bu sofradaki şarap, mezarlık üzümünden yapılmış gibi, der.

Öbür yaşlı:

- Bu ağa piç birine benziyor, der.

Ağa bunu duyunca çok sinirlenir ama yaşlıları dinlemeye devam eder. Üçüncü yaşlı da der ki:

- Bu sofrada pişirilen kuzu sanki köpeğin sütü ile beslenmiş.

Ağa bunu duyunca hemen gidip çobanına:

- Bana doğruyu söyle, kestiğin kuzuyu köpek sütüyle mi besledin, der.

Çoban çok korkar, çok şaşırır ama yalan söylemez. Çoban, ağaya:

- Ağam kuzunun anası öldü. Kuzunun karnını doyurmak için köpek sütüyle besledim, der.

Ağa hayretler içinde kalır. Hemen içeri girer. Ağa şarap hakkında konuşan yaşlıya:

- Söyle bana şarabın mezarlık üzümünden yapıldığını nereden biliyorsun? der.

Yaşlı adam:

- Ben hayatım boyunca şarapla sarhoş olmadım. İlk defa sarhoş oldum, o yüzden mezarlık üzümünden yapılmış dedim, der.

Ağa diğerk yaşılya sorar:

- Ya sen kuzunun köpek sütüyle beslendiğini nereden biliyorsun? der.

Yaşlı adam:

- Ben yirmi yıl çobanlık yaptım. Kuzunun tadı nasıl çok iyi bilirim. Bu kuzunun tadı biraz tuhaftı. Ondan köpek sütünden beslendi dedim, der.

Ağa en sonuncu yaşılya döner:

- Peki, sen bana niye piç dedin? der.

Yaşlı adam:

- Sen bu kadar şeyi nasıl duydun? der.

Ağa:

- Kapının arkasından sizi dinliyordum, der.

Yaşlı adam da ağaya:

- Ağa, eğer piç olmasaydın kapının arkasından bizi dinler miydin hiç, der.

Ağa öfkelenir, yaşlılara:

- Peki, adamın devesini görmediniz ama her özelliğini söylediniz. O nasıl oluyor, der.

Birinci yaşlı:

- Ağa, devenin kaybolduğu yerde sağ taraftaki tüm otlar yenilmiş ama sol taraftaki otlar duruyordu, ondan kör müydü diye sordum, der.

İkinci yaşlı:

- Devenin dışkısı hiç dağılmamıştı. Ben ondan kuyruğu kesik mi diye sordum. Kesik kuyruklu develer dışkısını öyle yapar, der.

Üçüncü yaşlı da:

- Devenin topraktaki ayak izlerine baktım. Yamuk yürümüş. Ondan topal mı dedim, der.

Ağa hepsini dinledikten sonra yaşlıları evden gönderir. Yaşlı adamlar evden çıkıp giderler. Ertesi gün devesini kaybeden adam ağaya:

- Ağam ne yaptınız? Yaşlılarla konuştunuz mu? demiş.

Ağa, yaşlılarla konuştuklarını adama anlatır. Adam eli boş evine döner.

36. İhtiyarın Tavsiyesi

Zamanın birinde fakir bir ülke varmış. Ülkede insanlar yoksulluk, açlık içinde yaşarmış. Ülkede çok fazla yaşlı insan varmış. Yaşlı insanlar o kadar çokmuş ki ne çalışabiliyorlarmış ne de yardım edebiliyorlarmış. Bu ülkenin hâlini gören zalim bir ülke, bu ülkeye saldırmak istemiş. Bu fakir ülkenin kralı, insanlara:

— Ülkemizin nüfusu giderek artıyor daha da fakirleşiyoruz. Bazı ülkeler bize saldırmak üzere. Yaşamak istiyorsanız evinizdeki tüm yaşlıları öldürün, demiş. Kral bu mesajı verince ülkedeki herkes evlerindeki yaşlıları öldürmüştü. Yaşlılar giderek azalmış. Bir adam babasını öldürmeye kıyamamış, onu evde saklamış. Dışarıda birileri sorunca da babasını çoktan öldürdüğünü söylemiş. Böylece ülkede bir yaşlı adam dışında yaşayan kimse kalmamış. Bir zaman sonra zalim bir ülke bu fakir ülkeye saldırmış. Ülkenin gençleri hepsi savaşılmaya başlamış. Savaş büyük bir çölün ortasında olmuş. İki ülke çarpışmış. Adam evde babasına bir şey olmasın diye bir at arabasının arkasına bindirmiş, üstüne bir örtü atmış. Sonra da babasını savaş yerine götürmüştü. Fakir ülkenin insanları çöl meydanında günlerce savaşmış. Askerler çok susamış, ellerindeki su mataraları bitmiş. Askerler susuzluktan savaşmamışlar. Bir süre sonra hepsi susuzluktan yere düşüp bayılmaya başlamış. Ordunun komutanı ne yapacağını şaşırılmış. Oğlan, babasının yanına gelip durumu anlatmış. Baba, oğluna:

— Oğlum hemen bir öküz getir. Öküze bir avuç tuz yedir. Sonra da etrafa sal. Öküz ayaklarıyla nereyi kazarsa gidin orayı kazın, demiş. Oğlan babasının dediğini yapmış. Bir öküz bulup getirmiş. Öküze tuz yedirip etrafa salmış. Öküz bir süre sonra deli gibi çölde koşmaya başlamış. Öküz sonra bir yerde durup ayaklarıyla toprağı kazmış. Oğlan bunu görünce yanına arkadaşlarını alıp toprağı kazmaya başlamış. Askerler toprağı bir süre kazınca topraktan su fışkırmış. Askerler mataralarını doldurmuş, herkes suyunu içmiş, sonra savaşılmaya devam etmiş. Karşı taraf bunu akıl edememiş, o yüzden savaşı kaybetmiş. Fakir ülke savaşı kazanmış. Ordunun komutanı oğlanı tebrik etmiş. Komutan oğlana:

— Oğlum, bu fikir aklına nasıl geldi? demiş.
Oğlan:

— Komutanım, ben size doğruyu söyleyeceğim. Ben babamı öldürmeye kıyamadım. Onu alıp savaş yerine getirdim, kimse görmesin diye de üstüne bir

örtü attım. Askerler susuzluktan düşünce durumu babama anlattım. O bana bu fikri verdi. Ben de babamın dediğini yaptım, demiş.

Komutan:

- Baban hepimizin hayatını kurtarmakla kalmadı, ülkenin de hayatını kurtardı. Ona ne kadar teşekkür etsek az, demiş.

Komutan gitmiş bu durumu ülkenin kralına anlatmış. Kral o günden sonra insanlardan helallik istemiş. Kral meydana gelmiş, insanlara:

- Bundan böyle yaşlılarımız bizim her şeyimizdir. Onlara sahip çıkalım, demiş. Kral, yaşlı adamı tebrik etmiş. O günden sonra yaşlı adam sayesinde ülkede yaşlılar ölmekten kurtulmuş. Yaşlı adam oğluyla, torunlarıyla beraber mutlu mesut yaşamış.

37. Yiğit İbrahim

Zamanında İbrahim isminde bir adam varmış. İbrahim ticaretle uğraşmış. Uzak memleketlerden mal alıp kendi köyünde bu malları satarmış. İbrahim'in arkadaşları da bu işlerle ilgilenirmiş. Bir gün İbrahim ve arkadaşları develerini hazırlamışlar. İbrahim'in üç tane devesi varmış. Diğer arkadaşlarının da ikişer devesi varmış. Üç arkadaş yola çıkmış. Üç gün üç gece develerle beraber gidiyorlarmış. Önlerine bir adam çıkmış. Bu adam, İbrahim ve arkadaşlarına:

— Selamünaleyküm, demiş.

İbrahim ve arkadaşları da:

— Aleykümselam, demişler.

Bu yabancı adam, İbrahim'e:

— Yolunuzun üstünde aç bir aslan var. Sizi yakalarsa parçalara böler. Siz önden bir deve gönderin. Aslan o deveyi yesin. Eğer deveyi yerse size karışmaz, demiş.

İbrahim'in arkadaşları çok korkmuş. Arkadaşlar, İbrahim'e:

— Senin üç deven var. Sen bir tane deveni gönder, demiş.

İbrahim:

— Niye deveyi gönderelim. Aslan ekmeğinin peşindeyse biz de ekmeğimizin peşindeyiz, demiş.

Arkadaşlar:

— İbrahim bu işin şakası olmaz, bir deve için canımızdan olmayalım, demiş.

Yabancı adam da:

— Arkadaşın doğru söylüyor. Bir deve için canınızdan olmayın, demiş.

İbrahim:

— Devenin de canı yok mu? Onun da bizim gibi canı var. Benim silahım var. Aslan saldırdığı gibi ateş açarım, demiş.

Yabancı adam:

— Aslan bir kurşunla ölmez, yanınıza yetişirse parçalar, demiş.

İbrahim inat etmiş:

— Geleceği varsa göreceği de var, demiş.

İbrahim arkadaşlarıyla yola devam etmiş. Arkadaşları korktukları için geriden geliyormuş. Çok geçmeden aslanın sesi gelmiş ve bir anda karşılarına çıkmış. İbrahim'in arkadaşları arkalarına bakmadan koşmuşlar. İbrahim silahını çekmiş, aslana ateş etmiş. Aslan bacağından vurulmuş. Aslan yine pes etmemiş, İbrahim'in üstüne doğru gitmeye başlamış. İbrahim bir kere daha ateş etmiş. Aslan diğer bacağından da vurulmuş. Aslan yavaşlamaya başlamış, sonra da olduğu yere çökmüş. İbrahim'in arkadaşları İbrahim'e:

— Hepimizin canını tehlikeye attın. Bir deve gönderseydik bunları yaşamazdık, demiş.

İbrahim daha konuşmadan oradan bir sırtlan çıkmış. Sırtlan develere saldırmış. İbrahim'in arkadaşları çığlık atmış. İbrahim yine silahını çıkarmış, sırtlanın kafasına ateş etmiş. Sırtlan yaralanmış sonra da ölmüş.

İbrahim, arkadaşlarına:

— Biz her seferinde bir deveyi kurban verseydik şu an tek başımıza bu çölde kalırdık, demiş.

Arkadaşları İbrahim'e hak vermiş. İbrahim soğukkanlılığıyla hem aslandan hem de sırtlandan kurtulmuş. Üç arkadaş yoluna devam etmiş. Bir süre sonra gidecekleri yere varmışlar. Mallarını develere yükleyip eve dönmüşler. Yolda yine karşılarında bir aslan çıkmış. İbrahim aslanın geleceğini önceden tahmin etmiş. O yüzden yanında bir ineğin bacağına getirmiş. İbrahim, aslana ineğin etini vermiş. Aslan ineğin etini yerken develer de zarar görmeden geçip gitmiş. İbrahim'in arkadaşları merak edip sormuş:

— Senin silahın vardı. Bunu neden öldürmedin? demiş.

İbrahim:

— Gelirken tedbirimiz yoktu, ne yapacağımızı bilmiyorduk. Ama tecrübe ettik, dönerken yanıma biraz et aldım. Onun da yaşamaya hakkı var, demiş.

Üç arkadaş eve varmış. İbrahim'in arkadaşları olan biteni çevresindekilere anlatmış. O günden sonra İbrahim'in ismi Yiğit İbrahim olmuş.

38. Sihirli Ceviz

Vakti zamanında bir adam varmış. Adamın karısı çok hastaymış. Kadın öleceğini anladığı zaman kocasını yanına çağırmış. Kadın cebinden bir tane ceviz çıkarmış, kocasına vermiş. Kadının kocası şaşırarak, kadına:

— Bu cevizi ne yapacağım? demiş.

Kadın:

— Ben ölürsem sen tek başına kalacaksın. Bu ceviz senin tüm işlerini yapacak, demiş.

Adam şaşırarak, karısının delirdiğini zannetmiş. Aradan birkaç gün geçmiş. Kadın vefat etmiş. Adam tek başına kalmış. Adam da öyle yemek olsun, temizlik olsun pek bilmezmiş. Adamın komşuları varmış. Komşular bana yardım eder diye düşünmüş. Adam, karısının verdiği cevizi odaya bir yere bırakmış. Hanımdan yadigâr kaldı diye yememiş, öyle bir yere bırakmış. Adam sabah işe gitmiş adam çıktıktan sonra ceviz kabuğundan güzel bir kız çıkmış ama nasıl güzel bir kız. Kız evdeki tüm işleri yapmış, çeşit çeşit yemek pişirmiş. Akşam olunca da kız tekrardan cevize dönüşürmüş.

Adam akşam eve gelmiş. Bir bakmış ki ev tertemiz, her yer yıkanmış. Adamın karnı acıkmış. Bir bakmış ki ocakta çeşit çeşit yemek. Adam bu işleri, yemeği komşularının yaptığını zannetmiş. Bir gün adam yine işe gitmiş. Kız yine ceviz kabuğundan çıkmış, evi temizlemeye başlamış. Kız bahçeyi de temizlemeye başlamış. Ağanın oğlu da köyde dolaşırken bu kızı görmüş ve kıza âşık olmuş. Oğlan kızın kim olduğunu öğrenmeye çalışmış ama öğrenememiş. Oğlan durumu babasına anlatmış. Akşam vakti ağa, oğlu ve karısı bahçede gördükleri kızın evine gelmiş. Ağa, adama demiş ki:

— Bizim oğlan senin kızını görmüş, beğenmiş. Biz kızını oğlumıza istemeye geldik.

Adam çok şaşırarak, ağaya:

— İyi de ağa benim kızım yok ki! Ne kızından bahsediyorsun? Oğlun yanlış görmüştür, demiş.

Ağa, oğluna:

— Oğlum yanlış mı geldik? demiş.

Oğlan:

- Yok, baba bu evdi. Sabah bahçeyi temizlerken gördüm, demiş.

Adam tekrar ağaya:

- Siz yanlış geldiniz. Ben evde tek yaşıyorum, demiş.

Ağa evden çıkmış ertesi gün sabah vakti adam işe giderken komşularına teşekkür etmeye gitmiş. Adam kapıyı çalmış. Komşu kapıya çıkmış. Adam, komşusuna:

- Aylardır evimi temizlediniz, yemek yaptınız. Size teşekkür etmeye geldim, demiş.

Komşu çok şaşırılmış, adama:

- Biz senin evine hiç gelmedik ki. Senin evinde genç bir kız var. O her işi yapıyor zaten, demiş.

Adam şaşırılmış, bu işte bir iş olduğunu anlamış. Adam o gün işe gitmemiş. Evin dışında beklemiş. Bir süre sonra bakmış ki evin bahçesinde güzel bir kız var. Adam hemen içeri girmiş. Kız, adamı görünce korkmuş, içeri girmiş. Adam da arkasından gitmiş. Adam, kıza:

- Sen de kimsin? Ne arıyorsun evimde? demiş.

Kız:

- Ben ceviz kızım. Yaşlı bir kadın bana büyü yaptı, ben cevizin içine hapsedim. Sabahları kabuğumu kırıp çıkıyorum ama akşamları yine cevize dönüşüyorum, demiş.

Adam:

- Bana cevizi ölen karım verdi. O seni biliyor muydu? demiş.

Kız:

- Evet, o beni kurtardı, evine aldı. O ölürken de sana bakmam için cevizi sana verdi. Benim bu cevizden kurtulmam için evlenmem lazım, demiş.

Adam bunu duyunca hemen ağanın evine gidip durumu anlatmış. Ağa akşam olmadan kızı alıp oğluya nikâhlanmış. Böyle olunca kız, ceviz kabuğundan kurtulmuş. Oğlan kırk gün kırk gece düğün yapmış. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

39. Altın Tarak

Vakti zamanında bir peri kızı varmış. Peri kızı bir adama âşık olmuş. Adam da peri kızına âşık olmuş. Oğlan bu periyle evlenmek istemiş ama kız peri olduğu için evlenemiyormuş. Kız, oğlana:

- Ormanın bir yerlerinde sihirli altın bir tarak var. O tarakla saçlarımı tararsam normal bir kız olacağım, o zaman evlenebiliriz, demiş.

Oğlan hemen ormana gitmiş. Ormanda günlerce altın tarağı aramış. Oğlan ormanda gezinirken bir kuş görmüş. Kuşun ayağına diken batmış, o yüzden uçamıyormuş. Oğlan kuşu almış eline ve kuşun ayağındaki dikenini çıkarmış. Kuş orada dile gelmiş, oğlana:

- Ben sihirli bir kuşum. Sen bana yardım ettin ben de sana yardım edeceğim, demiş.

Kuş, oğlana iki tüy vermiş. Kuş, oğlana:

- Eğer başın sıkışırsa bu iki tüyü birbirine sürt. Ben hemen yardımına gelirim, demiş.

Oğlan ormanda altın tarağı aramaya devam etmiş. Ormanda karşısına bir oduncu çıkmış. Oduncu adama, burada tek başına ne yaptığını söylemiş. Oğlan, oduncuya:

- Ben bir peri kızını seviyorum, onunla evleneceğim ama evlenmem için bana altın tarak lazım. Peri kızı altın tarağın ormanda olduğunu söyledi. O yüzden buraya geldim, demiş.

Oduncu, oğlana:

- İyi güzel de altın tarağı almak o kadar kolay mı? O tarağın başında büyük bir yılan var. O yılanı öldürmeden o tarağı alamazsın, demiş.

Oğlan, oduncuya:

- Onu öldürürüm. Sen yerini söyle, demiş.

Oduncu:

- Bu yılan çok büyük, çok tehlikeli bir yılan. Sen bu yılanı ancak zehirleyerek öldürebilirsin. O zehri de dağın tepesinde bir adam var o sana verebilir, demiş.

Oduncu önce dağın başında yaşayan adamın evini tarif etmiş, sonra da altın tarağın nerede olduğunu tarif etmiş. Oğlan yola koyulmuş, dağın tepesine varmış. Oğlan, adama derdini anlatmış, ondan zehir istemiş. Adam, oğlana:

— Sana zehri veririm ama benim bir şartım var, demiş.

Oğlan:

— Nedir senin şartın? demiş.

Adam:

— Bana bir ayı postu getir, demiş.

Oğlan dağın başında nasıl ayıyı bulsun, hadi buldu ayının postunu nasıl alsın. Oğlan cebinden hemen iki tüy parçasını çıkarmış, birbirine sürtmüş. O anda oğlanın yanına kuş gelmiş. Kuş, oğlana:

— Ne oldu? demiş.

Oğlan:

— Sevdığımle evlenmem için bana sihirli bir altın tarak lazım. Altın tarağın başında da bir yılan duruyormuş. Bu yılan çok tehlikeliymiş. Yılanı zehirlemek için bu yaşlı adama geldim, derdimi anlattım ama o da karşılığında bir ayı postu istedi. Ben de ne yapacağımı bilemedim, seni çağırdım, demiş.

Kuş, oğlanı dinlemiş. Oradan uçmuş biraz sonra bir ayı postu getirmiş. Oğlan bu ayı postunu adama vermiş. Adam da oğlana, yılanı öldürecek zehri vermiş. Oğlan zehri almış almasına ama bu zehirle yılanın yanına nasıl yaklaşacak onu da bilememiş. Biraz düşünmüş, taşınmış ama aklına bir şey gelmemiş. Oğlan yine cebindeki iki tüyü çıkarıp birbirine sürtmüş. Kuş yine oraya gelmiş, oğlan kuşa yılanı nasıl öldüreceğini sormuş. Kuş, oğlana:

— Ormandan meyveler topla, bir kaba koy. Zehri de bu meyvelerin üzerine dök. Yılana gidince ona meyve ver. Yılan meyveyi yediği gibi ölecek, demiş.

Oğlan, kuşu dinlemiş. Ormana gitmiş bir sürü meyve toplamış, kaba koymuş. Zehri de tüm meyvelere bulaştırmış. Oğlan, yılanın yanına gitmiş ve zehirli meyveleri vermiş. Yılan, meyveleri yemeye başlamış. Yılan meyveleri yer yemez orada zehirlenmiş, ölmüş. Oğlan oradan altın tarağı almış, evine dönmüş. Yolda bir cadı oğlanın elindeki altın tarağı görmüş. Cadı, oğlanın yanına gelmiş:

— Sen ne yapacaksın altın tarağı? demiş.

Oğlan:

— Peri kızına vereceğim, bunla saçını tararsa normal bir insan olacak, demiş.

Cadı, oğlanın elindeki altın tarağı alıp kaçmaya başlamış. Oğlan cadının peşinden koşmuş ama onu yakalayamamış. Oğlan yine cebinden iki tüyü alıp birbirine sürtmüş. Kuş oraya gelmiş. Oğlan kuşa olan biteni anlatmış. Kuş cadının elinden tarağı alıp uçmuş. Kuş bir süre sonra tarağı oğlana vermiş. Oğlan çok sevinmiş. Kuş üç defa oğlana yardım etmiş. Oğlan, altın tarağı peri kızına vermiş. Peri kızı bu tarakla saçını taramış. Kız o anda normal bir kıza dönüşmüş. Sonra oğlanla kız evlenmiş. Mutlu mesut bir hayat sürmüşler.

40. Hayır Kapısı

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Zamanında dört erkek arkadaş para kazanmak için şehre gitmişler. Şehrin dört tane kapısı varmış. Arkadaşlar hangi kapıdan gireceklerini bilememiş. İçlerinden biri demiş ki

— Bence birinci kapıdan girelim.

Diğeri:

— Valla bana kalsa üçüncü kapıdan girelim, demiş.

Öbürü de demiş ki:

— İçimden bir ses diyor ki orta kapıdan girelim.

Bu dört arkadaş kavga etmeye başlamış. O ona vurmuş, diğeri öbürüne vurmuş. Oradan geçen bir kadın bunları görünce durmuş. Bunlara sormuş:

— Ya siz neyi paylaşıyorsunuz. Kalıbınızdan utanın. Koca adamlarsınız, demiş.

İçlerinden biri yaşlı kadına:

— Teyze kimsin sen? Sanane bizim kavgamızdan, dövüşümüzden, demiş.

Yaşlı kadın, adama bakıp demiş ki:

— Bana Meryem Ana derler. Derdinize derman olurum. Siz anlatın hele ne oldu?

Arkadaşlardan biri, kadına:

— Meryem Ana, bizim köyümüzde kıtlık var. Şehre geldik, belki üç beş kuruş kazanırız da çocuklarımıza yediririz dedik ama şehrin dört kapısı var. Hangisinden girsek bilmiyoruz, demiş.

Meryem Ana:

— Oğlum, hayırlı kapılar hep sağdan açılır. Siz en sağdaki kapıdan girin. Kapıdan girdiğinizde karşınıza bir kuş çıkarsa onunla konuşun, demiş.

Adamlar şaşırmış, hepsi birbirine bakmış. İçlerinden biri Meryem Ana'ya:

— Teyze, sen dalga mı geçiyorsun? Kuş nasıl konuşsun? demiş.

Meryem Ana:

— Oğlum sen benim dediğimi yap, demiş.

İçlerinden biri:

- Peki diyelim ki kuş geldi. Ona ne diyeceğiz? demiş.

Meryem Ana:

- Söyleyeceğim ama öncesinde bir şartım var. Eğer bir gün zengin olursanız herkese yardım edin, demiş.

İçlerinden biri:

- Biz zaten kötü insanlar değiliz. Elimize bir şey geçse onu köylülerle paylaşırız, demiş.

Meryem Ana:

- Tamam o zaman, inşallah öyle yaparsınız. Şimdi karşınıza bir kuş çıkarsa ona benim ismimi söyleyin, sonra da dört tüy isteyin. Kuş size dört tüy verecek. Siz o tüyleri karşı taraftaki dağa sürteceksiniz, demiş.

Adamlar sağ kapıdan şehre girmişler. Hemen oraya bir kuş gelmiş. Arkadaşlardan biri kuşa “Meryem Ana bizi gönderdi,” demiş. Kuş hemen canlanmış, ötmeye başlamış. Diğer arkadaşlardan biri de kuşa:

- Bize dört tane tüy ver, demiş.

Kuş adamlara yardım etmiş ve kanatlarından dört tane tüy koparıp vermiş. Arkadaşların her biri bir tüy almış. Dört arkadaş dağa doğru yürümüşler. Dağa varmışlar. İçlerinden biri tüyü dağa sürtmüş. Dağdan kum gibi altın fişkırmış. Diğerleri bunu görünce hemen onlar da aynısını yapmış. Dağdan bir sürü altın fişkırmış. Dört arkadaş altınları çuvallara doldurmuş, sonra da eve dönmüşler. Dört arkadaştan üçü parayı bulunca kendilerini kaybetmiş. Parayı kumara, içkiye yatırmışlar. Bir tane fakire iyilik yapmamışlar.

İçlerinden birisi aldığı altınlarla köyünde tarla almış. Toprak ekmiş. Han yaptırmış. Açları doyurmuş. Diğer üç arkadaşın gözünü hırs bürümüş de bürümüş. Aradan günler geçmiş. Bu üç arkadaşın parası bitmiş. Orada burada harcayıp bitirmişler. Bir lokma ekmeğe muhtaç olmuşlar. Diğer arkadaş da toprağa ekin ekmiş bereketlenmiş, fakir doyurmuş bereketlenmiş derken köyün en zengini olmuş. O verdikçe Allah da vermiş Adam, yetimleri giydirmiş, borcu olanların borcunu kapatmış. Ama parası hiç azalmamış, tam tersine her geçen gün daha da artmış. Sonra köyden güzel bir kızla evlenmiş. Mutlu mesut yaşamış. Diğerleri de hep sıkıntı çekmiş.

41. Lîsteya Ehmeqan (Ahmaklar Listesi)

Zamanın birinde çok akıllı bir vezir varmış. Vezirin kafası çok çalışıyormuş. O yüzden padişahın bir numaralı adamıymış. Bu vezir bir gün sarayda oturuyormuş. Elinde bir kalem, bir de kâğıt varmış. Vezir bu kâğıda şehirde kaç tane ahmak varsa onların ismini yazıyormuş. Vezir listeye on kişinin ismini yazmış. Bu ahmaklar da memleketten insanlarmış. Bazıları tüccarmış, bazıları doktormuş, bazıları çiftçiymiş, bazıları da normal halktan insanlarmış. Vezir bu kâğıda padişahın ismini de yazmış. (Yani demek istemiş ki padişah da ahmak bir insan).

Vezir bir gün bu listeyi masasında unutmuş. Padişah da bir gün sarayda gezinirken vezire bir şey soracaktı. Padişah rastgele vezirin odasına girmiş. Padişah bakmış ki masanın üstünde bir kâğıt. Padişah merak etmiş, kâğıdı eline almış. Padişah şöyle uzunca kâğıda bakmış bakmış. Kâğıtta ahmaklar listesi yazıyormuş. Memlekette ne kadar ahmak varsa vezir bu kâğıda ismini yazmış. Padişah böyle sırayla isimlere bakmış, gülmüş. Çünkü padişah listede ismi yazılan kişileri az çok tanıyormuş. Padişah kendi içinden:

— Vallahi benim vezirim çok akıllı. Buraya yazdığı kişilerin hepsi ahmak, demiş. Padişah listenin sonuna doğru bakınca kendi ismini de görmüş. Padişah ismini görünce çok öfkelenmiş. Kendi içinden demiş ki:

— Ben seni bu sarayda vezir yapayım, ekmeğini suyunu vereyim, sana kefil olayım, seni bugünlere getireyim. Sen git benim ismimi ahmaklar listesine yaz. Bu senin yanına kalır mı hiç, diye söylenmeye başlamış.

Padişah kapıdaki askerlere:

— Çabuk bana o veziri bulun getirin, demiş.

Askerler, vezirin kolundan tutup padişahın önünde diz çöktürmüşler. Padişah, vezire:

— Sen beni ahmaklar listesine yazmışsın. Benim ne ahmaklığımı gördün? Bugün senin kelleni alacam. Son duanı et, demiş.

Vezir:

— Padişahım, bu şehirde ne kadar ahmak insan varsa ben bu listeye yazdım. Evet, listede senin ismin de var ama bir sor bana niye yazdım? demiş.

Vezir öyle söyleyince padişah merak etmiş, vezire:

— Niye yazdın? demiş.

Vezir:

— Padişahım, bundan on beş sene önce sen tüm köyleri yakıp yıktın. Taş üstünde taş bırakmadın, bir sürü insanı öldürdün. Oradan kendine bir çocuk aldın. Çocuğu zincire vurdun, sarayında köle yaptın. O çocuğun ailesini öldürdün, hatırlıyor musun? diye sormuş.

Padişah:

— Ne demeye getiriyorsun? demiş.

Vezir:

— Padişahım sen dün o çocuğa iki kese altın verdin. Çocuğa git kendi memleketinden bana yakışır bir at getir dedin. Küçüklükten beri sarayda esir ettiğin çocuk hiç geri gelir mi? Bu ahmaklık değil de nedir? Ben bunu görünce o yüzden listeye ismini yazdım, demiş.

Padişah, veziri dinledikten sonra ona hak vermiş ama yine de öfkelenmiş. Çünkü ahmaklığı kendine konduramamış. Padişah biraz düşünmüş, taşınmış vezire dönüp:

— Şimdi o köle şuradan atla beraber çıkıp gelse o zaman ne yapacaksın? demiş.

Vezir:

— Ondan kolayı ne var padişahım. O zaman o listeden ismini silerim, kölenin ismini yazarım. Çünkü geri gelirse bu sefer ahmak o olur, demiş.

Masal da burada bitmiş.

42. İnsaf Nema Mürvet Nema (İnsaf Kalmadı Mürvet Kalmadı)

Üç yakın arkadaş para kazanmak için gurbete çıkmış. Bu arkadaşlar inşaat işiyle uğraşıyorlmuş. Bunlar şehre gitmişler. Şehirde bir tane adam, bu üç arkadaşla iş vermiş. İşveren bu arkadaşlara:

- Bu evi yıkın, yerine başka bir ev yapın. Ne zaman işinizi bitirirseniz o zaman paranızı veririm, demiş.

Üç arkadaş çalışmaya başlamış. Arkadaşlardan biri duvarı yıkarken bir de bakmış ki duvarın içinde bir tane küp, küpün üzerinde de bir poşet varmış. Adam poşeti yavaşça kaldırmış. Küpün içinde bir sürü altın görmüş. Bu arkadaş hemen diğer arkadaşlarının yanına gitmiş. Onlara:

- Arkadaşlar bu evi yıkarken belki para buluruz. Belki de antika eşya ya da değerli bir şey buluruz. Eğer değerli bir şey bulursak hepimiz onu paylaşacak mıyız? demiş.

Diğer iki arkadaş da:

- Paylaşırız tabi. Biz kardeş değil miyiz? demiş.

Arkadaş bunun duyunca onlara:

- Tamam, gelin o zaman ben duvarda bir küp buldum. Küpün içinde bir sürü altın var. O altınları üçümüz paylaşacağız, demiş.

Velhasıl adam bu altınları arkadaşlarıyla paylaşmak istemiş. Üç arkadaş işi gücü bırakmışlar. Bir yerde altınları üçe bölmüşler. Sonra da eve doğru yola koyulmuşlar. Diğer iki arkadaş yan yana gelmişler. Biri diğerine:

- Altınları o buldu ama hemen gelip bize söyledi, bizimle paylaştı. Bu adam eve varınca altınlarını bizden geri isteyecek. Biz şimdi ses etmeyelim, bir şey demeyelim diye bu altınları bizimle bölüştü. Yoksa öyle bir niyeti yoktu, demiş.

Diğer arkadaş da:

- Doğru söylüyorsun. Ne yapalım o zaman? demiş.

Arkadaşı:

- Biz bence onu öldürelim. Altınlarını da paylaşırız. Eve gidince de karısına inşaattan düşüp öldü deriz, demiş.

İki arkadaş anlaşmış. Altını bulan arkadaşının yanına gidip:

— Seni öldüreceğiz, demişler.

Adam bunu duyunca çok şaşırılmış. Arkadaşlarına:

— Beni niye öldüreceksiniz. Ben size ne yaptım? Altınları buldum sizinle paylaştım. Siz daha ne istiyorsunuz? demiş.

İki arkadaş buna:

— Sen şimdi korkuyorsun diye bu altınları bize verdin. Eve gidince bunları bizden alacaksın, demiş.

Adam arkadaşlarına:

— Vallahi billahi aklımdan öyle bir şey hiç geçmedi. Biz kardeş gibiyiz. Ben niye sizden geri alayım. Öyle bir şey yok, demiş.

Adamlar, arkadaşı dinlememiş. Biz seni öldüreceğiz diye tutturmuş. Adam başka çaresi kalmayınca arkadaşlarına:

— Tamam, beni öldürün ama benim size bir vasiyetim var, demiş.

Arkadaşları:

— Nedir vasiyetin? demiş.

Adam:

— Ben buraya gelmeden önce hanım hamileydi. Eğer bir oğlum dünyaya gelirse ismi İnsafnema olsun, eğer kız doğarsa Mürvetnema olsun, demiş.

Arkadaşları “tamam” deyip adamı öldürmüşler. Altınlarını da ikiye bölüp köye dönmüşler. Köyde birkaç gün vakit geçirmişler. Ölen adamın karısı, eşinin arkadaşlarını köyde görünce yanlarına gitmiş. Kadın, onlara:

— Benim eşim nerede? demiş.

Adamlar:

— Bacım, senin eşin inşattan düştü öldü. Biz onu orada defnettik. Eşin ölmeden vasiyetini söyledi. Sen hamileymişsin. Eğer erkek çocuğun olursa adını İnsafnema koy, eğer kız olursa Mürvetnema koy, demiş.

Kadın ağlayarak eve gelmiş. Bir süre sonra da kadın doğurmuş. Kadının ikiz evladı dünyaya gelmiş. Kadın erkek evladına İnsafnema ismini koymuş, kıza da Mürvetnema

ismini koymuş. Kadın, eşinin vasiyetini yerine getirmiş. Aradan yıllar geçmiş. Çocuklar büyümüş, arkadaşlarıyla bahçede oyun oynuyorlarmış. Kadın pencereden çocuklarına seslenmiş:

— Mürvetnema! İnsafnema! Hadi eve gelin. Yemek yiyin, demiş.

Kadın, çocuklarına seslenirken memleketin hâkimi ve veziri oradan geçerken bunu tesadüfen duymuş. Hâkim ile vezir, çocukların isimlerine çok şaşırılmış. Hâkim bu işin içinde başka bir şeyin olduğunu düşünmüş. Hâkim, vezirine:

— Bu evi aklında tut, unutma, demiş.

Hâkim ile vezir merkeze dönmüşler. Hâkim, vezire:

— O kadını buraya getir, demiş.

Vezir de askerlere emri vermiş:

— Falan yerde falan bir ev var. Bu evde bir kadının iki çocuğu var. Kadını ve çocukları alın buraya getirin, demiş.

Askerler eve gelip kadını ve çocukları getirmiş. Kadın, hâkime:

— Hâkimim, biz kötü bir şey mi yaptık. Bizi neden buraya çağırdınız? diye sormuş.

Hâkim:

— Bu dünyada insaf da var mürvet de var ama çocuklarının ismini İnsafnema ve Mürvetnema koymuşsun. Ben bunun sebebini merak ediyorum, demiş.

Kadın:

— Hâkimim, benim eşimin vasiyetiydi bu. Eşim ile iki arkadaşı başka bir şehre çalışmaya gittiler. Aradan bir hafta ya geçti ya geçmedi eşimin arkadaşlarını dışarıda gördüm. Onlara kocamı sordum. Kocamın inşaattan düşüp öldüğünü ve sana vasiyetinin olduğunu söylediler. Kocam erkek evlat doğarsa adını İnsafnema, kız doğarsa adını Mürvetnema koyun demiş. Benim de ikiz yavrularım doğdu. O yüzden iki ismi de kullandım. Oğlana İnsafnema, kıza da Mürvetnema ismini verdim ama kocamın bu isimleri neden verdiğini bilmiyorum, demiş.

Hâkim bu işin içinde başka bir iş olduğunu tahmin etmiş. Hâkim, kadından eşinin arkadaşlarının ismini soy ismini, ev adresini öğrenmiş. Hâkim, askerlerine:

— Bu iki adamı bulun getirin, demiş.

Askerler bu iki adamı hâkimin karşısına çıkarmışlar. Hâkim, adamlara:

— Bu kadının kocası nasıl vefat etti? demiş.

Adamlar:

— Hâkimim, arkadaş biraz hastaydı. O hâliyle inşaatta çalışıyordu. Merdivenlerden düştü, öldü. Biz de onu orada gömdük, demiş.

Hâkim:

— Peki, son vasiyetinde ne dedi size? diye sormuş.

Adamlar, hâkime demiş ki:

— Karım hamile, karıma söyleyin, erkek evladım olursa adını İnsafnema, kız doğarsa adını Mürvetnema koysun.

Hâkim, adamlara:

— Yalan söylüyorsunuz. Bu dünyada insaf da var mürvet de var. Bu adam boşuna bu isimleri çocuklarına vermedi, demiş.

Hâkim bu iki adama günlerce işkence yapmış. Adamlar sonunda suçunu itiraf etmiş.

Hâkim, adamlara:

— Gidin altınları getirin, demiş.

Adamlar evden altınları getirmiş. Hâkim tüm altınları kadına vermiş. Sonra da hâkim bu iki adamı idam etmiş, öldürmüştü. Böylece iki arkadaş yaptıklarının cezasını er geç bulmuş. Kadın da altınları alıp çocuklarıyla mutlu bir hayat geçirmiş. Masal da burada bitmiş.

43. Kenciya Şeytan (Şeytanın İyiliği)

Bir varmış bir yokmuş. Zamanın birinde bir şeytan bir cuma günü ağacın altında oturup dinleniyormuş. Şeytan o gün çok yorulmuş. Şeytan kendine kendine:

- Ben bugün insanoğlunun işlerine hiç karışmayacağım, fitne fesat yapmayacağım, demiş.

Şeytan ağacın altında dinlenirken bir ses duymuş. Şeytan arkasına bakmış. Ağacın arkasında bir buzağı varmış. Buzağın boynunda da bir ip varmış. İp buzağının boğazını biraz sıkıdığı için buzağı çok rahatsızlanmış. Bir sağa bir sola gitmeye başlamış. İp biraz daha sıkışmış. İp sıkışınca buzağı boğulmak üzereymiş. Şeytan buzağının bu hâlini görünce üzölmüş. Şeytan kendi kendine demiş ki:

- Ben bugün kimseye kötölük yapmayacağım. Şu buzağının ipini biraz gevşeteyim de yazık hayvan boğulmasın.

Şeytan buzağının yanına gidip boynundaki ipi biraz gevşetmiş. İp biraz gevşeyince buzağı hareket etmiş. Bir o yana bir bu yana gidince ip buzağının boynundan çıkıvermiş. Buzağı doğrudan annesinin yanına gitmiş. O arada da ineğin sahibi yaşlı bir kadın ineğin sütünü sağıyormuş. Buzağı, annesinin ayaklarının altında gezmeye başlamış. Buzağı, kadının süt doldurduğu kaba çarpmış. Kabin içindeki süt hepsi yere dökölmüş. Kadın çok öfkelenmiş. Kabı almış, buzağının kafasına vurmuş. Buzağı oracıkta yere düşmüş, ölmüş. İnek, yavrusunun öldüğünü görünce o da çok öfkelenmiş, kadının üstüne zıplamış. Ayaklarıyla kadının göğsünde tepinmeye başlamış. Öyle olunca kadıncağız dayanamamış, o da ölmüş.

Şeytan bu olayların hepsini orada izliyormuş. Aradan biraz vakit geçmiş. Kadının kocası gelmiş. Adam, karısını yerde ölü görünce hemen evden tüfeğini almış, ineğe ateş etmiş. İnek de orada ölmüş. Bir süre sonra kadının kardeşi gelmiş. Adamın elindeki tüfeğı görünce kardeşini o vurduğunu zannetmiş. O da almış tüfeğini adama ateş etmiş. Adam orada ölmüş. Bir süre sonra ölen adamın kardeşi gelmiş. Adam, kardeşini yerde ölü görünce o da tüfeğini alıp karşıdaki adamı vurmuş. Böyle bir o taraftan birileri gelmiş, bir diğer taraftan birileri gelmiş derken herkes birbirini vurmuş.

Çevredeki insanlar hemen oraya gelip kavgayı durdurmuş. Köylüler bir o tarafla bir bu tarafla konuşmuş. Kavganın buzağı yüzünden ortaya çıktığını öğrenmişler. Köyün büyükleri gelip demişler ki:

- Bir yanlış anlaşılma yüzünden o kadar insan öldü, bu kavga bitsin. Şeytana lanet getirin, barışın.

Oradaki köylüler hepsi şeytana lanet getirmiş. Şeytan, yaşlı adamların söylediklerini duymuş. O da kendi kendine:

- Kırk yılın başında kimseye zarar vermeyeceğim dedim. Gittim ineğin buzağına yardım ettim, ipini gevşettim. Sonrasında onlar birbirlerine zarar verdi, birbirlerini öldürdü ama yine suçlu ben oldum, demiş.

Masal da burada bitmiş.

44. Sê Tişt Li Dinyayê (Dünyadaki Üç Şey)

Zamanında bir sultan ve veziri varmış. Sultan bir gün vezirini yanına çağırması ve ona üç soru soracağını söylemiş. Eğer soruların cevabını yarına kadar söylemezse kellesinin gideceğini söylemiş. Sultan, vezirine üç soruyu sormuş:

- Dünyada neyin kokusu en uzağa gider? En kuvvetli olan şey nedir? En tatlı olan şey nedir?

Vezirin yüzü benzi solmuş. Çünkü hiçbir sorunun cevabını bilmiyormuş. Vezir suratı asık eve gelmiş. Vezirin kızı, babasını bu hâlde görünce merak etmiş. Kız, babasına:

- Baba neden suratın asık, ne oldu, biri mi dövdü, biri sana bir şey mi yaptı, kötü bir şey mi oldu? demiş.

Vezir, kızına:

- Kimse beni dövmedi, bir şey yapmadı. Sultanımız bana “Dünyada neyin kokusu en uzağa gider? En çok kuvvetli olan şey nedir? Ve en tatlı olan şey nedir?” sorularını sordu, demiş.

Kız:

- Bunda ne var? demiş.

Vezir, kızına:

- Sultan yarına kadar bu soruların cevabını getirdin getirdin, getirmedi kelleni alırım, dedi. Ben hiçbir sorunun cevabını bilmiyorum, demiş.

Kız, babasına:

- Baba sen yemeğini ye, uyu dinlen. Ben her üç sorunun da cevabını biliyorum, demiş.

Vezir:

- Kızım söyle cevapları da içim rahat etsin, demiş.

Kız:

- Olmaz şimdi söylemem. Yarın sen gitmeden söylerim, demiş.

Vezir o gece yemeğini yiyip uyumuş. Sabah da kalkmış kızına:

- Hadi kızım söyle cevapları da gideyim ben, demiş.

Kız:

- Dünyada kokusu en uzağa giden şey sıcak ekmektir. Diğer yemeklerin kokusu pek gelmez ama ekmeğin kokusu her tarafa yayılır. O yüzden kokusu en uzağa giden şey ekmek kokusudur. Dünyada en kuvvetli şey, on dört yaşına gelmiş gençlerdir. Dünyada en tatlı şey ise kadının ve erkeğin birbirine sevgi beslemesidir. İşte bu da çok tatlıdır. Sen şimdi git bunları sultana söyle, sultan sana hiçbir şey yapmaz, demiş.

Vezir, sultanın yanına gelmiş. Sultan, vezire:

- Söylediklerimi yerine getirdin mi? diye sormuş.

Vezir:

- Evet, efendim, dünyada kokusu en uzağa giden şey sıcak ekmektir, en kuvvetli şey de on dört yaşına gelmiş gençlerdir. En tatlı şey ise kadının ve erkeğin birbirini sevmesidir, demiş.

Sultan:

- Bunların cevabını sana kim söyledi? Dün ben sana bu soruları sorduğumda senin yüzün benzin soldu, cevapları bilmiyordun. Bu cevapları sana başkası söylemiştir. Şartlarımı yerine getirdin, sana dokunmayacağım ama sen bana doğruyu söyle, demiş.

Sultan öyle deyince vezir de sultana:

- Bu cevapları bana kızım söyledi, demiş.

Sultan veziri ile beraber evin yolunu tutmuş. Sultan, vezirin kızına:

- Ben babana üç soru sordum, baban hiçbirini bilemedi. Cevapları sen vermişsin. Kokusu en uzağa giden şeyin sıcak ekmek olduğunu, on dört yaşına gelmiş gencin en kuvvetli olduğunu ve karı kocanın birbirine sevmesi en tatlı şey olduğunu nereden biliyorsun? diye sormuş.

Kız:

- Sabah kalkıp evi temizlerken camları açıyorum. Pencereden hiçbir yemeğin kokusu gelmezken sıcak ekmeğin kokusu gelir. Yine sabahları temizlik yaparken evin önünden sahipsiz bir at geçer. Akşamları ise atın üstünde bir genç gelir. O atlı genç her evin önünden geçtiğinde ev sallanır. Çevredekilere bunun kim olduğunu sorduğumda on dört yaşında bir delikanlının olduğunu söylerler. O yüzden on dört yaşındaki bir genç kuvvetlidir. Üçüncüsü ise bu

evin tek kızı benim. Küçükken annem ve babam beni çok severdi ve benimle oynarlardı. Akşam olunca da beni aralarına alırlardı, öyle uyurlardı. Ben bazen aralarından çıkıp uzaklaştım. Babam ve annem benim uzaklaştığımı görmelerine rağmen ikisi birbirine sıkıca sarılıp uyuyorlardı. Oradan da anladım ki eşler birbirlerini severse her şeyi görmezden gelirler. Bu da en tatlı şeydir, demiş.

Sultan bunları duyunca vezirin kızına:

— Sen çok akıllı bir kızsın. Eğer rızan varsa benimle evlenmeni istiyorum, demiş.

Vezirin kızı, sultanın evlenme teklifini kabul etmemiş. Bunun üzerine Sultan, vezirin kızına:

— Benimle nasıl evlenmek istemezsin. Ben koskoca sultanım, emrimde binlerce adam var demiş.

Kız:

— Benim bir şartım var, eğer şartımı kabul edersen öyle evlenirim. Öbür türlü ne olsan da kim olsan da kabul etmem, demiş.

Sultan:

— Peki, şartın ne? diye sormuş.

Kız:

— Eğer meslek sahibi olursan evlenirim, tek şartım bu, demiş.

Sultan bunun üzerine uzun bir süre düşünmüş ve aklına bir şey gelmiş. Kıza dönüp:

— Ben küçükken ipe hasır yapardım, şu an bile yapabilirim. Benim mesleğim bu, demiş. (eskiden halı falan yoktu, iplerle hasır denilen şeyler yapılırdı. İnsanlar bu hasırların üzerine otururdu).

Bunun üzerine kız evlenmeyi kabul etmiş. Sultan, kızı almış ve evlenmiş. Aradan biraz zaman geçmiş. Sultan bir gün işçi kıyafetlerini giymiş ve halkın içine girmek istemiş. İşçilere zulüm yapılıyor mu yapılmıyor mu onu öğrenmek istemiş. Sultan yırtık kıyafetleri giymiş ve halkın içine karışmış. Pazarda bir adam, işçi kılığına giren sultana çalışmak isteyip istemediğini sormuş. Sultan, işçilerin hâlini öğrenmek istediği için çalışmak istediğini söylemiş. İşveren sultanı kendi evine götürmüş. Evin içinde yedi kapı varmış. Bu yedi kapıdan geçmişler ve en son kapıdan yerin altına doğru gitmişler. Sultan işverenden şüphelenmeye başlamış ve işverene:

- Beni nereye götürüyorsun? Ne yapacağım ben burada? diye sormuş.

İşveren:

- Ben Yahudi'yim. Seni öldürmek için buraya getirdim. İki üç ayda bir kere pazara çıkar. Bir Müslüman getirir onu öldürürüm, demiş.

Sultan kendi içinden:

- Bu adam beni öldürecek. Ben ne yapacağım? diyerek düşünmeye başlamış.

Sultan, Yahudilerin çalışmayı çok sevdiğini hatırlamış. Bunu fırsat bilerek Yahudi'ye:

- Beni şimdi öldürme, sana bir yıl çalışayım ondan sonra beni öldür, demiş.

Yahudi:

- Bu yerin altında ne iş yapabilirsin? demiş.

Sultan:

- Sen bana ip getir, ben sana hasır yapayım. Yaptığım hasırları satıp para kazanırsın, demiş.

Bu iş Yahudi'nin aklına yatmış ve sultana bir sürü ip getirmiş. Sultan yerin altında bu iplerden hasır yapmış. Sultan yaptığı hasırları da rulo hâline getirip yukarı atmış. Yahudi rulo hâlindeki halıları başka birine satmış. Epeyce bir zaman geçmiş. Bir gün Sultan, aklını çalıştırıp Yahudi'ye:

- Bana biraz mavi ip lazım, demiş.

Yahudi:

- Mavi ipi ne yapacaksın? demiş.

Sultan:

- Mavi iple hasırların kenarlarını süslerim, bu şekilde daha fazla satılır, demiş.

Bu fikir Yahudi'nin hoşuna gitmiş. Pazardan biraz mavi ip alıp sultana vermiş. Sultan o mavi iple hasırın ortasına bulunduğu yerin adresini ve burada esir tutulduğunu yazmış. Sultan halıyı katlayarak rulo hâline getirmiş ve Yahudi'ye vermiş. Yahudi'de hiç hasırların ağzını açmadan yanındaki adama verip pazarda satmasını istemiş. Yahudi'nin adamı hasırdaki mavi ipleri görünce çabuk satılması için hasırı açmış ve talibini beklemiş. Pazardan geçen akıllı bir adam hasırın üstünde iple işlenmiş yazıyı okumuş:

- Falan yerde esir olarak tutuluyorum. Bana yardım edin.

Yazıyı okuyan adam hasırı satın almış ve saraya gidip hasırı sultanın karısına göstermiş. Sultanın karısı ne kadar asker varsa toplayıp hasırda yazılan adrese gitmişler. Evde Yahudi'yi yakalamışlar ve sultanı getirmesini istemişler. Yahudi evde kimsenin olmadığını söylemiş. Bunun üzerine askerler hasırda yazılan yazıyı Yahudi'ye göstermiş ve sultanı evden çıkarmışlar. Yahudi'yi orada öldürmüşler. Sultan eve gelmiş ve ailesine kavuşmuş. Sultanın karısı, kocasına:

- Eğer mesleğin olmasaydı çoktan ölmüştün. Bugün sultansın ama yarın neyin ne olacağı hiç belli olmaz. Ülkede bir sıkıntı çıktığında eğer mesleğin yoksa ortada kalırsın. Ama eğer mesleğin varsa her şekilde kendine bakarsın, demiş. Masalı dinleyenler sağ olsun.

45. Doktora Sıxte (Sahte Doktor)

Köyün birinde bir kadın sürekli kocasıyla tartışıyormuş. Adamın bir işi, gücü, mesleği yokmuş. Adam köyde avare avare dolaşınca karısı sürekli ona kızıyormuş. Bir gün kadın, kocasına:

— Git doktor ol, demiş.

Adam, karısına:

— Yahu ben kim doktorluk kim. Ben nasıl doktor olayım? demiş.

Karısı:

— Git nasıl oluyorsan ol. Bir hekimin yanına git, çalış ondan bir şeyler öğren, demiş.

Adam, karısının dediğini yapmamış. Kadın da kapıyı adama açmamış. Adam günlerce kapının önünde bekleyip durmuş ama kadın kapıyı açmamış. Kadın pencereden adama seslenmiş:

— Git doktor ol, demiş.

Adam içeri giremeyince köyü terk etmiş. Başka bir köye gitmiş. O köyün bir ağası varmış. Ağanın hasta bir kızı varmış. Köylüler çarşıda pazarda her yerde ağanın kızını konuşuyormuş. Adam istemeden kulak misafiri olmuş. Köylüler kendi aralarında demiş ki:

— Ağanın kızını kim iyileştirse ağa ona bir kese altın verecek.

Bizim avare adam bunları duyunca ağanın evine gitmiş. Adam bir bakmış ki kapının önünde bir sürü doktor. İçeri giren doktor çok kalmadan dışarı çıkıyormuş. Adam da ağanın evine gitmiş. Ağanın adamlarına:

— Ben de doktorum, ağanın kızını iyileştirmeye geldim, demiş.

Ağanın adamları onu sıraya almış. Bir süre sonra sıra bu adama gelmiş. Adam içeri girmiş, kız içeride oturuyormuş. Adam, ağanın adamlarına:

— Kapıyı kapatacağım, demiş.

Çünkü bizim adam, doktorluktan hiçbir şey anlamıyormuş. Adam içeride düşünmüş taşınmış. Bir yandan da kıza bakıyormuş. Kız hiç hasta gibi durmuyormuş. Adam, ağanın kızına:

— Neyin var? demiş.

Kız, adama:

- Tüm vücudum ağrıyor, demiş.

Adam, kapıyı açıp ağanın adamlarına:

- Bana bir çekiç ile birkaç çivi getirin, demiş.

Ağanın adamları şaşırılmış ama adam doktordur diye çekiç ile çivileri vermişler. Adam bir tane çiviye duvara çakmış. Kızın saçlarını o çiviye dolamış. Adam sonra eline çekiç ile çivi almış. Kız korkudan ne yapacağını bilememiş. Adam, kızın elini tutup duvara dayamış. Çiviye eline batırıp çekiç ile vurmaya çalışacakmış gibi yapmış. Kız çığlık atıp odadan çıkmış. Odadan çıkarken de:

- Ben iyileştim ben iyileştim, diye bağırmaya başlamış.

Ağa bu duruma çok şaşırılmış. Ağa, adama:

- Sen nasıl başardın? Yıllarca buraya yüzlerce hekim geldi ama hiçbiri kızın derdine çare bulamadı. Sen demek ki büyük bir hekimsin. Sen artık burada bizimle beraber kalacaksın, demiş.

Adam, ağaya:

- Ağam, benim karım ve çocuklarım var. Benim onlara bakmam lazım, gitmem lazım, demiş.

Ağa:

- Ben onu bunu bilmem, sen artık burada kalacaksın. Sana konaktan bir oda veriyorum. Bundan sonra köylülerin dertleriyle sen uğraşacaksın. Sana iki de yardımcı veriyorum. Hatta çocuklarına, karına da ben bakacağım, demiş.

Adam ne yapacağını bilememiş. Biraz orada durmaya karar vermiş. Ağa, adamın yanına iki yardımcı vermiş. Adam, konakta bir odada doktorluk yapmaya başlamış ama hiçbir şey bilmiyormuş. Bir gün köyde bir hastalık çıkmış. Herkes hâinden şikâyetçiymiş. Çoluk çocuk, genç ihtiyar derken herkes ağanın konağına gitmiş. Ağa konakta doktorluk yapan adama:

- Herkes çok hasta, bunların hepsini tedavi et. Bunlar hasta olduğu için çalışmıyorlar, köyün durumu gittikçe kötüye gidiyor, demiş.

Adam ne yapacağını bilememiş. Biraz düşünmüş taşınmış, aklına bir fikir gelmiş.

Adam, yardımcılara:

- Büyük bir kazan getirin, içine su doldurup kaynatın, demiş.

Adamın yardımcıları kazana su doldurmuş. Odanın ortasına getirip kazanın altını yakmışlar. Su kaynamaya başlamış. Adam, yardımcılara:

- Herkesi içeri alın, siz dışarıda bekleyin, demiş.

Adamın yardımcıları:

- Biz niye dışarıda bekliyoruz? demişler.

Adam:

- Ben bir sihir yapacağım, sizin görmemeniz lazım yoksa sihir bozulur, demiş.

Yardımcılar hastaların hepsini içeri almış. Kendileri dışarıda beklemiş. Adam oradan yaşlı bir adama:

- Gel şu kazana gir, demiş.

Yaşlı adam gelip kazana girmiş. Yaşlı adam, çılgık atmış, saniyeler içinde erimiş, yanmış. Adamın geriye sadece iskeleti kalmış. Diğer hastalar bunu görünce o kadar korkmuşlar ki hemen dışarıya doğru kaçmışlar. Hastalar kaçarken:

- Biz iyileştik. Bizim bir şeyimiz kalmadı, demişler.

Adamın yardımcıları çok şaşırılmış. Ağa, adamın yanına gelip:

- Nasıl yaptın bunu? Herkesi bir anda nasıl iyileştirdin? demiş.

Adam:

- Ağam boşuna doktor olmadık, demiş.

Ağa, adama iki kese altın verip onu ödüllendirmiş. Adam, saraydan çok sıkılmış. Gel zaman git zaman bir gün fırsatını bulup köyden kaçmış, kendi köyüne dönmüş. Karısına iki kese altın vermiş. Kadın altınları görünce sevinçten havaya uçmuş. Kadın, kocasına:

- Ne yaptın da bu parayı kazandın? demiş.

Adam:

- Senin sözünü dinledim, doktorluk yaptım, demiş.

Karısı:

- Tamam da sen doktor değildin ki nasıl doktor oldun? demiş.

Adam:

- Sana defalarca onu söyledim. Ben doktor değilim, doktorluktan ne anlarım dedim ama anlatamadım. İyi ki beni evden kovdun. Dışarıda aç kalırım korkusuyla ağaya doktorum dedim. Sonra kızını iyileştirmeye gittim. Ağanın kızı korkudan iyileşti. Diğer insanlar da korkudan iyileşti. Ben de korkudan zengin oldum, demiş.

Masalımız da burada bitmiş.

46. Şahmaran

Bir varmış bir yokmuş. Zamanın birinde üç arkadaş varmış. Arkadaşlarından birinin ismi Camsab'mış. Camsab ve iki arkadaşı bal kovanı bulmak için ormana çıkmışlar. Üç arkadaş ormada gezinirken Camsab'ın ayağı bir taşa değmiş, yere düşmüş. Yere düşünce bir ayağı bir kuyuya düşmüş. Camsab ayağının olduğu çukurun içine bakınca kuyunun dibinde bir bal kovanı görmüş. Camsab arkadaşlarına bal kovanı bulduğunu söylemiş. Arkadaşları, Camsab'a:

- Sen kuyunun dibine in, şu tenekeye biraz bal doldur. Biz seni sonra yukarı çekeriz, demiş.

Camsab kuyunun dibine inmiş. Balı tenekeye doldurmuş. Arkadaşları bal dolu tenekeyi yukarı çekmişler. Camsab'ın arkadaşları balı paylaşmamak için Camsab'ı kuyuda bırakmışlar. Camsab kuyuda mahsur kalmış. Camsab kuyuda bağırarak, çağırmış ama sesini kimseye duyuramamış. Bir süre sonra kuyunun içinde dolaşmaya başlamış. Camsab kuyunun dibinde büyük bir taş görmüş. Bu taş bir kapağa benziyormuş. Camsab iki eliyle taşı yerinden kaldırmış. Bir bakmış ki diğer tarafta başka bir dünya varmış. Karşı taraf büyük bir ormana benziyormuş. Camsab delikten biraz daha bakmış. Ormanda bir sürü yılan görmüş. Yılandan başka bir şey görmemiş. Belki orada birileri bana yardım eder diye Camsab kuyunun deliğinden kendini bırakmış. Camsab ormana düşer düşmez etrafını yılanlar sarmış. Yılanlar, Camsab'ın dilinden konuşmuş. Yılan, Camsab'a:

- Senin burada ne işin var? Burayı nasıl buldun? demiş.

Camsab, yılan:

- Ormanda dolaşırken ayağım taşa değdi, yere düştüm. Sonra da bir kuyuya düştüm. Arkadaşlarım beni terk edip gitti. Kuyuda mahsur kaldım. Yerde büyük bir taş vardı. Onu kaldırıncaya burayı gördüm, demiş.

Yılan, Camsab'a demiş ki:

- Seni şahımıza götüreceğiz, derdini ona anlatırsın.

Yılanlar, Camsab'ı Şahmaran'a götürmüşler. Camsab, Şahmaran'ı görünce ona âşık olmuş. Şahmaran normal bir yılan değilmiş. Yarı insan, yarı yılanmış. Şahmaran'ın üst kısmı çok güzel bir kızmış. Alt tarafı da yılanmış. Şahmaran da Camsab'ı görünce onu beğenmiş. Şahmaran, Camsab'a:

- Başına ne geldi. Anlat bana, demiş.

Camsab başından geçenleri anlatmış. Şahmaran, Camsab'a:

- Sen artık bizim misafirimizsin, bizden korkma. Kimse sana burada zarar vermez. Biz insanların ihanetinden kaçtık. Buraya yerleştik. İnsanoğlu nankördür, demiş.

Camsab yeraltında yılanların yanında beş yıl yaşamış ama orada sıkılmaya başlamış. Camsab, annesini, babasını ve kardeşlerini özlemiş. Bir gün Camsab, Şahmaran'a gidip:

- Şahmaran ben sizin yanınızda çok mutluyum ama ben beş senedir buradayım. Ailemi çok özledim, onları görmek istiyorum, demiş.

Şahmaran, çok üzülmüş ama Camsab'ı çok sevdiği için onu kıramamış. Şahmaran, Camsab'a:

- Sana birkaç şey söyleyeceğim. İnsanoğlu nankördür. Eninde sonunda sen de bana ihanet edeceksin. Sakın kimseye yerimi söyleme, demiş.

Camsab, Şahmaran'a:

- Ben sana asla ihanet etmem. Ben seni çok seviyorum, demiş.

Şahmaran:

- Şimdi sana üç şey söyleyeceğim. Beni iyi dinle. Birincisi buradan çıkarsan bir daha geri dönemezsin. İkincisi yılanların diyarından ve benden kimseye bahsetme, üçüncüsü de sakın hamama gidip yıkanma. Eğer gidip yıkanırsan vücudun pullanır. Vücudun pullanırsa da beni gördüklerini anlayacaklar, demiş.

Camsab, Şahmaran'ı iyice dinlemiş, tüm şartlarını kabul etmiş. Camsab yılanlarla vedalaşmış sonra da yeryüzüne çıkmış. Camsab eve gelmiş, ailesine kavuşmuş. Camsab'ın annesi, oğluna:

- Oğlum yıllardır nerelerdeydin? Başına ne geldi? demiş.

Camsab:

- Kayboldum. Beni bir çoban buldu. Onun yanında kaldım, demiş.

Camsab yıllarca hiç kimseye Şahmaran'ı gördüğünden bahsetmemiş. Şahmaran'ın söyledikleri Camsab'ın hep aklındaymış. Gel zaman git zaman Camsab'ın yaşadığı

yerde ülkenin padişahı hastalanmış. Padişah memleketin her tarafından hekimler çağırılmış. Hekimler padişahın hastalığına bir türlü çare bulamamış. Padişah, vezire:

- Hiçbir hekim derdime çare bulamadı, git bana dünyanın en iyi bilginini getir, demiş.

Vezir ne yapmış ne etmiş dünyanın en iyi bilginini bulup getirmiş. Bilgin, padişahın hastalığı için Şahmaran'ın kanını tavsiye etmiş. Vezir, bilgine:

- İyi de Şahmaran'ı nereden bulacağız? demiş.

Bilgin:

- Şahmaran'ı bulmanız çok zor ama bir yolu var, demiş.

Vezir:

- Ne gerekiyorsa yapalım, demiş.

Bilgin:

- Memleketteki tüm insanları hamama götürüp yıkayın. Şahmaran'ı gören kişi eğer yıkanırsa vücudu pullanır. O zaman o kişiden Şahmaran'ın yerini öğrenebilirsin, demiş.

Vezirin aklına bir plan gelmiş. Vezir, padişaha gidip tüm olan biteni anlatmış. Vezir memleketteki tüm insanları hamama götürmek için şehrin meydanına gitmiş. İnsanlara:

- Ülkemizde çok kötü bir hastalık var. Herkesin hamama gelip yıkanması lazım, demiş.

Camsab hamama gitmek istememiş. Ama padişahın adamları herkesi zorla hamama sokmuş. Camsab hamama gitmiş. Su vücuduna değer değmez vücudu pullanmış ve sırrı ortaya çıkmış. Herkes o anda Camsab'a bakmış. Vezir, Camsab'ı o hâlde görünce ona:

- Şahmaran nerede? demiş.

Camsab:

- Bilmiyorum, demiş.

Vezir, Camsab'ı saraya götürmüştü. Padişaha durumu anlatmış. Padişah ve vezir, Camsab'ı kandırmak için ona çok iyi davranmış. Sarayda beslemiş, her fırsatta yanına gidip sohbet etmişler. Padişah, bir süre sonra Camsab'a:

- Bak oğlum, ülkede çok büyük hastalık var. Şahmaran'ın yerini söylemek istemiyorsun, biliyorum ama biz de ne yapacağımızı şaşırdık. Şahmaran bilgili bir yılanıdır, o tüm yılanların şahıdır. Sen git ona söyle, ülkemizde böyle bir hastalık var. Bu hastalığın çaresi nedir, biz bu dertten nasıl kurtuluruz ona bir sor. Şahmaran bize bir akıl versin, demiş.

Camsab, padişahın oyununa gelmiş ve ona Şahmaran'ın yerini söylemiş. Bir süre sonra Camsab düştüğü kuyuya inip yerdeki taşı kaldırmış. Camsab, Şahmaran'ı çağırmış. Şahmaran kuyunun ağzına kadar gelmiş. O sırada padişahın adamları kuyuya atlayıp Şahmaran'ı yakalamış. Padişahın adamları Camsab'ı ve Şahmaran'ı saraya götürmüş. Şahmaran, Camsab'a:

- Sana hamama gitme, insanlara güvenme demiştim ama beni aldattın, demiş.

Camsab:

- Beni de kandırdılar. Şahmaran'dan akıl al dediler. Onun için geldim, demiş.

Camsab bu duruma çok üzülmüş. Utancından Şahmaran'ın yüzüne bakamamış. Çünkü Şahmaran'ı çok seviyormuş. Şahmaran öldürülmeden önce Camsab'ın kulağına:

- Şimdi beni kesip kanımı içecekler. Beni kestiklerinde hemen kanımı bir bardağa doldur. Birinci bardağı padişaha ver, ikinci bardağı vezire, üçüncü bardağı da sen iç, demiş.

Camsab, Şahmaran'ın dediklerini yapmış. İlk bardağı padişaha vermiş. İkinci bardağı vezire, üçüncü bardağı da kendisi içmiş. Şahmaran'ın ilk kanı zehirmiş. İkinci kanı delilikmiş, üçüncü kanı ise bilgiymiş.

Padişah ilk bardağı içince zehirlenip ölmüş, vezir ikinci bardağı içince deli olmuş. Camsab son bardağı içmiş, bilgili olmuş. Camsab o memleketin padişahı olmuş. Şahmaran ölmeden önce Camsab'a yine yardım etmiş, masal da burada bitmiş.

47. Mamosteyê Keran (Eşeklerin Hocası)

Zamanında bir padişah vezirini hiç sevmezmiş. Padişah, vezirini cezalandırmak için sürekli bir bahane ararmış. Bir gün padişah pencereden dışarı bakmış. Padişah, vezire:

— Bak şurada bir keçi yavrusu var. Ne kadar da tatlı, demiş.

Vezir pencereden dışarı bakmış. Dışarıda keçi yavrusu yokmuş, bir eşeğin yavrusu varmış. Vezir, padişaha:

— Padişahım senin gözün mü kör o keçi yavrusu değil, eşek yavrusudur. Kulaklarına bakmadın mı hiç? demiş.

Padişah, vezire çok öfkelenmiş:

— Bu eşek değil keçi yavrusudur, demiş.

Padişah veziri de yanına alarak sarayın bahçesine çıkmış. Padişah bir bakmış ki pencereden gördüğü hayvan gerçekten keçi değilmiş. Padişah yine de bunu gururuna yedirememiş. Padişah orada vezire:

— Eğer bir haftaya kadar bu eşeğe okuma yazma öğretmezsen seni öldürürüm, demiş.

Veziri bir korku salmış, morali bozulmuş. Vezir de biliyormuş ki ne yapsa da ne etse de bu eşeğe okuma yazma öğretmez. Vezir eve gelmiş, durumunu karısına anlatmış. Karısı onu teselli etmiş ama vezir can korkusundan bir türlü kendine gelememiş. Vezir oturmuş kendi kendine söylenmiş:

— Yahu bir eşek için canımızdan olacağız. Keşke sesimi çıkarsamasaydım. Padişahın sözü üzerine söz olur mu? Ben hemen atladım, padişaha kör müsün dedim. Olacak şey miydi bu. Hadi onu da geçtim şimdi ölsem bu sefer millet arkamdan konuşacak. Diyecekler ki bir eşek yüzünden öldü. Demek ki ölümün iyisi kötüsü de varmış. Ben ne yapacağım? diye söylenmiş.

Vezir günlerce düşünmüş taşınmış. İntihar etmeye karar vermiş. Vezir dağ başındaki tepeye doğru yola koyulmuş. Giderken de kendi kendine:

— Şu dağdan atlarım, ölürüm. Birisi vezir niye öldü dediğinde en azından tepeden düştü öldü derler. Bir eşek yüzünden padişaha kendini öldürttü demezler, demiş.

Vezir dağın tepesine varmış. Orada yaşlı bir adam, veziri görmüş. Yaşlı adam, vezire:

- Hayırdır vezirim burada ne işin var? İntihar mı edeceksin? diye sormuş.

Vezir şaşırılmış, yaşlı adama bakmış:

- Sen benim vezir olduğumu nereden biliyorsun? Onu da geçtim benim intihar edeceğimi nereden çıkardın? demiş.

Yaşlı adam:

- Senin gibi bir vezirin bu dağın başında ne işi olur. Belli ki bir derdin var. Bu dertten kurtulmak için buraya geldin. Söyle bakalım nedir derdin? demiş.

Vezir, yaşlı adamın konuşmasından etkilenmiş. Onun bilgili biri olduğunu anlamış ve derdini anlatmaya başlamış:

- Padişah bir gün pencereden bakıp bu ne kadar güzel bir keçi dedi. Ben de padişaha o keçi değil, eşek yavrusudur, dedim. Padişahla beraber bahçeye çıktık. Benim dediğim çıktı. Bahçedeki hayvan eşeğin yavrusuydu. Padişah sinirlendi bana. Haftaya kadar bu eşeğe okuma yazma öğretmezsen kafanı keserim dedi. Ne yapacağımı bilemedim, buraya da intihar etmeye geldim, demiş.

Yaşlı adam:

- Senin ben işini çözerim. Sen bana bırak, demiş.

Vezir:

- Nasıl çözeceksin? Bu çözülecek bir şey değil, demiş.

Yaşlı adam:

- Ben bu eşeğe okuma yazma öğretebilirim. Bana eşeklerin hocası derler, demiş.

Vezir:

- Yahu sen deli misin? Eşeğe nasıl okuma yazma öğreteceksin? demiş.

Yaşlı adam:

- Sen benim önüme düş. Padişaha gidelim. Ben halledeceğim, demiş.

Vezir, yaşlı adamın önüne düşüp saraya gelmişler. Vezir, padişaha demiş ki:

- Padişahım ben bir adam buldum. Bu adam eşeklerin hocasıymış. Bizim eşeğe okuma yazma öğretebilirim diyor.

Padişah şaşırılmış:

- Getirin bu adamı bakayım, demiş.

Yaşlı adam içeri girmiş. Padişaha demiş ki:

- Padişahım, ben eşeğe okuma yazmayı öğretebilirim ama bunun için çok zaman lazım. Sizin eşeğiniz hem küçük hem de bir gözü fazla görmüyor. Başka eşek olsaydı hemen öğretirdim.

Padişah:

- Bizim eşeğe ne kadar sürede öğretirsin? demiş.

Yaşlı adam:

- Valla başka eşek olsaydı üç senede hallederdim ama sizin eşeğe en az on sene lazım, demiş.

Padişah:

- On sene çok. Olmaz o iş, demiş.

Yaşlı adam:

- Padişahım, sizin eşek daha çok küçük. Küçük bir çocuğa okuma yazma öğretmek bile zordur. Kaldı ki ben eşeğe öğreteceğim, demiş.

Vezir de bir yandan padişahı sıkıştırmış. Padişah kabul etmiş ama padişah, vezire ve yaşlı adama:

- Size on yıl mühlet, eşeğe okuma yazma öğretmezseniz ikinizi de öldürürüm, demiş.

Yaşlı adam:

- Tamam padişahım, demiş.

Vezir ile yaşlı adam padişahın odasından çıkmış. Vezir, yaşlı adama:

- Sen ne yaptın? Eşeğe nasıl okuma yazma öğreteceksin? İkimizin de kellesi gidecek, demiş.

Yaşlı adam, vezire:

- Vezir, ben karşına çıkmasaydım sen yarın öldürülecektin. Ben sana on sene daha kazandırdım. Sen daha ne istiyorsun? demiş.

Vezir:

- Tamam, doğru söylüyorsun ama yine sonunda öleceğiz, demiş.

Yaşlı adam:

- Önümüzde dört fırsat var. On sene içinde ne olur ne biter bilemeyiz. On sene içinde belki padişah ölür, belki eşek ölür belki de biz ölürüz belki de eşek okuma yazma öğrenir, demiş.

Masal burada bitmiş.

48. Plana Xayîn A Dayikê (Üvey Annenin Hain Planı)

Bir varmış bir yokmuş. Geçmiş zamanın birinde bir dul kadın ile bir dul adam varmış. Her ikisinin de birer kız evladı varmış. Bu dul kadın ve dul adam aralarında konuşup anlaşmışlar. Sonunda evlenmişler. Onların çocukları da çok iyi anlaşmış ve birbirleriyle vakit geçirmeyi çok sevmiş. Bir zaman sonra iki kardeş o kadar birbirlerini sevmişler ki hiç ayrılmamışlar. Ama üvey anne için bu durum böyle olmamış. İlk başlarda üvey anne, üvey kızını biraz sevse de zamanla bu sevgisi nefrete dönüşmüş. Bu iki kız her sabah kalkar, babalarına tarla işlerinde yardım edermiş. Kızlar öğleye doğru yorulmaya başlayınca anneleri çocukların su içmesi için bahçeye su getirirmiş. Yine bir gün bahçeye su getiren üvey anne, kendi kızının su matarasına soğuk su, üvey kızının matarasına da sıcak su koymuş.

Belli bir zaman boyunca hep böyle yapmış ama hıncını alamamış. Yine bir gün üvey kadın, üvey kızına zarar vermek için aklından bin bir türlü şeytanlık geçirmiş. Kadın, üvey kızının su matarasına küçük küçük yılanlar koymuş. Yılanları su matarasına koyunca bahçenin yolunu tutmuş ve bir süre sonra bahçeye varıp kızlara suları dağıtmış. Üvey kız matarasındaki sıcak suyu yudumlarırken küçük yılanları da yutmuş. Ondan sonra hemen babasının yanına koşmuş ve demiş ki:

— Baba içtiğim su sıcaktı. İçinde de sanki bir kıl vardı. Ben onu yuttum.

Bunu üvey anne duyunca hemen lafa dalmış:

— Yok kızım hava çok sıcak ondan su ısınmış. Korkacak bir yok. O yuttuğun şey de kıl değildir. Sana öyle gelmiştir, demiş.

Günler geçtikten sonra küçük kızcağızın karnı büyümeye başlamış, hasta olmuş. Üvey anne kızın bu durumunu fırsat bilmiş. Hemen kızın babasına kızın hamile olduğunu söylemiş. Dahası onu evde istememiş. Adam kahrolmuş, kendine yedirememiş. Öz kızı olduğu için de kıza bir şey diyememiş. Baba ertesi gün kızını ormanda gezintiye çıkaracağını söylemiş. Kız hazırlanınca beraber ormana gitmişler, saatlerce ormanda gezmişler. Küçük kızcağız o kadar çok yorulmuş ki adım atacak hâli kalmamış. Öyle olunca kız, babasına dinlenmek istediğini söylemiş. Kız bir ağacın dibinde dinlenirken uyuya kalmış. Baba kızın uyuduğunu görünce hemen oradan uzaklaşmış yani kuşa kurda yem olmasını istemiş. Bir süre sonra kız uyanmış ve etrafında kimseyi bulamamış. Kocaman bir ormanın içinde bağırmaya başlamış:

— Babaaaaa, Babaaaaaa neredesin?

Kızın sesini kimse duymamış. En sonunda babasının onu terk ettiğini anlamış. Bir yandan karnı iyice şişmeye başlamış. En son bir ağacın dibinde oturup beklemiş. Birkaç zaman sonra bir ağanın oğlu tüfeğini, köpeklerini yanına alıp ormana kuş avına çıkmış. Ormanın içinde bir kuş vurmuş. Oğlanın köpekleri, kuşun düştüğü tarafa gitmişler ama geri dönmemişler. Oğlan, köpeklerin neden dönmediğini merak etmiş. Oğlan, kuşun düştüğü tarafa doğru gitmiş. Bir de bakmış ki ağacın altında güzel bir kız. Kız, oğlanı görünce çok korkmuş, ağaca çıkmış. Ağanın oğlu kızın yanına gitmiş ve bir bakmış ki kızın karnı şişkin. Oğlan bu hâlini görünce onun hamile olduğunu düşünmüş. Oğlan, kıza demiş ki:

— Ne arıyorsun burada? Kimsin sen?

Kız:

— Babamla beraber ormana geldik ama o beni burada bıraktı gitti. Günlerce haftalarca bu ormandayım, hiç su içmedim bana biraz su verir misin? demiş.

Ağanın oğlu, kızı hemen bir dere kenarına götürmüş. Kız dereye eğilip su içmeye başlarken karnındaki yılanlar canlanmış ve kızın ağzından dışarı fırlamış. Yılan dereye su içtikten sonra tekrar kızın ağzına girmeye çalışmış ki ağanın oğlu eliyle yılanın kafasını yakalayıp öldürmüş. Ağanın oğlu, kızın hamile olmadığını anlamış ve onunla evlenmek istemiş. Kız da kabul etmiş ve oğlanın sarayına gitmiş. Belli bir zaman sonra kız oğlanla evlenmiş ve süre sonra da bir çocukları dünyaya gelmiş. Günün birinde kız, çocuğuyla beraber ormana dere kenarında dolaşmaya çıkmış. Karşlarına yaşlı bir büyücü çıkmış ve kızın saçlarını taramak istemiş. Kız ne kadar engellemeye çalışmışsa da yaşlı büyücü onu ikna etmiş ve saçlarını taramış. Kızın saçlarını tararken kafasına bir sürü iğne batırmış. Zavallı kız acıdan bağırmaya başlamış ama bir türlü elinden kurtulamamış. En sonunda kız, Allah’a dua etmiş:

— Allah’ım ne olursun beni bu cadının elinden kurtar. Oğlumu koru, demiş.

Bu duadan sonra kız güvercine dönüşmüş ve uçmuş. Cadı, kızın elbiselerini giyerek çocukla beraber ağanın evine dönmüş. Ağanın çocuğu sürekli ağlamış. Ağa bu durumdan biraz şüphelenmiş. Birkaç zaman sonra ağanın evinde nöbet tutan bekçi, ağanın yanına gelip demiş ki:

— Ağam, her gün buraya bir güvercin geliyor, bana hep senin durumunu ve çocuğun durumunu soruyor. Ben iyi deyince sevinip uçuyor, ertesı gün tekrar gelip soruyor.

Ağa, bu duruma çok şaşır mış ve ertesı gün güvercinin yolunu gözlemiş. Güvercin tekrar gelmiş. Ağa hemen güvercini yakalamış. Elinin üstüne bırakıp başını okşamış. Başını okşadığı sırada kafasında pek çok iğnenin olduğunu fark etmiş ve iğnelerin tamamını çıkarmış. Güvercinin st başı kan içinde kalmış. Ağa çok zlmş ve Allah’a dua etmiş:

— Allah’ım bu güvercinin ilk hâli nasılsa sen onu eski hâline çevir, demiş.

Bu duadan sonra güvercin bir anda ağanın karısına dönüşmüş. Karısı ona başından geçenleri anlatmış. Hemen beraber eve dönmüşler. Büyücü evde çocuğu yemek üzereymiş. O anda ağa hemen büyücüyü öldürmüş ve ateşe atmış. Böylece cadı cezasını çekmiş. Ağa, karısı ve oğluyla beraber mutlu bir hayat yaşamış. Masal da burada bitmiş. Rabbim böyle kötü kalpli insanları karşımıza çıkarmasın. (Amin)

49. Zerka Zera (Altın Sarısı Kız)

Zerka Zera on dört yaşında güzel bir kızmış. Kızın annesi yıllar önce ölmüş. Kızın yedi ağabeyi varmış. Adam, çocukları perişan olmasın diye köyden bir kadınla evlenmiş. Kadının maşallahı varmış. Sekiz tane çocuğa iyi bakmış. Kadın, çocuklar için uzun sofralar kuruyormuş. Böyle çeşit çeşit yemekler. Kutuk yapıyormuş, şambörek yapıyormuş. Çocukların kıyafetlerini yıkıyormuş. Adam buna çok seviniyormuş. Öyle sekiz çocuğa bakmak kolay değilmiş. Kadın en çok Zerka Zera ile ilgilenmiş. Onu çok seviyormuş. Neyse aradan biraz zaman geçmiş adam hastalanmış. Adam bir gün öleceğini hissetmiş. Karısını yanına çağırması. Ona demiş ki:

— Allah senden razı olsun. Sekiz çocuğumun her işine koşturuyorsun. Bir kere şikâyet etmedin. Ben ölmek üzereyim. Ben ölürsem sen kocasız kalma. Evlen ama senden bir isteğim var. Benim kızıma iyi bak, o daha küçük.

Adam bunları söylemiş sonra da ölmüş. Kadın o günden sonra çocuklarla daha iyi ilgilenmiş. Bir sabah sekiz kardeş ormana çalı toplamaya gitmişler. Zerka Zera da ağabeyleri ile çalı çırpı toplamaya gitmiş. Kızın evde canı sıkılmış. O günden sonra her gün abileriyle ormana gitmiş. Bir gün Zerka Zera yine çalı çırpı toplamaya gitmiş. Çalıları toplarken çok yorulmuş. Sonra da bir ağacın altında uyuyakalmış. Akşama doğru hava iyice kararmış. Zerka Zera'nın abileri eve dönmüş. Zerka Zera ağacın altında uyurken bir kurt oraya gelmiş. Kurt, kızı görünce ona âşık olmuş ve onunla evlenmek istemiş. Kurt, Zerka Zera'yı alıp kimsenin göremeyeceği derin bir kuyuya götürmüş. Zerka Zera kendine gelince çok korkmuş çünkü etrafında kimsecikler yokmuş. Ne kadar bağırsa da, çağırırsa da kimse sesini duymamış. Zerka Zera'nın yedi abisi ve üvey annesi tüm gece ormanda kızı aramışlar ama bulamamışlar.

Kuyuya kurt gelmiş. Kurt, Zerka Zera'ya:

— Seni buraya ben getirdim. Sana âşık oldum, bundan sonra burada kalacaksın, benimle olacaksın, demiş.

Zerka Zera bu duruma çok ağlamış ve gitmesi için kurda yalvarmış ama bir işe yaramamış. Yıllar yıllar sonra Zerka Zera'nın kurttan iki çocuğu olmuş. Bir gün kuyunun etrafına koyunlarını otlatan bir çoban gelmiş. Çobanın sesini duyan Zerka Zera avazı çıktığı kadar bağırmış. Çoban sesi duymuş ve kuyunun yanına gelip sesi anlamaya çalışmış. Kuyuda bir şey gözükmüyormuş çünkü kuyu kapkaranlık. Bunun üzerine Zerka Zera avazı çıktığı kadar çobana:

— Çoban kardeş beni buradan kurtar. Falan köyde yedi ağabeyim var. Yedi ağabeyime söyle yedi köyden ip alıp gelsinler, demiş.

Çoban da sesi duymuş, anlamış, hemen falan köye gidip kızın ağabeylerine haber vermiş. Zerka Zera'nın yedi ağabeyi yedi köyden ip alıp birbirine bağlamış. Çobanla beraber kuyuya gitmek için yola koyulmuşlar. Bir süre sonra da kuyuya varmışlar. İpi kuyudan aşağı sarkıtmışlar. Zerka Zera ipi görünce çok sevinmiş hemen tutunmuş. Ağabeyleri onu yukarı çıkarmış. Zerka Zera kuyudan çıkmış, kurtulmuş. Kızın ağabeyleri kardeşini eve getirmiş. Zerka Zera çok kötü bir hâldeymiş. Saçları bitlenmiş. Her tarafı yara bere içindeymiş. Zerka Zera eve gelmiş, bir güzel duş almış ve güzel kıyafetler giymiş. Sonra ağabeylerine olan biteni anlatmış. Kızın ağabeyleri tüfekte evde kurdu beklemişler. Bir süre sonra hava kararınca kurt kuyuya gelmiş. Bir de bakmış ki Zerka Zera yok. Kurt bu duruma öfkelenmiş ve hemen kızın olduğu eve doğru yola çıkmış. Sabaha karşı eve varan kurt, kızı kaçırma planları yapmış ama kızın ağabeyleri evin her yerinde kurdun gelmesini beklemiş. Bir süre sonra Zerka Zera'nın kardeşlerinden biri kurdu görmüş ve diğer kardeşlerini uyarmış. Herkes tüfeklerini hazırlamış ve kurdu beklemişler. Kurt evin bahçesine girmesiyle tüfekler ateş almış ve kurt oracıkta ölmüş. Kurdun ölümünden sonra Zerka Zera rahat bir nefes almış. Böylece kurt yaptıklarının cezasını çekmiş.

50. Wesiyeta Kral (Kralın Vasiyeti)

Zamanın birinde bir kralın üç oğlu varmış. Kral bir gün çok hastalanmış ve öleceğini hissetmiş. Kral öleceğini hissedince çocuklarını yanına çağırması. Üç oğlan, babalarının yanına oturmuşlar. Kral, çocuklarına der ki:

— Evlatlarım! Benim durumum gittikçe kötüleşiyor. Birkaç güne kalmaz ben ölüp giderim. Size bir vasiyetim var.

Evlatlar hep bir ağızdan krala:

— Baba moralini yüksek tut. Sen iyileşeceksin, der.

Kral:

— Memleketin tüm doktorlarını topladım, getirdim ama fayda etmedi. Siz orasını düşünmeyin. Benim sizden bir vasiyetim var. Bizim köyün hemen yukarısında bir dağ var. Sizden biri sakın o dağa gitmesin. Orası çok tehlikeli. Sizin başınıza bir şey gelmesini istemiyorum, der.

Kral birkaç gün sonra vefat eder. Büyük oğlanla ortanca oğlan babalarının vasiyetini dinlerler ama küçük oğlan babasının vasiyetini dinlemez. Küçük oğlan çok meraklı bir çocuktur. Oğlan merakına yenik düşer ve dağa doğru yürümeye başlar. Bir çoban koyunlarını otlatırken kralın oğlunu görür ve onu tanır. Çoban hemen oğlanın yanına gidip burada ne aradığını sorar. Oğlan, çobana dağa çıkacağını söyler. Çoban bunun üstüne oğlana der ki:

— Senin gideceğin dağ çok tehlikeli bir yer. Orada bir sürü insan yiyen, insan kesen dev anası ve oğulları var. Sakın oraya gitme.

(Bizim küçük oğlan babasını dinlememiş ki çobanı dinlesin) Oğlan, çobanın dediğini umursamaz ve dağa yürümeye devam eder. Aradan çok zaman geçmeden oğlan dağa varır. Dağda yedi tane kocaman dev onu görür. Dev anası, oğullarından birine der ki:

— Bu oğlan yabancıdır. Bunu yakalayın kellesini alın.

Devlerden biri bizim oğlanı yakalar ve oracıkta kafasını bedeninden ayırır. Oğlan ölür. Aradan biraz zaman geçer. Büyük kardeş ve ortanca kardeş, küçük kardeşlerini merak eder. Kardeşler çevrede kim var kim yok sorarlar. Oğlanı görenlerin hepsi onun dağa gittiğini söylerler. Oğlanın anası da oğlunu özlediği için evde sürekli ağlar. Küçük oğlu

için yas tutar. Ortanca kardeş annesinin bu hâline dayanamaz ve o da dağa gitmeye karar verir. Yolda ortanca kardeşi gören herkes nereye gittiğini sorar. O da kardeşini kurtarmak için dağa gittiğini söyler. Oğlan yoluna devam eder. Tam dağa yaklaşmışken karşısına bir çoban çıkar. Çoban, oğlana nereye gittiğini sorar. Oğlan, çobana:

— Kardeşimden haber alamıyoruz. Onu gören herkes dağa gittiğini söyledi. Ben de onu kurtarmak için gidiyorum, der.

Çoban, oğlanı dinler ve ona:

— Senin kardeşini dağa giderken gördüm. Kardeşine gitme dedim orası çok tehlikelidir dedim ama dinletemedim. Senin kardeşini çoktan öldürmüşlerdir. O dağda tam yedi tane büyük dev var. İçlerinden birisi dev anasıdır. Onlar seni görür görmez öldürürler, der.

Ortanca oğlan hâliyle korkmaya başlar. Oğlan, çobana:

— Peki yok mu bunun bir yolu yordamı? der.

Çoban:

— Bir yolu var aslında ama bu da çok tehlikeli. Eskiden dedem anlatırdı. Bu dağda yaşayan dev anası uyuduğu zaman birisi göğüslerini emerse o saatten sonra göğsünü emen kişiye zarar vermez, hatta ona yardım eder, der.

Oğlan, çobanı dinledikten sonra yoluna devam eder. Çok geçmeden dağa varır. Ortanca oğlan bir yere saklanır ve akşam olmasını bekler. Akşam olunca tüm devler bir yerde yatar. Ortanca oğlan, dev anasının yanına yavaşça yaklaşır. Sonra elini göğsüne atar ve emmeye başlar. Dev anası uyanır ve memesinin emildiğini görür. Dev anası, oğlana

— Ne istiyorsun? der.

Oğlan:

— Benim küçük kardeşim buraya geldi ama geri dönmedi. Onu almaya geldim, der.

Dev anası:

— Senin kardeşin buraya geldiği gün öldü. Kafası şu ağaç kovuğunun altında. Kardeşinin cenazesini al ve hemen buradan git. Devlerden biri seni görürse hemen öldürür, der.

Oğlan, dev anasının dediklerini yapar. Gider ağaç kovuğundan kardeşinin kafasını ve bedenini bulur, sonra da bunları bir tabuta koyup sırtına yükler. Oğlan, kardeşinin cenazesini eve getirir. Oğlan, annesine olan biteni anlatır ve annesine der ki:

— Artık ağlama ana, daha düne kadar bulamıyorduk. En azından şimdi bir mezarı var, sürekli ziyarete geliriz.

Büyük oğlan, kardeşinin cenazesini görünce aklına babasının vasiyeti gelir. Kardeşler, küçük kardeşlerini toprağa gömer ve babalarının verdiği nasihati unutmaz. Masalımız burada biter.

51. Pireka Pir û Rovi (Yaşlı Kadın ile Tilki)

Bir varmış bir yokmuş, Mardin'in bir köyünde yaşlı bir kadın varmış. Bu kadın hayvancılıkla uğraşmış. Bu yaşlı kadın her gün ahıra gider koyunlarından süt sağarmış. Kadın sağdığı sütü bir tencereye koyup ahırın bir köşesine koyarmış. Bir gün köye aç bir tilki gelmiş. Tilki, yaşlı kadının süt sağdığını görünce bir yere saklanmış. Kadın oradan uzaklaşana kadar tilki bir yerden ayrılmamış. Bir süre sonra kadın sağdığı sütleri ahırın bir köşesine bırakmış. Tilki de bunu görmüş. Tilki sütü çalmak için gece herkesin uyumasını beklemiş. Akşam olunca yaşlı kadın lambaları kapatmış ve uyumuş. Tilki sessizce evin duvarından atlamış, ahırın içine girmiş. Ahırın köşesinde duran tenceredeki sütlerin hepsini içmiş ve gitmiş. Sabah olunca yaşlı kadın uyanmış. Kadının canı süt çekmiş. Kahvaltıda süt içmek istemiş. Kadın bahçeye bir ateş yakmış sonra da sütleri almak için ahıra gelmiş. Kadın, bir bakmış ki ahırdaki bütün tencereler boşmuş, tencerelerin dibinde bir damla bile süt kalmamış. Bunun üzerine yaşlı kadın çok öfkelenmiş ve komşularına seslenmiş:

— Aman komşular yetişin. Ahırıma hırsız girmiş, demiş.

Hemen komşular, kadının etrafına toplanmışlar. Yaşlı kadın ilk başta evine hırsız girdiğini zannetmiş. Kadın aynı gün tekrardan koyundan bir tencere süt sağmış. Sağdığı sütü aynı yere koyup evin arkasına saklanmış. Gece yarısı olunca aç tilki tekrardan eve gelmiş, içeri girmiş. Tam sütü içecekken yaşlı kadın baltayla kuyruğuna vurmuş, tilkinin kuyruğu kopmuş. Tilki çok korkmuş, hemen pencereden atlayıp kaçmış. Tilki canını kurtardığına sevinmiş ama kuyruğunun kopmasına çok üzülmüş. Bir yandan tilkinin yarası da kanıyormuş. Tilki diğer tilki arkadaşlarının yanına gelmiş. Diğer tilkiler, arkadaşının kuyruğunu göremeyince onunla dalga geçmişler. Tilki arkadaşları arasında alay konusu olmuş. Bütün tilki arkadaşları toplanmış kendi aralarında hep bir ağızdan:

— Kuyruksuz tilki, kuyruksuz tilki, kuyruksuz tilki, diye dalga geçmişler.

Bunlara dayanamayan tilki, yaşlı kadınla konuşup kuyruğunu geri almayı düşünmüş. Bir sonraki gün tilki yaşlı kadının evine gitmiş. Yaşlı kadın tilkiyi görünce hemen baltasını alıp tilkiyi kovalamaya başlamış. Tilki korkudan koşmuş ama yaşlı kadın

peşini bırakmamış. En son koşmaktan yorulan yaşlı kadın nefes almak için durmuş. Tilki, yaşlı kadının yorulduğunu görünce tekrar geri dönmüş, yaşlı kadına:

- Güzel teyze. Ne olur beni kovalama. Ben sadece seninle konuşmaya geldim. Benim kuyruğumu kestir. Tüm arkadaşlarım dalga geçtiler. Ne olur bana kuyruğumu geri ver, demiş.

Yaşlı kadın:

- Hayır, vermem. Sen hırsızlık yaptın. Bu sana ceza olsun, demiş.

Tilki:

- Peki, senin için ne yaparsam kuyruğumu verirsin? demiş.

Yaşlı kadın:

- Bana bir tencere süt getirirsen o zaman kuyruğunu veririm, demiş.

Tilki kabul etmiş ve hemen yola koyulmuş, yolda bir koyun görmüş. Tilki, koyuna:

- Koyun kardeş, bana bir tencere süt verebilir misin? diye sormuş.

Koyun:

- Ah tilki kardeş keşke olsa da versem. Görmüyor musun hâlimi çok zayıfladım. Açlıktan ölüyorum. Benden bir damla süt bile gelmez, demiş.

Tilki:

- Peki, sütünün gelmesi için ne yapmalıyım? diye sormuş.

Koyun:

- Bana bir çuval dolusu yeşil yem getirmen lazım. Ben o yemi yersem o zaman sütüm gelir, demiş.

Tilki bunun üzerine günlerce yol yürümüş ve her yerde yem aramış. En son bulamayınca çareyi bir çiftçiye gitmekte bulmuş. Tilki, çiftçiye:

- Çiftçi kardeş, bana bir çuval yem verebilir misin? diye sormuş.

Çiftçi:

- Ah tilki kardeş keşke olsa da versem. Yemleri sulayacak suyum yok. Hepsi kurudu gitti, demiş.

Tilki:

- Peki, yemin olması için ne yapmalıyım? Sana nasıl yardımcı olayım? demiş.

Çiftçi:

- Şu uzak bir yerde bir nehir var. Oradan benim bahçeye bir su yolu açabilirsen o zaman yem yetişir, işte o zaman veririm, demiş.

Bunun üzerine tilki, çiftçinin bahsettiği nehre gitmiş. Tilki oraya varmış. Tilki nehre sormuş:

- Nehir kardeş, çiftçiye su götürmem için bana yardım edebilir misin?

Nehir:

- Ah tilki kardeş, olsa da versem. Eskiden kralın kızı buraya gelir, adamlarına suyu temizlettirirdi. Artık kimse buraya gelmez oldu. Burası çok kirlendiği için su tılandı, demiş.

Tilki:

- Peki, nehir kardeş suyun tekrar akması için ne yapmalıyım? diye sormuş.

Nehir:

- Eğer kralın kızını bulur, ona bu durumu anlattırsan, kızı ikna edersen o zaman su yolu açılır, demiş.

Hemen tilki yola koyulmuş. Aylarca, yıllarca kralın kızını aramış. Nihayet en sonunda kralın kızını bulup durumu anlatmış. Kralın kızı, tilkiye:

- Tilki kardeş, benim ayakkabılarım yok. O yüzden nehre kadar çıplak ayakla yürüyemiyorum. Bu sebeple gitmiyorum, demiş.

Bunun üzerine tilki, kralın kızına:

- Peki, suyu temizlemen için ne yapmalıyım? diye sormuş.

Kız:

- Mardin'e gidip bir çift ayakkabı alırsan o zaman nehre gider, suyu temizletirim, demiş.

Tilki hemen yola koyulup aylar sonra bir ayakkabı dükkânına varmış. Tilki, ayakkabıcıya olan biteni anlatmış.

Ayakkabıcı:

- Ben sana ayakkabı vermem. Eğer benim yanımda çalışırsan, bana yardım edersen o zaman sana veririm, demiş.

Tilki kabul etmiş ve aylarca ayakkabı dükkânında çalışmış. En son dükkân sahibi tilkiyi yanına çağırıp ona bir çift ayakkabı vermiş. Tilki bu duruma çok sevinmiş ve hemen yollara düşmüş. Tilki çok geçmeden ayakkabıları kralın kızına getirmiş. Kralın kızı bu yeni ayakkabıları çok beğenmiş ve hemen giymiş. Bir sonraki günde de adamlarını çağırıp nehre gitmişler. Kralın adamları nehri bir güzel temizlemişler ve bir su yolu açmışlar. Su yolu açılınca çiftçinin tarlasına su gelmiş. Çiftçi de bu duruma çok sevinmiş ve hemen toprağa tohumları ekmiş. Aylar sonra topraktan çok güzel yemler yeşillikler çıkmış. Çiftçi bir çuvala yemi doldurup tilkiye vermiş. Tilki bir çuval yemi aldığı gibi koyunun yanına gelmiş. Yemi koyuna vermiş. Koyun da bu duruma çok sevinmiş ve aç karnını bir güzel doyurmuş. Bir gün sonra da koyun tilkiye bir tencere dolu süt vermiş. Tilki hemen sütü almış yaşlı kadına götürmüş. Yaşlı kadın sütü görünce sevinmiş ve tilkiye:

— Bak sen sonunda dersini aldın. Bir daha hırsızlık yapma, demiş.

Bunun üzerine tilki, yaşlı kadına:

— Ben tövbe ettim. Bir daha hırsızlık yapmayacağım. Ne olur kuyruğumu geri ver, demiş.

Yaşlı kadın tilkiye kuyruğunu geri vermiş. Tilki, kuyruğuna kavuştuğu için çok ama çok mutlu olmuş. Hemen kuyruğunu geri yapıştırmış ve öyle birkaç gün beklemiş. Kısa süre sonra kuyruğu vücuduna yapışmış ve eskisi gibi güzel olmuş. Sonrasında tilki arkadaşlarının yanına gelip onlara kuyruğunu göstermiş. Tilkinin arkadaşları kuyruğu görünce onunla dalga geçmeyi bırakmış. Böylece tilki hırsızlığın çok kötü olduğunu anlamış ve bir daha hırsızlık yapmamış. Masalımız da burada bitmiş.

52. Seve û Hut (Sevim ile Canavar)

Zamanın birinde bir memlekette Hut isminde bir canavar yaşarmış. Hut'u gören insanlar Hut'un dev gibi büyük bir yaratık olduğunu söylemiş. Bir de bu canavar çok şişmanmış ve tüylüymüş. Bu canavar köy köy gezer, köyün en güzel kızlarına göz koyarmış. Onlardan çocuk yaparmış. Gel zaman git zaman bir gün Hut hava karardığında bilmediği bir köye gitmiş. Bir yere saklanmış ve gelen gideni gözetlemiş. Derken köyün en güzel kızlarından olan Sevim isminde bir kızcağız o gün çeşme başına inmiş. Sevim'in saçları sırma, gözleri mavi, dişleri inci gibiymiş. Köyün tüm delikanlıları Sevim ile evlenmek için yarışmış. Hatta onu bir kere görmek için şekilden şekle girerlermiş. Hut çeşme başında Sevim'i görünce âşık olmuş. Hut, çevrede gelen giden çok olduğu için kızı kaçıramamış sonra oradan uzaklaşmış. Sevim'in babası kızını kimselere vermezmiş. Gel zaman git zaman bu güzel kız evde çok sıkılmış ve tek başına dışarı çıkmış. Hut, kızı aylarca takip etmiş. Hut, kızın tek başına çıktığını görünce arkasından gitmiş ve etrafında kimsecikler yokken kızın ağzını kapatmış ve onu kaçırmış. Hut dağın tepesinde olan bir kuyuda yaşarmış. Kızı aldığı gibi bu kuyuya götürmüş. Hut, Sevim ile evlenip çocuk yapmak istemiş. Akşam Sevim eve dönmeyince babası ve annesi çok telaşlanmış ve köylülere haber vermiş. Köyün tüm delikanlı gençleri ellerinde meşaleler ile Sevim'i aramaya başlamışlar. Günler, haftalar geçmiş hiç kimse Sevim'i bulamamış. Sevim'in babası, kızı çabuk bulunsun diye köy meydanına gelip köylülere:

— Kızımı bulan kişiye ödül olarak kızımla evlendireceğim, demiş.

Babanın bu sözü üzerine köyün delikanlıları gece gündüz demeden aramaya devam etmişler. Aradan bir yıl geçmesine rağmen kimse bulamamış. Kızın annesi perişan olmuş. Hut, kızı kimse götürmesin diye kuyudan ayrılmıyormuş ve her akşam Sevim'e sahip olmak için yaklaşıyormuş. Sevim her ne kadar engelleye çalışmışsa da Hut'a engel olamamış ve bir çocuğu olmuş. Sevim'in doğan çocuğu aynı Hut gibi üç gözlü, tüylü, sevimsiz ve çirkin bir canavarmış. Sevim, bu bebekten çok korkarmış bu yüzden yanına yaklaşıp mazı. Bir gün Hut tekrar dışarı çıkıp civar köylere gitmiş. O arada bir çoban tesadüfen kuyunun yakınına oturmuş, hayvanlarını otlatıyormuş. Çoban kaval çalmaya başlamış. Kavalın sesi kuyuda oturan Sevim'e kadar gitmiş. Bunun üzerine Sevim, çobana seslenmeye başlamış.

— Yardım edin, yardım edin.

Sesi duyan çoban kuyunun yanına gelmiş ama kuyunun ağzı otlarla kapalıymış. Bu yüzden çoban kuyunun içini görmüyormuş. Bunun üzerine çoban kuyuya birkaç taş atmış ve taşlar sayesinde küçük bir delik açılmış. Çoban delikten bir bakmış ki bir de ne görsün. Kuyunun içinde ay gibi güzel bir kız ile canavara benzeyen tüylü çirkin bir çocuk görmüş. Kız, çobana:

— Bana yardım et. Hut beni buraya esir etti. Bana yardım et. Falanca köye gidip aileme haber ver, demiş.

Çoban kızın güzelliği karşısında kıza bakakalmış. O an Hut gelmiş. Çoban, Hut'u görünce hemen saklanmış ve bir süre sonra kızın dediği köye gidip ailesine haber vermiş. Kızın babası tüm köylüye haber vermiş. Köylüler kıızı kurtarmak ve Hut'u öldürmek için yanlarına bir sürü silah almışlar. Köylüler yürüyerek dağın başına varmışlar ve kuyunun etrafında sessiz bir şekilde beklemişler. Hut uzunca bir süre kuyudan çıkmayınca köylüler kuyunun etrafına toplanmışlar. Kızın babası kuyunun içine bakmış ve küçük delikten Hut'u yani canavarı görmüş. Kızın babası o anda eline tüfeğini alıp Hut'a doğru nişan almış ve ateş etmiş. Hut o anda yere yığılmış ve ölmüş. Baba, kıızı Sevim'e seslenmiş ve kuyuya bir halat sarkıtmış. Sevim halata tutunmuş ve yukarı çıkartılmış. Kızın perişan hâlini görenler şaşırılmışlar. Kızın babası çobana kıızı vereceğini söylemiş. Çoban bu duruma çok sevinmiş. Sevim'in anne ve babası kızlarını eve getirmişler. Annesi kızın saçlarını yıkamış ve en güzel kıyafetlerini giydirmiş. Aradan bir süre geçmiş ve Sevim'i çobanla evlendirmişler. Böylece Sevim canavardan kurtulmuş ve çobanla evlenmiş.

53. Bûka Xwendevan (Okuryazar Gelin)

Bir tane genç oğlan askerliğini yapar ve eve döner. Oğlanın anne ve babası, evlatlarının evlenmesini çok ister. Her seferinde anne, oğluna “Zamanın geldi artık, evlensen iyi olur” der. Oğlanın tahsili hiç yoktur ama oğlan annesine:

— Ana, ben okuryazar biriyle evlenmek istiyorum. Eğitimli bir kız olursa evliliğimiz güzel olur. Buradaki kızların hepsi cahil cühela, der.

Anne, oğluna:

— Oğlum, kız iyi olmadıktan sonra düşünceli olmadıktan sonra eğitimli olsa ne olur olmasa ne olur, der.

Oğlan:

— Hiç öyle değil. Kız eğitimliyse bir şey söylemene bile gerek kalmaz o anlar, der.

Aradan biraz zaman geçer, oğlan tam istediği gibi bir kız bulur. Kız sürekli kitap okur. Oğlan bu kızla evlenir. Aynı evde yaşamaya başlar. Eve gelin gelen bu kız her sabah kalkar koltuğa oturur, kitap okur. Ev çok kirlenir. Her tarafı çöp götürür. Oğlan işten eve gelir. Etrafa bir bakar ki her yer dağınık, her yer çöp. Oğlan daha yeni evlendiği için kıza bir şey demek istemez. Kendi içinden der ki:

— Ben en iyisi elime bir süpürge, faraş alayım. Etrafı süpüreyim. Hanım beni böyle görürse hemen anlar. O zaman kalkıp etrafı düzeltir, sonuçta eğitimli insan bir şey demeye de gerek kalmaz.

Oğlan eline süpürge, faraş alıp etrafı temizlemeye başlar. Kız, kocasını o hâlde görür ama hiçbir şey demeden kitabını okumaya devam eder. Aradan bir süre geçer. Evin kapısı çalınır. Oğlan, etrafı süpürmeyi bırakır, gider kapıyı açar. Oğlanın babası eve gelir.

Adam, oğlunun elinde süpürge, faraşı görünce şaşırır. Oğluna:

— Hayırdır ne yapıyorsun? der.

Oğlan, babasına:

— Hanım evde hiç temizlik yapmıyor. Etraf çok kirli. Ben ayıp olmasın diye yüzüne bir şey demedim. Süpürgeyi alıp kendim temizledim. Belki beni böyle görünce gelir yardım eder diye düşündüm ama yerinden bile kalkmadı, der.

Baba, oğluna:

— Ne yapacaksın şimdi? der.

Oğlan:

— Baba, bu kız görmüş geçirmiş bir kız. Seninle içeri geçelim. Sen elimdeki süpürgeyi al ve de ki “evi ben temizleyeyim” Ben de “olur mu öyle şey baba, ben temizlerim” derim. Hanım bizi böyle görürse o zaman yerinden kalkar, etrafı toplar, der.

Oğlan babasıyla içeri girer. Baba, oğluna:

— Oğlum ver şu süpürgeyi, ben evi temizlerim, der.

Oğlan da hemen oradan atlar:

— Baba, yaşlı başlı adamsın. Ne süpürgesi, ne temizliği. Bırak ben yaparım, der. Baba ve oğul tartışmaya başlar. Bunların hepsine gelin şahit olur. Kız, kocasına ve kayınbabasına dönüp:

— Niye tartışıyorsunuz? diye sorar.

Oğlan olan biteni hanıma anlatır. Kız, kocasına ve kayın pederine:

— Biriniz bugün yapsın, diğer gün de diğeriniz yapsın. O zaman sıkıntı olmaz, boşuna tartışmayın, der ve koltuğa oturup kitabını okumaya devam eder.

O sırada oğlanın annesi de eve gelir. Anne de her şeyi görünce şaşırır ve durumu oğluna sorar. Oğlan, olan biteni annesine anlatınca anne, çok şaşırır ve oğlana:

— Ben sana demedim mi? Bu devirde eğitilmiş eğitimsiz fark etmiyor. Düşünceli olmadıktan sonra, iyi olmadıktan sonra okusa ne olur okumasa ne olur, der.

Oğlan:

— Vallahi haklısın. Keşke en başından beri dediğini yapsaydım. Ben sabahtan akşama kadar çalışıyorum. Eve gelip sıcak bir yemek istiyorum ama görüyorsun ki bırak yemeği, eve gelip temizlik yapıyorum, der.

Anne ve oğul konuşurken gelin, oğlana döner ve der ki:

— Ben evde misafir istemiyorum. Annenle baban eğer sürekli eve gelirlerse olmaz ben kabul etmem.

Oğlan bunu duyunca çok kötü olur ve annesini dinlemediğine pişman olur. Masal da burada biter.

54. Mar û Çuk (Yılan ile Serçe)

Ormanın birinde serçe ile beş yavrusu yaşarmış. Serçe sabah erkenden çıkar, yavruları için yiyecek bir şeyler toplarmış. Serçenin de komşuları güvercin, leylek ve kargaymış. Serçe yavruları için yiyecek bir şeyler almaya çıktığında yavrularının başına bir şey gelir diye çok korkarmış. Çünkü ormanda yavruları yiyen, başı büyük bir yılan varmış. Bu yılan her hafta bir ağacın tepesine tırmanır ve kuşların yavrularını yermiş. Bu yüzden ormandaki tüm kuşlar başı büyük olan bu yılandan korkarmış.

Serçe yine bir sabah erkenden yiyecek toplamaya çıkmış. Geri döndüğü vakit bir de bakmış ki ağacın tepesinde yılan, yavrularını teker teker yiyormuş. Yavrular çığlık atmış ve uçmaya çalışmışlar ama kendilerini kurtaramamışlar. Yavru kuşların annesi serçe, yavrularını yememesi için yılanı yalvarmış ama yılanı ikna edememiş. Anne serçe çaresiz bir şekilde komşularından yardım istemiş:

— Aman komşular, yardım edin. Yavrularımı yiyorlar, demiş.

Güvercin, leylek ve karga çok korktukları için serçeyi duymazlıktan gelmişler.

Anne serçe demiş ki:

— Komşular niye yardım etmiyorsunuz. Bugün benim yavrularımı yiyen yarın da sizin yavrularınızı yiyecek.

Güvercin:

— Yardım etmeye gelsek de ne yapabiliriz ki. Yılan çok güçlü. Bizi de yer, yavrularımızı da yer. Bizden yardım bekleme, demiş.

Anne serçe çaresizlikler içinde yavrularının yenildiğine şahit olmuş ve içi parçalanmış. Yılan bir başka gün güvercinin yuvasına gelmiş. Güvercin uykudaymış. Yavrularının çığlığını duyunca kalkmış. Güvercin, yılanı görünce hemen yuvadan uçmuş ve komşularına seslenmiş:

— Komşular, komşular! Yardım edin. Yılan, yavrularımı yiyor, demiş.

Güvercinin sesini ve yavruların çığlıklarını duyan komşular hiçbir şey yapmamış ve duymazlıktan gelmişler. Koca başlı, yılan güvercinin tüm yavrularını yemiş ve yuvasına dönmüş. Güvercin de yuvasına dönmüş. Güvercin leyleği görmüş ona demiş ki:

— Leylek kardeş neden yardım etmedin?

Leylek:

- Sesleri duydum ama gelmeye korktum. Bu yılan çok güçlü. Beni de yer yavrularımı da, demiş.

Oradan hemen serçe söylenenleri duymuş ve leyleğe akıl vermiş. Serçe, leyleğe:

- Böyle korkarak nereye kadar gideceğiz. Yılan önce benim yavrularımı yedi, sonra güvercinin yavrularını yedi, başka gün de senin yavrularını yiyecek. O zaman da biz yardıma gelmezsek yavruların nasıl kurtulacak? demiş.

Leylek:

- Haklısınız ama yılan çok güçlü. Elimizden ne gelir? demiş.

Serçe:

- Ormanda bir sürü kuş arkadaşımız var. Hepsine haber verelim. Yılan tekrar geldiğinde hepimiz toplanalım, saldıralım, demiş.

Serçenin bu teklifini güvercin, leylek ve karga kabul etmiş. Bu kuşlar diğer arkadaşlarına da haber vermiş. Yılan bu sefer leyleğin yuvasına doğru çıkmış. Leylek yılanı görünce bağırarak ve çığlık atmış. Çığlığı duyan diğer kuşlar hemen toplanmışlar. Yılanın kafasını, gözüne ve sırtına pençe atmışlar. Koca başlı yılan neye uğradığını şaşırarak ve ağaçtan düşmüş.

Kuşların sayısını gören yılan hemen oradan uzaklaşmış. Yılan gözünün, kafasının ve sırtının yaralandığını görünce korkmuş ve bir süre yuvasından çıkmamış. Kuşlar yılanı öldüremeseler bile korkutmayı başarmış. Yılan birkaç gün sonra tekrar yuvasından çıkmış. Leyleğin yuvasına tekrar gitmiş. Bu sefer leylek yuvasında değilmiş. Yılan yuvaya tırmandığında serçe, yılanı görmüş. Serçe hemen diğer kuşlara haber vermiş. Diğer kuşlar hemen toplanmış ve yılanı saldırmışlar. Yılan her tarafından yaralandığı gibi bu sefer iki gözünü de kaybetmiş. Çünkü kuşlar pençeleriyle yılanın gözünü oymuşlar. Yılan, sağa sola doğru sürünürken önünü göremediği için uçurumdan aşağı düşmüş ve ölmüş. Serçenin yardımıyla leyleğin tüm yavruları kurtulmuş. Leylek olanları duyunca serçeye çok teşekkür etmiş. Böylece leylek, serçe ve karga bir olduklarında karşılarında kimsenin durmadığını anlamışlar. Yılan da yaptıklarının cezasını böylece çekmiş, masal da burada bitmiş.

55. Buk û Dik (Gelin ile Horoz)

Bir varmış bir yokmuş. Yeni gelin olan bir kız varmış. Yeni gelin, sabah erkenden kalkmış ve evini temizlemeye başlamış. Evi temizlediği sırada yerde bir altın bulmuş. Yeni gelin, altını aldığı gibi pazara gidip bozdurmuş ve aldığı parayla bir helva satın almış. Gelin, bahçede sofrayı kurmuş ve aldığı helvayı da masaya koymuş. Oradan bir horoz bahçedeki sofrayı görünce hemen masanın üstüne çıkmış. O anda sıçrayınca helva yere düşmüş. Yeni gelin bunu görünce elindeki fırçayı horozun kafasına fırlatmış. Fırça horozun tam kafasının ortasına değmiş. Horoz masadan aşağı düşmüş. Hâl böyle olunca gelinle horoz kavga etmişler. Yeni gelin, horoza:

- Hem benim bahçeme giriyorsun hem de yeni aldığım helvayı düşürüyorsun. Ben seni şikâyet edeceğim, demiş.

Horoz:

- Asıl ben senden şikâyetçiyim, fırçayı kafama fırlattın, demiş.

Yeni gelin ve horoz anlaşılmayınca mahkemeye gitmeye karar vermişler. Mahkemedeki hâkim bir baykuşmuş.

Baykuş sormuş:

- Neden buraya geldiniz? Ne oldu?

Gelin, Horoz'a:

- Sen anlat, demiş.

Horoz, geline:

- Hayır, sen anlat, demiş.

Gelin başlamış anlatmaya:

- Efendim, sabah erken kalktım. Tüm evi temizledim, demiş.

Baykuş:

- O senin marifetin, demiş.

Gelin:

- Temizlik yaparken bir altın buldum, demiş.

Baykuş:

- O senin nasibin, demiş.

Gelin:

— O altını bozdurup bir helva aldım, demiş.

Baykuş:

— O senin hakkın, demiş.

Gelin:

— Sonra bu horoz geldi. Ayağıyla helvamı devirdi, demiş.

Baykuş:

— O haksızlık yapmış, demiş.

Gelin:

— O öyle yapınca ben de fırçayı kafasına vurdum, demiş.

Baykuş:

— Bu sefer sen haksızlık yaptın, demiş.

Hâkim baykuş olayı iyice dinleyince horoza dönüp:

— Gelinin anlattıkları doğru mu? diye sormuş.

Horoz:

— Evet hâkim bey. Olay tam olarak böyle oldu, demiş.

Bunun üzerine hâkim, horoza:

— O zaman geline bir helva borçlusun, demiş.

Horoz, hemen gitmiş pazardan bir helva almış ve yeni geline vermiş. Sonra da horoz kadından özür dilemiş ve helallik almış. Böylece ikisi anlaşmış barışmışlar.

56. Testa Ava Derwêş (Dervîşin Su Testi)

Bir varmış bir yokmuş. Eski bir zamanda yaşayan bir dervîş varmış. Bu dervîş çok muhafazakâr bir âlimmiş. Herkese yardım eder, akıl verirmiş. Bir gün dervîş eline su testisini ve seccadesini alıp bir kayalığın altına gelmiş. Gölgecik bir yere seccadesini sermiş ve abdestini almaya hazırlanmış. Dervîş su dolu testiden abdest alacaktı ki tepeden bir kaya parçası düşmüş. Düşen kaya parçası su testisinin üstüne düşmüş, su testisi kırılmış. Dervîş, kayaya:

— Neden su testimi kırdın? demiş.

Kaya:

— Şikâyet etme, benim de altımda, üstümde, içimde, her yerimde ot yetişiyor. O zaman ben de ottan şikâyetçiyim, demiş.

Dervîş kayada yetişen ota dönüp:

— Neden kayanın altında, içinde yeşeriyorsun? diye sormuş.

Ot cevap vermiş:

— Keçiler de beni yiyor. O zaman ben de keçilerden şikâyetçiyim, demiş.

Dervîş bu sefer de keçinin yanına gitmiş:

— Neden kayalıklardaki otları yiyorsun? diye sormuş.

Keçiler de cevap vermiş:

— Kurtlar da bizi yiyor. O zaman kurtlarda bizi yemesin, demiş.

Dervîş, kurtların yanına gitmiş:

— Neden keçilere saldırıyorsunuz? demiş.

Kurtlar cevap vermiş:

— Bize de köpekler saldırıyor. Biz de köpeklerden şikâyetçiyiz, demiş.

Bu sefer de dervîş, köpeklerin yanına gelmiş:

— Neden kurtlara saldırıyorsunuz? diye sormuş

Köpekler de cevap vermiş:

— Ev sahibi bize yeteri kadar yemek vermiyor. Açız ne yapalım, ondan saldırıyoruz, demiş.

Dervîş bu sefer de köpeklerin sahibine gitmiş:

— Köpeklerle neden yemek vermiyorsun? demiş.

Ev sahibi:

— Fareler tüm gıdaları yiyor. Köpeklere bir şey kalmıyor, nasıl vereyim? demiş.

Bu sefer derviş, farelere:

— Neden ev sahibinin gıdalarını yiyorsunuz? demiş.

Fareler:

— Kediler de bizi yiyor ne yapalım, demişler.

Derviş bu sefer kediye dönmüş:

— Neden fareleri yiyorsunuz? demiş.

Kediler:

— Aç olduğumuz için yiyoruz. Kimse bize yemek vermiyor, demiş.

Derviş hepsini dinledikten sonra herkesin bir bahanesi olduğunu anlamış. O yüzden kimseye bir şey demeden su testisini almış evine dönmüş.

57. Bextewar û Nebextîyar (Bahtiyar ile Bedbaht)

Bir varmış bir yokmuş. Zamanın birinde iki kardeş beraber yaşarmış. Kardeşlerden birinin adı Bahtiyar, diğerinin ise Bedbaht imiş. Bu kardeşlerin bulundukları yerde bir yıl kıtlık olmuş. İki kardeş gurbete gidip çalışmak zorunda kalmışlar. İki kardeş yola koyulmuş. Epey bir süre yürümüşler. Hava kararınca kardeşlerin karnı acıkmış. Bedbaht, Bahtiyar’a:

— Önce senin paranla bir şeyler yiyelim. Tekrar acıkınca benim paramdan harcarız, demiş.

Bahtiyar kabul etmiş. Bahtiyar cebindeki parayla yiyecek bir şeyler almış. Yiyecekleri bir güzel yiyip karınlarını doyurmuşlar. İki kardeş yollarına devam etmiş. Sabaha karşı karınları yine acıkmış. Bu sefer Bahtiyar, Bedbaht’a:

— Karnımız acıktı. Yiyecek bir şeyler al da karnımızı doyuralım, demiş.

Bedbaht:

— Ne yemeği? Ben paramı vermem, demiş.

Bahtiyar bu duruma çok öfkelenmiş. Bedbaht’a dönüp:

— Tüm paramla ikimize yiyecek aldım. Sen beni kandırdın. Bundan böyle kardeşim değilsin. Yollarımızı ayıralım, demiş.

Bahtiyar bir tarafa, Bedbaht bir tarafa gitmiş. İki kardeş yollarını ayırmış. Bir süre sonra Bahtiyar’ın karnı acıkmış. Bahtiyar biraz daha yürümüş. En son büyük bir değirmenin yanına varmış. Orada oturmuş. Gece yarısı değirmenin olduğu tarafa bir tilki ile bir aslan gelmiş. Aslan, tilkiye:

— Ne zamandır görüşmüyoruz. Yeni haberler var mı? diye sormuş.

Tilki, aslana:

— Değirmenin altında bir fare var. Farenin bulunduğu yerin altında bir küp dolusu altın var. O fareyi oradan çıkartabilirsek bir küp altını alırız. Fare değirmenden çıktığı zaman sen onu yakala. Ben de altınları alırım, demiş.

Bahtiyar da bu konuşulanları duymuş. Sabah olmuş. Değirmen çalışmaya başlayınca fare dışarı çıkıvermiş. Tam o sırada aslan, fareyi yakalamış ve yemiş. Bahtiyar o sırada değirmenin altına inip bir altın küpü almış ve oradan uzaklaşmış. Bahtiyar aldığı bir küp altın ile zengin olmuş ve memleketine dönüp yedi köşk yaptırmış. Bahtiyar

servetine servet katmış. Bir gün Bahtiyar'ın sahip olduğu köşke üstü başı yırtık bir adam gelmiş. Adam yiyecek bir şeyler istemiş. Köşkün görevlileri durumu Bahtiyar'a anlatmışlar. Bahtiyar gelen kişinin kim olduğunu merak etmiş. Hizmetçilerden adamı getirmelerini istemiş. Hizmetçiler üstü başı yırtık olan adamı getirmişler. Bahtiyar bir de bakmış ki bu adam kardeşi Bedbaht imiş. Bahtiyar, Bedbaht'ın hâline çok üzölmüş. Ona tüm mal ve mülkünün yarısını vermek istemiş. Bedbaht kardeşinin zenginliğini görünce merak etmiş ve sormuş:

— Sen nasıl bu kadar zengin oldun?

Bahtiyar olan biteni hepsini anlatmış. Bunun üzerine bedbaht hemen değirmenin altına gitmiş. Günlerce orada beklemiş. Bir gece yarısı değirmenin olduğu yere aslan ile tilki gelmiş. Aslan, tilkiye:

— Uzun süre bana haber getirmiyorsun. Ne oldu? diye sormuş.

Tilki de olan bitenleri aslana anlatmış. Tilki, aslana:

— Aslan kardeş bir önceki görüşmede bahsettiğim altınlar çalınmış. Burada bizi dinleyen başka biri olmalı. O yüzden sana uzun süre haber getirmiyorum, demiş.

Aslan öfkeden kudurmuş. Değirmenin her tarafını aramaya başlamış. Bir de ne görsün. Değirmenin altında üstü başı yırtık bir adam köşede saklanıyormuş, onları dinliyormuş. Aslan hemen Bedbaht'ın üstüne atlamış. Bedbaht bağırmış, çağırmış ama sesini duyan olmamış. Aslan ve tilki, Bedbaht'ı pençelemişler. Böylece Bedbaht cezasını bulmuş.

58. Qedera Dûpişk (Akrebın Kaderi)

Bir varmış bir yokmuş zamanın birinde bir akrep varmış. Bir gün akrep yiyecek bulmak için bir çölde dolaşmaya başlamış. Bir süre sonra çöle çok şiddetli bir yağmur yağmış. Çölün her tarafında su birikmiş. Akrep evine dönmek istemiş ama sudan dolayı gidememiş. Çünkü karşıya geçmesi için suda yüzmesi لازمmış. Günlerce gölün etrafında bir o yana bir bu yana gitmiş, gelmiş. Günler sonra gölden kurbağa sesleri gelmeye başlamış. Akrep, kurbağaların seslerini duyunca hemen gölün kenarına yanaşmış ve kurbağalara seslenmiş:

— Kimse yok mu? demiş.

Akrebın sesini duyan bir kurbağa gölün hemen kenarına gelmiş ve akrebe:

— Hayırdır ne oldu? diye sormuş.

Akrep, kurbağaya:

— Kurbağa kardeş, evime dönmek istiyorum ama yüzme bilmediğim için yolun karşı tarafına geçemiyorum. Bana yardım eder misin? demiş.

Kurbağa, akrebe ilk başta güvenmek istememiş. O yüzden kurbağa, akrebe birkaç gün daha beklerse yağmurun durulacağını söylemiş. Akrep o kadar çok beklemeyeceğini söylemiş. Kurbağa, akrebın zor durumda kaldığını görünce ona acımış ve yardım etmek istemiş. Kurbağa, akrebe:

— Tamam, sana yardım edeceğim ama sakın beni sokmaya kalkışma, demiş.

Akrep:

— Olur mu öyle şey? Sen bana yardım ediyorsun. Sana zarar verir miyim hiç? demiş.

Kurbağa:

— Tamam o zaman sırtımın üstüne çık. Sonra sıkı tutun, demiş.

Kurbağa, akrebi sırtına bindirmiş ve karşı tarafa doğru götürmeye başlamış. Kurbağa sakın bir şekilde gölün karşı tarafına geçiyormuş. Kurbağa suyun yarısına varmış. O sırada akrep iğnesini çıkarmış ve kurbağayı sokmaya hazırlanmış. Kurbağa bunu görmüş ve çok korkmuş. Kurbağa gölün ortasında durmuş ve akrebe:

- Seni sokmam demiştin ama iğneni çıkardın bile. Üstelik yüzme de bilmiyorsun. Gölün daha yarısındayız. Beni sokarsan sen de boğulursun. Neden bunu yapıyorsun? demiş.

Akrep:

- Sokmak benim kaderimde var. Sonunda ölüm olsa bile seni sokacağım, demiş.

Akrep iğnesini tam batıracakken kurbağa bir hamle ile suyun altına dalmış. Akrebin dengesi sarsılınca akrep suya düşmüş ve boğulmuş. Kurbağa çok korktuğu için hemen gölün kenarına yanaşmış ve derin bir nefes almış. Göldeki diğer kurbağalar bu kurbağanın hâlini görünce merak edip yanına gelmişler:

- Hayırdır? Neden böyle nefes nefese kaldın? demişler.

Kurbağa:

- Sormayın başıma neler geldi neler. Karşıya geçmek için benden bir akrep yardım istedi. Ben de kabul ettim ve sırtıma bindirdim. Gölün ortasına gelince beni sokmak istedi ama ben suya dalınca o düştü, boğuldu. Anlayacağınız canımı zor kurtardım, demiş.

Diğer kurbağalar bu duruma çok üzülmüşler. Canını zor kurtaran kurbağa, diğer kurbağalara, “Sizden yardım isteyen bir akrep olursa asla yardım etmeyin. Akreplerin kaderinde hep sokmak var. Ben kurtuldum siz kurtulmayabilirsiniz” demiş. Masal da burada bitmiş.

59. Parsek (Dilenci)

Bir varmış, bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş. Eski zamanların birinde fakir bir genç yaşarmış. Bu genç dürüst ve cesur biriymiş. Parası olmadığı için gece gündüz çalışıyormuş. Gel zaman git zaman, bu genç köyün en güzel kızına âşık olmuş. Uzun yıllar sonra birbirlerini görüp görüşen gençler evlenme çağına gelmişler ve birbirleriyle evlenmek istemişler. Kızın babası oğlanın fakir olmasından dolayı kızını vermek istememiş ama çevrede oğlanı tanıyan insanlar araya girmişler ve kızının babasını ikna etmişler. Gel zaman git zaman bu gençlerin düğün vakti gelmiş çatmış. Hazırlıklar yapılmış, yemekler pişirilmiş. Herkes heyecanlı bir şekilde düğün saatini beklemiş. Gelin kendi odasında beklerken üstü başı yırtık yaşlı bir kadın kapıyı çalmış.

Gelin kapıyı açmış ve kadına:

— Kime baktınız? demiş.

Yaşlı Kadın da “Allah rızası için biraz yardım” demiş. Gelin, kadının hâlini görünce çok üzülmüş ve kendi bohçasından en güzel eşyalarını ona vermiş. Bir de kadına yiyecek bir şeyler vermiş. Kadın tam gidecek iken gelin, kadına kocası için dua istemiş. Kadın “tamam” demiş ve oradan uzaklaşmış. Nihayet gençlerin düğünü yapılmış. Gerdek gecesinin sabahı gelin, yatakları toplarken yatağın altında büyük bir yılan görmüş. Kız korkudan çığlık atmış, bağırmaya başlamış. O esnada yılan dile gelmiş. Yılan, geline:

— Dün gecedan beri buradaydım. Kocanı sokup öldürecektim ama kapını çalan o yaşlı kadına yardım ettin. Gelen yaşlı kadın beni gördü. Kadın size zarar vermemem için çok dua etti. Ben de sokmaktan vazgeçtim, demiş.

Gelin çok sevinmiş ve yılanı teşekkür etmiş. Sonra yılan kapıdan sürüne sürüne çıkarken, gelin yılanı demiş ki:

— Yılan kardeş senden bir şey istiyorum. Benim kocam çok fakir. Ona yardım edebilir misin?

Bunun üzerine yılan bir anda uzun bir altın zincire dönüşmüş. Gelin çok mutlu olmuş ve altını alıp saklamış. Kocası gelince ona olan biteni anlatmış. Oğlan da bu duruma çok sevinmiş ve karısına sarılmış. Böylece iki evli genç iyi niyetlerinin ve yardım etmenin karşılığını almışlar. Oğlanla kız, mutlu mesut yaşamışlar. Darısı sizin başınıza inşallah.

60. Şah û Dîz (Padişah ile Hırsız)

Bir zamanlar ülkenin birinde adil, dindar bir padişah varmış. Bu padişahın hiç erkek evladı yokmuş ama güzel bir kızı varmış. Padişah kendisinin yaşlandığını ve kızının büyüdüğünü görünce kızını evlendirmek istemiş. Hatta kızını evlendireceği kişiye tahtını da bırakmayı düşünmüş. Yani saraya gelen damat hem kızı alacak hem de padişahlığı alacaktı. Padişah hemen vezirini yanına çağırmış demiş ki:

- Vezir görüyorsun artık ben çok yaşlandım. Kızım da evlilik yaşına gelmiş. Ben derim ki kızımı evlendireyim. Sonra da padişahlığı damada bırakayım. Ama damat olmak öyle kolay değil. Öyle biri gelmesi lazım ki hakkı, hukuku, adaleti bilmesi lazım. Bir de kızıma ve soyuma yakışacak dindar biri olsun.

Vezir, padişahı iyice dinlemiş. Vezir, padişaha:

- Padişahım güzel diyorsun da öyle birini nasıl bulacağız? demiş.

Padişah:

- Öyle birini sen bulacaksın. Adamı bulman için sana bir ipucu vereceğim, demiş.

Vezir:

- Nedir efendim o ipucu? demiş.

Padişah:

- Dindar birini bulmak istersen önce camilere bakacaksın. Gece yarısından sonra camileri dolaş. Eğer o saate camide namaz kılan bir genç bulursan hemen yakasından tut getir, demiş.

Vezir:

- Tamam, padişahım sen hiç merak etme en yakın zamanda sana birini getireceğim, demiş.

Vezir ve askerleri gece hazırlanıp şehir meydanlarını dolaşmaya başlamışlar. Vezir bir memlekete gelmiş. Bu memleketin meşhur bir hırsız varmış. Bu hırsız herkes tanırmış. Adam girmedi ev, girmedi dükkân bırakmamış. O yüzden sokakta yürüdüğü zaman herkes onu tanırmış, kovalarmış. O günün gecesi hırsız, camideki insanların parasını, telefonunu çalmak için camiye girmiş ama camide kimsecikler yokmuş. Hırsız bakmış ki etrafta kimse yok. Bari etraftan birkaç eşya alayım satayım diye düşünmüş. Hırsız, etrafta ne gördüyse çuvalına doldurmuş. O sırada vezir ve

askerler bu caminin önünde durmuşlar. Hırsız dışarıdan gelen sesleri duyunca hemen çuvalını kimsenin görmeyeceği bir yere fırlatmış. Sonra da hırsız namaza durmuş. Vezir askerleri ile beraber içeri bir girmiş. Bakmış ki içeride bir kişi dışında kimsecikler yok. Vezir, gence bakmış. Hırsız hiç sağa sola bakmadan namazını kılmaya devam etmiş. Hırsızın bu arada korkudan elleri, ayakları titriyormuş. Vezir de hırsızın bu hâline bakmış. Vezir zannetmiş ki bu genç o kadar çok namaz kılmış ki ondan ayakları titriyor diye düşünmüş. Vezir içinden demiş ki:

— Maşallah! İşte aradığımız adamı bulduk, padişah buna çok sevinecek.

Hırsız, vezirin camiden çıkması için namazını hiç bozmamış. Aradan bir saat geçmiş, iki saat geçmiş, üç saat geçmiş. Vezir en son bakmış ki gencin namazı bitireceği yok. Onu alıp götürmüş. Vezir saraya varmış, padişahın huzuruna çıkmış. Vezir, padişahına:

— Padişahım, aradığımız adamı bulduk. Bu genç kadar namazını aşkla kılan birini daha önce görmedim. Üç saat hiç durmadan namaz kıldı, bıraksak belki de sabaha kadar kılacaktı, demiş.

Padişah:

— Aferin sana vezir, ben ölsem de gözüm arkada kalmayacak, demiş.

Vezir, oğlanı alıp padişahın karşısına çıkarmış. Oğlan hırsızlık yaptığı için yakalandığını zannetmiş. Ama bilmiyor ki buradaki mesele bambaşka. Hırsızın padişahın karşısında eli ayağı titremeye başlamış. Suçunu bildiği için de hiç konuşmamış. Padişah, oğlana:

— Duyduğuma göre gece yarısından sonra camide namaz kılıyormuşsun. Hem de saatlerce namaz kılmışsın. Hakkını helal et, seni buraya kadar getirdik, demiş.

Hırsız hiçbir şey anlamamış, öylece padişahın karşısında duruyormuş. Padişah, oğlana:

— Evladım, benim hiç oğlum yok. Bir tane kızım var. Kızım evlenme yaşına geldi. Ben kızımı hak, hukuk bilen, Allah'tan korkan dindar bir adama vermek istedim. O yüzden gece yarısı camilerde namaz kılan birilerini aradık. Söylediklerine göre camide bir tek sen vardın. Ben kızımı sana vermek istiyorum. Hatta tahtı da sana bırakıyorum, demiş.

Hırsız ne yapacağını bilememiş, çok utanmış. Orada ağlamaya başlamış. Padişah, vezir ve askerler oğlana bakıp şaşırılmışlar. Neden ağladığını çok merak etmişler. Hırsız kendi içinden:

— Ey büyük Allah'ım senin evine, huzuruna bir defa geldim. O da hırsızlık yapmak için geldim. Ama sen o kadar büyüksün, o kadar merhametlisin ki evine hırsızlık yapmak için gelen kuluna nasıl da büyüklüğünü gösteriyorsun. Benim girmediğim ev kalmadı, zarar vermediğim insan kalmadı. Ben meşhur bir hırsızken sen, beni koskoca bir memleketin padişahı yaptın. Ne olur beni affet Allah'ım, deyip yalvarmaya başlamış.

Hırsız orada bir daha hırsızlık yapmayacağına tövbe etmiş. Padişahın elini öpmüş. Hırsız kendine bambaşka bir insan olacağına söz vermiş. Padişah biricik kızını hırsıza vermiş. Hırsız, padişahın kızıyla evlenmiş. Kısa bir süre sonra da padişah vefat etmiş. Ülke, taht, mal, mülk hepsi hırsıza kalmış. Hırsız önceden fakir bir adamken şimdi ise koca bir memleketin padişahı olmuş. Hırsız adam bunun için çok şükretmiş. Adam tahta geçer geçmez ülkedeki tüm garibanlara yardım etmiş. Şehirde kaç tane hırsız varsa hepsini bulup onlara iş vermiş. O saatten sonra memlekette hırsız kalmamış. Oğlan devleti hakla ve hukukla yönetmiş. Bu güzel masal da burada bitmiş.

61. Şîreta Hemal (Hamalın Nasihati)

Zamanın birinde yaşlı bir adam oğlunu evlendirmek istemiş. Gitmişler karşı köyden bir kız istemişler. Kızın babası, kızını oğlana vermiş. Düğün hazırlıkları başlamış. Oğlanın annesi, evde tüm misafirlere yetecek kadar bardak olmadığını görünce durumu oğluna anlatmış. Oğlan da durumu yaşlı babasına anlatmış. Yaşlı adam çarşıya gitmiş ve çarşıdan iki koli bardak almış. Adam iki koliyi kaldırıp getirememiş çünkü koliler ağırmış. Adam pazardan geçen bir tane hamalı çevirmiş ve ona:

— Bu kolileri benim eve kadar taşıy mısın? demiş.

Hamal:

— Eğer parasını verirsen neden taşımayayım, demiş.

Yaşlı adam:

— Benim yanımda şu an para yok. Tüm paramı bu iki koliye verdim. Bu seferlik bedava götürsen olmaz mı? demiş.

Hamal:

— Madem cebinde para yok o zaman böyle bir teklifte de bulunma. Param yok, bedava götür de ne demek. Ben burada emek veriyorum, yoruluyorum, demiş.

Yaşlı adam:

— Bir kere bedava götürsen ölür müsün yahu? Hem sen bana yardım edersen ben sana üç nasihat söylerim. Bu üç nasihat tüm maldan, mülkten, paradan daha kıymetli, demiş.

Hamal:

— Kendi nasihatlerini kendine sakla, nasihat karın doyurmuyor. Sen yoluna git, ben yoluma gideyim, demiş.

Yaşlı adam:

— Yahu yıllardır bu işi yapıyorsun bir kere bedava götürsen ne olacak sanki aç mı kalacaksın? Sana üç tane nasihat vereceğim diyorum, demiş.

Hamal biraz düşünmüş, taşınmış kendi kendine söylenmiş:

— Bunca yıldır çalışıyorum, çabalıyorum ama köşede hiç biriken bir param yok. Belki bu adamın nasihatleri beni bu hamallıktan kurtarır da normal bir hayata kavuşurum.

Hamal, yaşlı adama dönmüş ve demiş ki:

— Sen önce bana nasihatleri söyle sonra kolilerini taşıyayım.

Yaşlı adam, hamala:

— Sen kolileri sırtına alınca bir tane söylerim, yolun ortasına gelince bir tane daha söylerim. Eve varınca da üçüncü nasihati söylerim, demiş.

Hamal bu durumu biraz bozulmuş ama bir şey dememiş. Kolileri alıp sırtına koymuş. Yaşlı adam, hamala birinci nasihati söylemiş. Bunu ölene dek unutma, kim sana yürüyerek gitmek, binerek gitmekten daha iyi derse ona sakın inanma, demiş.

Hamal şöyle yaşlı adama bir bakmış ve kendi içinden:

— Bu işe yarar bir nasihat değil ama olsun bir bakalım. Belki ikinci nasihat bir işe yarar, demiş.

Yaşlı adam ve hamal beraber yola çıkmışlar. Bir süre sonra yolun yarısına varmışlar.

Hamal, adama:

— İkinci nasihatini söyle bakalım. Yolun yarısına geldik, demiş.

Yaşlı adam:

— İyi dinle o zaman ikinci nasihatimi. Eğer birisi sana açlık, tokluktan daha iyi derse sakın inanma, demiş.

Hamal:

— Söyleyeceğin nasihat bu muydu? demiş.

Yaşlı adam, başını öne sallamış ve hamala:

— Evet, ikinci nasihat buydu, demiş.

Hamal, yine kendi içinden:

— İki tane boş nasihat için bu kadar yol geldim. İnşallah üçüncü nasihat işime yarar da geldiğime değer, demiş.

Yine yaşlı adam ve hamal yola devam etmişler. Hamal eve varana kadar çok yorulmuş.

Yükten vücuduna ağırlar girmiş. Hamal, yaşlı adama:

— Eve vardık artık. Şu son nasihati söyle de yükü bırakıp evime döneyim, demiş.

Yaşlı adam:

— Beni iyi dinle. Eğer birisi sana bu memlekette senden daha aptal, daha ahmak bir insan var derse inanma, demiş.

Hamal:

— Bu muydu senin nasihatın? demiş.

Yaşlı adam:

— Evet buydu. Bak seni buraya kadar bedava getirdim, demiş.

Hamal bunları duyunca çok öfkelenmiş, yüzü benzi sararmış. Hamal sırtındaki kolileri tüm gücüyle yere fırlatmış. Bardakların hepsi kırılmış. Hamal, yaşlı adama dönüp:

— Sen bana üç gereksiz nasihat söyledin, dinledim. Şimdi de ben sana bir nasihat vereyim. Eğer birisi sana bu kolide kırılmamış bir tane bardak var derse sakın inanma. Çünkü hepsi kırıldı, demiş.

Hamal bunları dedikten sonra evine gitmiş. Yaşlı adam yaptıklarına çok pişman olmuş. Hem bardaklara verdiği parası boşa gitmiş hem de çarşıya boşuna gidip gelmiş. Hamal evine gelmiş. Hamalın karısı, kocasını perişan bir hâlde görünce sebebini merak edip sormuş. Hamal, başından geçenleri hanımına anlatmış. Hanım, kocasını teselli etmiş ve o yaşlı adama dersini verdiğiine sevinmiş. Hanım, kocasına:

— Allah büyüktür. Bugüne kadar böyle geçinip gittik. Bugünden sonra da geçinip gideriz, demiş.

Bu anlamlı masal burada bitmiş.

62. Xwendekarê Medreseyê Jîr (Akıllı Medrese Öğrencisi)

Zamanın birinde çok zalim bir ağa varmış. Bu zalim ağa bir memleketin başına bela olmuş. Bir gün ağa, halka seslenmiş, demiş ki:

- Bu memleketin en âlimi, en bilgini kimse onu bana gönderin ona birkaç soru soracağım.

Ağanın korkusundan hiç kimse sesini çıkarmamış, karşısında duramamış. Çünkü ağanın karşısında duran kişi ya öldürüleceğini ya da kovulacağını bilirmiş. (Ama her zalim insanın karşısında mutlaka bir yiğit çıkacak, çünkü bu hep böyle oldu) Bu ağanın karşısında da birileri durmuş. O memlekette bir medrese öğrencisi varmış. Bu öğrencinin ismi Kadirhan'mış. Kadirhan okumuş, bilgili ve akıllı bir öğrenciymiş. (Bazı insanlar var 7 yaşındadır ama 70 yaşındaki bir adamdan daha akıllıdır. Yani bilmek, anlamak insanın şekline, şemaline, cinsiyetine bakmıyor)

Neyse Kadirhan, ağanın söylediklerini duyunca memlekettekilere:

- Ağanın karşısına ben çıkacağım, demiş.

Çevredeki insanlar Kadirhan'a "yapma, etme, daha çocuksun" demiş ama Kadirhan kimseyi dinlememiş, "ben gideceğim" demiş.

Kadirhan, ağanın yanına gitmeden hayvan pazarına gitmiş. Oradan bir deve, bir keçi bir de bir horoz almış. Çevredekiler merak etmiş, bu hayvanları ne yapacağını sormuş ama Kadirhan söylememiş sadece "işime karışmayın" demiş. Kadirhan bir deve, bir keçi ve bir horozla birlikte ağanın huzuruna çıkmış. Ağa, çocuğa bakıp demiş:

- Ben memleketin en âlimi, en bilgini gelsin dedim. Gele gele çocuk geldi. Sen daha çocuksun senin burada ne işin var? demiş.

Bunun üzerine Kadirhan, ağaya:

- Eğer sen büyük cüsse arıyorsan, heybet arıyorsan bu sana lazımsa ben yanımda bunları getirdim, demiş.

Ağa meraklı bir şekilde Kadirhan'a bakmış. Kadirhan, ağaya kapıdaki hayvanları işaret etmiş:

- Ağam bu deveye bak. Cüssesi çok büyük, sana bu lazımsa soracaklarını bu deveye sor. Eğer beni sakalı yok çocuk yerine koyuyorsan al şu keçinin

sakalları uzun, soracaklarını bu keçiye sor. Eğer yüksek sesli birini arıyorsan da al şu horoza söyle derdini. Onun sesi çok yüksek çıkıyor, demiş.

Ağa şaşkın bakışlarla çocuğa bakmış ve çocuğun çok akıllı, bilgili olduğunu anlamış. Çünkü bir çocuğun ona cevap verebileceğini hiç düşünmemiş. Uzun bir süre hiç ses çıkarmamış. Ağa sonra çocuğa sorusunu sormak istemiş. Çocuk soruyu merakla beklemiş. Ağa çocuğa:

- Herkes benim hakkımda zalim ağa diye konuşuyormuş. Herkes benden şikâyetçiymiş. Madem ben zalim bir ağayım, madem ben herkese zarar veriyorum. O zaman bu insanlar neden beni bu memlekete ağa yaptılar? diye sormuş.

Kadirhan:

- Köylünün arasında hiç birlik, beraberlik yok, herkes herkesin arkasından iş çeviriyor. Bu insanlar böyle olduğu sürece bu memlekete senin gibi zalim ağalar başa geçer, insanlara zarar verir, demiş.

Ağa, çocuğun söylediklerine biraz bozulmuş. Çocuk, ağaya:

- Ağam bu dünyada her şey gelip geçici, sen ne kadar zarar verirsən o kadar zarar görürsün. Eğer insanlara iyi davranırsan kimse senin dedikodunu yapmaz, herkes iyi hakkında iyi konuşur, demiş.

Ağa biraz düşünmüş, taşınmış çocuğa hak vermiş. Ağa, Kadirhan'ı yanına yardımcı yapmış. O günden sonra da kimseye zarar vermemiş. Kısa zaman içinde herkes de ağayı sevmeye başlamış. Masal da burada bitmiş.

63. Ahlak

Zamanın birinde bir adam varmış. Bu adam böyle çok keyifliymiş, böyle sürekli şarkı türkü söylermiş. Onu böyle keyifli gören bir adam merak etmiş ve adamın yanına gitmiş, ona demiş ki:

- Sen niye bu kadar mutlusun? demiş.

Keyifli adam da bu adama:

- Benim eşim çok iyi bir insan, beni çok seviyor. Ondan bu kadar mutluyum, demiş.

Diğer adam da:

- Benim üç tane eşim var ama ben mutsuzum, demiş.

Bunu duyan adam diğerine demiş ki:

- O zaman sen bana üç eşini ver. Ben onları bir sorgulayayım. Bir bakayım dertleri neymiş.

Adam kabul etmiş ve üç eşini bu adama vermiş. Adam, üç kadını almış ve Mardin taraflarında bir köye götürmüş. O köyün yakınlarında büyük bir göl varmış. Adam, üç kadını bu göle getirmiş ve orada bir kadını sırtına bindirip gölün ortasına kadar götürmüş. Adam gölün ortasına varınca kadına demiş ki:

- Sen kocanla niye anlaşamıyordun?

Kadın, adama:

- Ben hırsızlık yapıyordum. Bu bende alışkanlık oldu. Bir şey çalmadan duramıyorum ondan kocamla anlaşamıyordum, demiş.

Bunu duyan adam kadına:

- Bir daha hırsızlık yapmayacağına tövbe edersen seni bırakırım ama eğer tövbe etmezsen seni bu suda boğarım, demiş.

Bunun üzerine kadın bir daha hırsızlık yapmayacağına tövbe etmiş. Adam bu sefer ikinci kadını sırtına bindirip suyun ortasına kadar götürmüş. Orada kadına kocasıyla neden anlaşamadığını sormuş. Kadın, adama:

- Ben çok yalan söylüyorum. Kocama da yalan söylüyorum ondan anlaşamıyorum, demiş.

Adam, kadına:

- Bir daha yalan söylemeyeceğine tövbe et. Eğer tövbe etmezsen seni şuracıkta suya bırakırım. Boğulur ölürsün, demiş.

Bunun üzerine kadın tövbe etmiş. Sıra gelmiş üçüncü kadına. Adam üçüncü kadını sırtına bindirip suyun ortasına kadar götürmüş ve kocasıyla neden anlaşılamadığını sormuş. Kadın, adama:

- Benim ahlakım güzel değil. Bu yüzden kocamla anlaşılamıyorum, demiş.

Bunun üzerine adam, kadına:

- Ahlak değişmez, ölene kadar da değişmez, demiş ve kadını suya bırakmış.

Kadın suda boğuşurken kendini makas şekline getirmiş. (makas yani ben bildiğimden asla şaşmam, tövbe etmem anlamında) bir süre sonra da kadın suda boğulmuş. Adam sonra diğer iki kadını almış, eşine teslim etmiş. Birinci kadın bir daha hırsızlık yapmamış, ikinci kadın da bir daha yalan söylememiş. Adam da rahat bir nefes almış. O günden sonra ne kavga olmuş ne gürültü olmuş. Bu masal da burada bitmiş. Demek ki birinin ahlakı bozursa o hiç değişmez, çünkü huylu huyundan vazgeçmez.

64. Renge Çimen (Çimenin Rengi)

Bir gün bir kurt karşı taraftan bir eşeğin geldiğini görmüş. Eşek, kurdun önünden geçerken kurt, eşeğe:

— Ne yapıyorsun? Nereye gidiyorsun? diye sormuş.

Eşek, kurda:

— Sarı çimenlere gidiyorum, demiş.

Kurt, eşeğe:

— Ya benim bildiğim çimen yeşildir, demiş.

Eşek:

— Yok valla çimen sarıdır, demiş.

Kurt:

— Çimen yeşildir demiş, eşek çimen sarıdır, demiş.

En son kurt, eşeğe demiş ki:

— Kralın yanına gidelim. O bizim meseleyi çözer. Kim doğru söylüyor, kim yalan söylüyor orada ortaya çıkar. Yalan söyleyen kişiyi kral cezalandırsın.

Eşek, kurtla beraber aslanın yanına gitmişler. Hayvanların kralı aslanmış. Aslan, bunları görünce:

— Hayırdır derdiniz nedir? diye sormuş.

Kurt:

— Kralım, eşeğe yolda rastladım. Ona nereye gideceğini sordum. O bana sarı çimenlere gideceğini söyledi. Çimen benim yemeğim değil ama benim bildiğim kadarıyla çimenin rengi yeşildir ama eşek sarı diyor. O yüzden senin yanına geldik. Hangimiz yalan söylüyorsak ona güzel bir ceza ver, ağır bir şekilde cezalandır, demiş.

Bunun üzerine aslan, korumalarına:

— Kurdu zindana attın, üç ay süreyle orada kalsın, demiş.

Kurt bu duruma hayretle bakmış ve krala:

— Kralım gerçekten çimenin sarı olduğuna sen de inanıyor musun? diye sormuş.

Aslan, kurda:

- Hayır, çimenin rengi yeşildir, demiş.

Kurt:

- O zaman neden bana ceza veriyorsun? Eşği serbest bırakıyorsun bana ceza veriyorsun. Ben çimen yeşil dedim, o sarı dedi. O yalan söyledi demiş.

Bunun üzerine aslan, kurda:

- Bu ceza sarı ve yeşil meselesinin cezası değil, bu cezayı sana eşekle tartıştığın için veriyorum, demiş.

65. Melayê Lêdan Xwarî (Dayak Yiyen İmam)

Zamanın birinde yaşlı bir imam varmış. Bu imam köydeki insanlara namaz kıldırırmış ama kıldırıldığı namaz çok uzun sürermiş. Yani normal namaz on dakikada kılınıyorsa bu imam namazı otuz dakikada kıldırıyormuş. Köylüler artık bunu bildikleri için herkes o imama göre hareket edermiş. Bir gün bu imamın tayini başka bir köye çıkmış. O köyde de kimse yeni imamı tanımıyormuş. Bir perşembe günü öğle vakitleri herkes camiye toplanmış ve imamı beklemişler. İmam bir süre sonra gelmiş ve cemaate hırsızlık yapmanın günahlarını anlatmış. Sonra imam namaza durmuş. İmam, birinci rekâta Fatiha suresini okumuş sonra Bakara suresini okumuş. Namazın birinci rekâtı o kadar uzun sürmüş ki cemaatle namaz kılan yaşlılar çok yorulmuş. Çünkü adamlar birinci rekât için yirmi dakika ayakta beklemişler. Cemaatin içinden işi gücü olanlar da varmış. Onlar da işe geç kaldıkları için işten işe hoşlarına gitmemiş.

Cemaatin içinde öfkeli bir adam varmış. Bu adam birinci rekâta yirmi dakika ayakta durunca sinirlenmiş. İmam ikinci rekâta başlamış. Öfkeli adam da son bir rekât kaldı düşüncesiyle biraz sakinleşmiş. İmam, Fatiha suresini okuduktan sonra Al-i İmran Suresi'ni okumuş. İkinci rekât da o kadar uzun sürmüş ki cemaat iyice sıkılmış. Aradan birkaç gün geçmiş. Çarşıda pazarda herkes “yeni gelen imam dayak yemiş” diye konuşmuşlar.

Köyün ağası bunu duyar duymaz imamı döven adamın bulunmasını istemiş. İmam, köyün ağasına kendisini döven adamı tarif etmiş. Ağanın adamları, hemencecik imamı döven köylüyü yakalatmış ve evine getirtmiş. Ağa, öfkeli bir şekilde köylüye:

- Sen imam efendiye el kaldırmaya utanmıyor musun? Niye dövdün imamı? diye sormuş.

Köylü, ağaya:

- Ağam önce beni bir dinle, sonra ne ceza verirsene ver, demiş.

Köylü böyle söyleyince ağa meraklanmış ve köylüyü dinlemeye başlamış. Köylü, ağaya:

- Ağam, bu imam geçen gün köye geldi. Günlerden perşembe günüydü. Biz çalışan esnafız. Dükkânımızı kapattık, camiye namaz kılmaya geldik. Normalde namazımızı on dakikada kılarız. Sonra da işimize geri döneriz. İmam efendi geldi. Namaz kıldırmağa başladı. Biz de arkasında durduk. İmam

birinci rekâtta Fatiha Suresi'nden sonra Bakara Suresi'ni okudu. Oradaki yaşlılar perişan oldu. Biz de yirmi dakika ayakta bekledik, işimize geç kaldık. İkinci rekâtı daha hızlı kılacağını düşündük ama yine aynısı oldu. İmam Efendi bu sefer Fatiha'dan sonra Al-i İmran Suresi'ni okudu. Bir de yavaş yavaş okudu. Yani ağam anlayacağın iki rekât namazı bir saatte kıldık.

Ağa, köylüyü dinledikten sonra köylüye:

- Bunun için mi adamı dövdün? demiş.

Köylü:

- Yok, ağam, bunun devamı da var, demiş.

Ağa merak etmiş ve köylüye:

- Anlat bakalım, demiş.

Köylü:

- Ağam biz namazı kıldıktan sonra kalkıp gidecektik. Bu sefer imam efendi cemaate: Ey cemaat, benim abdestim yoktu. Kıldığımız namaz olmadı. Beni bekleyin abdest alıp geliyorum. İmam efendi bunu deyince ben de sinirlendim, ona bir tokat attım, demiş.

Ağa, köylüyü dinleyince gülmekten karnına ağrılar girmiş. Ağa, köylüye:

- Valla ben olsam ben de döverdim, demiş.

Ağa, köylüyü evine göndermiş sonra da imamı çağırmış. İmam efendi, ağanın evine gelmiş. Ağa, imama:

- Hocam cemaatin işi gücü var. Bazıları hasta, bazıları da yaşlı insanlar. Sizden ricam namaz sürelerini biraz daha kısa tutsanız millet çok zorlanmaz, demiş.

İmam da o günden sonra namaz vakitlerini biraz kısa tutmuş. Bir daha da bir tartışma olmamış. Masal da burada bitmiş.

66. Hâkim û Mele (Hâkim ile İmam)

Bir şehrin bir hâkimi varmış. Bu hâkim hem kendisi için hem de memleketi için bir iyilik yapmak istermiş. Hâkim ne yapayım ne yapmayayım diye düşünürken aklına bir fikir gelmiş. Hâkim memlekete iyi bir imam getirmek istemiş. Bu imam bana vaazlar versin ki insanlara adaletsizlik yapmayayım, iyilik yapayım diye düşünmüş. Hâkim, bir imam bulup getirmiş. İmamın da bilmem kaç tane çocuğu varmış. Hâkim getirdiği imama:

- Senin maaşını ve çocukların maaşını ben vereceğim. Köylere imamlık yapacağına gel burada imamlığını yap, bana vaazlar ver. Sürekli yanımda bulunman lazım ki haktan hukuktan ayrılmayayım, demiş.

İmam da başka ne ister ki. Onun için bu çok rahat bir iş. İmam, hâkime:

- Başım gözüm üstüne hâkimim, demiş.

İmam sabah gelip kahvaltısını hâkimin evinde yapmış ve hâkimin yanına oturmuş. İmam, hâkime:

- Hâkimim, her kim iyilik yaparsa er geç iyiliğin karşısını bulur, iyilikle karşılaşır ama eğer kötülük yaparsa yine er geç kötülük bulur, kötülükle karşılaşır, demiş.

İmam, hâkime sürekli bunun tekrarlarını. Bu hâkimin bir de kahvecisi varmış. (eskiden şu an olduğu tüp, ocak gibi bir şeyler yok. Develerin bir şeyinden ateş yakılır, kahve o şekilde yapıp servis edilirdi. Bulaşıklar da elle yıkanırdı) Hâkimin kahvecisi imamdan çok rahatsız oluyormuş. Kendisi gece gündüz çalışırken imamın sadece oturması ve ondan daha fazla maaş alması hoşuna gitmemiş. Bu yüzden kahveci, imamın başına bir şeyler getirmek istemiş. Kahveci böyle kendi içinden “Böyle bir şey yapayım ki hâkim ya imamı kovsun ya da maaşını vermesin” diyerek söylenmeye başlamış. Kahveci de “Ne yapayım, ne edeyim”, diye bir süre düşünmeye başlamış. Kahveci, fikri bulmuş. Kendi kendine:

- Ben imamı bir gün yemeğe davet edeyim. Yemeklerin hepsine bolca soğan ve sarımsak koyayım. İmam böylece soğan ve sarımsak kokacak. Ben de sonra hâkime gider, imamın senin hakkında kötü konuştuğunu ve gittiği her yerde hâkimin ağzından kötü bir koku geliyor dediğini söylerim. Sonrasında hâkim ona ne yaparsa yapsın, demiş.

Kahveci, karısına:

- Yemek hazırla, tüm yemeklere soğan ve sarımsak koy, demiş.

(Bazı yemeklere soğan ve sarımsak çok yakışır. Mesela bir salataya soğan konmazsa salata eksik kalır. Örneğin cacığa da sarımsak konmazsa olmaz)

İmam öğle yemeği için eve giderken kahveci karşısına çıkıp:

- İmam efendi bugün sana yemek yaptık. Öğle yemeğini birlikte yiyelim, bize davetlisin, demiş.

İmam:

- Başım gözüm üstüne, demiş.

İmam, kahvecinin arkasından oyun çevirdiğini bilememiş. İmam öğle yemeği için kahvecinin evine gitmiş. Yemekler gelmiş ve yenmeye başlanmış. Tüm yemeklerde soğan ve sarımsak varmış. İmam yemeğini yemiş ve evine doğru gitmeye başlamış. O sırada kahveci imamdaki hemen önce hâkimin yanına gitmiş. Kahveci, hâkime:

- Hâkim bey, demiş.

Hâkim:

- Ne var? demiş.

Kahveci:

- Sen bu imama bu kadar iyilik yapıyorsun, maaşını veriyorsun, hem kendisini hem de çocuklarını idare ediyorsun ama dışarıda senin dedikodunu yapıyor, demiş.

Hâkim:

- Neyin dedikodusunu yapıyor? diye sormuş.

Kahveci:

- Hâkimin ağzı kokuyor, ağzının kokusundan yanına yaklaşamıyorum diyormuş. Eğer bana inanmazsan bir süre sonra imam yanına gelecek. İmam yanına yaklaşırken kafasını öbür tarafa döndürmezse kahveci yalan söyledi dersin, demiş.

Derken imam gelmiş ve hâkime tekrar vaazını söylemiş:

- Her kim iyilik yaparsa er geç iyiliğin karşısını bulur, iyilikle karşılaşır ama eğer kötülük yaparsa yine er geç kötülük bulur, kötülükle karşılaşır.

Hâkim:

- Sesini tam alamadım benim kulaklarım mı işitmedi sen mi kısık sesle söyledin anlamadım, demiş.

İmam kafasını öbür tarafa çevirip eliyle de ağzını kapatıp vaazını bu sefer yüksek sesle tekrar söylemiş:

- Her kim iyilik yaparsa er geç iyiliğin karşısını bulur, iyilikle karşılaşır ama eğer kötülük yaparsa yine er geç kötülük bulur, kötülükle karşılaşır.

Hâkim, imamın kafasını öbür tarafa döndürdüğünü ve eliyle ağzını burnunu kapattığını görünce kahvecinin dediklerine inanmış. Hâkim eline bir kâğıt almış ve kâğıda bir şeyler yazmış sonra da bir zarfa koyup imama vermiş. Hâkim, imama:

- Bu zarfı falan yere, falan kişiye götüreceksin, demiş.

İmam zarfı alıp teslim edeceği yere doğru yola çıkmış. Kahveci yolda imama görünce elindeki zarfı merak etmiş ve imama:

- İmam efendi hayırdır. Elindeki zarf da neyin nesi? diye sormuş.

İmam:

- Bilmiyorum, hâkim verdi. Falan yere götürmemi istedi, demiş.

Kahveci:

- Gideceğin yeri tanıyor musun? diye sormuş.

İmam:

- Sora sora öğreniriz. Kaybolacak değiliz ya, diye cevap vermiş.

Kahveci:

- Ben o yeri biliyorum. Ver ben o zarfı götüreyim, demiş.

Kahveci, zarfın içinde önemli bir şey olabileceğini bir yardım olabileceğini düşünmüş. Ondandır o almak istemiş. İmam elindeki zarfı kahveciye verip eve gitmiş. Kahveci zarfı alıp falan yerde tarif edilen eve gitmiş. Kahveci elindeki zarfı orada kalan bir adama vermiş. Adam zarfı açıp kâğıtta yazılanları içinden okumuş. Hâkim kâğıda şunları yazmış:

— Sana bu zarfı teslim eden şahıs o evden sağ çıkmasın, kellesi alınsın, demiş. Cellat kâğıtta yazılanları kahveciye de okumuş ve kafasını keseceğini söylemiş.

Kahveci:

— Bu zarf benim değil, bu zarf imamın.

Cellat:

— Ben bilmem, hâkim burada bu zarfı sana eliyle kim teslim ederse onun öleceğini söylemiş. Benim görevim bu, ben görevimi yerine getirmem lazım, senin kurtuluşun yok, demiş.

Kahveci ne kadar derdini anlatsa da bir işe yaramamış. Cellat, kahvecinin kafasını kesmiş. Cenazesini de kaldırıp götürmüşler. İmam da o gece evdeymiş. Hâkim de o gece hiç kahveciyi sormamış. İmam sabah olunca kalkıp hâkimin evine gitmiş. Hâkim karşısında imamı görünce çok şaşırmış. Hâkim, imama:

— Sana verdiğim zarfı ne yaptın?

İmam:

— Valla dün zarfı götürmeye giderken kahveciye karşılaştım. Bana elindeki zarfın ne olduğunu sordu. Ben de olan biteni anlattım. Zarfı kendisi götürmek isteyince ben de verdim, eve döndüm, demiş.

Hâkim kendi içinden:

— Dün kahveciyi o yüzden görmedim, demiş.

Hâkim adamlarından birini kahvecinin evine göndermiş. Kahvecinin karısı, hâkimin adamına kocasının dün eve gelmediğini söylemiş. Hâkim sonra imama dönüp:

— İmam efendi sana bir şey soracağım ama bana doğruyu anlatacaksın. Sen insanların arasında benim ağzımın koktuğunu söylemişsin bu doğru mu? diye sormuş.

İmam:

— Estağfurullah, hâkim bey öyle bir şey yok, demiş.

Hâkim:

- Peki, o zaman geçenlerde namazını kılıp yemeğini yedikten sonra bana vaaz vermek için gelmiştin. Vaazını söyledin. Ben sesini duyamadığımı söyledim. Sen kafanı neden diğer tarafa döndürüp ağzını kapattın? demiş.

İmam:

- Hâkimim, kahveci beni yemeğe davet etti. Yemeklerin tümünde soğan ve sarımsak vardı. Yemeği yediğim için soğan ve sarımsak kokusu benden geliyordu. Bu koku sana gelirse rahatsız olursun diye kafamı çevirdim, ağzımı kapattım, demiş.

Hâkim:

- Haaa doğru yaa! Her kim iyilik yaparsa er geç iyiliğin karşısını bulur, iyilikle karşılaşır ama eğer kötülük yaparsa yine er geç kötülük bulur, kötülükle karşılaşır.

İmam, hâkime dönüp:

- Ne oldu? diye sormuş.

Hâkim, imama:

- Kahveci senin dedikodunu yaptı. İmamın arkandan konuştuğunu, herkese ağzımın koktuğunu söyledi. Ben de o kâğıda ölüm emrini yazıp kafanın kesilmesi için cellada gönderdim, demiş.

Hâkim sonra celladı çağırmış ve ona:

- Sana zarfı getiren adamı ne yaptın? diye sormuş.

Cellat:

- Sen bana bu zarfı getiren kişinin buradan sağ çıkmamasını, kafasının kesilmesini söyledin, ben de yaptın. Gelen kişi zarfın imama ait olduğunu söyledi ama senin emrini yerine getirdim, demiş.

Hâkim:

- Ya işte öyle demek ki. Her kim iyilik yaparsa er geç iyiliğin karşısını bulur, iyilikle karşılaşır ama eğer kötülük yaparsa yine er geç kötülük bulur, kötülükle karşılaşır. Kahveci de yaptıklarının cezasını buldu, demiş.

Masal da burada bitmiş. Allah dinleyenlerden razı olsun.

67. Dersa Kedê (Emek Dersi)

Zamanında bir baba ve oğul beraber yaşarmış. Baba dönemin zengin tüccarlarındanmış. Bu tüccarın Mustafa isminde ahlaklı ve dürüst bir evladı varmış. Tüccar, karısını yıllar önce kaybetmiş. Geriye bir tek evladı kalmış. Baba, evladına hem annelik hem de babalık yapmış. Mustafa, babasının yanında el bebek, gül bebek büyümüş. Mustafa ne isterse babası almış. Oğlanın kötü arkadaşları varmış. Bu arkadaşlar Mustafa'nın sürekli cebinden yermiş. Mustafa da çok iyi niyetli bir çocuk olduğu için kimse hakkında kötü düşünmüyormuş. Arkadaşları için her şeyi yapıyormuş. Baba, oğlunun bu hâlini görünce ona bir ders vermek istemiş. Çünkü baba hastaymış. Öldükten sonra oğlu tek başına ne yapar ne eder, diye düşünmüş.

Baba bir süre sonra kararını vermiş ve oğlunu bir işte çalıştırmaya karar vermiş. Tüccarın bir sürü arkadaşı varmış. Hangisine vereyim diye düşünürken aklına marangozluk yapan bir arkadaşı gelmiş. Baba, oğlunu marangozun yanına vermiş.

Mustafa sabah güneş doğar doğmaz marangoz dükkânına gelip oturmuş. Usta, oğlanın babasını çok sevdiği için oğlanı yormaya gönlü razı olmamış. Bir de ailenin tek çocuğu olunca usta ayrı bir kıymet veriyormuş. Mustafa dükkânda çok bir iş yapmazmış. Sabahları sadece dükkâna süpürge çeker. Sonra akşama kadar otururmuş. Aradan altı ay geçmiş. Marangoz ustası, Mustafa'ya üç altın vermiş. Oğlan altınları alıp eve gelmiş. Baba, oğluyla biraz sohbet ettikten sonra oğluna:

— Söyle bakalım oğlum. Ne kadar kazandın? demiş.

Oğlan:

— Üç altın kazandım, demiş.

Baba:

— Ver bakalım onları, demiş.

Oğlan cebinden üç altını çıkarıp babasına vermiş. Baba, oğlundan aldığı altınları pencereden dışarı fırlatmış. Altınların her biri bir yere savrulmuş. Mustafa bu duruma biraz şaşırılmış ama hiç ses çıkarmamış. Babası ise bu duruma çok üzülmüş ve oğlunun hâlâ bir şeyleri öğrenemediğini anlamış. Adamın hastalığı gün geçtikçe daha da kötüleşmeye başlamış. Baba, oğluna son bir ders vermek istemiş. Bu sefer oğlunu başka bir arkadaşının yanına vermiş. Tüccarın bu arkadaşı da hayvancılıkla uğraşıyormuş.

Hayvancılıkla uğraşan bu adam sabahları erkenden kalkıp hayvanların ahırını temizler, bakımlarını yapar sonra da ineklerin sütünü sağarmış. Sağdığı sütü de at arabasıyla tüm köyleri tek tek dolaşarak dağıtırmış. Akşamları da hayvanların bakımını tekrar yaparmış yani burada işler biraz daha zormuş. Mustafa bu adamın yanına gelip çalışmaya başlamış. Sabahları erken kalkmış, ineklerin sütünü sağmış. Mustafa hayatında bu kadar ağır bir işte çalışmadığı için çok zorlanmış ama bir şey diyememiş. Oğlan o kadar çok yorulmuş ki artık vücudu acıdan sızlamaya başlamış. Adam, oğlanın bu yorgun hâlini görünce ona:

— Evladım bu işler böyle işte. Emek zor iştir, demiş.

Gel zaman git zaman, oğlanın altı ayı dolmuş. Oğlan artık çok yorulduğunu hissetmiş ve ustaya eve gitmek istediğini söylemiş. Adam da kabul etmiş ve altı ayın karşılığı olarak ona üç altın vermiş. Altınları alan oğlan doğru yola çıkmış ve çok geçmeden evine varmış. Baba, oğlunu karşılamış, sohbet etmişler. Baba, oğluna:

— Ne kadar kazandın? diye sormuş.

Oğlan:

— Üç altın kazandım baba, demiş.

Baba

— Kazandığın altınları ver bakalım, demiş.

Oğlan cebindeki üç altını çıkarıp babasına vermiş. Baba pencereyi açmış. Elindeki üç altını tam dışarıya fırlatacakken oğlan babasının kolunu tutmuş ve demiş ki:

— Ben o altınları kazanmak için tam altı ay çalıştım, emek verdim. Emeğimin karşılığını neden atıyorsun?

Baba bu duruma çok sevinmiş. Nihayet oğlunun hayatın zorluklarını öğrendiğini görmüş. Oğlan da paranın zor kazanıldığını, emek olmadan yemek olmayacağını anlamış.

Baba, hasta olduğu için kısa bir süre sonra vefat etmiş. Babanın tüm malı mülkü, mirası oğluna kalmış. Oğlan, babasından kalan mirası hayır işlerine harcamış. Çarşıda, pazarda garibanların karnını doyurmuş. Mustafa zaman içinde bir tane aş evi açmış ve tüm kimsesizlere burada yemek vermiş. Böylece babasının gözü açık gitmemiş. Masal burada bitmiş.

68. Yarışa Bê Xîreti (Üşengeçlik Yarışı)

Bir varmış bir yokmuş. Kızıltepe’de yaşlı bir adam varmış. Adam iyice yaşlanmış ve güçsüz düşmüş. Bu adamın üç erkek evladı ve bir eşiği varmış. Adamın en büyük oğlu babasının yanına gelip:

- Baba sen artık iyice yaşlandın, bugün varsın yarın yoksun. Biz evlatlarına bir vasiyetin var mı? diye sormuş.

Yaşlı adam büyük oğluna:

- Oğlum ne söyleyeyim ki size bırakacağım bir miras yok. Benim sadece bir eşiğim var. Ben yarın öbür gün öldüğümde bu eşek kime kalacak diye kavga ederseniz bir imama gidin, ona danışın. O size bir yol gösterir, demiş.

Gel zaman git zaman, bu yaşlı adam bir gün vefat etmiş. O günden sonra üç kardeş eşek için kavga etmeye başlamışlar. Biri “Evin en büyüğü benim eşiğin benim olması lazım” demiş. Öteki “hayır benim”, diğeri “evin en küçüğü eşiğin bana verilmesi lazım” diye söylenmeye başlamışlar. Kardeşlerin en büyüğünün aklına babasının söyledikleri gelmiş. Büyük kardeş, diğer kardeşlerine:

- Artık kavga etmeyelim. Babam bana nasihat etmişti. Eğer eşek için kavga ederseniz bir hocaya gidin demişti. Hadi hocaya gidelim, demiş.

Kardeşler hep beraber bir hocaya gitmişler. Bu hocanın ismi Ahmet Hoca’yymış. Kardeşlerin en büyüğü hoca Ahmet’e:

- Hocam bizim babamız öldü, babamdan geriye sadece bu eşek kaldı. Hepimiz bu eşek için kavga ediyoruz. Babam da eğer bir gün eşek için tartışırsanız bir hocaya gidin o size yol gösterir demişti. Onun için geldik, demiş.

Ahmet hoca, kardeşlere bakmış ve eşiğe bakmış sonra demiş ki:

- Hukuka göre bu eşiği aranızda bölüştüremem. Çünkü bu mal değil. Mal ya da para olsaydı hukuka göre üçe bölerdim ama eşiği üç parçaya bölemem. Bu eşiği en üşengeç olana vereceğim. O yüzden bugüne kadar başınızdan ne geçti iyice hatırlayın. En iyi üşengeçlik hikâyesini anlatan kişi bu eşiği alır.

Bunun üzerine kardeşlerin en büyüğü Ahmet Hoca’ya:

- Hocam bir gün evde uzanıyordum. Dışarıda yağmur yağıyordu. Evin çatısı çatlak olduğu için içeri su damlıyordu. Yağmur damlaları benim tam gözümün içine düşüyordu. Kafamı biraz yana doğru oynatsaydım yağmur damlası

gözümün içine düşmezdi ama o kadar çok üşengeçtim ki kafamı hiç kıpırdatmadım. Yağmur bitene kadar gözümün içinde su damlası düştü, demiş. Ahmet Hoca bunu dinlerken hayretler kalır. Ahmet Hoca, ortanca kardeşe dönüp:

— Senin var mı bir hikâyen? Sıra sende, demiş.

Ortanca kardeş de anlatmaya başladı:

— Hocam bir gün serinlemek için suya girmiştım. Hava o kadar çok sıcaktı ki anlatamam. Temmuzun ortasındayız. Suda yüzerken çok susamıştım. O kadar susamıştım ki bayılmak üzereydim. Su boğazıma kadar geliyordu. Kafamı biraz eğseydim su içebilirdim ama o kadar çok üşengeçtim ki kafamı biraz olsun eğmedim. O yüzden akşam eve gidene kadar susuz kaldım, demiş.

Ahmet hoca hayretle ortanca kardeşe bakarak:

— Tövbe tövbe. Ne kadar değişik insanlarsınız yahu, demiş.

Sıra gelmiş en küçük kardeşe. Ahmet hoca küçük kardeşe:

— Hadi evlat, sıra sen de senin de bir üşengeçlik hikâyenı dinleyelim, anlat bakalım, demiş.

Kardeşlerin en küçüğünden hiç ses gelmemiş. Ahmet hoca küçük kardeşe tekrar:

— Beni duymuyor musun? Şu ana kadar nasıl bir üşengeçlik yaptın. Bu ikisi anlattı. Sıra sende, demiş.

Küçük kardeş yine ses çıkarmayınca Ahmet Hoca diğer büyük ve ortanca kardeşlere:

— Bu küçük kardeşiniz dilsiz mi? Niye konuşmuyor? diye sormuş.

Kardeşlerin en büyüğü:

— Yok dilsiz değil, konuşuyor, demiş.

Ahmet Hoca, küçük kardeşe:

— Oğlum bu senin son şansın. Konuştun konuştun, konuşmazsan elenirsin. Eşeği kaybedersin, demiş.

Küçük kardeş başını zar zor kaldırıp Ahmet Hoca'ya:

— Hoca konuşmaya üşeniyorum, demiş.

Ahmet Hoca hayrete düşmüş. Diğer iki kardeşe dönüp:

— Hadi siz yine konuştunuz. Bu küçük kardeşiniz daha konuşmaya üşeniyor, demiş.

Böylece üşengeçlik yarışını en küçük oğlan kazanmış. Ahmet hoca, eşeği ona vermiş. Masal da burada bitmiş.

69. Kadıye Bê Adil (Adil Olmayan Kadı)

Zamanın birinde bir şehirde adamın biri bahçesinde tavuk beslemiş. Bu adam bir tane tavuğunu kesmiş, parçalara ayırmış. Tavuğu pişirmek için fırıncıya gitmiş. (O zamanlarda insanlar et gibi tavuk gibi yiyecekleri fırıncıya götürüyormuş, fırıncı da pişiriyormuş. Çünkü fırındaki ateş odun ateşi olduğu için et daha lezzetli oluyor) Bu adam bu düşünceyle fırıncıya tavuğu vermiş. Fırıncı, adama akşama tavuğun hazır olacağını söylemiş. Adam fırından ayrılmış. Bir süre sonra fırına şehrin kadısı yani hâkimi gelmiş. Kadı, fırıncıya:

— Kızarmış tavuk var mı? demiş.

Fırıncı:

— Kadı efendi şu an elimde kızarmış tavuk yok. Sadece bir tane var ama onun da sahibi var, akşamüzeri gelip alacak, demiş.

Kadı:

— Sen o adamın tavuğunu bana ver, demiş.

Fırıncı:

— Kadı efendi tavuğu sana nasıl vereyim? Tavuk başkasına ait. Tavuğu sana verirsem akşam ben adama ne diyeceğim? demiş.

Kadı:

— Akşam tavuğun sahibi geldiğinde sahibine tavuğun uçtuğunu söyle, demiş.

Fırıncı:

— Kadı efendi öyle şey mi olur. Bunu söylersem adam güler bana, sıkıntı olur, demiş.

Kadı:

— Sen öyle söyle eğer sıkıntı çıkarsa yanıma gelirsiniz, ben hallederim, demiş.

Fırıncı adam tavuğu vermek istememiş ama karşısındaki adam kadı olduğu için mecbur vermiş. Akşamüzeri tavuğun sahibi gelip tavuğunu istemiş ama fırıncı ona tavuğun uçtuğunu söylemiş. Adam çok şaşırılmış ve fırıncıya demiş ki:

— Bu söylediğine sen inanıyor musun? Tavuk nasıl uçar? Benimle dalga mı geçiyorsun?

Fırıncı:

- Niye yalan söyleyeyim ki tavuk uçtu diyorum, demiş

Tavuğun sahibi iyice sinirlenmiş. Fırıncının koluna girmiş:

- Doğru kadiya gidiyoruz, o sana bir ceza versin de akıllan. Bana söylediklerinin aynısını kadiya söyle de bak kadı sana ne yapıyor, demiş.

Adam fırıncıyla beraber kadiya gitmek için yola koyulmuşlar. Yolda iki kişi kavga ediyormuş. Biri tokat atıyor, diğeri tekme atıyor kısacası birbirlerini çok kötü dövüyorlarmış. Fırıncı aralarına girip onları ayırmak istemiş. Onları ayırayım derken fırıncı yanlışlıkla parmağını kavga edenlerden birinin gözüne sokmuş. Adamın gözü kör olmuş. Adam ah vah etmiş:

- Ahh gözüm, gözüm gitti.

Fırıncı ne kadar yanlışlıkla oldu dese de gözü kör olan adam dinlememiş. Fırıncıya demiş ki:

- Ben anlamam sen benim gözümü kör ettin. Bunun cezasını çekeceksin, düş önüme kadiya gidiyoruz.

Fırıncı iyice korkmaya başlamış. Kendi içinden demiş ki:

- Ben ne yapacağım. Hadi birinci davadan kadının haberi var ama ikinci davayı ne yapacağız. Kadı kesin beni cezalandıracak.

Fırıncı çok korktuğu için kaçmaya karar vermiş. Kadiya varmaya az kala fırıncı kaçmaya başlamış. Tavuğun sahibi ile gözü kör olan adam, fırıncının arkasından koşmuş. Fırıncı koşarken önüne bir cami çıkmış. Hemen camiden içeri girip minarenin üstüne çıkmış. Tavuğun sahibi ve kör adam da arkasından camiye girip minareye doğru çıkmışlar. Fırıncı bu sefer yine çok korkmuş ve minareden aşağı atlamış. Fırıncı çok yaşlı bir adamın üstüne düşmüş. Yaşlı adam ölmüş. Yaşlı adamın oğlu gelip fırıncıya:

- Sen benim babamı öldürdün, sen ne yaptın? Düş önüme kadiya gidiyoruz, demiş.

Tavuğun sahibi, bir gözü kör olan adam ile babası ölen çocuk, fırıncıyı yakalayıp kadiya gitmişler. Kadı, fırıncının yanında iki adam daha görünce şaşırmış. Kadı kendi içinden:

- Fırıncının tavuk meselesi tamam da bu diğeri ikisi de ne oluyor? diye düşünmeye başlamış.

Kadı, tavuk sahibi adama:

- Anlat bakayım, demiş.

Tavuk sahibi adam, kadıya:

- Kadı efendi ben bu fırıncıya pişirmesi için bir tavuk verdim. Akşama doğru gel al dedi. Akşamüzeri geldim tavuğumu istedim ama adam bana tavuk uçu diyor. Ben tavuğumu istiyorum, demiş.

Kadı da tavuk sahibi adama:

- Müslüman mısın? diye sormuş.

Adam:

- Evet Müslümanım, demiş.

Kadı:

- Peki Allah'a inanıyor musun? diye sormuş.

Adam:

- Evet inanıyorum, demiş.

Kadı:

- Allah Kuran'da “çürük kemiklerin canlandığından” bahsediyor. Sen bu meseleye inanmıyor musun?

Adam:

- İnanıyorum, demiş.

Kadı:

- Madem bu meseleye inanıyorsun da neden tavuğun canlanıp uçuğuna inanmıyorsun? Senin davan bitti, sen gidebilirsin, demiş.

Adam:

- Tamam, Kadı Efendi. Ben davadan vazgeçiyorum, haklısın, demiş.

Kadı, gözü kör olan adama bakmış:

- Şimdi sıra ikinci davada. Anlat bakayım derdini, demiş.

Gözü kör olan adam:

- Kadı efendi, biz birisiyle kavga ediyorduk. Fırıncı aramıza girdi. Parmağını gözümüne soktu. Gözüm kör oldu. Ben gözümü istiyorum, demiş.

Kadı:

- Sen Müslüman mısın?

Gözü kör olan adam:

- Hayır, ben Yahudi'yim, demiş.

Kadı:

- Bizim anlayışımıza göre Müslümanlar, Yahudilerden iki kat daha kıymetlidir. Kısasa kısas düşüncesine göre senin iki gözün patlarsa o zaman bu fırıncının bir gözünü patlatırız. O yüzden senin diğer gözünün de kör olması lazım, demiş.

Gözü kör olan adam:

- Aman Kadı Efendi ben davamdan vazgeçtim, zaten bir gözüm kalmış, o da giderse ben ne yaparım, demiş.

Kadı, genç oğlana dönmüş:

- Sıra üçüncü davada. Senin derdin ne? diye sormuş.

Genç oğlan:

- Kadı Efendi, babam camiden çıkıyordu. Bu adam minareden atladı. Yaşlı babamın üstüne düştü, babam öldü. Ben hakkımı istiyorum, demiş.

Kadı:

- Hakkısın bu meselede bir kısas var. O zaman sen de minareye çıkacaksın. Minareden fırıncının üstüne atlayacaksın. Böylece babanın intikamını alacaksın, demiş.

Genç oğlan:

- Kadı Efendi ben minareye çıkıp atladığımda bu adam sağa sola doğru kendini oynatırsa ben ne yapacağım? O zaman ben ölürüm, demiş.

Kadı:

- Madem fırıncının kendisini oynatacağını düşünüyorsun, peki baban niye kendini oynamadı. Demek ki babanda da suç var, demiş.

Genç oğlan:

— Madem mesele böyleyse ben bu davadan vazgeçiyorum, demiş.

Böylece her üç kişi de davadan vazgeçmiş, gitmiş. Kadı ne yapmış ne etmiş fırıncıyı haklı göstermiş. Fırıncı kendini kötü hissetmiş ama bu olan bitenler onun suçu değilmiş. Şehrin kadısı yıllar boyunca hep adaletsiz davranmış, insanların hakkına girmiş. Ama bir gün mağdurlar toplanmış, herkes hakkını istemiş. Kadı zor duruma girmiş. Çünkü artık kimse onu dinlememiş. Bir sürü mağdur insan, kadıyı dışarı çıkarıp onu bir güzel dövmüşler sonra da şehirden kovmuşlar. Böylece kadının yaptıkları yanına kar kalmamış. Masal da burada bitmiş.

70. Hâkim û Dız (Hâkim ile Hırsız)

Bir gün bir hırsız bir eve hırsızlık yapmak için girmiş. Hırsız evde altın, para aramaya başlamış. Hırsız dolapları karıştırmaya başlamış. Hırsız dolaptaki eşyaların cebini aramış. Dolapta ceketlerin birinde de iğne varmış. Hırsız o iğneli ceket almış ve yakından bakmaya başlamış. O sırada ceketteki iğne hırsızın gözüne girmiş. Hırsız, ev sahibinin uyuduğu odaya gitmiş, ev sahibini uyandırmış. Ev sahibi uykulu gözlerle ne diyeceğini şaşırılmış. Hırsız, ev sahibine:

- Dolabında iğneli bir ceket var. O ceketteki iğne gözüme battı. Ben kabul etmiyorum. Hakkımı istiyorum, demiş.

Ev sahibi, şaşkınlıkla hırsıza:

- Sen benim evime hırsızlığa gelmişsin. Gözüne iğne battıysa ben ne yapayım? Hem suçlusun hem güçlüsün, demiş

Hırsız:

- Hayır, ben kabul etmiyorum, hakkımı istiyorum. Hâkime gideceğim, demiş.

O dönemin hâkimi de çok düzenbaz bir insanmış. İnsanlara zulüm edermiş, kısacası hak hukuk umurunda değilmiş. Zaten o yüzden hırsız, hâkimin yanına gitmek istemiş. Ev sahibi gelmek istememiş. Hırsız, hâkimin yanına gidip olan biteni anlatmış, ev sahibini şikâyet etmiş. Hâkimin adamları ev sahibini hâkimin karşısına çıkarmışlar. Adamcağız olan biteni anlatmış ama hâkim ev sahibini dinlememiş. Hâkim, ev sahibine:

- Senin de bir gözünü patlatmamız lazım, demiş.

Ev sahibi:

- Hâkimim benim ne suçum var? Adam hem hırsızlık yapmış hem de gözünü patlatmış. Benim gözlerim bana lazım. Çarşıda tespih yapıp satan bir adam var. O adam tespihleri yaparken hep bir gözünü kapatıyor. Siz gidin onun gözünü çıkarın, demiş.

Hâkim ev sahibine hak vermiş ve adamlarına emir vermiş. Hâkimin adamları çarşıya gidip tespih ustasını getirmişler. Tespih ustasının, hiçbir şeyden haberi yokmuş. Hâkim, tespih ustasına:

- Bu adam bu adamın evini soymaya gitmiş. Dolapları, giysileri karıştırırken gözüne iğne batmış, adam kör olmuş. Ev sahibini çağırdık gözünü patlatacağık

ama bu adam da senden bahsetti. Senin bir gözün hep kapalıymış. O yüzden bir gözünü patlatacağız, demiş.

Tespîh ustası:

- Hâkimim öyle şey mi olur, bana yazık günah değil mi? Çoluk çocuğum var benim, yapmayın etmeyin, demiş.

Hâkim:

- Hayır, olmaz. Senin bir gözünü patlatmamız lazım, demiş.

Hâkim, âdil olmadığı için adam biraz düşünmüş taşınmış ve hâkime:

- Hâkimim, benim bir gözümü almayın. Benim size çok faydam dokunur, demiş.

Hâkim sormuş:

- Bize nasıl bir faydan dokunacak? demiş.

Tespîh ustası:

- Ben hayvanların dilinden anlıyorum. Hayvanlar kendi arasında ne konuşsa anlıyorum, demiş.

Hâkim:

- Demek hayvanların dilinden anlıyorsun. Tamam, o zaman gözüne zarar vermeyelim. Bir gün lazım olursun, o zaman çağırırız seni, demiş.

Tespîh ustası, son anda ölmekten kurtulmuş. Adamın da hayvanların dilinden anladığı yokmuş. Adam sırf ölmemek için yalan söylemiş Çünkü karşıdaki kişi adil değilmiş. O da ne yapsın gariban böyle geçiştirerek hayatını kurtarmış. Aradan biraz zaman geçmiş. Bir tane baykuş hâkimin evinin damına konmuş. Oradan bir ay hiç ayrılmamış. Bir baykuş da karşı evin damına konmuş. Bu baykuşlar sabahtan akşama kadar karşılıklı ses çıkarmışlar, ötmüşler. Hâkim bu baykuşlardan çok rahatsız olmuş, içine bir dert düşmüş. Bir yandan da bunların neden öttüğünü çok merak etmiş. Hâkim adamlarını çağırmış, onlara demiş ki:

- Şu hayvanların dilinden anlıyorum diyen bir tespîh ustası vardı. Onu hemen buraya getirin.

Hâkimin adamları tespîh ustasını alıp getirmiş. Hâkim, adama:

- Ben hayvanların dilinden anlıyorum diyordun. Bu iki baykuş sabahtan akşama kadar ne konuşuyorlar. Bunların derdi ne iyice dinle, anla sonra da bana anlat, demiş.

Tespîh ustası:

- Tamam hâkimim. Onları iyice anlamam için bana biraz mühlet verin, demiş.

Tespîh ustası damın üstüne çıkmış. Bir yalan söylemesi lazımmiş. Yoksa tüm foyası ortaya çıkacakmış. Hâkime nasıl bir yalan söyleyeyim diye biraz düşünmüş, taşınmış. En son vakti çok kalmayınca hâkimin adamları onu götürmüş. Hâkim, adama:

- Ne anladın? Anlat bakayım, demiş.

Tespîh ustası:

- Hâkimim karşı tarafta olan baykuş sizin damda olan baykuşun kızına âşık olmuş. Babasından kızını istiyor ama baba kızını vermiyor. Oğlan baykuş da diğer baykuşa seni adil olmayan hâkime şikâyet edeceğim dedi. Baba baykuş da eğer şikâyet ederse onu öldüreceğini söylüyor, demiş.

Hâkim:

- Bu hayvanlar beni nereden tanıyorlar. Onu da geçtim, bu hayvanlar benim adil olmadığımı nereden biliyorlar? demiş.

Tespîh ustası:

- Hâkimim, sizin adil olmadığınızı bilmeyen mi var. Hayvanlardan, insanlardan tutun da bitki ve toprak bile sizin adil olmadığınızı biliyor. Hatta hayvanlardan biri söylediğine göre adil olmadığınız için başınıza büyük bir felaket gelecekmiş. Eğer adil olmamaya devam ederseniz diğer şehirdeki ağalar, beyler gelip sizi cezalandıracakmış.

Adam bunları söyleyince hâkimi bir korku sarmış. Hâkim, adamın dediklerine inanmış. Bir daha haksızlık yapmayacağına yemin etmiş. O günden sonra hâkim, herkese yardım etmiş, insanlara iyi davranmış. Bir daha hak yememiş. Masal da burada bitmiş.

71. Mire Bota û Fileh (Botan Beyi ile Yahudi)

Botan bölgesinde bir bey varmış. Bey'in hanımı vefat etmiş. Bu Bey'in bir de Yahudi bir yardımcısı varmış. Müslüman olmayan bu Yahudi, akıllı ve zeki bir adammış. Bir gün bey, yardımcısına:

- Yahudi, bana bir hanım bul. Ben buranın beyiyim, koca bölge benim emrimde. Bey hanımsız olmaz, demiş.

Yahudi:

- Olur, beyim olur ama evleneceğin kadın hırsız olsun ama ahlaksız olmasın, demiş.

Bey buna çok öfkelenmiş, yardımcısına:

- Sen nasıl böyle bir şey söylersin. Kaç yıldır yanımda çalışıyorsun, sana zarar vermedim. Hemen bu akşam burayı terk et. Yarın seni burada görürsem kelleni alırım, canını kurtar, demiş.

Bey'in yardımcısı Yahudi eve gelmiş, hanımını alıp başka bir köye yerleşmiş. Yahudi orada canı sıkılınca bir aş evi yapmaya karar vermiş. Orada su ile çalışan bir değirmen yapmış, ihtiyacını oradan karşılamış. Aradan kaç yıl geçmiş. Botan bölgesinin büyükleri kendi aralarında:

- Bu hanımsız Botan Beyi'ni tahtan indirelim, yerine başka bir bey seçelim, diye konuşmuşlar.

Bölgenin ileri gelenleri Botan Beyi'ni çağırıp:

- Bugüne kadar beyliğimizi yaptın, bu kadar yeter. Beyliğini bize teslim etmen lazım, biz başka bir bey seçeceğiz, demiş.

Botan Beyi, gelen yaşlılara:

- Tamam, ben de bir düşüneyim size haber vereceğim, demiş.

Botan Beyi oradan ayrılmış, evine gelmiş. Botan Beyi, adamlarına:

- Yahudi'ye çok ihtiyacım var, Yahudi benim yardımcıydı, onu kovdum. Onu bana bulup getirin, demiş.

Bey'in adamları Yahudi'yi her yerde aramaya başlamış. Bir bakmışlar ki Yahudi bir aş evinde oturuyormuş. Bey'in adamları Yahudi'nin yanına gitmişler. Yahudi onları

tanımış, misafir etmiş. Yahudi, hanımına kahvaltı hazırlatmış. Gelen misafirlerle beraber kahvaltı yapmışlar. Bey'in adamları, Yahudi'ye:

- Yahudi, bey seni çağırıyor, demiş.

Yahudi gelmek istememiş. Beyin adamları da geri dönmüş. Adamlar, Botan Beyi'ne:

- Bey'im, Yahudi bir aş evinde çalışıyor. Üstü başı yırtık, hâli kötüydü. Biz ona gerekeni söyledik ama o gelmek istemedi, demiş.

Botan Bey'i en güvendiği iki adamını yanına çağırarak, onlara:

- Falan yerde bir aş evi var. Orada benim eski yardımcım Yahudi var. Ona gidin deyin ki: Bey çok zor durumda, diğer yaşlı beyler onu tahtından edecek, bu durumdan nasıl kurtulurum, bana bir akıl versin, demiş.

Bey'in iki adamı yola çıkmış. Çok geçmeden Yahudi'nin yanına varmışlar. Durumu Yahudi'ye anlatmışlar. Yahudi, Bey'in adamlarına:

- Benim size söyleyeceğim pek bir şey yok. Ama gitmeden önce sizinle tarlaya gidelim, demişler.

Yahudi, Bey'in iki adamını alıp tarlaya götürmüş. Tarlada bir sürü karpuz varmış. Yahudi tarlaya girmiş. Nerede büyük bir karpuz, yetişmiş bir karpuz varsa alıp yere atmış. Karpuzlar yere değince parça parça olmuş. Bey'in adamları çok şaşırarak. Yahudi'ye:

- Yahudi sen ne yapıyorsun? Niye karpuzları parçalıyorsun? demiş.

Yahudi:

- Bu büyük yetişmiş karpuzlar hepsi bozuktur. Bunları koparıp parçalıyorum. Yerine olacak karpuzlar daha güzel olsun diye yapıyorum, demiş.

Bey'in adamları Yahudi'yi durdurmuşlar:

- Tamam bu kadar yeter, artık parçalama biz gideceğiz, demiş.

Bey'in iki adamı eve dönmüşler. Botan Bey'i heyecanlı bir şekilde adamlarına:

- Ne oldu? Bir şey söyledi mi Yahudi? diye sormuş.

Bey'in adamları:

- Yok beyim, bir şey söylemedi. Bizi eve davet etti, yemek yedirdi. Biz ona durumu anlattık ama o ben bir şey diyemem dedi. Sonra bizi karpuz tarlasına götürdü.

Bey merak etmiş. Adamlarına:

- Karpuz tarlasında ne yaptınız, diye sormuş.

Bey'in adamları:

- Bey'im, biz de anlamadık. Yahudi nerede büyük, yetişmiş bir karpuz gördüyse alıp yere fırlattı. Onca karpuz boşuna gitti. Biz ona niye böyle bir şey yapıyorsun diye sorduğumuzda Yahudi "Bu büyük olgun karpuzlar bozuktur. Bunları koparıp atıyorum ki yerine olacak karpuzlar güzel olsun dedi." Giderken de sana selam söyledi, öyle döndük, demiş.

Bey, Yahudi'nin vermek istediği mesajı anlamış. İçinden ona dua etmiş. Botan Bey'i adamlarına:

- Gidin Botan bölgesindeki tüm yaşlıları, ağaları çağırın, demiş.

Bölgenin ağaları, yaşlıları, beyin tahtını bırakacağını zannetmişler. O yüzden çok sevinmişler. Bir süre sonra hepsi beyin evinde toplanmışlar. Bey, adamlarına:

- Herkes kılıcını çıkarsın. Bir tane ağanın boynuna tutsun, demiş.

Bey'in adamları kılıçla ağaların yanına gitmiş. Ağalar korkudan ne yapacaklarını şaşırılmış. Botan Bey'i, ağalara:

- Ya bana itaat edip emirlerime sadık kalacaksınız ya da hepinizin şimdi kellesini alırım, demiş.

Ağalar hepsi bir ağızdan:

- Yapma beyim, bizi öldürme. Biz bir hata ettik, sen bizi bağışla, demiş.

Ağalar hepsi yola gelmiş. Hepsi Botan Bey'in büyüklüğünü kabul etmiş sonra oradan uzaklaşmışlar. Botan Bey'i Yahudi sayesinde tahtını korumuş. Eskisi gibi beylik yapmış. Botan Bey'i bir gün teşekkür için Yahudi'yi ziyarete gitmiş. Yahudi, Bey'i karşılamış, içeri davet etmiş. Botan Bey'i Yahudi'ye:

- Yahudi, ben o gün bana bir hanım lazım dediğimde sen bana evleneceğin kadın hırsız olsun ama ahlaksız olmasın dedin. Bunun sebebi neydi? Bunu niye söyledin? demiş.

Yahudi:

- Beyim, ben kötü bir şey söylemedim ki. Bizim eskilerde atalarımız bu sözü çok söylerdi. Hırsızlık yapan kadın hırsızlığından vazgeçer ama ahlaksız kadın ahlaksızlık yapmaktan vazgeçmez. Ondan dolayı dedim, demiş.

Botan Beyi:

- Haklısın Yahudi. Hakkını helal et, demiş.

Botan Bey'i Yahudi'yi tekrar konağına götürmüş. Orada yine eskisi gibi beraber yaşamışlar.

72. Keça Qerecî (Çingene Kızı)

Bir gün bir çocuk, evin damında misket oynuyormuş. Aşağıda da yaşlı bir kadın oturuyormuş. Yaşlı kadının yanında bir su testi varmış. Çocuk misketlerle oynarken misketin bir tanesi çocuğun elinden fırlamış. Misket damdan aşağı doğru yuvarlanmış, su testisinin üzerine düşmüş. Testi kırılmış. Yaşlı kadın kalkmış ayağa:

— Bu misket kimindi? diye sormuş.

Çocuk:

— Benimdi, demiş.

Yaşlı kadın, çocuğa:

— Rabbim sana nimet yumurtasını nasip etsin, demiş.

Çocuk eve gelene kadar düşünmüş, taşınmış ama kadının dediğinden bir şey anlamamış. Çocuğun annesi çocuğu bu hâlde görünce oğluna:

— Ne oldu oğlum? demiş.

Çocuk:

— Anne, ben damda misketlerde oynuyordum. Misketin biri elimden kaydı, aşağıya düştü. Düşen misket yaşlı bir kadının testini kırdı. Kadın bana beddua etti, demiş.

Anne:

— Yok oğlum bir şey olmaz, demiş.

Çocuk:

— Yok, ben bu meselenin aslını çözeceğim, demiş.

Çocuk, çantasına biraz ekmek ile biraz kurutulmuş incir koymuş. Bir de yolda ayakkabısı, gömleği, pantolonu yırtılır diye yanına bir de iğne, iplik almış. Eğer üstüm başım yırtılırsa dikeyim diye düşünmüş. Çocuk yolda giderken yaşlı bir adamla karşılaşmış. Adamın üstü başı yırtık, saç sakal birbirine karışmış. Adam sakallarından bir kıl koparmış. O kıl ile gömleğinin yırtığını dikiyormuş. Çocuk bunu görmüş, hemen yanına gidip iğne ile iplik vermiş. Yaşlı adam, çocuğa:

— Ne yapıyorsun buralarda? Ne arıyorsun? demiş.

Çocuk:

- Amca, kadının biri bana beddua etti. Bu beddua ne anlama geliyor, onu öğrenmek için yola çıktım, demiş.

Yaşlı adam bedduayı merak etmiş ve çocuğa:

- Nasıl beddua etti? Ne dedi? diye sormuş.

Çocuk:

- “Rabbim sana nimet yumurtasını nasip etsin dedi”, demiş.

Yaşlı adam da bilgili görgülü bir insanmış. Bu adam sorunun cevabını biliyormuş.

Yaşlı adam, çocuğa anlatmış:

- Bu beddua değil ki bu dua. Kadın sana dua etmiş. Sen şimdi buradan dümdüz git. Karşına bir su çıkacak. O suyun yanında bekle. Oraya bir at gelecek. Sen ata bineceksin at seni bir yere bırakacak sonra kaybolacak. Atın seni bıraktığı yerin yanında büyük bir tepe olacak. Tepenin üstünde de bir yuva, yuvanın içinde de üç nimet yumurtası olacak. Tepenin hemen yakınında bir nehir var. Tepeden yumurtaları alıp suya ulaşana kadar kırma, suya varınca yumurtayı kır suya at, demiş.

Çocuk, yaşlı adamı iyice dinlemiş. Biraz yürümüş, karşısına bir su çıkmış. Çocuk suyun yanında beklemiş. Bir süre sonra oraya bir at gelmiş. Çocuk, ata binmiş. At onu dolaştırmış, götürmüş bir tepeye bırakmış. Sonra at kaybolmuş. Çocuk tepeye doğru yürümüş, karşısında bir yuva görmüş. Yuvanın içinde de üç yumurta varmış. Çocuk yumurtalardan birini alıp nehre doğru yürümüş ama nehre varmadan yumurtayı kırmış. Çocuk tekrar dönmüş. Bu sefer iki yumurtayı almış. Nehre varmadan bir tane daha düşürmüş. Çocuğun elinde bir tane yumurta kalmış. Çocuk en sonunda nehre ulaşmış. Yumurtayı kırmış ve suya atmış. O yumurta bir anda dünyalar güzeli bir kıza dönüşmüş. Kızın boyu posu o kadar güzelmiş ki çocuğun gözleri kamaşmış.

Çocuk, kıza:

- Ben seni kendimle götüremem. Sen beni burada bekle, demiş.

Kız merak etmiş, çocuğa:

- Neden beni götüremezsin? demiş.

Çocuk:

- Şimdi seni köye götürürsem çevredekiler dağın başında bir çingene bulup getirmiş derler. Ben bir köye gidip durumu anlatayım. Evdekilerle beraber davulla zurnayla gelir, seni buradan alıp döneriz, demiş.

Kız kabul etmiş, orada beklemeye başlamış. Çocuk köye dönüp evdekilere:

- Ana ben bir kız buldum, evleneceğim. Bir koyun kurban edelim. Tüm milleti topla, gidip gelinimizi alalım, demiş.

Çocuğun evinde kurban kesilmiş. Herkes hazırlık yapmış. Atlarla, davul zurnayla beraber nehre doğru yürümüşler. Çölde bir çingene kızı nehre doğru yürürken bu güzel kızı görmüş. Bu kızın burada ne işi var? demiş, kızı nehre atmış. Kız o anda suda bir reyhan çiçeğine dönmüş. Çingene kızı, güzel kızın oturduğu yere oturmuş ve orada beklemiş. Çocuk bir süre sonra gelmiş ama o güzel kızı bulamamış. Kızın yerinde simsiyah, çirkin bir çingene kızı oturuyormuş. Çocukla beraber köylüler çocukla dalga geçmişler. Ona demişler ki:

- Sen koskoca ağanın oğlusun, isteye isteye bu çirkin çingene kızını mı istedin?

Çocuk gelip bu kıza demiş ki:

- Sana ne oldu. Bu hâle nasıl geldin?

Çingene kızı:

- Saatlerdir güneşin altında bekliyorum. Ondan böyle oldum, demiş.

Etraftaki insanların bir kısmı “Kızı götürelim, bir kısmı da götürmeyelim”, demişler. En son kızı ata bindirmişler, götürmüşler. Oradaki bir genç sudaki reyhan çiçeğini görmüş, çok beğenmiş. Çocuk, çiçeği alıp diğer köylülerle beraber eve dönüyormuş. Çingene kızı çocuğun elindeki reyhan çiçeğini görünce oğlana:

- Ya bu reyhan çiçeğini atarsınız ya da ben gelmem, demiş.

Oğlanın annesi, babası kıza:

- Yahu bir çiçeğin ne zararı olur, çocuk beğenmiş almış. Bunda ne var? demiş.

Kız:

- Yok, ya çiçeği atarsınız ya da ben gelmem, demiş.

Çocuk elindeki reyhan çiçeğini atmış. O reyhan çiçeği havada bir parça bulut olmuş, köye giden insanların üzerinde gölge olmuş. Çingene kız, bunu görünce oğlana:

- Ya bu bulutu dağıtırsınız ya da ben gelmem, demiş.

Oğlan:

— Yahu gökteki buluttan ne istiyorsun? demiş.

Çingene kız kabul etmemiş, attan inmiş. Bunun üzerine oradaki insanlar buluta ateş etmişler. Bulut dağılmış. Dağılan bulut küçük bir tahta parçasına dönüşmüş ve oradaki bir gencin çantasına girmiş. Köylüler yola devam etmiş, sonra eve varmış. Oğlan kızın yüzünün üstündeki perdeyi kaldırmış, çok üzülmüş. O sudan çıkan kızı benzemediği için evlenmeyi hiç istemiyormuş ama evlenmeye mecbur kalmış. Çocuğun çantasına bir tahta şeklinde giren kız bahçede bir dut ağacına dönüşmüş. Aradan biraz zaman geçmiş. Çingene kız hamile kalmış. Çingene kız, oğlana:

— Dışarıdan beşik almayın. Bu dut ağacını kesin, ondan beşik yapın, demiş.

Çingene kız, nimet yumurtasından çıkan güzel kızın bahçedeki dut ağacı olduğunu biliyormuş. Oğlan ne kadar karşı çıksa da kadın “yap yap” diye üstelemiş. En son oğlan dut ağacını kesmesi için bir usta çağırmış. Usta ağacı kesmiş. Şekil vermek için de keserle vurmuş. Usta her keseri vurduğunda ağaçtan bir çığlık sesi gelmiş. En son ağaç acıya dayanamamış, dile gelmiş. Ağaç, ustaya:

— Vurma bana, benim canım acıyor. Ben de bir canım, demiş.

Usta hayretler içinde kalmış. Ağacı kesmek istememiş. Oğlan nedenini sorunca usta adam meseleyi anlatmış. Bunun üzerine çingene kadın gidip sağır, dilsiz bir usta bulmuş. Sağır usta sesleri duymadığı için keserle vurmuş, kırmış. Usta o ağaçtan bir beşik yapmış. Nimet yumurtasından çıkan güzel kız da bir iğneye dönüşmüş, beşiğin ortasında yerini almış. Çingene kadın beşiğe battaniyeleri sermiş, düzenlemiş. Çocuk her beşiğe yattığında ağlıyormuş. Meğer o iğne çocuğun sırtına batıyormuş. Çingene kız yine bu kızıdan şüphelenmiş. Çingene, kimse evde yokken beşiği dışarı çıkarıp ateşe vermiş. Yan komşu ateşin yandığını görünce hemen bahçeye girip bir parça ateş almış. Kadın ateşi yemeğin altını yakmak için kullanmak istemiş. O ateş parçası kadının evinde bir anda güzel bir kıza dönüşmüş. Kadın korkmuş, kıza:

— Sen de kimsin? Nereden çıktın? demiş.

Kız, yaşlı kadına:

— Kimseye benden bahsetme. Ben artık senin kızınım. Senin yemeğini yaparım, başını yıkarım, sen yeter ki beni ele verme, demiş.

Kadın kızı inlemiş ve onu evlat olarak kabul etmiş. Kız gece su kuyusuna gider eve su taşırırır. Bir gün su taşırırken dengesini kaybetmiş. Kız, ayakkabısının tekini kuyuya düşürmüş. Kız eve gelip durumu kadına anlatmış. Kadın:

— Sen merak etme. Sana yeni ayakkabı alırım, demiş.

Ağanın oğlu da tüm köylüleri meydana toplamış. Onlara bir duyuru yapacaktı. Herkes meydana toplamış. Ağanın oğlu yani bu çingenenin kocası, köylülere:

— Köyde bu sene biraz kıtlık var. Benim çiftlikte yüz tane atım var. Her eve bir at vereceğim, kış boyu bu atlara siz bakacaksınız, demiş.

Ağanın oğlu her eve bir at vermiş. Tabi bir at da bu yaşlı kadına vermiş. Yaşlı kadın, ağanın oğluna:

— Oğlum, benim kimim kimsem yok. Ben kendime zar zor bakıyorum, ata nasıl bakayım? demiş.

Ağanın oğlu:

— Herkes besliyor. Mecbur sen de besleyeceksin. Sabaha kadar şikâyet etsen de boşuna, demiş.

Yaşlı kadın atı alıp eve gelmiş. Kız ata çok iyi bakmış, ona sürekli ot vermiş. Köyde kış bitmiş, bahar gelmiş. Ağanın oğlu herkese verdiği atı geri istemiş. Köylüler yavaş yavaş atları getirmişler. Her gelen at zayıf, güçsüz düşmüş. Kadına verilen at ise güçlü, heybetli olmuş. Ağanın oğlu atı görünce hayret etmiş. Ağanın oğlu, kadına:

— Sen bu ata ne verdin? demiş.

Kadın:

— Hiçbir şey vermedim. Doğru dürüst besleyemedim, demiş.

Ağanın oğlu:

— Bu işte var bir iş ama yakında kokusu çıkar, demiş.

Ağanın oğlu bir gün yine meydana gelmiş, köylülere:

— Köyün su kuyusu kirlenmiş. Tüm kadınlar toplansın, bu kuyuyu temizlesin, demiş.

Kadınlar toplanmış, kuyuyu temizlemeye başlamışlar. Kuyudan bir ayakkabı çıkmış.

Ağanın oğlu, ayakkabıyı almış eline köylülere:

- Bu ayakkabıyı köydeki tüm kızlar denesin. Bu ayakkabı kimin ayağına gelirse onunla evleneceğim, demiş.

Köydeki tüm kızlar ayakkabıyı denemiş ama kimseye olmamış. Köylülerden biri ağanın oğlunun kulağına eğilip:

- Yaşlı kadının bir kız evladı var, kimseye göstermiyor, demiş.

Ağanın oğlu, kadına:

- Senin bir kızın varmış diyorlar. Neden saklıyorsun? diye sormuş.

Kadın:

- Benim kimim kimsem yok. Ne kocam var ne çocuğum, demiş.

Ağanın adamları kadının evine gidip kızı bulmuşlar. Ayakkabı kızın ayağına tam olmuş. Ağanın oğlu, kızı kendine almış. Ağanın oğlu, kıza:

- Neden saklandın? Derdin ne? demiş.

Kız:

- Sen beni bir odaya al, kapıyı kapat. Sana her şeyi birer birer anlatacağım, demiş.

Ağanın oğlu kapıyı kapatmış, kızı dinlemiş.

Kız:

- Ben nimet yumurtasıydım. Ben seni dere kenarında bekliyordum. Çingene bir kız geldi, beni suya attı. Ben suya girince reyhan çiçeğine dönüştüm. Bir çocuk beni aldı ama çingene kız izin vermedi. Sonra ben bir buluta dönüştüm. Çingene kız yine kabul etmedi, beni silahla vurdular. Ben sonra bir tahta parçası oldum, bir çocuğun çantasına girdim. Sonra eve gelince bahçede dut ağacı oldum. Çingene kız beni bildiği için sağır bir ustaya kestirdi. Sonra bir iğne oldum, beşiğe saklandım. Çingene kız bu sefer de beni yaktı. Komşu da ateş yakmak için bahçeden bir parça aldı. Ben orada eski hâlime döndüm, demiş.

Ağanın oğlu duyduklarına inanamamış. Hemen meydana gelmiş demiş ki:

- Herkes bir odun alıp gelsin.

Köylüler odun alıp gelmiş. Ağa meydanda büyük bir ateş yakmış. Çingene kadını o ateşe atıp yakmış. Ağanın oğlu da nimet yumurtasından çıkan kızla evlenmiş. Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar.

73. Çetoya Bela (Belalı Çeto)

Bir köyde Çeto isminde bir genç yaşarmış. Köy halkı Çeto'dan çok şikâyetçiymiş. Çeto çok kurnaz bir adam olduğu için kafasından her türlü kötülük geçermiş, köylülere de zarar verirmiş. Üstelik Çeto köylülerin hayvanlarını çalarmış, bahçelerine girip sebze meyve almış. Kimseyi de takmazmış. Köyün ağası ve köylüler bir araya gelip Çeto'ya bir ceza vermek istemiş. Herkes ne ceza verelim diye düşünmüş. Oradan biri fikrini ağaya söylemiş:

- Ağam, biz Çeto'yu bir mağaraya sokalım. Mağaranın da ağzını kapatalım. Mağaranın üst tarafında küçük bir delik açalım. Kimin tuvaleti gelirse bu deliğe yapsın. Çeto kokuya dayanamaz, böylece akli başına gelir, demiş.

Diğer köylüler gülmüşler. Adama demişler ki:

- Ya böyle cezamı olur?

Ağa:

- Bugüne kadar yaptıklarının yanında bu az bile kalır, demiş.

Ağa böyle deyince köylüler, ağaya:

- Tamam, ağam o zaman arkadaşın dediğini yapalım, Çeto'yu mağaraya sokalım. Sonra da pisliğimizi mağaranın ağzından bırakalım, demiş.

Tüm köylüler bu fikri kabul edince Çeto'yu mağaraya atmışlar. Köylülerden gelen giden kim varsa mağaranın ağzından pisliğini bırakmış. Çeto bu işe bir çözüm bulmak için mağaranın her tarafını aramış. Mağarada birkaç çuval bulmuş. Çeto tüm bu pisliği çuvallara doldurmuş. Aradan bir ay geçmiş. Çeto'yu dışarı çıkarmışlar. Çeto bir ay boyunca topladığı pislik dolusu çuvalları eşeğine bindirip başka bir memlekete gitmiş. Orada bu pislik dolu çuvalları satmaya çalışmış. Yani yine Çeto kurnazlık peşindeymiş. Çeto eşeğiyle beraber memleketin meydanına gitmiş seslenmeye başlamış:

- Buyrun kumuş demuş, kumuş demuş.

İnsanlar merak etmiş. Çeto'ya:

- Kumuş demuş nedir? diye sormuş.

Çeto:

- Kumuş demuş, pestilin bir çeşididir. Bu öyle bir pestil ki yiyen doymuyor. Bir daha alıyor, demiş.

Köylüler merak edip Çeto'nun yanına yaklaşmış. Biri çuvalı ellemiş. Diğer çuvala bakmış ama bir şey anlamamış. Köylülerden biri Çeto'ya:

- Şunun ağzını bir aç da görelim, demiş.

Çeto köylüye demiş ki:

- Çuval hava alırsa tadı bozulur. Alırsanız bir hafta sonra açmanız lazım.

Köylüler de Çeto'ya inanmış. Tüm çuvalları satın almışlar. Çeto elinde bir sürü parayla köye dönmüş. Köylüler Çeto'yu paralı görünce çok şaşırmışlar. Köylüler Çeto'ya:

- Biz seni bir ay mağaraya hapsedtik. Çıktığın gibi başka bir memlekete gittin. Şimdi de üstünde bir sürü para var. Bu paraları nereden kazandın? demiş.

Çeto:

- Sizin yaptığınız pislikleri çuvallara doldurdum. Başka memlekete götürdüm. Oradaki köylülere sattım, demiş.

Köylüler hayret etmiş. Hepsi şaşırmış. Köylüler, Çeto'ya:

- Ne yani insanlar o pisliklerini satın mı aldı? demiş.

Çeto:

- İnanmıyorsanız siz de gidin deneyin. Orada “kumuş demuş” diye hepsini sattım. Oradaki köylüler bu pislikleri değerlendiriyormuş. Ondan aldılar yoksa pisliği kim alır? demiş.

Çeto bunu söyleyince ahmak köylüler buna inanmış ve kendi yaptığı pislikleri çuvallara doldurup eşeklerine yüklemişler. Köylüler Çeto'nun bahsettiği memlekete gelip meydana:

- Buyrun kumuş demuş, kumuş demuş, diye bağırılmışlar.

Köylüler kumuş demuşu duyunca hemen köylülerin etraflarını sarmışlar. Köylüler orada onlara bir dayak atmışlar, bir dayak atmışlar anlatamam. Birinin ayağı kırılmış, diğerinin eli kırılmış, gözü morarmış. Köylüler yara bere içinde köylerine dönmüş. Köylüler, bu sefer Çeto'yu ellerine geçirseler onu öldüreceklermiş. Köylüler her tarafta Çeto'yu aramaya başlamışlar. Bir köylü Çeto'yu dağın başında görmüş. Hemen

gidip köylülere haber vermiş. Köylüler taşlarla, sopalarla dağa doğru gitmişler. Çeto köylüleri görünce kaçmaya başlamış. Çeto dağda kaçarken bir çobana rast gelmiş. Çoban, Çeto'ya:

- Hayırdır niye kaçıyorsun? demiş.

Çeto:

- Köyün ağası beni kızıyla evlendirmek istiyor ama ben istemiyorum. Onun için kaçıyorum, demiş.

Çoban, Çeto'ya:

- Sen ahmak mısın? Ağanın kızıyla evlenilmez mi hiç? Hem ağanın kızını alacaksın hem de ilerde köyün ağası olacaksın, demiş.

Çeto hemen orada da bir oyun çevirmiş. Çeto, çobana:

- Sen ağanın kızıyla evlenmek istiyor musun? diye sormuş.

Çoban gülerek Çeto'ya:

- Kim istemez ki yahu? demiş.

Çeto:

- Ağa benim yüzümü hiç görmedi. Gel seninle kıyafetlerimizi değiştirelim. Ağanın kızıyla sen evlen. Ben de kurtulmuş olurum, demiş.

Çoban kabul etmiş. Hemen kıyafetleri değiştirmişler. Çeto oradan kaçmış. Çoban da öylece ağayı beklemiş. Köylüler taşlarla, sopalarla çobanı dövmüşler. Çobanın kimse yüzüne bakmamış. Köylüler çobanı dövdükten sonra bir de ayaklarından tutup nehre fırlatmış. Köylüler köyüne dönerken bir anda karşlarına Çeto çıkmış. Çeto'nun yanında bir sürü koyun, keçi varmış. Köylüler Çeto'yu görünce çok şaşırılmışlar. Köylüler, Çeto'ya:

- Biz seni az önce dövdük, nehre attık. Sen nasıl kurtuldun. Bu koyun sürüsüyle ne işin var? demiş.

Çeto, köylülere:

- Allah sizden razı olsun. Siz beni nehre fırlattınız. Bu nehir sihirli bir nehirmiş. Nehrin altında bir sürü keçi, koyun ve inek var. İsteddiğini çıkarıyorsun. Sayenizde zengin oldum, demiş.

Köylüler, Çeto'ya yine inanmış. Hepsi birden tepeden nehre atlamışlar. Nehre atlamayan birkaç yaşlı kadın kalmış. Aradan bir saat geçmiş. Yaşlı kadınlardan biri Çeto'ya:

— Çeto bunlar bir saattir nehirde ne yapıyor? Daha kimse çıkmadı, demiş.

Çeto:

— Sizin köylüler çok açgözlü, kim bilir aşağıda kaç keçi toplamışlar, demiş.

Kadınlar, kocaları gelmeyince merak etmişler. Onlar da nehre atlamış. Kadınlardan biri bakmış ki köylülerin hepsi nehirde boğulmuş. Çeto'ya seslenmiş:

— Çeto Allah belanı versin. Yine bizi kandırdın, demiş.

Çeto da kadına:

— Bu kadar ahmak olursanız başınıza her şey gelir, demiş.

Çeto köye dönmüş. Masal da burada bitmiş.

74. Sê Rê (Üç Yol)

Zamanın birinde bir köyde gariban bir adam yaşarmış. Bu adam hayatı boyunca hiç çalışmaz, Allah'tan nasibini bekler dururmuş. Tabi yıllar birbirini kovalamış ve adamın yaşı iyice ilerlemiş ama hâlâ evde nasibini beklemeye devam etmiş. Bir gün bu gariban adam beklemekten çok sıkılmış. Kendi kendine:

- Allah mutlaka benim rızkımı bir yerde saklıyor. Ben gidip rızkımı bulacağım, demiş.

Adam evden çıkmış, gitmiş. Adam yolda bir çiftçiye rastlamış. Çiftçi, adamın sallana sallana yürüdüğünü görünce nereye gittiğini merak edip sormuş. Adam yıllardır evde nasibini beklediğini ama nasibinin gelmediğini söylemiş. O yüzden nasibini aramaya çıktığını söylemiş. Çiftçi, oğlana:

- Benim de toprağım ekin vermiyor. Toprağım neden ekin vermiyor bilmiyorum. Tarlaya ne ektiysen olmadı. Nasibini verecek kişiyle karşılaşırsan benim de durumumu anlat, demiş.

Oğlan, çiftçiye dinlemiş. Sonra da yola koyulmuş. Oğlan yolun kenarında bir göle varmış. Oğlan göle eğilip su içmek istemiş. Oğlan su içtiği sırada gölün kenarına büyük bir balık gelmiş. Oğlan, balığı görünce korkmuş. Çünkü balık tuhaf bir şeye benziyormuş; insan desen tam insan değil, balık desen tam balık değil. Balık orada dile gelmiş. Oğlana buralarda ne aradığını sormuş. Oğlan, nasibini aradığını söylemiş. Balık, oğlana:

- Benim de büyük bir derdim var. Nasibini veren kişiyle karşılaşırsan benim durumumu da anlat, demiş.

Oğlan, balığa:

- Senin ne derdin var? demiş.

Balık:

- Ben güzel, genç bir kızdım. Bir gün bu gölün kenarında otururken aniden sırtıma bir şey saplandı. Gözümü bir açtım, kendimi balık olarak gördüm. Neye uğradığımı şaşırdım. Yıllardır bu gölde yüzüp dururum ama burada çok sıkıldım. Eski hâlime dönmek istiyorum. Bu yüzden nasibini veren kişiyle karşılaşırsan benim durumumu da anlat, demiş.

Oğlan yoluna devam etmiş. Yolda giderken bir köyün ağasına rastlamış. Köyün ağası, oğlanı görünce yanına gitmiş. Buralarda ne aradığını sormuş. Oğlan yine herkese söylediği gibi nasibini aradığını söylemiş. Köyün ağası, adama:

- Benim de bir derdim var. Kızımın gözleri görmez. Nereye götürdüysem, kime gösterdiysem çare bulamadım. Nasibini veren kişiyle karşılaşırsan benim kızımın durumunu da anlatır mısın? diye sormuş.

Oğlan kabul etmiş ve yoluna devam etmiş. Oğlan en son eve dönmeye karar vermiş. Çünkü yine nasibini bulamamış. Oğlan tam eve dönecekken yaşlı bir kadın onu görmüş, yanına çağırmış. Kadın oğlana buralarda ne aradığını sormuş. Oğlan kadına neden geldiğini anlatmaya başlamış. Yaşlı kadın, oğlanı iyice dinledikten sonra oğlana:

- Şimdi beni iyi dinle. Sana üç yol göstereceğim. Birincisi ağanın kör olan kızı yabancı bir kişinin ellerinden su içerse gözleri iyileşir. İkincisi, göldeki balığın sırtında küçük bir iğne var. O iğne çıkarılırsa kız eski hâline döner. Üçüncüsü ise çiftçinin toprağının altında bir sürü altın gömülü, ondan dolayı ürün yetişmez, demiş.

Oğlan bunları öğrenince yaşlı kadına:

- Bana da bir yol göster. Ben ne yapayım? demiş.

Yaşlı kadın:

- Aklını kullan, demiş.

Oğlan eve dönerken ağanın yanına uğramış, ona olan biteni anlatmış. Bunun üzerine ağa, oğlana:

- Burada tek yabancı insan sensin. Kızımı ancak sen iyileştirebilirsin. Kızımı iyileştirirsen seni hem kızımla evlendiririm hem de dilediğin kadar mal mülk veririm, demiş.

Oğlan, kızı, malı mülkü kabul etmemiş ama yardım etmeyi kabul etmiş. Ağa oğlanı eve götürmüş. Oğlan kendi ellerinden kıza su içirmiş ve o anda kızın gözleri açılmış. Oğlan bunları yaptıktan sonra yoluna devam etmiş. Yolda oğlanın aklı başına gelmiş. Oğlan yoldayken kendi kendine:

- Yaşlı kadın aslında diğer insanlara değil bana yardım etti, diye söylemeye başlamış.

Oğlan bu sefer gölün kenarına oturmuş. Balık bir süre sonra gelmiş. Oğlan, balığa sırtında bir iğne olduğunu söylemiş. Balık, oğlana:

- Buralara uzun yıllar boyunca senden başka kimse uğramadı. Bu yüzden senden sonra kimse gelmeyebilir. Yani demem o ki sırtındaki iğneyi ancak sen çıkarabilirsin. Sırtındaki iğneyi çıkarırsan seninle hem evlenirim hem de ömrümün sonuna kadar sana hizmet ederim. Yeter ki beni bu durumdan kurtar, demiş.

Oğlan kabul etmiş. Balığın sırtındaki iğneyi çıkarmış. Balık o anda güzel bir kıza dönüşmüş. Oğlan, kızı alıp yola koyulmuş. Oğlan, çiftçinin yanına gelmiş. Ona da olan biteni anlatmış. Çiftçi, oğlana:

- Burada benden başka kimse yaşamaz. Tarlayı kazımama yardım et. Eğer, yardım edersen çıkardığımız altınları bölüşürüz, demiş.

Oğlan kızla beraber tarlayı kazmışlar. Oğlan kazmayı her toprağa vurduğunda bir sürü altın çıkıyormuş. Oğlan çıkardığı altınları çiftçiyle bölüşmüş ve evine dönmüş. Garip oğlan hem zengin olmuş hem de dünyalar güzeli bir kızla evlenmiş. Böylece oğlan muradına ermiş.

75. Cemile û Cadaloz (Cemile ile Cadaloz)

Bir varmış bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Zamanın birinde bir memlekette Cemile adında güzel bir kız varmış. Bu kızın tamı tamına yedi ağabeyi varmış. Yani cemile ile beraber sekiz kardeş yapıyormuş. Bu sekiz kardeş, kız kardeşleri Cemile'yi çok severmiş. Bunların dağın tepesinde evleri varmış, orada beraber yaşıyorlarmış. Cemile'nin yedi erkek kardeşi sabah daha güneş doğmadan kalkıp ormana gidermiş. Ormanda dev gibi ağaçları keserler sonra da bunları satarlarmış. Cemile de bazen yardım etmek için kardeşlerinin yanına gidermiş. Gel zaman git zaman bu erkek kardeşlerin çok parası olmuş. Çünkü çok çalışıyorlarmış. O zamanda da odun işlerinde iyi para varmış. Neyse erkek kardeşler bir gün eve gelip yemeklerini yemişler. Bir bakmışlar ki Cemile sofrayı donatmış. Sofrada içli köfte varmış, pilav varmış, kavurma varmış, salata varmış, bir de buz gibi bir ayran varmış. Kardeşler sofraya oturmuşlar, bir güzel yemişler. Cemile hemen çaylarını da demlemiş. Kardeşler çay içerken sohbet etmişler. Sonra bir odada toplanıp bir şeyler konuşmuşlar. Aradan bir saat geçmiş. Kardeşler yatmadan önce Cemile'yi yanlarına çağırmışlar. Cemile içeri girmiş, merak etmiş. Erkek kardeşlerin en büyüğü Cemile'ye:

— Cemile biliyorsun ne anamız kaldı ne babamız. Onlardan bir tek sen kaldın. Yıllardır yemeğimizi yapıyorsun, çamaşırlarımızı yıkıyorsun, evi süpürüyorsun, bazı günler ormana gelip bize yardım da ediyorsun. Valla biz ne yapsak da senin hakkını ödeyemeyiz. Biz diyoruz ki sana ormanda böyle güzel bir saray yaptıralım. Sen o saray gibi evde dinlen, keyfine bak. Şunu da söyleyeyim, sende tek bir isteğim var. Yemekleri sen yap. Senin yemekler anamın yemeklerine benziyor, demiş.

Cemile bu duruma çok sevinmiş, ağabeylerinin ellerini sırayla öpmüş, alnına koymuş. Yedi kardeş ele ele, sırt sırta vermişler. On günde bir saray yapmışlar. Böyle ormanın içinde kocaman bir saray. Cemile sarayda çok rahat etmiş. Bir gün erkek kardeşler yine sabah erkenden kalkıp ormana gitmişler. Cemile evin bahçesinde bir o yana bir bu yana koşturmuş. Bir süre sonra sarayın bahçesinde kardeşleri için kazak örmeye başlamış. Hava biraz kararmaya başlayınca Cemile bahçeye kocaman bir kazan getirmiş, buzluktan da böyle büyük bir ineğin etini getirmiş, kazana koymuş. Cemile bir bakmış ki ateş yok. Ne yapacağım, ne edeceğim diye telaş yapmış. Evin her tarafına bakmış ama hiçbir şey bulamamış. Bir de kardeşleri de bir saate gelecekmiş. Şimdi Cemile abilerine ne desin? Kız

mahcup olacakmış. Cemile kara kara düşünmüş, kafasına yukarı kaldırmış. Bir bakmış ki yukarda bir duman. Cemile fırsat bu fırsat demiş. Hemen dumanın olduğu yere gitmiş. Cemile kısa bir süre sonra ateşin olduğu yere varmış. Bu ev bir dev karısının eviymiş. Cemile kapıdan girmiş. Bahçede en az yirmi tane kazan varmış. Kazanların içinde böyle kafatasına benzeyen şeyler varmış. Cemile'nin ödü kopmuş ama ne yapsın. Cemile kazanın altından biraz ateş almaya çalışmış. Tam o sırada köşkün bekçisi, Cemile'yi görmüş. Bekçi, Cemile'ye

— Sen de kimsin? Ne arıyorsun burada? diye sormuş.

Cemile:

— Valla bir şey yapmadım. Şu karşı köyden geliyorum. Erkek kardeşlerime yemek pişirecektim ama ateşim yoktu. Yukarıda da dumanları görünce yolu takip ettim, buraya geldim. Biraz ateş ver bana, demiş.

Bekçi:

— Sen bırak ateşi. Buradan hemen git. Senin buraya girmen yasak. Bu evin sahibi bir tane cadıdır. Bu cadı insan eti yiyor. Bahçedeki kazanlarda da insanlar var. Biraz canını seviyorsan git buradan, demiş.

Cemile bekçinin dediklerini umursamamış ve ateşi almaya çalışmış. Cemile, bekçiye:

— Ben ateşi almadan gitmem. Ağabeylerime mahcup olacağıma ölsem daha iyi. Allah rızası için bana yardım et, demiş.

Bekçi, Cemile'ye biraz acımış ve ona biraz ateş vermiş. Cemile ateşi almış hemen eve koşmuş. Çünkü vakti fazla kalmamış. Cemile yoldayken cebindeki ip bir dala takılmış. Cemile de bunu görmemiş. Eve varana kadar o ip açıla açıla bitmiş. Cemile yemeğin altını yakmış, yemeği pişirmiş. Akşama doğru da cadaloz evine gelmiş. Cadalozun burnu iyi koku alıyormuş. Cadaloz, evinde başka birinin kokusunu almış. Hâl böyle olunca cadaloz, bekçisine:

— Bekçi bugün buraya yabancı biri geldi mi? diye sormuş.

Bekçi:

— Yok, valla kimse gelmedi, demiş.

Yaşlı cadaloz da bunu yememiş yani bekçiye inanmamış. Evin etrafında bir iki tur atmış, yerde bir kırmızı ip görmüş. Cadaloz ipi takip etmiş. Belki aradan bir saat geçmiş. Cadaloz ipi takip ede ede ormanın içine girmiş. Bir bakmış ki ormanın içinde

büyük bir saray. Cadalo, sarayın balkonundan Cemile'yi görmüş. Kadının ağzı sulanmış. Çünkü Cemile dünyalar güzeli bir kızmış. Cadalo, balkonda adamları da görünce oradan gitmiş. Sabah olunca Cadalo yine sarayın önüne gelmiş. Ne gelen varmış ne giden. Cadalo kapıda beklerken o sırada Cemile balkona çıkmış. Cadalo, Cemile'yi görünce ağzı sulanmış, hemen kapısını çalmış. Cemile kapıyı açmadan önce pencereden bir bakmış, yaşlı bir kadın görmüş. Kadının yüzünde meymenet yokmuş, böyle çok çok çirkin bir yaşlıymış. Cemile, yaşlı kadının elinde kırmızı ipi görünce o zaman her şeyi anlamış. Cemile kapıları kilitlemiş, hiç sesini çıkarmamış. Yaşlı cadalo da eşek değil, her şeyi anlıyor. Cadalo, Cemile'ye seslenmiş:

— Senin evde olduğunu biliyorum. Eğer kapıyı açmazsan sana zarar veririm, demiş.

Cemile çok korkmuş, sesini çıkarmamış. Bir süre sonra cadalo, evin bahçesine saklanıp kızın dışarı çıkmasını beklemiş. Akşamüzeri Cemile'nin erkek kardeşleri eve dönmüş. Cadalo, kızın yedi ağabeyini görünce korkmuş ve evine gitmiş. Cadalo, evine gelince bekçiye:

— Buraya bir genç kız geldi mi hiç? diye sormuş.

Bekçi:

— Yok, valla ben kimseyi görmedim, demiş.

Bekçi böyle söyleyince yaşlı cadalo, bekçiye almış kazana atmış. Bekçi bağırır, çağırır, çığlık atmış ama ne fayda. O kazanda yanarak ölmüş. O gece Cemile korkudan kardeşlerine hiçbir şey anlatmamış. Ertesi gün erkek kardeşler yine ormana gitmişler. Cadalo bunu fırsat bilip tekrardan eve gelmiş ve kapıyı çalmış. Kız yine pencereden bakmış, cadalozun geldiğini görünce çok korkmuş. Yine hiç ses çıkarmamış. Cadalo, Cemile'ye:

— Tamam, kapıyı açma ama kapının deliğinden parmağını uzat. Her geldiğimde parmağını ısıracağım, sonra da biraz emeceğim. Parmağını uzatmazsan vallahi billahi peşini bırakmam. Yedi abini de öldürürüm, demiş.

Cemile, erkek kardeşlerinin başına kötü bir şey gelmesin diye Cadalo'un dediğini kabul etmiş. Cemile kapının deliğinden parmağını uzatmış. Cadalo, Cemile'nin parmağını ısırıp kanını emmiş ve sonra evine dönmüş. Cadalozun aklından geçen her

gün kızın parmağını emeyim, sonra kız zaten güçsüz düşecek, pes edecek diye geçiriyormuş.

Cadaloz her gün gelip kızın parmağını emmiş. Bir zaman sonra Cemile'nin parmakları zayıflamış ve kız çok hâlsiz düşmüş. Erkek kardeşleri, kız kardeşlerinin bu hâlini görünce çok şaşırılmış ve Cemile'ye neden çok zayıfladığını sormuş. Cemile, kardeşlerine bir zarar gelmemesi için ağabeylerine:

— Gündüzleri bahçede koşturuyorum, yoruluyorum. Ondan bu kadar zayıfladım, demiş.

Erkek kardeşlerin en büyüğü bu durumdan şüphelenmiş. Erkek kardeşi, iki küçük kardeşine:

— Bu kızın bir derdi var. Sanki siz ikiniz yarın işe gelmeyin, bir bakın ne oluyor burada, demiş.

Küçük kardeşler de sabah işe gitmiş gibi yapmışlar ama sarayın bahçesinde saklanıp beklemişler. Onlar öylece beklerken bir süre sonra eve yaşlı bir kadının geldiğini görmüşler. Küçük kardeşler bu durumu büyük ağabeye anlatmış. Büyük ağabey, kız kardeşi Cemile'yi yanına çağırıp yaşlı kadının kim olduğunu sormuş. Cemile oracıkta ağlamaya başlamış ve olan biteni ağabeylerine anlatmış. Erkek kardeşler bu duruma çok öfkelenmiş ve Cemile'ye:

— Bize önceden söyleseydin, biz onu çoktan cezasını verirdik. Başına bir şey gelse daha mı iyi olurdu? Biz yarın evin etrafında nöbet tutacağız. Yarın yaşlı kadın eve geldiği zaman parmağını uzatma, onu içeri davet et. Sonra onunla sohbet et yani lafa tut. Biz arkasından gelir, onu yakalarız, demiş.

Ertesi gün öğleye doğru cadaloz tekrar eve gelip kapıyı çalmış. Cemile kapının deliğinden parmağını uzatmamış. Cemile, cadaloza:

— Bugün içeri gel. İçeride parmağımı em, demiş.

Cadalozun keyfi yerine gelmiş, kapıda beklemiş. Cemile kapıyı açmış, yaşlı cadaloz eve girmiş. Cemile, cadalozu lafa tutmuş. Tam o sırada yedi erkek kardeş içeri girip cadalozu yakalamışlar. Cadaloz kaçmak istese de kaçamamış. Erkek kardeşler bahçede bir kazan kaynatmışlar. Cadalozu kazanın içine atmışlar. Cadaloz kaynar kazanın içinde yanmış. Cemile ve erkek kardeşleri rahat bir nefes almış. Masal da burada bitmiş.

76. Elifa Sêwî (Öksüz Elif)

Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş. Eski bir zamanda bir köyde Elif isminde çok güzel yüzlü bir kız yaşarmış. Kızın sadece hasta bir annesi ve topal bir babası varmış. Kız daha çocukmuş. Kızın annesi giderek daha çok hastalanmış ve ölmek üzereymiş. Anne, kızını yanına çağırarak ona:

- Benim güzel kızım Elif'im. Ben bugün varım yarın yokum. Ben öldükten sonra baban başka bir kadınla evlenir. O kadın sana kötü davranabilir hatta yemek de vermeyebilir. Güzel kızım sen aç kaldığın zaman ahırdaki ineğin yanına git, başını bir kere okşa sonra ona ekmek ve soğan ver, inek de sana et ve pilav versin, demiş.

Annesi kızına bunları söyledikten iki gün sonra ölmüş. Küçük kız Elif, annesinin ölümüne bir müddet kabullenmemiş ve sürekli ağlamış. Kızcağız her gün annesinin mezarına gidip annesiyle konuşmuş. Günler böyle devam ederken Elif'in babası kızına bakması için başka bir kadınla evlenmiş. Kadın, Elif'i görür görmez güzelliğini kıskanmış, onu sevmemeye başlamış. Elif de daha ilk gün bunun farkına varmış. Elif'in annesinin dedikleri bir bir olmuş. Üvey anne daha geldiği ilk hafta kıza yemek vermemeye başlamış. Elif de acıktığı zaman ahırdaki ineğin yanına gitmiş ve bir kere başını okşamış sonra ineğe ekmek ve soğan vermiş. İnek de her ekmek soğanı görünce kıza et ve pilav vermiş. Günler böyle devam etmiş. Üvey anne bir süre sonra bu durumdan şüphelenmiş ve kızı gözetlemeye başlamış. Kız nereye giderse üvey anne kızın peşinden gitmiş. Üvey anne kendi içinden:

- Bu kıza aylarca yemek vermiyorum ama ne zayıflıyor ne hastalanıyor. Var bunda bir iş, diye söylenmeye başlamış.

Üvey annenin yıllar sonra bir kızı dünyaya gelmiş. O da biraz büyüyünce Elif'e arkadaşlık etmiş. Üvey anne kendi kızının Elif'le iyi anlaşmasını görünce haince bir plan aklına gelmiş. Kadın, kızına Elif'in nereden yemek yediğini öğrenmesini istemiş. Bunun üzerine üvey kardeş, Elif'e nereden yemek yediğini sormuş. Elif de küçük üvey kardeşine:

- Eğer kimseye söylemezsen sana bu sırrı söylerim, demiş.

Üvey kız kardeş:

- Kimseye söylemem, demiş.

Elif:

- Tamam, o zaman söylüyorum. Ahırdaki ineğe ekmek ve soğan veriyorum. İnek de bana et ve pilav veriyor. Ahırda karnımı doyuruyorum, demiş.

Üvey kız kardeş, Elif'in durumu öğrenir öğrenmez hemen annesine gidip kızın sırrını anlatmış. Kadının aklına şeytanca bir plan daha gelmiş. Gece olunca kocasına ağrıdan duramadığını söylemiş. Koca da hanıma:

- Yarın doktora git, demiş.

Kadın:

- Tamam, demiş.

Ertesi gün akşama doğru kocası eve gelmiş ve kadının durumunu sormuş.

Kadın:

- Hekime gittim, durumum çok kötü. Doktor bana bol bol et ve kemik suyu iç dedi. İçmezsen çok kötü olursun ve ölürsün dedi. Bana hemen ahırdaki ineği kes, onun etini yemem lazım. Yoksa ölürüm. Sonra size kim bakar? demiş.

Kadının kocası, kızı Elif'in ineğini kesmiş ve bir güzel etini yemişler. Elif bu duruma çok üzülmüş ve çok ağlamış. İnek, kızı bu hâlde görünce ona “üzülme” demiş. O akşam kızın rüyasına annesi girmiş ve kızına demiş ki:

- Üzülme kızım. Ben sana yardım ederim. Sen yarın sabah olunca ineğin kemiklerini derenin kenarına bir yere göm, iki saat sonra oraya tekrar git. Kemikleri gömdüğün yeri kaz.

Elif sabah olur olmaz hemen ineğin kemiklerini toplamış ve annesinin dediği gibi derenin kenarına gömmüş. Elif iki saat sonra kemikleri gömdüğü yere gelmiş ve kazmaya başlamış. Toprağı kazdığı sırada hayretler içinde kalmış. Toprağın altında bir sürü yiyecek, içecek bir de altın bir terlik çıkmış. Elif bu duruma çok sevinmiş ve karnını iyice doyurmuş. Elif hava kararmadan toprağın altından çıkardığı terliği ayağına giymiş ve eve doğru yola koyulmuş. Elif eve doğru koşarken terliğin bir tekini dereye düşürmüştü. Ne yaptıysa da çıkaramamış ve eve dönmüş. Bir gün kralın oğlu atıyla beraber derenin kenarında dolaşırken kızın düşürdüğü altın terliğin tekini bulmuş. Terliğin parlaklığı oğlanın gözünü kamaştırmış. Bunun üzerine kralın oğlu sarayına dönmüş. Kralın oğlu terliği bulduğu günün gecesi bir rüya görmüş. Rüyasında bulduğu altın terliğin sahibinin çok güzel bir kız olduğunu ama çok sıkıntı çektiğini

görmüş. Kralın oğlu sabah kalkar kalkmaz hiç görmediği bu kızla evlenmek istemiş ve adamlarıyla beraber her yerde kızı aramaya başlamış.

Kralın adamları her yere bakmışlar. Kısa bir süre sonra terliğin sahibi Elif'i bulmuşlar. Kızı saraya götürmüşler. Kralın oğlu, öksüz Elif'i görünce çok beğenmiş, âşık olmuş. Kralın oğlu Elif'le evlenmiş, sarayda kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Kralın oğlu Elif'in babasına saraydan bir oda vermiş. Fakat Elif'e zarar veren üvey anneyi ve üvey kız kardeşi sarayın zindanına hapsetmiş. Böylece üvey annenin ve kızının yaptıkları kötülük yanlarına kalmamış. Elif, eşi ve babasıyla beraber mutlu bir hayat geçirmiş. Onların ersin muradına biz çıkalım kerevetine.

77. Libase Sor (Kırmızı Elbise)

Bir varmış bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Bir memlekette bir baba ile kızı beraber yaşarmış. Adamın eşi yıllar önce vefat etmiş. Bu yüzden baba, kızını tek başına büyütmüş. Adam vefat eden karısını yıllar geçse de unutmamış ve karısı için her gece ağlarmış. Adamın karısından kalan eski püskü bir sandık varmış. Sandığın içinde de kırmızı bir elbise varmış. Adam her gün bu sandıktan kırmızı elbiseyi çıkarıp koklarmış. Böylece karısını sürekli hatırlamaya çalışmış. Eşinin bu elbiseyi giyip yanına geldiği zamanlar aklına gelirmiş ve çok üzülürmüş. Aradan epeyce yıl geçmiş. Yine bir gün yine eşinin odasına gelip sandığın içindeki kırmızı uzun elbiseyi çıkarmış. Adam elbiseye uzun uzun bakmış ve bir karar almış. Bu elbise kimin üzerine yakışırsa onunla evleneceğim diye kendine söz vermiş.

Adamın kızı bir gün evde kimse yok iken rahmetli annesinin odasına girmiş. Odadaki eşyalara bakarken duvarın köşesindeki eski püskü sandık dikkatini çekmiş. Sandığı açmaya çalışmış ama sandık kapalıymış. Odada sandığın anahtarını aramaya başlamış. Anahtar halının altında imiş. Kız bir süre sonra anahtarı bulmuş. Kız, anahtarla sandığı açmış ve içindeki kıyafetleri çıkarmış. Sandıktaki kırmızı elbise kızın dikkatini çok çekmiş. Kız hemen elbiseyi üzerine giymiş. Kırmızı elbise kıza çok ama çok yakışmış. Tam da o anda kızın babası eve gelmiş. Adam, karısının giydiği elbiseyi kızının üzerinde görünce hem çok şaşırmış hem de biraz azarlamış. Kız ağlamaya başlamış. Baba, kızına dönmüş:

— Ben kendime bir söz verdim. Bu elbise kim giyer ve ona yakışırsa onunla evleneceğim dedim. Seninle evlenmem lazım, demiş.

Zavallı kız çok korkmuş ve babasına dönmüş:

— Baba öyle bir şeyi nasıl kabul edeyim? Olmaz öyle şey, demiş.

Baba, kızın üzerine çok gitmeye başlayınca kızcağız kabul etmek zorunda kalmış. Gece baba uyurken kız evden kaçmış. Akşam karanlığında kız nereye gittiğini bilmeden rastgele bir evin kapısını çalmış. Kapıyı yaşlı bir adam açmış. Yaşlı adam kıza:

— Sen de kimsin? Bu saatte burada ne işin var? diye sormuş.

Kız:

— Rahmetli annemin elbisesini giydım diye babam benimle evlenmek istiyor.

İstemediğim için ve korktuğum için kaçtım ama gidecek bir yerim yok, demiş. Yaşlı adam kızı içeriye almış ve olup bitenleri anlatmasını istemiş. Kız da ne olup bittiğini anlatmış. Daha sonra kız, yaşlı adamdan bir ricada bulunmuş:

— Babam beni burada bulur. Sen beni bir sandığa koy ve denize bırak, demiş.

Yaşlı adam da kızın dediğini yapmış. Kızı bir sandığa koymuş. Sandığın kenarlarına da yiyecek içecek bir şeyler koymuş ve denize atmış. Sabah vakti baba, evde kızını göremeyince çok öfkelenmiş ve her yerde aramaya başlamış. Deniz üzerinde bir sağa bir sola giden sandık en son bir dala çarpmış ve dalın arasına sıkışmış. Aradan birkaç gün geçmiş. Teknesiyle denize açılan zengin bir adamın oltası bir dala takılmış. Adam oltası gelmeyince oltayı attığı yere doğru yanaşmaya başlamış ve yaklaştığı sırada dalın arasına sıkışan bu sandığı görmüş. Zengin adam sandığı teknesine almış ama içine hiç bakmamış.

Zengin adam akşamüzeri eve gelince sandığı eve getirip bir köşeye bırakmış. Sandıkta duran kız, nerede olduğunu merak etmiş ve sandıkta bir delik açmış. Delikten baktığından bir evin içinde olduğunu görmüş. Delikten etrafı gözetlemeye başlamış. Bir süre sonra sandığın önünden yaşlı bir kadın geçmiş. Yaşlı kadın yürümekte zorlanıyormuş ve her seferinde adam yardımına koşuyormuş. Kız kadının, adamın annesi olduğunu anlamış.

Adam ve yaşlı kadın gece uyuyunca kız sandıktan çıkmış, köşkün etrafını dolaşmış. Yaşlı kadın ve adam uyanmadan kız tekrar sandığa girmiş. Kız dışarı çıkmak için akşamı bekliyormuş. Günler böyle devam ederken bir gün kız yine sandıktan çıkmış, evde yemek pişirmiş. Etrafı temizlemiş ve tekrar sandığa girmiş. Akşama doğru adam eve geldiğinde gördüklerine çok şaşırmış. Evin her tarafı temizlenmiş, yemek pişirilmiş. Adam bunları kim yaptı diye sorduğunda annesi ben yaptım demiş. Adam annesinin yıllardır temizlik yapmadığını, yemek pişirmediğini ve sürekli uyuduğunu biliyormuş. Hemen aklına bir fikir gelmiş. Sabah evden çıkmış gibi yapıp evin bir köşesine saklanmış. Bir süre sonra adam evde bir kızın dolaştığını görmüş. Kız temizlik yapmış, yemek pişirmiş, sonra sandığa girmiş. Adam hayrete düşmüş. Adam, annesinin yalan söylediğini anlamış. Hemen sandığın başına gelip ağzını açmış. Kız adamı görünce çok korkmuş ama adam ona çok iyi davranmış, onunla konuşmaya başlamış. Kız da başına gelenleri anlatmış.

Adam, kızını çok beğenmiş, onunla evlenmek istediğini söylemiş. Kız da kabul etmiş ve evlenmişler. Aradan yıllar geçmiş ve kızın bir çocuğu dünyaya gelmiş. Kız bir yandan çocuğuna bakarmış, bir yandan da ev işlerini yaparmış. Günler böyle geçerken bir gün kız komşularla beraber pazara gitmiş. Pazarda sebze satan yaşlı bir adamın yanına yanaşmış. Bir de bakmış ki sebze satan yaşlı adam onun babası çıkmış. Kız çok korkmuş, hemen eve doğru koşmuş. Eve girince de tüm kapıları kilitlemiş. Gece yarısı herkes uyurken kapı çalmış. Kızın kocası kapıyı açmış, kapıda yabancı bir yaşlı adamı görmüş. Bu adam kızın babasıymış. Yaşlı adam kalacak yeri olmadığını söylemiş. Adam da iyilik yapayım demiş, yaşlı adamı içeriye davet etmiş. Ona bir oda vermiş.

Adam sabah işe gitmeden önce karısına evde bir misafirin olduğunu söylemiş. Misafir uyandığında ona biraz yemek vermesini söylemiş ve evden çıkmış. Yaşlı adam uyanmış, kızın yanına yukarıya çıkmış. Kız bir bakmış ki eve gelen misafir onun babasıymış. Kız evden kaçmaya başlamış. Yaşlı adam kızının çocuğunu yani torununu yakalamış, boğazını kesmiş. Kız eve dönünce çocuğunu kanlar içinde görmüş ve çığlık atmış. Kız, çocuğunu alıp bir taşın üstüne koymuş ve Allah'a dua etmiş. Dua ettiği sırada bir anda çocuğun boynu başına yapışmış ve eski hâline geri dönmüş. Kız, çocuğunu alıp eve gitmiş ve kocasını beklemiş ama kocası bir türlü gelmemiş. Aradan aylar yıllar geçmiş ama ne gelen varmış ne giden varmış. Aradan on iki yıl geçmiş. Kadının çocuğu büyümüş ve delikanlı bir genç olmuş. Kadın her gün kocası için ağlamış ve bir gün döneceğini düşünmüş. Kadının genç oğlu ava çıktığı sırada ormanda bir adama denk gelmiş. Adam ölüymüş. Oğlan, adamı sırtına bindirip eve getirmiş. Kadın, oğlanın getirdiği adama bakmış ve kocası olduğunu anlamış. Kadın, orada dua etmiş. Adam oracıkta dirilmiş. Adam eski hâline dönmüş. Kadın boynuna sarılmış. Genç delikanlı da babasını bulduğuna çok sevinmiş ve beraber oturmuşlar, olan bitenleri konuşmuşlar. Adam, karısına ve evladına:

— Eve getirdiğim yaşlı ihtiyar beni kaçırdı. Yıllarca işkence etti ve öldürdü, demiş.

Kadın da başından geçenleri anlatmış. Aradan yıllar geçmiş kadının babası tekrar evi bulup kapıyı çalmış. Kapıyı kadın açmış ve karşısında elinde baltayla gelen babasını görmüş. Bunun üzerine çığlık atmış. Kadının kocası ve oğlu hemen yaşlı adamı tutmuşlar ve olduğu yerde öldürmüşler. Böylece kadın kötü babasından kurtulmuş. Aile sonra mutlu mesut bir hayat sürmüşler.

78. Ki Çıtke Dibine (Eden Bulur)

Çok eski zamanların birinde bir gelin ve kaynanası varmış. Gelin, kaynanasını hiç sevmezmiş ama kocasının korkusundan ona bakmak zorunda kalmış. Kaynana yıllar içinde iyice yaşlanmış ve yürümeyecek duruma düşmüş. Oğlu onu birkaç defa doktora götürmüş. Doktor, adama:

- Senin annenin durumu kötü. Ona biraz et yedir, kemik suyu içir. Biraz kuvvetlensin, demiş.

Adam, annesini eve getirmiş. Karısına da:

- Annem hasta. Doktor ona et yedirin, kemik suyu içirin dedi. Sen anneme iyi bak. Ben gurbete gidip biraz çalışacağım, demiş.

Adam gurbete çıkmış. Evde sadece gelin ve kaynana kalmış. Kaynana çok iyi bir kadınmış. Her şeyi gelinine güzellikle söylermiş ama gelin çok kötü kalpli bir insanmış. Bir gün kaynana, gelinine:

- Canım kızım ben hastayım. Bugün bana biraz et pişir, demiş.

Gelin:

- Tamam, pişireceğim, demiş.

Gelin dışarıdan üç beş kurbağa getirmiş, derisini yüzüp parçalara ayırmış. Sonra da pişirip kaynanasına yedirmiş. Kaynana her et istediğinde gelin et yerine kurbağa eti pişirmiş. Kaynana iyi kalpli bir kadın olduğu için her seferinde gelinine “ellerine sağlık” dermiş ama bu duruma da çok üzülürmüş. Kadıncağız aylar boyunca kurbağa eti yiye yiye en son zehirlenmiş ve ölmüş.

Gel zaman git zaman, kadının eşi gurbetten dönmüş. Gelin, kocasına annesinin öldüğünü söylemiş. Adam o kadar çok üzülmüş ki aylar boyunca doğru dürüst yemek yememiş. Her gün annesinin mezarına gidip dua etmiş. Yıllar böyle geçip giderken kadının bir oğlu dünyaya gelmiş. Aradan on sene geçmiş. Çocuk büyümüş, olgunlaşmış. Birkaç yıl sonra oğulları evlenme çağına gelmiş. Oğlanın anası evladı için çevreden kız bakmaya başlamış. Konu komşuya sormuş, en sonunda güzel bir kız bulmuş. Akşam kadın eve gelmiş gördüğü kızı kocasına anlatmış. Kocası da kızı beğenmiş ve kızı istemeye gitmişler. Kızın ailesi kızı vermişler ve kırk gün kırk gece düğün olmuş. Yeni gelin kaynanasına çok iyi davranmış, bir dediğini iki etmemiş.

Sabahları erkenden kalkar tüm evi temizlermiş, akşama doğru da çeşit çeşit yemekler yaparmış.

Bir gün kaynana gelininden et pişirmesini istemiş. Yeni gelin hemen eti dolgun güzel bir keçi kesmiş. Keçinin en lezzetli yerini ayırıp kaynanası için pişirmiş. Yeni gelin tencerenin kapağını açtığında bir de ne görsün. Pişirdiği keçi eti, kurbağa etine dönüşmüş. Gelin tencereyi boşaltmış. Tencerenin içine tekrardan keçi etini koymuş. Bir iki saat sonra tekrardan tencerenin kapağını kaldırmış. Bir de ne görsün? Yine keçi eti, kurbağa etine dönüşmüş. Kız çok korkmuş. Kaynanasına durumu anlatmış. Kaynanası bu duruma hayret etmiş. Duyduklarına inanmamış, mutfığa gelip kendi gözleriyle bakmış. Tencerede beş tane kurbağa varmış. Kadın o anda kaynanasına yaptıklarını hatırlamış. Kadının içini büyük bir pişmanlık kaplamış. Kadın en sonunda dayanamamış ve geçmişte yaptıklarını gelinine anlatmış:

— Yıllar önce kaynanam hastaydı. Eşim annesini doktora götürdü. Doktor iyileşmesi için et yemesini, kemik suyu içmesini söyledi ama ben onu zehirlemek için her gün kurbağa etini pişirdim, kurbağa suyunu içirdim. Ona rağmen kadın bana “ellerine sağlık” derdi. Ben çok pişmanım. Aman sen aynı hataya düşme kızım, demiş.

Yeni gelin duyduklarına çok şaşırılmış ama bir şey diyememiş. O günden sonra kadının rüyasına hep kurbağalar gelmiş. Kadın geceleri rüya görmemek için uyumuyormuş. Hal böyle olunca kadın bunun Allah’tan gelen bir ceza olduğunu anlamış. Yine bir gece uyumaya çalışırken kadının ağzına bir kurbağa girmiş. Kadın nefessiz kalmış ve boğulmuş. Kadını defnetmişler. Kadının kocası, gelinine ne olduğunu sormuş. Gelin, kaynanasının anlattıklarını kayınbabasına anlatmış. Adamcağız orada çok üzülmüş. Çünkü kendi annesini göz göre göre ölüme terk ettiğini düşünmüş. Adam da karısının nasıl bir insan olduğunu öğrenmiş. Zaten kadın da kendi kaynanasına yaptıklarının cezasını ölümlle ödemiş. Bu masal da burada bitmiş.

79. Marê Nankor (Yılanın Nankörlüğü)

Zamanın birinde bir adam memleketine doğru yola çıkıyormuş. Yolda yürürken yolun kenarından bir ses duymuş. Adam hemen yolun kenarına gidip bakmış ki taşın altında kara bir yılan sıkışıp kalmış. Yılan ne kadar hareket etse de bir türlü çıkamıyormuş. Adam yılanın bu halini görünce üzölmüş. Yılana yardım etmek istemiş. Adam yılanın üstündeki taşı var gücüyle kaldırıp kenara fırlatmış. Kara yılan rahat bir nefes almış, hayatı kurtulmuş. Bunun üzerine adam yoluna devam etmiş ama yılan arkasından sürünerek gelmiş. Bir süre sonra yılan, adama yetişmiş. Adamın bacaklarına dolanmış. Adam neye uğradığını şaşırmış. Bir bakmış ki kurtardığı kara yılan bacaklarını dolamış. Yılan sonra adamın belini sarmış. Adam artık hareket edememiş, nefesi kesilmeye başlamış. Yılan, adamın kulağına fısıldamış:

— Seni öldüreceğim, demiş.

Adam, yılana:

— Sen taşın altında kalmıştın. Ben sana yardım ettim, senin hayatını kurtardım. Neden beni öldürmek istiyorsun? diye sormuş

Yılan:

— Sen benim düşmanımsın. İnsanlar beni nerede görse öldürmek istiyor. Kafama taş atıyorlar, beni eziyorlar. Ben de seni öldüreceğim, demiş.

Adam:

— Sen bana haksızlık ediyorsun. Bu hiç adaletli değil. İstersen gidelim durumu incir ağacına soralım. O seni haklı bulursa beni öldür, demiş.

Yılan da bu teklifi kabul etmiş ve birlikte yola koyulmuşlar. Bir süre sonra incir ağacının yanına varmışlar. Adam olan biteni incir ağacına anlatmış. İncir ağacı:

— Ben yaz ayları güzel incirler veriyorum. İnsanlar meyvelerimi dalımdan koparıyor yiyor. Ben yaşlandığım zaman veya meyve vermediğim zaman insanlar hemen beni kesip ateşe atıyor. Bu insanlar çok nankör. Yılanın yerinde olsam seni öldürürdüm, demiş.

Yılan hemen adamın belini sarmış ve sokmak istemiş. O sırada adam yılana:

— Yılan kardeş bir dur beni sokma. Gidelim başka birine soralım, demiş.

Yılan kabul etmiş. Yolda giderlerken bir eşeğe rastlamışlar. Adam derdini, olan biteni eşeğe anlatmış. Eşek, adamı dinlemiş sonra da yılanı:

- Yıllarca insanlar için çalışıyorum, çabalıyorum ama hepsi boş. Bana yüklerini bindirdiler, işlerini gördüler. Ben yaşlanınca da beni bir çöle bırakıp gittiler. Yılan kardeş, insanlar nankör. Senin yerinde olsam hemen bunu öldürürdüm, demiş.

Yolcu adam çok korkmuş. Ne diyeceğini bilememiş. Oradan hemen bir tilki geçmiş. Adam şu gelen tilkiye de durumu anlatmak istemiş ve onu durdurmuş. Yılan ve adam olayları anlatmış. Tilki de onların işini çözeceğini söylemiş. Tilki, adama dönmüş demiş ki:

- Olayı tam anlamam için bana yılanın altında kaldığı taşı gösterin.

Hemen yılan ve adam, tilki bile beraber olayın ilk başladığı yere gitmişler ve çok geçmeden taşın olduğu yere varmışlar. Oraya vardıklarında tilki, yılanı:

- Sen nasıl uzanmıştın? Tekrar bir uzan oraya, demiş.

Yılan sıkıştığı yere tekrar girmiş. Sonra tilki, yolcuya:

- Olayı tam anlamam için sen de taşı yılanın üstüne bırak, demiş.

Yolcu hemen kocaman taşı iki eliyle zar zor kaldırarak yılanın gövdesinin üstüne bırakmış. Yılan yine sıkışmış ve hareket edememiş. Tilki dönüp bunlara demiş ki:

- Sen şimdi yoluna devam et. Yılan da kaldığı yerde kıvranmaya devam etsin. Olay böylece çözüldü.

Tilki, adamı ölmekten kurtarmış. Adam, tilkiye teşekkür etmiş. Bunun üzerine yılan çok pişman olmuş ve adama demiş ki:

- Beni burada bırakma. Kurtar beni.

Adam da buna karşılık yılanı:

- Önceden düşünseydin nankör yılan. Ben sana yardım ettim, hayatını kurtardım ama sen beni öldürmek istedin. Şimdi ne hâlin varsa gör, demiş.

Yolcu adam ve tilki oradan ayrılmış. Bir süre daha taşın arasında kıvranan yılan çıkamayınca hareketsiz kalmış ve ölmüş. Böylece yılan nankörlüğün cezasını çekmiş.

80. Merdi û Merdo (Merdi ile Merdo)

Zamanın birinde bir memlekette iki genç delikanlı varmış. Bu gençlerin ismi Merdi, diğeri Merdo imiş. Merdi ve Merdo beraber bir yere gidiyorlarmış. Yolda yürüdükleri için çok susamışlar. Bir süre sonra karşılarında bir su kuyusu çıkınca çok sevinmişler ve hemen kuyunun yanına varmışlar. Su kuyusu biraz derinmiş. Merdi, Merdo'ya:

— Merdo sen kuyuya in. Suyunu iç sonra bana da su çıkart, demiş.

Merdo:

— Ben niye kuyuya iniyorum, sen in, demiş.

Merdo en son kuyuya inmeye ikna olmuş ve kuyuya inmiş. Merdo önce Merdi'ye su çıkarmış. Merdi bir güzel suyunu içmiş. Merdo tekrar kuyunun altına inmiş ve bu sefer de kendisi su içmiş. Suyunu içtikten sonra Merdi'ye seslenmiş:

— Merdi ben suyum içtim. Hadi beni yukarı çek, demiş.

Merdi:

— Orda kal. Seni çıkarmam, demiş.

Merdo tek başına su kuyusunun içinde kalmış. Ne gelen varmış ne giden. Merdi, Merdo'ya ihanet etmiş. Aradan haftalar geçmiş, aylar geçmiş. Merdo kuyunun bir kenarında otururken bir anda tuhaf sesler duymaya başlamış. Bir de bakmış ki kuyunun gizli bir bölmesinden birileri içeri girmiş. Girenlere bakmış ki bir aslan, bir tilki, bir de şeytan. Bu üç dost yan yana gelip su kuyusunda konuşmaya başlamış.

Aslan:

— Falanca köyün ormanında bir yerin altında bir küp altınım var, demiş.

Tilki:

— Köye giden suyu kapattım. Tüm köy perişan olmuş. Köylüler, hayvanlarına içirecek bir damla su bulamıyorlar, demiş.

Şeytan:

— Ben de ağanın kızını delirttim. Herkes onu deli biliyor. İyileşmesi için birinin bu kuyudan bir avuç toprak alıp kızın yüzüne gözüne saçması lazım. O da çok zor, demiş.

Aslan, tilki ve şeytan yaptıkları kötü işleri konuşmuşlar. Merdo da bu konuşulanların tamamını duymuş. Aslan, tilki ve şeytan kuyunun gizli bölmesinden çıkıp gitmişler. Onlar gittikten sonra Merdo da gizli bölmeden hemen çıkıp kurtulmuş. Merdo, aslanın söylediği falanca köyün ormanına gitmiş ve tahtanın altındaki bir küp altını almış. Merdo çok geçmeden tilkinin kapattığı su yolunu da açmış. Köylüler bu duruma çok sevinmişler. Köylüler, Merdo'ya beş büyük baş hayvan hediye etmiş. Daha sonra Merdo, ağanın evine gitmiş ve ağanın deliren kızının yüzüne gözüne kuyudan aldığı bir avuç toprağı atmış. Ağanın kızı kendine gelmiş ve iyileşmiş. Bu iyilik karşısında Ağa, kızını Merdo'ya vermeyi teklif etmiş. Merdo, bu teklifi kabul etmiş ve kızla evlenmiş. Merdo, ağanın kızıyla yedi gün yedi gece düğün yapmış. Olanları duyan Merdi hemen Merdo'nun yanına gelmiş:

— Sen nasıl bu kadar zengin oldun? diye sormuş.

Merdo kuyuda başına geldiklerini anlatmış. Bunun üzerine Merdi tehlikeye rağmen hemen su kuyusunun yolunu tutmuş ve kuyunun gizli bölmesinden girip orada beklemiş. Çok geçmeden oraya aslan, tilki ve şeytan gelmiş ve konuşmaya başlamışlar. Aslan öfkeli bir şekilde demiş ki:

— Ormanlıkta sakladığım bir küp altınım çalınmış.

Tilki:

— Biri köye kapattığım su yolunu açmış.

Şeytan:

— İnanılması çok güç ama ağanın kızı iyileşmiş, demiş.

Bunun üzerine aslan demiş ki:

— Geçen sefer biz bunları bu kuyuda konuştuk. Bizden başka biri daha duymuş olmalı.

Bunun üzerine kuyunun her tarafına bakmışlar ve köşede oturan Merdi'yi görmüşler. Hemen aslan, tilki ve şeytan Merdi'nin üzerine atlamış ve onu önce dövüp sonra öldürmüşler. Merdi böylece açgözlülüğün cezasını çekmiş. Merdo da insanlara yaptığı iyiliğin karşılığını bulmuş. Masalımız da burada bitmiş.

8. SONUÇ

Çağımızda teknolojinin hızla gelişmesi insan hayatına büyük faydalar sağlamakla kalmamış, aynı zamanda kültürel düzeyde de yıkıcı bir etki yaratmıştır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, her türlü bilgi ve belgeye anında ulaşılması ve köy-kent ayrımının ortadan kalkmasıyla yüzyıllardır süregelen gelenekler de yok olmaya başlamıştır. Bu gelişmeler neticesinde folklor ürünleri de artık eskisi gibi anlatılmamakta ve süreç içerisinde unutulmaktadır. Özellikle kırsal kesimlerde dijital araçların yer almaya başlaması sözlü anlatımlarla ilgili kültürel faaliyetlerin zayıflamasına yol açmıştır. Kültürel faaliyetlerin zayıfladığı yörelerden biri de Mardin'dir. Mardin özellikle adı masalla anılan bir şehirdir. İlin pek çok yerinde “Masal şehir”, “Bir masal diyarı” ve “Mardin, bir masalın ilk cümlesi” gibi yazılara rastlanmaktadır. Fakat buna rağmen yörede sözlü kültür ürünlerinin icrasında ve aktarımında bir zayıflama olmuştur.

Türk kültürünün zengin sözlü kültür ürünleri arasında yer alan masallarla ilgili saha çalışmaları geçmişten bugüne artarak devam etmektedir. Masallarla ilgili çok fazla saha çalışması bulunmasına rağmen Mardin ve yöresiyle ilgili çalışmaların sınırlı ve dar bir çerçevede yapıldığı görülmektedir. Bu tezde, derleme yöntemi ile kaynak kişilerden masallar derlenerek kayıt altına alınmıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın Mardin ilinin folkloru ile ilgili önemli bir boşluğu doldurması hedeflenmiştir.

Mardin ve ilçelerinde kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde günümüzde eskisi gibi masal anlatılmadığı görülmüştür. Konuyla ilgili olarak kaynak kişilere belli başlı sorular sorulmuş ve kaynak kişilerden alınan cevaplara göre Mardin’de masal anlatımı geleneğinin durumu tespit edilmiştir. Verilen bilgiler doğrultusunda Mardin’de masal anlatanların sayısının giderek azaldığı ve masal anlatma geleneğinin zayıfladığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bunun nedeni olarak iki sebep gösterilmiştir. Bunlar; gelişen teknoloji ile birlikte kitle iletişim araçlarının hızla yayılması ve kent yaşamının değişmesiyle birlikte çocukların yetişkinlerle ve yaşlılarla olan iletişimlerinin kopması olmuştur. Kırsal kesimde yaşayan birkaç anlatıcı eskiden sadece radyo dinlediklerini ve bunun da onların masal anlatmalarına engel olmadıklarını belirtmişlerdir. Fakat televizyonun gelmesiyle beraber televizyon seyretmek, masal anlatmanın önüne geçmiştir. Kaynak kişilerin çoğu, geçmişte çok masal bildiklerini ve anlattıklarını fakat şimdilerde pek çoğunu unuttuklarını ifade etmişlerdir. Anlatıcıların birkaçı uzun

bir zaman sonra ilk defa bu çalışma vesilesiyle masal anlattıklarını belirtmişlerdir. Bu durum Mardin’de sözlü anlatıları anlatma geleneğinin giderek zayıfladığını göstermiştir. Dolayısıyla derlenen masal metinleri de zayıf kalmıştır. Fakat alan araştırmasına çıkılıp gerekli kaynak kişilerden masal talep edildiği zaman anlatıcılığın devam ettiği görülmektedir. Yapılan gözlemler neticesinde kadın anlatıcıların masal anlatırken çekindikleri, erkek anlatıcıların ise çok rahat bir şekilde kendilerini ifade ettikleri görülmüştür. Bu durum derleyicinin cinsiyeti ile ilgilidir.

Kaynak kişilerin masal anlatımları esnasında dil ve üslup özellikleri gözlemlenmiştir. Derleme yapılan kaynak kişilerin eğitim durumlarına bakıldığında anlatıcıların hemen hemen tamamının okuryazar olduğu görülmüştür. Bu bakımdan masallar, ağız özelliği olmadan verilmiştir. Masallar, Türkçeye aktarılırken çeşitli yerlerde cümle düşüklükleri olmuştur. Bu tarz cümle düşüklükleri tarafımızca tamamlanmıştır. Mardin’in kozmopolit bir yapıya sahip olması yörede pek çok dilin konuşulmasını beraberinde getirmiştir. Derlemede pek çok kaynak kişi kendi dilinde masal anlatmıştır. Dolayısıyla bazı masallar hem Türkçe hem Kürtçe hem de Arapçadan derlenmiştir. Fakat masallar arasında çok büyük farklılıklar görülmemiştir. Bir başka deyişle aynı masalın farklı dillerde icra edilmesi telaffuz değişikliği dışında bir ayrım görülmemiştir. Bu da yörede artık kültürlerin iç içe geçtiği ve ortak bir kültürün oluştuğu anlamına gelmektedir.

Mardin’den derlenen masalların tipleri Aarne-Thompson’ın “The Types of the Folktale” ve Eberhard-Borataw’ın “Typen Türkischer Volksmarchen” (TTV) kataloglarına göre tasnif edilmiştir. Çalışmada 12 hayvan masalı, 61 asıl halk masalı, 5 fıkra türünde masal ve 2 zincirleme masal olmak üzere 80 masal metni yer almıştır. Masalların büyük bir çoğunluğunu asıl halk masalları oluşturmaktadır. Çalışmada 80 masaldan 22 masalın tip numarası Eberhard-Borataw’ın kataloğunda, 17’si ise Aarne-Thompson’ın kataloğunda tespit edilmiştir. Bu iki tip kataloğunda yer almayan veya tespit edilemeyen masalların tip numaraları (-) işareti ile gösterilmiştir. Bu bölümde 13 masalın varyantı masalla ilgili temel çalışmalarda tespit edilmiştir. 67 masalın ise bu çalışmalarda herhangi bir varyantına rastlanamamıştır.

Çalışmanın önemli bir bölümü olan motif tasnifinde Mardin masalları, Stith Thompson tarafından hazırlanan “Motif Indeks of Folk Literature” adlı çalışmaya göre tespit edilmiştir. İncelemeye alınan 80 masalda 317 motif başlığı altında 783 motif tespit

edilmiştir. Bu motifler arasında katalogda yer almayan masalların başına (M) harfi konulmuş ve bunların Mardin masallarında yer alan motifler olduğu bu şekilde belirtmeye çalışılmıştır. Bunlar; sihirli söz, devden kaçma, hain gelin ve Hızır vb. Mardin masallarının motif yapısını belirlerken tespit edilebilen her motif belirtmeye çalışılmıştır. İncelemede bütün motif gruplarından örnekler bulunmakla birlikte “B. Hayvanlar”, “D. Sihir”, “F. Olağanüstülükler”, “H. İmtihanlar”, “J. Akıllılar ve Aptallar”, “K. Aldatmalar”, “N. Şans ve Kader”, “P. Toplum”, “W. Karakter Özellikleri” ile ifade edilen motif gruplarının örnekleri, daha yoğun bir şekilde yer almıştır. “A. Mitolojik Motifler”, “C Yasak”, “E. Ölüm”, “R. Tutsaklar”, “U. Hayatın Tabiatı” ve “Mizah” başlığı ile ifade edilen motif gruplarından da az motif tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada “Z. Çeşitli Motif Grupları” başlığı altında Mardin masallarında rastlanan formulistik sayılar ve sembolik renkler hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Mardin’den derlenen masalların içeriklerine bakıldığında genellikle hayvan masallarının kısa, asıl halk masallarının ise uzun olduğu görülmüştür. Derlenen masalların kahramanları insanlar, hayvanlar ve olağanüstü varlıklar şeklinde karşımıza çıkmıştır. Masallarda insanlar; padişah, vezir, çiftçi, çoban, esnaf ve imam gibi her kesimden şahısların yer aldığı görülmüştür. Masallarda özellikle çiftçi ve çoban gibi meslekler çok sık geçmektedir.

Derlenen hayvan masallarının çoğunda hayvanlar, insanlar gibi konuşmakta ve onlar gibi davranmaktadır. Masallarda tilki, kurt, aslan, yılan, leylek, at, koyun, kedi, fare, horoz ve serçe gibi hayvanlar yer almıştır. Bu bakımdan yöre halkının çevresindeki hayvanlara kayıtsız kalmadığı ve onlara insan özelliği kazandırarak dinleyiciye mesajlar verdiği görülmüştür. Hayvanlar dışında masallarda cin, peri, dev, Şahmeran ve şeytan gibi olağanüstü varlıklar da yer almıştır. Özellikle masallarda sabır, vicdan sahibi olma, iyilik, güven, misafirperverlik, çalışkanlık, dürüstlük ve ahlak gibi temalar işlenmiştir. Bunların yanında yalan, kötülük, iffetsizlik, zalimlik, hile, kıskançlık, hırsızlık, nankörlük, tembellik ve üşengeçlik gibi temalar da yer almıştır. Anlatıcılar olumsuz temalar üzerinden bu davranışları sergileyen şahısların her zaman zarar gördüğünü ifade etmiştir. Mardin masallarında özellikle iyilik ve dürüstlük temaları yoğun bir şekilde tekrar etmiştir. Bu bakımdan Mardin masallarındaki olayların hep bir mesaj verme amacı taşıdığı görülmüştür.

Mardin masallarında formülistik sayılar sık tekrarlanmıştır. Masallarda üç, yedi, dokuz, on iki ve kırk sayıları görülmüştür. Bu sayılar içinde en çok tekrar eden formülistik sayı üçtür. İkinci en çok tekrar eden sayı ise yedidir. Diğer sayılar olan kırk sayısı, 6 masalda, dokuz sayısı 1 masalda, on iki sayısının ise 2 masalda görüldüğü tespit edilmiştir. Bu bilgilerden hareketle yöre halkının bu sayılara sembolik bir değer yüklediği görülmüştür. Masallarda renkler de bir motif olarak karşımıza çıkmıştır. Özellikle kırmızı, siyah ve beyaz renkleri masallarda sembolik bir değeri yansıtmıştır. Mardin masallarında yer ismi olarak da daha çok belirsiz ifadeler yer verilmiştir. Fakat birkaç masalda Mardin, Midyat ve Kızıltepe gibi gerçek yer isimlerine rastlanmıştır.

Çalışmada, Mardin masallarında yer alan kalıplaşmış sözler de incelenmiştir. Mardin masallarında anlatıcı, masalı anlatmadan önce dinleyiciyi hazırlamak için kalıp sözlere başvurmuştur. Genellikle “Bir varmış bir yokmuş” veya “Evvel zaman içinde kalbur saman içinde” gibi kalıp ifadeler kullanılmıştır. Masallarda söylenen uzun tekerlemeli başlangıç formelleri Mardin masallarında yer almamaktadır. Bu durumun sebebi olarak da yöre halkının yoğun bir çalışma temposu içerisinde olduğundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Mardin masallarında anlatıcılar, bitiş formellerini genellikle mutlu sonu ifade etmek için kullandığı görülmüştür. Masalın doğası gereği iyiler kazanır, kötüler kaybeder. Bu bakımdan Mardin masallarında da her türlü sıkıntıyı çeken kahraman, masalın sonunda mutluluğa kavuşmuş ve çektiği tüm sıkıntıların karşılığını fazlasıyla almıştır. Mardin masallarında bitiş formelleri olarak daha çok “Onlar muradına ermiş”, “masal da burada bitmiş”, “kırk gün kırk gece düğün yapılmış” gibi sade formellere yer verildiği görülmüştür.

Masallarda ara sözlere de başvurulmuştur. Toplam on altı masalda ara söz kullanılmış ve aynı masal içerisinde bazı ara sözler tekrarlanmıştır. Ara sözlerin içeriğine bakıldığında anlatıcının masalın kahramanı ile ilgili yorumlar yaptığı, olayları özetlediği ya da masalla ilgili olarak güncel hayattan bazı örnekler verdiği görülmüştür.

Mardin masallarında nadir ve sık görülen motifler tahlil edilmiştir. Tahlil kısmında motiflerin halk kültüründeki arka planı ve sözlü anlatmalardaki yerleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Ardından motiflerin masalda nasıl yer aldığı incelenmiş ve bazı motiflerin işlevsel özelliklerine değinilmiştir. Masallarda rastlanılan başlıca

işlevlerin “uyarma”, “korkutma”, “şifa verme”, “cezalandırma”, “koruma/korunma”, “dönüşme”, “imtihan etme”, “yardım etme” ve “gelecekte haber verme” olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak; bu çalışma, Mardin masalları üzerine yapılan ilk doktora tezi olmasından dolayı önem taşımaktadır. Çalışmayla beraber Mardin masalları, kayıt altına alınmış ve masallar bağlam, tip, motif ve formel yönünden incelenmiştir. Bu açıdan bakıldığında çalışmanın Mardin’deki masal araştırmalarıyla ilgili önemli bir boşluğu doldurması hedeflenmiştir. Yapılacak yeni saha çalışmaları ile Mardin’in sözlü anlatım ürünlerini kayıt altına almak ve geleneğin devamı konusunda katkıda bulunmak önemli olacaktır. Masal anlatımı geleneğinin devamı için önerilerimiz şu şekildedir:

1. Geleneğe göre anlatılan masallarda, anlatıcının çevresini, kültürünü, değer yargılarını, bakış açılarını ve dolayısıyla oradaki insanların genel yaşam biçimini ve hayallerini belirlemek mümkündür. Bu nedenle halk kültüründe önemli bir yer tutan masalların sözlü gelenekte unutulmaması için öncelikle usta masal anlatıcılarının tespit edilmesi gerekmektedir.
2. Derlemeler özellikle kış mevsiminde yapılmaya çalışılmalıdır. Çünkü pek çok kaynak kişi diğer mevsimlerde tarlada veya bahçede yoğun olarak çalışmaktadır. Bu sebeple anlatıcıların kendilerini rahat hissedecekleri bir ortamda masal anlatmalarına zemin hazırlanmalıdır.
3. Derlenen masallar, çeşitli yaş gruplarına uygun olacak şekilde kitap hâline getirilmeli ve böylelikle masalların eğitici işlevinden yararlanılmaya çalışılmalıdır.
4. Günümüzde teknolojik gelişmelerin masalı ve masal anlatma geleneğini olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir. Ancak kültürel değerlerimizi geniş kitlelere ulaştırmak için teknolojinin sunduğu kolaylıklardan yararlanmak gerekir. Bunun için masal anlatma konusunda eğitim almış kişilerin televizyon üzerinden gecenin belirli saatlerinde çocuklar için masal programları hazırlaması gerekmektedir.
5. Günümüz ihtiyaçlarına göre şekillenecek yeni masallar üretilmeli ve var olan yerel masallar ise gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Çünkü kendi masallarını bilen ve üretebilen bir toplum sözel belleğini canlı tutabilecektir.

KAYNAKLAR

- Abalı, N. (2009). Türk halk hikâyelerinde “ilk görüşte aşk” motifi, ensest yasağı ve egzogami. *Milli Folklor Dergisi*, (21)83, 97-102.
- Abiha, B. Ç. (2018). Mitolojiden Tarsus’a bir sembol: yılan ve Şahmaran, *II. Tarsus Kent Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 7.
- Adlıg, H. (2019). *İdil masal ve efsaneleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Artuklu Üniversitesi.
- Akçaalan, H. (2022). *Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında Kütahya masalları*. [Doktora Tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Akman, E. (2002). *Araç folklorundan örnekler. (Oycalı Köyü/Kastamonu)*.
- (2004). *Safranbolu folklorundan örnekler*. Gazi Kitabevi.
- (2009). Türk halk hikâyelerinde Tevrat kaynaklı motifler, 9. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Türk Halk Edebiyatı Bildirileri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- (2012). *Uğru ile Kadı hikâyesi (Kastamonu nüshası)*. Gazi Kitabevi.
- (2012). Türk mitolojisi ve halk şiirinde “sarı/kızıl öküz” inancı. *Türkiyat Mecmuası Dergisi*, (22)1: 1-16.
- (2013). *Melikşah ile Güllühan hikâyesi (inceleme-metinler)*. Gazi Kitabevi.
- Akkoyunlu, Z. (1996). Binbir gece masallarının Türk masallarına tesiri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 1. s. 1-12.
- Akkaya, N. (2017). Kıbrıs Türk masallarında değerler. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 23(90), 231-244.
- Akkaya, S. (2019). Bir masal karşılaştırması: Rapunzel ile Mahbub-ı Dilber. *Turkish Studies Language and Literature*, (4)14, 1669-1686.
- Akyol, S. (2017). *Sırdıuu sandık/comoktor (sihirli sandık/masallar) adlı Kırgızca masal kitabı (metin ve inceleme)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Karatekin Üniversitesi.
- Al, B. (2022). *Geleneksel masal anlatılarının çağdaş eğitim modellerine göre incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

- Alangu, T. (2012). *Billur köşk masalları*. Yapı Kredi Yayınları.
- Aliyev, R. (2011). Masallarda efsane ve masal yapısalıcılığı. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 4(7), 38 – 44.
- Alptekin, A. B. (1991). *Hayvan masalları*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- (2002). *Taşeli masalları*. Akçağ Yayınları.
- (2009). Türk masal ve halk hikâyelerinde görmeyen gözün tedavi edilmesi motifi üzerine. *Milli Folklor*, S. 81, 18-26.
- (2013). *Halk hikâyelerinin motif yapısı*. Akçağ Yayınları.
- (2019). Masalların kökeni meselesi üzerine bazı görüşler. 9. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Türk Halk Edebiyatı Bildirileri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Alsaç, F. (2017). *Anadolu masallarında yapı, izlek ve masal kahramanlarının tip tahlili*. [Doktora Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Altay, C. (2018). *Tercüme-i elfü'l-leyle ve leyle (binbir gece masalları tercümesi) giriş-metin-inceleme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Anonim, (2009). *Mardin ili 2009 yılı çevre durum raporu*. Mardin Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü.
- Arıhan, S. K. (2011). Eski çağ sanatında cücelik. *Lokman Hekim Journal*, 1(3), 35-43.
- Arslan, A. S. (2017). *Çankırı masalları*. [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Arslan, A. A. (1998). *Kuzey-doğu Anadolu (Kars) Türk ve kuzey Britanya halk edebiyatlarında masallar*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Arslantaş, L. F. (2020). *Gelenekselden moderne masal anlatıcılığının evrilmesi: Hatay örneği*. [Yüksek Lisans Tezi]. Mustafa Kemal Üniversitesi
- Ashimova, D. (2020). *Kazak masalları üzerine bir değerlendirme*. [Doktora Tezi]. Ardahan Üniversitesi.
- Aslan, E. (1992) *Çıldırli âşık Şenlik*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Yayını.
- (2000). Masal araştırmaları ve korkak Ali masalı üzerinde bir inceleme. *Milli Folklor Dergisi*, S. 52, 33-46.

- (2001). Halk hikâyelerinde kahramanların kıyafet değiştirme motifi ve Arabizengi tipi. *Türkbilig*, S. 2, 1-10.
- (2009). Şamanizm ve şamandan aşığa intikal eden trans olgusu. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 2(3), 17-37.
- Aslan, N. (2004). Şekil değiştirme motifinin anlatılarımızdaki bazı yansımaları üzerine. *Milli Folklor*, S. 64, 37-43.
- Aşırov, T. (2022). Sovyet Türkmenistanı'nın ilk yıllarında halk bilimi çalışmaları: masal örneği. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 282 – 290.
- Atçıl, M. B. ve Orundaş, İ. (2000). *Yaşayan tarih – Mardin*. Mardin Valiliği Yayınları.
- Ateş, Ş. (1996). Hesse'nin masalları: motifler otobiyografik unsurlar. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S.1, 244-249.
- Atlı, S. (2018). Aşkın on dokuz hâli: Anadolu masallarında “âşık olma” motifi üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(3), 1839-1865.
- Ayan, A. Ü. (2012). *Mardin folkloru*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Ayan, M. (2019). *Şanlıurfa masalları*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Aydın, E. (2019). Türkiye'deki karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, s. 148-156.
- Aydın, D. A. (2021) *Melek Özlem Sezer'e ait masal kitaplarının söz varlığı ve içerdiği iletiler açısından incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. İbrahim Çeçen Üniversitesi.
- Azadovki, M. (2002). *Sibirya'dan bir masal anası*. Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Azzam, A. (2019). *Tevbe suresi tefsiri*. Buruc Yayınları.
- Bahadır, Y. (2017). *Uşak'tan derlenen masallar üzerine bir inceleme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Uşak Üniversitesi.
- (2019). Türk dünyası masallarında iyi huylu devler ve fonksiyonları. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, S. 14, 121-134.

- (2021). Türk dünyası masallarında “yeniden dirilme” motifi üzerine bir inceleme. *TUDOK VI. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi Bildiriler II. Cilt*. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Bakırcı, N. (2004). *Türk dünyası coğrafyasında tespit edilmiş hayvan masalları üzerinde bir inceleme*. [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Balcı, F. (2018). *Türk kültür tarihinde sığır*. [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Balcı, S. (2019). *Türk dünyası masalları tip kataloğu*. [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Balcıoğlu, N. R. (1952). Anadolu’da cinlere, perilere ve devlere dair inanışlar. *Türk Folklor Araştırmaları*, S. 35, 555-556.
- Bars, M. E. (2017). Türk destanlarında mağara kültü üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 75-82.
- (2018). Ziya Gökalp’ın masalları fakelore örnekleri olarak kabul edilebilir mi? *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 61, 145 – 157.
- Başgöz, İ. (1988). Masalın anlatıcısı, *Masal araştırmaları 1*. Nuri Taner (Ed.). Artsan Yayınları.
- Başgöz, İ. ve Ekici, M. (2013). Sözlü anlatımda ara söz: Türk hikâye anlatıcılarının şahsi değerlendirmelerine ait bir durum incelemesi. *Milli Folklor Dergisi*, S. 50, 86-104.
- Baydemir, H. (2004). *Özbek halk masalları (inceleme-metin)*. [Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Bayrakdarlar, T. (2020). *Türkmen masallarında aile motifleri üzerine bir inceleme*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bayram, S. (2022). *Anadolu masallarında iyilik ve kötülük motifi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Ben-Amos, D. (2006). Şartlar ve çevre içinde folklorun bir tanımına doğru (Ekici, M. Çev.). *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1*. Oğuz Ö. vd. (Ed.). Geleneksel Yayıncılık.

- Beydeba, İ. M. (2003). *Kelile ve Dimne*. (S. Aykut çev.). Şule Yayınları.
- Bilgili, N. (2017). *Türk mitolojisi*. Kripto Yayınları.
- Bilkan, A. F. (2020). *Masal estetiği*. Akçağ Yayınları.
- Boratav, P. N. (1982). *Folklor ve edebiyat II*. Adam Yayınları.
- (1992). *Zaman zaman içinde*. Adam Yayınları.
- (2015). *Az gittik uz gittik*. İmge Kitabevi Yayınları.
- (2016). *100 soruda Türk halk edebiyatı*. Bilgesu Yayınları.
- Borbely, D. O. (2022). *Macar masallarında ve efsanelerinde Şamanizm*. [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Boztilki, G. (2012). *Eğitim boyutuyla Türk edebiyatında fantastik ve masalsı öğeler*. [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Bozkır, D. (2018). *Coğrafya eğitiminde değer kazandırmada masalın kullanımı*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bütüner, Ş. (2020). *Masal ve mitoloji: Türk masallarında kültlerin çözümlenmesi*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Canpolat, T. O. (2018). *Türk ve Alman halk masallarında biçim ve doğaüstü unsurlar*. [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Cemiloğlu, M. (2001). *Halk hikâyelerinde doğum motifi*. Vipaş Yayınları.
- Ceylan, M. (2017). *Afyonkarahisar masallarında Şamanizm izleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ardahan Üniversitesi.
- Cilâcı, O. (1994). Dua. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (9):529-530.
- Çakır, M. (2020). *Karakalpak realistik masalları (inceleme-metin)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Çakmak, M. (2022). *Zindandan saraya Hz. Yusuf*. Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çal, A. M. (2022). *Pamuk prenses masalının 'masumiyetin dayanılmaz çekiciliği' ve 'greta' filmlerinde postmodern yansıması üzerine eleştirel söylem çözümlemesi*. [Doktora Tezi]. Kocaeli Üniversitesi.

- Çalışoğlu, S. (2019). *Zonguldak masalları (araştırma-inceleme-metin)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Bülent Ecevit Üniversitesi.
- Çam, E. (2018). *Yunt Dağı Yörük masalları: metin ve bağlam merkezli bir inceleme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Çaymaz, G. (2019). *Kırgız ve Anadolu masallarındaki hayvan motifleri ile bu masalların dil ve üslup incelemesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Karabük Üniversitesi.
- Çelik, T. ve Özcan, D. (2020). Uşak efsanelerinde Hızır kültü. *Folklor Akademik Dergisi*, (3)2, 295-312.
- Çelebi, İ. (1998). Hızır. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 17, 411- 412. TDV Yayınları.
- (2008). Rüya. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 35. s. 306 - 309. TDV Yayınları.
- Çelepi, M. S. (2012). *Türk halk kültüründe rüya*. [Doktora Tezi]. Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Çerikan, F. U. (2014). *Türk kültüründe demir*. [Doktora Tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Çetinkaya, Z. (2007). *Masalların Türkçe öğretimindeki yeri ve önemi*. [Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Çiftbaş, Ü. (2019). *Türk halk masallarında şiddet*. [Yüksek Lisans Tezi]. . Kastamonu Üniversitesi.
- Çimen, B. (2019). *Erzurum masallarında olağanüstü güçler ve işlevleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. 29 Mayıs Üniversitesi.
- Çoruhlu, Y. (2013). *Türk mitolojisinin ana hatları*. Kabalcı Yayınları.
- (2019). *Türk sanatında hayvan sembolizmi 2*. Ötüken Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2009). Türk halk kültüründe şeytan telakkisi üzerine tespitler. *Motif Akademik Halkbilimi Dergisi*, 2(3), 269-282.
- (2015). *Türk dünyası epik destan geleneği*. Akçağ Yayınevi.

- Çobanoğlu, Ö. ve Çobanoğlu, S. (2015). Türk halk kültüründe konuşmalık türler bağlamında sözel nasihatler, dua ve beddualar. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, (4)7, 1-32.
- Çobanoğlu, S. F. (2020). *Türk mitolojisinden masallar 1-2*. Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Daşdemir, C. (2019). Erler Karısına Koca Olmaya Giden Keloğlan Masalı üzerine arketipsel bir çözümleme. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 12(28), 991 – 1000.
- Demir, N. (2021). *Anadolu Türk halk masalları*. Altınordu Yayınları.
- Demir, R. ve Öztürk, M. (2022). Âşık Garip hikâyesinin yeni bir varyantı ve çözümlemesi. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, (5)1, 72-81.
- Demir, R. (2022). Toplumsal cinsiyet bağlamında çözümlenen bir hikâye: “Şahmeran’ın Bacakları”, *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (ASOBİD)*. S. 11, 191-214.
- Demir, R. (2018). *Anadolu masallarında suç ve ceza motifi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Demir, Z. (2019). *Mardin ili Midyat ilçesinde yaşayan Mahalmilerin folklor ve etnografyası*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ardahan Üniversitesi.
- Demir, C. (2021). *Anadolu sahası Türk masallarında renk sembolizmi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Demirkent, I. (2005). *Ortaçağ’da Mardin, taşın belleği Mardin, Kolektif*. Yapı Kredi Yayınları.
- Demirbakan, C. (2021). Van masallarında çocuksuzluk motifi üzerine bir inceleme. *Bilhikem III. Sosyal Bilimler Öğrenci Sempozyumu*. Bilhikem Yayınları.
- Deniz, B. (2019). *Türk ve Alman masallarının doğu-batı sentezi kapsamında topluma gönderdiği iletiler yönünden incelenmesi ve karşılaştırılması*. [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

- Derdiçok, N. S. ve Küçükebe, H. D. (2021). Bağlamin eş ve benzer metin oluşumuna etkisi: İzmir’den derlenen bir masal örneği. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 249 – 267.
- Dilek, İ. (2003). *Altay masalları*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- (2007). *Altay masalları*. Alp Yayınevi.
- (2007). Sibiry Türk masallarında hayvanla evlenme. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, 207-218.
- Dolapönü, H. (1972). *Tarihte Mardin*. Hilal Matbaacılık.
- Duman, N. (2018). *Peri masalları ve çizgi animasyon filmlerindeki zihin durumlarının incelenmesi*. [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Durmaz, U. (2012). *Balıkesir köy seyirlik oyunları üzerine bir inceleme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Duvarcı, A. (2005). Türklerde tabiatüstü varlıklar ve bunlarla ilgili kabuller, inanmalar, uygulamalar. *Bilig Dergisi*, S. 32, 125-144.
- Eberhard, W. ve Boratav, P. N. (1953). *Typen Türkischen volksmärshen*, Wiesbaden.
- Ege, F. (2015). *Arketipsel sembolizm bağlamında kuzeydoğu anadolu masallarının analizi*. [Doktora Tezi]. Ardahan Üniversitesi.
- Eğer, H. Ş. (2020). *Anadolu sahası Türk masallarında taş*. [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Eren, M. (2017). Anadolu sahası Türk masallarında dua motifi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 58, 355 – 375.
- Eren, M. (2018). Üç Akil Masalının Ulubey (Ordu) ve Yusufeli (Artvin) varyantının mukayesesi. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 35 – 44.
- Erdik, Ş. (2022). *Türk masallarında imtihan motifi - az gittik uz gittik ve zaman zaman içinde -*. [Yüksek Lisans Tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Ergin, M. (2007). *Dede Korkut kitabı*. Boğaziçi Yayınları.
- Ergun, P. (2010). Türk gelininin mitolojik göçü. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13)24, 275-290.

- Ergüt, H. M. (2020). *Ignacs Kunos'un derlediği Türk masalları'nın Propp metoduyla incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Erk, Z. A. (2022). Uygur masallarında Hızır motifi. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, S. 19, 60-67.
- Eroğlu, E. (2019). *Anadolu sahası Türk halk masalları ve halk hikâyelerinde 'su' motifi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Ekici, M. ve Sarpkaya, S. (2021). Tebrizli İran Türklerinde masal anlatıcısı tipolojisi ve kültürel kimlik. *Milli Folklor*, 17(130), 58 – 69.
- Eliade, M. (2011). *Demirciler ve simyacılar*. Kabalcı Yayınları
- (2014). *Şamanizm*. (Birkan, İ. Çev.). İmge Kitabevi.
- (2009). *Dinsel inançlar ve düşünceler tarihi Muhammed'den reform çağına*. Kabalcı Yayınları.
- Erkanal, H. (2005). Mardin'in eski Mezopotamya kültürleri açısından yeri ve önemi. *Taşın Belleği Mardin*. Özdem, F. (Ed). Yapı Kredi Yayınları.
- Ertuğrul Kamiloğlu, İ. (2009). *Mardin ili gümüş işlemeciliği ve yörede yapılan ürünlerin bazı özellikleri*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Elçin, Ş. (2011). *Halk edebiyatına giriş*. Akçağ Yayınları.
- Ete, M. R. (2010). *Mardin Süryanilerinin halk kültürü üzerine monografik bir inceleme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Dicle Üniversitesi.
- Erşahin, İ. (2011). *Kahramanmaraş masalları üzerine tip ve motif araştırması*. [Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Ertizman, A. A. (2020). *Billur köşk masalları*. [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Fromm, E. (2004). *Sevme sanatı* (Gündüz, I. Çev.). Morpa Kültür Yayınları.
- (2017). *Rüyalar, masallar, mitler*. (Arıtan, A. ve Ökten, K. H. Çev.). Say Yayınları.
- Fuat, M. (2018). *Nasreddin Hoca fıkraları*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gedik, S. (2019). *Anadolu sahası masal ve efsanelerinde yılan-şahmaran*. [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.

- (2019). Anadolu sahası masallarında çocuksuzluk ve yılan. *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*, (2)1, 35- 42.
- (2020). Masalların eğitimsel işlevleri. *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, (3)1, 356-367.
- Güler, D. Ö. ve Akçaalan, H. (2022). “Ali Ali Kız Ali” adlı Kütahya masalının toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmesi. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 28(112), 1021 – 1042.
- Gültekin, M. (2019). *Masal anası Kezban Karakoç ve repertuarı*. Grafiker Yayınları.
- Gültekin, M. (2010). *Tataristan masalları üzerinde bir araştırma*. [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Gültekin, A., Büyükyazıcı, M. ve Demir, T. (2021). Midyat telkâri ustaları. *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*, (6)2, 751-771.
- Gümüş, İ. (2015). *Türk masallarının Max Lüthi yaklaşımıyla çözümlenmesi*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Gümüşer, T. (2022). *Anadolu sahası masalları ile Grimm masallarının büyü motifi açısından karşılaştırılması*. [Yüksek Lisans Tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Güneş, H. (2006). *Grimm masallarının çocuklar üzerindeki etkileri*. [Doktora Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Güneş, A. K. (2022). *Anadolu sahası halk masallarında giyim kuşam ve işlevleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Kafkas Üniversitesi.
- Güner, O. (2002). *Kürt halk masalları ve halk hikâyeleri*. Kalan Yayınları.
- Günay, R. M. (2020). *Erzurum il merkezine bağlı beş köyde kültür değişimleri açısından masal anlatma geleneği üzerine bir inceleme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Günay, U. (1975). *Elazığ masalları-inceleme*. Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- (1983). Türk masallarında geleneksel ve efsanevi yaratıklar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (1)1, 21-47.
- (1992). Türk masalarında aile, sosyo-kültürel değişme süresinde Türk ailesi. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

- (2009). Türk masallarında geleneksel ve efsanevi yaratıklar. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 2(3-4), 84 – 115.
- (2011). *Elazığ masalları ve Propp metodu*. Akçağ Yayınları.
- (2015). *Türkiye’de âşık tarzı şiir geleneği ve rüya motifi*. Akçağ Yayınları.
- Gündüz, E. (2011). *Tarihi kentin çevresel kapasite yöntemi ile korunması - Mardin örneği*. [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Gürsu, S. (2017). *Bingöl/Kiğı yöresi masal örnekleri ve tahlili*, [Yüksek Lisans Tezi]. Bingöl Üniversitesi.
- Güven, M. (1995). *Binbir gece masalları üzerinde motif araştırması, metin – inceleme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Gökdemir G. (2008). *Kıbrıs Türk kültüründe masal geleneği*. [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Gökbulut, B. (2010). *Kıbrıs Türk masalları ile Uygur Türk masalları üzerinde karşılaştırmalı bir araştırma (inceleme-metinler)*. [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Gökbulut, B. ve Yeniasır M. (2017). Kıbrıs ve Uygur Türk halk masallarında öne çıkan bazı motifler üzerine incelemeler. *TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 10, 123-137.
- Gökalp, B. (2018). *Bingöl masallarında – seçilmiş örneklerde- sembolik masal çözümlemeleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Bingöl Üniversitesi.
- Gökçeoğlu, M. (2013). Kıbrıs Türk ve Azerbaycan masallarındaki ortak dil özellikleri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 6(11), 179 – 195.
- Göncü, E. B. (2020). *Türk masallarında din adamı tipolojisi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Göyünç, N. (1991). *XVI. yüzyıl’da Mardin sancağı*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Grimm Kardeşler (2000). *Grimm masalları, cilt 1*. (Yeğinboğalı, N. çev.). Engin Yayıncılık.
- Halıcı, G. Y. (2014). Gök Tanrı’nın temsilcileri: koruyucu kuşlar. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 20 (77), 71-81.

- Harman, Ö. F. (2001). İsmail, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 23. Cilt. s. 76 – 80. TDV Yayınları.
- Harmancı, M. (2010). *Türk masallarında Keloğlan tipi*. [Doktora Tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Hatipoğlu, V. (1972). *Dil bilgisi terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hesse, H. (2018). *Masallar*. (Kantemir, İ. çev.). Can Yayınları.
- Heybetli, Ç. (2019). *Anadolu sahası Türk masallarında kozmografya ve tabiat*. [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Hocaoğlu, M. (2011). *Kur'an'da Peygamber kıssaları Hz. Âdem'den Hz. İsa'ya*. Hüner Yayınları.
- Işık, N. (2009). *Türk masallarının sembolik açıdan çözümlenmesi*. [Doktora Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Işık, N. (2020). İşlevselcilik açısından kuyu motifinin Türk kültürü, edebiyatı ve sinemasına yansımaları. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 26(2), 281-296.
- Işıkelekoğlu, E. (2022). *Anadolu Türkleri'nin halk masallarında erkek ve erkekleşme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- İnan, A. (1972). *Tarihte ve bugün Şamanizm*. Türk Tarih Kurumu Yayını.
- (1991). Türklerde demircilik sanatı (tarihte ve folklorda). *Makaleler ve İncelemeler*. C. II. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İnayet, A. (2010). *Türk dünyası efsane ve masallarında bir dev tipi Yelmavuz/Celmoğuz*. Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- İpkırmaz, Y. İ. (2002). *Hint masallarındaki motifler*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- İto, K. (2005). *Türk Japon hayvan masallarının karşılaştırılması*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Jung, C. G. (2019). *Dört arketip* (Yılmaz, A. A. Çev.). Metis Yayınları.
- Kaçmaz, C. (2020). *Anadolu halk masalları ile Kırgız halk masallarının karşılaştırmalı araştırması*. [Yüksek Lisans Tezi]. Kültür Üniversitesi.

- Kadioğlu, B. (2021). *Kadın ve şifa: bir sağaltım aracı olarak masal anlatıcılığı üzerine bir araştırma*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Kandemir, A. N. (2019). *Anadolu masallarında kitonyen unsurlar ve bu unsurların masallardaki işlevleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Kaplan, H. (2021). Mitolojik inançlarda ve anlatılarda yer alan balık motifi ve balık motifinin günümüz efsanelerine yansımaları. *International Journal of Filologia (IJOF)*, (4)6, 129-137.
- Karabacak, A. (2022). *Kimlik ve ötekilik bağlamında Nevşehir masalları*. [Yüksek Lisans Tezi]. Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Kardaş, S. (2020). *Bitlis halk masallarının çocuğa uygunluğu ve değerler eğitime katkısı üzerine bir inceleme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Karataş, A. (2020). *Uyuyan güzel uyandı*. Nemesis Kitap Yayınları.
- Karadavut, Z. (2010). Kırgız masallarında mitolojik unsurlar. *Milli Folklor*, S. 85, 71-80.
- Karagöz, E. (2016). *Tatar-Başkurt sihirli masalları üzerine karşılaştırmalı motif çalışması (aktarma-motif tespiti (motif-index of folk literature 'ye göre) – motif dizini)*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- (2021). Masallarda başlayış formelleri: İdil-Ural (Tatar ve Başkurt) masalları örneği. *Milli Folklor*, 16(128), 60 – 75.
- (2021). Masallarda bitiş formelleri: İdil Ural (Tatar) masalları örneği. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(36), 1207 – 1226.
- Karadeniz, F. (1986), Giresun yöresinde cin, peri, büyü, cadı'nın inanç ve masallara katılımı. *Türk Folklor Araştırmaları*, C. VII: 80-81.
- Karpuz, E. (2017). Anadolu mutfaklarında kullanılan bakır kaplar ve Osmanlı dönemi örnekleri. *Türkler. Türk Tarihi ve Kültür Araştırmaları*, C. 12, s. 425-432.
- Kasımoğlu, H. (2010). *Van yöresine ait Türk halk masalları*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Kasımoğlu, S. (2017). *Binbir gece masallarında kahraman izleği: Şehriyar'ın farkındalık yolculuğu*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.

- (2017). Şehriyar’ın bin bir masal gecesi balinanın karnı sembolünün bir örneği olarak masal diyarı. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 23(90), 59-72.
- (2022). Türk masallarında anne motifinin psikanalitik çözümlemesi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, (15)39: 743-753.
- Kaval, Y. (2019). *Tunceli’den derlenen masallar (metin-inceleme)*. [Doktora Tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Kayalı, Y. (2016). Hint ve Türk mitolojilerinde balık motifi. *Akademik Bakış Dergisi*, S. 58, 252-265.
- Kaya, S. Ü. (2021). Dünya edebiyatlarında rüya motifi: karşılaştırmalı bir analiz. *ASBİDER Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(24), 449-458.
- Kaya, A. B. (2021). *Tıngır mungır - kaynağından Sivas masalları*. Vilayet Yayınları.
- Kaya, A. B. ve Yılmaz, S. S. (2021). *40 gün 40 gece - kaynağından Türk masalları*. Vilayet Yayınları.
- Kayaokay, İ. (2019). Türk masal araştırmacılığında yüz yıllık bir muamma: bir “hanım” olduğu sanılan “K.D.” müstear adı kime aittir?. *Hikmet – Akademik Edebiyat Dergisi*, S.10, s. 304-317.
- Kepez, B. S. (2020). *Yaşayan geleneksel ve modern masal anlatıcıları: bağlamsal kurama göre inceleme*. [Yüksek Lisans Tezi]. Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Keskinsu, G. (2022). *Tatar-Başkurt-Çuvaş destanlarında hayvanların işlevlerinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Kocatepe Üniversitesi.
- Kılıç, G. (2022). *Özbek masallarında kahramanın erginlenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Kılınç, A. (2001). *Yakaafşar Kasabası anlatı türleri üzerine bir inceleme (hikâye, masal, fıkra)*. [Doktora Tezi]. Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Kırılmış, İ. T. (2019). Derlenmiş Türk halk masallarının çocuk edebiyatı için yeniden yazılması. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 64, 253 – 270.
- Konyevî, Ş. M. (2014). *Kur’an-ı Kerim’de Peygamber kıssaları*. Reyhan Yayınları.

- Korkmaz, G. (2020). *Kazak çocuk masallarında kullanılan motifler ve masalların Türkçe öğretimine faydaları*. [Yüksek Lisans Tezi]. Karabük Üniversitesi.
- Kuvvetli, M. (2019). *Türk ve Alman masallarında sağlık teması*. [Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Kurum, U. (2021). *Bektaşî velâyetnâmelerinin motif yapısı*. [Doktora Tezi]. Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Kumartaşlıoğlu, S. (2006). *Balıkesir masallarında motif ve tip araştırması*. [Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- (2022). Zincirlemeli masalların tekerlemelerle olan yapısal benzerliği üzerine bir değerlendirme. *Milli Folklor*, 17(135), 5 – 17.
- Kunos, I. (2019). *Türk halk edebiyatı* (Gülensoy, T. Haz). Akçağ Yayınları.
- Küçük, S. (2020). Ara sözlü ve ara cümleli cümleler üzerine. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 445-463.
- Küçükbasmacı, G. (2016), Türk mitolojisinde yılan. *Türk mitolojisine giriş*, Turan, F. A. ve Ozan, M. (Ed). Gazi Kitabevi.
- Masatoğlu, M. ve Özkan, S. (2019). Viking ve Hint mitolojilerinde yılan imgesi. *Dini Araştırmalar Dergisi*, (22)56, 391-408.
- Mert, E. L. (2009). *Türkçenin sözvarlığı açısından Eflatun Cem Güney'in derleyip yazdığı masallar*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Mungan, H. S. (2022). *Mardin masallarının işlevsel açıdan değerlendirilmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Artuklu Üniversitesi.
- Mutlu, A. (2020). *Türk dünyası hayvan masallarının değerler aktarımı bakımından incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ahi Evran Üniversitesi.
- Nazlı, A. (2011). *Binbir gece masalları'nın Anadolu Türk masallarına etkileri üzerine bir araştırma*. [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Noyan, S. (2008). *Bir şehir bir malikâne sıra dışı evler Mardin*. Bizim Büro Basımevi.
- Ocak, A. Y. (2000). *Alevî ve Bektaşî inançlarının İslam öncesi temelleri*. İletişim Yayınları.

- (1985). *İslâm-Türk inançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas kültü*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Odaman, E. (2020). *Anadolu Türk masalları ile Hint masallarında karşılaştırmalı kadın tipleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Oğuz, Ö. (2013). *Türk halk edebiyatı el kitabı*. Grafiker Yayınları.
- Onaran, A. Ş (2022). *Binbir gece masalları cilt 1/1*. Yapı Kredi Yayınları.
- Ögel, B. (1985). *Türk kültür tarihine giriş, C. IV*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- (2014). *Türk mitolojisi, c. I*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- (2014). *Türk mitolojisi, c. II*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ölçer, M. (2019). *Türk ve Kore hayvan masallarının karşılaştırılması*. [Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Önal, M. N. (2010). Bir Dobruca masalı: Mahmut Pehlivan. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 17(43), 1 – 14.
- (2021). *Kim uyur kim uyanık? Türk masal incelemeleri*. Ötüken Yayınları.
- Önal, M., Gündoğan, A. ve Tuna, S. T. (2015). Türk masallarında varoluşçuluk tasarımı üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 53, 121-147.
- Önal, K. (2022). Tanzimat tiyatrosunda kılık değiştirme motifi. *Sanat ve İkonografi Dergisi*, (2), 1-9.
- Öncül, K. (2010). Masallardaki devlet kuşu motifi. *Milli Folklor*, S. 85, 175-181.
- Öner, B. (2019). *Elâzığ masallarından seçilmiş 15 masalın yeniden yazımı ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Önkol, A. (2021). *Anadolu'nun yaşayan masalları*. Karakum Yayınevi.
- Örnek, S. V. (2016). *Türk halkbilimi*. Bilgesu Yayınları.
- (2020). *100 soruda ilkellerde din, büyü, sanat, efsane*. Bilgesu Yayınları.
- Özbalık, G. (2020). *Binbir gece masallarında aşk ve vuslat*. [Yüksek Lisans Tezi]. Çag Üniversitesi.

- Özcan, E. (2017). *Türk dünyası masallarının değerler eğitiminde kullanılabilirliği*. [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Özcan, D. ve Erdik, Ş. (2021). Türk halk masallarında imtihan motifi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 6, 285-297.
- Özcan D. ve Kaval, Y. (2019). Tunceli masallarında şekil değiştirme motifi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 12(26), 317 – 329.
- Özcan, D. ve Bahadır, Y. (2020). Uşak masallarında olağanüstülükler motifi. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 268 – 285.
- Özçelik, M. (1993). *Afyonkarahisar masalları üzerine bir araştırma*. [Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Özhanlı, D. (2021). *Ege bölgesi masallarında değerler*. [Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Özmen, F. (2021). Türkiye sahası masal çalışmalarında bir saç süsü: tarak ve işlevleri. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (10)26, 146-155.
- Öztürk, U. (1997). *XX. yüzyılda Mardin tarihi ve inanç coğrafyası*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Öztürk, M. (2005). İblis 'in trajik hikâyesi-Allah, şeytan, insan ve kötülüğe dair. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 39-65.
- Örkün, B. (2018). Jack Goody'nin kavramsal dünyasında mit, destan, efsane ve masal. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11(22), 127 – 140.
- Parmaksız, A. (2017). *Freud bana masal anlatsa*. Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Paydaş, K. (2007). Akkoyunlular döneminde Mardin, (Haz. Özcoşar, İ.). *Makalelerle Mardin I Tarih-Coğrafya*. İmak Ofset Yayınları.
- Pelin, H. M. (2018). *Türk ve Alman masallarının kadın-erkek ilişkileri yönünden karşılaştırılması*. [Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Polat, İ. (2020). *Türk masal ve efsanelerinde olağanüstü güçler ve varlıklar*. Selenge Yayınları.

- (2021). Türk kültüründe cüceler (Haz. Naskali, E. G.). *Cüce Kitabı*. Kitabevi Yayınları.
- Roux, J. P. (1994). *Türklerin ve Moğolların eski dini*. (Kazancıgil, A. Çev.). İşaret Yayınları.
- Saçkesen, A. (2010). *Özbek masallarının tip ve motif yapısı*. [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Sağiroğlu, B. (2022). Dünya Güzeli masalında sözlü kültürün izleri: tekrarlı yapılar ve döngüsel zamanlar. *Milli Folklor*, 17(133), 92 – 101.
- Sağlam, M. S. (2012). *Yakut (saha) masalları üzerine bir dil incelemesi (giriş, inceleme, metinler, dizin)*. [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Sakaoğlu, S. (1973). *Gümüşhane masalları (metin toplama ve tahlil)*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- (1988). Bey Böyrek hikâyesindeki kıyafet değiştirme motifi ile diğer bazı motiflerin Anadolu masallarında görülmesi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, C. 36, 130-139.
- (2002). *Gümüşhane ve Bayburt masalları*. Akçağ Yayınları.
- (2013). *101 Türk efsanesi*. Akçağ Yayınları.
- (2016). *Masal araştırmaları*. Akçağ Yayınları.
- Saltık, O. (2016). *Derlenmiş masallar ile kurgulanmış masalların çocuğa göreliği*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Sarpkaya, S. (2020). *Tebriz Türk masalları üzerinde bir inceleme*. [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.
- (2021). *Türklerin şeytani masalları - Türk masal ve efsanelerinde demonik varlıklar*. Karakum Yayınevi.
- Sargın, M. (2018). *Tokat masalları üzerine araştırma ve incelemeler*. [Doktora Tezi]. Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Savaş, H. (2021). *Tabu ve mülkiyet ilişkisi bağlamında Anadolu sahası Türk masalları*. [Doktora Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

- Sevinç, A. (2022). *Kuzeybatı Bursa masalları*. [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Seyidoğlu, B. (1975). *Erzurum halk masalları üzerine bir araştırma*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- (1986). Masal. *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi*. C. VI. Dergâh Yayınları.
- (2005). *Erzurum efsaneleri*. Dergâh Yayınları.
- (2016). *Erzurum masalları*. Dergâh Yayınları.
- (2017). *Mitoloji üzerine araştırmalar, metinler ve tahliller*. Dergâh Yayınları.
- Sezer, A. (2009). Murathan Mungan’da masal motifleri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 2(4), 116 – 132.
- Sezer, M. Ö. (2010). *Masallar ve toplumsal cinsiyet*. Kor Yayınları.
- Smolık, I. (2013). *Türk ve Rus halk masallarında kadın imgesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Sivri, M. ve Akbaba, C. (2018). Dünya mitlerinde yılan. *Folklor/Edebiyat*, (24)96: 53-64.
- Soysal, C. (2002). *Türk ve Alman masallarından örnek metinlerde motif karşılaştırması*. [Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Söylemez, O. ve Yök, M. E. (2022). *Cengiz Aytmatov ve masal dünyası – masal ve efsanelerin arketipsel çözümlemesi*. Bengü Yayınları.
- Şahin, S. (2021). Klasik masalın modern masaldaki tezahürü: Bilge Karasu’nun “Avından El Alan” masalı. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 27(1), 1-14.
- Şimşek, E. (1987). *Arzu ile Kamber hikâyesi üzerine mukayeseli bir araştırma*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- (2001). *Yukarıçukurova masallarında motif ve tip araştırması*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- (2018). Hırsızlar ve hırsızlık olayları karşısında Nasreddin Hoca. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRK LAD)*, (2)1, 138-148.

- (2019). Türk halk kültüründe yılan ve “yılan kale” (Ceyhan/Adana) anlatıları üzerine değerlendirmeler. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, (7)19, 13-33.
- Şirin, H. (2019). Öküz sözcüğü üzerine. *Türk Dili Dergisi*, s. 4-17.
- Talianova, M. (2015). *Türk ve Rus halk masallarında kadın arketipinin karşılaştırılması*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Tanrıverdi, G. (2021). *Gürcü-Türk masallarının karşılaştırmalı incelenmesi ve Gürcü halk masallarının Türkçe çevirisi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Düzce Üniversitesi.
- Taş, S. (2020). Türk masallarında hırsızlık motifi ve işlev olarak hırsızlık eylemi. *2.Uluslararası Multidisipliner Sosyal Bilimler Kongresi (ICMUSS)*, S. 1-10.
- Taşçı, K. (2021). *Naki Tezel’in “Türk masalları” kitabında toplumsal cinsiyet rolleri ve kadın-erkek ilişkileri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Siirt Üniversitesi.
- Taştemir, M. (2003). Mardin. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 28. TDV Yayınları.
- Tataş, İ. (2021). *Ayşe Benek Kaya’nın “Has Bahçe’nin Gülleri-Sivas masalları” isimli kitabında yer alan masalların tip çözümlemesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Tek, R. (2019). Sağaltma ocaklarının kimlik inşasında rüya. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, (12)28, 1019-1034.
- Tekgöl, I. K. (2020). *Tunceli masallarına arketipsel sembolik bir yaklaşım*. [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Temir, K. (2021). *Anadolu masallarından hareketle çocuk bilinçaltına yolculuk*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Tezel, N. (2009). *Türk masalları*. Bilge Yayınları.
- Thompson S. (1955a). *Motif index of folk literature volume I*. Indiana University Press.
- (1955b). *Motif index of folk literature volume II*. Indiana University Press.
- (1955c). *Motif index of folk literature volume III*. Indiana University Press.
- (1955e). *Motif index of folk literature volume IV*. Indiana University Press.
- Thompson S. ve Aarne A. (1964). *The types of the folktale, A Classification and Bibliography*, Helsinki.

- Tietze, A. (2009). *Tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi Lügatı*. Sprachgeschichtliches und Etymologisches Wörterbuch des Türkei-Türkischen, Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Tıkbaş Apak, F. (2017). *Anadolu sahası Türk masallarındaki olağanüstülük motifi ve uygulamalı halk bilimi*. [Doktora Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Topçam, S. (2019). *Masal anlatıcılığı ve günümüz masal anlatıcılığında hazırlanma süreçleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Tuğrul, M. (1946). *Malatya'dan derlenmiş masallar*. Halk Bilgisi ve Halk Edebiyatı Yayınları.
- Tuğrul, M. (1969). *Mahmutgazi köyünde halk edebiyatı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tunçbilek, L. (2017). *Şereflikoçhisar masallarının Propp metoduna göre incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ahi Evran Üniversitesi.
- Tuna, S. T. (2013). *Türk masallarının varoluşçuluk açısından incelenmesi*. [Doktora Tezi]. Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Turan, F. A. (2022). *Doğu'dan Batı'ya masalın serüveni dünya masalları*. H. Yazıcı Ersoy, H. Y. ve Demirel Ş. (Ed). Nobel Kültür Yayınları.
- Tümen, T. (2018). *Naki Tezel'in masalları ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Türkan, K. (2008). *Türk dünyası masal geleneğinde şamanistik unsurlar*. [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- (2012). Türk dünyası masallarında su kültü. *Milli Folklor*, S. 93, 135-148.
- (2015). Anadolu masallarında çok eşlilik. *Milli Folklor*, S. 107, 43-57.
- (2016). Kıbrıs Türk masallarında şamanistik evren tasavvuru. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 22(88), 193-203.
- (2017). Anadolu'dan seçilmiş masallarda cinsel taciz teması. *Türkbilig Dergisi*, S. 34, 229-240.
- Türkoğlu, S. (2018). Masal'dan Mesnevi'ye cariyeye teveddüd hikâyesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 61, 15 – 34.

Türkçe Sözlük (2005). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkmen, F. (2005). Er Töştük destanındaki stereotip motiflerin analizi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, C. VI, S. 1, s. 235-239.

——— (2008). *Azerbaycan'daki koç şekilli mezar taşlarının folklorik açıdan değerlendirilmesi*. Akçağ Yayınları.

——— (2018). *Âşık Garip hikâyesi (inceleme-metin)*. Akçağ Yayınları.

Uçkun, R. (2003). *Gagauz masallarının tip ve motif yapısı bakımından incelenmesi*. [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.

——— (2015). Dede Korkut Kitabı'nda erginlenme ve bireyleşme sürecinde sınama motifinin işlevi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, (5)2, 29-42.

Uğurcan, F. Z. ve Koçak, A. (2020). “Aptal Oğlan” ın mizah bağlamında varoluşu: Şor masalları örneği. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13(30), 555 – 565.

——— (2021). Mitik anlatılardan masal ve destanlara köprü sembolizmi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(34), 439 – 451.

Ulutan, E. M. (2017). *Macar halk masalları ve söylenceleri ile İslamiyet öncesi Türk destanlarındaki ortak motifler*. [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Uluışık, Y. P. ve Küçükgülmez, C. (2019). Brudniy ve Eşmambetov'un Derlediği Kırgız Masallarında Sihirli Nesneler. *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 20, s. 431-445.

Uraz, M. (1994). *Türk mitolojisi*. Düşünen Adam Yayınları.

Urhan, C. (2020). *Türk folklor araştırmaları dergisindeki masalların incelemesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

Uslu, B. (2017). *Türk mitolojisi*. Kamer Yayınları.

Uther, H. J. (2004). *The types of international folktales. A. classification and bibliography. Based on the system of Antti Aarne and Stith Thompson*. 3. Cilt. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica, I.-II. Cilt, s. 5-6.

Uygur, H. K. (2008). *Midyat halk kültürü monografisi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Dicle Üniversitesi.

- (2015). *Kutsal mekân bağlamında Mardin Süryanilerinin anlatıları*. [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Uysal, Y. (2014). *Hakas masalları (inceleme-metinler)*. [Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Uzun, Y. (2020). *Fantastik edebiyat ve masal- analitik psikoloji yaklaşımına göre*. Kriter Yayınları.
- Yalçınkaya, F. (2018). *Uygur sihir masallarının tip ve motif yapısı bakımından incelenmesi*. [Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi.
- (2021). Uygur masallarındaki seçilmişler ve rüyaları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(35), 895 – 908.
- Yaman, S. (2021). *Anadolu sahası Türk masallarının Holbek yöntemine göre incelenmesi*. [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Yardımcı, M. (2013). *Türk halk edebiyatında nesir ve nazım nesir karışık türler*. Kanyılmaz Matbaası.
- Yavuz, M. (2022). *Anadolu masallarında kılavuz hayvanlar*. [Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Yavuz, M. H. (2002). *Masallar ve eğitimsel işlevleri*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yemenici Aliye, İ. (2019). *Türkçe öğretiminde masallarla yapılan etkinliklerin dinleme becerilerine etkisi*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Yeşilyurt, N. (2020). *Anadolu sahası hayvan masallarında mitolojik unsurlar üzerine bir araştırma*. [Yüksek Lisans Tezi]. Bartın Üniversitesi.
- Yeşildal, Ü. Y. (2020). *Masal ve peri (Anadolu sahası Türk masalları örneğinde)*. Palet Yayınları.
- Yılar, Ö. (2016). *Yemliha'dan Camasbname'ye Lokman Hekim'den günümüzde şahmaran (metinlerarası çözümlemeler)*. Pegem Akademi.
- (2000). Dede Korkut kitabındaki Bamsı Beyrek ile Anadolu'da anlatılan Bey Böyrek hikâyeleri ve masalları üzerine motif bakımından bir karşılaştırma denemesi. *Milli Folklor*, S. 48, 43-47.

- Yıldırım, E. T. (2019). Antik Yunan'dan İslam düşüncesine: ölçülülük/ıffet erdemi merkezli bir karşılaştırma. *Bilimname*, S. 38, 389-420.
- Yıldırım, C. (2022). *Anadolu masallarında “erkek” tipi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Yıldırım, S. (2012). *Kazak Türk folklorunda epik anlatımlar (inceleme-metin)*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Yıldız, D. (2020). *Azerbaycan masallarında kahramanlar*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ardahan Üniversitesi.
- Yıldız, N. (2010). Türk destanlarında kötü huylu devler. *Millî Folklor*, 22(87), 41-50.
- Yıldız, Ş. N. (2011). *Türk halk anlatılarında hayvan motifleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Yılmaz, P. (2021). *Kırşehir'den derlenen masallardaki kelimelerin anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesi bakımından incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ahi Evran Üniversitesi.
- Yılmaz, İ. (2009). Kültürel zenginlik bakımından Mardin. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, (9)4, 51-70.
- Yılmaz, B. (2019). *Türk, Alman, Balkan ve Rus masallarının değerler eğitimi açısından mukayesesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Giresun Üniversitesi.
- Yılmaz, M. (2019). *Kırşehir'den derlenen masalların Kohlberg'in zihinsel ahlaki gelişim kuramına göre incelenmesi*. [Doktora Tezi]. Ahi Evran Üniversitesi.
- Yiğit, N. H. ve Gümüşer, T. (2022). Anadolu sahası masallarında büyü/sihirli nesneler. 5. *Uluslararası Dede Korkut Türk Kültürü, Tarihi ve Edebiyatı Kongresi*, s. 376- 383.
- Yüksel, H. A. (1996). *Türk tasavvuf geleneğinde rüya*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Sözlü Kaynaklar⁶

- K.K.1. Yeter B., Kızıltepe, 32, lise, ev hanımı.
- K.K.2. Emine A., Mardin/Merkez, 85 ilkokul, ev hanımı.
- K.K.3. Cemile M., Midyat, 45, ilkokul, ev hanımı.
- K.K.4. Fatma M., Mazıdağı, 32, ilkokul, ev hanımı.
- K.K.5. Hanife D., Nusaybin, 45, ilkokul, ev hanımı.
- K.K.6. Hülya A., Ömerli, 42, lise, ev hanımı.
- K.K.7. Saadet G., Derik, 63, ilkokul, ev hanımı.
- K.K.8. Hanım Y., Artuklu, 45, ilkokul, çiftçi.
- K.K.9. Hazal A., Midyat, 67, -, ev hanımı.
- K.K.10. Özlem Y., Dargeçit, 40, ilkokul, ev hanımı.
- K.K.11. Meryem D., Yeşilli, 28, Üniversite, ev hanımı.
- K.K.12. Zehra Ç., Mardin/Merkez, 55, ilkokul, ev hanımı.
- K.K.13. Nesibe K., Yeşilli, 48, lise, ev hanımı.
- K.K.14. Zeynep T., Yeşilli, 28, lise, ev hanımı.
- K.K.15. Melahat D., Mardin/Merkez, 35, ilkokul, ev hanımı.
- K.K.16. Asya D., Mardin/Merkez, 33, ilkokul, ev hanımı.
- K.K.17. Osman T., Yeşilli, 40, ortaokul, serbest meslek.
- K.K.18. Mehmet A. Y., Midyat, 65, ilkokul, serbest meslek..
- K.K.19. Necat Y., Mazıdağı, 42, lise, esnaf.
- K.K.20. Metin A., Derik, 27, ilkokul, çiftçi.
- K.K.21. Metin D., Kızıltepe, 31, üniversite, esnaf.
- K.K.22. Abdullah D., Midyat, 68, ilkokul, serbest meslek.

⁶ Kaynak kişilerle ilgili verilen bilgilerin sıralaması şu şekildedir: Ad-soyad, doğum yeri, yaşı, eğitim durumu ve mesleği. Kaynak kişilerin pek çoğunun kimliklerinin açığa çıkmasını istemediğinden anlatıcıların soyad bilgisi belirtilmemiştir.

K.K.23. Sabri O., Midyat, 67, ilkokul, serbest meslek.

K.K.24. Abdurrahman A., Mazıdağı, 39, ilkokul, serbest meslek.

K.K.25. Şerif K., Savur. 29, Üniversite, serbest meslek.

K.K.26. Süleyman T., Nusaybin, 58, lise, serbest meslek.

K.K.27. Faruk A., Ömerli, 40, ilkokul, çoban.

Elektronik Kaynaklar

URL 1: <https://www.nufusu.com/il/mardin-nufusu>

